UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annuae litterae Societatis Jesu

1591

urn:nbn:de:hbz:466:1-68715

Visual Library

Th. 5771.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

LITTERAE SOCIETATIS IESV DVORVM ANNORVM MDXC ET MDXCI.

AD. PATRES. ET. FRATRES eiusdem Societatis.

ROMAE In Collegio eiusdem Societatis.
MD XCIV.

Cum facultate superiorum.
Liber Societatis Jesu Paderbornæ 1596.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

LITTERAE SOCIETATIS. IESV DVORVM ANNORVM M.D. XC. & M.D. XCI.

PATRIBVS FRATRIBVSQVE

Societatis IESV, gratia & pax Christi Domini.

ANTEQVAM ad rem ipsam aggredior, Patres, fratresque summa obseruãtia colendi, tacitæ occurrã interrogationi multorum exponenda breuiter causa dilationis, & ratione scriptionis meæ. Admoueram dudum his litteris manum: verũ vix executus Prouincias tres Neapolitanam Siciliam Mediolanensem, atrocitate morbi, de medicorum consilio mittor Neapolim: eamque expertus salutarem reuertor ad scholasticas curas: nec quiui repetere inceptum, nisi cum illis intermittentibus, & expeditis alijs quibusdã negotijs, fui liberior Maio mense superiore. tum vero, sarciendæ iacturæ, cõiunxi, vt olim, res duorum annorum: et properaui vt absoluerem Nouẽbri: dein, dum describuntur, recognoscuntur a Patribus, mandantur typis, effluxit Ianuarius. Hæc causa dilationis. Nunc, quæ afferam de ratione scribendi, magnopere vellem ita candide peruenirent ad aures vestras, vt a meo pectore proficiscuntur. Nam si quisquam est, qui studeat

neminem vestrum lædere, in his ego profiteor nomen meum. ergo, æquum me omnibus præbui, ijs reddendis fideliter, quæcumque accepissem. Quod siqua interim omissa, valentior manus accesit. Breuitatem secutum esse me, dum fugio longitudinem ac satietatem, non nego: etsi neutram effugi, obuia tot rerum similitudine, & prouocante materia: cum e viginti duabus Prouincijs, quod haud scio an vmquam antea acciderit, desiderata sit nulla. Vtinam in tumultuario opere adhibita fuisset diligentia, tranquilliore animo essem. Nunc illud tantum superest solatium, fides: quam sic præstiti, cũ vestra manu ducor per vniuersam Societatẽ, narraturus ex ore vestro quæ audiui, vt cum in singulis domicilijs constituissem me tamquam vnũ e sodalibus, vniuscuiusque animum spectarem ex meo, et quod vellem mihi fieri, facerẽ alteri. Ceterum, aspersi in loco sententiarum cõdimenta, more historiæ, magis vt alleuentur fessi animi eadem audiendo, & eodem modo sæpius dicta, quam ut oratio assurgat. quamquam vereor vt satis apte: & fortasse in lente vnguentum. Sed quicquid sit, cum hæc semel tãtum audiantur, idque super mensam, quandoquidẽ improbum erat sperare, vt re ipsa omnibus satisfacerem, faciendum putaui, vt saltem quam vitaui reprehensionem, quemadmodum quidem volui, nemini vestrum esset ignotum. Habetis rationem scriptionis. Nũc singulas Prouincias suo ordine collocabo.

PROVINCIA ROMANA.

OVINGENTORVM numerum, supergressi, anno priore, octodecim: posteriore, viginti quattuor. Romæ in professorum Domo fere vtroque anno octogeni. In Collegio plus minus duceni: vt ei numero, tres, decessent anno superiore, altero supereſſent. In Collegio Germanico tredecim, mox quindecim. In Seminario, minimum viceni terni. In Collegio Anglicano septem, postea decem. In Maronitano bini, terniue. In Pœnitentiariorum, viginti quinque, deinde tres & viginti. In Probationis Domo ad Sancti Andreæ quadraginta, tum aucto numero, quinquaginta sex. In Collegio Græcorum, quod anno posteriore ad nostros labores accesit, octo. Atque hi in vrbe: extra vrbem, Laureti, in Collegio triceni seni. In Illyrico quaterni. In Collegio Recinetensi quattuordecim, aut quindecim. In Maceratensi seni deni. Duodeuigeni in Perusino, Senensique: et si in hoc, anno secundo, plurimum viginti. In Florentino viceni terni. In Tiburtino & Montis Sancti vtrobique septeni. Duodeuiginti aggregatorum numerus, a vi-

ginti duum functorum vita superatus est priore anno: posteriore, æquatis rationibus, vnde quadrageni fuere.

COLLEGIVM ROMANVM.

DISCIPVLORVM, doctrinæ, & exercitationis (ij sunt amplius mille quingenti) siue multiplici positionum tuendarum celebritate, siue anniuersaria distributione præmiorum, egregium specimen datur: honestatur vtraque a meliore parte non solum vrbis, sed humani etiam generis, id est a Cardinalibus illustrissimis: quorum erga nos animus non verbis tantum, & benevolentia, sed rebus quoque, ac beneficientia sæpissime declaratur. Grauis certe ac splendida Sanctæ Symphorosæ & filiorum tragœdia, qua illustrata sunt præmia anni posterioris, seu dignitatem argumenti consideres, siue granditatem carminis a poeta singulari artificio exculti, sic placuit illis, & viris eruditis, quibus magistra vrbium Roma abundat, vt eo magis sit probata omnibus, quo plus piarum lacrimarum profusum: cum feminæ sanctissimæ, & adolescentium, puerorumque, in flore ætatis, atque ipso in vitæ limine, in oppetenda morte, incredibilis fortitudo afficeret commiseratione animos, non sine iucunda voluptate. Sunt etiam sua pietatis signa, & incrementa.

Tertia

Tertia Sodalitas ad veteres duas acceſsit: ita plures Virginis alumni filio creſcunt: ex ijs enim, tam multi dant ſe varijs familijs religioſorum, vt quod fit in rebus quotidianis, numerum inire piguerit. Anno priore octo adſciti in cœtum noſtrum. Vni, quiddam accidit his litteris inſerendum. Religioſam vitam expetebat: cum ſtudiorum ſpatio decurſo, ſubit animum proficiſci in patriam, (an vt vale diceret?) quibus mens melior erat, diſſuadentibus. Inde, cum concedit in villam, iumentum, quo vehebatur, decidit in foſſam, ex cuius altera parte, vallis præceps, & formidoloſæ altitudinis, ſimulque crus equitis, tota mole corporis oppreſsit: periculum omnino ſæuum, & anceps, ſiue propter onus incumbens, e quo expedire neque ipſe ſe poterat, neque extrahi a comitibus, alijſque qui accurrerant, audito caſu: ſiue, quod ſi ſe commouiſſet iumentum, pronus ipſe voluendus erat in caput, atque ilicet per præruptam rupem atque aſperam ſaxis, interitus certus, cum circumſiſterent omnes anxij, & incerti quid agerent, ipſeque iaceret non minus conſternato animo, quam corpore, admonent, vt re deſperata, Deiparæ opem imploret, nec mora, vix ſuis credens oculis, non vllis hominum auxilijs, non ſuo ipſius niſu, liberatum crus aſpicit, & periculo exemptum: inclamat ſocios: vix in tuto erat repoſitus, cum equus

frustra eluctatus, in imam vallem præcipitans ad exitium ruit: nimirum ex eo nouit adolescens, vitam, quam Dei genitricis beneficio retinuit, diuino obsequio deberi. Nec minus studium eorum pietatis, quibus, vt ad Sodalitia admittantur, non locus, aut animus: itaque videas octauo quoque die communicantes minimum ducenos. Iam de nostris fratribus vt aliquid dicamus. Conciones de more habitæ ad plurima mulierum cœnobia: publicæ custodiæ pijs adiutæ sermonibus, & consilijs opportunis. Nosocomia persæpe adita: quamquam, hoc postremum officium superiore anno conspectius fuit. Cum enim omnem prope Italiam fatigaret annona, multique ex vicinis circum oppidis, atque adeo e remotis, inopia subacti, confluerent ad vrbem, & ipsam penuria laborantem, plenæque essent interdiu viæ, quæritantium panem, &, quia rarus dabatur, quiritantium: iamque refertis stipatisque omnibus hospitalibus tectis, magna multitudo pernoctaret in porticibus, ac desertis locis: patres, qui sunt in Domo Professa, rem arduam & necessariam, maiore animo quam viribus aggrediuntur: sed Deus erat spei auctor, cuius res agi videbatur: ipse excitauit liberalitatem piorum, operi promouendo. igitur Xenodochium instituitur: conducitur domus perampla, & patens, in regione salubri: huc se-

minu-

minuda cogitur turba virilis sexus, &, deficientibus viribus, pæne fame enecta: plus centum fuere. his præbitus cibus, lectusque, empta vestis noua, simul exposita Christiana rudimenta: pastique persæpe, purgati prius confessione animi, epulo cælesti, vt toti homini bene esset. præbuere ipsi interim ciuitati spectaculum, cum bini sub crucis vexillo incederent, præeuntibus natu minimis, succedentibus grandioribus, pulchro ordine, concinendis litanijs, vel, mane, ac vesperi, templo aliquo, religionis causa, inuisendo. Ergo ex Collegio ad eos iuuandos nostri profecti: & nonnulli tanto ardore animi corpora procurarunt ægrorum (nam & ex illis non pauci ægrotabant) vt, si fidem habemus medicis, morbum contraxerint, nocente contactu. Sed caritatis munus est, vt in proximos bona conferas, malum aliquod in te transferre: quibus, & vita ipsa, si res exigat, vel Christi exemplo, debetur.

MISSIO EPIDAVRIA.

EPIDAVRVM (vrbs est Dalmatiæ princeps in ora Hadriatici maris, emporio, ac republica nobilis, Ragusia hodie dicitur) missus sacerdos, vt diebus, qui natalitias & Paschales Domini ferias, anniuersario ritu, præcurrunt, populum illum, quibus posset

rebus, iuuaret, ex instituto Societatis. igitur conciones vtiles & frequentes: peccatorum expiationes generales multæ: introducta frequentatio sacrorum mysteriorum: stipis quotidianæ magna collectio in pauperum vsum: multi ex ijs die ipso Paschatis donati vestitu nouo: nec minus carcer, & valetudinarium obita: institutæ collocutiones piæ diebus Dominicis vespertinis in templo, quibus ipse sacrorum Antistes intererat, & principes viri complures: pater plurimum verba faciebat: quin etiam Archiepiscopus Clericorum Seminario initium dedit, quos omnes octauo quoque die noster audiebat, & ad pietatem formabat. Actum & de fundando Societatis Collegio, eodem Archiepiscopo postulante, mirifico Senatus, populique consensu. res adhuc feruet. Arguebat sacerdos pro suggestu inter cetera, cauponariam fraudem, in vino vendendo: sublata statim publico edicto. Aliqua in Iudæos iaciebantur: conata est gens lucro dedita in os concionantis impingere argentum, vt taceret: sed ipsum repulsum, & improbi magis coerciti. Hæc cum ita procederent, fuit sacerdos alter subsidio mittendus: cuius socius, cum in itinere crus fregisset, diligenter curatus est. Hic porro sacerdos subsidiarius, Ragusina lingua, magno nobilium concursu feminarum, concionabatur, diebus festis. Virginum cœnobium compo-

suit

fuit Archiepiscopo parere recusantum: omnium fere totius vitæ labes confessione detersæ. Explicata pueris, ac rudioribus, summa euangelicæ legis. Discedenti concionatori in Senatum accito gratiæ actæ, quod se non immiscuerit rebus publicis, neque audierit quosdam, qui accusabant magistratus. Spreta grandis pecunia, donaque, quæ dabantur, admirationi fuere. deductus ad nauem est in discessu, fere tota vrbe prosequente: amplius sexcenti in portu erant, qui vt aspicere hominem, sic etiam conspici gaudebant: communis mæror omnium fuit. insitum nempe natura hominibus, vt quæ habent bona, magis intelligant, cum carere incipiunt.

DOMVS PROBATIONIS.

TENTATI morbo fere omnes, aliquot absumpti: in queis Pater Gaspar Gonzalius Lusitanus, modestiæ, prudentiæ, doctrinæ laudibus insignis. is, cum imminentem sibi inspiceret diem supremum, etsi nulla adhuc dederat morbus indicia, magno ardore animi præmuniri voluit Christi corpore, & fratribus coram collacrimantibus, testatus est, se in Catholica fide decedere, miro sensu pietatis. Obijt altero anno Antonius Sancta Martha, vir prouectæ iam ætatis, & maturæ virtutis, qui cognomen suum rebus approbauit:

certe huic domui, vel viginti annos, sedulo in seruijt. Ceterum, his angustijs temporum, domus hæc, alioqui egens, piorum eleemosynis adiuta, centenis primo, dein trecenis pauperibus alimenta quotidie suppeditauit: perinde admurmurante, vt admirante vrbe, aulaque Pontificis, qui tum fere in Quirinali versabatur, non procul. quin et ipse Pontifex Gregorius Decimusquartus, ter in hoc spectaculum, seu venit consilio, siue incidit casu: semel etiam ingressus nostras ædes, Nouitiorum aspectu magnopere lætatus, eorum se precibus commendauit. Spectata similiter tyronum industria in nosocomio, de quo diximus supra, in Collegio Romano: quattuor ex ijs in tam pio ac laborioso opere assidui erant. exercitijs spiritualibus viri primarij plures exculti. ex ijs vnus, hac mente a Deo iniecta, Ecclesiasticos fructus ante perceptos (summa erat quinque millium) indigentibus erogare cœpit, vt ex illis ne teruncium quidem apud se esse velit: dein quingentos aureos distribuit, & pauperibus dedit: tum mandauit sibi afferri descriptas honestas aliquot familias, quarum egestatem pudor augebat, vt earum necessitatibus subueniret: constituit postremo trientem redituum Ecclesiasticorum, quoad vixerit, conferre in pios vsus. Adolescentes duo, relictis parentibus, patriaque Romam veniebant in nostram Societa-

tem

tem nomen daturi : cum in hospitio vesperi seorsum agerent, alius quidam liberioris linguæ, sic commotus est modestia ipsorum, vt tertium se illis socium adiungere cuperet: dissuadentibus illis tam calidum consilium, mansit tamen iuueni eadem mens : quin nunc Romam profectus, hoc vnum habet in votis, vt eorum boni particeps fiat. tantum, virorum bonorum, etiam tacitum, valet exemplum. Alius vocatus ad Societatem, quattuor equorum, qui sæua horrentes flamma, totam vastarent vrbem, & obuium quemque prosternerent, per quietem, aspectu : admonitum se somno credidit, vt opportuno effugio in turrim fortissimam, quod est nomen Domini, vitaret horribilem quadrigam.

COLLEGIVM POENITENTIARIORUM, & Seminarium Romanum.

SERVANDAE tantum consuetudinis, de Pœnitentiariorum Collegio aliquid appingam, atque hoc ipsum ex anno posteriore : quod quæ de eo tradi possunt, tacite æstimari potius, quam curiose perscribi decet : et quædam sunt, quæ nesciendo melius sciuntur. Sed hæc tamen veluti in fronte, vt intelligatur, quid sit in recessu. Confessiones omnium, vel multorum annorum quam plurimæ. Apostatæ quattuor vel quinque ad

suas

ſuas familias : tres quattuorue a ſecundis nuptijs inconcesſis, ad priores: totidem a Mau metana ſuperſtitione, ad orthodoxam Chriſtianam fidem rediere. Diſpenſationes non nullæ, tum his, qui præter ius faſque beneficia Eccleſiaſtica retinebant, tum his, quos uotorum nuncupatio non patiebatur tuta eſſe conſcientia, impetratæ. Vt alij a contractibus illicitis abſtinerent, alij a ſacerdotijs quærendis ratione non legitima, effectum. Quidam hæreſi abſoluti. plures vacillantes in religione firmati. Duo Græcorum de ſchiſmate Romanæ Eccleſiæ reſtituti. Coniuges aliquot inter ſe diſſidentes reconciliati. Diuturnæ ſimultates conſopitæ. Non nemo a voluntaria morte prohibitus. Multæ non leuis momenti reſtitutiones factæ, in quibus una aureorum circiter mille. Mulier a dæmonum præſtigijs liberata. Cathechiſmus Heluetijs, qui ſunt Pontifici ad cuſtodiam corporis, explicari cœptus. Sed ſatis ſit has veluti ſummas attigiſſe.

DE SEMINARIO Romano breue etiam faciam: quando res prioris anni non peruenerunt ad manus. E Clericis vnus, alter e Conuictoribus, in Societatem accepti: ad eumdem modum totidem pie ac religioſe vita functi: paucis antequam ægrotarent diebus, totius vitæ crimina generali confeſſione patefecerant, omnium caritas enituit: hoc

nempe

nempe anno, qui in ſumma caritate fuit, non pecunia tantum tribuenda pauperibus, ſed priuando etiam ſe ientaculo, quod mendicantibus conferrent: quamquam et multi interim expoliti commentationibus pijs. Numerus alumnorum non ſane magnus, ſed delectus: nimirum cum præmia darentur in Gymnaſio victoribus, magnamque partem ipſi promererentur, ſuos quiſque victoriae titulos Seminario rettulerunt.

COLLEGIVM ANGLICANVM.

VT GREGORIVS Quartus decimus ad Tertij decimi exemplum adiuuare liberaliter hoc Collegium cœpit; creuit numerus collegarum: ita, aduenientibus pluribus, præter expectationem, ſub mortem Sixti Quinti, iam quinquaginta numerantur. Superiore anno, duo abſolutis Theologiæ ſtudijs, poſteriore unus, Societatem noſtram, alter Cartuſianam ingreſſi. Miſſi tunc decem Sacerdotes, dein quattuor in Angliam: quattuor item Remos, quod diutius ferre non poſſent cælum Romanum, initiandi ſacris: vt, quod maxime habent in uotis, ſuorum ſalutem ciuium, vel ſanguinis effuſione, & mercede vitæ, redimere poſſint. ex ijs, qui profecti ſunt priore anno, Edmundus Ducas, cum

ſocijs

socijs tribus Dorobernij martyrio affectus est: tanta constantia, & alacritate animi, vt multorum impulsæ mentes ad vnam religionem incumberent: & auctum esset Domini horreum, ni, quæ legerent messem, operæ defuissent. Tantus autem alumnorum ardor in Angliam eundi, ad lucrum animarum, id est ad damnum corporis, vt pigri anni effluere, & longum tempus videatur, quo se operi accingunt. ita cupiunt plerique compendiariam inire studiorum uiam, quo expediti citius peruolent ad laborem, exitio sibi, alijs commodo futurum. ante iter, aut potius certamen, uiaticum sibi, & arma comparant, ab exercitationibus nostri Patris Ignatij, bono consilio: eunt nempe præmeditato animo, vt nulla laborum facies noua occurrat, & parati quamuis certæ morti occurere, vt aliorum vita repræsentetur. idem præstatur ab ijs, quos recentes ab Anglia ad hoc Collegium præparari decet: immo et ab Anglis fere omnibus, etsi non eo animo venerunt, vt litteras discant. Ex his vnus vir illustris, magno acumine ingenij, tantos cepit animo fructus, vt fere omnia sit expertus spirituum genera, quorum exempla ponuntur: tanto deinde delibutus est gaudio, vt dictitaret, numquam in omni vita sibi melius fuisse: cum loqueretur de diuinis rebus, extra se positus videbatur. tales sunt sacra-

rum

rum, commentationum boni successus. Ceterum alumnorum in peregrinos, qui ex Anglia huc aduentant, maxima cura est. a pedum ablutione aggressi, omnia persequuntur munera caritatis. Ex eorum numero, uir simplex ac pius, cui Georgio nomen, narrauit se multos annos in obsequio martyrum durauisse: donec tam assidua opera ipsum prodidit: ergo in pistrinum detrusus, laboreque atque inedia affectus, tandem, vt nulli rei utilis, modica pecunia a Catholicis redemptus est. inter alia, quæ huic viro contigere, scitu illud iucundum, quod cum quotidie circumageret trusatilem molam, in rota & ipse insistens, diebus festis, beatæque Virgini sacris, nec minis, nec precibus adigi potuit ad opus: quibus cessantibus, ventum est ad verbera, & detractionem omnis cibi: sed pia cogitatio animum occuparat, vt iniuriam corporis in leui haberet. pluribus diebus hoc tenore transactis, ubi hæretici viderunt nihil agi, uicti constantia ipsius, quam amentiam vocabant, a pertinacia destitere. Ceterum (mitto enim alia quæ vsitata alijs annis) quanta sit huius Collegij in hac vrbe existimatio, vel illud argumento fuit, quod peremnis vnciam aquæ (Virginem appellant) Romani gratis concesserunt, super ea re Senatus consulto facto: additumque ad indicandam omnium voluntatem, gratam fuisse occasionem de hoc Collegio

gio benemerendi : vt non datum videretur beneficium, sed acceptum.

COLLEGIVM GERMANICVM, et Maronitarum.

IN GERMANICO alumni centum ferme ac triginta : ex ijs, anno posteriore (nam de priore nihil datum) viginti in diuersas Germaniæ partes dimissi. In hac tanta penuria victus, panis quotidie suppeditatus fere ducenis. intromissi in atrium docebantur etiam elementa Christiana : nudi tegebantur : viribus defecti in Collegium comportabantur, curabanturque, donec robur corpori accessisset. interim sustentati non pauci, quorum pudor cum paupertate certabat. Cultus Ecclesiasticus, quod sæpe est scriptum, in huius Collegij æde, pollet vigetque, magna nobilium frequentia : mittuntur quin etiam e remotis terris, qui obseruandos ritus hoc exemplo perdiscant : eamque ob causam tres Episcopi sollemni cærimonia consecrati. tanto magis ad pietatem instruuntur alumni, præsidio olim & ornamento suis in terris futuri Catholicæ religioni.

E MARONITIS, anno priore (de posteriore scilicet nihil accepi) remissus unus in Syriam, curriculum confecerat Philosophiæ, ac Theologiæ magna ex parte. vt in patriam

triam venit, fatigatus a propinquis, vt antequam fieret sacerdos, vxorem duceret, more gentis, constanter recusauit, ita nunc solutus alijs curis, diuino tantum negotio uacat. Ceterum primus huius Collegij parens ac patronus Antonius Carafa Cardinalis, quos vti filios habuerat in vita, non paruarum opum heredes fecit in morte: ut propagaretur Collegium, cuius ipse instituendi post Gregorium Tertiumdecimum auctor fuit. adeo, si rem recte cogites, quoniam gentis alienigenæ potius, quam sui generis, rationem habendam duxit, non humani operis, sed diuini cuiusdam beneficij fuisse arbitrere.

COLLEGIVM GRAECORVM.

HIC LABOR nobis, in Romana urbe, accessit, die quarto ante Calendas Octobres anni posterioris: imposuit is, a cuius voluntate nefas erat discedere, Gregorius Quartusdecimus Pontifex Maximus. Suspenso animo erant alumni, sæcularium imperio sueti, vt regi cœpere a nostris; erat nempe infixa opinio regentum seueritatis. verum, re ipsa redarguente, vt constitit eorum benevolentia, facilitas, moderatio, qui videri mallent inuenisse bonos, quam fecisse, haud facile dictu est, quam libenter pareant: bona & constans imperandi ratio, qua gaudent obe

dien-

dientes. itaque, qui fugam antea meditabantur, nunc mente mutata, aut fratres, aut fratrum filios per litteras accersunt. Sed & quidam, qui antequam nostri præessent, diffugerat, per uimque fuerat retractus, eaque de re admonuerat parentem, nunc ab eo reuocatus, iturum recusauit, obtendens mutatum regimen rationem mutatæ uoluntatis. magna eorum spes, atque indoles pietatis, ad quam omnes matutinis, vespertinisque precationibus, collocutionibus pijs, &, ex præscripto nostri Patris Ignatij plerique exercentur. obijt vnus iam concepto voto Societatis. Cærimoniæ Ecclesiasticæ, & Græcorum ritus in eorum templo ita seruantur, vt populus conferens præsens cum præterito tempus, grates agat. Sodalitas, beatæ Virginis in Cælum assumptæ patrocinio gaudens, & nomine, a Patre Generali instituta, in dies efflorescit. plerique alumnorum in eam adscripti. quidam cum se vocari intelligeret, interiore animi motu, diu restitit: tandem vi maiore impulsus dedit manus, & accedens ad Præfecti pedes, multis cum lacrimis eam obtinuit: qua obtenta lætatus est perinde, vt si voluptatem auxisset serior ingressus.

COL-

COLLEGIVM LAVRETANVM & Montis Sancti.

CONCIONES habitæ a duobus priore anno, posteriore ab vno, Aduentu, Quadragesimaque in templo maximo Lauretano non vulgari fructu: diebus festis explicatæ rudioribus doctrina Christiana, Episcopo postulante: idem auctor fuit, vt sacrarum cœnobium virginum in oppido quodam adiretur incitandæ pietati, & cunctarum excipiendæ confessioni totius vitæ. Aegris & morientibus, tum in priuatis domibus, tum in publica hospitali, opera sedulo impensa. Principes viri cum sacram ædem accedunt, quæ ad pietatem pertinent omnia fere exequuntur arbitrio Patris Rectoris. in his fuit, superiore anno, Dux Vrbinas, qui huc venerat cum lectissimo comitatu. Illustrissimus Gallus Cardinalis, cuius interest procuratio almæ Domus, cum Legatus in Flaminiam properaret, ad nos diuertit: tum Prætori mandauit, curaret nobis certum frumenti numerum, ære alieno dissoluendo: simul inchoata quædam cubilia, quæ nobis essent vsui, iussit absolui. quamquam ea est humanitas Cardinalis, vt quotiescumque Lauretum venit (venit anno sæpius) apud nos humaniter diuersetur. Sed & viri fœminæque illustres ma-

gnam de nobis opinionem habent, vt quam pecuniam, quæque dona offerri Deiparæ velint suo nomine, ad nos mittant. in hoc genere non tacendum illud. Vir illustrissimus de nostra Societate optime meritus, clam aureos trecentos misit; vt ne eius nomen proderetur, tribuendos pauperibus, siue retinendos Rectoris arbitratu. visum est alienum a sordibus, si manibus nostris non adhæresceret: itaque in quæstoriam sanctæ ædis arcam omnes conditi. non latuit factum: & tanto magis admirationi fuit Prætori, ceterisque, quanto magis omnibus nostrorum angustiæ rei familiaris non ignotæ erant. Posterior annus, vt ceteræ Italiæ, ita huic vrbi, & Collegio fuit grauis, funestusque. itaque nostri ferendo potius, quam agendo exerciti: plures conflictati morbo: quattuor absumpti. Sacerdos laborans quartana, rite sumpto Sancti Nicolai pane, vno dierum febri condicto, illam depulit, & amplius non redeunte conualuit. Scholæ, vt his locis, discipulis florent: ex ijs qui excellunt ingenio, Academia & Congregatio Parthenia instituta. In audiendis peregrinorum confessionibus rarus hoc anno labor, neque, vt olim, frequens. fames in causa, & itinera latronibus infesta. igitur solitudo in templo, præcipue hieme. Sed cum in vrbe vigeret morbus, in ciuium corpora, animosque cura conuersa est: quin etiam

extra

extra vrbem se caritas porrexit: circum regionem ierunt sacerdotes lacunosa via, & lubrica, superueniente interim imbre, ad multa milliaria, onusti cibarijs, quæ ægris quotidie afferrent. auxit hoc factum apud omnes existimationem, ac reuerentiam nostrorum. Nec tamen cessatum cetero anno. Plurimi annorum omnium noxis expiati: multi ad concordiam reducti: reducti fere innumeri ad sanitatem mentis, & probitatem vitæ. Sanctissimum enim est templum, iuxtaque religione celebre, & miraculis illustre. recentissima tria proferentur. Quidam contractis totius corporis neruis, subalarium ope adminiculorum, ad natalem Beatæ Mariæ domum fiduciæ plenus perrepsit. ibi sacram effigiem pie veneratus, eiusque implorans auxilium, rei diuinæ intererat, quæ tum forte fiebat. Cum litat sacerdos, venerandumque Christi corpus supra verticem attollit, ægro primum sudor, dein frigus per artus ijt: nec ita multo post, sibi visus recalescere: tum in pristina redeuntibus integris neruis cum ali quo strepitu, valens surgit: dein per sacerdotem nostrum, cui rem totam exposuit, suspensis fulcris, quibus in veniendo vsus sustentando corpori, vt monumento essent receptæ valetudinis, suis pedibus saluus reuertit. Alius vir honestus, ac pius, cum ipso Virginis natali Lauretum attigisset, Deiparam ve-

hementer orauit, vt ex coniuge multos iam annos infecunda, prolem impetrare dignaretur: auditum fuisse ostendit partus vertente anno: nempe eodem natali Virginis die, eademque hora, qua effuderat preces ad matrem Dei, pater est factus, vxore puerpera: vt intelligeret se voti damnatum. Audite portentum, quod propter magnitudinem, est in plures vulgatum. Ioannes Antonius Iasfredus, ex Veneta ditione, miserabili morbo, acerbissimo cruciatu membrorum, dies noctesque misere vexabatur: auxerat dolores corporis, horrenda per quietem species menti obiecta. Viderat se ad Dei tribunal adductum, eoque ferente sententiam, iam mortis exactori datum: nec propterea animum despondit: orat numen, ad delictorum expiationem, prorogari uitam: inde velut emersus somno, ad Iudicis matrem confugit, eius patrocinium enixe inuocans: vouetque peregrinationem Lauretanam, si suppetat vita. vix votum nuncuparat, cum in medijs doloribus, Dei genitrix regali cum corona, parique vestis habitu, ei se spectandam offert: mox procumbentem in genua bonum animum habere iubet: productam sibi uitam, neque eo morbo morituram. Statimque, homine appellante domesticos, hortanteque, vt vna secum supplices Deiparam venerentur, abijt sublimis, vniuersis, qui iam accurrerant, in-

genti

genti ſtupore defixis, non ludibrium oculorum fuiſſe probauit euentus. extemplo enim expeditus morbo Lauretum contendit, vt ſe voto exoluat. Ceterum, vt contemplatus eſt ſimulacrum Virginis, quod numquam antea viderat, nec fando audierat quale eſſet, affirmauit eſſe imaginem eius, quam conſpexerat domi: vt facile agnoſceret acceptum beneficium Lauretanæ ſedi eſſe referendum.

DE COLLEGIO Montis Sancti, rebuſque anni poſterioris (ita hic quoque vtile fuit coniungere duos annos) hæc pauca. Domus ædificatio promota. in audiendis ægrorum confeſſionibus, iuuandiſque morientibus egregie poſitus labor, peſte graſſante, pro viribus ſubleuati egentes ex Patris noſtri Generalis reſcripto. Treceni ad nos quotidie confluebant: quibus cum ad binas horas expoſita eſſent elementa Chriſtianæ religionis, tribuebantur poſtea corporis alimenta.

COLLEGIVM MACERATENSE.

HIC QVOQVE grauiſſimum malum, fames, poſteriore præcipue anno, plurimos afflixit, & ſubſecuta (vt ſæpe fit) lue, extinxit non paucos. iacebant in domibus deſtituta corpora: pallentia ora in vijs ambulabant: umbræ non homines videbantur.

rogabant, flagitabant, prouoluebantur ad genua transeuntium: aut, quod magis miserabile erat, ipso habitu, ipsa tristitia, ipso silentio miserationem mouebant. assequi oratio rei imaginem non potest. agunt nostri cum moderatoribus vrbis. Sed dum consulendo teritur tempus, miseriæ interim dominantur. itaque Sodalitium Deiparæ se rogari non passum: delecti ex eo uiri nobiles, inito pauperum numero, quos domo egredi pudor non sineret, aut infirmitas uirium, ad eos victui necessaria quotidie afferebant. Sed superabat egenorum multitudo, & mors dira sæuiebat: gliscenti malo maius remedium opponi debuit. actum iterum publice cum Senatu: nec minus priuatim cum pluribus: & auctoritate illustrissimi Iustiniani Cardinalis Legati, triceni quotidie aurei ad hoc opus collecti: eos diuidi placuit per manus nostrorum: haud dubie hoc officio sustinuere conplures vltimum spiritum, quem uix retinebant. quin & nos quoque domi nostræ octogenis centenisve quotidiana stipe uitam protraximus. Cum ueniebant ad Collegium, pascebantur, & erudiebantur simul Christianis præceptis. quam ad rem utramque ministros se & adiutores Parthenij præbuerunt. Crudescere interea morbi, vt quindeni, vicenique expirarent per singulos dies, misero spectaculo. hoc tempore sacerdoti-

bus

bus nostris, cum expeterentur, accerserenturque certatim a multis, nullum, ne quietis quidem necessariæ, spatium fuit: neque hoc caruit diuina prouidentia, quod eorum nemo tentatus morbo est: nisi quod unus, cum mitiora iam tempora essent, periculose laborauit. ægrotarunt tamen quinque fratres, aut sex: ex quibus unus, non ita pridem huc aliunde profectus, dum locum, cui addicatur expectat, inijt extremam uiam. At duo adiunxere se in nostram Societatem. Priore anno, huius vrbis Episcopo, cuius magna erga nos benenolentia est, diœcesim obituro, sacerdos unus e nostris concessus, a quo & adiutus ipse, & diœcesis instructa multis locis. Nec minor in nobis amandis, fouendisque humanitas Archiepiscopi Auenionensis, cuius potestati commissa erat Picentium ora, ne quid detrimenti pateretur. Ceterum, & de rebus alijs, e quibus propria, animarum utilitas, hæc dici possunt. Quæstuariæ aliquot mulierculæ ad pudicitiam traductæ. Vxor cum uiro reconciliata. familia quædam, quam pudor paupertatis, & fuga, exercitam misere habebant (in qua nubiles quattuor puellæ aduersum improbos solicitatores expertæ pudicitiæ) ut uitam toleraret, adiuta. Quidam acceptæ tenax iniuriæ, & surdus ad monita nostrorum, cum iter faciens equo delapso in fluuium, proxime abfuit a morte: si-

gnum illud esse arbitratus Dei irascentis; cum inimico redijt in gratiam, placari se passus. Reponam nunc aliqua de adolescentibus, qui nobis dant operam, & de Sodalitio minore. ac primum quiddam, quod non caruit risu. Duo ex illis, cum extra urbem forte ambulant animi causa, incidunt in hominem rusticanum, qui fascem abiecerat, quem ferebat, defatigatus, aut uiribus impar: accedunt, pollicentur leuaturos eum onere, vsque ad portam vrbis: ille suspicari fraudem, derisumue: neque enim de nihilo adolescentes nobiles fascem in via publica gerant: cum instarent nihilominus, ac viderent suspicacem animum rustici, eorum alter, Prædes hos libros accipe (sub læuo lacerto erant) quod nisi fascem restituero, diuendito. ita iam libros admirabundus rusticus, fascem delicatus iuuenis, mutatis partibus, ferebant: donec in ipsa porta vterque ab altero suum recepit. Alius, qui lasciuia iuuenili, viso paupere, non tenuerat risum, vt reprehensus est a magistro, irrisum adiens, veniam petijt, stipemque obtulit, quam tum dederat ipse, tum ab æqualibus corrogarat. Sequuntur alia duo robustioris probitatis. Vrebatur vnus in secreto domus æstu libidinis, ne vinceretur, implorabat Deiparæ opem, eaque se muniebat contra hostiles assultus: formosam interea conspicatur mulierem, numquam alias visam,

quam

quam cum admiratus, siue consuetudine, seu magis pio metu, crucem imprimit fronti, terret, fugatque. agnouit iuuenis auctorem tentationis, & monstrum: statimque ad Collegium accessit, facti seriem sacerdoti narraturus, nondum horrore discusso. Alteri, non species mulieris, sed nota mulier impudenter se obiecit, eodem euentu: beneficio Virginis, quæ monstrata olim ardente rubo, nec tamen ambusto, clientes suos vel in medijs flammis facit intactos. Ceterum e Congregatione quidam moriens mille aureos sodalibus legauit.

COLLEGIVM RECINETENSE

RECINETI etiam duplex Sodalitas Virginis. Maiorum, in qua quadraginta: minorum, in qua triginta censentur. Exercuerunt se (his temporibus maxime) in operibus pietatis. E maiore Sodalitio vnius mira æquitas animi. Mulier asseruabatur in carcere, quæ confessa erat in quæstione interepulas miscuisse venenum, quo eum, quem dixi, vxorem, liberos, vniuersam familiam tolleret, suasu vicinæ mulieris, quam nominabat. quod si hic ageret lege, magna imminebat confusio rerum, ac perturbatio vrbi, propter principes familias litigantes: at ipse, hortatu nostrorum, cum scelus non agnouisset, neque sibi persuaderi diceret de tanto odio cuiusquam,

præci-

præcidit ansam litis, magnam assecutus apud omnes clementiæ famam. Ex eodem numero alius, a religiosæ cuiusdam familiæ viro contumelijs oneratus, multis præsentibus, in templo, quod propter religionem loci eum defendere poterat, non modo iræ, ac voci pepercit, sed vltro se, veniam petens, ad pedes eius abiecit, qui affecerat iniuria: vt admirantibus ceteris, ei pudorem incusserit. Diem sancti Viti, quem tutelarem vrbs habet, ipsiusque pervigilium celebrarunt, ciues sollemni supplicatione ad nostrum templum: discipuli oratione Latine dicta, & versibus: præbens Episcopus inter sacra Dominicum corpus populo circumfuso. Habita & disputatio ab adolescentibus de diei celebritate more dialogi: mox præmia distributa, hoc anno priore. Nam posteriore, de doctrina Christiana dialogi habiti duo auxerunt discipulorum numerum, & Collegij existimationem. Cetera, de concionibus, & confessionibus recte valentium, morientiumque, communia. Germanorum fratrum duorum, quæ dissiluerat gratia, per nostros iterum conflata. adductus vnus, vt restitueret alteri non paruam pecuniam, cui etiam vitam eripere cogitarat. Ceterum nobis legati a diuersis aurei plus mille: & domus aliquot ad Collegij exædificationem coemptæ. Mortua priore anno virgo, quæ templum nostrum frequentabat rarissimi exem-

mi exempli. virum semper contempsit, ac nuptias, amore Christi: quo sic erat incensa, vt cum decem ante annis, tantum diebus festis, proximis quattuor, quotidie, eius corpore reficeretur: vel sanctis precationibus, & castigationibus corporis, vel proximorum vtilitati semper intenta: ad extremum moriens mille quingentos aureos reliquit, vt virgines aliquot in cœnobio collocarentur. eam viuentem ciuitas ita reuerita est, vt mortuam, elatamque (sic enim rogarat) in nostrum templum, tamquam sanctitate præditam suspexerit. Confluxerunt omnes ad vestem, manusque exosculandas: tamquam maior quidam illi honos, quam priuatæ mulieri deberetur

ALIQVOT MISSIONES.

MISSI EX Recinetensi Collegio Anconam sacerdotes duo, totidem ad alias vrbes, oppidaque: percepti non exigui fructus. confessiones frequentes, conciones frugiferæ: puerorum rudiumque institutio ad doctrinam Christianam, sic populis accepta, vt eius prope causa a muliebri sexu domestica officia desererentur. Paces compositæ permultæ: placatus qui vitam animamque abijcere dictitabat malle, quam odium deponere. restitutiones non paucæ: et quoniam illis locis insolitæ, admirabiles fuere. Vnus, vt alteri satisfaceret,

ret, cuius famam læserat, multa milliaria confecit. Duo, qui viuente vxore, alteram superduxerant, nostrorum suasu ad legitimas nuptias rediere, adulterio relicto.

MISSI etiam sacerdotes duo Camerinum: & in lustranda præcipue diœcesi, posuere quattuor menses. Quodcumque oppidum ingressi essent, prima ad populum concione inuitabantur omnes ad communicandum die indicto. Confessiones fere omnium, vel a prima pueritia, repetitæ. Aleæ lusoriæ quibusdam discerptæ, & pecunia, quæ in medio erat proposita vincentibus, ex colluforum voluntate in pauperes diuisa. Grassantibus morbis visitati ægri, nec animorum modo præsidijs, sed & subsidijs corporum instructi. effectum quodam in oppido, vt quaterni ex optimatibus bis hebdomada colligerent stipem a ditioribus, quæ tenuioribus daretur. Persuasum pro suggestu, ijs, qui abundabant frumento, venderent, vel mutuum darent. Auctor fuit concionator magistratibus duorum oppidorum, vt trecentis nummis empto tritico panes mutui de publico darentur: cautumque, vt nullo communi detrimento priuatorum inopiæ subueniretur. Domicilium virginum Deo dicatarum, cum commendaretur pro concione, quinquaginta aureis publice donatum. Inueterata cuiusdam oppidi consuetudo, vt paucis comitibus Parochus ad ægrotos sacrosan-

crosanctam Eucharistiam deferret, mox solus, si vellet, reuerteretur domum, abolita, & noua melior inducta: ducitur curio, reducitur que magno comitatu. Curatum vt discipuli quot mensibus peccata fateantur: ludi magister quot hebdomadis explicet Catechismū. Adolescens matrem malè accipiens, eiusque mortem expetens, aut moliens fortasse, quo liberior esset suo arbitratu viuendi potestas, impetrata ab ea suppliciter venia, meliorem mentem & vitam colere incepit. Alicubi vetus mos inualuerat, vt inter adolescentes, puellasque, amare & amari concessum esset: ea erat ansa & esca multorum malorum: inuectus noster, & in concionibus publice, & priuatim in sermonibus, contra hanc fraudem diaboli: et tandem, Deo iuuante, res ex animi sententia confecta est. Tota hac in percursatione oppidorum (pedites ibant, ex quo illis maior ad persuadendum auctoritas) reconciliationes multæ, ac restitutiones rei famæque non mediocres factæ. inter cetera, hoc ad memoriam insigne. Iuuenis erat militari vitæ addictus (signiferum egerat in aliqua cohorte) ceterum ferox, opulentus, & impotens contumeliæ; is cum periculosa olim accepisset vulnera, a quo minime debebat, ita implacabili in eum odio ferebatur: vt etiam ijs irasceretur, qui de pace agerent: quin & eum interficere illis ipsis diebus, vt dixit postea,

ſtea, meditabatur: hunc noſter ſemel precibus oppugnauit: ſed valentior machina admouenda erat ad expugnationem pectoris, quod vltionis cupido, & audacia ſepſerant. igitur die quodam, eius patrem & ſororis virum magna auctoritate præditum, cum conuocaſſet, iuberetque in interiore eſſe cubiculo obſeratis foribus, iuuenem ipſum bono dolo accerſit, & inuitum licet, perducit domum, clauditque, vt exire non liceat: tum agit cum eo ſolus de pace: cum verba iacerentur, auxilium inuocat, eorum nempe qui in cubiculo latebant: cum ſic quoque nihil procederet, flexit genua, dein alij, & furentem circumſiſtunt, vt negaret ſe flecti poſſe: eorum enim preces & lacrimas, quæ fundebantur ad leniendam iram, irritas volui. perſtabat ipſe obſtinatus: at ſurrecturos ſe illi non antea affirmabant, quam extorquerent aſſenſum: cum tam diuerſum eſſet certamen animorum, & nihil diu remitteretur: nutare iuuenis cœpit, & quaſi dubitare: ad extremum ceſſit: ſimulque abſterſis, quas & ipſe profuderat, lacrimis ex inuitis luminibus, victum ſe eſſe confeſſus eſt, & ignoſcere inimico, non minus efficacia precum quam auctoritate rogantium: ergo antequam illinc exiret, pax conſignata eſt, & publicis litteris ac teſtibus firmata. Ceterum, alio in oppido Canonici Eccleſiæ ſic inter ſe diſſidebant, vt noſtri ab

Epi-

Episcopo eam vnam ob causam missi essent: cùm diceret plus sibi negotij ab illis Canonicis, quam ab vniuersa diœcesi, facessi. Deus nostris adfuit adlaborantibus, eorumque conatibus fauit, vt ad optatum exitum peruenirent. At Camerini, vt alia prætermittantur, celebris quædam Sodalitas senescens, reflorvit, vel potius ab interitu vindicata est.

COLLEGIVM FLORENTINVM.

IN TEMPLO maximo per Aduentum concionatus vnus rogatu Archiepiscopi Cardinalis, anno superiore, maximo fructu. Cum in vijs puellæ inuenirentur expositæ, vt anno aduerso frugibus, quas parentes alere non possent, vt quæque erat præstanti forma, tollebantur a meretricibus, formandæ olim in eamdem disciplinam. ægre id vjsum concionatori, persuasitque pro suggestu, vt ab honestis potius matronis acciperentur domi, & Christianis moribus imbuerentur. Adolescentes ab illecebra voluptatum ad frequentem vsum Eucharistiæ perducti multi: in his vnus, cum satis non haberet se Christo obtulisse, audaci æque & felici ausu, impuram etiam feminam, cui insueuerat, adduxit: eamque postea donauit dote, vt in conuersarum cœnobio, non solum a scelere, sed etiam a periculo abesset. quamquam data postea

opera

opera est, vt istiusmodi mulierculæ, quæ pudicitiam in propatulo habent, per Quadragesimam paratæ veniant in templum, ea die, qua de Magdalenæ pœnitentia concio habetur: vt quam fortasse sunt secutæ errantem, pœnitentem sequantur. Et duæ quidem ipso die, post paulo totidem recepere se ad conuersas, piorum liberalitate, rebus necessarijs ad viuendum instructæ. Nonnullis puellis, quarum pudor periclitabatur propter inopiam, dos per nostros curata. In summa annonæ caritate, magna vi pecuniæ collecta, effectum est, vt a Sodalitate quadam innumeri panes quotidie pauperibus vsque ad nouam messem tribuerentur. Ceterum iussu magni Ducis constituta domo virorum mulierumque mendicabulis excipiendis, data a nostris opera est, vt omnes abstergerent animorum sordes: tum vero, vt ciuium, matronarumque humanitate nihil deesset ad vestitum, aut corporum procurationem. Captum quoque consilium, suggerentibus ijsdem, conducendarum ad triennium amplarum ædium, vbi educentur puellæ inopes, aut orbæ parentibus, donec illis sit commode prospectum. Magna hinc seges bonorum, & malorum fruges oppressæ. Præter hæc, cum multa sint Florentiæ loca, vbi, vetere instituto, nocturni celebrantur piorum conuentus, ad voluntarias corporum castigationes, aliquorum iam laxior

xior disciplina, eorum, qui apud nos confitebantur, exemplo astricta est, et reuocata ad veterem seueritatem, Opificum, et idiotarum cœtus, quem cogi in Collegio scripsimus olim, suum antiquum obtinet. Quantus ex his fructus percipiatur, planum fiet, vno aut altero exemplo. Propter impudicos mores, mulier quædam male accepta a germanis fratribus, & per iram domo eiecta, clamitabat de via ad ciendam misericordiam. cum eam exaudisset unus de eo cœtu, quem dicimus, quid rei esset ignarus, accurrit, mulcatam & acciſam verberibus perducit domum. nec mora, interueniunt fratres furore accensi, sororem dimitti postulant minacibus verbis: quibus cum ille moderate responderet ac pie, placuit eam certis condicionibus relinqui: ab eoque sancte habita est: nam curato primum corpore, procurata etiam per sacrosancta mysteria animæ salus, et cum propinquis paulatim in gratiam reducta est. Ex eodem opificum numero alter, cum ægrotos in nosodochio inuisit de more, in senem incidit moribus, ætate, morbo, intractabilem: difficile erat rixam, aut conuicium effugere, tanto magis illi inseruiendi cupiditate accensus. cibum in os inserit, respuit æger cum iracundia: fomenta parat, finit se inungi, & ringitur: res salubres accipit, nec parcit molestis verbis, ad extremum catinum poscit ad vo-

mirum: qui cum celeriter offertur, ante expectatum ore irriguo oculos eius ac faciem proluit, spurco imbre. sed non uicta propterea, aut abiecta est patientia, misericordiæ mater. Publicæ interim custodiæ aditæ, & hospitales domus: magno æque uisorum bono, & videntium exemplo. Auditæ confessiones capitis damnatorum: qui & ipsi, dum extremum spiritum adimit carnifex, a nostris adiuti, in hac vrbe adscripti ad Societatem, posteriore anno, quinque. Templum celebratur non solum a populo, sed & a nobilitate, ac uiris principibus, vrbanis, externisque, interdum etiam a Duce ipso. At Episcopi, qui hic sæpe plures, apud nos plurimum sacris operantur. Magni Ducis erga nos beneuolentia, sic etiam perspecta. Nam cum ædificationis nostræ ratio tres postularet fenestras, quæ prospicerent impluuium regiæ domus: eamque ob causam idati essent Principi libelli supplices: Archiepiscopo Pisano interprete, cuius magna auctoritas, res nobis integra permissa est: hoc tantum addito, vt quam minimum obessemus aulæ Principis: quod & factum, ea moderatione, vt fenestræ essent accipiendis luminibus, non ad prospectum. Iam de ciuium erga nos liberalitate superfluum sit dicere: quacumque re indigemus ad victum, suppeditant vltro. complures grandem pecuniam

sine

ſine vlla cautione et chirographo commodarunt ad ædificationem nouam: quæ, et templo addita teſtudine pulchris imaginibus picta, et tribus contignationibus ſuperiectis ſacrario, belle procedit. Scholarum fama ac ſpecies aucta diſcipulorum exercitationibus publicis in celebri eruditorum conuentu. Primas doctrinæ ac pietatis ferunt Partheniani ſodales. Quidam ex eo cœtu, quod adoleſcentes deuios in illo lubrico ætatis, in rectam viam reducere conatur, magnum adijt periculum vitæ. ſub noctem repetens domum, a neſcioquo graue vulnus in capite accepit, ſed, Deo protegente innocentiam, ictus innoxius fuit: agnouit deinde ſicarium, ſed Chriſtianæ manſuetudinis memor ignouit offenſam. Longior ſequitur narratio admiratione digna. Nobilis iuuenis ſolutioris antea vitæ, eam vt corrigeret, frequentare cœpit ſalutaria ſacramenta, mox etiam, vt cooptaretur in Sodalitium Virginis, ſummis precibus impetrauit: tum uero (quod ij faciunt, quos non communis tangit cupido pœnitentiæ) clam cœpit ad nudas carnes funem apprimere, cilicio corpus domare, ieiunio & abſtinentia uires frangere: parens uterque, ceterique domeſtici iuuenem obiurgare, miſcere precibus minas, lacrimas adhibere: ſed animus cælum affectans humana omnia contemnebat. diebus quinetiam feſtis in no-

ſocomia ſe conferens ægris præbebat cibos; & dolorem uerbis mulcebat. hieme, cum grauior iam populum ureret annona, manticis ex humero pendentibus emendicabat quotidie panem pauperibus alendis. hæc cum indigna viderentur nobilitate generis, percrebuit fama exiſſe de poteſtate mentis. igitur iratus parens manticen prohibet: at ſacerdos, qui ei erat a confeſsionibus, cum egiſſet cum patre, iterum ei facultas oſtiatim quæritandi eleemoſynas ad aliorum utilitatem conceſſa eſt. cum die quodam domi eſſet, excitus vociferationibus mendici famem deplorantis, cum cibarijs exit: quæ cum defectis ab homine viribus tranſmitti non poſſent, clam recipit domum, vt aptiores præparet cibos defectioni reuocandæ. reuertitur durus pater, filium ſolicitum videt, vt pauperem expleat, reditque ad ſolita iurgia: mox eo recedente, magni animi iuuenis ſublatum ægrum in humeros, deportat in valetudinarium publicum, & accuratum diligenter magiſtro commendat. neque hunc vnum, ſed extra vrbem, vel ad mille paſſus quoſcumque reperiebat lasſitudine exanimatos, et exhauſtis viribus, eodem officio ad Xenodochium ferebat, admirantibus quibuſdam, alijs imputantibus amentiæ. non raro morbidorum vlcera manibus lauit, ſuperiecta plerumque interula, quam ſibi detraxit: neque

hoc

hoc satis. septemdecim uirgines, ne earum pudicitiæ tenderentur insidiæ, meretrices quattuor resipiscentes, in cœnobiorum tuta perduxit. Hac piorum constantia operum, Ioannes Baptista (hoc erat iuueni nomen) in peruigilio cognominis Sancti, ad mercedem vocatus summa religione decessit. tum nemo fuit, ex ijs etiam, qui uitam irridebant, quin morti inuideret.

COLLEGIVM SENENSE, Perusinum, Tiburtinum.

CARPTIM breuiterque aliqua, prætermissis communibus, de more, attingentur. Senis, mulier a pellicatu ad matrimonium reducta. adducta puella ad sacram synaxim, a qua, impulsu mali dæmonis, abhorrebat. Adolescenti exemptus periculosus scrupulus, vt quicquid ageret, diceretue, existimaret cum hæresi coniunctum, Nobilis mulier apud nos sacramenta obire solita, in graui decem mensium morbo, tam multa dedit patientiæ documenta, vt parentem magnæ virum auctoritatis nobis conciliarit, a quibus erat animo antea alienato: itaque post filiæ mortem Collegium frequens inuisit. E nostris discipulis vnus priore anno, posteriore quinque, in nostrum ordinem adlecti. Quidam, dum æstate rusticatur, agrestes homines ad discen-

dam ſummam Chriſtianæ legis, non ſolum ora tione, ſed (quæ plus valuit ad perſuadendum) pecuniola allexit. Collegij tenuitas, hac difficultate temporum, piorum ciuium humanitate ſubleuata eſt. Concionator ita acceptus, vt concio e noſtra æde in principem, rogante Archiepiſcopo Senatuque, approbante populo, fuerit transferenda. Sexceni fere communicant diebus feſtis in noſtro templo. ſi rem perpendas, maior, quam pro opinione numerus: ipſum porro templum laxari cupiunt omnes, in ſumptus etiam faciendos pecunia oblata. Cumvis magna morborum in urbe eſſet, in ægrotis adeundis, audiendis, firmandis, multum operæ, ac temporis poſitum: agnoſcentibus beneficium ijs, qui morieban-tur, viuis admirantibus. Inſignis mors matronæ nobilis, cuius in omni morbo ſermones non niſi de diuinis rebus fuere: ea conſtantia, in perferendis corporis doloribus acerbiſimis, quos interim comparabat cum cruciatibus Chriſti, vt miraculo eſſet. Ad uiſendam mortuam vniuerſa ciuitas effuſa, diſperſa iamdudum ipſius fama ſanctitatis. Ceterum, diebus addictis ieiunio maximo; Pientiam, de qua alias ſcriptum, et Monticellum: anno poſteriore Collem (nomina ſunt oppidorum) alia item ad oppida itum cauſa concionum: etiam æſtate. Et (ne minime neceſſaria repetantur) cum viris, mulieribus pueris, egiſſe.

de

de rebus salutaribus pretium fuit. Ex his Missionibus, vt redijt Pater Hieronymus Rodaldus, prudenti vir simplicitate, & laborum assiduitate ad demerendos homines natus, morbo oppressus finiuit. Eius finis nobis fuit iniucundus, inutilis externis, qui amissum flebiliter doluere.

DE LVCTV ad luctum, de mortuo ad mortuos vocor. Eodem quippe anno (nam de priore fere nihil traditum est) obiere Perusiæ tres, Pater Marius Floridus, Alexander Posseuinus, Iosephus Danzetta. Senex ille, & laboribus, vel ab ipsa adolescentia, in Societate valde exercitus. is publice diuisor stipis delectus, sic impleuit omnes numeros caritatis, vt diceretur pauperum pater. eos quippe reficiebat cibo, instruebat doctrina, solabatur oratione, peccatis absoluebat: et certarunt quidem illi votis ac precationibus retinere hominem: sed ita ordinauerat Deus, vt iam tandem caperet fructum laborum. Maior aliquanto iactura facta in Alexandro, adolescente, magna spe animi, atque ingenij, parique indole pietatis. Professor erat Humanitatis, tanta morum facilitate, atque elegantia, tanta benigne omnibus faciendi voluntate, & cura, vt vix eo videretur quicquam esse amabilius. Declaratum id in morbo, morteque: vt enim ille solicitam habuit iuuentutem, ita hæc mærore afflixit: quam-

quam etiam omnes, quibus cognitus erat: vir certe nobilis septuaginta annos natus, tantum lacrimarum profudit, vt negaret se in filiorum interitu adeo doluisse. Testantur eum nostri, sibi, Patrique Mario prædixisse discessum: in familiari enim sermone admonuit, colligeret sarcinas, quod vterque eo anno essent migraturi. Igitur paucis diebus post Patris Marij mortem, decubuit, miraque semper fuit constantia animi, orationis, vultus. cum dictitaret medicus sudore plurimo leuatum iri morbum, eum elicere moliebantur iniectu multæ vestis. at Alexander, submissa voce, sic tamen vt exaudiretur, onerate asellum inquit, eum Deus cito soluet. in molestijs, quæ consequuntur ægrotationes corporis, dicebat sacerdoti nostro, quem a confessionibus habebat, cogitare se de Patre Edmundo Campiano, alijsque de Societate martyribus, quos videre sibi videbatur quasi addentes animum ad supremum certamen. Ei, cum appropinquasset, sublatis oculis ad cælum, lætus, et Deo gratias agens, Græca lingua, cuius erat sciens, ter dixit, Deo: & ad eum, vt confidimus, euolauit. Plerique arbitrantur contraxisse morbum, quod assedisset sæpe, ac ministrasset ægrotis, quibus erat egregie carus. grauis enim ille annus corporibus fuit: ex quo sacerdotibus nostris magna materia, et causa laborandi. conciliauit hic labor beneuolen-

lentiam multorum: hinc maior ad templum frequentia, & celebritas in scholis. auxit; nostrorum consilio, & opera nobilium, instituta Sodalitas ad inopes subleuandos, ad puellas orbas in tuto locandas, ad pietatis munia exequenda: etsi nos etiam in Collegium, non paucis pauperibus præbuimus alimenta quotidie, quoad fieri poterat, ad quinque menses. Interea quiddam accidit, fortasse non reticendum. Mulier alioqui honesta, filias habebat forma, atque ætate integra: cum se illasque sustentare non posset, et si reppulerat primum iuuenes duos pretium pollicentes, tamen quoniam videbat esse moriendum fame, eosdem conuenire constituit: cum transit forte præter nostrum templum, magna se quadam ui sensit intro compelli: ad aram accedit, vbi Christus cruci affixus: eum orat supplex non sine lacrimis: animaduertit sacerdos, qui & ipse, Deo ducente, oratum venerat: itaque aliquid suspicatus, blandeque eam appellans, elicuit causam fletus, atque opportunam porrigens opem a cogitato flagitio deterruit.

AT TIBVRE nostrorum hortatu Sancti Getulij Sodalitas, de qua proxime perscriptum, in Oratorio mendicis mensam instruxit: pascebantur quotidie plurimi, et instruebantur salutaribus præceptis. munus cogendæ stipis, auxilio egenorum, multi ex ea vi-

ri nobiles non erubuerunt, caritate cogente. eadem præterea, quaternos aureos, singulis hebdomadis, in familias pudibundas, toto anno distribuit. Paruum hoc alibi fortasse, sed si locum respicis, dices rem esse non solum laude, sed etiam admiratione dignam. Mitto adiutos aliquos, qui ducebantur ad mortem: et mille circiter aureos vni restitutos. Fuisse in hoc, superioribusque Collegijs alia multa memoranda, non ambigo: sed occupatis plurimum agendo, notandi quæ essent acta, aut defuit otium, aut abfuit voluntas.

PROVIN-

PROVINCIA NEAPOLITANA.

AVCTA Collegijs duobus; Salernitano, & Consentino, numerat iam Domicilia decem; in his militarunt socij, vt secundum annum complectar; trecenti amplius & quinquaginta. Neapoli, in Domo Professorum sexaginta nouem: in Collegio circiter centum: in Domo Probationis ad quinquaginta: Nolæ sæpe triginta: in Catacensi Collegio viginti: vno plus in Aletino: in Barensi quattuordecim: vndecim in Cirinolano: in Salernitano duodeviginti: sedecim in Consentino. Explerunt stipendia priore anno octo, posteriore sex: dederunt nomina, vt simul coniugam annum vtrumque; quadraginta septem.

DOMVS PROFESSA.

MILLENAE quingenæ confessiones auditæ diebus festis: totius vitæ septuaginta septem: in his, hæretici vnius, cum Ecclesia reconciliati. adolescentulæ duæ a profundo gurgite mercenariæ libidinis, in mulierum

rum portum pœnitentium se recepere. mu-
liercula, quam paupertas cum matre liberis-
que ex patria exegerat, multarum vt esset il-
lecebra & pernicies animarum, ad meliorem
mentem reducta, magna admiratione & læti-
tia ciuitatis. lætum etiam fuit, perinde & ad-
mirabile, Ethnicos duos ab idolorum cultu ad
veram fidem conuersos. Iuuenis, qui ita in-
saniebat amica, vt ad eam noctu ventitaret
quindecim milliarium itinere, nec sine peri-
culo, ab errore mentis, & viæ, liberatus. Ma-
ritus, qui præconio paupertatis, vxoris pu-
dicitiam venalem habebat, honestatem edo-
ctus. Frater, qui vxorem fratris in eius ab-
sentia sibi commendatam plus iusto dilexe-
rat, cum offenso, & vltionem parante, redijt
in gratiam, nostris deprecantibus. Violentæ
etiam aliorum mortes nostrorum opera re-
pressæ: viri, quem vxor veneno, fratris quem
frater ferro tollere constituerat. Ad nobilio-
rum Sodalitatem sub patrocinio Virginis ac-
cessere principes viri duodecim: eorum tyro-
cinium præcipue ponitur in subleuandis col-
lecta stipe familijs claro genere ad inopiam di
lapsis: quo genere officij defensa virginitas
duarum, quas egens opum & consilij pater
mercatoribus addixerat. Oratoria duo a du-
centis frequentantur: magna omnium pietas.
Ceterum, in vno apparuit præsens auxilium
Deiparæ Virginis, cui se quotidie certa pre-
ce com-

ce commendabat: eum enim cum aliquando egressum domo circumueniſſent hoſtes inſidijs, & diſploſu ſcloporum, omnis illorum impetus intra cutem ſtetit, parte ſolum veſtitus ambuſta. Interim, miſsi e noſtris aliquot, non tantum ad cuſtodias publicas, ad noſocomia, ad naualia, ex conſuetudine, ſed in propinquos etiam pagos, tanta cum virorum mulierumque ad concionem, confeſsionem, explicationem Chriſtianæ doctrinæ, confluentium voluptate, ac fructu, vt eorum diſceſſum iniquiſsime ferrent. bonum videlicet, quod ad paucos dies apud ſe habuiſſent, carendo magis, quam fruendo intellecturi. Nec minor fuit fructus poſterioris anni ex adoleſcentulis duabus, quas forma & inopia non ſemper fidæ comites pudicitiæ in hanc vrbem compulerant, viris relictis: per noſtros altera conſtituta in tuto eſt: reſtituta altera marito. captus quidam a Turcis, poſtque annos plures poſtliminio reuerſus, cum auctam domum alienis liberis repperiſſet, quominus vxoris adulterium cæde vlciſceretur, eſt a noſtris prohibitus. Alterius truculentioris vxor, optione data veneni, aut ferri, cum illud obduxiſſet, imploratæ Dei matris patrocinium ſenſit, ſine vlla offenſa. Multorum vir homicidiorum, cum ad alia graſſaretur, quæ fuit Dei prouidentia, opportuno noſtrorum occurſu conſilioque repreſſus. Alij, qui proximorum, nonnulli,

nulli, qui suam necem nefarie moliebantur, ad meliorem mentem reducti. Familiæ nobiles pacificatæ, euulsis irarum fibris, seminibus odiorum. Abeamus a tristibus. Mulier claris natalibus, desperatæ valetudinis, vir vnus peræque nobilis, afflictæ, remedium accepere a sacrosancto viatico, suasu nostri sacerdotis. Nec minus, & virgo, diuinæ Eucharistiæ cum primis cupida exorauit sacerdotem, postridie cæleste epulum permitteret afferri: fore enim repente, vt conualescceret: non frustratus euentus: surrexit e lecto gratantibus domesticis, medicis admirantibus. elapsis deinde mensibus aliquot, decumbens iterum, flagransque desiderio panis angelorum, obsecrauit eorum reginam, liceret hanc ob causam se conferre ad templum, prece efficaci. Hoc mirum magis. Matrona nostri ordinis studiosa, cum longe ægrotaret ab vrbe, & consumptis viribus non longius a morte, cupiebat extremum spiritum effundere in aspectu nostrorum. tum conuersa ad imaginem Dei genitricis, ei consimilem quæ colitur nostro in templo, o Iesuitarum, inquit, Virgo, impetra mihi a filio tantulum vitæ, vt te reuisam: moriar libens. correpta dein somno: & videre visa expetitam effigiem, quam in mente habebat: quare cum admirabilem cepisset voluptatem animi, corporis quoque valetudinem recepit. Primoribus vrbis, qui in Sodalitio

Virgi-

Virginis nascentis, de quo supra attigimus aliquid, difficultas temporum seges fuit piorum operum. adeunt nosocomia, opeque atque opera sunt præsto laborantibus: nec desunt, qui certas egenorum familias delegere sibi proprio ære subleuandas. extra vrbem vnus implicitus morbo, qui ei fuit supremus, octauo ante obitum die Virginem vidit sanctissimam ea effigie, qua cernitur in sodalium sacello, audiuitque præcipientem generalem peccatorum confessionem, iam instante morte: non vanum fuisse visum obtemperantis exitus ostendit. Dux Hipponis in Bruttijs (Montem Leonem appellant) iuuenis, vt claritudine generis, sic virtutum præstantia excellens, præfectus erat cœtui, cum aduersa valetudine correptus est, ac deploratus a medicis: sed eum placuit diuinæ bonitati retinere in vita, vt esset exemplo omnibus, vtilitati multorum: secuta est gratulatio ciuitatis, qualis ab insperato solet: damnata voti Congregatio, & Dei matri nascenti propter rediuiuum Hectoram (hoc est illi nomen) grates actæ. Instituta in templo schola doctrinæ Christianæ, diebus festis, ante preces vespertinas ad populum eruditendum. Ab Quadragesima deinde ad Pentecosten, bis hebdomada, anno reliquo, singulis diebus Sabbati, traditus modus sacrarum commentationum, certis propositis locis: post modum litaniæ recitatæ permagno fructu. Die

bus

bus quadraginta sollemnis ieiunij tres missi, tres ad vrbes celeberrimas, sic eas inflammarunt facibus diuini verbi, vt harum vna, ne resideat ardor, exoptet Collegium: & missis etiam Romam litteris, oblato templo, area commodoque vectigali annuo, deposcat. Ceterum vexante plebem annona, quotidie domi nostræ, tributa eleemosyna fere ducentis laborantibus fame. et adiuuit Deus rem domesticam: ad vsuram annuam, & ad particulam sortis dissoluendam, pecunia collata, legata a tribus testamento aureorum duo millia quadringenta. Conchensis Princeps dedit mille, cognita parentis voluntate, qui totidem nobis reliquerat, præpropera morte, sine vlla stipulatione. aucta supellex sacra ornatu reliquiarum beati Cornelij Papæ, & pari candelabrorum e solido argento magni pretij. Mortui sacerdotes duo, qui aliunde huc venerant, Vincentius Rumena, & Felix Vecceus, magnæ vir patientiæ, & tranquillitatis animi, in corpore quamuis fluctuante. ex adiutoribus denique domesticis vnus, multorum annorum religionis, & vitæ: qui cum diu & periculose ægrotans concupisset decedere ipso die assumptæ Virginis in cælum, hoc saltem assecutus est, vt intra octauas ipsius ferias moreretur. si hominis virtutem spectes, dignum dixeris, cuius ceteri qui sunt eruntue in eodem gradu, perinde ament mortem, quam vitam imitentur.

COL-

COLLEGIVM NEAPOLITANVM.

EORVM, quæ de hoc Collegio mitti possunt, magna pars vtrique Congregationi, de quibus alias scriptum, debetur. ex vna octodecim transiere ad nostros, nouem ad alias familias religiosorum: ex altera, acceptis quattuor, vigintisex in varia cœnobia ingressi: in his, vnus Capuccinos adamauit, quibus cum domicilium extruxisset suo sumptu, ipse etiam additus, decem aureorum millibus fratri relictis, reguli cuiusdam auertere eum conantis a proposito, elusit blanditias, & verba contempsit, non abrupta contumacia, sed causa meliore. Tum ad sodales scripsit gratias agens beatissimæ Dei matri: illi enim se, & nouæ institutionem vitæ, & in ea constantiam referre acceptam. vtriusque porro sodales, vt in perferendis laboribus Christi causa, & aliorum salutis, sic etiam in perpetiendis iniurijs, inuicti. cum exigeret vnus a propinquo ducentos aureos sibi debitos, irrisum primo, dein contumelias, ad postremum verbera, æquo animo tulit. Alter percussus alapa, etsi percussoris nomen detulerat, vt eum reduceret ab amentia, nostrorum admonitu, remittens offensam destitit ab incepto: et ostendit Virgo esse sibi curæ eorum religionem; id adeo patebit

his paucis exemplis. Nocte vnus Sabbati inter dormiendum pugione petitus ab inimico est, sed aberrante manu, an suspensa, Deiparæ nutu, obliquum vulnus in viscera non descendit: hoc facilior ipse ad ignoscendum. Alter, cum inter nauigandum (Melitam contendebat) graui oppressus tempestate, vt increbrescentibus ventis, concidissent animi nautarum, nec restaret aliud, nisi decimus fluctus mersurus nauem, in vltimo discrimine, vt maris stellam inclamauit, salutarem agnouit, tempestate sedata: eiusdem auxilio, Turcarum manus se persequentium effugit. non minus mirum illud, quod sequitur. vehebatur alius rheda, is, nescio quo casu, an succussantibus rotis, cum e latere decidisset, (factum non caperet fidem, nisi auctorem haberet Iesum, & Mariam, quos ille in periculo nominauit) post earum transitum incolumis surrexit. Ita, in suis defendendis terra marique, Virginis sospitatricis illustre præsidium fuit. Fuit etiam suus honor & fructus scholarum, ad quas ventitantium auctus numerus, sub feriias Autumnales, distributis publice præmijs, in magno consessu nobilium, sollemni apparatu. Dimissi interdum nostri circum fora & compita, viasque latiores, erudiendo excitandoque populo ad pietatem, vt nonnumquam, (vt in frequenti ciuitate) audirentur a quinque millibus: nec defuit fructus. mit-

to pro-

to procubuisse mortales in genua, cum peccatorum detestatione & lacrimis, misericordiam diuinam implorantes, & veneratos crucem ostensam. condonauit vnus iniuriam inimico, qui oculum pugione effoderat. graue alius crimen, quod multis annis habebat tacitum, aperte & palam multis audientibus indicauit. extremum illud sit, Vesuuianum (villa est suburbana) ædificatum nobis piorum liberalitate, æquum esse existimantium, vt quos laborantes intelligerent ipsorum causa, ijs extruerent sedem amœnitati dicatam, vbi requiescerent a continuatione laborum. Christianæ doctrinæ Oratoria, quattuor numero, constant hominibus fere quadraginta, supra quingentos, idiotis illis quidem, & victum labore quærentibus, sed iuxta pijs, & probis. mutuam caritatem, & amore in viuos, & auxilio in ægros, & supremo officio in defunctos, quos suis exportant humeris, prosequente cœtu reliquo, ostendunt. mira cuiusdam religio iam prouecta ætate: processerat ad annum septuagesimum secundum, duos postremos exegerat ex legibus Oratorij, atque hos tantum dictitabat se vixisse, amisisse reliquos nullo fructu. moriens mandauit suis, vt schedulas menstruas Sanctorum tutelarium adalligatas filo ad collum secum conderent in sepulcrum. testimonium pietatis. liberiores ludos nec exercent ipsi, nec, quantum possunt, patiun-

tur. Vnus ex ijs, cum suis in ædibus offendisset mercatores duos pecuniosos, ludentes alea, etiamsi perutilis erat ei familiaritas vtriusque, magno tamen animo conscidit lusorias pagellas, præ Dei gloria, quantauis vtilitate neglecta. Hoc admirabile, quod vnus rettulit sibi accidisse: occultabat iamdiu, in magna existimatione pietatis, admissum scelus, seu patefacere differebat: nec licebat rem facere, quodlibet lucrum domestica impensa deuorante. die quodam operanti intentius interuenit homo ignotus, habitu peregrino: ab inuisenda Lauretana Virgine, cuius & imaginem insuerat in vestem, videbatur regressus. tum arrepto instrumento artificij dat ansam mutui colloquij: eo procedente. Iamdiu, inquit, animi angeris, & tectum quoddam facinus, quod premis, accendit intus dolorem tuum. Quin promis illud confessione, vt omnia tibi optata contingant? quod si facere omittis, ne tibi, tuisque rebus haud paulo deterius erit, quam prunis istis (aderant vt mos est opificibus in foculo prunæ) ardentibus concepto igne. Tum artifex pudore suffusus, negare tale quicquam sibi esse. Noli culpam augere, inquit alter, apud scientem. Hæc me ad te misit: simulque imaginem Lauretanæ Virginis ostendit. nec moratus plura, discedit, & relinquit hominem attonitum, omni contatione differendi consilij exempta. Hæc

fere

fere de externis: sequuntur domestica. Missi e nostris in Indias octo: reliqui desiderium vix ferre queunt. Adolescens vnus incredibili firmitate animi diuturna tabe consumptus. Iam quid dicam de Patre Ioanne Baptista Piscatore, qui Rector huius Collegij decessit? Et plurima quidem possemus, sed modus adhibendus est. Romæ diu cognitus, & carus: præfuit enim moderationi Nouitiorum, quam & Neapoli suscepit: ab hac translatus ad regimen Collegij: sed plusquam humanæ virtutes deberi cælo diutius non potuere. talis fuit perpetua æquabilitas hominis in omni vita, & frons semper eadem: vultus vero cum serenus ipse per se, tum etiam serenans aspicientium animi nubes. moderatio animi prorsus inuicta. contemnere honores, exuere cupiditatem, se denique ac corpus suum uilia habere: in regendis socijs, comitas non sine seueritate: neque grauitas sine facilitate erat: vt difficile esset existimare, vtrum eum nostri magis amarent, an vererentur: tanta vero in singulos cura ac diligentia, vt eumdem omnes tam supra se esse scirent, quam pro se esse: neque arbitraretur quisquam se non vnice diligi, aut suspicaretur præferri sibi alium in amore. atque hæc omnia, sine vllo artificio. in externos pauperes, præcipue verecundos, adeo liberalis, vt detraxerit sibi interdum de interiore vestitu, ad illos contegendos. Iam de

ſtudio excutiendæ conſcientiæ, intentæque precationis (vt affirment viri magni viſum duarum altitudine ulnarum ſubuectum e terra) ſicut de conſidente flamma ignis ad eius aſpectum, quam multorum opera extinguere non potuerat, deque alijs quibuſdam, quæ ſpeciem habuere miraculi, quoniam non vitam eius teximus, præteribo. de obitu aliquid collocabo. Grauis morbus hominem cepit, quem & medicamina grauiorem faciebant: alterum ſcilicet malum creſcebat ex altero. Ipſe eo ſtatu corporis, vt indicaret animi quietem, & non dolere, aut non ſentire uideretur. Quærentibus, an afficeretur dolore vllo. Nec mediocri reſpondit. Cur igiturillum, ne gemitu quidem, teſtaris? Quia quoad fieri poteſt, ſupprimendus eſt: & nihil proficitur. Sacro inſtructus viatico, cum conueniſſent domeſtici omnes ſuprema expoſcentes mandata, in hunc ferme modum exorſus eſt. E mortali carcere ad æternum migrare regnum, in religioſis pectoribus eſt ſumma votorum. Sed non cuiuis ſtatim contingit. Quem enim illum tanta confidentia eſſe, vt abſolutionem ſpe innocentiæ præſumat, apud iudicem non factorum modo dictorumque omnium, ſed minimæ etiam litterulæ, ex ore temere prolapſæ rationem exquiſitiſsimam depoſcentem? Quam vellem ego me, non incogitantem huius temporis, ad exactam nor-

mam

mam ex præscripto Societatis, vitam direxisse? Quo ardentius nunc vestram pietatem requiro. Necui imponat aliqua fortasse existimatio, seu species externa. Nam & comminutam calcem farinam dixeris, si oculis credas. Deum autem nihil fallit. Sed timorem tamen rectissimi iudicis solatur spes amantissimi parentis. ad eius me pedes abijciam supplex: propriam ipsius singularem misericordiam cum lacrimis implorabo: & ego quoque inter exempla diuinæ clementiæ numerabor. Coniungite vos quæso vestras preces: vt gratiam faciat nocenti, quandoquidem pœnitet delicti. Quanto tegebat pater optimus sanctimoniam, modestia illustrior emergebat: dum se tandem relictis in terra non leuibus vestigijs, in cælesti luce collocauit.

DOMVS PROBATIONIS.

AESTIMANDI potius Tyrones virtute, quam numero censendi. vix enim fuere vigintiquinque: sed feruor singulorum tantus, vt æquarint facta multitudinis. vnus eorum ita tenuit propositum per tres ipsos annos, quibus fuit domi, vt a sede potius paterna, quam ab illo se exturbari sit passus: quod etsi primo dolori parenti, postea tamen admirationi fuit: idque declarauit, cum ad eum ægrotum filius accessisset: perhumaniter vi-

delicet accepit, & exporrecta fronte: addidit deinde, ſuperuacuum eſſe inſpicere conſtantiam filij nouis experimentis, quam ipſe per totum triennium, huic vni curæ intentus aſsidua probatione perſpexiſſet. Ceterum, hæc domus omnino conſtabilita. nam Societatis parens, illuſtriſsima Dux Matalunenſium, Roberta Carafa, quaſi cumulum adderet innumerabilibus in Societatem beneficijs, ſex aureorum millia poſt ſuam mortē aſsignauit, quo plures accipi poſsint: quod conſilium feminæ ſapientiſsimæ, ne fruſtra ſit, mens expetendæ Societatis permultis iuuenibus, a Deo immiſſa. Hæc anno priore. poſteriore enim auctus Tyronum numerus, & deriuata ad noſtros vſus aqua ex publico ductu, ſubterraneo meatu, ipſius Proregis impenſa.

COLLEGIVM NOLANVM.

OMNES commoda vſi valetudine, præter vnum, qui recens a probatione huc miſſus, decubuit, occubuitque: nobilis quidem domo, ſed nobilior pietate adoleſcens, quam cum toto biennio, tum maxime extremis diebus, & ſermonibus, in morbi longinguitate oſtendit. Ex hoc Collegio, vbi e noſtris aliquot ad Rhetoricam inſtituuntur, miſsi Neapolim ad Domum Profeſlam, qui recitandis ſuis ſcriptionibus darent ſpecimen profectus: nec fuit paruum argumentum placuiſſe

euisse patribus, virtute eloquentiæ ac sapientiæ notis. E templo vtilitas, & ad eius instructum cultumque propensa multorum beneuolentia, quæ solet: hæc fortasse maior, propter conuestitos parietes peristromatis, ornatum vuum e sacellis tabula magni operis, aliaque instrumenta, quæ enumerare longum esset. Piorum Sodalitas coniunxit se cum ea quæ est Neapoli in Domo Professa: sic, vt cum hi illuc proficiscuntur, aut illi huc commeant, in eodem numero habeantur. et omnino similis erat illi, nisi amplior foret Neapolitana. ceterum, vt omnia eius munia exequeretur, vltimis diebus Bacchanaliorum lasciuam multorum licentiam obita in templo nostro ad quadraginta horas comprecatione cohibuit: feria quinta in cœna Domini duodecim mendiculorum pedes lauit: quos opiparo exceptos epulo a Sodalitij præfecto, donatosque argento, ipso præsertim administrante, frequens multitudo suspexit. Natum præterea & Oratorium ex opificibus rusticisque, quo conueniunt a prandio diebus festis, ediscendæ doctrinæ Christianæ. paruum hoc quidem, vt alia omnia, in ipsis incunabulis: sed spes est, Deo adiuuante, vt ipsum quoque opportunis nutrimentis progressione temporis adolescat. Posteriore anno, vir quidam non obscuro genere iactatus morbo, cum deuouisset se nostræ

Socie-

Societati, sanatus est non sine admiratione multorum. Restituta clericorum Sodalitas aliquot ante annis sic intermissa, vt pro dissoluta esset: additumque, vt singulis hebdomadis sermonum vicissitudine disputationes serant de rebus pertinentibus ad officia vitæ. reipsa cognitum est, hanc quoque singulorum vtilitatem non paruum esse vinculum communis societatis.

COLLEGIVM CATACENSE.

AD VITAM multi, suspendiarius vnus ad mortem Christiano homine dignam confessione, & nostrorum oratione firmati. singulis diebus festis treceni, quingeni, celebrioribus bis milleni, cælesti pane se reficiunt. Quadruplex uirorũ cœtus qui pietatem exercent: optimatium præsertim, amplior factus. annua supplicatio quadragenarum horarum, quam alijs annis illustrior. eorum, qui nobis dant operam, industria publicis declamationibus (gaudent enim luce præclara adolescentium ingenia) persæpe excitata. Sed hæc leuia memoratu: grauiora illa. Vir non ignobilis, accepta iniuria ab homine infimæ sortis, ad vltionem excanduit, solatium doloris: ei cum immineret toto animo, mitigatus est a Deo meliore mente iniecta: igitur adit ad nostros, rem totam aperit, per eos placatur inimico, ut honestiorem clemen

tiæ

tiæ laudem, quam uindictæ arbitraretur. Ergo repressum hoc malum de nostrorum consilio: alterum item non minus, eadem ratione. Adolescens effusus in amorem uirginis, pudicitiam eius expugnauit, data fide futuri matrimonij, clam id erat omnibus, sed cum tumesceret uterus editurus cædem multorum, et proderet flagitium curiosius inspicienti, furtum matri filia aperit: id erat eiusmodi, ut etsi consilium requireret, recusaret cunctationem: itur ad unum e nostris sacerdotem, qui, Deo auctore, rem ita prudenter egit, ut omne periculum discuteretur celebratione nuptiarum: et utraque coniungeretur familia insolubili uinculo affinitatis. Insequentis anni hæc capita accepi. Vnus ex ijs, qui Sodalitia in Collegio frequentant, deprehensum impurum hominem, qui, nocte conscia, hortante libidine, in eius domum irrepserat, cum posset occidere, liberum dimittit, hac pœna irrogata, vt postridie apud nostros totius vitæ peccata confessione aboleret, ac nouam vitæ rationem iniret. Vtrumque factum. Christianæ vltionis genus, seruare animam eius, cuius corpus possis perdere. Alter impudicæ mulieris petulantiam fregit. ex adolescentibus non pauci varios religiosorum ordines: duo, nostrum ingressi, fuimus etiam, vt prædiximus, auxilio morientibus. Atque, vt vnum ponam alterumque de multis,

tis, Bellicastrensi Episcopo, qui & funebri oratione laudatus est ab uno e nostris rogatu propinquorum. Adolescenti deinde, qui cum in valetudine prospera minus bene erga nos esset animatus, in aduersa, vt se patefecit sacerdoti, quem accersijt, clare, vt exaudiretur ab omnibus, exclamauit, Visus sum videre hodie ad me angelum Dei e cælo delapsum. Itaque libenter migrabo. nec multo post, placido veluti somno, est morte consopitus. foris etiam nonnihil actum. Tabernis (hoc oppidi nomen est) habendis Quadragesima concionibus, explicandis capitibus fidei, & conscientiæ casibus, audiendis hominibus omnium annorum malefacta aperientibus, accendendis mentibus ad celebrationem sacrorum mysteriorum, is extitit fructus, qui etiam me tacente intelligi potest. Sodalitia duo instituta: virorum nobilium, ij iam octoginta: et adolescentium deditorum studio litterarum: hi fere sexaginta numerantur. reconciliati dissidentes: ex ijs vnus non iniuriam solum remisit, cum esset læsus, sed compensationem etiam damni, quæ offerebatur. Post confessionem alter, cum prospectaret e fenestra illum, a quo fuerat offensus, contenta uoce hominem appellans, Cupio, inquit, inter nos esse pacem: eam pacem quam esse decet inter homines Christianos. restituta magna uis argenti, & paupertas multorum sublevata. hæc propter,

pter, & talia, Tabernenſes Colleginm cogitant. obita etiam vicina mapalia, uillæque frequentes, vno e dynaſtis noſtrorum conatus ope ac litteris adiuuante. In vno præterea pago laboratum toto ieiunio verno: vbi præter alia præclare conſtituta, refectum templum, quod uetuſtate atque incuria detectum prolabebatur. nimirum ex ſumptu externo de interiore fructu conijcere licet.

COLLEGIVM ALETINVM.

MOREM ſuum obtinent Congregationes, de quibus alias ſcripſi. ex ijs vnus in noſtrum, aliquot alij in alios religioſorum ordines adlecti. Ex ea, quæ eſt ſacerdotum, in quam nuper cooptatus Vicarius Apoſtolicus, obiere duo: narratur vnus habuiſſe domi expoſitam tabellam, memoriæ cauſa, quæ de ſcripto reuocaret in mentem quothebdomadis ſtatum diem obeundæ Congregationis. agellum alter reliquit Societati: paruulum illum quidem, ſed grande amoris argumentum. ex ea, quæ eſt nobilium, duo ſimiliter exempla, in alio genere ponentur. Pernoctauit quidam ſub dio, quod in cauponula, ad quam ex itinere diuerterat, ſolicitante muliercula tuto eſſe non poſſet. Igitur hoc vnum. maius quod ſequitur. In iudicem regium (is eſt unus e ſodalibus) quidam impotens iræ,

atque

atque intemperans, ita commotus est animo, vt non abstinens maledictis, etiam colaphum impegerit. hanc ille iniuriam tam insignem Christiane habuit, nec voluit ulcisci, cum posset. Sed is deinde, qui intulerat (quieuerat nempe animus, & in locum iræ successerat æstimatio) cum accusaret stultitiam suam, magnaque oblata, si opus foret, pecunia postularet sibi ignosci: Ego vero, respondit sodalis, an condonanda sit iniuria, non quantamlibet pecuniam, sed Christi Domini voluntatem in consilium adduxero. postpaulo veniam dedit, eamque consignatam litteris, non satis admirante ciuitate, misit ad publicos magistratus. At corpus opificum, suasu nostrorum, cœtum mendicorum instituit, Collegio non procul, qui singulis diebus festis, vbi in templo nostro communicarunt, stipe donantur: ita animorum prospicitur, & corporum necessitati. Traditur & a nostris doctrina Christiana permagno puerorumconcursu, qui tota fere ex vrbe conueniunt, deducentibus magistris: atque id quidem in nostro templo: nam in aliis, mulieres, rustici, ceteraque victum aut manu, aut aliena ope, quæritantium turba, edocentur: vt omnes propemodum vrbis viæ noctu diuque Christianis cantionibus personent. hæc inter Xenodochia adita, adiutaque audiendis confessionibus: et carcer non neglectus: hic constitutum sodalitium

um hominum ad quinquaginta : eorum hoc negotium, vt omnibus diebus, matutinis, vespertinisque precationibus vacent: sacra mysteria frequentent: a diuini interim violatione numinis, a iureiurando, ab intempestiuis lusibus abstinentes. Excursum non inutiliter ad pagos propinquos: magicæ artes multæ, ac superstitiones sublatæ: tres a certo mortis periculo, totidem a pellicum consuetudine erepti: concordati aliquot dissidentes: qui matrimonij sanctitatem polluebant, repressi. Messapiam (nomen est oppidi celebris) missi duo ineunte Quintili, redierunt Sextili exeunte: atque, vt uno verbo absoluam multa, superauit fructus bineſtrem laborem. Hic accidit quiddam memorabile, & auditu iucundum. Vir nobilis ita a nostris erat animo abalienato, vt eorum non congressum modo, sed etiam conpectum vitaret: interest tamen concioni, seu calumniandi studio: siue amicorum precibus adductus: hic vero ita commutatus est, Deo impellente, vt superiorem alienationem redimens assidua affectatione nullum faceret eis benedicendi finem: ipsorum vero sermonibus explere animum non posset: quin & vxori persuasit, vt domum hereditariam Societati donaret. cuius exemplum secuti alij viri nobiles duo, vxoribus suis idem vt facerent, auctores fuere. quibus quasi fundamentis cogitant ciues de Collegij ædificatione,

catione: eius cupiditate vsque adeo incensi, vt cum polliceantur omnia quæ sunt opus facto, præter Patris Generalis assensum, nihil aliud desideretur. Cetetum obijt Pater Ioannes Antonius Bonitus huius Collegij Rector, spectatæ vir probitatis: eodem prorsus modo, quo triennio ante Pater Petrus Pictarella, cum se contuliset Neapolim ad Prouincialem Congregationem. Hæc scripseram anno superiore. Nunc alterius anni res breuiter adiungentur, Ad ædem ventitat omnis hominum ordo, & Prorex ipse cum liberis, totaque familia, criminibus expiandis: quin & virgines multæ, quas (vt mos est in his regionibus) interdiu conspici in publico nefas, multo mane, diebus festis, ne careant sacrorum vsu. Consultum, vt ferme alijs annis, aliquot mulierum pudori, & vitæ, egenorum tenuitati, ac bonis multorum. Abductus vir a consilio interficiendæ vxoris, quæ vterum gerebat, et correctus ad frugem. Iniustorum rationes contractuum inhibitæ: superstitiones carmina, ac veneficia sublata: fatidicorum & vatum libri exusti. Sed & ciuium erga nos pietas, collato argento ad instrumentum sacrum, frumento ad victum, in hac sæuitiæ annonæ, mirum in modum ostensa.

BARIENSE ET CIRINOLA-num Collegia.

BARII magnus confessionum numerus, & confitentium fructus. octo priore anno, altero viginti, e nostris, aut scholis, aut Sodalitijs, ad monasticam vitam se recepere. sublatæ discordiæ: odia restincta: principes viri, quod semper antea recusarant, coram Antistite deposuerunt iniurias, ex inimicissimis amicissimi facti. Vnus destitit a libidine vltionis, negotium curante, aut gloriæ, aut malitiæ. Alter e clientibus Deiparæ, eum a quo lacerabatur probris, petitione veniæ non solum ad admirationem adegit, verum etiam ad pudorem. Pater, qui sic dolebat filij mortem, vt, ne esset illi superstes, iam ferrum strinxisset, adductus ad ipsius funus siccis oculis persequendum. Mulier, cui maior cura erat cultus, quam virtutis, audita concione immutauit se totam: itaque studium omne contulit ad ornatum animi: ut seueritate vitæ & castigatione corporis excitauerit æmulos: indixit domesticis menstruam sacramentorũ perceptionem, qui facere negligit, interdicitur domo: quot Calendis deligit sibi e sãctis peculiarem vnũ, cuius diem festum celebrat ieiunio præeunte: mox lautiore conuiuio, ad quod ipsa inuitatis pauperibus studiose ministrat. scholæ florent

numero discipulorum: fructum vel ex eo spectes, quod ex illis vnus Archiepiscopũ redeuntem e Pontificia legatione, oratione excepit aduentitia, in summo templo, totiusconcursu ciuitatis: nec minus ex multitudine & elegantia versuum, quibus sunt omnes vestiti parietes Gymnasij, cum idem Antistes postridie Collegium inuisit: denique non multis post diebus, ex Hercule in biuio, magno apparatu, dramate dato. Sed magnam etiam voluptatem cepit Archiepiscopus, cum edictis precibus ad horas quadraginta, prætulit sacrosanctam Eucharistiam per fora vrbis & compita, vniuerso populo prosequente. Itum sæpe ad ægrotos, & ad vicina interdum oppida: nec reditum fine fructu.

AT CIRINOLAE æstate fere tota, & parte Autumni, nostri aduersa omnes valetudine correpti sunt, maxime Pater Rector, quem semel atque iterum sacro inunctum oleo (ita labi videbatur spiritus, nec diu duraturus) ægre retinuimus. nec vero omittendum est quiddam admirabile, quod fratri accidit. laborabat tertiana duplici: eam in quinquagesimum sexagesimumue diem ituram medici effabantur: verum is, cum quinto & vigesimo die, Dominicum corpus, quo diu abstinuerat, dum purgationi dat operam, auidius hausisset, expulit morbum, celeritate rei admirationem augente. nec minimum profuit

fuit ad reficiendos ægrotos aduentus Patrum Visitatoris, & Prouincialis, e quibus magna redundauit in omnes vtilitas & voluptas: excepti a discipulis orationibus duabus, & epigrammatis complusculis, illis argumentis debitæ gratulationis. Expositio elementorum fidei in nostro templo non intermissa. Confessiones generales multæ auditæ. spectata pietas & constantia duorum adolescentium, vnius in tuenda pudicitia, alterius in proposito ineundæ Societatis, quod ita retinuit obiurgatus a suis, atque etiam domo eiectus, vt illis tandem non nolentibus perduxerit ad exitum. Extremis Bacchanalibus indicta supplicatio in æde nostra, ubi septuaginta communicarunt: non magnus fortasse numerus in magna ciuitate, sed in parua, nec latere potuit, nec debuit taceri. Et quamquam anno posteriore serio actum est de Cirinolano Collegio deserendo, salus tamen proximorum supremo hoc tempore non neglecta, cum pauperes fame vrgerentur, coactum per nostros tantum pecuniæ, vt singulis diebus Dominicis tribueretur inter capita amplius trecenta, quantum cuique satis esset. sic conseruata non paucarum pudicitia virginum, cuius venditionem suadebat egestas. Dispensabant eam pecuniam sodales Parthenij, qui & mense Septembri magnum æs corraserunt subleuandæ inopiæ, & mulierculis vestiendis fere

quadraginta. Data præterea opera est, vt præfecti rei frumentariæ, quod ad victum, ad sementem, ad sustentationem egenorum, oppido opus esset, in tempore suppeditarent: quod si prætermissum foret, magna consecutura erat rerum confusio, & interitio multorum. persuasum vni, qui venenum præsumpserat, vt in morte corporis prospiceret animæ saluti, ita, quod factum reuocari non poterat, opportuna damnatum pœnitentia stetit minore damno.

COLLEGIVM SALERNITANVM.

ADMONVIMVS proximis litteris Collegium Salernitanum nuper acceptum. est ipsum loco salubri, & amœno: quippe edito, & clementer accliui, nec ita procul mari, unde pulcherrimus prospectus: fuerat olim Cœnobium matronarum, vt fuerit parum immutandum, et quamquam huc expectati venimus, experti sumus principio aliquos non amicissimos: leui admodum de causa: verebantur nempe, ne tam pulchri consilij laus penes solum Proregem esset: cupiebant & ipsi, uti erant, videri participes: vbi satisfactum illis, se nobis reddiderunt. septemdecim e nostris alentur annuo vectigali, quod ciuitas constituit. templum, vt nunc est, celebratur: sed apparatur nouum capacius, & facilius

cilius ad ascensum. Saluti animarum nauatur opera diligenter: de rebus serijs non a nultis modo, sed & ab optimatibus consulimur. E prima nobilitate duo deposuerunt inimicitias, nostris deprecantibus, in magnam perniciem alioqui erupturas. Et quamquam ipsa ciuitas vetere instituto litteras & sapientiam docet, tamen & nos doctrinæ cupidam & probitatis numerosam adolescentiam habemus. ante diem sextum idus Octobres, apertæ scholæ duæ, magna ciuium gratulatione, & concursu: institui Sodalitium sub patrocinio vocabuloque beatissimæ Virginis expetunt, adolescentuli uirique: sed interea solantur se per dies festos exercitatione Christianæ doctrinæ: concurrunt pueri ad certamen memoriæ ac pietatis, parentes ad spectaculum: et videre est, in illorum contentione, horum gaudium, & metum. Excursum etiam in vicinos pagos optabili rerum successu. a turpi libidine multi abstracti: nonnulli ad pœnitentiam adeo conuersi, vt illam testari voluerint publica pœna, quam & supremam se susceperos summo cruciatu affirmabant, si ita sacerdoti visum foret. Expugnata multorum pertinacia, qui sacramentorum vsurpationi iamdiu desueuerant, vno adhibito remedio confessionem ab ineunte ætate repetendi. Cum ageretur in concione de pace & concordia, quæ est propria Christianorum, excla-

mauit vnus e media turba, se Christi causa condonare offensam inimico: eumque complexus vltro, admirante templo, in osculum applicuit. magna vis globulorum piacularium multitudini, vel e remotis locis eam ob causam confluenti, perutiliter distributa. Superstitiones eiectæ. Sacerdotes, quod esset eorum officium condocefacti. ægri auditi, adiutique. alia id genus præstita, quæ, quoniam etiam non admonitis venire possunt in mentem, taceri, nullum rerum, nec annalium dispendium puto. Hic erat status anni nonagesimi. Sequenti, instituta schola de officiis hominis Christiani: et quattuor præterea Sodalitates. vna ex nobilitate & optimatibus: hanc & ipse Archiepiscopus sua præsentia cohonestauit. altera e iuuenibus grandioribus, qui dediti grauioribus disciplinis publicum vrbis Gymnasium frequentant. tertia ex adolescentulis auditoribus nostris. postrema ex opificibus. Singularum autem talia initia, vt non solum de omnibus bene sperare, sed futuras etiam re ipsa vtiles confidere possimus. fructus concionum vel hinc intelligas, quod quidam, saluo officio pecuniam quam retinere non poterat, ad Collegium misit domino reddendam. Vnus præterea e magistratibus, cum cognosset se e decretis ac responsis suis plus accepisse mercedis, quam par esset, se ipse multis coram reprehendit, misitque per vr-

bem

bem homines certos, vt eum significarent omnibus restituere paratum. quod præter debitum exegisset: neque minus effecit, quam spopõdit. In excursione per finitimos pagos ea præstita, in quibus nescias, maior ne fuerit laborantium in excurrendo caritas, an fructus.

COLLEGIVM CONSENTINVM.

FVNDATVM Collegium annuis reditibus, vt spes est, aureorum millenum, liberali munere piæ ciuitatis: quæ & in instruenda domo, ædeque laxanda, erogauit ad mille octingentos. reuocatus creber vsus sacrorum mysteriorum. e tribus conuentibus hominum, de quibus proxime scripsimus, duo in nostram Societatem, totidem in alias religiosorum familias admissi. continentur & eadem cura, quam Deo adspirante susceperunt, adolescentes non pauci, magnis virtutum atque ingenij præsidijs muniti. Sexcenti aurei bona fide redhibiti. inimicitiæ sepultæ. vir primarius vnus, male verbis ab altero acceptus, gratiam fecit iniuriæ: eiusque factum alius in simili genere imitatus: persuasum patri, vt filij necem ferret æquo animo, interfectorique ignosceret, Christi videlicet consilium secutus, & exemplum. Scholæ tres apertæ: & quam quam ipsa per se iamdiu vrbs magistra fuit literarum, & humanitatis, ad nos concurrunt

tam multi, vt Gymnasio non capiantur. Excursum in pagos finitimos, magna voluptate perinde, atque vtilitate hominum, qui nostros pæne venerabantur, vt e cælo lapsos. de totius vitæ criminibus auditi permulti. mulier, quæ raptabatur iamdiu a malo dæmone, vexabaturque, liberata per sacerdotem nostrum adalligatis ad collum reliquijs Sanctorum. in vno pago communicarunt septingenti. mense Martio, binis in templis, vbi nostri concionabantur, sexta quaque feria magnus fuit numerus se cædentium flagellis. denique, vt dicam vno verbo, quocumque se conferebant, exemplo vitæ, & assiduitate laborum, lucem quamdam videbantur afferre sanctorum morum, & astrictioris disciplinæ: eo magis, quòd priuatum nullum commodum quærentes amorem publicum reportarunt. Illa igitur primo anno: altero hæc. Mulieres quinque prostituti corporis ad honestatem redactæ. Sublatum dissidium diuturnum, duos inter coniuges, magnum vinculum discordiarum. Consentinorum erga nos liberalitas minime tacenda. Amplificando templo, aureos bis mille sexcentos vnus dedit: mille alter viuens post ipsius obitum destinauit. Vestem sacram alij auxere. Nobilium Congregatio, procurationem pauperum conquisita collataque stipe egregie sustinuit. Ex illis vnus acceptam iniuriam obliuisci maluit, quam vlcisci, cum posset. ex omnibus

nibus Sodalitijs in uarias religioſorum familias ſe abdidere octo: duo; ſi eorum voluntatem inſpicias, in noſtram: re ipſa vnus: alter enim cum proficiſcitur Neapolim, a germanis fratribus (hi erant numero quinque) retractus e via, incertum an dolore animi, poſt paulo moritur: nec impune fuit vni ex fratribus, qui inuitum ac renitentem reduxerat domum: cum enim inferenda capita his litteris mittebantur Conſentia, idem vitæ diſcrimen adibat. Ceterum in Conſentino agro pagi fere centum: ex ijs obiti aliquot perutiliter. conſtituta Sodalitia: ad ea vt ali qui admitterentur, exuerunt odia multorum annorum: cædes repreſſæ: peccata detecta, & prohibita. ea denique geſta, quæ non dilatari oratione, ſed tacito iudicio æſtimari debent.

PRO-

PROVINCIA SICILIA.

QVONIAM in hac Prouincia duorum materia annorum apte conglutinari non potest: ita in locis singulis mutatus est numerus nostrorum, & nusquam fere, res eiusdem modi vtroque anno accidere: nec tamen distrahere oportet: ego autem iam priorem annum composuera: mediam quamdam viam tenebo: seiungam tractatione, coniungam ordine: hoc consilio, vt nominatim distinctis annis, sub suum veluti signum singula censeantur.

ANNO XC.

HABVIT Socios tercentum quinquaginta. Panormi, in professorum Domo quinquaginta: in Collegio viginti octo: Messanæ octoginta quattuor: Catanæ vndeuiginti: totidem Syracusis: in Collegio Montis Regalis tres & viginti: vno plus in Biuonensi: in Drepanitano septemdecim: in Calataieronensi octodecim: in Rhegino & Minæensi ternos denos: in Probationis Domo Messanensi triginta septem: in Sede Calatanassettensi quat-

quattuor. Desiderati sunt quattuor. Adscripti in Societatem duodeuiginti.

ANNO XCI.

HABVIT Socios tercentum quadraginta vnum. Panormi in professorum Domo, quinquaginta tres: in Collegio quadraginta octo: Messanæ vnum & sexaginta: Catanæ viginti quinque: quindecim Syracusis: totidem in Collegio Montis Regalis: in Biuonensi vigintiquinque: in Drepanitano quattuordecim: vno plus in Calataieronensi: in Rhegino sedecim: duodeuiginti in Minæensi: in Probationis Domo Messanensi triginta: sex in Sede Calatanassettensi. Desiderati sunt quattuor. Nouem in Societatem adscripti.

DOMVS PROFESSA PANORmitana.

ANNO XC.

IVBILEI tempore, quod ineunte anno promulgatum est, magnus ad expiationem noxarum, mortalium concursus: nec exiguo nostrorum labori par fructus respondit. Meretrix nota & nobilis, quæ ad lenocinium formæ addens veneficia multos sibi turpi vinculo obstrinxerat, in matrimonium honeste collocata

locata. Mauri septem a Maumete ad Christum conuersi, nostrorum opera ad baptismum præparati, & instructi. Quidam hæresi emersus, in qua per septem annos volutabatur. Adolescens, moribus & ingenio ferox, suasu nostrorum, reconciliatus inimico, a quo graue vulnus acceperat, admirante ciuitate: auxit admirationem paucis post diebus relicto sæculo Cœnobium ingressus. Ita proficere in dies eorum est proprium, quos diuinus amor inuasit. Alter, cum pœnas posset sumere ex inimico iacente, maluit ignoscere. Episcopus quidam sororis suæ filium equitem Hierosolymitanum noluit in aulam accipere, nisi antea nostris commentationibus excultum. Quo tempore in hac domo celebrata Congregatio patribus ex tota Prouincia confluentibus, factum est Proregis benignitate, studijsque Archiepiscopi, vt ad nos peruenirent aurei quingenti. Sodalitium dicatum beatæ Virgini, sacellum ædibus nostris continens ædificauit, duum millium impensa. Vnus e sodalibus, cum grauiter ægrotaret, magnam pecuniam legarat in pios vsus, idem postea conualescens per se ipse effecit, quod alijs mandarat: ne quid videlicet expectaret amicos, quod ipse agere posset. In acerba illa, & memorabili lignei pontis dissolutione, quo Proregem Melfana redeuntem exceptura, obuiam, cum Senatu, & sacrorum Antistite nobilitas Panor-

mitana,

mitana, de more, processerat, miserequepermulti obruti aquis, absumptique sunt: nostrorum sacerdotum caritas in solandis parentibus, coniugibusque mortuorum, ita eluxit, vt illi suorum desiderium Christiane ferentes, postridie ad templum nostrum accesserint Christi corpore reficiendi. Illud non omittendum, quod cum per illos ipsos dies ductus esset quidam ad supplicium, sacerdos vnus e nostris, qui eum firmarat in morte, capto tempore, superiorem illam calamitatem, vt vindicem scelerum dictitans a Deo immissam, ita permouit ingentem hominum multitudinem, vt, Crucifixi signo sublato, adhortatus omnes, qui animam saluam cuperet, præeuntem sequeretur, tria hominum millia ad ædem adduxerit: quos & conscensa concione impulit ad peccatorum detestationem, lacrimasque, & nonnullos ex ijs, qui inter se disidebant, ad mutuam concordiam & pacem. tantum valet in conficiendis negotijs opportunitas rei gerendæ.

ANNO XCI.

QVAE GRAVIS vrebat plebem annona, nostrorum studia in procurando pauperum victu accendit. Domi nostræ ad multos menses quotidie ducenti circiter refecti. Auctum templum antea non satis capax multitudi-

titudinis confluentis, beneuolentia præcipue Proregis, qui ex multatitia pecunia mille aureos attribuit. Triduo ante Cineralia instituta supplicatio horarum quadraginta, illustrissimo Archiepiscopo sacrum faciente: matutina & pomeridiana ijsdem diebus habita concio, frequentia iuxta,& vtilitate populi admiranda: quin & Prorege ipso cum vxore familiaque, templum diesque rite concelebrante. Idem vsurpatum Nouembri mense diuino numini placando. Non adiuti solum, qui vincti erant in carcere, sed & soluti sunt, nostris connitentibus, ferme trecenti. Tantum autem potuit vnius cohortatio apud duos rixantes, vt etsi alter iam sclopum expedierat, finem fecerint contentionis & odij.

COLLEGIVM PANORmitanum.

ANNO XC.

COETVS iuuenum, qui Dei matrem patronam habent, augetur quotidie & flore, & numero: nec euanescit fructus. Septem religiosam vitam complexi; ex his quattuor, nostram. ardor omnium ad virtutem e paucorum perspicietur exemplis. Adolescens ad coercendam libidinem voto castitatis se obstrinxit, in hebdomadas singulas renouando. Frater

ter minor maiorem gerentem cum quodam inimicitias, libertate & efficacitate orationis ad pacificationem primum, dein ad confessionem, Dominicique sumptionem corporis adduxit. Ceterum, cum adolescentuli multi ambirent Sodalitium, excluderentur ætate, institutum hoc anno Oratorium, vt imbuantur interea, mox, vbi adoleuerint, in maiorum ordinem inferendi. Enata ex illis Academia Parthenia, ingeniorum curriculum, & experimentum: eiusque natalis dies, multigenis epigrammatis, & emblematis ingenti lætitia celebratus. Ceterum, discipuli sic tenaces pudoris, & pudicitiæ, vt eorum nonnulla dicta factaue depromi possint ad exemplum. Ero tantũ vnius narratione contentus. Vnum ex his, cum ad rem suam iret, mulier magnopere euocat e feneſtra, ingressum domum, & nihil mali suspicantem, precibus aggreditur, blanditijsque prænuntijs flagitij: exhorruit iuuenis impudentiam mulieris, & sublata voce execratur, quod alligare se nolit tam turpi facinore: cum subiecisset impudica, At statim te sacerdos absoluet: respondit idem, solui quidem a sacerdote possum, sed ego me scelere obstringere non debeo. hæc cum intonuisset magni animi adolescens, quæ laus militiæ, in simili genere pugnæ, arrepto cursu fugientem victoria secuta est.

AN-

ANNO XCI.

ADDITIS viginti, quos inter, magistri quattuor, Philosophiæ, Theologiæ, duoque casuum conscientiæ, auctum Collegium magna gratulatione ciuitatis: celebratus is dies sollemni pompa, præsentibus magistratibus, in aula Collegij instructa. Datum initium Academiæ Philosophorum, Theologorumque, ex iuuenibus, queis ingenium & genus illustre. & iam altera erat eorum, qui ad Humanitatem informantur: huius cum renuntiatus esset rector, filius Præfecti regno, voluit parens ad excitandam inter æquales æmulationem, tribui præmia victoribus, pereleganti dialogo præeunte. E Dei matris Congregatione cum obisset vnus, elatus est comitantibus ceteris cum funalibus accensis, suspiciente factum populo, & collaudante, non sine commendatione nostrorum. Quinque sæculum deseruere, duo, vt sub nostro, reliqui vt sub alijs ordinibus militarent. ambiunt & alij, sed obstant angustiæ temporum. Fuit enim, quod superius intellectum est, hæc ciuitas in tanta inopia, vt & multi honesta alioqui familia fame morerentur. Fuere leuamento hominum duobus millibus, aurei bis mille quingenti, quos Collegij Rector a nobilitate colegit.

MES-

MESSANENSE COLLEGIVM.

ANNO XC.

VIR PRIMARIVS, pellicem, quam per annos duodeuiginti sibi domo & consuetudine deuinxerat, nostris hortantibus, iusta cum dote dimisit. Vir præterea nobilis, qui hominibus coactis in alterius necem immine bat, vno e nostris intercedente, odio in pœnitentiam verso ita mutatus est, vt eadem fere hora, quos parauerat ad homicidium, ad sacram confessionem adduxerit, & exemplo incitauerit. Mulieres item tres, vna eademque de causa, a cognatis & propinquis designatæ erant ad cædem, & duarum quidem interfectoribus inuentis, tertiæ, in quam magis ira fæuiebat, uix tandem repertus est: totum hoc consilium, cum ad vnum, qui nostrum frequentat templum sacramentorum causa, permanasset, illum conuenit, cui mandatum erat, vt interficeret tertiam; perducit ad nostros: ita res omnis, Deo annuente, patefacta, & opportunitate remedij repressa est. Maior frequentia hominum conuenientium ad nostram ædem, quod capacior facta. ad eius ornatum Illustrissimus Buteræ Princeps, & Lecodiæ Marchio, Franciscus Sancta Pax, ter mille aureos, atque ibidem suum corpus tradendum

sepulturæ, testamento reliquit. Ciuitatis quoque erga nos liberalitas & beneuolentia perspecta est, cum ad subleuandam inopiam Collegij, vt vectigal annuum aureis ducenis septuagenis quinis augeretur, curauit. Ceterum rogatu Episcopi missus sacerdos cum socio Pactas (nomen est oppidi) ita deuinxit ciues bene dictis factisque, vt, ipsomet adnitente Episcopo, de ædificatione Collegij cogitetur. Concionum vberes fructus. Virgo, etsi iam vni desponsa, ita exarsit amore perpetuæ virginitatis, vt eius seruandæ se voto voluerit teneri. nec multo post concessu Episcopi incluserit in Cœnobium. sublatæ discordiæ: iurgia sedata: restituta pecunia: pellices dotatæ, ac dimissæ: nobilium Congregatio instituta, eiusque promouendæ ratio tradita: comprecatio ad horas quadraginta indicta, e qua surgentes multi, requisierunt sponte inimicos, vt cum illis reconciliarentur. didicerant nempe reconciliari debere cum hominibus illos, qui Deum cupiebant habere placatum.

ANNO XCI.

COMPLVRIBVS vndique confluentibus omni ope destitutis, fameque laborantibus, laboratum est a nostris in ea propulsanda. inita ratio, vt per Curiones conficeretur index domorum miserabilium: tum moderator Collegij vicatim distribuit inter nostros

ſtros vrbem fere vniuerſam: & in ſuam quiſque regionem hebdomada ſæpius conquiſitam pecuniam tulit. Noſtræ præterea domi magna quotidie alebatur multitudo: exibant dehinc ſocij per vias, ac fora, vt quotquot reperirent pueros errabundos, manu prehenſos, atque in Collegium adductos recrearent cibo, veſtirent etiam pleros que. cocta & in Collegio cibaria, & comportata in carcerem ad publicas cuſtodias: e quibus laxatæ nonnullæ. Neque hoc tamen ſatis erat remedium, gliſcente inopia, & morte graſſante. Igitur Rector, patreſque alij, egerunt cum magiſtratu, & viris aliquot opulentis, vt geminæ inſtruerentur ædes: uiris alteræ, alteræ mulieribus ſuſtentandis, perducti primum ſeptingenti. Nec propterea deſitæ ſubleuari feminæ non prodeuntes in publicum neceſsitate oppreſſæ. Res tulit, vt cum hæc omnia commendaret ſacerdos pro concione, affirmaretque poſſe in præſens negotium, & vaſa ex auro argentoque vendi, calicesque comminui, quidam ex auditoribus ita ſit commotus animo, vt ſtatim in Collegium miſerit duo vaſa argentea, ignotum per hominem, mittentis nomine ſuppreſſo. Sed alia videamus. Fratres germani duo, e prima nobilitate, efferati odio, quale ſolet eſſe fraternum, implacabili, demitigante animos vnius e noſtris oratione, ad lacrimas primum, dein ad pacem com-

pulsi. Idem præstitum cum alijs duobus, quorum vnus alterum vulnerauerat. reconciliati præterea plures: & homicidia, quin & parricidia prohibita. perditam vnus vitam admonitus a nostris cum virtutum studio, & Capuccinorum instituto mutauit. Nouem e concubinatu emersere: vnus ex his difficili pugna. Suspendiarius vix tandem se agnouit, & aperuit, collo in laqueum inserto. stetit etiam opera in religiosis aliquot adiuuandis. Captiui non pauci ante baptismum ad fidem instructi. Vrbanæ quattuor parœciæ aditæ, coactis omni ætati, sexuique, explicandæ doctrinæ Christianæ. extremis Bacchanalibus, cum lasciuia indulget sibi liberius, ex ijs, qui templum nostrum frequentant, viri amplius centum, sese acriter cruentantes flagello, præeunte cum cruce puerorum cœtu in speciem Angelorum, concentuque Musico, obierunt vrbem celebri pompa. e Parthenijs, decem addixerunt se varijs Cœnobijs: vnus nostro. Hæc inter, accidere & quædam admiranda. Sacerdos in concione quadam testabatur, satis habiturum se vnius animæ conuersionem: eamque ad rem audientium preces aduocauit: putauit vnus, qui aderat, illam ad se machinam adhiberi: cum hac cogitatione euntem cubitum arctior somnus complexus est: aspicit sacerdotem, tamquam audientem de peccatis, & erudientem in ratione pie viuendi: so-

di: solutus somno, venit nostrum ad templum, vidit eumdem iterum, an videre visus, inuitantem ad ingressum: paruit viso, seu somnio, vt alteri narrauit. Alius, de consilio nostrorum, dum melioris meditatur initium vitæ, & apud se, domi, vespere, clauso cubiculo, secretus agitat, audire visus vocem matris vocantis, (ea iampridem mortua erat) cum respondisset, conticuit: nec multo post eadem vox: &, postquam responsum est, silentium: cum idem fieret tertio, egressus cubiculo, cupidine quid hoc esset sciendi, non sine horrore neminem videt. redit magis perturbatus animo, nec satis admirans, quid rei esset: & denuo vox: Miserum te, quid agis? quibus tuam vitam committis? an ab improbis hominibus vllum fidele consilium? quin tu rem tuam vide: vita istos, perniciem ac pestem ciuitatis. sensit iuuenis mendacij patrem, & notari nostros. tum vero intrepide. Immo noui viros magnæ fidei, ac sanctitatis: & stat sequi sententiam ipsorum, quos certum habeo propter beneuolentiam, nolle, propter prudentiam, nec posse, de quoquam mortalium male mereri. it ad nos mane anxius, exponit sacerdoti dialogum, acceptoque sigillo cereo consecrato, nec similis deinde vox ad aures accidit, & timor omnis ab animo abscesit. At mulieri, quæ aduersis conflictata rebus, cacodæmonem excierat, eique sese deuoue-

rat, tætrior ſpecies obiecta: nocte enim proxima, antequam init ſomnum, ſentit ſtrepitum quaſi pedum ſcalas aſcendentium, leui motu recitat ſymbolum Apoſtolorum de conſuetudine, ſiue ex metu: videt interea totam domum compleri igne: clamorem extollit, & excitat matrem dormientem in proximo: hæc attonitam conſpicata filiam, & ſcitata cauſam incendij, admonet vt ſalutaris impreſſione ſigni obarmet frontem: quod cum vtraque feciſſet, imago flammæ per feneſtras, multo cum ſulphure fumoque, euanuit. confirmauit hoc ſpectrum pietatem matris, filiæ temeritatem coercuit. Ceterum, in tot laboribus, multos e noſtris morbus oppreſsit, aliquot extinxit: in his Patrem Carolum Pharaonem, qui magnam reliquit ſui famam virtute partam. quadraginta annos meruit in Societate, Philoſophiam, Theologiam docuit: conciones habuit cum fructu: mortem obijt vitæ conſentaneam. is eſt, qui adhuc puer, cum Societatem affectat, abſtractus a parentibus, & domi clauſus, quando aliter non dabatur exitus, prima nocte, cum arrepto linteo ad nudum Chriſtum ſeminudus profugit, commemorabili exemplo.

CATA-

CATANENSE COLLEGIVM.

ANNO XC.

CONGREGATIO Catanæ duplex, discipulorum, & nobilium: vtriusque progressio admirabilis, præsertim nobilium: quibus, eo die, qui annum aperit, inuitatus Episcopus panem Angelorum tribuit, incredibili voluptate. eodem rogante, vnus e nostris, in templo principe, ter hebdomada disputat de moribus & officijs hominis Christiani, magno totius Cleri, ac multorum religiosorum concursu. Confessiones quamplurimæ exceptæ, eo tempore maxime, quo Pontificiæ indulgentiæ fontes patuerunt Gallicano incendio restinguendo: prouisum etiam a nostris, ne clauderentur ijs, qui carcere tenebantur. In castro Regali (nomen est oppidi) sacerdos vnus, Quadragesima, conciones habuit: terque singulis hebdomadis disputationem de vitijs & virtutibus Christianis: sexta quaque feria, sub vesperam, de cruciatibus Christi: & fuit pretium audiendi. Ceterum Eustachio Paterno contigit, vt in hoc Collegio moreretur: egregius vita, domoque, triginta annos in Societate posuerat, maximam partem oppressus morbo, cuius vim placate ac fortiter tulit, magno animo dolores corporis superante.

ANNO XCI.

VIS MORBORVM, per sex ipsos menses perpetuo grassantium, magna nostris, dum subinde vocantur ad ægrotos, ac moribundos, fructuose laborandi occasio fuit. adiuti qui in carcere attinebantur: & ex ijs aliquot libertate donati, sublenati egentes: sedatæ inimicitiæ: restitutiones factæ: meretrices abductæ: duxit vnus vxorem concubinam, e qua liberos sustulerat. filij duo cum patre reconciliati: vnus in eum impetum fecerat iam ense stricto: itaque & genu flexo veniam petijt: alter sic iram nutriebat, vt videretur placari non posse: eo pax vtilior, & mirabilior ciuitati fuit. Mulier, accepta insigni iniuria, impotens iræ, inuocato dæmone, contendit ad littus, vt se in mare demergat. hic cum vidisset beatæ Agathæ effigiem in pariete, eius opem implorat, animo fluctuante: offert se statim illi mulier panem ferens, & pisces, quibus refota, abijcit consilium mortis: cum reuertisset domum, hortati filium ad vltionem non desinit: donec tandem cum ægrotasset, suasu vnius e nostris, mutauit mentem, & durauit in rebus aduersis. Nobilium Sodalitas in sustentandis vinctis, & quinque collocandis, quæ erant orbæ parentibus, magnopere excelluit. Priuatorum liberalitas in ornando templo,

plo, augendoque Collegio, non parua: neque illis cedit sacrorum Antistes. Hic etiam, dum excipiendis ægrorum confessionibus assiduam nauat operam Pater Ioannes Baptista Gulfius, morbum contraxit, varijsque perfunctus in Societate laboribus, acquieuit anno vigesimoseptimo.

COLLEGIVM SYRACVSANVM.

ANNO XC.

AT SYRACVSIS, clausit diem extremum Pater Michael a Lxtaualle. fuit vnus e primis, quos Pater noster Ignatius, sancta memoria, in Siciliam destinauit: triginta sex annos in hoc Collegio collocarat, haud scias maiorene laborandi materia, an cupiditate: sic spiritu feruens discedebat ab obsequio corporis: excellens consuetudine precandi, cui sic instabat, vbi cessarat a laboribus, dies noctesque, ac si tota religiosi hominis vita oratio, aut pia occupatio esset. excessurus instrui noluit viatico, ante, quam se flagris de more cecidisset. quanti viuens fieret, declarauit luctus, & certamen animorum, in celebrando funere, & stringendis vestibus, pileoque, vt haberent aliquid, reliquiarum loco. sed & ciues ipsi, e maiore Sodalitio, sextis Quadragesimæ ferijs in templo nostro flagella vsurparunt: ex

ijs non-

ijs nonnulli, Bacchanalibus, cum in ægrotum incidissent, suis manibus asportarunt in nosodochium, populo admirante. fratres præterea duo intestinis odijs dissidentes nostrorum cura pacificati. in reliquis officijs, quia sollemnia, nihil memorabile occurrit.

ANNO XCI.

NEXIS, ægrotis, ductis ad supplicium non defuere subsidia. Multi se religionis vinculo obligarunt. Vnus ascitus a nobis.

CALATAIERONENSE Collegium.

ANNO XC.

CALATAIERONENSIVM eximiam erga nos beneuolentiam, vt semper alias, ita etiam proxime experti, quinque aureorum millibus ad absolutionem templi liberaliter oblatis. nec tamen nulla obtigit materia patientiæ. Sacerdotem vnum vir nobilis, incertum qua concitus rabie, insectatus, in media via lacerauit contumeliis, probrisque: quæ cum ille transmitteret silentio, magnoque animo ferret, lætus pro nomine Iesu contumeliam pati, ita obstupefecit maledicum, vt admiratione in pœnitentiam ver-

sa

sa, cum assecutus suppliciter petierit veniam, tantoque in honore habuerit, vt paulopost exiturus e vita eumdem acciuerit, cuius præsidio firmaretur ad mortem. Sic plerumque, Deo permittente, ex non bono principio non parua vtilitas consecuta est.

ANNO XCI.

ILLVSTRISSIMVS Buteræ Princeps, quod studiũ erga Societatem in omni vita, ostendit etiam in morte clarissimis exemplis. Ergo Lecodiæ implicitus morbo nostros accersit: mittuntur duo: de peccatis confessus, & Eucharistia percepta, prædicit sibi Sabbato proximo decedendum, nec falso: ad signum salutationis Angelicæ, die dicto, diem clausit extremum: atque, vt ne abesset corpore a nobis, efferri voluit in Messanense Collegium, adornarique sacellum trium millium impensa. Ciuium amor, qui solet indicauit proxime, publica aqua in Collegium perducta. Subsidio pauperum contulere aureorum duo millia septingenta quinquaginta. his sustentata ad dies plurimos tria hominum millia. Nostra etiam liberalitas, vt his temporibus, quæ potuit. Cum e Turcarum seruitio erepti multi, ad pia loca se conferrent, gratijs agendis, accepti a nostris, nec nisi post duplex conuiuium, quo & animos recreauerunt, & corpo

ra,

ra, dimissi. Magnus in ciuitate fructus. Ad priuatos quoque sua vtilitas manauit. Quidam in supremo morbo, vt ne aperiret conscientiam, offirmauerat animum: verum efficaci vnius e nostris oratione a sententia deductus est: tanta cum mutatione, ac voluptate ipsius, vt grates perinde ageret, vt eius opera ab Inferis emersus. Sed & mulier perquamdiu insueta nostro templo, cum ante Crucifixi imaginem, quasi extra se posita, orat sensum aliquem dolorum, quos ipse pertulisset in morte, paulo post nacta morbum, tam sæue cruciata est toto corpore, ad aliquot menses, vt ignorantibus causam medicis, ac remedium, expirans fidem fecerit, cuius particeps dolorum fuerit, eius non expertem iam esse voluptatum ex diuino promisso.

COLLEGIVM RHEGINVM.

ANNO XC.

RHEGINI quoque nobis minime defuere: curarunt, ex consensu Proregis Neapolitani, publicam, et peramplam viam assignari Collegio, nostris vsibus maxime opportunam: & iam inædificatæ duæ classes: & præter horti aream satis patentem, relinquitur adhuc locus ad aliquot cubicula extruenda. a nobis etiam in ciuitatem extitit aliquis fructus.

fratres

fratres quatuor, quorum de amore agebatur in actione familiæ erciscundæ, vt, multis publice priuatimque agentibus, iamdiu ad concordiam redigi non possent, tandem, quodam e nostris interprete, vno die, re composita, in gratiam rediere summa gratulatione ciuitatis. Ex hoc Collegio in quoddam Siciliæ oppidum missus sacerdos quadraginta diebus ieiunio dicatis, non minus strenuam operam quam vtilem compluribus nauauit. sex mulierculas a turpi vita, totidem viros ab amore sæculi abduxit. e concione de supremo iudicio tantus incussus est timor animis audientium, vt statim ea audita centum viginti homines, nudis pedibus processerint, operti saccis, sese grauiter verberantes, effuso in spectaculum populo, nec a lacrimis temperante: at illi æstimabant sæuitiam æternarum pœnarum, qui vltro breuitatem præsentium tam forti pectore subibant.

ANNO XCI.

IDEM semel atque iterum præstitum, anno sequenti, sed aliam ob causam: bis precibus indictis ad horas quadragenas in nostro templo, fami auertendæ, coaluit Congregatio opificum, magno numero, ac fructu: ac præter cetera, diebus festis, a concione vespertina, per horam integram simul preces effundunt:

fundunt. Ceterum quidam, forte an ægrotus, nihil enim diserte de eo perscriptum, cum multorum concubinam annorum exegisset domo, hora altera moritur.

MINAEENSE COLLEGIVM.

ANNO XC.

MINAEENSES ingentes gratias agunt habentque fundatori Collegij, nostrorum vtilitate perspecta: quod & faciunt oppida propinqua: odia inter nobiles restincta: ab incestu, aliquot, fœdaque consuetudine traducti: peccatorum pestis auersa: prohibita medicamenta, quæ parabantur partui abigendo. Discipulorum magni profectus: Parthenij excellunt: hi ualde delectarunt populum in quadraginta horarum sollemni comprecatione: & a tã honestis principijs pueritiæ, spem afferebant adultæ virtutis, ubi robur iuuentæ adesset.

ANNO XCI.

FVNDATORIS aduersum nos amor grati erga eum animi significatione auctus: eius ope donati nobis aurei nongenti. Auctum Collegium sociorum Academia, qui humaniores litteras profitentur. Adiuti inopes, in hac difficultate temporum, re atque opera nostrorum.

COL-

COLLEGIVM DREPANITARVM. ANNO XC.

DREPANI sacerdotis nostri concionibus, sata Sodalitas opificum ducentorum fere & quinquaginta, cum onere hebdomadarij conuentus, & menstruæ sacramentorum perceptionis: magnus ex his perceptus fructus, totius vitæ peccata exponentibus, antequam in communem cœtum admittantur. excogitatum item, quasi Seminariolum, ubi pueri ad pietatem excoluntur, cum per ætatem licuerit, in Congregationem discipulorum gaudentium patrocinio Deiparæ Virginis ituri. Vir propter siniſtram opinionem ab interficienda vxore nostrorum opera deterritus.

ANNO XCI.

ACCEPTVM æs, quod Ioannes olim Pineria, vir æterna dignus memoria reliquerat fundando Collegio, coemendis proximis domibus, augendoque sacro instrumento, non parua pecunia desponsa, partim etiam attributa, subleuata fames multorum, quingentorum aureorum stipe collecta. nec minus opis collatum in mulieres conuersas, quarum aliquot, stimulante inopia, fugam meditabantur.

COL-

COLLEGIVM MONTIS REGALIS.

ANNO XC.

ARCHIEPISCOPVS, quam semper ostendit de nobis benemerendi uoluntatem, nuper etiam re ipsa comprobauit: donauit eleemosynæ nomine duo millia aureorum, quorum partem in annuos reditus, partem in ædificationem Collegij contulimus. auctus numerus confluentium ad nostrum templum gratia confessionis: ut, celebrioribus quibusdam diebus festis, ad mille recensiti dicantur: qui numerus in ciuitate non maxima, maximus putatur. auditi de tota uita quinquaginta. constitutum Sodalitium opificum, agricolarumque. at discipulorum auctum Clericis ex Seminario, eorumque Præfectis: ingenti utrumque cum spe futuri profectus. Ex ijs, qui in nostrum ordinem sunt cooptati, unum parens id facere tentantem ad Episcopum detulit, a quo etiam illi adiudicatus est: idem postea facti pœnitens, sponte, Dei scilicet impulsu, filium obtulit cum magna utriusque uoluptate. ex Probationis Domo sacerdos in diebus maximi ieiunij missus ad uicinum oppidum, reduxit in gratiam duos duodecimum iam annum disidentes, odio implacabili. Cum in concione ageret de diligendis

gendis inimicis, fuit unus, qui in media concione, ut postea rettulit, quæsiuit inimicum oculis, ut rueret in eius amplexus: & spes eum tenet fore, ut Deus inspector cordium uoluntatem pro facto remetiatur. fenus coercitum: usuræ compressæ: magnus confessionum generalium numerus exceptus. strictim multa percurrimus, magis id adeo exigente ordine, quam quod res notissimæ demonstratione indigerent.

ANNO XCI.

ADDITVS tertius Grammaticæ professor auxit numerum studiumque discentium. nec defuit in adiuuandis pauperibus, uinctis, ductisque ad patibulum, pacificandis inimicis, auertendis cædibus, occasio exercendæ pietatis. Mulierem improbam Deus hoc uiso ad meliorem uitam adduxit: existimabat secundum quietem sedere se in limine nostri templi: aspicit Angelos splendide vestitos, specie uenerantium egregia virum facie, & habitu regali. atque hic ad eam: Ingredere, inquit, ingredere: alioquin non effugies pœnas cruciatus horrendi. eum arbitrata Dei esse filium, cum aditus non pateret, occlusis foribus, veniam suppliciter petens, experrecta est: nec frustra somnium fuit.

ANNO XC.

SODALES Mariæ Virginis festis diebus vrbem circumeunt emendicantes stipem verecundæ paupertati. Dux Biuonensis centum sexaginta aureos contulit ad ornatum imaginis Deiparæ Roma transmissæ, ad exemplum eius, quæ colitur in Exquilijs, & auctorem, vt fertur, Lucam Euangelistam habet: respondet operi cultus. Adiuti diuersis temporibus duo, qui agebantur ad supplicium, magno cum eorum fructu, motuque multorum, qui conuenerant ad videndum. Cum inueterata essent odia inter nobiles familias duas, nec tolli posse viderentur, vnius e nostris dexteritate & consilio sunt penitus euulsa: & quo pax magis esset explorata, duo, qui erant capita discordiarum, eodem die in Sodalitium Dei matris cooptati. Quidam desiderio amissi filij obstinauerat mori, & iam abstinentiam omnis cibi in biduum produxerat, ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut ostentui esset parum spiritus superesse: cum conueniisset vicinia ad spectaculum, accitus sacerdos, qui illac casu transibat, offendit hominem iacentem in lecto, actis introrsum oculis, morti proximum: nec visum lenibus

agere

agere cum obstinato, mortem indicat appropinquare, simulque post eam minatur a Deo infligendas pœnas, modo ac termino carentes: iniectus timor Inferorum, an quæ semper comitatur hominem quamuis miserum, dulcedo viuendi, leuauit primo dolorem, & flexit ad studium abeuntis vitæ reuocandæ: tum vero, cum cibo corporis additum animo solatium: sed tamen cum adhuc prostratæ vires inedia erigi non possent, & clamaret æger se intimo vexari dolore cordis, ventum est ad subsidia spiritualia: recitat sacerdos particulam Euangeliorum sancti Marci ægrotantibus accommodam, spe solum in Deo defixa. cum proferrentur illa, Super ægros manus imponent: idemque fieret re ipsa, quod formula præcipiebat, veram fuisse spem orantis probauit euentus: vocem enim extulit æger, &, Melius inquit, habeo Pater. quod & prodigio simile fuit. ex sacerdotis nostri concionibus, in adiacentibus oppidis, non exiguus fructus susceptus est. in vno excitata Sodalitia duo sub tutela & vocabulo Dei parentis. in alterum, quod e nobilioribus conflatur, nomen dedit Toparcha: qui & ædificando prochotrophio, eodem patre sodalibusque adiuuantibus, saxa humeris subuectauit: nempe, quod deberent facere ceteri, faciendo docebat.

ANNO XCI.

IN TEMPLO maximo, ab sacerdote nostro, habitæ conciones ieiunio verno vtilitate iuxta & opportunitate magna ciuitatis, restituerunt multi, quod recte non habebant: et quidam facultates suas omnes tradidit vni e nostris, vt de ipsis statueret suo arbitratu. patefecerunt complures quicquid deliquissent in vita. turpem aliqui amicarum consuetudinem cum matrimonio mutarunt. Cum pro suggestu concionator, vt fit, in vitia esset inuectus, vnus, incertum qua causa, an quod se designari suspicaretur admonente conscientia, dimissa concione sacerdotem contumeliosis vocibus repercussit: sed eius patientia, an quod interposito spatio ira relanguisset, ad se primum, deinceps etiam in gratiam nobiscum redit. At iuuenis alius turpioris uitæ, admonitus a nostris, sic erratum agnouit, vt abiecerit se statim ad pedes admonentium: mox in contrarium ita mutatus est, vt oblatas etiam peccandi occasiones magno animo reiecerit.

MISSIONES ANNI superioris.

INTER vberes Siciliæ fructus, non est omittendus, quem Missiones extulerunt anni

ni superioris. Cum enim ex præscripto Patris nostri Generalis post spirituales exercitationes, essent aliqui ad laborandum in vinea in varias partes mittendi, e multis vndique flagitantibus duodecim delecti ad opus. E Collegijs videlicet, Panormitano, Drepanitano, Catanensi, Minæensi, Calataieronensi, Messanensi, vnaque e Probationis Domo: e singulis bini: a quibus profectis diuerso itinere, sex expeditiones ineunte hieme susceptæ. labor vt in asperitate viarum, difficultate temporum, magnitudine frigorum, annonæ caritate, hominibus imperitis regionum, nec magnopere ad talia assuetis, in magna rerum penuria, non facile ferendus: sed consolatus est fructus. habitæ conciones in compitis templisque: auditæ confessiones tum anniuersariæ, tum vitæ vniuersæ: quadragenarum horarum preces obitæ: firmati in supremo certamine, qui animam agebant: consolatione leuati mærentes: publicæ custodiæ interuisæ: qui non erant soluendo, e carcere liberati: Christianæ doctrinæ elementa pueris, imperitisque adultorum, tradita: meretrices octo conuersæ: homicidia decem impedita: tres ab inferenda sibi morte prohibiti: compositi reconciliatique animi dissidentium: restitutiones quamplurimæ factæ: inopia laborantibus subuentum: atque, vt summatim complectar omnia: alij re, alij fide, alij gratia, alij

consilio, alij præceptis salutaribus adiuti. Se-
cernetur tamen hoc vnum: quod in quodam
oppido, regulus cum coniuge pauperes om-
nes ad conuiuium inuitauit, viros mulieresque, & suo vterque sexui separatim disposito, sedulus conuiuator, pie ac solicite adminis
strabat: magna omnino fuit species illius dieitanta uero vtilitas e singulis Missionibus, vt
omnia oppida communibus votis repeti
orent in singulos annos. adeo natura
nihil expetitur ab hominibus, ni-
si cuius fructum an-
tea proui-
derint.

PRO-

PROVINCIA MEDIOLANENSIS.

CONTINET socios circiter ducentos quindecim, seu viginti. In Domo Professa Sancti Fidelis fere quadraginta: In Brerano Collegio sexaginta quinque: Triginta in Genuensi: In Taurinensi totidem, aut paulo pauciores. In Comensi quindecim: Vndecim, tredecimue in Vercellensi: In Domo Aronensi uiginti sex, mox etiam triginta duos. Decessere decem. Accessere uiginti octo.

DOMVS SANCTI FIDELIS.

DATA est opera saluti proximorum, ut annis superioribus: maiore etiam fructu. Et quoniam communia iam uulgata, præcipua attingentur. Multi ex iis, qui ad nos uentitant, atque in his mulieres nonnullæ, perampla familia, diuinarum rerum contemplationi uacarunt: nunc proinde dilatato corde ita uelociter currunt in uia mandatorum Dei, ut freno indigeant. Vir quidam per summam iudicis iniuriam exturbatus rebus, domoque, ut sunt impotentes in calamitate mortalium

animi, hæreticos, & hæresim animo agitabat: cui mulier vna ex ijs, quas dixi. Quo miser te agis, ac miserande? quis tantus ex dolore furor, vt breuem bonorum iacturam perpetua cumules infamia, & leue propter incommodum corporis, animam in Inferorum supplicia trahas? Putas tu, hunc mundum ita fore aduersum te indulgentem, atque oblitum sui, vt submittat tibi flores, & rosam, cum Domino ipsi, & sanctissimo cuique, tribulos produxerit ac spinas, eadem materia pullulante? quin te ipse colligis, & summi Dei clementiam imploras, qui ex turbido tranquillum facit, adisque pium aliquem, ac peritum medicum animarum, qui adhibeat fomenta aperto vulneri, & doloris aculeum euellat? Hac ille acri oratione pudore suffusus, seu ad saniorem cogitationem erectus, finit se a muliere perduci ad vnum e sacerdotibus nostris, quo satagente, depulsa omnis ægritudo, & spes iniecta rerum meliorum: quod veritas, prematur licet, semper emergat. Nec frustra. Neque enim multo post datæ ad hominem litteræ ab eodem iudice, qui cum esset graui morbo correptus, eum hortabatur ad reditum, breuique pollicebatur facultatum, honoris, & patriæ restitutionem, a quibus videbatur eiectus. bonæ feminæ lucrum. At non tales aliæ quædam, quæ nostrorum opera, a corporis, ab animi, a pudicitiæ,

citiæ, a paupertatis periculo ereptæ. Inter has, tres Virgines nubiles emendicata stipe in matrimonium honeste collocatæ. Nec vero minus feliciter laboratum in aliquibus pacificandis. Placatæ amplissimæ familiæ duæ, e quarum discordia metuebatur pugna, cædesque multorum. Duo item ciues opulentissimi, qui a ciuili lite in grauissimas inimicitias processerant, non nisi alterius, aut vtriusque morte finiendas: quod ipsum etiã illorum domos in mutua odia distraxerat. Placitum vtrimque, vt res tota vnius e nostris arbitrio permitteretur: is autem, Deo volente, transegit negotium, & iratorum animos reconciliauit. Exorta quoque erat grauis, & periculosa Præsulem inter & quamdam religiosorum familiam dissensio: iamque ille Ecclesiastica arma expediebat, hæc obfirmato animo summum Pontificem appellabat: cum tandem, interuentu nostrorum, desitum est vtrinque ab incepto, reditumque in concordiam magno illorum religiosorum bono, qui plurimum se nobis debere profitentur. Neque illud omittendum. Implacabiles iræ implicauerant animos duorum e prima nobilitate, e quibus vnus ab altero fuerat triennio ante multis vulneribus pæne in mortem affectus; hinc increbilis quædam cura vltionis, & ad sermonem quemlibet de pace, adnitentibus etiam viris principibus, aures obstructæ; ita videlicet Deo

Deo disponente, vt sacerdotis nostri, qui se medium obtulerat, quasi sequestris fidem, in confectione negotii, vterque sequeretur. Cetera de genere hoc, adeo sunt multa, singillatim percensere longum esset: summa quædam capita attingam. Fratres cum fratribus, patreque: vnus cum patruo: sodales cuiusdam Congregationis discordantes: pater cum interfectoribus filii: vir nobilis cum ijs, qui eius famulum vulnerauerant per summam iniuriam: alij denique multi varias ob causas, infensi alijs infestique, in concordiam reducti. Nec propterea in alijs muneribus Societatis nostrorum opera desiderata est. Spiritualibus exercitationibus expoliti, & confessionibus reuocatis a prima pueritia exculti complures: inter quos aliquot Ecclesiastici. Virginum Cœnobia, vt Archiepiscopi satisfieret voluntati, audita. Visitata Xenodochia, aditæ custodiæ publicæ, e quibus octoginta fere, nostrorum cura, suppeditata pecunia a pijs hominibus, liberati. hæreticus vnus homicidij causa capite damnatus in extremo fere articulo resipuit. Alijs pauperibus, ægrotisue, necessaria vitæ subsidia, & mortuis sepultura, nostrorum admonitu, a Pietatis sodalitio impetrata. Anno posteriore quinquaginta fere e vinculis exempti. Fur vnus morte luiturus maleficium, muliere nobili, nostrorum suasu, remittente debitum, e laqueo ereptus. effugit

alter

alter carcetem ac pœnam restituto furto. Adiuti moribundi: ex his vnus, pertinaciter a confessione abhorrens, cuictus tandem, non diu ante, quam moreretur, prudenti consilio, moderatione verborum. At mulier, post triduí inediam, multamque vomitionem sanguinis, iam morti proxima, voratam imprudenter acum, quam nulla poterat medicorum industria, patefactione peccatorum, & perceptione Dominici corporis eiecit. sed & vir nobilis vi maloque ad confitendum adductus. Apud Vicarium sacrorum Antistitis, reus cum esset anniuersariæ confessionis neglectæ, mittitur ad nostros: satisfacturum se polliceturi sed contanter: scilicet, ne videretur coactus metu, aut aduersarijs deridiculo esset, in suo quodam oppido, extra vrbem. Excusandam fortasse verecundiam, non laudandam, sustulit Deus. Pridie discessus, vesperi, sine vllo comite, aut famulo, domum redeuntem inuadunt sicarij, vulnerantque: adegissent ad mortem, nisi interposuissent arma prætereuntes: sensit pœnam dilationis. Igitur mane accersito sacerdoti, Præstitisset, inquit, hoc statim facere: sed Deus castigauit dubitantem immissis percussoribus, quibus & gratiam habeo: vtendum quippe verberibus aduersum eos, qui verba contemnunt. Confessum deinde culpas, impetrasse veniam ostendit valetudo, pæne miraculo recepta. Cœnobiticam vi-

tam

tam ingreſsi viri, mulieresque complures: duo repetiere deſertam. vnus quod incen-lus eſſet meditationibus, vitaque noſtri Patris Ignatij: malum alter quod dæmonem auctorem transfugij haberet infeſtum. Ac ne eam per ſingula officia caritatis, prouocante materia, in tranſitu illud dicam, multorum infirmitati, egeſtati, infamiæ, occurſum: neque id in vrbe ſolum, ſed foris etiam in vicino oppido: vbi (nam reliquis prætermiſsis hoc erit pretium reddere) mulier grauiſsimo oppreſſa morbo, cum inaudiſſet nonnulla, in ſermone noſtrorum, de vi aquæ luſtralis, tali fiducia in ſpem ſublata, terno hauſtu conualuit, admirante oppido, & diuinum beneficium deprædicante. Concludam nunc breui vna atque altera narratione, ea quæ pertinent ad hanc Domum Mediolanenſem. Mulier vltra feminam ferox, tanto in maritum odio ferebatur, vt de eius, ſeptemque liberorum communium, ac ſuo demum exitio, Tragico prorſus exemplo, ſecum ipſa agitaret: iamque parato veneno occaſioni imminebat execrandi facinoris: cum neſcio quid ſuboluit cuidam e noſtris: acceſsit is ad animi amentem: neque antea diſceſsit, quam venenum abſtulerit, & leniuerit iram. Denique concionatus vnus Quadrageſima, priore anno, in templo maximo, cuius capacitas notiſsima eſt, incredibili mortalium concurſu:

ad quin-

ad quindecim millia putabantur: & in multitudine illa ingenti (inter quos conſpiciebatur ipſe ſacrorum Antiſtes,& reguli,qui erant in vrbe) tanto ſilentio, vt admirabile eſſet. Diceres,Deum,iudicium, & iuſtitiam loqui ex ore ſacerdotis. Fructus vberrimi. vis eleemoſynarum, quanta, poſt hominum memoriam,antea numquam. Pellices a pluribus reiectæ: ab vno viro opulento ac nobili ſumma cum gratulatione ciuitatis in matrimonium ducta: quo tempore miſit ad nos largam pecuniam:quod & alij perſæpe fecerunt: ex quo ſacra veſtis, & ſupellex aucta eſt. Atque, vt omnia verbo comprehendam, ad meliora conuerſi multi, qui & aſsidui in obeundis ſacramentis: nam vt amoris argumenta, gaudium e conuictu, ita veræ pœnitentiæ ſignum frequentatio myſteriorum.

COLLEGIVM BRERANVM.

EDVOBVS, qui vixerunt, alter fuit, Pater Gulielmus Euerardus, Patri Coſmo Stellæ, quem proxime finiſſe diximus, vt in Theologia docenda, ita etiam in virtutibus, beneuolentiaque noſtrorum, & exterorum ad miratione, ſucceſſerat.quo tempore, ſingularis etiam diuinæ prouidentiæ, & curæ erga hoc Collegium ſignificatio extitit:nobis enim neque ſperantibus, neque omnino cogitantibus

bus, sacerdos alius, qui sacras litteras Parisijs docuerat, graui illius vrbis obsidione liberatus, huc peruenit: cumque appeteret instauratio studiorum, Patris Gulielmi designatus successor, & desiderium ipsius imminuit, & impleuit locum. Auxit scholarum famam, & numerum discipulorum, grauis, & ornata in primis, iuuandis animis, simulque oblectandis idonea tragœdia, cui Maria Stuarda Scotorum regina argumentum, & nomen dedit: respondit poemati scenæ apparatus, & actorum venustas: confluentium vero multitudo ita magna, vt cum plurimis receptis plures excluderentur, actionem repeti oportuerit: tanto vtroque die omnium silentio, &, vbi opus erat, clamore indice approbationis, vt non ambigeres de iudicio audientium, facileque agnosceres maiusesse gaudium pectoris, quam quod plausus effudit. obtulit etiam se fratribus nostris præclara occasio testandi ex improuiso, quantum in versu, varioque, & operoso poematum genere valerent. Venit Mediolanum summus magister Augustinianæ familiæ, paulo ante a Pontifice maximo Cardinalis creatus: is cum inuitaretur a nostris, vt Collegium Gymnasiumque inuisere dignaretur, magnopere delectatus tam beneuolo officio, perendie se venturum affirmauit: cum interea carmina properarentur. et præbebant argumentum maxime ipsius insignia, bos luca cum

ea cum turri: qua ferebantur certatim studia scribentium: & ingenioſi luſus varie excogitabantur. Igitur in ipſo veſtibulo breui exceptus oratione, ad ſingulas deinde claſſes ſingulis epigrammatis aduentitijs. Tum interfuit Theologiæ, ac Philoſophiæ magiſtris, cum ſuas ſcholas explicarent. patebat in interiore ædium parte cubiculum, cuius parietes, non conchyliata periſtromata, aut aulæa ſerica, ſed ſtemma præclarum, atque inſigne, e multiplici genere verſuum, agalmatumque, ornatos præ ceteris, viſendosque faciebant. quod cum aſpexiſſet humaniſsimus Cardinalis, attonitus primum, vt re improuiſa, dein gauiſus tam eleganti ſpecie, effuſaque noſtrorum beneuolentia, non ſatis admirans tam breui tempore tantam vim operum, tantaque diligentia cudi potuiſſe, poſtulauit ſibi fieri copiam omnium, quæ audierat, videratque: non ſine commendatione noſtrorum, quibus in eiuſmodi periculis ſic adeſſet facilitas, vt non deeſſet facultas. Hoc & illius religionis Patres obſeruarunt, & ad eorum erga nos beneuolentiam non vulgaris acceſsio facta eſt. Conſimilem erga nos beneuolentiam præſtulit poſteriore anno Parauicinus Cardinalis: cum enim ex itinere huc veniſſet, inuitatus acceſsit ad prandium cum huius vrbis Archiepiſcopo, & Epiſcopis quattuor. Condita eſt epularum ſimplicitas varietate linguarum.

Habi-

Habitæ eodem die concertationes de rebus Theologicis, quibus & Cardinalis interfuit, inter aciem ausos, vnus e Carmelitana familia, cum in prolusione testaretur, se in Gymnasio nostro, a primis litterarum rudimentis, per omnes scholarum gradus, ad summum Theologiæ apicem ascendisse, & magnam grati animi significationem dedit, & affecit omnes audientium animos non mediocri voluptate. Maior minorque beatissimæ Virginis Congregationes, sodalium nobilitate, & pietate crescunt: e minore nosodochium celebrant, pueros in templis erudiunt Christianæ fidei rudimentis, e maiore quinque in Societatem cooptati. sed & altero anno totidem: ex vtra, an ex vtraque, non liquet. duo ex his Philosophicum emensi curriculum: e tribus reliquis vnus, cum eum parentes, prouisu huius consilij, euocassent misso nuntio fratris natu maioris periculose ægrotantis (siue res ita se habebat, seu potius simulatio fuit) vt se expediret istiusmodi stratagematis, conuentum Patrem Prouincialem, qui tunc forte Mediolano aberat, opportuna quadam importunitate exorauit ingressum. Multi præterea in varijs religiosorum ordinibus se Christo adiunxere. Ceterum sodales minoris Congregationis locum proprium sibi ex ædificarunt, quem antea non habebant. Maioris autem, qui & omnes totius vitæ noxas confessione eluerunt,

runt, ornarunt suum serico peristromate, ad conuestiendos parietes, instructoque altari, non leui impensa. Fratres nostri suetis illis concionibus, quas habent per fora, compitaque, Bacchanalibus, quamplurimos ad expiandum animum perduxere. Hoc in officio persuasit vnus sexaginta hominibus, vt de vniuersis criminibus ante actæ vitæ rite confiterentur. Sed & sicarius, cuius conducta dextera vtebantur viri primarij ad necem multorum, ab illa atrocitate, tum & ab inimici cæde, quam moliebatur eo ipso tempore, reuocatus. Alter dum verba facientem audit de seueritate iudicis Dei, pauidus conscientia, vt ipse postea affirmauit, ita cohorruit animo, vt & corpus corriperetur morbo: quo confectus est die octauo, quæ eo tempore sunt necessaria, sacramentis omnibus, Christianorum more perceptis. Illud non prætereundum, quod notauere complures. Contigit interdum, vt comes in foro concionantis, cuius munus officiumque erat cogere homines ad audiendum, aliquibus vt audirent, persuadere dicendo non posset: igitur vertens preces ad custodem Angelum illius hominis, cuius aures erant surdæ, simul etiam ad suum, vtrumque orabat, vt coniunctis viribus mollirent obstinatum animum, & ducerent ad consilia meliora. Quod & Deus plerumque, simplici fortasse illius ingenio, sed æstuanti ar-

dore caritatis dabat: vt qui oratione mo, ueri non potuissent, silentio flecterentur. Par uum hoc fortasse dixeris, sed magnum omnino fateare, si trahatur in exēplum. Itum ad er gastula, vinctorumque animis corporibusque subuentum: explicata inibi capita doctrinæ Christianæ. De nostrotum consilio pactiones iniquæ resciissæ: pecunia reddita: alia eiusdem generis, quæ venire possent in mentem cuique, facta. Adijciam postremo prodigium memorandum: cuius etsi nullam fere partem sibi vindicant nostri, in nostris tamen ædibus magna ex parte perfectum est. Septembri mense Galli duo, homines adolescentes, missi in Italiam iuris prudentiæ operam daturi (quamquam multo ante in Societatem admitti cupiebant, nec erant voti compotes effecti) venerunt Mediolanum, multisque precibus expressere a nostris Patribus, quod orabant. Vbi parentibus innotuit, aliquid, vt fit, fama addente, uiris potentibus, & impotentibus iræ, Diuione nostros adeunt, liberosque sibi ereptos Mediolani fremunt: vt resciuere quid rei esset, certum hominem, cum litteris, & mandatis, ad filios: et, si forte ad eos non pateret aditus, ad viros primarios ciuitatis, mittunt. Erat hic haud magna cum re, sed fidei plenus, nostrorumque amantissimus, de quorum voluntate iter suscepit. stimulabat interea, & pungebat scrupulus, ne offende-

ret

ret apud Deum, si adolescentium animos eius obsequio addictorum pertentare vellet: igitur illum precabatur, ne hoc sibi verteret culpæ, si exequeretur mandata mittentium. peruenit Mediolanum, vbi adolescentem alterum nactus in Domo Professa (facta cum eo colloquendi potestate) vt ex eius ore audiuit studium perfectionis, non hominum suasu, sed Dei instinctu, sedisse, ex procuratore factus præuaricator, cœpit acriores stimulos addere, sanctisque admonitis incitare ad perseuerantiam. Idem egit cum altero, eodem modo affecto, quem Arona habebat. His transactis, in reditu, cum fere abesset ab vrbe viginti millibus, exceptus est a latronibus tribus, octodecimque vulneribus confossus, excussus nummulis, ac sarcinulis omnibus, in vicinam sepem proiectus, proque mortuo relictus est: cum ipse tacens inter vulnera, animo clamans ad Deum, & comprecatores adhibens Dei matrem, et beatum Bernardum tutelarem patriæ suæ, id vnum oraret, vt tantulum sibi concederetur huius lucis vsuræ, quantulum satis esset ad animam confessione expiandam. plus etiam obtinuit, quam sperabat: vt enim ab se mortem depulit opinione mortis, hocque ipso errore iacentem cædere latrones destiterunt, ipsis discedentibus, surrexit, & non aliter ac si vulneratus non fuisset, ad pagum quemdam se contulit, (abe-

rat tribus millibus passuum) vnde proxime discesserat: ita saucius, cruentusque, admirationi omnibus, & miserationi fuit: igitur vulneribus ligamenta, & medicamina, quibus sistitur sanguis, cum parassent multi, postridie ad nostras ædes Mediolanum reuertit, omni itinere suis pedibus confecto. acciti vulnerarij plagas quinque letales pronuntiarunt: in quarum curatione, necessariaque attrectatione membrorum, qua purgando vulneri, qua inserendo scalpello, nullum se dolorem sentire asseuerabat æger, perinde quasi sauciatus non esset: ita obstupescentibus medicis breui conualuit: et factum ab omnibus tribuebatur Deo: qui & voluerit ostendere improbari sibi consilium parentum auertentium filios a religione susceptа, nec permiserit alienam imprudentiam nocere alteri, qui permansisset in innocentia sua.

COLLEGIVM GENVENSE.

SVSCIPIT noui templi ædificatio maiora quotidie incrementa: cui initium dedit dies, quo principis Apostolorum Petri vincula celebrantur, & beati Patris nostri Ignatij corpus est traditum sepulturæ: vt spes sit ijs, qui suam operam pollicebuntur alijs, in hoc templo, diuini patrocinij, nec exiguæ in proximorum salutem deriuandæ vtilitatis. Gratum id non populo solum, sed etiam Senatui

natui, data facultate publicæ viæ intercluden
dæ. Cum vero primus lapis de de more ponen
dus esset, abessetque Archiepiscopus Genuen
sis, Geneuensis vero Episcopus, qui ad hunc la
borem suscipiendum promptum se ostentaue-
rat, improuiso morbo correptus iaceret in le-
cto, factum id a Vicario Archiepiscopi: cum
adesset Collegium Canonicorum templi ma-
ximi: inter faustas apprecationes populi sol-
lemniaque religionum. et nobilium studia
æquabat populus multitudine frequenti. Ma-
gna porro alacritas ciuium in contribuenda
pecunia, tum ad fabricam templi, tum ad re-
rum necessariarum emptionem: ea summa vi
ginti aureorum millia excedit. et sane non
deesset Genuensium liberalitas in opere ab-
soluendo: sed tamen, celeritatis augendæ,
excitauit diuina prouidentia vnum e nostris
Patribus, ex hac eadem vrbe, clarum gene-
re, opibusque: qui cum se pium munus, do-
numque obtulisset Deo & Societati, ædifican
do Collegio, Domuique Professæ, bis mille-
norum aureorum in annos singulos addita-
mentum adiecit. Faxit Deus, vt quo inspi-
rante feliciter inceptum opus in dies proce-
dit, eodem adiuuante ex animi sententia per-
ficiatur. Duabus docendarum litterarum clas
sibus, adiecta tertia, crescente discipulorum
numero. et augendæ pietati, institutum Soda
litium Deiparæ Virginis. Ceterum, consue-

tudo opem ferendi proximis, ipsa etiam augescit. Commentationibus pijs exculti homines magnam partem nobiles, seu religiosi, viginti quinque: alij etiam anno posteriore: auditi de criminibus totius vitæ amplius octoginta: alterius anni numerus non est distinctus. restituti aurei nummi circiter mille. meretrices multæ a peccandi licentia abductæ: cædibus, & maleficijs occursum. adiuti sontes in carcere, & in supplicio supremo. aliqui etiam coacta stipe e vinculis exempti. pij cœtus (Oratoria appellant) quorum regimen penes nostros, mirum in modum aucti: iuuenum alter ætate florentum, virorum alter nobilium e flore ciuitatis: hic quinquaginta amplius, illic centum numerantur. magnus vtrorumque profectus: sed nobilium maxime in annonæ caritate enituit: sortiti enim certas vrbis partes, pro se quisque quos pauperes esse comperissent, liberali benignitate sustentabant. Sequenti maxime anno, in quo validior fames: nempe ex Senatus consulto descriptis tenuiorum familijs, viliore pretio venditus panis, quam alijs solebat: aut oblatus vltro, & collata etiam pecunia ad reliquos vsus. Ad hæc, mille quingentis sepositis vrbe non procul, præbita quotidie de publico alimenta corpori: & a nostris, bis quot hebdomadis, addita ad puram vitam, & criminibus vacuam, admonita animorum; quorum

etiam

etiam consilio factum est, vt nuditati eorum ceteriſque neceſsitatibus in tempore ſuccurreretur. Doctrinæ Christianæ munus, quod vel ab ipſis incunabulis ſibi Societas noſtra depoſcit, vehementer auctum nobilitatumque, auxit erga nos beneuolentiam ciuium, ac ſtudia piorum: nam etſi plures eius ſcholæ inſtitutæ erant in pluribus templis, a plebecula tamen, & infima multitudine frequentabantur, apud nobiles contemptu laborabant. Hoc anno, maiore cum dignitate, ac pompa, ab vno e noſtris, quem videtur Deus ad hoc officium delegiſſe, tradi cœpta eſt: tantoque eius ſtudio nobilium animi feminarum incenſi, vt deducant ipſæ filias ad templa, numerentque in ſummi beneficij loco, ſi quas publice aliquid recitando, ad exercendam memoriam, ſacerdos noſter inter æquales committat: quaſi de ipſarum gloria agatur illis recitantibus: aut vincentibus (datur enim præmium victricibus) matres coronentur. Ita approbatum eſt, quod vulgo dicitur, Honore ali artes, neglectu iacere. Quamquam etiam apparuit huiuſce operis non obſcurum patrocinium Dei: cum enim puellæ ſorores germanæ tres, ea ætate, vt a ſexto anno nulla excederet vndecimum, minutis interrogationibus, diſputantium ritu priuatim ſeſe exercent, collapſa repente domo, in medijs trabibus manſerunt illæſæ: et poſtridie,

cum ceteris eiusdem ætatis ac studii, spectatæ in templo. Coniungendum hoc loco quiddam propter similitudinem videtur. Mulier vidna, etsi longe abest a nostro templo, nulla tamen vel longinquitate itineris, vel calorum molestia, aut tristitia frigorum, retardatur quo minus accedat ad statas conciones: factum est, vt die quodam, cum totam adduxisset familiam, filiamque, quæ plerumque non egrediebatur domo, conciderit tectum ex ea parte, quæ ab ipsis celebrabatur: oppressurum ea ruina omnes, nisi ad concionem exissent. Sic Dei prouisu periculum vitatum ex frequentatione templi. Auctum igitur, vti dicebam, studium doctrinæ Christianæ vel in prima nobilitate vrbis. Inuentum aliud est in eodem genere, non ita magna specie, sed non minore fructu. nam quia, plerumque anni, tuta Genuensium Hispaniensiumque triremium statio est in Ligustico portu: aduersus otium eorum, quibus catenatis, & ad remum actis, nihil pensi, nihil sancti est in appetendis rebus, iaciendisque verbis inutilibus (ex quo cum diuinarum ignoratione legum magna procacitas linguæ, & peccandi licentia) principio ducto a Genuensi Prætoria, moxque in alias inducto exemplo, institui cœpti ad Christianam doctrinam, tanta eorum cum voluptate, ac mutatione vitæ, vt præsentem statum cum præterito conferentibus, argumento sit

to fit operis in magnam vitiorum perniciem ituri. Ergo pro aleis luſorijs, libellos precationum, piaculares globulos pro taxillis manu verſant; pro ſpurcis vocibus ſacrilegisque, Chriſtiana præcepta cum cantico vſurpant. in hunc fere modum. Mane, audito ære campano precationi dant operam, ea promodum horaria eſt: circumferuntur primum, & luſtrantur ſacra vnda, quam ſuſcipiunt ipſi a ſigno crucis auſpicantes genuflexi: tum intentis in cælum manibus oculisque orationem Dominicam, Angelicam ſalutationem, capita legis Chriſtianæ, aliasque preces, id temporis, iucundiſsime decantant: cum interea ceſſatur ab omnibus aliis rebus: finis indicitur ſigno. veſperi in ſe ipſi taciti deſcendunt, reuocantes in animum, tum dicta, tum facta diurna: quotidie ad proram, & ad puppim legitur aliquid ſalubre ac frugiferum, ceteris audientibus: ter hebdomada percurrunt precantes myſteria Roſarij, in cuius ſocietatem adſcripti: omnino hæc cum videas, dicas eſſe quamlibet triremem domum aliquam religioſorum. ita Rectori Genuenſi Romæ dixit Saulius Cardinalis: is enim cum interregno poſt Sixti mortem Genua Romam ſoluiſſet, impetrata a Senatu triremi Prætoria, narrauit mirifice ſe delectatum aliquando, cum ſilentio primæ noctis longe aliud cogitanti inſonuiſſet mare & cælum,

lumvno e nautis præeunte, subsequente reliquo cœtu, cantionibus pijs, sic vt alternis incipientes, & desinentes alternis, Musicorum concentum imitari viderentur. quo videlicet inexpectatum id Præsuli, iucundius fuit. Ex altero etiam, quod seligam e pluribus, nauticæ illius turbæ pietatem agnoscas: quod cum picandæ essent, ac bituminandæ e triremibus duæ, ac ne omitteretur diurna opera, solitæ precationes essent intermittendæ, detraxerunt sibi desomno nocturno, & vtrique operi satisfactum. hac illorum viuendi ratione, ad fidem rediere desertores duo: tres Turcæ, qui instruebantur priore anno, baptizati postero: ex ipsis, piorum liberalitate opem ferente, soluti quattuor & viginti. Nempe regnum Dei ante omnia quærentibus libertas quoque corporis adiecta est.

MISSIONES.

VENIO nunc ad Misiones ex hoc Collegio. Spetianus, Nouarienſis Episcopus de republica Christiana optime meritus, idemque perstudiosus nostræ Societatis, concionatorem Nouariæ per ipsos dies dictos pœnitentiæ e nostris sacerdotibus impetrauit: et constitit opera, siue e publicis concionibus, quæ ab ipso celebrabantur Antistite, frequentique multitudine, siue e priuatis sermonibus

bus ad uirginum Cœnobia, ſacraque Sodalitia: ſiue ex aliis muneribus noſtræ profeſſionis: non exiguo fructu; fere quotidie audiuit patefacientes peccata totius vitæ: illicita aliquot pactionum reſcidit: ſeptem e concubinatu, tres e meretricio abſtractas in tuto locauit. Trium pacificationum auctor fuit magni momẽti, quas fruſtra alij tentauerant: cædis periculum remouit: piorum legatorum prolatationem ſuſtulit. Monaſteria grandi ſtipe collecta adiuuit: Seminarium educandis virginibus ſub tutela, & appellatione Sanctæ Vrſulæ inſtituit: iamque in eo cenſentur viginti duæ: Congregationem item feminarum nobilium, promouendo operi doctrinæ Chriſtianæ: ſunt ipſæ ducentæ quinquaginta: dant omnes operam pietati; expoliendo animo, & quotidie introſpiciendo, celebrandis ſacroſanctis myſterijs; certiſque alijs muneribus, quibus ſeſe peculiari lege obſtringunt. Ceterum; res mira accidit, quo die in Eccleſia recenſetur hiſtoria adoleſcentis, quem vitæ auctor e mortuis excitatum reddidit viduæ parenti. Cum enim ſacer præco ediſſerit factum, multaque ad incutiendum timorem mortis, principium ſæpe pœnitentiæ, e ſuggeſtu intonat, inter arguendum ſenes, qui immemores humanæ neceſsitatis; breui æuo multa iaculantur, increpandumque iuuenes, qui de morte cogitant, vt de re longinqua;

ac

ac seposita in senectutem, iecit, instinctu, vt patuit, Dei, & illud. Quis scit an non nemi ni e vobis, hic dies supremus illuxerit? Oraculum fuit. Senex vnus e templo domum ingrediens subito expirauit. Sed & adolescens, qui se a concionatore coniecto sæpius vultu ac sermone, designari existimabat, repentina febri correptus est, statimque accito sacerdoti, cum in eius sinum, quæ recordabatur, peccata effudisset, a mente deseritur. Vtrumque ueritatem orationis affirmauit, impulitque ceteros, vt vere sentirent, ab eo demum dirigi vitam ad normam Christianæ legis, qui mortem assidue meditetur. Alter adolescens meliore patrimonio quam ingenio, dum non contentus re sua familiari appetit alienam, matremque male accipit, recusantem, vt dos eius esse inciperet, antequam ipsa moreretur, oratus licet, obiurgatusque a multis, non mutat mentem, donec a sacerdote nostro minacibus verbis admonitus est, nisi resipiscat, vltionis diuinæ. hæc cum ita se haberent, res tulit, vt ferox animi iuuenis Mediolanum iret: verum medio in itinere equo prolapso, & suo ipse casu, & onere equi super eum ruentis, haud multum abfuit, quin exanimaretur: vbi quartam post horam ad se redijt, fœdato vultu, & mitigato animo, agnouit culpam, quam luebat: et reportatus Nouariam, anteacta a matre deprecatus,

tus, fecit, quod & sæpe alij, vt haberet, vitij pœnam virtutis magistram. Itum præterea a binis per Ligusticas oras, qua ad ortum, qua ad occasum porriguntur, fructu non pœniten do. in illis obiere oppida viginti, non commorantes quidem, quamdiu necessitas ferebat, sed relinquentes tamen in omnibus optati aduentus perutiliter impressa vestigia. Doctrina Christiana vbique tradita: alicubi ipsius scholæ institutæ. Confessiones auditæ quamplurimæ. Ganeones, ijdemque aleatores tres, & (quod plerumque sequitur) violatores diuini numinis, audita concione, qua inuectus erat Pater in eiusmodi scelera, ita cohorruerunt, vt voti sponsione se Deo obligauerint, in posterum nihil tale patraturos: quin & tabulis publicis damnarunt se aureorum vicenum quinum, si cum aleis vspiam conspicerentur. In alio quodam oppido, vnius cuiusdam, qui simili laborabat insania, simile exemplum: videlicet, vi concionis perterritus, voto facto de abdicanda alea, & continenda lingua intra laudes Dei, sese ad pedes concionatoris abiecit cum lacrimis, in præteritum veniam petens, & in posterum viuendi rationem: tantaque facta morum mutatio est, vt domestici leonem in agnum vertisse pro prouerbio vsurpent. Alibi, oppidum non infrequens propter inueterata iamdiu odia in duas veluti factiones discesserat, e quibus per-

perpetua contentio, & cædes diuersæ: &, multis licet impellentibus, nulla erat inclinatio ad pacem: donec tandem id obtinuere nostri, vt composito agmine, & lite intermissa, in pompa procederent supplicatum ad templum maximum: vbi finita concione ruerunt in mutuos amplexus: decantatoque hymno Ambrosij & Augustini Deo grates actæ. nunc spes est, vt æternam concordiam constituat is, cui pacis arbitria detulerunt, Saulius Cardinalis. Clauari (oppidum est clarum & diues) prouisum, vt ratio explicandæ doctrinæ ne intermittatur. igitur pueri commissi Sodalitio virorum, quod cum labaret, a nostris erectum est: puellæ, cœtui feminarum nobilium nunc primum instituto: atque hac diligentia curaque, melior redditur, & doctior tenera ætas, & adulta, sexus vtriusque. In eodem erat oppido Cœnobium uirginum, instar quinquaginta, seuerioris olim vitæ, & religionis laude excellens: nunc vtraque senescente, nihil fere erat domi publicum, nihil commune, seorsum singulæ de suo victitabant: cum multa remedia frustra adhiberentur, res uni e nostris sacerdotibus ab illustrissimo sacrorum Antistite commissa est, is cum videret a paupertate publica inductam possessionem priuatam, auctor fuit vt mille aurei de publico darentur, quadriennio, quattuor pensionibus: tum vt inspicerentur Cœnobij reditus,

auge-

augerenturq;: postremo,ut diurnus uirginum quæstus conferretur in medium: quæ ratio fuit corrigendi nouitii moris, & reuocandæ veteris disciplinæ.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

SCHOLAE frequentes: discipuli doctiores quotidie, & pij, qui præcipue dicati Mariæ Virgini: ex ijs adscripti in nostrorum ordinem duo: nonnulli præterea in alias religiosorum familias se contulere. Minor Congregatio mirum in modum aucta: vt ampliore loco opus fuerit pluribus capiendis: accessit & Academia scholasticis exercitationibus: ex his multi nostram Societatem affectant. Duo, anno posteriore, voti compotes effecti. eorum alter domo nobilis, in refutandis, vt fit, argumentationibus parentum, & contemnendis minis, mirabili constantia. Sed & alij duo periti iuris (ex his vnus & professor) adlecti. Sed antequam progredior, hic locus uidetur opportunus, vt egrediar in narrationem vnius, atque alterius exempli, duorum, qui contemnere videbantur beneficium vocationis. Hoc primum. Adolescens ad nos animum appulerat, sed acceptis litteris ab amico dissuadente abiecit consilium: tum sacerdos qnidam, re cognita, ad dissuasorem scribit, admonens, vt si bene consultum alij

vult,

vult, adhortetur ad ingressum: proponit histo
riam iuuenis ex alia Prouincia, qui, cum Deo
non pareret vocanti, assumptus in partem faci
norum a latronibus, eorum & suspendii parti-
ceps fuit. quæ de alio narrabantur, hæc idem
contemptor vocationis expertus. Paucis post
diebus comprehensus cum turba grassato-
rum, & coniectus in vincula, ad eumdem sa
cerdotem dat litteras, errati veniam petens,
simulque significans sibi commissum scelus
cum sociis capitali supplicio luendum. Audi-
te nunc alterum in eodem genere. Admissus
quidam erat in Societatem, mox cum prope-
raret ad Domum Probationis, ipso in itinere
mutat mentem, flectit in patriam: miser: vix
eam attigerat, cum ab homine nescioquo, qui
se incidisse crediderat in inimicum, gladio
traijcitur: ibi tum ille, cum in terram cecidis
set, Has pœnas do propter neglectam Socie-
tatem Iesu, ad quam uocabar. hæc moriens
efflauit. nec sine fructu: cum enim audisset
vocem, factumque audisset alius quidam, qui
& ipse in sancto propsito intepuerat, sopitum
animum ad ardorem pristinum excitauit. Sed
& desertor alterius familiæ, ad eam nostro-
rum opera reductus. Conciones hic quoque
frequentes, & perutiles fuere. Cum sacerdos
acri oratione obiurgat eos, qui inter confi-
tendum cogitata mentis aperire detractant,
uchementer commouit animos multorum,

vt,

vt, per id tempus, fuerint a tribus sacerdotibus centum sexaginta amplius confessiones generales exceptæ. Accidit & quiddam omnino admirabile. Quidam mortiferum vulnus aperire spirituali medico recusabat, sed non sine morsu conscientiæ. visus in somnis videre sacerdotem vnum e nostris, quem numquam antea de facie nouerat: a quo cum esset admonitus faciendæ integræ confessionis, nec celandi peccati illius, quod antea fecisset, adductus est in eam mentem, vt somnium existimarit miraculum fuisse. Ceterum assidue multi, ac diligenter confitentur: vt hoc esse velint initium grauiorum quamlibet actionum, quæ & succedunt postea ex animi sententia. ex eorum numero, vnus nostrorum caritatem æmulatus, ad aliorum salutem procurandam omni ratione se contulit. Igitur, quodam in pago, dirutum templum refecit, sacro cultu, vestèque instruxit, statuit annuam pecuniam duobus alendis sacerdotibus, instituit hominum cœtum sub patrocinio sanctissimi corporis Christi, Christianæ doctrinæ vsum inuexit, multorum animos inter se dissidentes conglutinauit, aliaque effecit, vt vicarium muneris nostri se fuisse glorietur. Ceterum auctum Collegium lato admodum solo, & fertili, si recte excolatur: ornatum templum valuis non exigui pretij, instructumque quatuor candelabris, cymbioque ad aquam lustralem

ſtralem ex argento, præclara ſpecie, commemorabili pietate Illuſtriſsimæ Aloiſiæ Meſſiæ: ea familiam ducebat in gynæceo ſereniſſimæ Catharinæ Infantis, in noſtraque æde, quam viuens celebrabat, delegit ſibi moriens ſepulturæ locum. Senatus porro, populuſque aſsiduus in concionibus: eæ quotidie binæ diuerſis horis, Quadrageſima, anno poſteriore, habebantur: et ſecutus optabilis fructus peccata confitentium. Nec defuere ſigna, e quibus agnoſcas gratam eſſe numini frequentem confeſsionem. Adoleſcens e nobili genere, vulneratus ab hoſte, exigua ſpe vitæ trahebat animam: de ſacerdotis noſtri conſilio, votum facit, ſi vita ſuppeteret, menſtruæ confeſsionis: nec fruſtra: ſextodecimo poſt die conualuit, cunctis admirantibus. Eques præterea illuſtris, quem ab alea noſtri, & immani execratione cælitum, ad crebras precationes, & pietatem adduxerant, cum præficeretur quibuſdam militibus, ita illos, & familiam omnem direxit ad idem exemplum, vt grauiſſime in eos animaduerteret, quos non haberet dicto audientes. Profectus eſt ad bellum: manum porro conſerturus, et collaturus ſigna, admonebat milites, vt unam Dei gloriam, & propagationem Catholici nominis propoſitam haberent: has ob res reuerſus cum incolumi exercitu, auctori conſilij, & mutationis vitæ, ſacerdoti gratias egit. offerunt autem

tem interdum se nostri hominibus etiam igno tis, vt eos inuitent ad scelerum detestatio- nem: & prodest audacia non culpanda. Ad- uena nobilis, multis affectus ærumnis mise- rumin modum, quarum remedium (quod aper te dixit ipse postea multis audientibus) præci piti corporis in puteum iactu iam decies quæ rere cogitauerat: cum casu exiret ex vrbe, in- cidit in sacerdotem vnum e nostris, qui num- quam non egreditur cum libellis, pijsque mu- neribus, ad venationem animarum: quibus etiam ipse cum donatus esset cum aliis, igno- tus licet, ignarusque, sic captus est liberali- tate donantis, vt ad eum accedens deposue- rit sarcinam culparum molestiarumq; quibus tenebatur oppressus: nec multo post reuersus liber in patriam, & commendatus, qui illic habitant, sedulitati nostrorum. Sed & puel- la claris natalibus, inducta ab adolescente pari nobilitate, septem iam annos illi consue uerat, & pepererat liberos: cum interea non deessent e primotibus vrbis, qui flagitium su- spectabant: in eam vero ita imperium habe- bat dæmon, vt non animum solum, sed etiam corpus occupare videretur: id cantionibus et veneficijs plerique tribuebant. Factum est ali quando, vt ei obuiam factus sacerdos, persua deret primum, vt expiaret animam confes- sione, dein liberaret corpus ab insidiis diabo- li, effigie cælestis agni in consecrata cera ad

collum adpensa. post hæc, exoratus est iuuenis, vt sequeretur exemplum mulieris, eamque in stabili matrimonio firmoque haberet. Hæc propter, & talia, multorum odia inueterata extincta. Contractus illiciti dirempti. reconciliatæ familiæ. Vir abiecit consilium vxoris interficiebdæ. duorum virorum simultates in tantum exarserant, vt eas duello finire constituissent: intercesit sacerdos, et bellum cum pace mutauit. Mulieres infames duæ expulsæ: adolescentes totidem eiecerunt prauas de religione opiniones, quas suxerant cum lacte nutricis. vir nobilis emersit e morbo, vt videbatur, insanabili, reus voti, quod conceperat, si conualescceret, celebraturum Beatissimæ Dei matris Congregationem. In alijs etiam vis votorum apparuit, nam & vir quidam, ex ordine equestri, graui dolore cordis, & matrona nobilis, compressu spinæ, quæ in faucibus hæserat, vt includeret spiritum, voto facto ad sanctos martyres, quorum reliquiæ in nostro templo, liberati sunt. Ita constat, merito in terris tribui honorem illorum corporibus, quorum animis patuit ascensus in cælum.

MISSIONES.

VALLIS quædam, ab extremis finibus Subalpinæ regionis, ad initium vsque promittitur,

mittitur, longitudine milliarium quattuordecim, latitudine, vbi maxima, circiter quindecim. Ea est diuisa in partes octo, quibus singulis, pagi villæque: omnium caput Lanzum, vnde & valli nomen. Huc missi de nostris duo, qui excurrentes in varias terras, confluentem populum, inter sacra facienda, profestis diebus, ex altari, festis, e suggestu, edocebant: plerumque per loca inuia, et abrupta: sed (quod dicitur de via Virtutis) vbi ventum erat ad calcem, lætitia superabat. Institutus Mons, vt dicitur, Pietatis, notus perinde munere, & nomine, multorum inopiæ subleuandæ, & auertendæ nonnullorum fenerandi licentiæ. Sed parum proderat, hæc aliaque constitui saluti animorum, nisi retinebatur perseuerantia. curatum proinde, vt bis hebdomada Curiones, Lanzi, & alio quodam in oppido, quod est in media valle, conuentum agerent, propositisque disputationibus de sacris rebus, sese mutuo exercerent, ad instruendam plebem eorum curæ commissam. Ceterum hac in expeditione, accidit res quædam, cuius narrationem præterire non libet. Audierat sacerdos in summo quodam monte reperiri lacum, in quem conijcere lapidem quamuis exiguum religioni haberent: ita repente exoriri tempestates maximas erant experti. Insederat nempe in multorum animis (vt faciles sunt deci-

pi)opinio, locum illum a ſpiritibus immundis occupari. hanc ſuperſtitionem noſter vt tolleret, huc ſtatuit contendere. quodam die, ſacrificio peracto, reque diligenter Deo commendata, adhibitis duobus comitibus viæ, quorum alter erat Parochus, ad montis faſtigium euaſit: tum inuentum puerum paſtoritium hortantur, per ſilueſtrem, & confragoſam viam, ducat ad lacum. medium vix ſpatium confecerant, cum primulum ſerenus aer in nubilum cogi, ſparſisque nubibus infici cælum, mox etiam obtegi veluti cute obducta, vt nihil aliud, niſi procellam timeres, ac ſubitum imbrem. ſed conſilium ſtabat. venitur ad lacum, locumque. eſt ipſe eo ambitu, vt obeatur quatridui. in formam circi. cingitur obſcura crepidine, & rupibus deſertis alte pendentibus: non ſine metu aſpicientium. aquarum exitum non videas: occulto curſu per Alpium ſaxa emergunt, cauernaſque, cum ſtrepitu horrifico, & accolis vix ferendo. ſuper omnia caligo fœda, & facies loci informis: nō ferarum luſtra, ſed dæmonum, ſi crederes famæ. huc cum itum eſſet, a ſalutari ſigno crucis, ſacriſque precationibus exorſus ſacerdos, idemque vt facerent, admonens ceteros, inchoat litanias, illis ſubſequentibus: dein ſto latus aggreditur exorciſmum turbæ cacodæmonum fugandæ. ſecundum hæc, ternos lapides, alligata particula conſecratæ ceræ, inuocata

cata sanctissima Triade, iacit in lacum: iecerunt & socij, iam fidentiores facti: nec vlla tempestas consecuta est. Ita vel infracta vis dæmonis, vel inanis superstitio e pectoribus hominum depulsa. Simili exitu aliæ duæ superstitiones eiectæ. In monte quodam, pastores oiuum boumq; dictitabant conspici faciem monstri, in varias se formas subinde vertentis, Neronem appellabant, rati dæmonem esse: persuasum illis, vt votum olim factum a possessoribus loci eamdem ob causam renouarent, persoluerentque quotannis, certæ eleemosynæ pauperibus tribuendæ: tum nemo auderet, nisi præuia peccatorum confessione, sacraque communione, montem ascendere. Alterius cuiusdam montis pastores, per annos singulos, quodam loco, lactis, casei, butyrique primitias ponebant, easdemque post aliquod tempus, cum eodem reuerterentur, reperiebant intactas: si facere omitterent, fama erat caducum fieri pecus, aut sterile: hi quoque adducti, vt primitias illas immortali Deo offerrent: nec aliunde suas, suarumque rerum rationes suspensas haberent. Ita, Deo annuente, ex non bono principio magna vtilitas consecuta est. Venio nunc Astam: ciuitas est Liguriæ, cui præest Franciscus Panigarola, sacrorum Antistes. is reuersus e Gallia quo missus fuerat a Sixto Quinto, tantam voluptatē percepit ex aduentu nostrorum, vt Societa-

tem noſtram, palam, & publice, apud omnes, audientibus etiam noſtris, in cælum vſque laudibus ferret. Idem cum ſacerdotem noſtrum concionantem ſæpius audiſſet in quodam templo, temperare ſibi non potuit, quo minus e ſuggeſtu tribueret illi gratiam, & honorem verborum. Nec vero fructus concionatoris reticendus. Concitabat animos, & reflectebat, vt vellet. Mulier in media concione ſurrexit veniam petens a Deo, morumque ſpondens, & vitæ mutationem, in omnium conſpectu. Initum Sodalitium virorum nobilium, principio quidem non vltra duodecim: conueniunt ad diem dictum, aguntque de rebus vtilibus ad ſalutem: ei cœtui interdũ Præſul ipſe non grauatur intereſſe: & quoniã nonnulli ex ijs iuriſconſulti, conuenit inter eos, vt dumtaxat ſuſciperent cauſas, de quarum æquitate conſtaret. mali enim exempli eſt ius propterea inuentum videri, vt ſint eius periti hirudines litigantium. Poſteriore anno, in eadem vrbe, ſacri Aduentus, ac ieiunij maximi diebus, ab vno e noſtris habitæ conciones, tanta vtilitate ciuium, ac proinde voluptate optimi Epiſcopi, vt illius ſenſum ſæpe, re ipſa, & officijs, non ſolum verbis, & oratione patefecerit.

CO,

COMENSE COLLEGIVM.

MORBVS, qui ingruente vi febrium, ingruerat in vrbem, vt per omnes fere familias, non sexus, non ætas, non condicio hominum periculo vacua esset, non gratam illam quidem nostris, sed necessariam occasionem attulit de alijs bene merendi: et, quæ Deo habenda est gratia, cum dies noctesque aslderent morbidis, eorum animis corporibusque opem ferentes, remanserunt intacti: vno excepto sacerdote, qui cum supra ætatem, ac vires (erat enim senex) sese terit in opere longinquo, non sustinuit laborem: sed ei quoque, cum grauiter diuque ægrotasset, valetudinem restituit Deus, vt esset pluribus profutura. Cœtus virorum, qui Deiparam patronam habent (Maior dicitur) excellit in dies pietate, & numero. Vnus ex ijs ingressurus Societatem, cum consilium ceteris aperit, excusit plurimorum lacrimas, & omnes ad amorem Virtutis vehementius accendit. Suscepere sodales curam vinctorum: eos opera, industria, assiduitate, studio, patrocinio, alloquio, fideiussione, collata collectaue pecunia, iuuant, soluuntque. ei muneri duo præficiuntur, e quibus alter magnum argumentum præbuit caritatis, cum in foro maximo plenissimoque, obeundo singulos, stipem corrogauit in pileum,

leum, capite intecto. horum exemplum imitata ciuitas binos constituit, qui in eodem opere versentur. Nec vero his tantum officijs sunt sodales contenti: ad alias se porrigunt vtilitates: ægrotos in nosocomio domique adeunt, fouentque: nec negligunt familias ad miserandam inopiam perductas: quin & dolores multorum, & tristes animi curas solantur: vt proxime cuiusdam, qui ab egregia coniuge quater veneno appetitus, eo non penetrante ad vitalia, iacebat affecto corpore: cum hoc, videlicet vnus e sodalibus, egit, opportunitate capta, vt vxori veniam daret, infirmitate consilij in tale facinus progressæ: &, quasi hoc satis non haberet, eamdem ad confessionem adduceret. Sacrum instrumentum liberalitate piorum adauctum. Corpus sancti Amantij, donum Ptolemæi Cardinalis, de quo scripsimus quadriennio ante, translatum hoc anno in nostram ædem eximia pompa. Concurrit multitudo ex adiacentibus oppidis frequens, gnara temporis, auida spectaculi: arcuata erat vrbs in capitibus viarum, adornata tabulis signisque, & perpetuo peripetasmate: sed area Collegij templumque, maxime illustria, multigenis argumentis versu inscriptis, pictisque, alterno textu fulgentia: quorum copiam plebs imperita, eruditi elegantiam æstimabant. Conditum sacrum pignus, arca marmorea, sub altari maximo:

& vo-

& votiua circum donaria, accepta propter beneficia, quorum imagines, litteræque causam testantes, in auro argentoue expressæ: miraculum ad præsens, in posterum monumentum. Obijt anno posteriore Pater Egmondus Augerius, quadragesimum amplius annũ multis laboribus in Societate perfunctus: is, vt omittam quã multa olim laudabiliter fecerit, fortiterque pertulerit in Gallia, cum in hanc Prouinciam veniſſet Collegiumq; a pio opere nõ cessabat, vehementer exoptãs supremis suis annis in Catholicorum bello aduersum hæreticos, vt præferret signum Crucis, vel in prima acie mori. Hic autem cum mandatu Episcopi sacrarum confessiones virginum audit, inuaditur morbo: & sensit initia, sed vel dissimulauit, vel contempsit: quin et, in sacello domestico ipso die natali Domini, quo minus tria sacra de more perageret, ter licet relinquente spiritu, viribusque, deterreri non potuit: secundum ea decubuit, non ignarus mortis propinquæ: ad quam, dimotis interpellatoribus, tanto se animi robore comparauit, sacris precibus, & familiaribus colloquiis cum Deo, dein gestu, & cum vox deficeret, tacito labiorum motu, vt in sanctam verterit inuidiam miseratio morientis. quo tempore oblata læta quædam species piæ mulieri, ei credo, de qua narratur aliud simile anno octogesimo octauo, in Aronensi. Videbatur

batur videre sibi Angelos circumsistentes lectulum patris, moxque exeuntem animam deducere in cælum, ingenti lætitia: pulcherrimo puerorum Sodalitio, quale ipse instituerat olim in Gallia, celebrem pompam prosequente. vt hinc quoque intelligas, non deseri quemquam ab operibus suis, cum a laboribus requiescit.

DOMVS PROBATIONIS Aronensis.

MAIORA quædam, & præter communem consuetudinem, quæ accepi in rerum capitibus Arona transmisis, me ad se rapiunt, hortanturque, vt relinquam quasi minora, & communia, de laxatis ædibus, loco cæloque salubri, de Congregatione virginum vna sub beatæ Vrsulæ, deque aliis duabus, puerorum, virorumque, sub Dei matris appellatione ac tutela constitutis. Atque hoc primum. Sacerdos quidam Aronæ agens pollicitus erat Deo, aditurum nostram Societatem, idque vni e nostris aperuit. Indigne hoc tulit dæmon, seque ad solita arma conuertit. impuris cogitationibus hominem aggreditur, ita infestis, vt adimerent somnum: surgit e lectulo miles Christi, & lectitandis piorum historiis noctes ducit insomnes. neque hoc tulit aduersarius, suspensam lucernam ad parietem

tem sic deijcit, vt effuso oleo totum volumen fœde prolueret. neque hoc satis: inter cœnan dum inuadit immundo afflatu: hic a mensa statim in cubiculum, humiles ad Deum preces effundens humi proiectus: & pro cibo, corpori flagra ingerere: cum sic quoque cæco igne carperetur, nudatis pedibus terram institit binas horas, vel ternas, dum importunus calor deferuescceret: dein coniicit se in cubile fessus: visus in eodem strato videre mulierem, & attingere eius comam manuum extentu: desilit repente attonitus, & ad lectulum conuersis luminibus, nihil videt: donec bis ter ue agnouit, timuitque ludibria oculorum. idque pluribus noctibus accidisse testatus est: tandem eo res processit, vt miser, iturus cubitum, brachia sibi manusque arcte colligaret, inditis vinculis, ne in somno attrectarent quicquam manus errantes. frustra. simul enim sopor & ligabat sensus, breue ad tempus, & brachia soluebat. Sed nimirum, quæ est Dei clementia, diaboli tentatio est infra hominum facultatem: fugauit illum, qui pro castitate pugnabat, cum fortiter obstitisset. redijt tamen victus ad pugnam admirabili arte. Egressus aliquando sacerdos idem ex oppido, leuandi æstus, iuxta lacum inambulabat persoluens horarias preces Mariæ Virgini. Vix ducentos passus processerat, cum assecutus est eum vir quidam, cum rutila barba, & promissa

missa, vesteque magni pretii: insidebat equo pulcherrimo, atri coloris, qualis nullus illis regionibus. famuli erant a pedibus duo; cum accessisset propius, perhumaniter salutauit, Numquid ad Iubilate, inquit, peruenisti? recitabat forte sacerdos illum psalmum, & quod magis mirum, ita pressa voce, vt exaudiret tantum se ipse. tum vero, equitem inter & sacerdotem sermo institutus, hoc ordine, prior eques specie rimantis. Quæ est animo tibi infixa cura? quæ solicitudo mærentem exedit? at ille dissimulans. Mihi bene est, ac belle: frustra tibi huius rei quæstio fuit. cui eques. Mi homo, mihi dare verba difficile est cui datum olim a Deo, vt introspiciam quid tacitis cogitationibus volutent homines agitentque. cum stetisset sacerdos admiratione defixus, & stupens loquentis habitum, corpusque totum lustraret luminibus, sumpto animo: Quod, si tibi ea est virtus, effare, quæ me angit molestia: si quid fortasse, tu plus scis de rebus meis, quam ego ipse, cui ille, Votum Societatis Iesuitarum: hic stimulus convellicat: hoc te quietum esse non sinit. Sed tu alias res agas necesse est. ad illam tibi aditus non patebit: me vide. Suspicatus alter, ne id aliqua ratione inaudisset a nostris. Non certum satis, votum illud fecerim necne: sed, vt ita sit, si certum est Patribus, me excludere, non abijciam animum, nec me discruciabo:

neque

neque enim vna est tantum pie ac sancte Deo inseruiendi via. Recte istud quidem, ait eques, mitte illam de pectore curam. est tibi ea indoles ingenii, is truncus corporis, &, hæc super, ea voluntas, vt vel in ista, qua nunc vteris ratione vitæ, possis innocentiam tueri. quod, si me audis, aliam terram vide, vbi Deo viuas, & tibi, Arona relicta. iam me sequere: nec temere consultum erit rationibus tuis; optima apud me eris condicione. non lacto inanibus promissis. huc respice. hæc cum diceret, crumenam prægrandem manu percutiebat crepantem argento. egit gratias sacerdos. Non possum ad præsens vti liberalitate tua, vt fidem meam præstem Ecclesiæ Aronensi, et subito interfatus eques. Quæ istæc fides, sine publica vlla sponsione, aut chirographo? an te quinquaginta tres æris libræ (neque enim plures accepisti) addictum habebunt? Assentiebatur hæc audiens, non sine admiratione: sed coniectura ducebatur ad suspicandum, ad illius aures permanasse omnia ab aliquo Aronensi. Tum paulo fidentior. Tu vero quo iter intendis? vbi habes? Pallantiæ respondit (nomen est oppidi ad lacum Verbanum) et qui ad nos appellit linter, meus est, ad vicinalem vsum paratus. agebatur ab vno, atque altero remige, vtroque pullato. aspicit sacerdos, & miratur non antea visum. Nunc, si accipis condicionem, Pallantiæ mecum eris, quamdiu vo-

diu voles . si stat religiosam vitam complecti, vt in vnam admittaris insignem, & sanctitate præstantem, curabo. Laudo egregiam humanitatem tuam, qua sponte uteris in hominem ignotum, sed habeo causas remittendi. Hac sermonum vice, cum paulum subsistere cogeretur sacerdos, Præi domine, inquit, post paulo sequar. nec aliter fecit, ac dixit. Tum salutare crucis signum in fronte exprimens atque in loco cordis, & pensilem corollam baccis consertam sacris, quis preces numerantur, manu prehendens, præcedentem subsequitur: non apparet: credidit vsum velocitate equi: hoc magis gressum accelerat, non satis admirans, quo modo tam breui tempore tam longe anteuerterit, vt oculis esset subductus: nec minus (vt est natura hominum) assequendi cupidine, nihil ad celeritatem sibi reliqui facit. emensus erat currendo iam mille passus: iacit interea oculos circum campum late patentem, nec aliud occurrit, nisi solitudo, & littus merum: neque enim eques, nec famuli, nec vero in lacu cymba vlla. Hic constitit fessus animi, & repentino terrore correptus: ad extremum cum recursarent diabolicæ fraudes, sese inde proripuit, pauens, atque respectans: narrauitque nostris, quæ viderat audieratque, nondum finito metu. Sequitur alterum in alio genere. Surrexerat quidam multo mane, ad meditationem antelucanam,

accensa

accensa lucerna: cum interea simul auditus flatus, & lumen extinctum. reaccendit trepidus: sed lucerna iterum ac tertio restinguitur. cum rem detulisset ad vnum e nostris ignarus consilij, iubetur bono animo esse: & si idem rursus patiatur, adigere spiritum, inuocato Dei nomine, ad enuntiandum quis sit, & quid præterea velit. insequenti nocte res eadem; & roganti vox. Anima sum sororis tuæ mortuæ: purgor vltricibus flammis, pœna cedente in vicem fidei, qua sum obstricta mercatori illi: & eum nominabat. Iam tu mi frater quamprimum adi ædes, in quibus vixi: inuenies sub camino, ad partem alteram, in foramine, pecunias quasdam, & paginam: ex ea porro, & e re ipsa consilium capies. Pauentem interea, & sudore frigido defluentem blanda oratione firmat. non hoc fieri sine Dei numine: proinde ne metuat vllas insidias: neu differat supremum officium fraternum. tum frater paulo erectior. Quid me futurum est? curiosa interrogatione. Perge, vt cœpisti. non te pœnitebit. rursus ille. Hoc facto, erisne mihi amplius molesta? & soror. Minime, inquit, sed mandatum meum celeriter cura. Inuenit is loco dicto aliquot nummos, & cautionem mutuatæ pecuniæ, quam cum accepisset a viro nobili, qui debebat, mercatorem simul, & sororis animam absoluit. et quoniam narrantur exempla memoranda, adiiciam &

tertium, quod in oppido quodam ſuburbano, quo fuit ſacerdos miſſus cum ſocio, contigiſſe perhibetur. In eo ad triginta mulieres malo dæmone agitantur, omnes fere virgines infimæque condicionis: eæ præſertim, quæ ſunt voto virginitatis obſtrictæ. mirum, has, quibus dolis circumueniat, quibus artibus oppugnet. varias inducit formas, vt alliciat ad infanda, vt deterreat ab honeſtis. aſsimulat modo perſonam, & pietatem monachi, &, quod audire aures horrent, ipſiuſmet Chriſti crucifixi, hortantis ad impia: quin & vrſum, leonem, ſerpentem: impetum facturus in puellas hianti ore, & deuoraturus vno hauſtu: minacem etiam militem cum ſclopo parato, & inſtructo, iam iamque extruſuro pernicialem glandem cum flamma, tonitruque, niſi extorqueat aſſenſum. Sed ſimplicitas virginum vincit omnem aſtutiam Deo nixa. Magna omnino illarum fides, eoque clypeo ignea nequiſſimi tela extinguere. E pluribus, narrationes duæ reponentur. Ex earum numero quædam, nobilibus orta parentibus, & molliter educata, cum haberet aliquando noctem infeſtam a diabolo inſidiante, ſtratum deſerit, &, hieme licet media, ac tempeſtate perfrigida, in nudo pauimento, nuda cubat: cum creſceret nihilo ſecius flamma (vt magnum incendium, aqua iniecta) clam cubiculo egreſſa in hortum ſecedit, ibique magni æmulatione Franciſci,

ciſci, quem eadem factitaſſe acceperat, corpus proiecit in aggerem niuium, tamdiuque peruolutauit, obſtrepente licet dæmone (qui ab ea viſebatur) & dentibus infrendente, vt internum ignem externo frigore reſtinxerit. Alteri item dæmon noctu ſe oſtendit imagine beatæ Vrſulæ, Crucis vexillum præferens, cum multarum virginum comitatu: atque ita locutus eſt. Videt Deus, amatque, tuum iſtud ſtudium tuendæ pudicitiæ: ſed quoniam difficile admodum eſt in paterna domo, in tanto ſtrepitu occurſantium, & periculorum obiectu, non contaminari mentem aliqua ex parte: nos allegauit, vt te duceremus in Cœnobium ſacrarum virginum, omiſsis curis omnibus, ipſius numini ſtudioſe famulantium. Hic virguncula Deo aſpirante, cum verēs diaboli inſidias, dexteram duxiſſet manum a capite in pectus, moxque a ſiniſtra produxiſſet in dexteram, vt efformaret Crucem, ſe talibus viſis, tantoque honore indigniſsimam eſſe profitetur. Neque vero vobis habeo magnam fidem: timeo & in ſpecioſis conſilijs factos dolos. quod ſi Dei legatione fungimini, has ſanctorum reliquias (habebat reliquias adalligatas ad collum) humiliter veneramini. Mirum dictu: procubuerunt in genua laruæ venerabundæ: & tanto magis vrgent, vt maturet profectionem. at illa. Mihi non licet quicquam grauius ſtatuere mei patris ſpiri-

tualis iniussu: neque ad eum adire decet no-
cte intempesta: conuenite vos illum, & expo-
nite mandatum Dei. vbi diluxerit, ego acce-
dam, & vtar consilio ipsius. Hoc responso dæ-
mones, abiecta omni simulatione, in suas se te
nebras abdiderunt, cum fremitu, in irriden-
tem puellam, quod lingua solum bellarent,
gratesque agentem suppliciter Deo, contume
lias & probra certatim ingerentes. Ex his
duabus, fiat de reliquis coniectura. Ingens
videlicet omnium pietas, cum præsertim ac-
cedunt ad sacram synaxim: eo enim tempo-
re ita exardet ira sempiternus hominum ho-
stis, vt omnes artes conquirat ad illas oppri-
mendas: nec temperent a lacrimis, qui inter-
sunt spectaculo. At magnæ virgines, ac sem-
per in malis maiores, quia talibus iniuriis nõ
infringitur earum virtus, sed acuitur. & ca-
pto licet corpore, non capitur animus, ætatis
illa fragilitate & sexus, de impotentis inimi-
ci pertinacia triumphant: neque cupiunt li-
berari molestia pugnæ, vt de assiduitate vi-
ctoriæ Dei gloria illustrior existat. Attuli huc
exemplum uirginum, vt similia coniungeren-
tur: de quo scilicet auditum est, excursione al
tera: duæ enim excursiones rogante Cæsare
Speciano Nouarienſi Episcopo, a quattuor
e nostris susceptæ, vt in vtramque bini mit-
terentur: in oppidum, vbi ea geruntur de qui
bus diximus: & in valles desertas, atque hor-
ridas,

ridas, quas non sine causa vir grauis & prudens Indias appellat. Regio est, vt cæli soliique asperioris, ita etiam ingenii: iter difficile atque inuium: cultores inconditi, & agrestes: nulla apud eos mitis arbor, aut pomifera, fruges nullæ: importatur victus aliunde, lacte caseoque exceptis: & quoniam, nec equis, nec plaustris patet aditus, mulieres onera ferentes humeris, iumentorum vice funguntur. propter vastitatem loci rarus ibi sacerdos: iacet fere omnis tractus sine cultoribus animarum. quo magis infelix regio, & parata peccantibus. gens proiecta ad libidinem, & Christiani ritus ignara: nisi quod oppida inter se, de templorum ornatu, amplitudine, elegantiaque, veteri quadam æmulatione, contendunt. excepere nostros tanta gratulatione, vt vix credi posset: effundebatur sacerdos, populusque ad eorum aduentus, ad multa milliaria, pæne vniuersus: campana æra perstrepebant: tam ingens deinde concursus ad templa, vt negotiosum diem a festo non facile discerneres. Admirabantur ignari nostri muneris, tantum a nostris laborem suscipi, in ipsis adiuuandis, audiendis, edocendis, & respui pecuniam, aliaque, quæ offerebantur: ita eos venerabantur, tamquam aliud genus hominum, cælo demissos. et fuit pretium iuisse. retexuerunt quadraginta totius vitæ, permulti denum, vicenum, tricenumque

annorum, & quod excurrit, peccata confi-
tendo. viginti quattuor a turpi concubina-
rum meretricumue consuetudine abstracti.
Mulieres duæ, de nostrorum consilio, ita repen-
tæ pudoris ac pudicitiæ tenaces, vt aduersus
effrenatam libidinem aliquorum, vitam sibi
citius ereptum iri, quam contaminãdum cor-
pus aperte testarentur. altera ex his cum per-
ditus adolescens effractis foribus eius domum
esset ingressus, tamdiu hominẽ detinuit blan-
da oratione, quamdiu per auersum ostium a
publico ad vicinam mulierem euadens elusit
impudentem. Multæ præterea, quod num-
quam antea auditum in illis oris, nescienti-
bus nostris, nedum suadentibus, nuncupa-
runt votum perpetuæ castitatis: consultum
aliquot virginibus, quæ in lubrico versaban-
tur. matrimonia non legitima ad iustam for-
mam redacta. Par coniugum a perpetuo trien
nii iurgio: complures præterea ab inueterato
odio ad concordiam, & pacem reducti: ex his
vnus tredecim globulis appetitus ex tormen
to aheneo, & fere debilitatus toto corpore,
quamquam irascebatur implacabiliter, no-
strorum hortatu placatus est cum aduersa-
rio expensas & damna resarciente, quidam
qui pecunia iudicem induxerat, vt eius inimi-
cum afficeret extremo supplicio, alioqui re-
um noxæ capitalis, in eam adductus mentem,
vt damnati filios tamdiu aleret, quamdiu ar-
tem

tem manumque in quæstum conferre possent. magna vis argenti, quam interuerterat fraus, ad dominos reuertit. Multa huius generis cõmunia: quidam, qui cum se explicare non posset e curiosa molestaque tentatione de rebus fidei, manum sibi afferre stacuerat, audita concione deterritus a sententia, quam & concionatori aperuit. eadem fuit medela alijs multis, cum æque angerentur. quæ sequuntur mirãda. Destituebatur sensibus puella: sed & vmbrarum spectris, quas sibi videre videbatur, reddebatur attonita, ac similis stupenti: versabatur in vltimis finibus huius, de qua iampridem loquimur, vallis, mulier veratrix & saga, quæ carminibus profitebatur sanare, quæ apud alios insanabilia essent. magni ad eam concursus hominum consilij gratia, & auxilij: & quamquam reclamarent nostri, ac scelus ostenderent, tamen illis abeuntibus adolescentulæ genitrix, affectu materno, filiam mittit, consulitque mulierculam de vmbris, & remedium laboranti. tum maga. Adducite puellam ad illos sanctos (nostros intelligebat) qui nuper apud vos versabantur: ab iis petite opem. paret mater, filiam adducit itinere octo millium, rem exponit, ac responsum veneficæ: vtramque adhibita peccatorum confessione, sacro se Christi corpore communire præcipiunt nostri: quo facto melius habuit adolescentula, & cum sponte virginitatem vo-

uisset Deo, læta & in columis domum reuertit. Erat alia sensu aurium ita obtuso, vt si audiri velles, intendenda vox esset: cupiebat peccata aperire sacerdoti in templo, verum conscia imbecillitatis expectabat vacuum locum, & tempus, omnibus digressis: ea cum spes euanesceret, aliis atque alijs certatim superfluentibus, rem tacitè beatæ Virgini commendans audaciam a necessitate mutuatur: voto respondit euentus: loquentem sacerdotem, vt eius mos & officium ferebat, submisso murmure, exaudiebat, magna perinde admiratione, & voluptate: nec tacuit beneficium Dei matris. Non minus memorandum, quod illi cum populi nec plane Germanico vtantur idiomate, neque Italo, sed permixto confusoque ex vtrisque, tamen æque intelligebant nostros, intelligebanturque, ac si cõmunis commercium linguæ esset: tantaque erat fides gentis, vt ægrotos etiam afferrent, vt bene illis precarentur. Duo, præter cetera, apud eos correctione indigebant, in infantium baptismo. Nam si quis esset domi baptizandus, in aquam indentes pollicem, pingebant crucem in fronte infantis, & pariter dicebant. Ego te signo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Igitur hic error sublatus, nunc alterum videamus. Oppidum est, in cuius templo ante effigiem Deiparæ fama erat reuocari ad vitam infantes pueros, qui expirassent sine baptismo.

ptiſmo . peruagabatur opinio totam regio-
gionem, cupidius credita, quia veram eſſe
cupiebant: & afferebantur infantes. neque abe
rat fraus a noſtris intellecta: collocabatur mor
tui corpuſculum in altari a parentibus, & in
eius ore pinna miræ leuitatis : tum omnes
qui accurrerant cauſa beneficij, vel miracu-
li, in certas preces effundi, cum trepidatio-
ne ingenti : non ſine ſuſpirijs : ſic vt impulſu
aeris, tremeret pluma, vibraretque: in quam
omnium oculi intenti : nec mora, miraculum
exclamant, viuit, viuit. accurrunt confuſis
vocibus crebroque anhelitu: ventilari hoc ma
gis pinna, & concuti, ſæpe etiam excuti e la-
bijs: hæc vulgus imperitum: at Parochus non
multo ſapientior, ſacra puerum aſpergebat a-
qua : deinde veluti ſollemniter baptizatum
condebat in ſepulcrum, magni operis res fuit
in hoc errore tollendo. Abrogatæ etiam aliæ
conſuetudines, in depellendis morbis, ſedan-
diſque tempeſtatibus, plenæ ſuperſtitionis: il-
la præſertim : vt Sabbato pomeridianis horis
religioni ducerent facere quodcumque opus,
diem Dominicum neglectui haberent. Arbitra
bantur etiam, mulieri, vbi veniſſet in manus
mariti, pro parentibus preces effundere, ne-
fas & irreligioſum eſſe. Ab his alijſque vanita
tibus, inculti populi, atque agreſtes, ad veram
religionem reformati. atque hæc de excurſio-
nibus duabus. Obiti etiam pagi adiacentes

tum

cum fructu: ac ſuper inimicitias compoſitas, aliaque communia, multi indicauere ſacerdoti, quæ per omnem vitam peccando commiſiſſent. Quodam in oppido, complures nobiles, quibus deſidia cordi, ſic eraut non amantes doctrinæ Chriſtianæ, vt non ſolum choreas anteuerterent, ſed alios etiam auerterent abilla: verum auctore vno e noſtris, culpam properantes vertere in decus, & ad ſapientiora conuerſi, primi omnium in hoc opus nomina dederunt: factumque, vt a viris pueri, puellæ a mulieribus docerentur. Eodem in oppido Deum ac cælites violandi verbo ſublata impia conſuetudo. abolitus mos fucati fenoris agitandi. & redditi fructus iniuſte percepti. conſultum feminis duabus, quarum altera ab importunitate mariti quæſita morte ſe eripere cogitabat: altera ſuaſu fratris, miniſque, collocata facinoroſo adoleſcenti, ita impatienter ferebat factū, vt ex dolore in amentiam acta, mox etiam varijs diaboli viſis atque inſidijs expoſita eſſet: tribuit Deus hoc beneficium ſacerdoti noſtro, vt eius hortatu confugeret vtraque ad diuinam opem implorandam, intelligeretque multum prodeſſe hominibus in re mala, ſi animo bono vterentur. In excurſionibus alterius anni, vt breui complectar, hæc præſtita. In oppido quodam ad lacum Verbanum conſtituta honeſtarum Sodalitas mulierum, quæ patronam habent Virginem Dei

pa-

parentem. alrera item virorum vitæ optimæ instituendæ. Vtrique additi magistratus, et impositæ leges. et apparet fructus: vt oppidani ipsi dicant aliam esse iam speciem, alium animum hominum, adeoque ipsius oppidi faciem aliam videri. Restituta alibi Congregatio a IESV nomine insignis, quæ iamdiu exoleuerat. In altero quodam pago effectum: vt collata pecunia pro cuiusque opibus perpetuaretur vigil ignis Christi corpori asseruando. Vnus atque alter deterritus ab inimicorum cæde: atque a recordatione offensæ. Hasce ob res perinde celebratur nostrorum aduentus, vt timetur discessus.

VERCELLENSE COLLEGIVM.

AD SCHOLAS nostras Clerici e Seminario ventitare cœperunt. additus seruor Congregationi Partheniæ, liberalitate Patris nostri Generalis ad Romanam adiunctæ: datum principium instaurationi studiorum ab oratione graui & polita, in magna nobilitate & frequentia: eius exemplum petenti Episcopo, qui multas ad res (sicut etiam facit Quæsitor sacrarum causarum) nostrarum opera & cõsilio vtitur, non fuit denegandum. Cathechesis Christiana tradita non solum in nostro, sed in quattuor etiam templis, magno concursu: quem auxit anno posteriore illustris

ſtris dialogus cum appendice præmiorum, nec minus gratum ſpectaculum fuit, cum in anniuerſaria pompa ſacroſanctæ Euchariſtiæ, pro noſtris ædibus, exhibita ſpecies, deſerta in loca Angelorum panis deſcendentis e cælo magnifico apparatu. Magna erga nos beneuolentia ciuium, quibus & vtiliter ſatisfactum concionibus præter morem habitis per quadragintadiale ieiunium in noſtro templo. Noſocomium aditum, adiutum, auditum, vtiliter ac ſæpe: inuiſus item carcer: ac ſubleuati, qui egeſtate premebantur: tres multorum ſcelerum infamia noti, damnati cum eſſent ſupplicio vltimo, firmati ſunt a noſtris ad pœnam, miſeriarum finem, æquo animo ferendam. Nec minus vtilis opera fuit reliquæ ciuitati. Effectum, vt quidam parceret inimico, cuius ſanguine manus mentemque inquinare decreuerat. alius in gratiam redijt cum vxore, veneno quod ad eius necem parauerat, abiecto. Rarum pudicitiæ matronalis exemplum. Impurus quidã atque impudicus honeſtam mulierem ſolicitabat, in hoc vnum omnem induſtriam artemque coniungens, ſalutando, aſſectando, honorem habendo, pollicitando, preces addendo: at illa ſuperior omnibus officijs promiſſiſque, illum contra orare, vt quoniam ſtabat non violare iura coniugij, ab incepto deſiſteret: cum hoc non ſatis eſſet ad minuẽdum ardorem iuuenis accenſum, non ignara mi-

norem

norem maiore restingui, quo redimeret periculum castitatis, obtulit non paruam vim argenti: non irrito consilio: spes enim dubia cesit rei certæ: & indomita libido dominantis pecuniæ cupiditate superata est. Magna erga nos Episcopi beneuolentia, nos cum inuiseret, Latina exceptus oratione, versibusque, & emblematis varij generis expositis in templo, ac conuiuio præterea frugali. Coactæ Synodo nostri Rectorem Collegij interesse, ab eoque sermonem haberi, & controuersiam inter religiosum quemdam virum ac primores Ecclesiæ principis componi voluit, ipsis assentientibus. Hæc in vrbe. Nã extra vrbem quattuor missi, bini in loca diuersa. Et hæc videlicet secuta. Matutina concio: pomeridiana doctrinæ explicatio: huic sustinendæ & propagandæ, Sodalitates institutæ, vnde suppediten tur magistri. Vir & mulier, post suetam denuntiationem sponsalium in templo, nullo præterea adhibito ritu sollemni, viuebant in ijsdem ædibus: vnde nascebatur sermo multorum, & matrimonij contemptus: persuasum his, vt supplentes quæ deerant ad cærimoniam nuptiarum, legitime iungerentur. Effecerunt item nostri, vt quidam, quem sacris interdixerat Episcopus a sacramento ferijs Paschalibus abstinentem, ad eius Vicarij se pedes prosternens impetrarit veniam, & culpæ liberationem. Denique reconciliatum par coniugum

gum, inter quos disfidium ingens, propter inductam concubinam a viro, quam vxor impatiens consortij pacta erat cum audacibus iuuenibus, vt conuulnerarent in facie, adulterij mercede: nunc auctoribus nostris exacta domo pellex, & retractatum impudens promissum. Atque hic mihi terminus Vercellensis Collegij, & Prouinciæ Mediolanensis.

PRO-

PROVINCIA VENETA.

DVODECIM Domicilia erant huius Prouinciæ. Anno posteriore factũ initium tertijdecimi, in Foro Cornelij: vrbs est Aemiliæ satis frequens & opulenta. Ceterum, quoniam vtroque anno non idem numerus: in priore enim supra trecentos, fuere socij viginti tres: in posteriore, vndecim: singulorum Domiciliorum numerus, & quod in eis excelluit, distincte ponetur. Primo anno obiere sex: altero quattuordecim. Vndecim illo: hoc quindecim nobiscum iniere Societatem.

PROFESSORVM DOMVS.

VTROQVE anno circiter quadrageni, in abducendis a laxiore vita hominibus, & adducendis ad arctam vtiliter occupati. adolescentes multi iugum subiere religionis. adiutus Græcus vnus, vt in sinu Romanæ Ecclesiæ moreretur. Multorum rogatu explicari cœpta bis hebdomada officia Christiana, magno Clericorum, sed & popularium hominum concursu interfuit & nonnumquam, cum explicarentur,

rentur, Laurentius Priulus, Patriarcha Venetus, sapientia ac pietate tantæ dignitati par, laudator intelligentissimus operis, cuius fuerat hortator. Sed vrbs ipsa laudauit aliud quiddam, quod hac ratione gestum est. Peculiari lintre (vt interdum fit) prælegebant aliquot e nostris oram littoris, animo relaxando: cum affertur complures milites, destinatos Cretæ præsidio, dum nauigandi tempus expectant, iacere in proximo, confectos tabe, illuuie deformi. nec mora, exscendentibus apparuit miserabilis strages viuētium cadauerum. nescires, miseris vnde primum initium opis ferendæ: sed cunctationem exemit pietas, & præsens necessitudo. properata eo die remedia, & solamina, vt tempus ferebat. reditum alijs ordine consequentibus, maiore paratu, subsidio promptiore: actum deinde cum primoribus vrbis de præsenti auxilio: nobisque gratiæ actæ. neque id tamen citra periculum nostrum, aut fortasse iacturam. Eiusdem morbi contagio quattuor laborarunt, vnus absumptus: is fuit Pater Philippus Triuisanus, cuius opera, cum per annos triginta magni fuit in hac Prouincia, tum proxime supremum hunc fructum tulit impensæ pietatis. Alter etiam sacerdos recreandis viribus Patauium profectus, repentino dolore corporis, intra horam duodecimam animam efflauit. At nobis in hac annonæ caritate, qua maiorem Ve-

neti

neti non meminerunt, nihil vmquam defuit. ex quo agnoscas beneuolentiam piorum.

CRETENSIS ET IVSTINOPOLITANA Missiones.

LABORI nostrorum, in Creta insula, fructus respondebat. Sed cum obtrectatoribus non carerent, aliasque ob causas, missæ a PatreGenerali litteræ ad omnes reuocandos: quattuor tamen retinuit Dux illustrissimus: magistratus hic insulæ præsidet nomine Senatus. is percommodas ædes commorationi, templumque vsui, in quæ ius ac potestas a republica Veneta, nobis addixit. hic exercentur munera nostræ Societatis. et, siue spectes Græcorum concursum, siue Latinorum, est pretium moræ. Nunc de altera Missione pauca ponentur.

IVSTINOPOLIS (vrbs maritima Istriæ est, cuius & caput vulgo dicitur) tandem extorsit multis precibus concionatorem. Quadrageſima, anno superiore, missi sacerdos & socius, exceptique a Clericis virisque nobilibus, obuia cymba. conciones, quippe non fucatæ, non tumidæ, sed (quæ sunt propriæ nostrorum) viuidæ spiritu, validæ sensu, acceptæ iuxta, vtilesque. diebus festis sub preces vespertinas explicatum sacramentum pœnitentiæ, notabili fructu. idem sacerdos de omni vi

ta confitentes audiuit amplius ducentos. ex vno reliquos coniectes. mirum omnibus, indefessum hominis studium: multo magis, reiecta merces: sed oblata potius piacularia multorum saluti, quin & singulis diebus, declinia iam Sole, vrbanis omnibus magistratibus, aliisque nobilibus, ac vi populi immensæ, ad meditandam historiam Christi Domini moriẽtis propositis capitibus, exemplum ac rector fuit. mirum quanto concursu, cum ad statum signũ omnia negotia desererentur: quanto sensu, cum in meditatione media exardescente igne, & gemitus, & lacrimæ tacita contineri non possent. neque defuit fructus. restitutus vsus vsurpandorum salutarium mysteriorum pæne dilapsus, institutæ scholæ quattuor Christianæ doctrinæ: ijsque præfecti viri mulieresue pro dignitate operis, ac discrimine laboris. Et iam interdiu noctuque fora viæque sacris cantionibus personant, adiuta cum primis Cœnobia virginum. Sed præter ceteros, qui ad pietatem exerciti, vir fuit quidam proiectæ ætatis, & magno rerum vsu: cuius vitæ mutatio, sacrorum frequentatio, cunctisque rebus posthabitis assidua commoratio in templo, magnam affert in præsens voluptatem vrbi, & spondet in posterum vtilitatem. His actis, cum instaret discessus, orauit populum sacerdos, vt ablutis confessione peccatis pridie communicarent: factumque tanta assidui

tate

tate ac frequentia, vt concioni tempus, & locus non fuerit. Tanto magis ciuitas per delectos Seuiros, & Episcopum, vrget Collegij fundationem.

COLLEGIVM PATAVINVM.

PRIORE anno quinquaginta duo: posteriore, ad dictum numerum defuere decem. Sed de illo prius. Propter immoderatos calores omnes fere impliciti in morbum: vnus mortem non effugit. Sodalitas Parthenia maior, quæ fere exaruerat, reuirescit in Romanam insita, magna spe fructus. Actum cum Canonicis maximi templi virisq; religiosis multis, e varijs familijs, vt a Paschate ad vsque Domini Aduentum singulis diebus festis ab vno eorum pomeridianus habeatur sermo, suo ordine, post certum aliquod tempus reditura uice. res vt iucunda propter varietatem, sic neque, diuisum propter laborem, cuiquam molesta. data opera, vt publicis custodijs ne desit ordinarium sacrum: eamque ad rem adsignatus proprius census. Federicus Cornelius Cardinalis huius vrbis Episcopus laudatus in funere ab vno e nostris, oratione iuxta sapiente atque elegante: qua dum commendaret mortuum, viuentes instruebat. Sequerentur & alia communia. Sed hoc fortasse non omittendum. Inuenustus aleator, cum sæpe orasset

Deum, vt sibi iraſceretur, ſi reuerteretur ad lu
ſum, neque abſtineret tamen, prævalente con
ſuetudine : ſemel poſt damnoſam aleam, eo
amentiæ prolapſus eſt, vt ſe trabe ſuſpende
ret. verum & huius miſertus eſt Deus: dela
pſum fulcrum ſono exciuit domeſticos: igitu
occurſum in tempore: miſeroq; melior mens
redijt, cum ſpiritu pæne fugiente: dein nova
inſtituta ratio vitæ auxilio conſilioque noſtro
rum. Sarzanam itum, atque in montes adia
centes Tridento, non ſine labore: & reditum
cum fructu. Vtrobique excitatum opus au
gendo ſtudio doctrinæ Chriſtianæ. Nec po
ſterior annus funere caruit. Decesſit Pater
Alexander Sertitius, & Cæſar Rubeus, qui elo
quentiam Brixiæ docuerat. At viuentium illa
ſollemnia. Pacificati viri primarij duo, dicti
tantes mutua odia non niſi morte finiri. Se
datæ ſimultates inter alios duos æque nobi
les. adiutus pagus altero ab vrbe lapide, qua
draginta diebus ieiunij uerni, & explicatione
Euangeliorum mane, & ſub veſperam capitum
Chriſtianæ doctrinæ. Sed & in vrbe Cœnobiorũ
aliquot virgines a menſtrua ſacrorũ perceptio
ne ad hebdomadariam traductæ. Templi ædi
ficatio procedit. E Sodalitate Parthenia ma
iore, duo in Societatem noſtram adſcripti:
ſed vnus ex his, antequam ingrederetur, diu
tino morbo extinctus, commemorabilis pa
tientiæ & pietatis illuſtre exemplum dedit:

non

non licuit viuo, quod vnum maxime cupiebat, inter nos esse: sed licuit mortuo: & cui mors inuidit contubernium, post sollemnem votorum nuncupationem in nostro habitu, properauit sepulcrum. E Sodalitate minore adlecti tres. ad alios religiosorum ordines dimissi quinque. reliquorum religio tanta, vt instituti videantur in exempla virtutum.

COLLEGIVM BRIXIENSE.

IDEM vtroq; anno numerus: fere triceni quaterni. Additum aliquid cõmoditati domus, & ornatui templi. trecentos aureos vnus moriens nobis reliquit: viuens alter quadringenos habere Collegium voluit liberali pietate. Toti fuimus, vt noster vsus postulat, in auxilio proximorum. ab impunitate ereptæ turpes mulierculæ, pulchræ virgines a periculo. impeditus igitur raptus unius. alteram vix duodecimum annum egressam (quæ suadente inopia, matre addicente, cum peruenisset in potestatem iuuenis pecunios, accommoda ad tempus oratione ac modestia, deprecata erat iacturam irreuocabilem pudicitiæ, auctore eodem & adiutore) apud matronam nobilem deposuimus honeste collocandam. nec minori fuimus vtilitati decumbentibus pluribus, grassante morbo in hoc tractu. quin & in caritate annonæ adiuuimus aliquot de nostro. præci

pua in capite damnatos apparuit industria. Eorum aliqui flexis genibus sponte perrepsere ad patibulum, argumento doloris intimi delictorum. Sed & vnus rheda nectus, cum amputata esset dextera in loco maleficij, sinistram etiam carnifici porrexit, præcidi similiter obtestans: tum deinde satellites orauit laxãtes habenas equis, quo citatiore cursu constituerent hominem ad patibulum, seu miseratione, siue ne præ dolore prius moreretur, adducerent potius, & contraherent, vt tardiore itinere, longior esset atque acerbior cruciatus. cupiebat alioqui breuem produci pœnam, qua redimebatur æterna. alius autem proxima ante supplicium nocte a diabolo sub draconis specie inductus, egressum publicum & pudorem effugere voluntaria morte molie batur: sed cum mutatione vultus, dedissi mentis indicia fluctuantis, a sacerdote agnitus, & ad consilium sapientius reductus est. Admirabile in alio quodam, qui cum sub falso crimine a peruerso iudice demitteretur ad necem, calumniam repellere ac propulsare noluit: quærentibus causam, respondit: quia homo cum esset, alia deliquisset in vita, & prospiceret animo tempestatem calamitatum filijs ingruentium aduersarij, si cum eorum patrente accusatore iniquo experiretur, quem multorum scelerum inuidia pulsabat: ita caput suum morti obtulit, cum a nostris inter-

ea

ea firmaretur, ne alijs obesset. Iunctæ etiam aliquando ab inimicis dextræ: duæque familiæ, quæ cognationis vinculum verterant in capitale odium, reconciliatæ. Itum, posteriore anno, duo in oppida propinqua: nec satis longum spatium magnum attulit oppidanis momentum ad æternam salutem. Adiuuat nostram industriam benevolentia Brixiensis Episcopi Ioannis Francisci Mauroceni illustrissimi Cardinalis. is enim superiore anno cum longam post peregrinationem in hanc vrbem honore auctus & purpura rediisset sollemni exceptus pompa, ad Sodalitium Parthenium inuitatus cum vrbanis magistratibus accessit: collaudatusque a sodalibus soluta vinctaque oratione, tum Latina lingua, tum Græca: ipsis templi parietibus pulcherrima veste ornatis, versuque multiplici redimitis grates agere gestientibus. neque hactenus se tenuit eius humanitas: venit enim & anno posteriore in Collegium non raro: quin & magistros audiuit docentes, & nobiscum cibum cepit: semel etiam ad vnum omnes (ad vsum infirmorum vehiculo misso) suam euocauit in villam: vbi & a prandio singulos, sine vlla exceptione, de rebus pijs interrogando, & vicissim addendo aliquid, bonam diei partem duxit, & religiosæ in Deum, & erga nostrum ordinem propensæ mira significatione voluntatis. Ad scholas autem accessere magistri duo,

qui explicant officia hominis Christiani. Rhetoricæ præterea classis restituta, & magno numero auditorum instructa. pietas omnium magna: eminent Parthenij, magna gratulatione, ac lætitia vrbis. Ex his nostram Societatem obtinuere duo: adiunctus tertius externus ad opera domestica. Ceterum, cum posteriore anno grauiter ac diu multi e nostris ægrotassent, nemo occubuit: vt inrelligant omnes sibi laborandum attentius, Deique concessu prorogatam vitam, pro vtilitate multorum.

COLLEGIVM BONONIENSE.

VTROQVE anno duodetriceni. constitere omnia officia nostræ Societatis, ad cælestis agni epulas impulsi instructique ex vtroque sexu complures iam incipientis adolescentiæ: qui suam ne, an parentum negligentiam, excusabant ætate. Mirum quiddam accidit virgini, & hic paucis ponendum, quoniam ea iam celebrat templum nostrum frequenti vsurpatione sacrorum. Incitabatur ab æquali & consobrina ad sacram synaxim: sed stulta eludebat. neque abfuit vexatio. haud multo post solicitatur à vicino adolescente ac procaci: eius amores, cum spatio potius, quam impetu ualescerent, animo anxio, incerta quid agat, concedit aliquādo cubitum: dein

dein media nocte, sopore discusso, videre visa iuuenem in candenti veste, & audire. Misera virgo quid agis? Quin ad consobrinam tuam accedis, eamque imitaris in frequentatione conuiuij sacri? Non frustra species, aut vox fuit. Mane postridie illam conuenit: exponit rem omnem, & nocturnum visum: ipsiusque exemplo & consilio vsa, periculo simul & angore animi liberata est. Placati dissidentes. controuersia nummaria non iam iure dirimenda, sed ferro, inter duos composita. secuta in multis de nostrorum consilio mutatio morum, & vitæ. ex octo, qui se admitti cupiebant in nostrum ordinem, tres voti compotes effecti: alii, partim ad alios dimissi, partim expectare iussi. Ad nos ventitantium causa doctrinæ maior quotidie numerus, & illustrior: eum auxit schola Dialectices, quæ nuper accessit. Coepiscopus morem erga nos obtinet illustrissimi Episcopi Palæoti Cardinalis: ita nostrorum opera & consilio vtitur in multis rebus: habere vnum voluit Quadrageſima, qui verba faceret ad populum sollemni fructu. Nec minor fuit Prolegati humanitas, aut beneuolentia; is erat Ferdinandus Farnesius Parmensis Episcopus: ad nos non raro veniebat: ad se sæpius nostros vocabat: ad Deum preces in rebus dubiis frequens exposcebat: præcipue in anno aduerso frugibus: vix quattuor mensium alimenta Bononiensi popu-

populo collecta esse dicebantur: Dei tamen benignitate, & prouidentia Præfecti, subuentum est rebus extremis, vt nihil vrbi deesset. Ceterum Collegium nostrum, in tanta inopia frumenti, & copia funerum, quibus plebs fere exhausta est, ita suum tenuit cursum, vt vix senserit sæuitiam temporum: etsi duo, qui ad nos venerant aliunde (eorum vnus erat sacerdos) naturæ debitum reddiderunt.

FERRARIENSE COLLEGIVM.

PRIORE anno viginti septem: altero tres & viginti: illo in Societatem duo admissi. puellarum decem pudori consultum, quarum vna dato iam chirographo, in libidinem venalis erat mercede pacta. Germanus miles antiquam hæresim deseruit. Hebræi quattuor baptizandi ad fidem instructi. Posterioris anni hæc propria fuerunt. Vir vxoris flagitium ferro vlcisci cogitabat: ipso in articulo occurrunt nostri opportune admoniti: illum, vt condonet iniuriam, hanc, vt petat veniam, efficaciter adhortantur: nec discesserunt, nisi reconciliatis animis, & pace facta. At mulier iam sapientior anniuersariam peccatorum confessionem cum menstrua mutauit. Multæ etiam mulierculæ de vitæ turpitudine deiectæ. constitutæ sedes virginibus, quarum pudicitia periclitabatur. Vna ad Cœnobium, quod reli-

que-

querat, & ad Antistitæ obsequium reducta. curatum, vt a diuitibus egeni sustentarentur. Quidam tenui iam re familiari trecentos nummos aureos debebat viro opulento, ac nobili: cum appellaretur, nec esset soluendo, confugit ad nostros: hi de re edocti, creditorem conueniunt, orant pauperi laxiorem diem: at is liberalior, & remisit omnem pecuniam, & aliam etiam sponte obtulit indigenti. tanti apud potentem hominem fuit pium officium, & oratio nostrorum. Patris nostri Ignatii exercitationibus exculti aliquot, qui sacris erant initiandi: nec sine fructu. ijsdem etiam ad pietatem excitatus mollior sexus. prouisum multorum saluti, quam ipsi negligebant. ad frequentiam discipulorum adiuuit data actio, & præmia distributa, cum eximio apparatu. Tranquillus annus: nisi non parum turbasset obitus Patris Alexandri Summaripæ. veteranus erat miles, & factus ad ceteno-rum exemplum. igitur tam mors eius fuit acerba, quam superiora omnia aliaque (quæ, vt sollemnia, reticentur) animorum lucra iucunda.

COLLEGIVM VERONENSE.

BINI AVT terni supra vicenos anno vtroque defuncti singuli: & posteriore quidem, magna non solum spe, sed etiam maturitate, Raimundus Turrianus, adolescens claris

ris natalibus: qui cum infirma valetudine, recreandis viribus, veniſſet in patriam de conſilio medicorum, poſt tabidam febrem duorum annorum, & ſpectatam patientiam, ad æternam commigrauit: ingenti deſiderio ſuis ciuibus, nobiſque omnibus admirabilium virtutum exemplo relicto. Duo e noſtris vtiliter concionati in duobus præcipuis templis huius vrbis. et ſemel accidit, vt qui in maximo, imagines reprehenderit magis nudas aut laſciuas, quam neceſſe eſſet in locis ſacris, ita ſeuere & grauiter, vt miſerit ſtatim Coepiſcopus, qui quodam in templo vnam induceret: idem faceret in alijs: aut certe velo obduceret, quodcumque venuſtius pingitur, honeſtius celatur: nec minus laboratum in vitijs extirpandis. Perſuaſum quibuſdam, vt reuocarent conſilium argentumque conſtitutum inimicorum cædi patrandæ. Polonus e Lutheri tenebris emerſit, non ſatis admirans, perſpecta luce, vbi tamdiu latuiſſet. Quidam infenſus nobis, auiditate maleſica, oratione & ſcriptis multorum in nos odium inflammabat: ſed cum veniſſet tandem in colloquium cum vno e noſtris, a quo erat animo alieniore, ita ipſius lenitate captus eſt, vt & poſtea inflammauerit ſcripta, & in amorem eorum ſit conuerſus, a quibus antea abhorrebat. totius vitæ peccata aperuere vno anno amplius ducenti. Inſtituta Congregatio Clericorum adole-

doleſcentium in Collegio, magna indole pietatis. Scholarum exiſtimatio poſt elegantes aliquot actiones publicas aucta. Templi ædificatio vrgetur: eius iam pars dimidia perfecta: accesſit etiam aliquid ad priuatum Collegii vectigal, et ſpes iam tenet idoneos reditus annuos propediem futuros. Ceterum, vniuerſam diœceſim deſcripſere ſibi ſacerdotes duo cum ſocijs, rogatu Coepiſcopi, luſtrandam. penetratum ad gẽtes, apud quas degenerante iam lingua, opus erat interprete. et (ne eam per omnia) octoginta in oppidis ſingula conſtituta Sodalitia, quibus nauant operam viri nobiles: vt æque proficiant ipſi, & proſint diuturnitati operis, cum vtilitate populorum.

PARMENSE COLLEGIVM.

VNO ANNO quindecim: altero duodeuiginti. De rebus ad Dei gloriam, & ad rem proximorum, noſtrorum ope conſilioque perfectis: de doctrina Chriſtiana: de ſacra Euchariſtia noſtro in templo pridie Cineraliorum ſupplicantibus expoſita, quo & ſereniſsimi conuenere Principes, vrbanis cum magiſtratibus ac nobilitate vniuerſa: de ornatu altaris, ſacroque inſtrumento, auctis: de progreſſu Congregationis: deque piarum fructu exercitationum, quarum admonitu (vt hoc tantum ponam gratia, exempli) vir illuſtris

ſtris & prudens, par omnibus negotiis, ſeſe ex aulæ ſtrepitu ad quietiorem vitam recepit, vt qui in freto vixit, moriatur in portu: de adiu tis multis, in lectulo, ſiue in patibulo morien tibus: de his inquam & talibus, nihil colloce mus, quæ ſunt locis omnibus anniſque com munia. His duobus annis Parmenſi Collegio hæc propria acciderunt. Hieme media repen tinus quidam morbus atque inſolens vrbem inuaſit: &, vt appareret eſſe ira Dei inuectum, imminebat in viros diuites matura ætate, ne glectis pauperibus, ceterisque, æuo, aut ſexu imbecillis: leuis a principio cum modica gra uedine, & febricula pertenui: altero die per totum corpus puſtulæ liuentes: ſeptimo phre neſis, cum cantu: mox exitus vitæ. neque no ſtris pepercit: abſtulit nauos atque induſtrios ſacerdotes duos, quin & anno ſequenti tres, & adiutorem præterea domeſticorum operũ amiſimus: notabili iactura. vnus ex horum numero fuit Pater Ioannes Baptiſta Aduoca tus vir natus ad ſocios regendos, magna pru dentia, & (quæ ad pium regimen haud paulo eſt melior) inſigni caritate: tunc Rectorem Parmæ agebat. igitur vt vita erat iucunda, fuit mors acerba. Alter Pater Melchior Bro ua, cooptatus iam inde ab Ignatio Patre: ad omnes quidem res aptus, ſed ad adiuuandos vinctos in carcere, mortene damnatos, offi cij ac conſilij plenus: quo caremus magis ope

ra

ra talium virorum, eo magis deflendus. deinde Pater Petrus Blanditius, in concionibus excellens. Sed hi tamen quiescunt: superstitum laborem agnoscunt, & prædicant viri Parmenses, atque etiam principes ipsi: quibus grata maxime opera industriaque sacerdotis Odoardum instruentis sapientiæ præceptis.

COLLEGIVM PLACENTINVM.

SEPTEMDECIM: mox quindecim. Magnus erga nos ciuium amor, id adeo perspectum, cum quemdam publice perstringentem oblique nostros, parcentem quidem nomini, sed ita vt intelligi posset, antequam rem nobis deferrent, admonuerunt, vti desisteret cœpto. ita benefactorum pulchritudo obscuratur plerumque, vt magis emineat. At nostrorum sedulitatem, dum assident ægrotis, firmant morientes, illustrauit magis hic annus, morborum sæuitia, vt funeribus insignis. Res sacra aucta sacello quodam pulcherrime instructo. aliqua etiam accessio rei domesticæ, propter piam liberalitatem cuiusdam mercatoris, facta. Neque tenuis fuit ex concionibus fructus. Accidere aliqua cum admiratione memoranda. Cum de concionatore audisset mulier, quam sit pium ac salutare recordari Christi Domini cruciatus, dabat

bat se quotidiano studio ad illos recolendos: inuidit dæmon: atrocem hoc agenti speciem offert, tanto cum strepitu, vt nutarent tecta, & ruinam timentes domestici sese proriperent e lecto: ipsa iacuit pauore exanimis, qui & attulit morbum: dispulit vtrumque apud vnum e nostris sacerdotibus rite confessa. Virginitatem altera deuouerat Deo: hinc inflammatur in eam inuidia Inferni monstri: multas per hebdomadas tam multa obiicit visa infor mia, vsque ad gestus, modosque haud pudicos, voces infandas varie permixtas, vt dies ac noctes misere solicitam haberent: donec tandem, de consilio nostrorum, suscepto voto inuisendi templi Deiparæ Virginis, quod religiose in hac vrbe colitur, assiduo terrore omnique oculorum & aurium ludibrio libera ta est. Adolescens vnus e Gymnasio, & Sodalitio Dei matris, ita grauiter æger, vt omnes medici diffiderent, illam summis precibus cum orasset, vt siquidem secutura ex eo esset Dei gloria, impetraret sibi valetudinem, sin minus, veniam peccatorum, a filio: consopitus est somno, dein excitatus releuato corpore, post paulo conualuit. Ceterum, decem ex ijs qui institutione nostra formabantur ad pietatem, (sex eorum ex numero frequentabant scholas) sese Christo in variis religiosorum familijs consecrarunt: vnius per biennium constantia variis tentationibus astu

pro-

propinquorum exercita fuit: sed vicit tandem, nec permisit se duci ad damnum salutis propriæ, erroribus alienis.

FOROLIVIENSE COLLEGIVM.

HIS DVOBVS annis quindeni. Priore anno, in templo nostro officia Christiani hominis explicari cœpta: bis hebdomada habebatur schola: ea posteriore anno, in ædem maximam contendente Episcopo translata est. Oratorium nobilium (de quo proxime scriptum) maxime est vtile ciuitati: præcipue in opere Christianæ doctrinæ: cui propagandæ, assignata a magistratibus certa pecunia præmiolorum distributioni, allectationi discentium. sollemni ieiunio quadraginta dierum, habita concio apud nos frequentissimo conuentu, multisque abolitis superstitionibus, & subleuatis pauperibus humanitate ciuium, eximio fructu. Hæc fere anno priore. Posterior, vi morbida, annonæ caritate, comprehensione exulum capitalium, materiam nostris dedit exercendi officij: igitur cum dominaretur pestifera quædam lues, terni quaternique sacerdotes percursandi ægrotorum domos perpetua cura distinebantur: vitam in opere duo posuerunt: vnus ex his Pater Benedictus Cinellus ex Rectore: vir præ alios iuuandi cupiditate con-

temptor propriæ salutis. desperata aliqui valetudine, cum per se vel per alios accendissent lumina in nostra æde insigni miraculis, breui conualuerunt: non nemo etiam momento pæne temporis liberatus. ciuis graui dolore corporis febrique molesta, Euangelium Sancti Ioannis pro infirmis sacerdote super eum pronuntiante. multis, per confessionem obitam, ad salutem animi, corporis quoque adiecta. magna enim spes Foroliuiensibus a confessione peccatorum. indicatum id proxime terræmotu quatiente vrbem: quo ad nos tempore relictis sedibus innumeri conuolarunt, vt exoneranda conscientia præuerterent mortem. at grassatores, qui iam diu magno numero latrocinijs & cædibus vexabant vastabantque prouinciam (vt ad eam pacandam legato Apostolico opus esset) victi captique, magna celeritate ac prudentia a Francisco Sfortia Cardinale, cum subinde quinideni uicenique daturi essent vltimam pœnam, adiuti a nostris, eiusdem iussu, in periculo supremo. Nunc Partheniani sodalis factum accipite. Ex minorum Congregatione adolescens, eodem tempore & vxorem duxit, & publicum magistratum cepit: ergo petiit a sodalibus obnixe, vt ne ipsius obliuiscerentur, Deũque orarent, vtrumque succederet ex voto: se enim quam poterit sæpius Sodalitium frequentaturum. die nuptiarum, vespere antequam

quam eat cubitum, memor Thobianæ historiæ, procumbit in genua, excussaque diligenter conscientia ridentem sponsam atque irriter dentem inuitat ad idem faciendum: mox a socero de more veniam & pacem exposcit: admonet, faciat idem ipsa cum parente: vtrumque frustra, muliebri vercecundia, seu pertinacia: dissimulauit adolescens ad tempus, ne offenderet in limine: sed cum vxore postmodum ita dexter egit, vt postridie a parente, cadentibus vtrinque lacrimis, quæ hinc essent pœnitentiæ indices, illinc uoluptatis, perierit sibi ignosci. Vulgauit factum fama, atque auxit, cum laude iuuenis: cui maius additum calcar ad pietatem. At Congregatio maiorum ædificauit sibi Oratorium coniunctum nostris ædibus, iusque loci omne nostrorum esse, publicis tabulis extare voluit. Auctum & Gymnasium numero discipulorũ: ex quo Episcopus, vt & Clerici Seminarii admitterentur a Patre Prouinciali impetrauit. res etiam familiaris aliquod incrementum accepit.

COLLEGIVM MANTVANVM.

AD SEDECIM prioris anni, posteriore accesserunt duo: quo & absolutum est templum: primum sacrum in eo factum a Primicerio Sancti Andreæ (is est in Clero secundus. ab Episcopo, nostræ Societatis valde studio-

sus) die ipso indiuiduæ Trinitatis, a qua & appellationem accepit. interfuit sereniſsima vtraque Eleonora, Auſtriaca, et Medicea, mater illa, hæc vxor Vincentij Ducis: & vero ipse etiam Dux, cum omni nobilitate, & ingenti multitudine virilis ac muliebris sexus. Acceſsit templo ornatus: tabella, a viro nobili, plena artis, imponenda ſacello, quod extruere meditatur: a primaria femina penſile candelabrum e ſolido argento: a sereniſsima Medicea, pallium & caſula magni pretii: eadem veſtis ab Auſtriaca, ipſius non ſolum donum, ſed etiam opus. Hæc porro numquam abfuit a concione, quæ inſtituta ſacro Aduentu, neque vmquam intermiſſa. Ornat etiam ſua præſentia ſcholam doctrinæ Chriſtianæ, vno e noſtris aſsidue comitante. Vno anno generales confeſsiones centum & quadraginta exceptæ. ſedatæ controuerſiæ: vna in primis, in qua componenda ciuitas elaborarat ſine fructu. Qui liberius iuſto viuebant, & rem familiarem negligebant, ad parſimoniam multi, & ad ſeueriorem vitæ rationem reducti. quidam Inferorum cruciatibus, quos in quiete viderat, deterritus: alter, vt fracto crure, ſacerdotis minas, qui tale aliquid futurum denuntiauerat, niſi deſiſteret incepto, non irritas fuiſſe ſenſit. In ægrotatione noſtram aliqui operam non inutiliter requiſierunt. Mulier ſe poſt confeſsionem ſta-

tim

tim conſanuiſſe affirmat. Adoleſcens, noſter olim alumnus, quo die incidit in morbum, auditis matris auiæque continuatis funeribus, nihil perturbatus, totum ſe ad meditationem rerum diuinarum, extremique diei cogitationem conuertit: quem & obijt pie, Ieſum auctorem vitæ, noſtræquæ conditorem Societatis Ignatium frequenter appellans. Magna etiam cum eorum re uiſitati ſontes ſupplicio proximi. Dux exulum duobus cum fratribus laqueo necandus, nihil recuſabat, quo minus cum corporis, animæ quoque mortem coniungeret: hunc vnus e noſtris, Deo inſpirante, adeo immutauit, vt patefactis ſacerdoci totius criminibus vitæ, incitarit alios ad ignominiam mortis æquo animo ferendam: ipſe quidem ſuorum memoria ſcelerum in eam pœnitentiam verſus eſt, vt perreptare cuperet ad locum ſupplicij poplitibus flexis, ſi a ſatellitibus permiſſum eſſet. Secundũ animos, ſubuenimus etiam corporibus aliquorum, quos data ſtipe ſeu collecta, iuuimus cibo: ne cupidine famis pellendæ negligerent famam.

MVTINENSE COLLEGIVM.

PRIMO ANNO vndecim: altero tredecim: auctum enim Collegium, ex ducenis aureis ab vno atque altero legatis teſtamento,

to, censu annuo quadringenorum. aliunde obtinuimus hereditatem æstimatione aureorum circiter quater centum. ampliorem pecuniam vnus ex illis statuerat relinquere: persuaserunt nostri, vt partem quoque generi concederet, & sanguini: ita diligebat nostros, vt cum eos haberet assistentes, & germanum fratrem, in graui quodam symptomate, negaret sibi opus esse auxilio illius vltro se ingerentis, præ horum accursu. igitur alleuata aliquantulum re priuata Præpositus Prouinciæ scholas aperire cogitat: et nostra magis se intendit industria. neque enim liberrime seruitur vtilitatibus publicis, necessitate domestica prægrauante. Tres hominum impeditæ cædes. multæ ac magnæ discordiæ sublatæ. restituta dominis aureorum aliquot millia. e nequitia ad frugem reducti non pauci. hæc inter, in subleuandis ægris, quorum permagna erat tum necessitas, tum copia, nostrorum sedulitas præcipue cognita est. inter cetera, quæ nostris coram accidere admirāda, hoc valde illustre. Vir spectatæ pietatis, & erga nos beneuolentiæ, qui & viuendo recte, & sæpius timendo mortem didicerat nō timere, aduentantem tanta cum spe & lætitia excipiebat, ac si finis esset laborum: nihil nisi de Deo, diuinisque rebus loquebatur, ad easque familiares incitabat: nostro vero sacerdoti hæc dixit: visos a se Angelos

non-

nonnullos: ab eorum vno (tutelarem esse credidit) adductum in hortos amœnissimos: ibi & interquiescere iussum, donec breui totum iter ad finem vsque vna repeterent; incredibili voluptate: simul moriturum se: nec post paulo, parentes ambos (mærentes aderant, & mirantes) secuturos. confirmauit euentus. ante filii mortem genitor correptus morbo: ante huius exitum, genitrix morte absumpta est: libenter vterque, & pie, ad nati exemplum: cum ab eo inuitari se testarentur in voluptariam sedem.

NOVELLARIENSIS NOVITIORUM Domus.

DIVIDAM annos, & quæ in ijs gesta. Priore anno, primum quidē plerumque quadraginta: dein glisceute fame, imminutus numerus, vt essent duo supra viginti. acceden te etiam morbo obierunt tyrones duo magna indole pietatis. alii ex his duo, ad Lauretanam ædem in peregrinatione susceptā, hæc narrant sibi contigisse. Exoriebatur inter eos, vt adhuc recentes a sæculo, siue ex lassitudine, siue ex dissimilitudine naturæ, querela interdum nonnulla, & altercatio: factum aliquando, vt in reducto quodam loco & solo cum ab itinere quiescerent, viderent ex improuiso adolescentulam honesto vultu cultu-

que, & inceſſu modeſto: quæ illis hoc tantum Mature inter vos lites & iurgia: cum dixiſſet, pertranſijt: mirum hoc vtrique: quod de ſuperiore aliquo litigio mortalium nemo ſcire poterat: & tunc quidem inter eos pax: tanto magis excitati ad memoriam venerationemque Deiparæ Virginis. ergo grates illi agentes, a qua & ſe admonitos arbitrabantur, petierunt dederuntque viciſsim veniam non ſine lacrimis: nouiſque reſumptis viribus ac ſpiritu alacres redierunt in viam: neque inter ſe poſtea verbum vllum commutarunt. Non intermittitur ædificatio templi, inſigni in Deum pietate atque erga nos beneuolentia Camilli Gonzagæ, illuſtriſsimi Comitis: cuius & caritas hac difficultate temporum illuſtrior. quadringenis pauperibus quotidie prandium parat: ad arcendum frigus ignem accendi iubet luculentum: aulici miniſtrant ad menſam: quin & ipſe conuiuator adeſt plerumque, & conuiuas ſolatur: at nos ante conuiuium inſtruimus omnes doctrina Chriſtiana: alimoniam etiam & fomenta ægrotis mittit. Cum ſemel daret operam rei diuinæ, miſeratus inopem ſeminudum ac frigore rigentem, ſuum in cubiculum duci imperat, refotumque, ac noua indutum veſte apud ſe aſsidere in prandio: dein donatum nummo aureo dimiſit: dixitque in ſermone, viſum ſibi videre ea forma Chriſtum, quæ & diu hæſerit in

pecto-

pectore infixa. Ceterum vocati etiam nostri perſæpe, anno tam graui, ab ægris in oppida circumiacentia: vt a Mirandulana Comite fe mina lectiſsima, quæ multis abhinc annis a no ſtrorum conſilio numquam diſceſsit. Cum a- geret annum vigeſimum ſecundum, orbata eſt viro: nec mora, voto ſe caſtitatis obliga- uit: Patrem Rectorem Nouellaria accerſijt, a quo de peccatis totius vitæ confeſſa ratio- nem & viam pie ac recte viuendi accepit, a qua ne digitum quidem deflexit. horam quo- tidie mane precationi dabat, multo plus tem- poris interdiu piorum lectioni librorum. Po- ſtremis hiſce annis, quinas ſenaſue Miſſas au- diebat, communicabat diebus feſtis; quibus etiam meridie erudiebat puellas multas capi- tibus legis Chriſtianæ: quam ſimiliter ob cau- ſam inſtituit Sodalitatem matronarum, vt eſ- ſent veluti magiſtræ: pueris enim certos præ ceptores attribuit probatæ vitæ, quin & au- ctor fuit Seminarii, in quo alerentur Clerici duodecim, quo pluribus munimentis inſiſte- ret Eccleſia Mirandulana. excitauit etiam, vbi deſperauit de noſtro Collegio, Capucci- norum Domicilium. ad hæc, integrum virum legum ſcientem & iuris, apud ſe habere ſem- per voluit, quo vteretur in cognoſcendis cau- ſis populorum, ac litibus finiendis. mors huic vitæ congruens fuit. Teſtamentum recogno- ſci orauit, & cenſeri ab eodem Patre: plus duo-

decim

decim aureorum millia, aliaque, quæ nunc fideliter filii exequuntur, reliquit ad pios vſus. Quin & Communi Mirandulæ agrum, quem etſi retinere de ſententia peritorum ſalua conſcientia poterat, noluit tamen, religione quadam iniecta: addiditque. Vt nos me debito abſoluatis, ego metu non libero. nihil tuto deſpicitur in cauſa animæ: & cum de ea agitur in eam præſtat peccare partem, quæ eſt ſeuerior. Felix mulier, æmulanda illis, qui dum præſentem vitam excolunt, futuram ſerunt. Ceterum non defuere quidam, quibus cum ſui heredes non eſſent (vt Nouellarienſis vnus iurisconſultus) ſuas facultates huic Domui reliquere. Atque hæc anno Priore. Poſteriore fuere non plures triginta. Tyro vnus bimeſtri ſpatio deceſsit. De illuſtriſsimi fundatoris erga nos humanitate & liberalitate in pauperes eadem dici poſſent: nec ſunt repetenda. leuiri pietatem imitata eſt Victoria Comes illuſtriſsima, multarum mulierum fulcienda pudicitia, & inopia ſubleuanda. eadem hinc diſcedens filios & reliquam familiam noſtrorum diligentiæ commẽdauit. adiuti æque noſtra opera ad viuendum recte, & morien-dum pie, oppidani non pauci. Toparcha ex hoc oppido non longe, aduerſa correptus valetudine, ſacerdotem noſtrum, qui tale aliquid ſæpe erat ei comminatus niſi reſipiſceret, accerſit: cui & ſeſe totum commiſit in eo

tempo-

tempore extremo. non vltra biduum duratu-
rum firmabant medici: sed Deus homini tan-
tam vim tribuit, vt ad diem decimum, quo se
expiaret generali confessione, vitam profer-
ret: et quoniam iam didicerat, se potius ama-
re, quam sua, de sacerdotis sententia, ad ex-
pedíendas tricas, quæ facesserent animæ ne-
gotium, rerum suarum omne arbitrium
Triumuiris dedit. spes est ex ipsius
opportunitate mortis, ac Dei
benignitate, ad ea peruen-
turum bona, quæ qui
semel adipisci-
tur, semper
tenet.

PRO-

PROVINCIA POLONIA.

DISTRIBVTI per loca vndecim socij trecenti triginta. In Collegio Vilnensi anno posteriore, de quo scribimus (nam huius tantum anni capita recepta sunt) quinquaginta quattuor: in Branspergensi triginta duo: in Pultouiensi viginti: in Posnanensi triginta vnus: in Iaroslauiensi trigita quinque: in Calisiensi vndeuiginti: in Rigensi, quod adiunctam habuit Probationis Domum fine anni, septemdecim: in Lublinensi vigintiduo: in Polocensi quattuordecim: vno plus in Nieuisiensi: in Derpatensi tredecim. Cracouiæ in Domo Sanctæ Barbaræ, si Patrem Prouincialem addas cum duobus socijs, sedecim: in Domo Probationis Sancti Stephani triginta: in Misione Leopoliensi quinque. Addi his possunt in Moldauia, & in Transiluania, vtrobique sacerdotes bini. Postremo regis aulam quattuor sequuntur. Viginti tribus facientibus finem vitæ, fecere initium in Societate viuendi, viginti quinque.

COLLEGIVM BRANSPERGENSE.

SEMINARIVM eorum, qui in Prouincia docentur de officijs hominis Christiani,

ni, in hoc Collegium, hoc anno primum transf latum. Reconciliati cum Romana Ecclesia quinquaginta. Ceterum Gedanensis Missio hinc cœpit triennioante. Huius anni fructus hi, breuiter numerantur. Primo die Paschatis ad diuinum epulum accessere centum: cum alias accederēt duodeuigeni, cum plurimi numerarentur. Adiunxit se ad veram religionem Suecus quidam Dynasta, cui vetus nobilitas ex familia regum: & quidam præterea Anabaptista, vt captus est sectæ, non indoctus: cuius vxor & liberi tres iam adulti baptizandi fuerunt: is est nunc auctor multis ut meliora consilia capessant. Hæreticorum filij mittuntur ad scholas, non inuitis parentibus, Catholice imbuendi. Pagus quidam inueteratam hæresim nostrorum opera deseruit. in vicinis aliquot Monasterijs magna morum mutatio, obseruatioque seuerioris disciplinæ consecuta est. diebus festis perpetuo aliqui communicant. nec male in nostros bona pars ciuium animata est: quæ etsi refugit a communione Catholica, concionibus tamen fauet, amatque cultum templi, quod commodiore loco esse vellet, nec minimum nobis prodest de Religione dissensio Prædicantum.

COL-

EPISCOPVS, vt primum ad suam Ecclesiam venit, nostros conatus promouere cœpit, studio religionis: accedit sæpe ad nostram ædem sacro faciundo: mittit subinde sacerdotes, quos recte institui cupit: itaque & horum, & aliorum generales confessiones quam plurimæ exceptæ. Pijs commentationibus exculti non pauci; in his sacerdos voluntate regis huc missus, liberioris antea vitæ, nunc alterum virum mirantibus omnibus se ostendit. Memorabilis in primis conuersio Anabaptistæ, iuuenis vigesimum agentis annum, claris natalibus, & celeber ipsius baptismus magno hominum accursu. Ruthenus vir numquam antea confessus, post peccatorum confessionem; similiter & mulier, cum Romana Ecclesia in gratiam rediere. Quidam Magicis addictus artibus, maloque dæmoni deuotus, ab impietate artis, & seruitutis vinculo ereptus. Sed & iuuenis patria & parentibus hæreticis, cum hic aliquot annos fuisset, clamculum exuerat perfidiam, rectam fidem complexus: dein reuocatus a patre subodorato fortasse aliquid, reditum differt: denique, quod futurus esset cum periculo, negat: spe hereditatis priuat pater iratus: at ipse confugit ad patrem pupillorum Episcopum, a quo

relatus

relatus in alumnorum numerum palam se iam Catholicum profitetur: in Sodalitium quinetiam sanctissimæ Virginis nomen dedit. Cetetum tumultum aliquando inter nobiles excitatum in templo, vnus e nostris sacerdotibus aspectu & oratione sedauit.

IAROSLAVIENSE COLLEGIVM.

EX IIS, quos varij morbi inuasere, ereptus est Pater Ioannes Laus, vir eruditione, & doctrina liberali, præcipue autem scientia Dei colendi excellens. Concionum habitarum in vtroque templo huius vrbis magnus extitit fructus. Rectum iter euagantes, ex hæresi quattuordecim, e schismate triginta, in viam reducti. Noxas totius vitæ confessione eluerunt sexcenti quinquagintaquinque. Virgo, ne in discrimen Catholicæ religionis veniret, ab hæretico patruo profugit. Altera, ita superauit petulantiam iuuenis, vt ne intentam quidem eo nomine litem extimesceret. At mulier alia, imminente animæ periculo, a duobus iuuenibus diuinitus admonetur, migret e patria: dein confecto vno milliari, respectans, magno æstu animi, quod relinquebat, rursus ab iisdem firmata est, & ad proximum oppidum perducta: hic cum se se tradidisset matronæ nobili, auctores viæ iuuenes, & hortatores non amplius aspexit. Alia item cum dominæ

minæ iram verita cessisset domo, & inter sil-
uas vagaretur, primum laruis quibusdam ter
rita, vt & de extremis secum agitaret: mox
diuino munere vtramque culpam emendans,
& dominæ priori, & tranquillitati reddita est
Attexam paucis duo quædam, ad astruendam
verissimam fidem. Duo corruptores populi
qui se Ministros vocari volunt, in Podolia
quoniam impia verba in cælites iactabant, im
pune grauitatem sceleris non diu tulerunt. Al
ter enim, vi quadam repentina, e suggestu con
scio maledictorum, cum se ipse incitat deie-
ctus in præceps, aspectante populo non mul-
to post infelicem animam exhalauit. Triduum alter humi procubuit, immoto corpore, lu
minibus in terram defixis, perpetuo gemitu,
quasi tortore aliquo mentem eius interius cru
ciante: donec plurimis qui confluebant atto
nitis spectaculo exanimatus est. Tradita est
rudi populo doctrina Christiana singulis heb-
domadis in templo nostro, , præsertim ieiu-
nio verno, cum affluerent innumeri e diuersis
pagis: qui propterea in septem tributi classes
a fratribus nostris diligenter instruebantur.
Frater vnus proficiscens ad aliud Collegium,
dum in transitu paganos erudit, quemdam re-
perit, qui fere conualuerat ex particula agni
cælestis ad eum missa: itaque vehementer ve
tuit acciri ad curationem veneficam anum.
Meditationibus spiritualibus, tres sacerdo-
tes,

tes, & laici quattuor exerciti: e quibus vnus, non vulgaris eruditionis, magnæque existimationis in regno, incredibilis profectus magna argumenta dedit. is nunc pauperibus studiosis domum commodam ædificare suis sumptibus studet: illud inter cetera cupiens, vt existat Parochus, in noua parœcia quam olim instituit, Ruthenico Popo eiecto. Ceterum, ex pauperum contubernio, præfectis locorum rogantibus, tres ad iuuentutem instituendam in scholis concessi: octo, nobilium virorum filijs: duo sacerdotes effecti: plures ad eumdem ordinem animos parant: in eorum numero est Ruthenicus olim Popus, iam ita studiosus Catholici ritus, cupidusque litterarum Latinarum, quo plures errantes corrigere possit, vt properet culpam in decus vertere, oblitterata perfidia priore. Ducem Ostrogiensem, schismaticorum caput, cum in suis prædijs prope Iaroslauiam esset, nostri conuenerunt officij causa: quod etsi nihil ei profuit propter pertinaciam, ad nomen tamen Societatis non inutile fuit. Exortus est sermo de potestate Romani Pontificis: iniectaque hominis cupiditas, ex nostrorum sermonibus, inspiciundæ nostræ bibliothecæ, maxime propter Græcos auctores: igitur vnum ex aulicis mittit, simulque petit explicationem loci, ex psalmo centesimo trigesimo nono, Sclauonica lingua, qua hic schismatici vtuntur. locus erat, Caput circui-

tus eorum. Cum allata esset ex Græco Sclauo
nico idiomati respondens, vt fit, cum occu-
pato animo siniſtre interpretaris quæ dicun-
tur, non arriſit. tum negotium dat monacho
Theſſalonicenſi, quem Cœnobio euocatum a
pud ſe ſuſtentat. Is poſt dies ſexaginta ad Co
legium Græcas litteras mittit plenas conui-
ciorum in Romanam Eccleſiam, vacuas re-
rum: nempe de ſententia, quæ in quæſtione
erat, mirum ſilentium. ad eas noſtri commo
de ac modeſte reſponderunt. cognitum poſtea
eſt ex educatore filij Ducis, qui tunc delite-
bat in tenebris, nunc ad veritatem emerſit, in
digne tuliſſe Ducem audaciam ſcribentis: eoſ-
que qui mittendi auctores fuerunt, publice re
prehenſos. Miſſiones iuſſu Patris noſtri Gene
ralis obitæ per varia loca fructuoſæ fuere. Ce
terum, piorum hominum liberalitate, præci-
pue illuſtriſſimi Ducis Slucenſis, æmulante
eum filio fundatoris noſtri, Collegij neceſſita-
tibus ſubuentum: & ſacrarij ſupellex veſte ar-
gentoque non parum aucta.

COLLEGIVM VILNENSE.

HVIVS initium Collegij ducemus a mor-
te. Extincti, Pater Laurentius Arturus
Faunteus, et Pater Antonius Arias Hiſpanus,
duo Theologiæ lumina, quam in hoc Collegio
diu profitebantur, duoque fulmina diſputatio

num

num ad euertendos hæreticos. Vigesimum ille annum in Societate egerat: hic alterum, & vigesimum. Vtrumque viuentem Polonia fuspexit. Sed Pater Arias supremis temporibus sic eluxit, vt si ex oris habitu, & sanctitate verborum, imago animi, & Dei caritas cernitur, facile iudices hominem ita constantem et pium in cælum sibi aditum struxisse. ingens luctus in templo conspecto eius cadauere fuit: magnum uiri desiderium mansit: & numquam moritura, si dolori crederes effuso in laudes, excellentium ipsius fama virtutum. Iam a Caluino, Lutheroue, rediere ad castra plures octoginta. A Græco dissidio Russi Moschi ue sexaginta sex. Exercitationibus Societatis nostræ informati quindecim: decem ex his sacerdotes, antequam primam hostiam Deo offerrent. Virgo, vt castitatem seruet, quam vltro vouerat, iam & Monasterium cogitet, adducta. fuit quoque suus scholarum prouentus. Discipuli fere sexcenti: e quibus hæresim eiurarunt septem: nonnulli insigni exemplo. Regimontanus adolescens Vilnenses hæreticos, quorum fama (vt maiora semper creduntur de absentibus) multos luserat, visendi cupidine huc veneram: tum vt omnia illis comperit non solum minora, sed nihil habentia præter inanem strepitum, contempsit. factum eodem tempore, Deo volente, vt duceretur ad nostros: quorum opera collocatus in Semi-

nario Pontificis: mox & detestatus errore suos, in litterarum via & pietatis mirabiliter excurrit. In idem Seminarium perductus alter, ex colluuie Ariana, tanta, in retinenda religione, ad quam postea se applicuit, constantia ac fide, vt quantalibet pollicitationum, ac blanditiarum via a parentibus allectus nihil mutarit. Denique, ne singulos numeremus, simili Dei munere affectus quidam, de grege Caluini peracri ingenio adolescens: qui primum ad Gymnasium nostrum, deinde ad templum se adduci passus, nunc demum, vt expleat numerum, ad Societatem admissus, tot diuinis beneficijs egregie respondet. Ceterum inter omnes discipulos eminēt sodales sanctissimæ Virginis: sunt ipsi centum quinquaginta: flos scholarum, immo etiā Lituanicæ iuuentutis. Societatem ex ijs consecuti quinque: tres ad alios religiosorum ordines se receperunt: quodque in tanta sacerdotum penuria maximi faciendum, duodecim accepere sacerdotium. Magnam sodalibus exercendæ caritatis materiam præbuit egentium multitudo: itaque ægrotos frequenter prosecuti in nosocomiis omni genere officiorum. Die sanctæ Mariæ Magdalenæ quadraginta pauperibus in commune collata pecunia epulum datum. Alio die, triginta studiosi, qui egestate oppressi aliena misericordia tolerant vitam, sollemni excepti conuiuio: in conclaue ornatum pe-

ristro-

ristromatis, epulæ exquisitissimæ, nec nisi au
ro, argentoue, illatæ: et, vt meminissent hono-
rem illum haberi Christo, vacui eo munere fa
muli omnes fuere: domini subiere vicem ser-
uorum: coctæ conditæque dapes ab ipsis: ipsi
conuiuis quibus pridie abluerãt pedes, summa
religione ministrarunt. Hæc domi, atque in
vrbe. Extra vrbem nonnulli multis animarum
saluti & præsidio missi. Itum ad virum opibus,
ac iustitiæ amore præter ceteros insignem in
toto Grodnensi tractu. is cum anno superio-
re coniugi, liberis, omnique familiæ ad Roma-
nam Ecclesiam transeundi potestatem feciſ-
set, templumque suis ædificatum sumptibus
a Ministro transtulisset ad sacerdotem Catholi
cum, opera nostrorum: hoc anno veniens Vil-
nam patefactis criminibus vitæ totius, profi-
teri voluit Catholicam fidem: aliamque ædem
a se olim excitatam ad conuenticula hæreti-
corum grandi impensa, Catholicorum sacris
dicauit, Ministro expulso. igitur ab hoc voca-
ti nostri, æstate media, duo: vt labore curaque
lucem aperirent reliquæ familiæ, alijsque do
mibus, quæ in vicinia erant: ergo tres aliæ
familiæ ab hæresi purgatæ: a schismate vna.
Minister vicini nobilis cum subterfugeret no-
strorum congressum, suorum odium in se con-
uertit. Confessiones generales ibidem audi-
tæ amplius quadraginta: coniugum capita-
li odio inter se dissidentium, redierunt in con

cordiam, paria duo. Hæc inter, multorum i
nos liberalitas enituit. Sigismundus Rex mi
le ducentos aureos Collegio attribuit: duo, &
renos quingentos: alius, octoginta: quibus im
pedita ob superiorum annorum sterilitate
res familiaris adiuta est.

MISSIO SAMOGITICA.

PRAESIDIS rogatu in Samogitiam mi
si duo, a Quadragesima ad Pentecosten v
que, varia oppida pagosque peragrarunt, eta
dierunt complures nobilium priuatas domos
vbi opportunum erat, conciones habitæ die
bus singulis, singulæ, binæ festis: nempe, vt E
uangelia explicarentur, & doctrina Christia
na. in pagis, si Topachæ Catholici erant, agre
stium turba vnum in locum cogebatur, vt er
rores agnoscerent, quibus adhuc implicante
nebantur: cuium sodi erant religio lucorum,
veneratio Lunæ, ignis, fulminumque: quod si
hæretici: diuertebantur ad aliquem, quem si
bi antea conciliassent: & priuatis in ædibus
munera Catholica obibantur, fremente diabo
lo, Ministrisque: præbita enim Eucharistia tum
alibi sæpe, tum maxime in cuiusdam Ariani
oppido, vbi Ministri dominantur. At Catholi
ci alacres lætique non poterant a nostris a-
uelli: laudabant cupiditatem laborum, susce
ptorum scilicet sponte: at contemnentes pecu

niam,

niam: munera quæcumque respui, maxima, minima, ita admirabantur, vt supra mortalium naturam. quamquam aduersarij (vt qui oderunt, calumniantur etiam recte facta) perperam interpretabantur. illa omnia despici a viris, qui opibus abundarent. fuere tamen qui dicerent alios sibi videri homines nostræ Societatis (humanos nimirum, comes, affabiles) quam quos multi maleuolorum sermonibus antea depinxissent. Iam quocumque conuerterant pedem, ingens se ostendebat laborum materia, ac seges: tam magna mortalium vis audiri ab illis instruique cupiebat. Confessi in vniuersum, qui numquam antea, ducenti septuaginta quinque, nemo eorum minor annis pubertatis: qui confessionem iamdiu intermiserant, ducenti quinquaginta. a turpi vita extractæ mulieres tres: a diuturno pellicatu septem. Vnum & triginta paria coniugum matrimonij cærimonias ex Catholico ritu supplerunt. fluctuantes in fide triginta sacramentorum vsurpatione firmati. Execrati hæresim viginti quinque. Impij atque imperiti hæreticorum magistri nostrorum aspectum adeo vitabant, vt vel domi se continerent lucifugæ, uel diuerticula quærerent, ac deuios recessus, ne illos forte obuios haberent: ad disputandum certe adduci non poterant. vnus vi a suis compulsus, valde trepidus, secumque & cum oratione sua turpiter pugnans, vt irri

sui esset: tandem se expediuit, hoc dicto, quod imparatus accesserat: ita multum est apud suos de eius existimatione detractum. Sunt etiam, quod non paruæ rei initium est, quibus iniecta est suspicio, ne falsa sit doctrina, quam noui isti correctores Euangelij se obtrudere profitentur. ex eo numero alter, in concione publica, nostris audientibus, nihil docuit religioni Catholicæ repugnans: post concionem aggressus illos in hospitio, seuvere, siue simulate, in rem Catholicorum multa protulit, aduersus hæreticos, eorum fraudes inconstantiamque palam redarguens: audiebatur, hæc cum diceret, etiam a nobilibus aliquot peruersarum opinionum: qui cum fremerent eum delaturos, nihil ipendit: addiditque iamdiu se cogitare de deferendo munere, quod animæ detrimentum esse intelligeret. nimium quantum hoc responsum fregit aduersariorum animos, bonorum erexit. Baptizati hac Missione quadraginta: omnes supra annos infantiæ. inuenti in his duo, qui annos ipsos quindecim, sine baptismo vixerant nescientes.

COLLEGIVM POSNANIENSE

NOVVM Collegium aliqua ex parte habitari cœptum: reliqua strenue vrgetur. Vendita villa, quam aliquot ante annis Abbas Vagrouecensis nos donauerat (quia longius

gius vrbe aberat) vbi emptum erit vicinum prædium quod destinamus, augebit annuos census. Discipuli in scholis, vt post pestem motusque publicos, non pauci: amplius sexcenti quinquaginta. Habitæ disputationes publicæ, Theologica præcipue, in instauratione studiorum: quod ipsum non posuissem, quia sollemnia hæc sunt, nisi aliquid esset scire, hæreticum antagonistam, etsi paratus venerat ad certamen, bis inuitatum, mutasse in arena consilium. tres quoque dialogi recitati: datacque comœdia magno plausu. Pietatem hinc coniicias, quod tres Franciscanis adscripti: nonnulli initiati sacris. At ex Seminario, Virginisque Sodalitio, iuuenes ceteris præcellunt. Nostra concionandi ratio, qua non præcipitamus verba, sed fundimus, vt dictio minus habeat strepitus, plus familiaritatis, sic placet vulgo doctisque, vt si qua concio, aut veteri consuetudine, aut occasione emergente, honoratior futura sit, eius cura nobis demandetur. sed ex confessionibus præcipuus fructus. Tempore Iubilei sacram Eucharistiam in templo nostro perceperunt mille quingenti. hinc illa communia. pacificationes, restitutiones, satisfactiones: fenora prohibita, concubinæ exactæ, mores correcti, liberati a terroribus nocturnis, exercitia tradita: matrimoniorum ritibus, virginum pudicitiæ consultum. A deprauatis sectis ad sanam religionem centum per-

perducti. Nec vero afflicti ærumnis, paupereſ-
ue deſerti: aditi ægroti, vinctique: quin & col-
lecti floreni ſexcenti, & ſperatur ſumma au-
reorum mille, eo conferenda, vt ex eorum fru-
ctibus proſpiciatur derelictorum egeſtati. Ce
terum tam bona hominum de Societate opi-
nio eſt, vt noui magiſtratus patrem Rectorem
adierint, expetentes apud Deum Collegij pre-
ces. Soli cacodæmonis affeclæ rumpuntur,
vrunturque. ſed peſsima res Inuidia, hoc
vnum in ſe boni habet, quod cum inuiden-
tium corda hauſto per oculos veneno inflam-
met, nulli magis, quam auctoribus nocet.
Iam Miſsiones variæ & vtiles ex hoc Collegio
extitere: in vna per quadragintadiale ieiu-
nium exceptæ ab vno confeſsiones, pleræque
generales, mille ducentæ. in altera ad oppida
remotiora, quæ iam pridem collutulauit Lu-
therus, purgati hæreſeos labe Germani tri-
ginta tres. Eccleſiæ ſex, quæ trigeſimum fere
annum patuerant nebulonibus infuſcantibus
veritatem, lucem antiquam receperunt, Ca-
tholicæ doctrinæ, ac cærimoniarum ſplendo-
re, veluti Sole reducto. Vnus ex ijs ceterorum
coryphæus, olim ſacerdos, nunc multorum li
berorum pater, errorem agnouit, eiecit pel-
licem, magiſtratu ſe abdicauit, Catholico, qui
noſtris ſcholis dederat operam, viro nobili
ſuffecto. Duorum præterea imperitia diſpu-
tandi reuicta eſt. At alius quidam cum ad im-

peri-

peritiam adiiceret impudentiam, multis verbis iactatis in magna corona, nihil egit aliud, nisi vt plures testes, ac testimonia conquireret inscientiæ suæ: Tales fere fuere reliquæ Missiones. In fine hoc vnum addam, Quoniam nostri prudenter & decore insinuant se in multorum amicitias, magnopere amicis prodesse: sic facile adducuntur ad conuiuium agni cælestis. Curauerat sibi vnus in parœcia insigni exedram confessionibus audiendis, vt loco magis commodo aduentoribus: ad eum præter ceteros accessit, amicus noster medicinæ arte, quam profitebatur, excellens: confessus laudauit exedram, eodemque die communicauit: postridie in reditu ab suis ægrotis, quorum valetudines regebat, quosdam gradus ascendens protinus expirauit: perutile fuit in tam repetina morte fuisse præparatum.

COLLEGIVM LVBLINENSE.

VT IN MEDIIS sentibus Anabaptistarum impietatis, non defuit aliquis ex nostrorum cura & labore, Deo incrementum dante, pietatis fructus. Numerauit Gymnasium discipulos plus quadringentos, nobiles fere omnes, ex Congregatione Parthenia, quidam ad varios religiosorum ordines aspirant: quattuor ad nostram Societatem datus accessus: in aliis etiam præclare opera ponitur. &

fuit

sunt nonnulli, quos nec violentia parentum, nec vesania, a vera religione abduxerit. magna spes est Lublinensi tractui, in huius institutione iuuentutis. Nec minus aliorum vtilitati consultum. A schismate sedecim, ab hæresi quinquaginta quattuor resipuere: in his Ariani quinque: e quibus vnus desertor religiosæ familiæ, in qua vixerat ad annos viginti. is moriēs susceptam prolem ex incestis nuptiis reliquit nostris imbuendam. Mulier, quæ se vxorem illius dici volebat, quamquam manserat diu offirmato animo, tandem manus dedit. Venit etiam in nostras partes a Caluini stipendiis vir nobilis arbiter arcanorum regis: spes est fore, vt ad eius normam multi corrigantur. Baptismi duo celebrati cum illustri pompa: Iudæi videlicet, ac trium liberorum cuiusdam Anabaptistæ, quos helluo pater in magnam inopiam merserat: eo mortuo, coniux auersata hæresim filijs præiuit exemplo. Illustrissimus Slucensis familiæ egestatem liberaliter sustentat. interim accidere aliqua memoranda. Quidam terriculas dæmonum salutari confessione, & votiua religione abegit. Vir nobilis confiteri statuerat, sed differebat: igitur cum piscatur aliquando animi causa, repente locus, vbi ipse erat cum piscatu & cymba, coopertus atra nube, tumente fluctu, mirisque monstris in aqua apparentibus, ut pæne ipse tempestate, ac formidine

obrue-

obrueretur: cum tamen omnia circum tranquilla, & Sole illustria essent: redijt ad se animus, & timorem in emendationem prætermissi officij conuertit. Catholicus apud Ruthenum hominem seruiens seruitutem, cum sexta feria carnibus vescitur, sensit sibi constringi fauces manu nec visa: nec dimissus ante, quam abiecit inconcessas dapes & comedendi consilium. Operante cuidam die festo digitus contabuit: nec restitutus in integrum nisi post pœnitẽtiam facti. Nobilis virgo cum die festo sancti Andreæ de futuro marito superstitiose inquirit, excussa alapa in faciem percutitur, percussore non apparente. Alia cum fagas per nuntium consulit, tam acribus doloribus cordis torqueri cœpit, vt salutem desperaret: vexari desijt, vt est de peccatis confessa. Idem cum alia feciſſet, paralysi soluta est. Maritum tollere cupienti vxori, iamque hoc vt perficeret conclaue ingredienti, obtulit se species pulchræ mulieris supra mortalem formam, eiusque aspectus dulcedine cogitatio meditati facinoris excidit a mente.

CIEMERNICENSIS, ET LEVARtouiensis Missiones.

CIEMERNICVM oppidum septem leucis Lublino distat. Huc missus sacerdos rogatu Palatini Cracouiensis, sub ferias Paschales,

les, quadringentos audiit, per eos dies, & de omni quidem vita confitentes vigintiquattuor. Virgo hæreticis parentibus, inque hæresi educta, confirmata est in recta fide, ad quam se applicauerat diuino impulsu. hæc ad orthodoxæ religionis propositum votum castitatis adiunxit. Germanus adolescens Luthero infectus, nostrorum consuetudine inductus ad Catholicam fidem, cum peracta confessione hæresim verbis conceptis abiurare incipit, repente attonitus ita hæsitare cœpit, vt neque animo competeret, neque lingua: mox cum admonente, & præeunte sacerdote preces fundit, mentem recipit, & facultatem loquendi: affirmauit deinde inuasisse eo tempore monstrum in fauces, atque os oppressisse, vt ne voci excitus daretur. Maius quiddam accidit in oppido vicino: neque omnino silendum. Inuitata Hebræa puella a Christiana in templum, cum curiose circumspicit, interrogatque, & circumit omnia altaria, præcelsum tabernaculum, in quo asseruatur venerabile Christi corpus, quamuis monstratum, non videt: miranti, & causam quærenti, cur res tanta, quanta dicebatur, tamque conspicua, effugeret oculos, subiecit Christiana (haud dubium Dei admonitu) grande arcanum esse, rem maxime sacram, fontem immo omnium sacrorum, arcerique proinde oculos, qui non sint perfusi Christi luce, eius aspectu. ex eo tempore

exar-

exarsit Hebræa studio Christianæ religionis: & clam matre orationem Dominicam, & salutationem Angelicam discit. Ceterum ita imminens eius animo cura erat de suscipiendo baptismo, vt domo profugerit incautius, quam vt fallere posset: assecuta eam mater, & verberibus affectam includit domi: iterum tentantem fugam durius coercet: sed vrebat interior Deus: itaque tertius conatus prosperior fuit: ad sacerdotē oppidi peruolat: ad eius pedes abiecta, vt salutari aqua abluatur, magnopere petit: neque enim se amplius ad matrem redire uelle. confirmat eam sacerdos, diuinum instinctum agnoscens: traditque in manum ac fidem illustrissimæ atque optimæ feminæ vxoris Palatini Cracouiēsis: apud quam cum commode esset instructa, postmodum renata est Christo: hæc postea ad Palatinum cum veniisset, qui Ciemernici erat, confessa apud nostros, et sacrosanctis epulis, quarum antea vel repositorium videre non fuerat digna, recreata est, ijsdem præbentibus.

LEVARTOVIA oppidum est, a Lublino milliari quarto: hæreticorum in hoc tractu Lublinensi receptaculum ac sedes. huc e remotioribus etiam Poloniæ locis mittuntur adolescentes ad scholam impietatis: quasi eos non putent parentes, satis improbos natura fieri, & domestico exemplo, nisi accesserit etiam disciplina. Hic diebus, qui anniuersario

rio ritu præcedunt natalem Domini, ipsisque ferijs natalibus, eodem (credo) Palatino rogante, ijdem nostri fuerunt, qui Ciemernici, ingenti vicinorum Catholicorum voluptate, ac fructu. Ad sacra mysteria accessere ducenti quinquaginta sex. nouem ad sinum Ecclesiæ redierunt. Mirum, in hoc oppido quanto minacius vetabantur oppidani, ne conferrent se ad nostras conciones, maior hominum frequentia complebat templum: vt qui ingredi non poterant, exclusi multitudine, per fenestras prospectarent: cum interea magistelli iactarent se, clamarentque, vt ad confertissimum populum, in synagoga deserta pæne ab omnibus, ad tres quattuorue dormitantes aniculas, quasi testes ipsorum solitudinis. Habita concertatio cum ludimagistro, homine, vt in suo genere, minime inerudito, de Ecclesiæ notis, magno Catholicorum æque, & aliorum concursu: et altercationis feruore eo tandem angustiarum redactus est miser, vt qui affirmarat antea inter veræ Ecclesiæ notas, hanc esse maxime propriam, quod sit Catholica, eam quam profiteretur ipse, Catholicam esse negaret. ita, qui alios faciebat prædam, induit se in plagas, quas texuerat.

MIS-

MISSIO TRANSILVANICA.

VT NOSTRI e Transiluania cesserint, memorauimus abhinc anno quarto: post id tempus Princeps Sereniſsimus, cuius ſtudium nos retinendi non ignotum fuit, vt quamprimum reuocaremur, curam intendit. vrebant pium animum ſacrorum infrequentia, & Catholicorum templa deſerta. Igitur hoc ſpectans, ad noſtræ Societatis magiſtrum, & ad patrem Prouincialem Auſtriæ, ad patrem item Ioannem Lelesium, quo, vt traditum eſt alias, vſus olim puritiæ educatore, litteras dat, pæne ſupplices: vt ſuperioris communem calamitatem temporis, quæ vitari non potuit, e memoria deponentes, mittat, curentque aliquos, qui & in præſenti labantium piorum animos erigãt, & in futurum alios adiungant. Verum, ne manentibus adhuc æmulis, reuiuiſceret æmulatio, & res ſpei maximæ maximæque vtilitatis impediretur nouis conſilijs illorum, ſi animi aſperarentur, mature potius agendum ratus cum ſecuritate, quam præpropere cum periculo, rem hac ratione tegere conſtituit, vt veluti a locum tenente regni Hungariæ Epiſcopoque Xitrienſi ſacerdotes aliqui, ſuppreſſo Societaris nomine, quam nõ ignorabat futuram ſcopulum & nodum rei, venirent. itaque ex Au

stria sacerdotes duo, cum socio missi, octauo idus Apriles Albam Iuliam, vbi sedes Principis, iuerunt. Postridie (is erat Dominicus ante Pascha: Palmarum appellatur) magno virorum conuentu, coram proceribus regni ac senatoribus, eum salutant, redditis litteris, quas locum tenens Episcopus mittebat: excepti a Principe sunt benigno vultu: gratumque illi fuisse eorum aduentum, vt mos ferebat, significatum est a Cancellario regni, oratione Latina. erant nostri mutato habitu vestis, vt ne qui essent, agnoscerentur. itaque statim labori se accingunt: duobusque alijs ex Moldauia vocatis, duas Sedes constituunt, Albæ vnam, Fogarasini alteram.

SEDES ALBENSIS.

ALBAE assignatum est Collegium, templumque Sancti Stephani, quod olim nostrum fuerat, cum commodo annuo vectigali. Diebus celebrioribus, Latina & Hungarica, habetur concio. Hungarica tantum, reliquis diebus festis, coram Serenissimo Principe, aulaque eius, ac populo frequenti. Ad eas affluxere ex aduersa schola complures, neglecta ferula magistrorum, & ira contempta. hinc ferijs nascentis Christi, ac resurgentis ab Inferis, sacro eius corpore vescentium multitudo non pœnitenda. Ad Catholicos se rettulere qua-

quadraginta quinque: in quibus Christianus Franchem, nostri olim ordinis, mox & Catholicæ religionis tertio desertor, triumque sectarum, Lutheranæ, Caluinianæ, Arianæ emansor. Vtinam, qui multa probauit, nunc tandem quod bonum esse comperit, tenere animum inducat: has omnes sectas, detestatus est Principe coram, eiusque aula, ac populo vniuerso (in quibus cum Catholicis hæretici permixti) magno dolore ac pudore, quorum vultus, ac rubor indicium erat. tum ab omnibus precatus est veniam, simulque libros, quos contra religionem ediderat, scripseratque contradicendi libidine, aut plausum captans ingenij, sua manu conscidit: quin & cupiebat habere omnia exemplaria, ne cuiquam obessent. Tres Caluinianæ mulieres Catholicorum nuptias ambientes Catholicæ effectæ. Aliam quamdam conuerterant nostri, quæ iam cum Caluiniano erat: hæc postea, vt rettulit, viri minis perterrita, cũ vacillaret, senem vidit, cuius insidebat in vultu magna auctoritas: & ad eam, super cetera. Iste tuus maritus, inquit, tibi auctor inconstantiæ, oculis laborabit. Vix ea dixerat, abieratque, cum mulier virum exaudit conquerentem graues dolores oculorum: ergo visum conueniens cum facto magna ei perseuerantiæ causa fuit. Ceterum vnus statim post baptisma animam emisit. Quinque ægroti iam nulla spe vitæ producendæ, vt

confesſi communicarunt, integram recepe-
runt valetudinem, medicis vix credentibus,
quod videbant. Ex his duo, ante hoc vitæ peri
culum, alieni a vera religione erant. inter no-
biles aliquot controuerſiæ compoſitæ, excita
turæ magnas tempeſtates, niſi ſedarentur. in
noſtro templo baptizati plures. Scholam pue-
rorum domi habemus: doctores adhibuimus
externos: omnia tamen reducuntur ad nor-
mam, ac præcepta Societatis.

SEDES FOGARASINENSIS.

VT PRIMVM Sacerdos noſter Fogaraſi
num uenit, ſtatim auctoritate illuſtriſſimi
Balthaſaris Bathorei, qui illic dominatur, A-
rianus Miniſter diſcedere coactus, relicta ci-
uitate adeo infecta, vt vix vnus alterue inue-
niretur, qui liberos ſuos, ante pubertatem
Chriſtianos fieri vellet. nunc res ita mutata
eſt, vt vix tertium quartumue diem a puerpe-
rio expectent. Templum, more cultuque Ca-
tholico, inſtauratum, ornatumque: vt vel æmu
li ipſi mirifice eius aſpectu capiantur. igitur
exclamant. Nunc templum eſt, vbi ſpelunca
fuit. ex ijs auxerunt rectæ ſentientium nume-
rum nonaginta ſex: miſſis alijs, qui in morbi
atrocitate idem præſtiterunt, ſtudio adipi-
ſcendæ ſepulturæ, quæ hæreticis ſcilicet ne-
gatur. nempe apud has gentes magnus honos

fune-

funerum, ac sepulcri. Arianorum filij baptizati duo, quadrimus, & sexennis. In vtraque sede complures retexuerunt vitam confitendo, vel ex eo tempore, quo per ætatem iudicium facere potuerunt. Inter pagos vrbis Fogarasiensis, vnus Saxonicus est, nomine Bethlehem, ceterum Lutheri: vetus sectator hic etiam, vt pulsus est corruptor populi, more Catholico instructum est templum, & quo sit aliquis animarum esurientium cibus, euocatus est Alba frater noster linguæ peritus: is suo labore Deique auxilio paucis hebdomadis plus quadraginta quattuor deerrantes, in quibus aliquot patres familias, reduxit, ad Christi ouile. Dum hæc per nos aguntur, Sereniſſimus Princeps, quo liceat nobis non amplius personatis in eius regno versari: ad Calendas Nouembres comitia indixit, cum prensaret interea, donisque ac pollicitationibus studeret pertrahere senatores, ac nobilitatem in sententiam suam: et erat spes, si constitisset fides: Sed (adeo humanis ingenijs parata simulatio est) qui Deo promissa non seruant, non mirum fuit, si & hominem fefellere. in alia omnia magna conspiratione animorum abiere fere omnes: Princeps solus relictus. Sed ipse tamen non cadit animo: rem iterum experiri decrevit, feliciore, vt sperat, euentu: neque enim mirum est, si quod magnum est, caro emitur: et sæpe fit, vt quod vna atque altera agressione

ne a volentibus non exprimis, sæpius idem tundendo, vel ab inuitis extorqueas.

COLLEGIVM CALISSIENSE.

ARCHIEPISCOPVS fundator Collegij vt ad vrbem venit, familia in ædibus suis relicta, quas satis amplas & splendidas in loco celebri habet, in Collegio nostro manere voluit, vt nostrorum consuetudine frueretur. Diebus festis sacrum faciebat, et populo interdum Euangelia explicabat. Confirmationis sacrorumque ordinum sacramenta pluribus impertijt: in discessu scyphum templo argenteum magni ponderis (quadringentis taleris æstimatur) et florenorum quatermillia ad emendam partem villæ, Collegio donauit. Rhetoricæ classis aperiendæ auctor fuit, non parua auditorum frequentia. Scholæ, quæ hactenus longius a Collegio aberant, in Collegium introductæ, non sine spectaculo dramatum. Discipuli fere quingenti: & abiecere nonnulli perfidiam parentum. in sodalitio Parthenio instar centum: de hoc prætermitto apud scientes, quæ alias dicta. In templo primario habentur ordinariæ conciones: in aliis extra ordinem. accipite specimen fructuum. Lupæ extra lupanar oberrantes vrbe expulsæ: effectum, vt hæreticorum nulli detur ius ciuitatis: ita vxores quidam in vrbe ducturi eiecerunt

cerunt antea animi pestem. Ceterum triginta repudiatis erroribus agnouerunt veritatem religionis. Iudæi tres, e quibus vnus iam uxorem duxerat, alij adolescentuli erant, abluti Christiano ritu: rem numquam alias visam in hac vrbe insatiabilibus oculis populo vsurpante. Mulier sacramento confessionis, & consecrati in cera effigie agni, a ludificatione dæmonis liberata. Alia a meretricio traducta. Qui ad supplicium ducebantur, adiuti: vnus etiam, nostris deprecantibus, spe vitæ melioris a morte ereptus. Vir, vxori adulteræ iam carnifici traditæ, vt in eam lege ageret, vitam concessit, et delicti gratiam fecit. Tres adolescentes, fures nocturni, ex hæreticorum stirpe morte expiaturi culpam, vt conuerterunt se ad rectum iter religionis, exierunt periculum, vitam pecunia redimentes. Generalis maioris Poloniæ Capitaneus Calisij Quadragesima fuit, suoque exemplo, nempe quater apud patrem Rectorem, & quidem de tota vita confessus, plures incitauit: ex custodidibus eius corporis Hungari quattuor in melius mutati. Sub finem ieiunij, vnus ex aula ipsius, missionem petijt, quod in Franciscanorum familiam admitti vellet. At sacerdoti nostro, qui Collegij procurationi præest, quiddam accidit in has litteras inferendum. incidit in hominem hæreticum, adolescentem, furiosum, in Collegij subditos iniquius se geren-

tem: porro eos dum verbis defendit, pugnis primum contunditur, dein vulneratur ab eius famulis ferro: sensit amens, nondum plane perditus, indignitatem sceleris: quod dum tegere molitur: grauius addit: conuocatis pluribus, sacerdotis nostri nomen ad magistratum defert, tamquam iustæ iræ causam dedisset. Sed non semper pœna tardis pedibus venit. Eodem die, sub vesperam, furiosus, & alter quidam nobilis adolescens Catholicus, qui tamen steterat contra sacerdotem, leui ex causa adiurgia prolapsi, pugnam conserunt: nec dirimi potuere ante, quam vterque alterum confecit: etsi Catholico tantulum fuit temporis, vt animum expiaret: ab hæretico etiam aiunt errorem agnitum: cum paulo ante ad Collegium, iam furore restincto, precatores misisset. Tragicum fere exemplum: & inter paucos memorabilis casus.

POLOCENSE COLLEGIVM.

AD DISCIPVLORVM augendum numerum non parum momenti attulit Nabuchdonosoris historia in scena populo data. mirabilis visa est, & laudem maximam tulit. ita noui subinde traduntur in manum nostram adolescentuli: &, qui olim reuocati erant a parentibus labe infectis, remittuntur: plerique cum docentur litteras, hæresim dedo-

centur

centur. Adolescens octodecim annos natus, patre schismatico, hæretica matre, vtriusque minas egregie perfert in veræ constantia religionis. feliciores alij placatioribus parentibus vtuntur. Congregatio Mariæ Virginis tam multis inclaruit exemplis, vt omnium ad se oculos conuertat. Populi Catholici, & multitudo crescit, & pietas. adiuncti Ecclesiæ schismatici supra viginti, hæretici aliquot. Sacra etiam supellex non mediocriter aucta.

COLLEGIVM RIGENSE.

ANTEQVAM Rigæ Societas rediret in possessionem Collegij templorumque, in arce nouem e nostris, inter quos sacerdotes quinque, versabantur: atque, ut fit in sterili solo, maiore conatu, quam fructu: etsi hic tamen non omnino contemnendus fuit. Sex hæresim exuere. Ante actam omnem vitam plures recoluere confitendo. Fonte sacro tincti centum triginta. octoginta coniugum paria matrimonio ritu sacro sociata. exercitationibus spiritualibus instituti duo. Totidem ad Societatem adducti. Ceterum, hoc tandem anno Dei beneficio, summa erga Societatem nostram Sigismundi regis voluntate, in publicis totius regni comitijs (quamquam Rigenses aperte pecunia nos oppugnarent) abstulimus decretum; vt restitueremur Rigam: appellabant

bant illi futura comitia: sed cum indulgerent iræ verbisque, nos postridie calendas Apriles vocati ex arce ad res nostras reuertebamur: siquid iterum noui consilii capiat Senatus Rigensium, auctoritate regis, & comitiorum, quinquaginta millium aureorum pœna indicta: & iam aliqui remittere de iracundia cœperunt, nos, qui studemus benefacere omnibus, conferẽtes cum hæreticis peruertentibus plebem, comparatione deterrima. Igitur vtroque in templo res diuina peragitur. Polonice, Germanice, Lotauice ad populum fiunt verba. Domi quoque a patre Prouinciali constitutum inchoatumque Tyronum Domicilium nostræ Societatis: quo e variis Prouinciæ partibus plures affluxere. Domus etiam ipsa iam amplior facta, accessione videlicet Monasterii, quod a virginibus duabus iam ætate, vt alias admonuimus, decrepita, inuita ciuitate omni, tenebatur, ingenti laude constantiæ: vtraque scilicet defuncta. Itaque iam nunc ædes ipsas, quæ vetustate, atque incuria detectæ prolabebantur, reficiendas curamus.

DOMVS CRACOVIAE SANctæ Barbaræ.

CLARVS funeribus annus fuit. Pestis, domi Patrem Simonem Nicouium, & fratres duos: totidem, æquato numero, Lascarouæ, quo

næ, quo noſtri ſe receperant, abſtulit: Patrem Lucam Zelaſium, qui nuper Roma redierat, & duos alios fratres. Ad hæc, vnus euaſit, deformato oculo miſerum in modum. Nec tamen in templo noſtro, atque aliis, ad populum conciones omiſſæ: ab vno adiutum Cœnobium exercitiis patris Ignatii, quibus tres e primoribus inſtructi. in altero monachi per dies aliquot ad perfectæ religionis laudem concionibus excitati. Miſsi etiam aliquot ad loca vicina cum fructu. Publicæ cuſtodiæ viſitatæ. nobili adoleſcenti capitalis pœna noſtris orantibus remiſſa, quam tamen poſt paulo ex ſimili maleficio non effugit. Vt vno verbo plura complectar: ex alia ſentientium vario genere reſtituere ſe Catholicæ profeſsioni homines amplius quinquaginta. ſex a pellicatu: duæ a turpi quæſtu: aliæ ab incantationum arte retractæ: ſed & vna, quæ propter virum, & filios extinctos peſte, doloris impatientia ſe laqueo ſuſpenderat, accurſu ancillæ depoſita, antequam expiraret, confeſſa, & tranquillata animo eſt. Alia item mulier cum viro, certi mortis, ad melius ſperandum adducti. ſex ſuſpendiarii in morte firmati. Ceterum, præter multorum liberalitatem, qua ſuſtentatur domus, vnus quidam quingentos florenos miſit ornatui ſacerdotum, ita ſuppreſſo nomine, vt ne nunc quidem emanarit. nouum humanitatis genus. nempe volebat nos beneficio affici, & nemini debere.

DO-

DOMVS PROBATIONIS CRAcouiæ ad Sanctum Stephanum.

INNOVARVNT se ad integritatem religionis viginti. Vacillans mulier, ac pæne deficiens, erecta. Rixæ complures, ac contentiones extinctæ: ex his quattuor, nisi ibatur obuiam, multis exitio futuræ. Ceterum, saeuiens pestilentia attigit hanc etiam domum. Nascente vere, Nouitii tres febre correpti, oppressique sunt: prædicere mortis diem, vel præsagire animo visi. vnus ex eis sub mediam noctem, valetudinarium vocat. Surge, inquit, frater, nobis eundum est domum: dissimulantem, aut differentem, eadem voce vrget vehementius: tum ad eum valetudinarius. At tu frater, quoniam te iturum intelligis, hic parato animo sis. Tum æger. Tu mihi comes futurus es. non vane dictum. postero die moritur ipse, non ita post multo valetudinario sequente. Sed ille antequam decederet, (e Ministro hæretico natus erat) difficile prœlium sustinuit: & ad magistrum nouitiorum conuersa oratione: O si scires Pater, inquit, quod mihi certamen cum diabolo fuerit, vt Catholicus esse desinerem suadente: sed non assensus sum: nec assentiar vmquam: profiteor nunc iterum, ac profitebor millies, ad extremum vsque spiritum retenturum Catholicam fidem.

Post

Post hanc liberam professionem quietior fuit. igitur, gliscente tam importuno malo, Tyrones in villam secesserant. et interea tamen institutæ non inutiles aliquæ Missiones. Nec minus, qui mansere Cracouiæ, concionando, confitentes audiendo, visitando infirmos, afflictos consolando, magnum pietatis fructum tulere.

SEDES LEOPOLIENSIS.

TANDEM, hoc anno, quod diu ante obnixus erat Demetrius Solicouius Archiepiscopus, sedem Leopoli Societas fixit, exeunte Septembri, magna ipsius lætitia, & gratulatione ciuitatis. in principe templo partiti sumus cum concionatore sacerdote externo concionandi laborem, summa eius voluntate. pomeridianæ conciones omnes nobis concessæ, matutinæ alternis habentur. quattuor præterea templa assignata ad exercendum munia Societatis. interea, optimus idem Antistes prospexit fere omnia, necessaria quæ essent instruendæ domui, sacroque faciundo. eius liberalitatem plerique ciuium æmulantur. igitur, Deo fauente, extendere cœpimus retia in capturam: paucis mensibus, quadraginta in Petri sagenam excepti. Die festo Sanctorum omnium, Iudæus adolescens, & Turca, a Chelmensi Episcopo baptizati. Populus

pus ex schismatico Catholicus factus. Armeni filia ad pœnitentiam admissa. multi Catholici ex Armenorum locupletisimis familiis exomologesi expiati. repetita confessio culparum omnium, vel ab ipsa pueritia, ab hominibus amplius quadringentis. e durissima Turcarum, Tartarorumue seruitute erepti non pauci: ijdemque, atque alii, externa ope adiuti. Hæc propter, atque talia, immutati animi multorum, qui nobis erant offensi: susceptaque in commune cogitatio de fundatione Collegii. locus destinatus est saluber, amœnus, amplus: quin & aqua perutilis permissu Senatus per fistulas inducta. tanto maior est nobis cura imposita, vt cum eorum beneficiis vtimur, nostris ipsi vicissim officiis subleuentur.

COLLEGIVM NIESVISIENSE.

VT CONCITATOS animos flecti, quam frangi, tum tutius est, tum etiam facilius: sic contumaces plerumque lenitate magis corrigas, quam vno impetu prosternas. magnam enim vim habet Veritas: rapit homines, sicubi eam ostenderis: non ita cito interdum, vitio aliud agentium, rapit tamen. Hæc de Niesuisiensibus spes est: rigidi fuere hactenus: nunc mollescere incipiunt: & paulatim,

nostra

noſtra admirantes dogmata, ſua aſpernantur: breui multos habebimus (vt ſe dant principia) qui ſe nobis formandos, ac fingendos tradant. in vrbe, extraque, in excurſionibus lucrati ſumus Eccleſiæ Catholicæ circiter ſeptuaginta. In eamdem Tartari duo cultores Maumetis ingreſsi per baptiſmum: alter ſollemni apparatu: inciderat nempe in eum diem, quo illuſtriſsimus fundator in noui Monaſterii poſſeſsionem lectiſsimas uirgines miſit, de quibus aliæ huius regionis documentum caperent, & exemplum. Vtrumque ſpectaculum iuxta celebre, ac iucundum fuit. Triginta fere totius vitæ maculas confeſsione delerunt. Excurſum & in loca vicina, multorumque correcti errores: aliqui ſaltem detecti. rediere complures ad matrimonia, quæ deſeruerant Poporum conceſſu, qui nuptias pretio nundinantur: itaque iam re patefacta, et eorum Vladicis in ſuſpicionem venire cœperunt. Ad ſacramentum confeſsionis multi, qui eius antea vim ac neceſsitatem ignorabant, adducti: & quia hoc ipſum nondum expertis magnam difficultatis ſpeciem præbet, pudoris maxime obtentu, in ea amolienda feliciter noſtri laborarunt. Vir nobilis, ſed prætermiſſo iamdiu remedio confeſsionis, vetus peccandi, vexante conſcientia, decreuerat vti opportunitate ſacerdotis: itaque, vt obuium forte habuit, ſpõte pollicetur poſtridie pecca

ta de-

ta detecturum verum non ignarus superuen-
turæ a diabolo tentationis, sua manu litteras
facit, vt noster postea aduersus tergiuersan-
tem ex syngrapha agat. non aliter opus era
facto. nox hominem mutat: itaque suis ipsum
armis, vt ipse docuerat, euictus est. Sic ple-
rumque vis adhibetur phreneticis, vt sanen-
tur. lætatus postea est ipse, & gratias egit.
Confessionem porro sentire multi non ani-
mis modo vtilem, sed & corporibus salutа-
rem. Hac vsus sacerdos quidam externus, ad
abigendas varias imagines dæmonum, qua
formidini erant. Illustris mulier vi morbi ad-
ducta ad supremum periculum vitæ, effugien-
tem iam animam circumstantium votis reti-
nere visa: non ingrata ipsa, neque immemor
beneficij mundum mulierem, qui tunc ipsum
ex Italia venerat, maximi pretii, in variarum
ornatus ædium distribuendum curauit. idem
& mulieri alteri contigisse perhibetur. Cete-
rum, parœciæ duæ de integro fundatæ. restau-
ratum templum vetustate collapsum. data o-
pera est vt Catholici tantum admittantur ad
publicos magistratus. visum est hoc consilium
infligere hæresi grauissimam securim. e nume
ro accedentium ad sinceram religionem fuit
familia vxoris fundatoris nostri illustrissimi:
primum enim ipsa, dein mater, filiique, po-
stremo soror pertinax, manus dedit. datum
hoc videtur pietati viri optimi, vt non vxo-
rem

rem modo, sed affines etiam haberet in eiusdem religionis veritate consentientes.

DE RP ATENSE Collegium.

TERNAE conciones habitæ in urbe pro discrimine linguarum, gentisque: Polonica, Germanica, Estonica, diebus festis mane; Estonica etiam vespere. extra vrbem, ijsdem diebus, binis in locis, ad vicinos pagos, idem factitatum: quin & præbita paganis sacramenta, dum Curionem nanciscuntur. igitur Quadragesima aures commodauimus Polonis ducentis: ad cælestes epulas toto anno conuenere mille quingenti quadraginta. pellices aliquorum militum iam coniuges factæ. Ad partes Catholicæ religionis rediere quindecim. Polonus nobilis graues exercebat inimicitias cum altero ordinis eiusdem: e quibus extiterant multorum cædes vtrimque: hoc tandem anno se finisse odia professus est. in eodem numero reponendæ essent duæ pacificationes insignes. Tres capitis supplicio luituri graues culpas, nostris intercedentibus cõcessi ad meliorem vitam. plures etiam excursiones susceptæ, et, vt nota, vulgata, dicta, prætereantur. quingẽti abstersere confessione animi sordes. malefici quidam damnati capitis adiuti in supre-

mo discrimine. Exequerer nunc aliqua de scho
lis, & discipulorum fructu: nisi pollicitus bre-
uitatem, viderer immemor propositi: exci-
piam hoc vnum. Quidam cum parentes in-
uisit, matrem, quam ægram offendit,
edocuit erroris expertem fidem:
ita, quantum in se fuit, suam
ipse parentem genuit
ad uitam bea-
tiorem.

PROVINCIA AVSTRIA.

VIVS PROVINCIAE

Prioris anni capita, aut non transmissa, aut amissa: exceptis Brunensibus. fere igitur de posteriore tantum. Agunt, septem Collegijs, vna Probationis Domo, & Missione vna, socij ducenti ac fere nonaginta. Viennæ quinquaginta sex: Pragæ vndetriginta: Olomucij triginta octo: Græcij sexaginta duo: quadraginta nouem Brunæ: Crumlouij viginti duo: Comotouiæ decem: septemdecim Varaliæ: Vratislauiæ quattuor: In Transiluania duo. Præter hos vita egressi sex: ingressi Societatem viginti octo.

COLLEGIVM VIENNENSE.

ATTINGEMVS singillatim multa, vt in transcursu, in quibusdam paulo diutius immorabimur. Ventitant ad scholas triginta supra octingentos: ad concionem, quæ in nostro templo, diebus festis, perinde multi, quam olim in Paschate. patefecerunt culpas, sub lege præfinitum tempus, super tria homi-

num millia, septingenti quadraginta: vel e
ea ætate, qua primum sapere cœperunt, cir
citer quadringenti: a contaminatis gregibus
ad sanum reducti ouile centum quadraginta
ex horum numero tres non prætereundi. Sco
tus vnus multa claritudine generis, & inte
regios aulicos non improspera: alterum ma
gistrum sectarij vocabant: immania tertium
dogmata multos iam annos pro suggestu inc
ti populo doctor vmbraticus exposuerat. Fuit
qui, post diuturna Lutheri deliramenta cum
resipuisset, Christi desertor publice iudicare
tur, a Iesuitis pecunia corruptus rabula pro
clamante. Non defuit, qui inter tam multas
opiniones de fide, cum dubitaret iamdiu, qua
potissimum eligeret, & inclinaret in veram,
noluit prius nomen dare, quam (quoad veri
tatem religionis) chirographo præbuisset
vnus e nostris indemnitatis cautionem in de
cretorio die. consilium alius de relinquenda
hæresi, nocte quamquam obstrepente dæmo
ne, & commissa scelera obiectante, numquam
abiecit. Mulier tætram mariti vmbram, qui
extra sinum Ecclesiæ animam effuderat, tur
bantem somnos, metusque afferentem, nunc
hominis imagine, nunc canis, re communi
cata cum nostris expulit, recepta Catholica
fide (ad quam etiam par filiorum adduxit) &
consilio melioris vitæ. Rusticus quidam, cum
pro anima matris vitæ functæ neque exequias

cele-

celebrari voluisset, neque vllas preces vellet Deo offerri, integrum fere annum per noctes angebatur a tristi ipsius effigie, ingratum atque impium increpantis: donec ab eius vxore vocatus sacerdos resciuit rem, deditque consilium, quod exitus ostendit fuisse viuentibus æque vtile, quam mortuis salutare. Ingenuus adolescens venerat in dubiũ de impura Lutheri disciplina, superque ea re nostros consulere meditabatur: nec clam id fuit virum nobilem, apud quem erat: prohibuit atroci interdicto: sequenti nocte (an quia aspicimus sæpe in somnis, quæ agitauimus per diem) vidit iuuenem euntem ad nostros, & dantem manus veræ doctrinæ: narrat somniũ ludibundus: at bonus adolescens diuinam commonitionem eam esse intelligens, fecit, eo nescente, vt ne frustra esset. Raptata mulier a diabolo hominem assimulante triduo per fiduas, erroris finem & fraudis in confessione inuenit. Adolescens cum Caluini venenum bibisset ab infantia, eo animo ad conuictum nostrum accessit, vt & Conuictores peruerteret, & magistros. meliora Deus inscio cogitabat: conuersus est ipse: et si contanter, sed cum magna spe: quæ præcisa cum fuerit propera admodum eius morte, sed pia & inuidenda, amissi dolorem lenanimus recordatione recepti. Accipite nunc argumentum comœdiæ, nisi tragœdiam magis libeat appellare. Mercator

prædiues peregre in Italiam profecturus rem familiarem omnem socero committit: mor illam ab eo negligentius tractari certior factus, reuertit: socer interea desperatione, seu pudore, festinauit occumbere iacto corpore in profluentem: hic nihilo prudentior, com perto damno domestico, sese excrucians & mærore conflictans, ostendit sua sibi cariora esse, quam se ipsum. igitur cum esset verendum, ne de se statueret, sacerdos accersitur, vt solamen afferat, & leuamen mali: quæ noster ut vidit adhiberi frustra (quippe omnes iam aditus tristitia occupauerat) vinciēdum, ac custodiæ tradendum vxori suadet: paret consilio: attinetur in conclaui miser, inædificantur fenestræ maiores, aut clatris ferreis obducuntur, vna tantum paruula immunita relicta: per hanc ille nactus tempus incustoditum, præcipitem se dedit: eo casu obtritus est totus, & afflictus in mortem. vocatur iterum noster ad spiritus ægre trahentem: Cuius suasus huc te malorum impulit? interroganti, Mali dæmonis, cum gemitu respondit. Satin id placet tibi? Minime vero. Vin confiteri peccata? Nihil est, quod cupiam magis. Simul absolutus noxis, simul corpore solutus animus est. Hic quasi fabulæ exitus. At domi summa pax crabronibus exactis. Alumnus quidam e Conuictorum contubernio, post decursa ferme studia discedens, quod sacris

initiari

initiari nollet, Argentinam concesit: hæretico dat operam tamquam filij educator: ei cum satis non faceret, diuersus animi, vesper tilio, qui se auem, ac murem videri vellet, inter Catholicum, & hæreticum, Viennam redit emotæ mentis, hoc tantum pro sano loquens, luere se improbitatem linguæ, qua Iesuitarum innocentiam vbique allatrasset, in Xenodochio cubat. Sereniſsimus Herneſtus cum religioſiſsimam Deiparæ ædem ad cellas inuiſeret venerabundus, vnum e noſtris a confeſsionibus habuit comitem viæ. idem Dynaſtæ cuidam eadem occaſione petenti, negari non potuit, magno ipſius, & familiæ bono. Apud nos aliquamdiu diuerſatus vir illuſtriſsimus Radiuillus Cardinalis: & alio tempore Alexandrinus Patriarcha. quin & ſæpe, ex ſacro ordine viri Principes, qui Viennæ agunt ad Collegium adeunt, noſtrorum induſtriam, diſcipulorum modeſtiam & ingenium admirantes. Neque hoc præteribo, quamquam non nullis leue viſum iri putem. Adoleſcentes duo iam in rectam viam adducti, a parente, atque auunculo iniecta eius rei ſuſpicione euocantur in Boemiam: hic cum virorum nobilium, qui quaſi quæſitores conſtituti erant in re priuata, callidas interrogationes prudentibus reſponſionibus eluſiſſent, paucis poſt diebus, cum res aperte requireret gloriam confeſsionis, multa affirmatione, magnaque animi con-

stantia, ac vultus, Catholicos se esse testati sunt: indignante quamquam familia tota, & ad terrorem minasque ruentibus auunculo, & patre. ea de re postridie scripserunt ad nos, vt opem deposcerent precum: nam interea matris, aniæ, materteræ, blanditiæ lacrimæque accesserunt, arma muliebria. Sed magnum est latere sub vmbra auxilij diuini. Ceterum auctum nonnihil instrumentum sacrum, & laxatæ non parum angustiæ Collegij.

PRAGENSE COLLEGIVM.

CERTATVR hic etiam in euellenda malorum semente. Præter viginti duas familias, & alias præterea centum, sub ditione viri nobilis, quæ aut emerserunt, aut ibi sunt vt emergant, falsarum seminibus opinionum expurgati centum triginta vnus: a damnato calicis vsu adstinuere viginti nouem. Corruptores libri, & corrupti, a viginti sex traditi, igne corripiendi. Restituti floreni viginti super quattuor millia: restituentis pietatem cum admiraretur quidam in recipienda grandi pecunia, imitari etiam voluit, vel tota, vel magna eius parte in pios vsus impensa. Visitatus carcer, adiutique, qui afficiebantur supplicio. vnus item atque alter ex collatitia stipe redempti. Quantum poterant excitare

memo-

memoriam ad cogitationem præteriti tem-
poris, deterserunt omnes animi sordes duo-
decim supra centum. Cum Angelorum pa-
nem manducaret virgo claris parentibus, mi-
rifica se voluptate perfusam perhibet, visu An
geli, incredibili splendore. Matronæ aliquot no
biliſsimæ quater conuiuium instruxerunt pau-
peribus, ministraruntque in plena mensa. Sed
& ab ijs, alijsque, inopes, ij præcipue, qui
litteris dant operam in re tenui, eleemosy-
na adiuuantur. Ac ne virorum pietas sileatur.
Quidam illustri familia mendicorum pedes la
uit die anniuersario ad Christi Domini exem
plum. Alter de consilio nostrorum impurum
declamatorem e ditione exegit. fuit & alius,
qui vt lucrum participet nostrorum operum
impetrauit a Magistro nostræ Societatis. Cete
rum donata nobis tensa liberali munere pio-
um, circumgestandæ Eucharistiæ, ex holoſe-
rico puro, opere materiam superante. In Se-
minario Sancti Alexij historia in scenam
producta magna spectatorum approbatione,
animorum motu. At in Collegio, victoria bea-
ti martyris Laurentij, quo die ad excitandos
discipulos, victoribus præmia tribuebantur.
Ceterum, concesit e vita sacerdos, et tres
suppleuerant locum illius: ni vnus leuitate, an
paruitate animi, alium prætendens religioso-
rum ordinem, pedem in limine rettulisset.

COL-

COLLEGIVM OLOMVCENSE.

CONIVNXERVNT SE, vt hinc in
cipiam, cum Ecclesia Catholica centum
octoginta: altera tantum specie communica
runt, contra quam alias feciſſent, viginti su-
pra centum. Ad tria millia pœnitentium nu
merata in Paſchate: expunxerunt rationes ve
teris vitæ totius, vt meliorem ordirentur, fe-
re quadringenti. cœtus eorum, qui Dei paren
tem patronam adoptarunt, in hoc Collegio
iam duplex: minores natu Conuictores ado-
leſcentuli conueniunt & ipſi, ijs legibus quas
a maioribus acceperunt: vtrique prætentis fa
cibus proſequuti Chriſti corpus, cum primum
prælatum eſt in hac vrbe per publicas vias, ſol
lemni pompa. certe iam diu nulla ſpecies vi-
ſentium oculos maiore admiratione affecit.
non defuere, qui pro Catholicis ritibus quas-
libet iniurias, & verborum contumelias æquo
animo perferrent. In quos ſecuri, aut laqueo
lege actum, in eos noſtrorum cura extitit, vt
plerique Catholica religione imbuerentur.
Quadrageſima quotidie duobus templis ru-
dis ætas & plebs edoctæ, quæ ſcire intereſt
hominis Chriſtiani: hoc officium ſic proba-
tum eſt illuſtriſſimo Principi: vt in præcipua
ciuitatis parœcia deinceps continuari toto
anno, diebus Dominicis mandarit. Iam de con

firmatis

firmatis nutantibus, a vitiorum turpitudine, & pellicatu ereptis, sublatis odijs, restituta pecunia, expulsis e domo vna spectris nocturnis, visitatis nosodochio & carcere, cum labore fructuque subleuatis pauperibus precario vitantibus, excultis nonnullis doctrinarum studiosis, & Nouitiis Canonicorum regularium, confertim pono, quia audiuntur singulis annis similia. Obijt diem frater expertus domestici, in hoc Collegio, operis, & bene toleranti in ægritudine doloris. Quinque in Societatem adscripti. Ceterum, circum pagos oppidaque aliquot, mensem per vnum sacerdotes hæsere duo, cum fructu non spernendo. mitto de frequentibus concionibus, de confessionibus pæne innumeris, de explicato in locis omnibus Catechismo. Moschouita vanam impiorum sectam cum vera religione mutauit. repertique, qui iam nonum agentes annum, inter hæreticos, hauserunt auide Catholica mysteria, diuturnam sitim explentes. haud facile credas, quanto cum honore, & amore, venientes exciperentur, quanto cum mærore dimitterentur. ita dum agerentur grates, optabatur reditus celer. Has ob res maior quotidie nostrum erga ordinem humanitas illustrissimi Principis Episcopi Olomucensis. Is synodum cum coegisset, quintodecimo post anno, interesse nostros voluit loco honoratiore: quos interim consulebat: eorum vnus orationem habuit

buit ipsius nomine, loco temporique consentaneam: & recepta primum in hac Ecclesia, concilium Tridentinum, Romanum Breuiarium, iussu editum Pij Quinti, & quæ pertinent ad diuinum cultum ritumque, concordi consensu. Impulit optimus idem Præses ad vnius speciei vsum populos omnes quibus imperitat: abnuentes cedere maluit, quam vt a manentibus videretur contemni. hi pauci fuerunt. Ceterum empta hoc anno duobus florenum millibus prope Collegium domus Conuictorum vsui: additaque illi prope contigua cum sacello altera, quam desolatam iamdiu desertamque Episcopus attribujt. iam si continuentur, vt opportuno loco, cæloque salubri (nempe in cliuo ciuitatis porrecto ad ortum) spes est, ea vt ædificatio Conuictoribus, alumnisque Pontificijs sit multum vtilitatis allatura. At in nostra æde absolutum altare maximum septem ante annos extrui cœptum, consecratumque ab eodem sacrorum Antistite, principibus Apostolorum Petro & Paulo, die ipsorum sollemni: qui & aliquot Prouinciæ proceribus, & adolescentibus (qui paucis ante diebus Absalonem exhibuerant splendidissimæ orchestræ) et seorsum præterea nostris, apparatum prandium dedit.

MIS-

MISSIO VRATISLAVIENSIS.

NON SOLVM dolo pugnant hostes, vt narratum est proximis litteris, sed & armis, verum infirmis, nec alte penetrantibus: vt etiam in pugnatoribus ipsis plus agnoscas animorum, quam virium. Aduersus Purgatorium instituerat conciones magister nequitiæ, & prima actio (vt facile assentiuntur homines asseueranti quæ falsa esse nollent) ita secundis animis accepta est, vt clamores tota vrbe fuerint, vel hac vna velitatione triumphatum de Purgatorio: ante victoriam scilicet: noster enim qui concionabatur in maximo templo, publice refellit dicta, veramque sententiam, quod facile fuit, tot comprobauit auctoribus, tam validis firmauit rationum momentis, vt fractus alter obmutesceret, non de spe tantum, sed etiam de conatu depulsus. Habitæ quoque conciones de meritis Christi, tanta fama, vt plurimi ex aduersarijs curauerint sibi describendas: & iam animati melius incipiunt esse in Catholicorum fidem. Studiosi iuuenes, qui frequentes in hac vrbe, nobiscum, & in concionibus assidui: disrumpuntur Gymnasiarchæ: neque desinunt coercere edictorum multitudine, & pœnarum metu: sed vincit vtilitas. ex eorum numero decem extricarunt se varijs erroribus: super hos deinde

de duodeuiginti. Porro accidisse videntur quædam, quæ transire non possum. Agebat annum nonagesimum sextum senex ita obfirmatus in peruersis opinionibus, vt cum fatigasset decennio viros doctos, amicosque, asseueret, se de vita prius, quam de sententia migraturum. igitur deficientibus omnibus consilijs, restabant vota: hoc agitur: & exaudita fuisse comprobauit euentus. sponte ad nos venit animo immutato, quorum antea conspectum horrebat: a quibus & instructus, semel atque iterum, & absolutus: est tarde, sed non sero: eodem enim anno rite perceptis sacris, senectute diem obijt supremum. Idem fere accidit adolescenti e Lipsiensi schola: cum enim a socio iam recte instituto adductus ad nos, nostras rationes, & conatus irrideret miserandus, cui præ Caluino omnia desiperent: nescio vnde (haud dubie respiciente Deo iustorum preces) tantam vim adhibitam animo sensit, vt æstu quodam cogitationum dies noctesque fluctuaretur anceps, donec tandem consilium Romanæ Ecclesiæ sedit: quod eius factum æqualibus, qui priorem obstinationem nouerant, visum est cum exemplo vtile, tum etiam pertinere ad veritatem religionis. Alter in eadem Academia iam pridem Philosophi insignia adeptus, relicto Caluino, altius spirans, ad religiosorum familiam se adiunxit ueteris disciplinæ. Sequituraliud in hoc genere ad me

moriam

moriam insigne. Præclaræ indolis adolescens ad nos aliquando concessit curiositate magis, quam cupidine discendi: in sermone cum dicerentur multa ad excutiendam illius pertinaciam. Nullus mortalium erit vmquam, qui mihi eripiat Lutherum, indignabundus increpuit. Cui noster. Meliora de te speramus, Deo miserante. mox abijt animo paratior ad resistēdum. Postridie eius diei mane ad eundem Patrem redit attonitus: narrat speciem sibi Dei Matris niueo amictu oblatam in somno, dextera demulcentis caput, eodemque tactu sacerdotalem veluti coronam imprimentis. itaque alia tunc mente, execrari Lutherum, & toto pectore amplecti Catholicam fidem. omnino tantus in iuuene ardor animi, vt mutationem esse clames dexteræ excelsi. Alius denique item ex numero studiosorum, quasi non satis putaret se Deo reddidisse, cupiebat habere alios, & facere participes eiusdem boni. igitur sapienter sodales admonet, ut missis inanibus ad salubrioris contendant uota consilii: ubi salutis est damnum, nullum esse lucrum doctrinæ. & rem (Deo duce) cautus promouebat, nisi olfeciissent diaboli canes: a quibus cum quæreretur ad laniatum morsusque rabie accensa, dum feruor despumet, tutiorem in locum secessit. Interea etiam duæ virgines se in Cœnobio consecrarunt: alijs ex vi concionum eadem voluntas

tas cum voto. Neque tamen defuimus ægris in extremo certamine: ea sedulitate, vt assistentes beatos se futuros prædicarent, si tali præsidio contingeret mori. Sed & in eruditis Curionibus tribuum rusticarum est pobrus labor: horum ignoratio tanta in rebus diuinis, vt non satis esset doceri, nisi dedocerentur. Ceterum parœcia erat ampla & vetus sub ditione olim praua sentientium: ita curiales omnes in eadem prauitate mentis: egi nobiscum de ea restituenda vir nobilis: & oblatus est qui susciperet curã pari pietate praditus & doctrina: nebulone igitur exacto, qui cum sibi semitam non saperet, monstraba alijs viam, omnes non magno labore rectum iter ingressi: quin & magister ipse circa se habens duas filias eiusdem consilij, formandum se illi præbuit sapientium præceptis. Permouit recens conuersæ parœciæ rumor aduersarios circumiacentes: vt Parochum non e quolibet hominum genere, sed Iesuitam esse suspicentur: ea certe est apud omnes existimatione, vt suis eum e popina & gurgustio balatronibus nemo non præferat, consulantque multi, incerti rerum suarum: nec falsa nos opinio tenet, huius curam atque operã multum splendoris & commodi reipublicæ allatura. Neque tamen non ingeniosis vsi sumus maleuolis nostris, hoc anno: nacti nempe occasionem adolescentis, quem e Vratislauiensi

ciue

ciue natum compotem fecimus sacrorum my
steriorum: auelli a nobis furtim filios e com-
plexu parentum, imbutosque malis artibus
amandari in longinquas terras vociferantur.
hæc dispergunt vulgo suspicaci & credulo:
at ad Episcopum libello supplici eadem defe-
runtur: adduntque exemplo iuuenis, quem
falso ablegatum insimulabant, turbatores nos
esse pacis, quotidianisque concionibus illice-
re omnes ad discordias. hæc vt pro falsis acci-
perentur, vti erant, veritas effecit: quæ cum
in iactationem venit, subsidente mendacio
semper emergit. Fine anni, alter e duobus
sacerdotibus, qui præerat Missioni, post per-
spectam satis patientiam diutini morbi, vbe-
resque perceptos fructus, vt in sterili agro,
quieuit. Paulo ante quam clauderet oculos,
iucundo viso, vt ipse rettulit, Patris nostri
Ignatij est mirifice recreatus. funus honore
non caruit. etenim publice a Canonicis in æde
principe tribus religiosorum familijs ordine
prosequentibus, & celebrante Clero vniuerso
sepultus est.

COLLEGIVM GRECIENSE.

VT IN RECENTI adhuc Collegio fru
ctus non exigui. contubernium pauperum
studiosorum suos processus habet. ex Semina-
rio Pontificio sex, a Philosophiæ, iam & Theo-

logiæ præsidijs instructi, in vineam Domini ad laborandum missi. Conuictorum cœtus abundat numero, ac flore nobilium. Sodalitium Sancti Spiritus probat se ita principibus viris, vt expetatur a multis. opem ferunt vinctis. assistunt supplicio afficiendis, ne interea circumueniantur a malefica hæreticorum turba. Ad templi ornatum altare accessit præclari operis: pauimentum deinde ante aram maximam, albicante constratum & nigricante marmore, pulcherimo distinctu. Natalitijs Domini venerunt ad synaxim nongenti: Paschalibus, duo millia tercentum quinquaginta: ad communionem sub vna tantum specie perducti sexaginta quinque: ad criminum confessionem annorum omnium centum viginti septem. ad incorruptam religionem amplius quadraginta. feminæ aliquot, immo & viri, a turpi flagitiorum consuetudine, & ex ijs quidam, vt liberarentur monstrosis mali dæmonis imaginibus, abducti. erit hæc vna narratio instar multarum. Vir nobilis, magno quodam, & furori proximo amore distinebatur, vt nullum eius, neque humanis neque diuinis admonitis, faceret finem: ita vesano completa igne torrebantur tota præcordia: hac ratione furere desijt, terrore diuinitus incusso. Leuicula correptus febri, cum iaceret noctu lecto affixus, ante se videre visus rhedam flammiferam, subiectumque e-

equum

quum flagrantem igne: tum rhedarius, informe monstrum, tætrumque, atque ipso (vtar verbo ipsius) malo dæmone truculentius, quo nihil terribilius mortalium timori est. Quid cessas inquit? quin conscendis currum dignum promeritis tuis? horruit miser, subito fauore defixus: tandem recepto animo, corripit gladiū proximum lecto, vibratq;, vt subueniatur interim, magna voce domesticos inclamans: trepidi accurrunt famuli, domusque tota sopore discusso: quin etiam exciti vicini nonnulli, quærentes clamoris causam: dein prætexentes impositū fuisse oculis auribusq;, formidine alleuandæ. verum, cum fremeret adhuc esse in conspectu, nec finiretur metus, insinuaret se potius in pectora aliorum, intempesta licet nocte, venitur ad Collegium: mittuntur duo, qui lustrali aqua, crucis signo, & in cera consecrata imagine agni, timorem tantisper leniunt, dum affirmaret æger dæmonem abscessisse in præsens minaci vultu, sæuæque iræ manifestum: detectis deinde peccatis, turpi perinde amore, quam tristi animum terrore liberauit. Virginum interea pudicitiæ multarum, & quattuor, qui miseriarum finem a reste, a flumine, a ferro, a præcipitio impetrare molie bantur, incolumitati consultum. Persuaserat cuidam malesana paupertas, suggerente diabolo, vt violenta morte, se, vxorem, duosque liberos eriperet vitæ miserandæ: sed cum ca-

ptanti tempus attuliſſet quidam e noſtris ne-
ceſſaria ad victum, amauit mentem vitamque
meliorem. Attulit enim hic annus, ſiue mor-
borum copia, ſiue inopia frugum, magnam mi
teriem noſtris in vtroque genere laborandi.
Ceterum bibliothecæ dominorum conſenſu
luſtratæ, & ſepoſiti libri ſuſpecti nominis, no
ſtrorum arbitratu. Hæc domi: nec minor for-
taſſe vtilitas in pagis propinquis. At ſereniſſi
morum principum noſtrorum, Mariæ viduæ,
filiarumque eius, in Societatem noſtram ben-
unlentia, & Chriſtiana pietas, ſilentio inuol-
uenda non eſt: aut inuoluatur potius, quoni-
am pro dignitate explicari non poteſt. ipſa
quidem, præter octiduanã confeſſionem, & fre
quentationem cæleſtis conuiuij, quot hebdo-
madis ſecunda feria, duodecim pauperibus, lo
co aulæ deſtinato, epulas parat, præbetque
ſua manu tamquam adminiſtra: matris exem-
plo, liberis afferentibus in menſam: interſunt
huic pio ſpectaculo ipſius rogatu etiam noſtri,
quorum ſæpe opera fit, vt ſiquis non Catholi-
cus accubuit, interno alio, ac ſalubriore cibo
paſcat animæ famem. Eadem fere de ſereniſſi
mo Herneſto dicerentur: ſed modus eſt tenen
dus, cogitanti quæ proximis annalibus dicta.
quamquam hoc etiam anno, procul aulæ ſtre-
pitu, & turba famulantum, cœnati apud nos
cum ſe ipſi inuitaſſent, miſſa aduentitia cœna:
eo die donatum nobis poculum ex ebore pere

gre-

gregium, quo serenissimus olim Archidux Carolus maxime delectabatur. honoratum vtique munus, atque acerbum, seu reliquias nobis referat mortui, seu delicias viuentis. Cum Radiuillus Cardinalis in proximo suo ad vrbem Romam aduentu huc flexisset, non committendum putauit Hernestus, vt ante discederet, quam Collegium videret: quamquam Cardinalis, hoc non semel, cum exceptus est vario carmine, aut iterum, cum Theologicis disputationibus publicis interfuit, sed & tertio præstitit, cum in sacello domestico sacrosancta participauit mysteria, atque idem vt faccerent diebus sequentibus familiares sui omnes, quos secum ducebat, auctor fuit. Reuertor ad Hernestum, qui nos fouere quotidie magis, atque ornare non cessat. is enim quo facilius consuleret studiosorum pauperum contubernio, Seminarioq; Pontificis, bona quædam, quæ antea destinuerat patruus Carolus, dignus æterna memoria, de Senatus sententia attribuit: idque vt ratum, fixumque esset, publicis litteris testandum curauit. Hæc pauca de prolixa serenissimorum erga nos Principum voluntate, quos etiam reliqui imitantur. nam etsi pauci ex primoribus de religione recte sentiant, illi tamen omnes nostri sunt: ceteris vtimur, si propter communionem sacrorum minime consentientibus, proter approbationem, ut ipsi loquuntur, morum ac vitæ, non val

de maleuolis. itaque & sæpe nos adhibent, cum vident difficile esse consilium, in rebus suis, quamquam interim non desunt (ut est omnis populus bellua multorum capitum) qui nostros conatus, quod in directam viam reducimus errantes, quod, ne deflectant admonemus morientes, quod qui capite pœnas expendunt, restituimus, constituimus vacillantes, ita ferunt ægris oculis, vt sermonibus carpant. Sed tamen est aliquid vel apud aduersarios in aliqua gratia esse. Nobilitate quidam, & sincera in Deum pietate excellens, anniuersariæ pompæ, qua circumfertur sanctissimum Christi corpus, vrbem extra, concursu maximo pagorum plurium, cupiebat dare operam aliquos e nostris: itum est libenter, effectumque, vt vetusta ædes, quæ sub hæretici potestate ad similem occasionem iamdiu nunquam patuerat, eo primum die, magna cum admiratione, & gratulatione visentium, sponte domini, admitteret intrantes: datum hoc nostris, qui & concionati ibidem ingenti omnium, & in præsens lætitia, & in futurum spe, vt ex hoc eodem die quotannis simile factum nostrorum aduentu renouetur. Ceterum bis hoc anno missi, bini Milleſtadium: oppidum est in superiore Carinthia, sedes olim magistri ordinis sancti Georgij: hinc Collegio Grecienſi priuatum annuum vectigal. Habitæ conciones, expositus Catechismus, instituti pueri

ri in schola, & cetera, de more nostro. expressa quasi in theatro, Quadragesima, maiore hebdomada, Maria Virgo illacrimans filij mortui, miro cum aspiceret populus, sensu doloris. mox Eucharisticis sollemnibus imago mannæ de cælo delapsæ: celebrataque supplicatio tanta frequentia, tamque illustri pompa, vt eius loci homines in omni memoria nullam fuisse similem arbitrentur. Actum est cum hominibus amplius viginti (inter quos duo e procuratoribus publicis, ac ludi magister) vt satis esse existimarent ad communionem mysteriorum, si sumerent alteram tantum speciem ex Ecclesiæ præcepto: nec dubium, quin plerique omnes susciperent rectam fidem, ni magistelli hæresim obtinentes, eamque vix nunc lacinia, retinerent mordicus, ne tota elabatur: improbi corruptores populi, qui imperitia, siue inertia, æmulationem maiorum pro necessitate habet. At illustris Comes Ioannes ab Ortemburgio Carinthiæ præfectus, hic in vicinia habitans, sub Anastasim Domini nostrorum opera vsus est: & cum vxore, liberis, familia, Catholicorum muneribus rite perfunctus. Quin & aliquos habere voluit secum in votiua peregrinatione ad beatæ Virginis in valle: dein in reditu ex oppidulo Traburgo clamatorem perfidiosum extrusit, vigesimum iam sextum annum perniciem animarum: pium substituit, vulneribus

sanandis, quæ ille imposuisset: optimus omnino vir, nostrique amantissimus, hoc vnum studet, vt quantum potest, omnem Prouinciæ & errorem demat improbæ superstitionis, & veram religionem addat.

DOMVS PROBATIONIS Brunensis.

VBEREM materiem, lætamque: qua scholas quaternas consideres: qua conciones diebus festis ternas, Boemicam, Germanicasque: qua maxime Nouitiorum (siue cum recipiuntur, siue cum in peregrinationes varias, explicationemque doctrinæ Christianæ, de more, mittuntur) experimenta: qua fructum denique confitentium, communicantium, ad frugem, religionemue redeuntium: suppeditat, vtroque anno, Brunensis Domus: vt ipsa sibi obsistat multitudo rerum, ac diuersitas distrahat animum scribentis, vt vnde incipiat constituere non possit, nisi sine delectu. Quamobrem plura simul dicenda sunt: ac primum quæ accidere intrantibus. Tres a parentibus, vt fit, varie tentati: ante ingressum vnus: recens alter ab ingressu: post ingressum tertius, cum ui fuisset extractus: sed neque insidiantis sæculi illecebræ, nec lacrimæ proximorum in ostentationem paratæ, nec minarum sonitus, aut virgarum

inten-

intentus, quicquam permouere nouos milites
Christi: etenim cogitabant breuem huius vo
luptatem vitæ, breuiaque commoda: æstima-
bant paucos dies incertosque: et, certi licet
plurimique essent, si cum æternitate compa-
rentur, nihili faciendos: negligenda omnia ca-
duca, illa tantum expetenda, quæ finem non
habent: immanem vanitatem ac peruersita-
tem esse consilij institutorum hominum sub
disciplina Christi, si breui tempori maximam
curam impendant, maximo, curam breuem:
hoc vnum denique in lucem editi hominis of-
ficium esse differebant, vt omni cura suum a-
gnoscere, agnitum deinde suspicere studeat
auctorem: id porro ex eo intelligi, si dicta fa-
ctaque omnia, aut ad Deum dirigat, aut cor-
rigat propter Deum. His & talibus, peruicere
demum, liceret sequi vocantem, & vitam
quam accepissent, diuinum donum, in diui-
num cultum conferre. At ex ijs, qui huc, ut
probarentur, aliunde missi, fuit aliquis, qui
cum vecordia mentis, an astu diaboli, sui ma
gis propositi tenax, quam regentum arbitrij,
immodica vexatione corporis, contumaci-
que silentio, nec nostris legibus permisso, in-
certum ne leuitate, an quasi virtutis ostentan-
dæ, tædium mouisset sui, sæpeque licet ac se-
rio admonitus, nihil remittere vellet de per-
tinacia, nullam spem emendationis fecit, nisi
quasi morbo insanabili adhiberetur remedium
supre-

ſupremum: igitur non paruæ alioqui futurū
vtilitatis in rebus domeſticis, eijcitur domo
alterutro conſilio, ſiue vt nunc tandem reſi
ſeret, ſiue vt eſſet alijs exemplo: nec fruſtra
vix pedem e limine extulerat, vix occluſam
ianuam aſpexerat, cum haud ſecus atque re
diſſet ad ſe, a quo cœtu exiſſet, quantumqu
amiſiſſet boni, tarda æſtimatione reſpexit
tum vero, effuſus in lacrimas & queſtus, gra-
dum figit, reflectit ſæpe oculos ad ſacram æ-
dem, gemitus adhibet precatores, mutatio-
nem promittit, & ſe dementem fuiſſe procla-
mat: ſed obſeratæ erant fores, aureſque, &
Olympus iam clauſerat diem: non diſcedenti
tamen, nox viſa, dum rediret lux, nimium
longa. vix diluxerat, cum in veſtibulo, mo-
do hunc, modo illum magnopere accerſere, fa-
tigare precibus, non ficto, nec tacito fletu
opplere os, vt ignoſcatur ſibi, vt liceat eſſe vel
in famulorum numero, ſuppliciter ac demiſſe
orare. placuit experiri: mittitur in hortum
ſuburbanum: det olitori aſsiduas operas: ci-
bario pane veſcatur: in palea cubet. hac velu-
ti medicina, vanitate compreſſa, ac caſtigata
contumacia, octauum poſt diem recipitur:
ita pro pertinaci & refractario, iā modeſtum,
& ab ſatisfaciendi cura enixe facientem impe
rata habemus. Alio in genere alter maius exē
plum conſtantiæ dedit. Fuerat inter nos an-
nos ipſos tredecim, verum nō ianua ingreſſus:

in ſol-

in sollemni interrogatione minime confessus de matrimonii vinculo, præcludi aditum non ignarus: sed nec veste ignis, nec humanum quodlibet facinus diutius occulitur æuo. prodita res fecit hominem nostræ Societatis exortem: rediit mærore prostratus ad compedes, quas non decebat abiectas, tamquam addiceretur in seruitutem, certus pro hera coniugem pati. tulit imperium parem numerum annorum: cum interea nihil omitteret ex veteri vita. post vxoris obitum redditus sibi, venditisque rebus omnibus, earumque mercede in pauperes collata, reditum orat in Societatem, & impetrat. est iam nobiscum homo grandæuus, nescias emansor ne magis, an Tyro recoctus: magnum exemplum, sicut olim callide, sic nunc sapienter vsurpatæ nostræ veteris disciplinæ. At, quam leuis vnus alius, & præceps? doctrina, si quæris, atque optimarum artium studiis eruditus, sed animo (vt res ipsa aperuit) & consilio imbecillus. cum enim in ipso statim aditu, forsitan facti pœnitens, suspensa oratione, & verbis tectus, appareret ambiguus manendi, & lubricus, nec se indicaret magistro quamuis interroganti: nulla palam causa, missitare discuperet litteras, obtenderet denique votum alterius ordinis (etsi hoc quoque solui poterat nostrarum legum indulgentia) transiit demum ad nuncupatum Cœnobium: sed hinc

quo-

quoque trium quattuorue dierum ſpatio di-
greſſus, non vllam ſibi religioſæ vitæ Societa
tem fraudi eſſe oſtendit, ſed inconſtantiam
mentis. Iam ſi numeres quot ad Dominicam
cœnam die præſtituta acceſſerint, millenos for
taſſe comperies. Vtriuſque vſurpationem ſpe
ciei abdixerunt priore anno ſeptuaginta, al-
tero quinquaginta ſeptem, atque in his mul-
ti claris maioribus, futuri aliorum exemplo:
ita paulatim praua conſuetudo ſeneſcit: ne-
que id clam auctorem mali, qui eam vt ruen-
tem ſuſtineat, aſsidue pugnat. Ad Catholico-
rum partes vno anno triginta duos acceſsiſſe
accepi. Iam e multis ſeligimus aliqua, quæ
propriam narrationem deſiderant. Matrona,
ſuaſu mariti Catholici, per noſtros redierat
in ſinum Eccleſiæ Romanæ: cum ægrotaret
ſic, vt morbum ſuſtinere non poſſet, peracta
confeſsione, viatico inſtruitur, & inungitur
oleo ſacro: infremuit diabolus, miſeram ag-
greditur, eo maxime tempore capacem doli:
ita iam morti proxima querebatur ſe a mari-
to deceptam, Lutheranam velle mori: adde-
bat quædam adeo impia, vt piarum aliquot
mulierum aures aſsidentium in officio ſupre-
mo non ferrent. reditur ad noſtros multa li-
cet de nocte: accurrit ſacerdos, piacularem
aquam aſpergit, ad quam mulier inhorruit:
tum eo præeunte, profeſſa fidem Catholicam,
eo maiore omnium gaudio, quo propius me-

tum

tum res fuit, placidiſsime obdormiit. Aliæ mulieres ad ſuperioris uitæ deteſtationem, uel immiſſo morbo, vel neſcio quo intimo animi motu, mirabiliter adductæ: concubinæ ad ſaniorem mentem: eiecta pellice reuocauit ciuis vxorem iamdiu dimiſſam: nec defuere qui repetita peccata ab ineunte ætate per confeſſionem expiarunt. in hoc quidem munere audiendi enituit fructus: vt teſtatus ſit ſacerdos externus, cenſere ſe, neminem ſecurum eſſe conſcientiæ, niſi cuius Ieſuitæ introſpexerint. Viſitamus degentes in ptochio pauperes, in carcere ſontes: & addictis ſupplicio uiſi utiles ſumus. Hoc loco illud appingam. Inſignis latro iam firmatus a noſtro ſacerdote, diuiniſque inſtructus præſidiis, actus erat in rotam pedibus confractis, cetera integer, mortis cum pœna producendæ: cum eius os interea nihil aliud, quam Dei laudes, & Sanctorum inuocationem ſonaret. inclinante iam die, ad uiſendum affluentibus multis, idem ſacerdos acceſsit, opinione ſua, ſolator tam grauia patientis, re ipſa ſpectator patientiæ futurus. ille enim tamquam debita morte ſceleratam vitam puniens, meliorem ut uitam quæreret morte, ſpe futurorum leuabat dolorem præſentem: & grates Deo agebat, qui in ira memor clementiæ, ſic caſtigaret, vt parceret. alterutrum tamẽ orabat, in illa prolixitate ſupplicii, quæ vltra triduum putabatur duratura, ſi-

ra, siue ad finiendum ardorem dolorum, celeritatem obitus, siue ad mitigandum, opportunitatem imbris: vtrumque affuisse notatum est: nam & sub occasum Solis demissa pluuia ingens, & ipse post paulo defungitur. ea res valde Catholicam religionem, & nostrorum industriam affirmauit. Sed inuidit diabolus, aliis quibusdam, quibus obsisti non potuit, supremum huius pietatis officium sibi deposcentibus: itaque ex eo tempore ne in carcerem quidem admittimur; ne dum bene mereri liceat de capite damnatis. Hæc inter, sedata disidia: vnum præcipue inter primores duos a litigio ortum, desiturum in cædem. persuasum enim vtrique, vt rem potius transigant æqua portione, quam iure controuerso. Vir in senatorio ordine non postremus, abreptus æstu tam diuersarum de religione opinionum, aut æqualium, amicorumque flamine aduerso, vigesimum iam annum aberrabat a portu: cum tamen interea iactaret aliqua in vsus pauperum, veluti naui alleuandæ: & interluceret quiddam, ex quo rectum cursum agnosceret in cæcis procellis: nam vxorem filiasque permisit á nobis instrui Catholice, ac filios iussit in Gymnasio edoceri: in ea familia solus ruebat: mox, Deo volente, corripitur morbo: tum primum agnoscit nil prodesse amicos aduersum fulmina: Parochos suos aduocat: obit confessionem, Eucharistiam

per-

percipit sub vtrāque specie: nihilo secius invalescit morbus: ita cum indubitatam sentiret mortem, acciri celeriter nos iubet, & singulorum momentorum expectatione solicitus, an adhuc venerimus, quamdiu expectemur, an in propinquo simus, interrogat: cum primum accessimus, haud dici potest quanta lætitia exceperit, quanta religione prisca defiens delicta, eiecerit se e naue fluctuante, & euehendus paulo post, vt confidimus, in loca piorum, transtulerit in Apostolicam cymbam. Copiosus alter & nobilis, post multorum nequitiam annorum, & peccandi licentiam, in optimam frugem conuersus est: persuasurus idem, vt pollicetur, famulis, & clientibus suis: eritque, pro eorum numero, non spernendum lucrum. Adolescens extra hanc vrbem magni ingenii, hæretice institutus, sed propter magistrorum seueritatem, relicto studio litterarum, artem aliquam cogitans, alterius hortatu, quem conuerteramus biennio ante, Brunam se contulit, & nobiscum versatus, non repetijt solum studia intermissa, sed et rectam suscepit fidem: quin etiam Societatem meditatur, voto maiore. Ac ne hic ullum esse locum spiritualibus exercitationibus cogitetis. Dynasta, cuius in his regionibus auctoritas magna, vt cum Christo excitato ab Inferis nouam iniret viuendi rationem, sanctiore hebdomada domi nostræ se abstrusit, sacrarū

rerum

rerum contemplationi vacans, magno tũ suo cum fructu, tum exemplo aliorum, qui in diuinis, in templo nostro, mysterijs eum viderent prospectantem, e specula, neque vrentẽ oculos, aut sermunculos maleuolorum rarum spectaculum in his terris, atque omnium fere oratione famaque celebratum. Alter in Cæsaris regia vigesimum iam et tertium annum minime postremus, huc appulit Praga: atque vtiliter excultus, statuit neglecta aula, in obscuritate hominum contemptuque, humilem persequi vitam, vt fulgore opibusq;, sic fecundo curarum ambitu, atque vitijs carentem. Ne ægrotorum quidem cura abiecta. Vir magnæ nobilitatis, cum apud regulum esset, ab eius familiari tribus vulneribus mortiferis affectus est: rogat dominum, vt liceat astante vno e nostris animam effundere: cum impetrasset, ad ipsius aduentum exclamat. Iam morior libens. tum expiatus summis precibus exorat libertatem parricidæ, qui tenebatur in custodia. Audite rem admirabilem: liberatus hic, vt erat uita indignus, coniecto, sua sponte corpore in flumen, ad Inferos inuenit viam: vulneratus ille, ac sine spe vitæ, cunctis mirantibus, & vim sacramentorum deprædicantibus, conualescit. quod & alijs quibusdam accidisse memoratur. Mercator aliquot milliaribus Bruna distans, cum iam diu laboraret ex pedibus computrescentibus

adeo,

adeo, vt reliquo seruando corpori, secandi es-
sent, neque id tentari posset sine periculo mor
tis, noluit hoc prius aggredi, quam ab accito
e nostris sacerdote præpararetur Ecclesiasti-
cis armis, quasi ad vltimum certamen. quo
tempore illud etiam fuit diuinæ prouidentiæ,
quod eodem in oppido plane hæretico, reper-
ti etiam Catholici duo, quibus animam agen-
tibus, qui illuc venerant, omni officio stu-
dioque effecerunt, vt ne ad piam & Christia-
nam mortem aliquid deesset. Hic autem non
est committendum, vt de obitu illustrissimi
Domini Adami Dietristani, qui fuit supremus
aulæ Cæsaris præfectus, nostræque Societatis
cum primis studiosus, nihil dicatur. Decum-
bebat Nicolpurgij, non infima earum ciuita-
tum, quibus imperitabat: quinque leucis Bru
na distat: vocauit huc vnum e nostris, ægrotan
ti auxilium, seu morienti solatium. ter eo mor
bo sese aperuit, ter percepit panem vitæ, ad
extremumque Oleo inunctus, pia morte de-
cessit. has vltimas preces reliquit pectoribus
nostris, vt Lauretanam ad ædem tres mitteren
tur, voto soluendo. quod etiam factum. non
exiguam pecuniæ summam reliquit, qua & sa
cra supellex, & bibliotheca instructæ. Quam-
quam in Cœnobio quoque sacrarum Deo vir
ginum, in hac vrbe nulli secundo, extitit la-
bor: cum enim, an per Præfectorum socor-
diam, irrepsissent aliqua, quæ priscum ad mo-

rem recidenda essent, Brunensis Antistes adhibuit cohortationes nostrorum: tantusque feruor, Deo inflammante, est iniectus mentibus, vt nulla non fuerit confessa de omnibus culpis: arctioremque disciplinam complexa omnes, diruptis quibusdam fortasse nexibus, quibus antea implicabantur, non solum primam, sed solam hanc infixam animo curam habeant, vt sancte ac rite Deo famulentur. placuit ijsdem virginibus, quo gaudium esset cumulatius, lustrari & numerosam familiam, quam ipsæ subiectam habent: quod dum fit, non pauci ab hæresi absoluuntur. Addam vnum, quod speciem habuit miraculi. Virgo quædam de seruitio Senatus Brunensis, mirum in modum, diu noctuque, præcipue cum sola erat, a malo dæmone vexabatur, cuius & monebatur præsentia, & instigabatur vocibus, vt se reste suspenderet, vel submergeret aquã. cũ quid grauius metuererur, sistitur Senatui: placuit cõtinuo cum tutore mitti ad nostros, vt si quid possent, opem ferrent: instruunt ipsi, hortanturque, vt recipiat sese ad cogitationẽ peccatorum, quæ postridie patefaciat: interim dant consecratæ ceræ particulam: rediit die sequenti: narrauit sibi melius esse factum: visum quidem dæmonem, sed procul, & tamquam accedere non audentem: ita expiatis criminibus, perceptisque rite mysterijs, metu simul, & periculo liberata est. Oblitus

tus eram, exuberãte materia, reddere de scholis: sed si omnia attingantur, quis finis? plenæ ipsæ, nec spe tantum, sed re etiam fecundæ: argumento sunt Partheniani adolescentes: e quibus nonnulli Societatem affectant. qui ad nos veniant, coniicies hoc exemplo. Adolescens nostras scholas frequentandi cupidus non destitit tamdiu orare, atque vrgere, alterius alioqui sectæ, parentes, donec exorsit. hic vero ita auide corripuit Catholicorum præcepta, vt quadraginta dierum iciunio maluerit pane simplici, eoque emendicato, clam suis, tolerare vitam, quam, si domi esitaret, carnibus vesci: verbera, hanc propter causam, non solum contumelias expertus: quin & minati sunt, ni mutet sententiam, ex ædibus eiecturos: sed perfert omnia, & vincit amor cedere nescius, oblatum quodcumque damnum & periculum, grande lucrum animæ, & experimentum fidei putans. Superest vt de peregrinantibus Nouitiis, siue Christianam doctrinam serentibus, pauca ponamus. ergo de illis prius, sed quasi compendio. Viginti enim anno priore: quinque in remota loca, quaterni: sequenti, duo & uiginti, tributi item in partes quinque, uisendis templis, uetustate aut religione inclytis, missi sunt: &, exercito corpore, corroborato spiritu, ut in terra fere semper hostili, fructum laboris & patientiæ rettulere lætantes. iter difficile plerumque, & impeditum: via lutosa, ac

sa ac lubrica, interdum & grassatoribus infesta: nec sudo semper cælo, sed interim pluuio, ac fœdo imbri. cum interea non sibilis modo exciperentur irrisuque, sed conuicijs, & asperitate verborum. etenim perfugæ, latrones, impuri, impostores, venefici, dæmonum satellites, immo & filii, vocitabantur: deuouebantur diris (tamquam aliquod scelus) cum omni natione exterminandi, laqueo, igne, ferro. fuit aliquando cum tota vrbs, dissipato aduentu Iesuitarum, fenestras compleuit viasque, vt omnium erat sermo, ad visenda monstra. quamquam non stetit intra linguam hominum furor. compresserunt palmas in pugnum, acuerunt iras, feroci vultu, toruo lumine minitantes. instigati canes, coniecti lapides, sclopi intenti, stricti gladii in perniciem, nisi admoniti occupassent fugam. non defuit, qui baculo impacto vnius frontem affligeret, & tantum non oculum exculperet, obliquo ictu: multus cruor effluxit, & tumidus liuor ad aliquot dies: exuta crusta in cicatricem resedit: vir erat hic familia iuxta & perfidia nobilis, cuius filius iam pridem fuerat in nostra schola doctior, &, eo inuito, melior factus. hæc igitur merces. Mitto multiplices curiosorum interrogationes sapienti responso, stultiloquium silentio, muliercularum petulantiam prudenti consilio discussa. cœna sæpe tenuicula, sæpius nulla: nam reperti, qui ne venalem quidem

dem

dem panem addicerent porrecta mercede. prohibiti nonnumquam oppido, prohibiti hospitio. Cubandum sub dio nonsemel quod si sub tecto, humi, in horreo, aut in stabulo: pro deliciis palea erat: inter pecudes, mutas quidem illas, sed tætro halitu, & hinnitu molestas: vt quamquam fessi diurno itinere, tamen noctes ducerent insomnes: tum præcipue, cum subolfecerunt lupas insidiantes. quo minus mirum, si tam multa inter incommoda, non nemo nactus est morbum. sed vt non vnus est hominum sensus, & rerum vicissitudo, facta mutatio in loco: excepti honorifice a quibusdam, & tractati perhumaniter, donatique, cum magna laude Societatis: ipsi eos aduersarii sponte requisitos inuitarunt, ignaros qui essent: & (quod interdum Catholicorum pudeat) Husita, licet reluctantibus, pedes lauit. Hæc inter, nostri neque deiecti aduersis, neque sublati prosperis, afflicti exterius, intus alacres, eorum vicem miserantes, his grates agentes, uota pro omnibus fundentes, ut malefici, sed nocentes nemini, ut fallaces, sed fidei non fluxæ, ignoti, cognitique, obuios quosque, pastores, rusticosue erudiebant, male institutos dedocebant, erectos firmabant, erigebant iacentes: quin etiam tres quattuorue impulere, vt respicerent, damnarentque primo, mox etiam exuerent superstitionem hæresis, qua diu implicabantur.

Nunc de ijs pauca, qui explicarunt Catechis-
mum: cuius vel auditum nomen subiicit cogi
tationi, rudis ætatis, atque hominum generis,
institutionum fructus. nam etsi diebus festis
eruditur plurimi in nostro templo, tamen
sex etiam in pagos propinquos, duoque subur-
bia, die quolibet Dominico, itum est, vtroque
anno, sub hiemem: quo tempore ea loca inco-
lentes minus occupati, & frequentiores do-
mi, quam æstiuo, esse consueuerunt: compen-
satus docentium labor amore discentium,
vel fructu: ij, in omnibus conuentibus, mini-
mum quingeni: nec solum gaudent scire,
quæ sit summa rectæ fidei, sed integritatem vi
tæ sic auidi complectuntur, vt iam se Christia
nos esse gratulentur. interea rixæ componun-
tur, extinguuntur odia, noui quidam & va-
ni ritus tolluntur, vt reducantur integri &
prisci. Sed interuenit res quædam mirifica no
strorum conatui promouendo. Persuaserant,
vt triduo ante sollemnes ferias Domini ascen
dentis, precationes fierent pro frugibus, cir-
cum agros a Clericis populoque, Cruce præ-
eunte: eam rem, vt leuem atque inutilem,
explosit deinde, in villa media inter Catho-
licorum pagos, vir infirmi iudicii & corrupti:
ita neglecta eo in loco fuit, aut potius contem
pta: neque abfuit vindicta: demissum cælo bi-
bere imbrem circũ circa sata omnia: æstuans
feges frigidæ in diuinis rebus villæ perpetua si

ti exaruit. Ceterum prohibita scelera, aut cor recta: ad sumendam Eucharistiam ritu Catholico plus viginti: aliqui ad religionem veram adducti: adiuti interim morbidi, aut moribundi: quin & quibusdam videtur, dum redirent ad Ecclesiam Romanam, mors protracta. ægrotantibus nonnullis, vt loqui non possent, impetratus primum linguæ vsus effusarum vi precum, concessa deinde incolumitas Christi corpore percepto. eodem exemplo liberata mulier a vesano spiritu obsessa. Et excitant hæc quidem apud multos nostri desiderium, & beneuolentiam: sed non defuere obtrectationes & probra, apud ingratos præmia benefactorum. interdum aliqui manu stringebant gladios, expediebant minuscula militaria tormenta, infestis vijs, per quas erat transeundū: sed nunc senes, quibus melior mens, reprimere impetum adolescentiæ, nunc mollia nostrorum verba, & prudens cohortatio in tempore adhibita: vt mutarent conceptum sine causa odium, capti humanitate & grauitate orationis.

COLLEGIVM CRVMLOVIENSE.

COMMVNIA prius. Conciones in vrbe tres, Boemica, Germanica, apud illustrissimum Rosensem tertia. Catechesis toto anno, octauo quoque die: Quadragesima, quotidie.

die. excursiones cum fructu factæ: scholæ auctæ: drama datum magnifico apparatu illustrissimo consessu: Collegium inuisum a proceribus, Dynastisque. Magistratus Crumlouiensis, nomine Senatus, atque omnium ordinum, Calendis Ianuarijs honorifice salutauit Patrem Collegij Rectorem, nobisque omnium obtulit verbis amplissimis. Sollemnia Dominici corporis splendissime celebrata. Plures solito acceperunt in Cineralibus diuinum admonitum conditionis humanæ. Venerandæ Dei matris vsus, repetita ad certum numerum salutatione Angelica, eiusque orandæ fixis humi genibus ad pulsum campani æris, inuectus. actum cum multis vt matutinum opus aggrediantur a fronte signo crucis impressa: neque antea discedãt ab audiendo sacro, quam a sacerdote dimissi: vt esurialibus feriis abstineant carnibus. auditi de omni noxa, quierant in custodiis publicis: qui agebantur ad necem, subleuati, siue ante mortem, sermonibus pijs: siue post mortem, vt omnes, qui conueniunt ad spectaculum procumbentes in terram pro eorum animis comprecentur Deum, consuetudine inducta. Afficiendus vnus supplicio, ad patibulum ipsum retractauit crimen, quod cum altero communicauerat, alioqui capite luendum. Leuati quidam carcere. vndecim omnino liberati, nostris deprecãtibus. Aerumnosæ familiæ collatis rebus ad victum,

cultum qne

cultumque opportune subuentum. In octo pa
gis adumbrata peccatorum confessio abolita,
sincera introducta. Cautum alibi (quod negli
gebatur) vt nemo sacrosanctam Eucharistiam
excipiat, non ante confessus. Iuniores facile
ad alteram speciem se conformant, non dum
consuetudine deprauati. Hæc igitur veluti
communia: sequuntur alia, & tamquam pro-
pria. Vir senatoria dignitate, agendis rebus
exercitus, in negotio non parui momenti, in-
census aliquando non dolore solum ad irri-
tum cadentis spei, sed ira furoreque, cum ar-
repto cultro vitam sibi ademptum iret, ab v-
xore prohibitus est: dein mori adhuc certus,
fortuitum in ferrum incumbens, quamuis he-
beti acie, pectus sibi aperuit, non profundo
vulnere: inops consilij, vxor nostros accersit,
quorum aspectu ac sermone paulum requie-
uit. Cum interrogatur, vnde tam demens
consilium relinquendæ vitæ, pueriles quosdam
timores causatur: dæmone suggerente: ad in-
tegram detestationem scelerum hortantur:
at ille, Serum iam est, inquit: quinquagesimus
fere annus est, ex quo a ritu isto confitendi
peccata, quem vos docetis, abhorrui: quin
& nuper in iubileo, in confusa turba, ab vno
e vobis Eucharistiæ sacramentum percipere
mussus, in ore fugiens & euanidum sensi, nul-
lo gustu. Ac, ne multis, perductus tandem ad
confessionem generalem, salutaremque per-
ceptio-

ceptionem corporis Christi, post paulo moritur. Eadem amentia agitati alij duo, simili ratione sanantur. Sed et quidam, qui miseriarum remedium, consilio improborum vsus, a malo dæmone quærebat, cum secretus aliquando agitaret, monstrum vidit horribili forma, rogans, Numquid vellet: tū ille magnopere territus, Nihil, inquit, nihil. postridie fœdiorem speciem excusit oppositō signo crucis, & non irrito voto confitendi. impij duo, vnus Solem venerans, eiusque radios, vt numen diuinum: alter trigesimum iam annum nullum omnino esse Deum credens, nostrorum admonitu resipuere: hic posterior, cum prope finem esset, repentino quodam morbo audiendi ac loquendi potestate priuatus, nostris nutu persuadentibus, vt piacularem ebiberet aquam, conualuit, vtraque recepta. Afferri similia possent: sed fere ad hæc capita rediguntur. Claudatur Collegium iucunda commemoratione fundatoris: de cuius pietate dici satis pro merito non potest. Mitto octo adolescentes educari ea mente, horarias vt preces recitent, more Romano in arcis sacello (quod etiam eo audiente, & interim adiuuante, fieri cœptum est) imbecilla quamquam valetudine frequentasse pedibus vna cum coniuge, supplicationes institutas peccatorum veniæ consequendæ: distribuisse magnam pecuniam per Patrem Rectorem nostrum in vsus egentium: susscepit

scepit æs alienum Collegij, ad centum taleros, quod ipse dissoluat: quingenos annuos, pro classe Rhetorices adiecit: libellos plurimos pios distribui voluit, suo sumptu, vt cum impijs mutentur: qui intra, extraque vrbem, diligenter conquisiti, & in ignem coniecti: graue olim hoc malum: ex quo laus præsentis subsidij augetur.

COLLEGIVM COMOTOVIENSE.

COMMODVM in Collegium verterat Missio Comotouiensis, cum nihil fere erat, quod in nostrorum siue cura, siue opera desiderares. Conciones diebus solitis quinæ: in templo maximo vrbis, & in vicinis quattuor pagis: ita opus facto, ne pagani, alio, præsenti periculo, dilabantur. ex ijs potissimum hæresim exuere centum sexaginta, excitati ritus, qui exciderant, antiquæ religionis: ita in vrbe foriſque renouata consuetudo diebus Rogationum publice supplicandi: in pagis agmen (more maiorum) ad sata eductum, decantatumque carmen vernacula lingua, imploranda diuina misericordia, & cælitum ope, quale olim solebant: agnouere plerique ex præteriti recordatione statum præsentem. festis diebus sacrosanctæ Eucharistiæ præcipuis in parœcijs inter apparatus viarum & sollemnia pompæ diuinus cultus ita auctus, vt qua erat incessus,

cum

cum consonarent cantu omnia, & luminibus
ardescerent, superfluens lætitia ex intuentium
vndaret oculis, quam pectora non tenerent.
Die nuntiati Virginei partus, fundatoris nos-
stri eximia liberalitate, honestissimum ædi-
cium, vbi centum alantur iuuenes, ipsius sum
ptu, ad bonas artes institui cœptum, primo la
pide sollemni cærimonia in fundamentum ja
cto. Crupnam (ciuitas est Boemiæ, Misniæ con
termina) quo ter anno vis magna mortalium
confluit, religionis ergo, toties excursum mul
tiplici fructu. Sensere quoque nostrorum ope-
ram morbo affecti, vt sua esset animæ salus
corpore moriente. Illud non reticendum.
Cum admoneretur anicula iam perdita vale-
tudine, vt hæresim excuteret, & aperiret no-
xas, obstinatione iraque muliebri audire no-
luit, sed expulit admonentem: is erat vnus ex
nostris: qui altero post die cum rediisset pieta-
te vrgente, prostratam repperit humi, infera-
li lecto, cinctam, similem expiranti, propin-
quis. appellat eam contenta voce, non audi-
tur, aut contemnitur: tum conuersus ad astan
tes. Talis, inquit, est finis negligentium Chri
stiana mysteria. tum mulier, veluti experrecta
somno, cunctis admirantibus, confiteri se vel-
le testatur: confessaque primum, remotis arbi-
tris de omni vita, postmodũ volens viatico re
fecta, viuẽdi finem fecit. vxorem vir imitatus,
parentes deinde filius, simili remedio vsi, simi-
li

li morbo corporis ægrotantes, et animi perfidia. Publicæ custodiæ crebro obitæ: tum maxime, cum concitatæ seditionis ministri scelerum pœnas dedere: prouisum, ne capite damnati ducerentur ante ad supplicium, quam expiati criminibus & sacrosancta Eucharistia rite percepta. Porro e carcere, nostrorum precibus, erepti aliquot: non nulli mitius tractati: duobus etiam capitalis pœna remissa. Hæc inter, pauperes, siue in Xenodochio agerent, siue precario producerent vitam, adiuti liberali impetrata eleemosyna a fundatore nostro sustantandæ inopiæ: cui magnum subsidium, hac difficultate temporum, in industria nostrorum. hæc veluti illecebra multis fuit ad amorem castæ religionis. His tam prosperis initijs interuenit ab hæreticorum nube tempestas, cuius motum, exitumque expediam, Cautum erat, fauore Catholici ritus, vt quisquis sacræ expers confessionis diem obisset extremum, ad sepulcrum duceretur, sine supremo honore æris campani: hoc propterea constitutum, exemplum vt esset pertinacibus, ne tali infamia notari vellent. Moritur forte ex ea colluuie anicula, postridie calendas Quintiles: conuolant improbi, parati ad quidlibet audendum, irrepunt in turrim maximi templi, adductos funes propere expediunt, pulsantur campanæ, eo violentius, quo vetita magis accendunt: sed non lætati longum,

gum: comprehenduntur a Prætore postridie in carcerem abducendi, iussu Senatus: cum obniterentur trahentibus, & clamore edito quiritarentur: accurrunt alij de plebe, armati ferro, simili audacia, et, simul strictis mucronibus, simul ad multiplicandum terrorem, explosoſclopo in Prætoris latus, vi soluũt sontes, saluosque deducunt extra mœnia vrbis: mox patrato facinore, denso scloporum ictu cælum euerberant per lasciuiam, læti victoria. Vbi hoc compertũ illustrissimo Domino, litteris ad Senatum missis, eius perstringit nimiam quietem, occipiente turba: excitat diligentiam, ac fidem: non defensum Prætorem aduersus furiosorum insolentiam, non affectos pœna turbatores, grauiter expostulat: proin monet etiam atque etiam dent operam, ne paucorum impunitas in publicam perniciem erumpat. Recitatæ sunt pridie idus, (is erat Dominicus) in Prætorio, Senatui populoque, maiore expectatione, quam fructu. etenim, die insequenti, cum, quasi ex condicto, nescio quis ex eadem hæresi animam efflasset, & sonitus campani æris negaretur interdicto, audi di nouarum rerum, concursu, vt prius, ad ædẽ principem facto, moliuntur fores, & funebri sono omnia complent. frequens is erat dies, ac celeber: nundinarum nempe: & de vicinis quamplurimi confluxerant in vrbem causa cõmercij. eo cum tulissent indignius Prefecti vr

bis,

bis, senatoribus coram accersitis in arce, violatam maiestatem Principis, neglectumque imperium atrociter conqueruntur: gliscere in dies impunitam perditorum audaciam: quod contatione delictum est hactenus, Seueritate corrigendum decernitur, vt seditionum ministri vinciantur: cũ citarentur a senatu, se sistunt vnus atque alter: conijciuntur in carcerẽ: rem alij subodorati vocati iterũ ac sæpius, aiunt, nihil sibi esse magnopere, quod in arce agant: tergiuersantur: denique, omissa simulatione, ituros in carcerem negant. concursant interea domos, cient turbam: & opinio est delecturos fuisse nocturnum tempus talibus motibus opportunum: insanam videlicet, siue obtegentibus tenebris, siue accendentibus, audaciam. verum, an quod effrenata ferocia, spe sceleris concepta, sit periculi patientior, quam moræ: an quod in nouandis rebus tuta festinatio: ne quid deesset ad magnitudinem sceleris, rem audent temeritatis ac furoris non ferendi. coacta manu, arreptis armis telisque, militaribus, agrestibus, quæ cuique fors obtulerat, aut ira, non aliter ac si ducerentur in hostem, strepente tympano se ad dimicandum parant. tum e muro (clausa enim erat repentino terrore ciuitas) suburbani conuocantur: nec diutius contati illi, eadem tabe infecti: effracta porta in vrbem irruunt, quasi victam: propero agmine, in

fo-

forum: omnesque viæ, atque aditus obsidentur. Hæc intuentes Præfecti, cum quemadmodum sedarent, nescirent, & quorsum euaderent, timerent, magis id adeo ut facerent officium suum, quam vt sperarent profecturos quicquam in tanto consensu multitudinis, per seruum publicum confestim armari ciues, armatosque ante arcem consistere, edicto iubent: irrito consilio: vltimam enim edicentis vocem consonus irrisus excepit scloporumq; strepitus tribus in locis: diceres ex compacto. In hoc tumultu vrbis, ac fremitu armorum, nostri ignari rerum, trepidantes (vt est maior ex incerto metus) ad solita confugiunt precum subsidia: vnum in locum conueniunt, misericordiam numinis, & cælitum suffragia expetentes vno animo, verbis requirentes. At adulta iam seditio ad arcem peruolat: tum Præfectorum vnus e suprema specula, vt exaudiri posset. Quo uos (inquit) agitis? an vestram in arcem armamini, pro qua iurati estis arma capturos? Hæc ne vestra illa fides, qua polletis præter ceteras gentes, celebrata veterum annalibus? hæc iuris ac Principis reuerentia? videte ne quam rem tentatis in præsens lymphatis animis, plenam flagitij, sit futura in posterum periculosa. Longiorem orationem non admisit instructus furor: quin eo magis exarsit, vbi se timeri intellexit. Proin cunctos senatores, qui tum coacti

dierant in arcem in rem præsentem consul-
taturi, quasi per vim tenerentur, dimitti, mi-
naciter petunt. cum impetrassent, paulisper
quies. sed quoniam prima prouenerant, ad
grauiora se accingunt: facto agmine arcem
inuadunt, reuellunt claustra, suggressi, in pe-
netrale ipsum, vbi causæ iudiciaque actitarii
solita, infestis armis feruntur, animisque per-
rumpunt valuas ingenti nisu, euertuntque:
cum Præfecti non apparerent, qui quærebán-
tur (quippe per secretam ædium partem se
opportune subduxerant) recta ad carcerem:
disiectis repagulis e custodia educuntur con-
citatores turbæ, vt qui donantur libertate, vsurpata lætitia, mox aucti numero viribusque, non incomposito, vt dudum, agmine, sed quadrato, veluti ad expugnandam vrbem, ad Collegium iter intendunt. primo statim incursu increpuere tormenta ænea, plurimaq. grando plumbea insiluit in specularia: dein ruitur ad ianuam dolabris securibusque perfringendam: eaque iam sonabat multis & assiduis ictibus. nostri primo præter terrorem & minas nihil vltra ausuros rati, vbi vident rem serio agi, & adhuc persistere: neque esse quemquam, qui iratum populum demulceat, siue metu, siue quod paterentur omnes, quæ plures vellent: veriti, ne si obiicerent se insanorum procellæ, insanire viderentur, confugerunt se in impluuium interius, inde in ædificium

cium nouum: tum (quod fieri in subita formidine solet) cum omnia metuentibus præsentia maxime displicerent, an quod illac quoque turba furens minitaretur ingressum, regrediuntur in impluuium. Hic cum inter aspectu tacito, vota, sublatis manibus, in cælum inferentes, pro vario animorum motu, pars ire obuiam hosti, armisque verba opponere meditantur: plures ipsius diei memores (erat iduum Quintilium, quem propter illustres exitus pro religione, sociorum: siue quadraginta duce Patre Ignatio Azebedio, vigesimo ante anno: seu quinque, proxime octauo, duce Patre Rodulpho Aquiuiuio, sollemnem Societas nostra habet) implorato cunctorum auxilio, excitant se, vt gerant animos nostri muneris professione dignos, vsque ad constantiam opperiendæ mortis: famulus e villa, boum custos, diuino instinctu, Me sequimini, inquit, inueniam effugium. placuit spem vltimam experiri: sequuntur, quid fugerent magis, quam cui fiderent certi. O fides, quam sæpe in iis desideraris, a quibus abesse non debes: lates in pectoribus, in quibus non quereremur, nisi adesses. Ingrediuntur domum, quæ continuata nostræ nobis est empta, sed tunc quidem tantum ex parte possessa, reliquam Præfectus vnus vrbis cum familia obtinebat. Hic ipsius vxor, cum leuiro, & alio ciue (nemo erat Catholicus) non secus, ac si

præsto-

præstolata esset aduentum, festina occurrit, atque illico bono animo esse iubet: claue, quam habebat in manu, latibulum aperit, obseratque munito circum fornice, ac robore postium obductum, non intuto recessu. monet deinde conscios, vt rem tanti periculi tacitam velint, remanserat in Collegio, dilabentibus ceteris, vnus e contubernio pauperum, siue quod tardius molitur fugam, siue quod spe citius hostes aduentant. circumsistunt iuuenem armis probrisque: vi subigunt, ad inuestigandum, vbi Iesuitæ delitescerent: nec verberibus parcunt: nihil extorquent: dein conuersa interrogatione. Vin fieri Lutheranus? Superi meliora, respondet magni animi adolescens. verbera repetuntur. Ad extremum. Vis credere in Deum? Ego vero numquam fidem mutaui. Hoc dicto excanduerunt impij adeo, vt affectum pugnis calcibusque, proturbarint e scalis, quibus institerat: vnde, repentina alio tendentium illorum excursione fere obtritus, vix incolumis euasit. Ceterum quam vacuam hominibus domum conspexere, vacuefacere student quouis instrumento. igitur vestem omnem domesticam, forensem, stragulam, linteamue conscindunt: supellectilem, fictilem, ligneam, vitream, frangunt, elidunt, comminuunt: contundunt denique corrumpuntq; quicquid ad manum, aut in promptu: & ne quid superfit integrum; scrutantur

abdita, & omnia rimantur: ipsam etiam plumam e dissutis culcitis dispergunt in ventos, vitri specularis facti infectique fragmina cum farina permiscent. in ipsam vero bibliothecam refertissimam libris optimis, monumentis sanctorum Patrum, furenter debacchati, concerpunt primo certatim, tum quoniam multitudo defatigabat, aut impatientia longioris temporis, e laniena, accitis bipennibus, in partes conscindunt, iactantque in subiectam aquam, mœnia interfluentem: vt ne paruulæ quidem reliquiæ e tanta vastitate existerent, ferociter interminantes. non secus, ac si disperditione librorum, qui alunt scientiam, corroboratam quoque virorum scientium memoriam oblitteratum iri arbitrarentur. Sed super cetera, o scelerum furor. horret animus referre: pucherrimam IESV Christi imaginem, illa flebili specie, qua eum capite spinis obsito laceratum, ac vexatum miserum in modum Pilatus populo ostendit, incitandis animis ad misericordiam, arreptam sacrilega manu violant, conficiuntque impositis totidem plagis, quot ille olim in Cruce pertulisset: quod spectaculum ita indignum visum mulieri cuidam, vt exclamarit, per modum vaticinantis, futuram vltionem. At illi, his quasi alimentis magis ira succensa, introspiciunt omnes recessus domus, explorãt angulos cum fremitu, & clamoribus dissonis;

nec

nec reliqui quicquam faciunt, quo minus tem
tent, excutiantque quod latebram dare pos-
set: & audierunt nostri, videruntque per ri-
mam, canes odorantes: quo magis veluti iam
propinquante exitu, mutuis sese hortari ser-
monibus, ad constantiam accendere, diuinum
agnoscere beneficium, grates agere, tum per
confessionem expiare noxas omnes, petere ge
neratim singuli delictorum veniam, & dare,
inuocare Sanctorum patrocinia nominatim,
in supremo periculo, sese veluti hostiam liben
ter offerre, vt pulcherrima obsignarent mor-
te Catholicam fidem. Deo aliter prouidente.
septem iam horas ea disquisitio tenuit. Disper
gitur interea, frustra quæri Iesuitas, iamdu-
dum per posticum celeri fuga elapsos. itaque
triplex in eos rapitur agmen triplici via: præ-
mittunt, qui dispiciant contentiore cursu: sci
tantur obuios: adultas ipsas etiam segetes
intrant, indagantes latebram, aut vestigia fu-
gæ. quærendo denique, & currendo fessi, re-
deunt in vrbem, ad spolium Collegii, donec
exhausta iam penitus & exinanita domo, im-
manis illa rabies aliquantisper consedit. mox
quasi re bene gesta, tota belli moles in cellam
vinariam incubuit: Italicum vinum sperabãt,
Bacchum spirantes. in quo eos res fefellit, Boe
mico reperto. Enimvero erat magna iam si-
tis, qua clamore, qua iracundia, qua discur-
su, collecta. Ceterum, dato veluti signo, cum

virtutem extimulassent patrio affatu, concurritur, vulnerantur dolia, sanguis vuæ effunditur, canitur, potatur, vomitur: non sempiterni victoria. multi sauciati sine ferro, sine hoste turbati, sine pugna interfecti, vt tamquam mortui aliorum manu fuerint exportandi. feruntur & ebrii nonnulli, forte quod non esset amplius, in quod furerent, furore aucto, in mutuos ictus arma vertisse. Hæc finis belli. ea certe materia visa est ad restinguendam omnem flammam seditionis apta. alioqui fama est, in Prætorium, & vrbis cuiusdam Præfecti domum, contumaci spiritu impetum fuisse facturos. Sed nostri, cum iam deflagrasset tumultus, gratijs Deo actis, modico recreati cibo, quem matrona attulerat, comitibus Præfectis vrbis, & aliis quibusdam, in arcem eiusdem illustrissimi Domini (Rubeam vocant) dimidio milliari Germanico Comotouia distantem se recipiunt, nocte prouecta: mox in oppidum Libochouicium, vbi quadraginta fere dies versati sunt. Habet hoc natura immane quodlibet facinus, vt non nisi perpetratum agnoscatur, fallat in perpetrando. Quippe Comotouienses, postquam ira decesserat, furoris ebrietate veluti discussa, perpendere magnitudinem perfecti sceleris, si tristiora Princeps quam mitia vellet, exitium patriæ allaturam: ita inopes consilij, implorato primum suffragio, ac patrocinio

Cæsaris

Cæsaris: pudore victo (tantum valebat cupido obtinendæ veniæ, ac sæpius experta nostrorum benignitas, a quibus nemo vmquam frustra auxilium petisset) non ignari vbi essent, nostros quoque precatores parant: neque hi adhibuere vllam memoriam iniuriæ, aut moram: missis litteris diligenter scriptis, excusantes mobilem impetum populi, nec semel incitatum facilem esse ad cohibendum, Principem orant, vt (quæ est eius clementia) pœnitentia malit ciuium, quam pœna contentus esse. Legit libenter litteras optimus Princeps, & vehementer admirans tam subitam obliuionem contumeliæ, Comotouiensibus ostendit, cum hoc dicto. Videte, an tale auxilium tam dementi facinore commeriti sitis: tamen, prudens moderandi, maluit alieni iudicij rem esse: regni proceres, quorum consilio vtitur Cæsar, eo permittente, accipit in arcem Rubeam, inuitatos simul, vt causam cognoscant: de horum sententia (illa solum attingimus, quæ ad nos pertinent) cum re audita, non in plures quam in duos animaduerti placuisset, statuitur ut resarciantur damna Collegij: nostri legatione publica reuocentur. Ergo, decimo calendas Septembres, missi aliquot e senatorio ordine cum equitibus curribusq; illustri magnificentia, quibus & vnum Princeps adiunxit cum primoribus ex aula, tamquam ex proximo, ad Patres reducendos.

incidit reditus, siue de industria dilatus est, celebritatis fugiendæ, sub obscurum diei. nec tamen vitata omnis gratulatio est. Ea nocte recepti in arcem. Posterodie (festus erat beato Barptolemæo Apostolo) Senatus omnis cum frequenti populo, communis lætitiæ celebrandæ, in templum venit. pro conseruata vrbe grates Deo actæ: reque diuina sollemni more confecta, reditum in arcem, veniamque Senatu petente, & datis dexteris, non sine lacrimis consalutatio repetita. Augebat gaudium recordatio præteriti temporis. Inde in Collegium longo ordine, & magnifica pompa. ingressis deformata facies apparuit, vario animorum sensu. mæsti omnes: sed illi, communis vestigia sceleris tacita cogitatione recognoscere: nostri (tum demum animaduertentes quale effugissent periculum, & liberatorem Deum) in quem furorem prolapsus populus, in quam cæcum errorem inductus, ex tam miserabili rerum imagine æstimare. At Senatus orare tanto impensius, vt capiat obliuio præsentium: polliceri recentia damna beneficiorum magnitudine compensaturum. nec fuit difficile placare animos sua sponte ad misericordiam flexos: quibus & interea, dum repurgatur domicilium, atque instauratur aliqua ex parte, paræcia, quo deducti eodem comitatu, diuersorium fuit.

VARALIENSE COLLEGIVM.

HIC ETIAM, sex pagis, fere cunctis, Catholicam fidem complexis, paganisque confessis rite, & hoc primum anno cæleſti epulo refectis, hæreticorum contra nos impetum diabolicus furor armauit. Die ſancti Iacobi, Turocienſis Comes collectis agreſtibus ad quattuor milliaparœciam Sācti Georgij, quam procurabant noſtri, violentus inuadit: quo minus eorum cæde litarent impietati ſuæ, Dei prorſus beneficio, & Rectoris prouiſu, factum eſt. quemdam certe audiuimus ſuum deuouentem caput, niſi Ieſuitarum ſacerdotem vnum ea luce mactaſſet: et apparuit ſignum aliquod numinis offenſi: etenim vxor Comitis antea decumbens, eodem die, quo illa agitabantur, inualeſcente tabe adeo correpta eſt, vt et filium, & nurum, & maritum afflauerit: eo miſerior, ſibique & domeſticis iam grauior morte ipſa, quod funus extendat, nec infelicem vitam deſinere poſſit, cum maxime cupiat mori. quin & Comitis frater in præclara acie anteſignanus, non multo poſt afflictus morbo, alterum fere pedem amiſit. Alius equo effuſus, inſpectante ſacerdote, haud multum abfuit, quin exanimaretur. nec defuit, quem fures domum eius irruentes inter prandendum veſte auroque ſpoliatum pæne interemerunt.

Miniſter

Minister quidem animam fudisse dicitur, cum cruore, super mensam. At contra, extitit in Catholicos diuinum auxilium, siue vbertate frugum, siue cælesti agno in manifestis periculis opem ferēte: siue senibus (numero quinque) extrema ætate (plerique enim nonagesimum annum excesserant, vnus etiam centesimum octauum) propagata hactenus vita, dum morti proximi per nostros cum Ecclesia reconciliarentur. nam vnus quidem nunc est nonagenario maior, qui eorum insistēs vestigia, eundem exitum expectat. At vetula mulier, ex hæreticorum gurgustio huc veniens, ad diuinam lucem primum, mox etiam egressa exergastulo corporis, ad cælum, vt confidimus, emersit. eius animam eadem hora vidit quidam ad ortum Solis se ferre pulcherrima forma. Hæc inter, quædam etiam abfuere propius a miraculo. Mulier hæretico loco diutius ægra, vt consuetis remedijs sanari non posset, admonita secundum quietem a viro, quem caniciesiuxta & maiestas venerabilem faciebat, vt medicinam peteret a lustrali aqua, cum paruisset, persanata est: eademque in re simili, vt idem experirentur alij, exemplum, & auctor fuit. Sed & adolescentis pietas spectata, cum deprehensum domi furem, & coniectum in vincla, liberum esse iussit, hac tantum veluti lege, vt quam primum de peccatis fateatur, indicta: quidam triginta, & amplius, millia

ribus.

ribus Germanicis ad nos se contulit gratia confessionis. interim et aduersarij furtim perrepunt ad nos, suorum Ministrorum fraude intellecta: et inuenti, qui receptam religionem constantissime tueantur. nobile exemplum senis, quem neque carcer trimestris, neque contumeliæ, neque obiectorum infamia criminum, neque acceptum non exiguum damnum in re familiari, potuit quicquam de proposito demouere. Varalienſium porro, triumque pagorum adiacentium pietas Catholicis ritibus colendis, inter perfidiam hæreticorum (cum rei diuinæ ad finem vsque dant operam nixi genibus, in summa hieme, quasi bellum frigori geluque indixerint: cum seruant ieiunia: cum per ætatē ac sexum distincti frequentant sacra mysteria: cum supplicationem obeunt circumlato Christi corpore frequentes: cum denique nulla re magis, quam Christianis operibus delectantur) non committenda videtur litteris: cogitetur potius, quam dicatur. Anniuersarius agitabatur dies nostri templi: populus in oppido plurimus: affluxerat, ob propinquitatem locorum, virilis ac muliebris sexus: secundum epulas ducebantur choreæ: illuc vnus e nostris: citharœdum, vt se sequatur admonuit: illum deinceps cum saltantes sequerentur, & spectantium circumfusa turba, perducti omnes in templum: & lasciua cantio in sanctam mutauit.

uit. Adiuuant discipuli, quorum iam scho-
læ quattuor, proxime addita schola Humanita-
tis. Ceterum missi tres in pagos alioqui non
inutiliter, diuina prouidentia rei bene gere-
dæ occasionem præbente: mortuo duce ini-
quitatis, qui corruptus corrumpebat gregem.
Itaque Scelliæ sic uiret recta religio, vt vicini
Catholicam fidem Scellienſem appellent. fere
omnia exercita hic officia nostræ Societatis.
Soluti peccatorum vinculis ad sexaginta sex,
detegentibus plerisque, quod in vita vniuer-
sa. Septem consenserunt in rectam religio-
nem: idem vt faciant, in finitimis pagis alij
plures, spes est ab iecta luce, quæ cum volu-
ptate omnium explicatur, Christianæ doctri-
næ. Factum est alicubi, vt cum sacerdos inci-
disset in mortui funus, multa prolocutus de vl
tima necesitate, quotquot aderant omnes in
duxerit, pro fidelibus defunctis, ad preces Deo
effundendas: quæ consuetudo multis ante an-
nis exoleuerat in illo tractu. Hæc inter ac simi
lia, non defuere, qui cæci fraude & ira, nebu-
lam aliquam aspergere nostro nomini conati
sunt. Sed breui, Deo adspirante, diluxit dolus:
et inflata crepuit iracundia, inani ictu.

PRO-

PROVINCIA GERMANIA SVPERIOR.

OBTINVIT ANNO superiore, vndecim Domicilijs socios ducentos sexaginta duos: altero, nouem plures. vtroque amisit, vt coniuncte ponantur, sex. admisit triginta quattuor.

COLLEGIVM INGOLSTADIENSE.

DISCIPVLORVM industriam & pietatem acuit exemplum Philippi & Ferdinandi sereniſsimorum Bauariæ Principum, Ducis Gulielmi filiorum: sereniſsimi item alterius Ferdinandi, vetuſtiſsimi liberorum Caroli Archiducis Auſtriaci, qui & ter, vno anno, ſpecimen dedit ſui profectus, perpolita oratione, & eruditis auribus digna: & auxit ſpectaculum dramatum quinque perelegantium datorum apparatu plauſuque iuxta inſigni. Congregatio Dei genitricis triplex, fertilis bonorum operum: caſtigatio corporis, flagello infligto, numquam æque aſſumpta, tum Quadrageſima tota, tum maxime hebdomada ſuprema. excitatum ſepulcrum Domini prælucens facibus mirifico inſtructu: aſsidentes adoleſcen-

scentuli seni, in speciem Angelorum, diuinas laudes cantu assiduo personabant: ex ijs, in horas singulas, dictabat aliquis materiam Christi cruciamenta meditantibus. Sollemnis supplicatio, iam & propria Congregationis in Paraseeue ad quinque vrbis templa (siue procedentes consideres pueros, cum Christi insignibus, Angelico cultu: siue indutos sacci veste ferali, nudipedes, sese acriter templis in singulis diuerberantes: siue intermixtos, qui crucis argumenta præferrent sublatis signis: siue accensa funalia, lucentemque viam, longo flammarum ordine, nocte sublustri: siue comitatum ciuium primorumque vrbis, & magnum præterea numerum vtriusque sexus, vera cum significatione pietatis) celebrata anno priore, vt numquam antea, illustrius. Viruit sodalium religio, vt semper, & eluxit quodam flore virtutis. mitto communia. Deploratæ vnus iam vitæ remedium a castitatis matre repperit, credente vix familia, perpetuæ castitatis voto concepto. Porro ex Congregatione ipsa transiere in Societatem nostram quinque doctrinæ ac pietatis expertæ. Ad binas illas conciones, de quibus alias scriptum, addita tertia, concionalibus diebus omnibus, in nostro templo. Quod & in Xenodochio, locisque varijs, vrbem extra, vsurpatum frequenter. Catechistæ sex iuuentutem instruunt, vrbani duo, pagani ceteri: neque

que interim præsidiarij milites neglecti. Vicinos quosdam in locos Rosarij cõsuetudo postliminio reducta. ornari templa, instaurarique cœpta. permulti libri, vt etiam in vrbe ipsa, quos habere nefas, exusti. Coniuges duo, cum prole familiaque, & alio quodam vicino, Catholicorum Ecclesiæ redditi. Lutheranorum ciuitati, quæ per nos adita, religionis scrupulus, nostræque Societatis cupiditas iniecta. confitentium in vrbe, quanta non alias multitudo: vt quibus audiendis ante, quattuor sacerdotes, nunc ne octo quidem satisfaciant. in his eluerunt totius vitæ maculas ducenti duodecim. Mille septingenti natali Domini communicarunt: totidem, iubileo indicto. a prauis opinionibus se eiecerunt sexaginta quinque. adiuti etiam qui attinentur in publicis vinclis. in his tres florentes ætate iuuenes, iam biennium, ita seruant pietatem, vt carcer verterit in Cœnobium. pluribus mensibus mulieres aliquot magicæ artis ad bene moriendum instructæ. Sed interea, non incommodum erit non præterire nonnulla, quæ a Deo videntur protecta, vt non solum ad tempus essent vtilia, sed etiam ad exemplum. Adolescens ad octiduanam confessionem incitatus voce secundum quietem ad animum per aures demissa. Aerumnosa mulier, leuitate naturæ, siue grauitate ærumnæ, implorato dæmoni sese deuouit, vt opem ferret: & tum

qui

quidem non sensit præsentem : verum in potestatem vt redijt ex mærore , dedit pœnas iacti verbi, terroribus non tantum pauida, sed & verberibus tunsa : vt etiam ab aditu nostri templi prohiberetur , virgarum quas filia ipsa conspicabatur , intentu . Cum rem narrasset matronæ cuidam , adducta ad sacerdotem nostrum , ab eoque confessione purgata est, omnique molestia liberata , cerea cælesti agni imagine ad collum appensa. idem remedium alteri fuit eodem morbo laboranti. Votum alia virginitatis , & monasticam vitam, cum incestis nuptijs mutarat propinquorum impulsu. non impune. nempe cõiuncta est cum viro nequam , neque deserebatur vmquam ab angore conscientiæ : ita misere viuebat. cum afflictaretur aliquando his curis, & careret solatio, domò egreditur : mox dæmonem cum ingenti terrore conspicit, fugatque cruce obiecta . sed confestim tamen , non secus ac furijs icta, quoduis facinus immane meditatur. intermicabat in his tenebris aliquid lucis. confugienti ad preces , vt ad exortum Solis nebula, timor abscesit. subit cogitatio confessionis , & recordatio fidei violatæ : nimirum hoc seminarium mali . cum accessisset ad ædem, multo magis cum perrumpere conaretur ad sacerdotem a confessionibus, retrahebatur quasi manu iniecta. donec tandem aliorum auxilio exemploque, & seipsam, & malum

dæmo-

dæmonem vicit. Hoc admirabilius. Cultui beatissimæ Virginis deditus quidam, graui perpetrato diurno scelere, quietem capiebat nocturnam: cum sub primum somnum excitus est ab incerta voce obijcientis commissum flagitium recens: & venisse se, vt supplicium de eo sumeret, obstrepentis: non oblitus est, in supremo periculo, veteris patronæ: ea inuocata aduentum non differt, pellitque hostem immanem, hæc cum fremitu ingemiscentem. Enimuero summa iniuria est, me, vnicum propter peccatum quod admisi primus, æternis pœnis adictum: istum, tam multis coopertum sceleribus, ad spem veniæ reseruari. Excitauit strepitus domesticos omnes: qui metu attoniti missam exaudiere vocem cum stridore horrendo. Hac de re hæc tantum accepi: reliqua credo in audientium opinione ponuntur. Serenissimus Dux Gulielmus, cui prope omnia Collegium debet, Herbipolim discessurus, rem diuinam, concionemque apud nos audijt, cum serenissima coniuge, quæ sacerdotis ornatum, altarisque, auro sericoque intertextum reliquit: & cum Maximiliano Duce, filio natu maximo, nostraque e disciplina haud dudum egresso: qui ad alia munera adiecit magni pretij vrnulas, pateramque, aptas sacrificijs, sui erga nos amoris & pietatis monumentum. Necminus etiam ciues, nostri amantes, templum nouum frequentibus do-

nis exornant. Ceterum, priore anno, extremum diem obijt Pater Gaſpar Stauderius, vir ſingulari manſuetudine, atque animi demiſſione excellens.

COLLEGIVM DILINGANVM.

DE TRIPERTITA hic quoque adoleſcentium Sodalitate, addiſcendæ pietatis & exercendæ, ſupplicatione anniuerſaria, ſollemne ad ſepulcrum immortalis vitæ auctoris procedente agmine illuſtri, eadem fere, quæ proxime in Ingolſtadienſi, paucis mutatis, dicerentur: niſi ſatius videretur indicare, non iterare, ſatietatis vitandæ: et hoc ſatis Dilingano eſſet: in quo maiora, & potiora habentur. Caritatem tamen vnius e ſodalibus ſilere nō poſſum. Animaduertit quemdam triſtem, ac demiſſos cum vultu animos ſæpius gerentem, lacrimantem procidere domi in genua dies noctesque ante Crucifixi imaginem, & congreſſus præterea hominum & colloquia vitantē: ſuſpicatus, id quod erat (quod & hic poſtea rettulit) ne commiſſum aliquod ſcelus & tacitum agitaret hominem, furiæque tæterrimis viſis inſectarentur, blande ſe in eius ſermonem inſinuat: atque (vt plerumque faciles ſunt ad loquendum in calamitate mortalium animi) eruit quod latebat: tum facile fuit ſanare agnitum morbum, ad medi-

cum

cum ægro, ideſt ad ſacerdotem, adducto. ſo-
dales porro omnes vel ex eo diſcas, quod ex
ijs, ſedecim ingenio ac virtute præſtãtes in So
cietatem adſcripti duobus annis, ſuper eos,
qui alia Cœnobia præoptarunt. Conuictorum
Collegiũ adeo excreuit, vt (quod rarum alias)
in ſolo Humanitatis Gymnaſio triginta Mo-
nachi numerentur: horum omnium de ardore
virtutis, afflictatione corporis, pioque ſtudio
in Matrem Magnam, dictum olim: neque
nunc repeti eſt neceſſe. Superiore anno dyſen-
teriæ moleſta quædam lues huic vrbi, Collegio
que incubuit, & vulgabatur contactu: ea ado
leſcentes quinquaginta laborarunt: & non ne-
mo extinctus. correptus eſt ex horum nume-
ro quidam illuſtri familia, ſed magis virtute,
cum intelligeret appropinquare mortem, ad
vltimum ſe certamen comparabat ſub patro-
cinio Virginis: quæ & clientulo affuit, in ta-
bula præferẽs eius nomen, & aliorum quorum-
dam, aureis litteris; addidit, migraturum ad
cælites, poſt exactum breue aliquod ſpatium
in igne purgante. Narrauit hoc lætitiæ ac ſpei
plenus ſacerdoti vicino: & ſacerdos illico, Per
ego te Dei genitricis amorem rogo, vbi ad
beatorum ſedem deueneris, his Collegij in-
commodis tam grauibus ac diuturnis finem a
Deo impetra: & quam noſtras propter noxas
diuinam meremur iram, auerte. recepit, &
abijt, mirum dictu: ab eius diſceſſu, illo mor-

bi genere, nedum mortuus sit aliquis, ne ægro
tauit quidem. Nec minus proficitur in studio
litterarum. Sereniſsimus Bauariæ Princeps,
cum coniuge liberiſque cum hac iter haberet,
inuiſeretque Collegium ac templum, Latina
oratione, & pulcherrimo dramate exceptus
eſt: hoc profecto admirabilius, quod, impro-
uiſo fere aduentu, decimum intra diem prope
randum fuit. Ex auditoribus porro noſtris,
quattuor excellenti doctrina, vnus præterea
aptus rei domeſticæ, ad Societatis tyrocinium
admiſsi: ſed abeamus a ſcholis. Ad Patris
noſtri Ignatij exercitationum formulam ſe
excoluere non pauci: in his, Abbates duo, ma-
gno, cum ſuo, & eorum quibus præſunt, Mo-
naſteriorum fructu. Initia religionis Chriſtia-
næ, edito etiam Cathechiſmi compendio, tra-
duntur de more teneræ ætati, rudique homi-
num generi, vtiliter: nec ſine addiſcentium
alacritate, aucta munuſculis, Epiſcopo præ-
bente. Affigitur paſsim per domos tenuio-
rum vna aliqua imago elgantior, conſpicuo
loco, quam mane & veſperi ſua quæque fami-
lia veneratur, ad eam rationem, vt ſingulis
pæne hebdomadis domeſtici omnes Cate-
chiſmi capita percurrant. in ægrotos, eadem,
& elephantiacos, quæ alijs annis, præſtita.
Veneficæ octo anus vltricibus flammis addi-
ctæ: ad eaſque, de more, ſubuectæ curru, vno
e noſtris ſacerdote non inutiliter ſupremam

opem

opem ferente. mirum erat, id ætatis & studii mulieres, tam vero sensu resipuisse. Ad rectam fidem rediere, vno anno, quingenti amplius & quinquaginta. Sed & adolescens nobilis, opulentis quidem parentibus, sed infectis hæresi, Dilingam venit, Catholicum se fore professus: acceptus est perhumaniter: fruiturque interea tum nostrorum doctrina, tum discipulorum liberalitate. Infans puer lenta tabe paulatim deficiens consecratæ ceræ particula adalligata ad collum valetudini redditus. Magna vis peccata confitentium. recensiti in Paschate, & Natali Domini, supra sex millia vno anno. aperuere eodem, noxas totius vitæ quadringenti quattuordecim. & apparuit fructus. Superstitiosa mulier, quæ laboranti sibi filijsque certas quasdam notas nexusque adhibebat improbæ artis, confessionis remedio sanitati restituta est. Eadem ratio viri cuiusdam, qui cantionum ope ac veneficiorum, faciebat medicinam iumentis, vnde lucellum illi cum gloria, vt intellexit per nostros fraudem dæmonis, ad meliorem artem, et sapientiorem, reducendi fuit. Matrona grauissimo conflictata morbo, & a medicis deserta, expers confessionis obstinauerat mori: sed cum inuiseretur ab vno e nostris, deiecta de sententia, mox etiam de criminibus audita, & sacro Christi corpore refecta est: post hæc, melius est ægræ factum, præter spem medicorum: quos

illa valere iussit, vtiliore iam pharmaco, quod constituit sæpius vsurpare in posterum, reperto. At malefici quidam homo ingenij, & audaciæ promptæ, multa de morituris, distantibus quantumlibet locis, vaticinabatur, ludificante diabolo: a quo cum singulis pæne noctibus exerceretur, incitabatur interdiu, oblata specie augustiore, ad grauiora flagitia. fluctuabat miser, et iam vulgo miserandus: sed, Deo adspirante, miseriarum tandem perfugium (quod alij etiam fecere complures) in portu confessionis inuenit. Vtilis etiam hoc anno nostrorum opera extitit multorum Cœnobijs: in quibus religiosæ vitæ disciplina, vel infirmior munita, vel laxior correcta: vt parietes intra eosdem, domum etsi non aliam, alteram tamen esse cœnobitæ ipsi mirentur. Vtroque anno repetita sæpius Eluanga, illustrissimo Principe reuocante, numquam non cum messe, ac fructu. posteriore (nã de hoc solo diserte est traditum) statis diebus pœnitẽtiæ, piacularе sacrum obiere mille quingẽti quinquaginta septem: quæ præter ius fasq; admisere in omni vita, prõpsere triginta: in quotidiana Catechesi distributæ institutiones piæ eiusdẽ Principis sumptu, qui & magnam vim pecuniæ ac frumenti contulit in vsus egentium. uere pastor populorum, ac tutor. ei cum obtigisset pagus ex obitu Lutherani cuiusdã, qui illum diu tenuerat, pollueratque; nihil habuit prius,

quam,

quam, vt instituendum Catholice ac reformandum curaret. excepti nostri a paganis procedentibus obuiam vltra mille passus, horrida licet tempestate, maximis signis eximij affectus & cultus. tantus cunctorum discendi ardor, consensus, gustusque Catholici ritus, vt referrent imaginem Ecclesiæ nascentis. Euasere e tenebris trium & vigintl annorum ad vnum omnes, insolitam aspicientes lucem, infinita lætitia. cingebant porro omnem ambitum templi densa corona, poplitibus flexis, eo habitu, vt sine lacrimis aspici non possent: et sane, qui aspiciebant, Catholici hæreticiue lacrimabantur: sed diuerso motu: hinc, vt agnosceres indignationem in vultu: illinc, vt in animo voluptatem. quamquam in alia quoque excurrisse oppida pretium fuit. Religionis desertor, & monasticæ vitæ, duodequadragesimum post annum ad vtramque nostrorumque opera reuertit. Ad Cœnobium alter quod reliquerat, vt adhæresceret pellici, iam anno trigesimo. Oetingæ (hoc oppidum æquis ex partibus, Christum colit, aut Lutherum tolerat, ad exemplum dominorum, qui illud diuisum habent) ab hæresi soluti aliquot: multi in fide firmati. auditæ confessiones, vno anno, trecentæ. Vertingæ, Ginsburgique, nostrorum suasu, per magistratus publicos, multorum libido, et peccandi licentia coercita est. et ij, iam vitati periculi gaudia liberati agnoscunt.

Suus etiam extitit Guaſpurgæ, Vittislingæ alijſque in oppidis fructus, ex muneribus noſtræ Societatis. repertus, qui viginti iam annos cùm dæmonem ſe habere diceret incluſum vitro, recipiendis rebus furto ablatis, perſcrutandiſque theſauris et effodiendis, ingentem theſaurum habebat mali: &, vt errore agnito, in rectam rediret uiam, inſtructus. In alia Euacēſi excurſione, iuſſu illuſtriſsimi Principis viſitata omnia templa eius ditioni ſubiecta, commodo multorum. Ab hæreſeos nexu ſeptem, a peccatorum uinculis perpetratorum vel ab ipſa pueritia, erepti undecim. Monachus, propter neſcio quid turbarum, coniectus in carcerem, hanc veluti infamiam ita impatienter ferebat, ut attonitus mæſtitia ſimul, ac deſperatione, quartum iam diem abſtineret cibo, & iam quintus imminebat: cum ei ſe obtulit dæmon noctu, in amici veteris effigie, ſolamen afferens mali, quin & effugium, Cœnobio relicto. apparuere poſtridie indicia fluctuantis: ſed affuit vnus e noſtris, qui opportuno ſermone, labantem animum ac triſtem, ad ſaniorem cogitationem, & ad ſpem vitæ melioris erexit. Vir præterea nobilis ita impotenter iraſcebatur cuidam, a quo fuerat violatus, vt placari vlla cuiuſquam oratione non poſſet. hic noſtri, quando flectere pertinacem non licebat, conuerſi ad Deum, eum obſecrant, emolliat hominem. nec fruſtratæ pre-

ces

ces. ipsemet, olim inexorabilis, ultro accessit, suppliciter petens, vt, quandoquidem deposita iniuriarum memoria rediisset cum inimicis in gratiam, reponeremus in gratiam apud Deū. Ceterum, subleuata, vt ante sæpius, Collegij inopia subsidio piorum. Præfectus sacris scrinijs bibliothecam nobis moriens testamento reliquit. Sacrum instrumentum, auro, argento, veste, auctum. Eos inter, qui promouent rem nostram, primas tenent illustrissimi Principes, Eluacensis Præpositus, & Augustanus Episcopus. Sed suam erga nos liberalitatem litteris expromi vetant. tanto magis par est nos memori mente recondere: vt cum illis sumus obsequentes, ne simus ingrati.

MONACHIENSE COLLEGIVM.

INSTITVTVM seruabimus. Ad sacram synaxim, vtroque anno, accessere vicena millia: treceni amplius, vniuersam vitam relegere confitendo: ad hoc nonnulli adducti visis ac terroribus nocturnis. nec defuere, qui ingenti dolore capitis, aut corporis, laborantes, simul absoluti sunt criminibus, & morbo leuati. A meditatorum perpetratione scelerum, sibique nece afferenda, complures deterriti. Virgo, quam scelesta mater deuouerat dæmoni, a quo & frequenter inuisebatur nodu, Christo reddita. multarum etiam puellarum

rum pudicitia seruata. impuræ mulieres ad he
neſtatem traductæ. Hæresim eiurauere trede-
cim. Iudaicos ritus dedidicit vnus: pax com-
posita inter dissidentes. erga morientes, a
supremo destinatos supplicio assiduitas ope
raue non defuit. inter hos, egregius quidam
artifex (si velles credere) fingendi auri, ad
tam infame adductus exitium, quod non ape-
riret magistro motus omnes animi, & cogita
tiones suas, insidiante diabolo, cum inter Ca
puccinos ageret, vt lacrimans ipse referebat,
& sero reprehendens stultitiam suam. igitur,
maleficiorum conuictus nostros accersit, a
quibus erat ante alienissimus: nec quod reli-
quum fuit vitæ, a se vmquam dimisit. iudicis
sententiam denuntiantis vltimam necessita-
tem nō æquo solum animo, sed & libenti tulit:
affirmauitq; vero gaudio, siue quod spes exem
pta exemerat metum, se ita animo cōposito es
se, vt ne liberationē quidem iustæ morti præ-
ferret. hanc ille alacritatem immortalis Dei
matri, a cuius famulatu numquam discessis-
set, referebat acceptam. Inuisi deinde mona-
chorum cœtus, ac restituti obseruantiæ mo-
deratorum, & veteris disciplinæ. Hæc inter,
excursum interdum in suburbana, non pœni-
tendo fructu. Numerus ad nos confluentium
causa doctrinæ, diuisus in classes vndecim, ex
flore iuuentutis diuersarum gentium, adeo
magnus, vt congeminarint inferiores tres

classes,

classes, quibus iaciuntur fundamenta litterarum. proxime accessit schola de conscientiæ quæstionibus. Ceterum, cũ instaret dies, quo templum, & celebrandum Gymnasium nouum, & dedicandum erat sollemni cærimonia tem- (inceptum vtrumque insigni magnificentia optimi Principis, ac pæne perductum ad finem) sexto idus Maii, anno priore, turris improuiso decidit, eodemque lapsu testudinem secum præcipitans trahit: hoc solatium, vt in malis, Deo prouidente neminem oppressit. arrexit hic casus impiorum cornua, & exacuit linguas obtrectantium, oblata materia: iamque ferebantur in aures Principis, contra nos collocando in illis domicilio sermonum, nisi declinasset eius modestia, aut retudisset. quippe nihil territus aut iactura veteris impensæ, aut necessitate noui sumptus, perpurgato statim loco, & eiectis ruderibus, maturam instaurationem operis in ampliorem formam properari iussit, animo regali. quin & nostris in veteri adhuc Collegio degentibus, nec satis tuto, recentem propter ruinam, perfugium apud se esse voluit peramplam filiorum domum, vbi interea morarentur: donec, sequenti anno, pridie Archangeli Michaelis (ita perscriptum in commentariis) quarto opinor Calendas Octobres, augustum in templum, etsi non absolutum omni ex parte, iam consecratis altaribus, sollemni ritu ex antiquioris angustiis

gustiis immigrauimus, cærimonia illustri celebratæ vespertinæ preces Musico concentu: pari lætitia postridie sacrum, cohonestante religiosissimo Principe, cum vniuersa familia, maximaque frequentia vulgi, & Prouinciali Patre ad populum verba faciente. Misso cœtu itum in Collegium nouum iam fere dimidia ex parte perfectum: splendidumque nobis, auliciisque, epulum ab sereniſsimo datum. Secundum hæc habita oratio. Vt ex his rebus atque aliis constet, quantum Principi maximo, aut parenti potius optimo (talem enim se ipse appellat, nobisque præbet) iure debeamus, professus est enim ad nos litteris peramanter scriptis, se non tantum Bauariæ Collegijs, sed vniuersæ etiam Societati parentis loco futurum. quin etiam nuper, mille aureos, dissoluendo ære alieno, fundum præterea aquis, piscę, silua, agro, diuitem: sereniſsimæ deinde matris Annæ vita functæ instructam penum, & quadraginta lignorum plaustra ad nos comportari iussa, liberaliter dedit. neque alia est voluntas, aut oratio vxoris eius sereniſsimæ, sine vllo de nobis benemerendi fine: idem filiorum consensus & sermo. Iam hæc nobis cura, hoc studium, habenda gratia omnique industria conferenda in vtilitates populorum, quibus imperitat genus inclytum bono publico natum, vt etsi non laudabimur successu officii, excusemur professione pietatis. Ceterum

aulicus sacerdos tripertitam Sodalitatem sub tutela Reginæ Angelorum ex asse heredem fecit. Ex primo ordine ciui cuidam, cum esset iam morti proximus, hoc accidisse narratur. in lectulo, vt potuit attollens debilitatum corpus, nixus genibus, se per horæ spatium patronæ suæ commendauit: mox, cum sustinere amplius laborem non posset, & recubuisset efformato Crucis signo, statim animam efflauit. Ab vniuersa Sodalitate ad Montem Sanctum his quoque annis peregrinatio suscepta est. Sed sit finis Collegij Monachiensis exitus vnius e nostris, anno priore.

COLLEGIVM AVGVSTANVM.

HIC QVOQVE euenere, Dei beneficio, quæ augeant lætitiam Catholicorum, vrant hæreticos inuidia, quorum non tument solum contra nos odia, sed diuersæ intonant minæ. sed interea eorum ex numero renuntiarunt confutatis opinionibus sexaginta minus vno. ex his non neminem, mali suasor hominem simulans, iterum peruertere conatus: præsidio fuit tum peccatorum confessio, tum adeptio consecratæ ceræ cum imagine agni, vt & alijs sæpe. præsens enim hoc multis datum remedium in horrificis a diabolo monstris, & terroribus nocturnis: alicui tamen, quasi contemneret dæmon, palam apparens,

& ma-

& magna oblata vi argenti ad flagitia impel-
lens, retinaculo perrupto, abiectoque inuo-
lucro, IESV, & MARIAE inuocata no-
mina saluti fuere. pugnatum contra superſti-
tiones, ſuperiore ſtragem anno iumentorum
faciente, & conſulente veneficos inope conſi-
lii ruſticorum turba, libri impii & improbi
exuſti, ſiue mutati cum piis probisque, ma-
gno legentium bono. Neque omittendum il-
lud, venire in Collegium ſæpe ciues peregri-
nosue cupidine viſendi, & de religione, vt eo-
rum eſt mos, ſermone arrepto, ſic permoueri
compoſitis rationibus, vt nonnumquam, qui
acceſſere veluti exploratores, transfugium
meditentur: & eorum iam aliqui numerentur
in noſtris caſtris. Huc addi poteſt, e virili, mu
liebrique ſexu nonnullos Catholice inſtituros,
in domibus hæreticorum eſſe, condicione ſer-
uili, animo libero: ſic vt neque vi, neque frau-
de, neque blanditiis, neque minis, a recta ra-
tione deflectant. Epiſcopo, Vicario, Decano,
valde benevolis utimur. Ac Vicarius quidem,
in uiſitandis Monaſteriis, unum ſibi e noſtris
comitem adlegit. duobus locis, perſuaſum vir
ginibus, vt iuxta formam Tridentini Concilij
ne vagentur extra ſepta, arduo admodum
principio, proſpero fine: liberæ tres aliæ vir-
gines, quas noſtri inſtituebant, ſe ſponte reli-
gionis vinculo obligarunt. reductus fugitiuus
vnus ad Cœnobium, vnde diſceſſerat. abſter

ſerunt

ferunt per confessionem sordes annorum omnium, homines amplius centum septuaginta. Sacris meditationibus dedit operam vnus. Mulier in letali morbo ad Montem Sanctum cum viro familiaque omni peregrinationis voto concepto, statim leuata morbo breui conualuit. A turpi quæstu, & pellicibus, traducti non pauci. Sereniſsimus Bauariæ Dux, cum hac iter faceret, noſtrum Collegium inuiſit beneuolentia ſingulari: idem fecit Maximilianus filius parentem æmulatus. Magna eſt diſcipulorum frequentia, pietas, induſtria: in noſtram religionem vnus, octo in alias, cooptati: in eorum vſum, quorum ſtudijs aduerſatur paupertas, collati floreni octingenti quinquaginta. Beatiſsima Dei genitrix Virgo ſollemne illud ſuum patrocinium in tuendis cliẽtibus ſeruat. Ceterum auctum Collegium agro aliquot iugerum, & templum ſacro inſtrumento. Excurſum, vtroque anno, in varia loca, non ſine fructu. Fridpergæ, vbi ſuburbana noſtra domus, Catecheſis inſtituta. Ferijs natalitijs, in pago duobus ab vrbe milliaribus conciones habitæ, exceptæ confeſsiones octoginta, pleræque generales. doctrina Chriſtiana tradita, quo rudioribus populis, eo vtilius. aditum etiam, & magna ex parte auditum Cœnobium illuſtre, hebdomada ſancta: Cœnobiarcha, eique in regimine qui proximus, pijs apud nos exercitationibus exculti. Vno deinde

de in loco septuaginta: ducenti in alio, sese sacerdoti aperuerunt. In his atque alijs, eo consilio apponitur paucitas, vt qui hæc audiunt legantque, simul æstiment duritiem materiæ, & operis difficultatem, adde quod rarius in sterili legitur spicum, quam in vbertate manipulus.

LANDSPERGENSIS DOMVS Probationis.

TYRONVM domi spectata patientia: foris, in animarum lucris, ad quæ missi interim, industria: etsi nonnumquam etiam illa: vt cum tres, de more peregrinantes habitu mendicorum, quodam in oppido stipem quærere prohibiti, dein discedere iussi. vtilitas proximorum ex occasione non neglecta. incidit sacerdos in rusticum euntem, ut consuleret veneficum, auertendi fascini sibi pecorique: nec destitit tamdiu obijcere fraudem dæmonis, numinis offensam, sceleris pœnam, donec veneficium cum sacro cereo sigillo, & quam tum capessebat viam cum mora confessionis faciendæ mutauit. At domi, præter cæteros, tentata constantia vnius, qui non solum atrocia verba cum minis, & inanes blandicias cum lacrimis permixtas contempsit patris, sed eius animum ita placidum reddidit prudenti oratione, vt placatus

di-

discedens postea; & natum nostræ disciplinæ, et seipsum cunctorum precibus commendarit. Longe mens alia parenti alteri nobili in primis, et claro, qui prætentatum antea filium, ipsemet ad nos, repugnante quamquam domo & cognatione vniuersa, quattuor aut quinque dierum itinere grandæuus adduxit. in simili fere sententia Abbas, germani fratris ingressum per litteras gratulatus, precatusque vt eueniret feliciter, nec vlla vmquam ilius subiret pœnitentia. Mortem obijt e Nouitijs vnus explorata spe vitæ melioris: nam et paulo ante decessum, visum sibi cacodæmonum appellans, Tuum, inquit, conspectum non horreo, bestia truculenta, ope diuina fretus, et integra conscientia. Conciones, his etiam annis, vt proxime scripsi, habitæ tribus locis: vtiles omnes fuisse probauit euentus. quædam erat consuetudo, vt statim a concione sese proriperet populus e templo, quod reliquum erat sacri pro nihilo habito: hanc vt noster tolleret, tale commentum excogitauit: orat, vt secum, post adoratam hostiam, certas ad Deum preces pro afflicta Germania effundant: consilium pro meliore fuit: subijt paulatim officij huius dulcedo, & inuisa primo cõmoratio, nunc a cunctis amatur. Auditi vno anno de tota vita quadraginta duo. a falsarum errore opinionum deducti nouem. Præpositus quidam cum alio sacerdote Societatis commentationibus

instructi. Intra extraque vrbem pueri puellæque summam Christianæ religionis edocti. Ceterum, sacerdos vnus in pagum missus valetudinis firmandæ, concionando, aurem confitentibus præbendo (hi fuere centum circiter et quadraginta) doctrinam Christianam explicando, tres sagas damnatas veneficij ad recte moriendum instruendo, easque ad rogum vsque, pietatem collaudante multitudine, deducendo, multorum consilio, auxilio, solatio fuit. Hæc et similia cum conantur nostri domi foriſque, multorum in se experiuntur, præcipue serenissimi Gulielmi Ducis, beneficam in multis rebus, humanamque naturam. Ad rem familiarem accessit ducenorum florenorum annuus prouentus.

COLLEGIVM OENIPONTANVM.

VT GRAVITATI morborum, medicamentorum respondet vtilitas, terriculis diaboli opponitur sacrarum multis in locis planguncularum vsus. ex eo genere nonnulla ponentur. Affirmabat se quidam Inferis destinatum ob scelera commissa, furijsque agitatus inuocabat dæmonem subinde, quem & adesse monstrabat, pauentibus alijs, indicis intentu: hunc persanauit vnus e nostris, mollibus primo delenitum verbis, mox etiam ad confessionem adductum, donata, quam pie demitte-

ret

ret in pectus, bulla agni cæleſtis. Corpus quidam animumque diro animarum prædoni deuouerat tempore præſtituto: hora fere inſtante(vt ſæpe praua conſilia,& nimium calida reputantur poſt factum) mæſtus atque anxius adit ſacerdotem: eum dum conſulit tremen-tibus labris, deerrantibus oculis, repentino pauore,Opem,exclamat,infelici, opem. quin tu expedis pater auxiliare aliquod ſacrum. Quærenti noſtro, ecquid noui? Aſtat,inquit, ante oſtium hoſtis, opperiens abeuntem, & atroci vultu minitans raptum ex condicto.ergo huic quoque ſimile remedium allatum eſt. neque hæc ſunt fama incognita. Ruſticus, cum inaudiſſet Oeniponti agere viros, qui veneficia& præſtigias certis medicaminibus abigerent, in Collegium venit, medicinam (hoc verbo vtebatur)petens aduerſus diabolum.interrogatus,quid intelligeret nomine medicinæ: haud ſcio, reſpondit: nihil enim præter auditũ habeo:ſed iſtud,quidquid eſt, quod diabolum fuget. Data igitur particula cerea:quã ſalutarẽ ſenſit adeo,vt paulo poſt vni e noſtris per ipſius oppidum iter facienti,cum propterea obſideretur a pluribus,ſeptuaginta amplius fuerint diſpertiendæ: frequens autem in hac ora dæmonum aſtus.Per uigilio Sancti Andreæ,& Natalis Domini,viginti abhinc annis,ſolebat mulier cantionibus dæmonem elicere,ſcitatura, quæ fors

maneret, vita quam longa, cui iungenda: mercedem vaticinij offerebat (quod horrent aures) deuotionem animi & corporis: tam impiam, tam inueteratam consuetudinem execrata est tandem defleuitque, nostris admonentibus. Vim vitæ suæ afferre viri mulieresque, diuersis in familijs aliquot, ferro, veneno, laqueo, ut liberarentur infamia, inopia, conscientia, destinauerant: quibus opportuna nostrorum intercessio, commonitioque subsidio fuit. Sed & quidam, ab insidijs annorum octo, quibus sese malus dæmon variarum referens ferarum species atque ora, videnti obtulerat, præbuerat etiam candentem globulum instar hostiæ deuorandum, diuina gratia ereptus. illud grauius. Mulierem, solita sequioris sexus leuitas, & desperatio in miserijs, ita transuersam egerat, vt non modo dediderit sese conceptis verbis inferno monstro, sed improba etiam lingua lacessierit Deum. Quin & aliquando, cum sæua coorta esset tempestas, cum magno fragore tonitribusque, Infirmus, inquit, diabole es, qui me non rapis volentem hoc turbine: neque tu adeo magnarum virium Deus, qui contorto inuisam fulmine non detrudis sub Tartara. exerite vterque vires in mulierculam prouocantem. O singularem Dei clementiam, & propriam ipsius. vix emiserat uocem infandam, cum interior lux quædam

dam illuxit animæ, & immissus ignis resoluit oculos in lacrimas: tum seipsa primum, dein etiam coram sacerdote, reprehendit: non irri to consilio. Inter hæc, accidere aliqua audi- tu iucunda. Pia mulier sanctisque precatio- nibus dedita, cum his aliquando in conclaui instat attentius, superfundenti se nescio vn- de lætitiæ vix temperat: sublatis oculis albam aspicit columbam suspensis leniter alis super volitantẽ, pulcherrimo visu. protendit manus more humanæ cupidinis, vt apprehendat, sed auolans illa, admirabundam reliquit, & persu sam incredibili voluptate. Benigne altera fa ciebat pauperibus, non sine obiurgatione & ir risu amicorum, quod defraudaret se ipsa: ita- que remisit aliquid de consuetudine, cum gra ui morsu: sed eam admonuit in somnis miseri- cordiæ mater, ne intermittat pulchritudinem incepti. Nec minus est hoc mirandum. Vir splendidis ortus natalibus, magna in Dei ma trem veneratione (in cuius honorem exorna- uerat templum, sacrasque ædes obierat pere- gre, longe distantes) diuturni vi morbi eo re- dactus erat, vt & audiendi & videndi sensum amitteret: neque tamen, aut mæruit bono de- perditæ, aut abiecit spem reciperandæ valetu dinis: plenus fiduciæ, affuturum sibi in tempo re patrocinium Deiparæ prænuntiabat: nec res frustra fuit. sequenti Sabbato, visus vide- re lucidam nubem intrantem, & penetran-

tem caput, ac desquamantem membranas oculorum: dein sibi plene restitutus est: tum vocato sacerdoti nostro visum exponit, eoque præsente tertiam vouet peregrinationem ad ædem Lauretanam: postremo de peccatis, quæ commisisse se vmquam meminerat (quod bis fecerat antea) confitetur. tres enim has narrationes propterea coniunximus, quoniam ad omnes nostri adhibiti, veluti testes: & ab ijs, qui acceperant beneficia, omni se culpa exoluentibus, Deo grates actæ. Ad sacrum conuiuium accessere, anno vtroque, amplius septena millia: quicquid deliquerant, quantum recordari poterant, repetiere centum sexaginta octo; septem cum Ecclesia reconciliati. euulsus error Caluiniani impostoris, Episcoporum, quique alijs præsunt peccatorũ cõfessionem, ipsorũ auctoritati, & vtilitati subditorum, apud quos ea deponunt (vt proniores sunt homines ad improba exempla) aduersariam esse, imperite deblaterantis. Libri complures damnatæ religionis, aut superstitionis, exusti. iuris peritus suos sponte obtulit, deditque aliorum indicem recognoscendum. adiuuant hoc opus pueri, qui eruditur in doctrina Christiana. Conciones diebus festis binæ diuersis locis habentur. Concionatoris alterius tanta est fama, vt vim ægroti sibi afferant cupidine audiendi. Inter nobiles quosdam viros odia nostrorum sermo restinxit.

xit. Par item coniugum, qui octo iam annos communem torum fastidiebant, & mensam, in veterem gratiam reduxit. Mulier, quæ viri pertæsa asperam naturam, collectis iam sarcinis fugam parabat, eorumdem admonitu statuit in posterum Dei causa omnia potius tolerare. Virgo impenetrabilis pudicitiæ, quæ frequentat templum, ab amatore deprehensa, clamore edito summum quidem periculum effugit, sed multis colaphis egregie accepta, notabili victoria. Mulier denique e Turcarnm genere a Christianis capta, Ducique serenissimæ dono missa, a nostris instructa ad fidem, abluta mox salutaribus aquis, in magna corona nobilium, Archiduce suscipiente: et sane huius pietas (quoniam mentio incidit) atque in nos beneuolentia, quam æmulatur in primis Episcopus Brixinensis, prælucet omnibus exemplo. Nuper e proceribus quidam non inferius duxit dignitate sua, ad sacrum assistere, tamquam ministrantem, & librum præferentem in celebri frequentia. De Gymnasio ac Sodalitio illa sollemnia. Societatis, etiam apud aduersarios, nomen illustre: sic vt eorum vnus e principibus dixerit in familiari sermone, non satis mirari se stultitiam suorum, qui pusilli cum sint, eant animis contra Iesuitas de genere gigantum. Fructuose etiam loca obita oppidaque totius diœceseos. Vir viginti iam annos vxorem exegerat domo, vt cum pellice

esset, nunc, mutatis vicibus, de nostrorum cō-
silio hanc extrusit, vt viuat cum illa. quattuor
decim ipsos annos, parentes inter ac filium,
quem profusos propter sumptus, prodigum ve-
cet appelles, trium aureorum millia tantam
discordiam excitarant, vt componi non pos-
set: placuit diuinæ bonitati, vt hortatu sacer-
dotis rediret primum ad se filius, mox (eius-
dem interuentu) veniam suppliciter petens, et
fusis vtrimque lacrimis, in illorum comple-
xum, ex animo ac libenter ignoscentium. ima-
ginem diceres Euangelicæ historiæ, quam po-
pulo fuisse in scena datam Oeniponti proxime
memorauimus.

HALENSE COLLEGIVM.

ETIAM huic agro, modico licet ac steri-
sui annui prouentus. Sacram confessio-
nem vno anno obiere termille septingenti se-
xaginta duo: synaxim supra duo millia non-
gẽti nonaginta. tres ad Catholicam Ecclesiam
reuersi: e varijs atque imminentibus periculis
erepti multi beneficio confessionis, quibus de-
liberatum erat, in desperata salute, vel mor-
tem sibi consciscere, vel dæmonem adiutorem
adsciscere, vel amittere animam in scelere ir-
reuocabili. Ceterum, cum edixisset Archidux
serenissimus certum in locum comportari li-
bros lasciuioris argumenti, nec sanæ doctri-
næ, eorum inspectionem correctionemque

deman-

demandauit nostris, ne habeantur cum ma-
lo, seu cum periculo legantur. At sereniſsi-
ma Regina Magdalene vltima ex tribus sorori
bus Collegij fundatricibus, superiore anno ab-
iit in locum suis iam virtutibus in cælo destina
tum: funus ei celebratum in templo nostro
pro ipsius voluntate, non regale, aut magni-
ficum, sed quale esse solet reliquarum virgi-
num eiusdem instituti: vt hic quoque osten-
derit modestiam, qua semper excelluit. Et
iam suis sumptibus Conuictorum absoluerat
domum, cui nomen a Sancta Catharina: eo-
rumque auxerat numerum, submittente Epi-
scopo Brixinensi: et paulo ante quam dece-
deret, ad ceteram templi supellectilem ad-
iunxerat insigne velum acu manuque pi-
ctum sacro pegmati inumbrando. mors vi-
tæ consentanea fuit: eam cum instare intelli-
geret, conuocari voluit vniuersam familiam,
et per vnum e nostris peti veniam communi-
ter ab omnibus, ipsius nomine, si seuerioribus
aliquando verbis, exigente officio, vsa esset.
Discipuli omnes seduli, suique muneris dili-
gentes. quanta spes fructus, vel ex vno conie
ctes. Puer adhuc tenera ætate genere atque
indole nobilis, ita retinet memoria, quæ ad
formandos mores a magistro dicuntur, vt cum
vidisset laruatum puerum hac illac temere
cursantem, memor personatos sæpe repre-
hensos, oscillum ex eius ore vi detraxerit, ad-

dita

dita obiurgatione, minisque, ni in posterum abstineat. Idem, alio tempore, cum audisset nescioquem fidium ac neruorum concentum recordatus præcepisse eumdem de frenanda oculorum auriumq; licentia, ad Vlixis exemplum, vtramque aurem obstruxit digitorum insertu. tum conuersus ad æquales. Hoc agite, inquit, ne per aures influat animæ venenum. Macte puer ista indole. Anno priore, sacerdotem vnum, quæ grassabatur dysenteria nobis eripuit: alteri, cum permissu superiorum vouisset ad Beatæ Virginis peregrinationem pro valetudine, pepercit: vt meminerit Dei concessu propagatam sibi vitam, persoluendo quidem voto, sed multo magis, ad amplius Dei obsequium, extendendo labori.

COLLEGIVM LVCERNENSE.

Ex SOCIETATIS muneribus, quantum in nobis fuit, nihil omissum. Quæris communicantes? vt vtrumque annum coniungam, in vrbe ipsa amplius vigintiquattuor millia. de tota vita confitentes? tercentum quinquaginta. hæresi renuntiantes? septuaginta quattuor. Catechismus expositus. concordati discordes. desperati ad spem, perditi ad meliorem vitam, desertor ad suum ordinem, veneficii damnata ad salutarem confessionem, turpis muliercula ad amorem pudicitiæ, errantes

tes,in viam reducti: adducti plures ad seruan
da ieiunia, cum est opus, Catholico ritu.
stips pauperum subsidio,eorum præcipue,qui
bus inopia præcludit iter ad litteras,collecta.
Virgo multas post preces, & maturam delibe
rationem,virginitatis voto se Deo obstrinxit.
Oblatum altera annulum amoris indicem,
conciliatorem stupri, in publicam viam de fe
nestra proiecit indignans: vtraque in religio-
nis cultu vtitur magisterio nostrorum. Iam
quid dicam de scholis temploque? frequentes
illæ, ac studio pietatis addictæ: multi ex ijs,
præsertim qui e Sodalitate Parthenia, religio
sorum vitam affectant: ante sepulcrum Domi
nicum,maiore hebdomada,magna vis se spō-
te verberantium fuit. in explicandis rebus,
quæ ad conscientiam pertinent, præclare ope
ra ponitur: hinc cœnobitæ cuidam iniecta cu
piditas cōfessionis generalis, ad quam etiam
Cœnobium totum libente Cœnobiarcha per-
duxit. Ad templum autem,dono piorum, in-
tegra tunica Nicolai anachoretæ apud Helue
tios sanctitatis fama inclyti, & sacræ coronæ
spineæ particula, insignis thesaurus, & orna-
tus, accessit: hæc posterior ea condicione tra
dita est, vt redhibeatur Tigurinis, vbi ad Ca-
tholicos redierint: quod maxime optamus.
Aram maximam egregia illustrat tabula ima
ginem referens Christi pueri dum circumci-
ditur gementis sub cultro: Domini Ludouici
Phip-

Phippheri donum : æstimant periti florenis amplius mille. ea cum dedicaretur, ab eodem epulum Senatui datum. magna autem viri optimi erga nos liberalitas, siue fundando struendoque Collegio, siue, vt triennio ante tradidimus, templo extruendo. excitauit pietatem populi ad sacrorum veneratione Nuntius Apostolicus Parauicinus: de cuius religione ac beneuolentia erga nos iam multa rettulimus continenter duobus annis: nequa in præsens repetenda. vnum adiiciam: quo die accepit insignia Cardinalis, cum Clero primoribusq; Lucernensibus in Collegio pran sum, salutatumque a nostris Latina oratione magno plausu: complures deinde dies apud nos diuersatus, discedens his terris magnam reliquit sui famam virtute partam. Per pagos finitimos, immo & longinquos, (fine enim anni prioris apertũ ostium ad Missiones multas) fructuose excursum. Longum est, singillatim numerando percensere omnia. Lustrata ampla oppida, & frequentia (in quibus numquam antea, aut raro auditi nostri) circiter decem. edocti vbique non iam pueri, sed promiscue omnes elementa Christianæ professionis: instructique concionibus, atque, vt acervatim complectar multa, mille centum sexaginta duo a peccatis absoluti. a totius quidem vitæ sexaginta. ab hæresi tredecim. Sodalitium Deiparæ restitutum duobus in locis,

iam

iam pæne collapsum. pax constituta inter discordantes, & inter coniuges, quorum paria duo, longa post iurgia diuortium cogitabant. adeo strenue præstitum, ac diligenter, quidquid poterat a sacerdotibus duobus, tam per diuersa loca, spatio bimestri. Missi etiam duo cum sociis, vt adsint Heluetiorum copiis in Gallia, magno cum eorum labore, ac militum fructu: audiunt confitentes: & (quod mirum in castris) sacrosancta Eucharistia reficiunt: morbidos conquisitos seponunt ac subleuant: derelictos solantur iuuantque: moribundos non deserunt: sepeliunt mortuos: quibus in muneribus fratris nostri pietas, qui sacerdotum erat socius, maxime enituit.

MISSIO LAVFFENSIS.

OCCASIONEM, initium, spem huius Missionis, proximis annalibus accepistis. quo in statu res fuerint duorum operae nostris, recordari potestis: videbantur enim non parum vtilitatis attulisse. Verum, vt languescunt plerumque bene cœpta, ni subinde foueantur: cum aliqui nutarent, inferentibus sese hæreticis, & blandiente tot annorum improba consuetudine, periculum occupare Episcopo placuit, repetitione nostrorum. Missi sacerdotes duo in tio Quadragesimæ: tantumque profecerunt concionibus, fami-

familiaribus congressibus, facilitate sermonis, disputatione, Cathechismo, ut hæreticorum turris conuulsa dudum, videretur nunc penitus corruisse. omnes iam Zuingeri in Præfectura, quæ Lauffennm oppidum, & quinque, aut sex præterea pagos complectitur, miserunt hæresi nuntium, magna cum religione de peccatis confessi: exceptis perpaucis Anabaptistis, obfirmatis in malo. itaq; alia iam terræ facies, & mens incolarum. Erat antea suspectus monstorum aduentus, vt eos nec colloquio dignarentur: nunc ita iucundus, ut æquo animo discessum non ferant: rei diuinæ, cum fieret, vix decem aut duodecim operam dabant: nunc tanta adest frequentia, vt superfluēti multitudini amplum quamuis templum videatur angustum. Et dederunt Lauffenses præclarum suæ testimonium optimæ voluntatis: cum enim rumoris nescioquid afflasset, euocaturos ad Martinalia sacrificulum Basileensem, & se falso insimulari intelligerent, misso ad Principem certo viro cum litteris, sancte affirmarunt, vitam sibi prius ereptum iri, quam vt falsiloquis iterum imperitorum fallacijs se decipi patiantur. Interuisi & pagi propinqui. eiecti a præcipuis duobus buccinatores verbi, & Catholica fides recepta. factu ros idem reliquos spes magna affulsit; ita, quæ dicuntur a nostris, quorum ante ne facies quidem nota, pronis animis & auribus omnia ac

cipiun-

cipiuntur. Hæc & talia impulerunt auidum Principem propagandæ religionis, vt ſuſcipe-ret cogitationem Collegij inſtituendi in Brun trutana ciuitate, vnde breuis excurſus ad ſuæ loca ditionis, & apparatus ager vber atque amplus, ſementi diuinæ.

SEDES BRVNTRVTANA.

BRVNTRVTVM ciuitas eſt in Ciſiu-ranis Sequanis, & cælo læta, & ſolo, Baſi-lea m, Mompelgardiam, Alſatiam, in ambitu habet, a Gallogermanis incolitur, ſiue a Gal lis, Germaniſque permixtis: nempe in cõfinio: ita neceſſaria lingua vtrorumque: & miſſi Ca-nonicorũ cõſenſu, permiſſu Patris noſtri Ge-neralis, anno poſteriore, octo e noſtris alij Ger mani, alij Galli: interprete Epiſcopo Baſileẽſi: cuius erga nos amor paternus: is villã aſsigna uit nõ modici fructus: is ſupellectilẽ omniaque vtenſilia procurat, ſuggeritque neceſſaria: is templum ædificare meditatur, & in quo ad tri ginta alantur, fundare Collegium. et conatus eſt aliquid (vt pulchrarum rerum initijs ſolet) doli machinator diabolus. fabulam intendit, ſed excuſſa, apparuit (quod erat) impudenter conficta. Sodalitas externorum ſacerdotum cognomento Sancti Michaelis domum nobis commodam conceſsit, dum Collegium extrui tur. Igitur, tertio nonas Nouembres, poſt pro-luſio-

lusionem orationum ac dialogi, factum initium docendi, magna gratulatione. magistri quattuor. conciones duæ, Gallica, & Germanica, diebus festis, magno accursu. Nimirum agnoscitur quid interfit intet inanes Salmoneorum tonitrus, & vera fulmina. A Pentecoste ad tertias nonas Nouembres Christi corpore apud nos pasti nongenti. hoc tamen anno, inter Bruntrutanas curas aliquid deriuatum operæ ad Lauffenses. Ea hebdomada, qua antecedit sanctum Pascha, concionatus vnus audiuit ducentos: matronam nobilem ad gremium Ecclesiæ reduxit. Obiti etiam pagi Episcopo suadente: et (ne contrita repetantur) viri primarij ædes infestæ nocturnis lemuribus rite expiatæ, & tranquillitati redditæ sunt.

FRIBVRGENSE COLLEGIVM.

MVLTORVM denique flagitationibus, quas indicauimus proxime, obsisti non potuit. quaternæ conciones statis temporibus locisque ad populum habitæ. hoc specimen fructus. Sacræ ædes nitidiores, vestes ornatiores, imagines splendidiores, refectæ, vel factæ. Rosariorum vsus reuocatus. libri inutiles oblati vltro ad comburendum. Bacchanaliorum petulantior licentia prohibita. quingenæ confessiones diebus festis exceptæ. vno anno commemorantium delicta omnia, duæ

& se-

& septuaginta. a turpi quæstu ac desperatione mulieres nonnullæ. veratrices duæ, quarum altera, familiaritate spiritus infandi, scire ventura, ac prædicere credebatur, manes, altera mariti elicere, fallente diabolo, sibi persuaserat, ad bonam frugem adductæ. ad rectam fidem quadraginta duo. fenus compressum. æs alienum redditum. sedata iurgia. hæc fortasse cum aliis annis communia, sequuntur propria. flagellorum vsum, vt est his hominibus nouus atque insolens, anno superiore, vnus, diebus dicatis Pœnitentiæ inferre cupiebat, cum se cædendi mõstrauit exemplum, nullo æmulo. at posteriore, triginta inter, indutos sacco, nudisque pedibus procedentes, lugubri cum cãtu ad Domini sepulcrum sub crucis vexillo, visi aliquot se verberantes, nec cicatra sanguinem (vt fit talibus in rebus) modo huc aures populo, modo illuc oculos diuidente. A dæmone obsessus, canem magis ringendo et latrando, quam ratiocinando & loquendo hominem, se esse ostendebat: hic a Burgundia vsque ad nos adductus, vique summa compulsus in templum, non prius desijt canem agere, quam agnus Dei in collum inflectus est: tum deinde obmutuit: et humanitati redditus, salutari animum confessione purgauit. idem amuletum alteri fuit eodem morbo laboranti. Friburgum venerat quidam, multarum linguarum scientia excellens, honesta di-

gnitate oris,& palam pudore compoſito:cum videres faciem, videretur eſſe quantiuis pretij: diuinum ſe eſſe dicere,Deoque acceptum: oracula fundere, peccata hominum,aut vetuſtate,aut obliuione obruta,in lucem proferre, alienas pœnas in ſe ſuſcipere,infantes puerperos ab obſtetricibus non rite ablutos parentibus prodere:his, & talibus technis, magnum ſibi comparauerat nomen:vt haberetur vulgo ſanctus:cum tamen imponeret multis, ac diſſuaderet votiuas peregrinationes ad loca pia: quod,mutatis partibus, vnum ſe pro omnibus ſatis aſſeueraret facturum. diabolica fraus cæleſti voce detegitur, ad fabrum ferrarium, quem verſutus emunxerat argento,ſecundum quietem emiſſa, vt confeſſionis vſurparet ſacramentum, & in perſoluendo voto vteretur arbitrio noſtrorum. ita nihil falſum diuturnum. Mirum accidit cuidam tæterrimis operto ſceleribus, præſertim præcipiti quadam Deo cælitibuſque maledicendi conſuetudine. cum enim poſt irriſos, atque irritos multorum admonitus, præteriret templum, et conieciſſet oculos in Crucifixi imaginem, caſu potius, quam pie (quæ enim ſcintilla pietatis in tam impio pectore?) ita quaſi collacrimantis Ieſu radijs, qui emicare videbantur ex oculis, commotus animo eſt, vt e veſtigio ad nos accurrens,animo ſaucius, & trepidus conſcientia(niſi poſtquam abſolutus eſt)nullam fecerit

repre-

reprehendendi sui,& veteris vitæ innutritæ vitijs accusandæ finem. et sunt tamen aliqui, in quibus vim agnoscas cælestium præceptorum. Mercenarius locare noluit operas suas hæretico hero,ni antea conueniisset, vt liceret sibi quotidie vita victuque vti communi Catholicorum. Alius,cum puellam videret a parente modicis facultatibus in seruitium hæretici addictam, vt eam liberaret periculo amittendi pudoris,ac fidei, suis sumptibus tuto loco apud Catholicos educandam suscepit: et fere etiam ex parte adoptauit,paterno affectu. Actum cum præfecto Xenodochij, vt inquilini, & peregrini pauperes, & suscipiantur libentius,& humanius tractentur. Consultum custodijs publicis, tum alijs rationibus,tum piorum distributione libellorum, fallendo tempori, & fructuose solatio quærendo. Damnati fontes in morte firmati: vnus ex ijs,antequam daret pœnas,cum Deo sanctaque Ecclesia reconciliatus. Quædam acceptam propter iniuriam odio feruebat implacabili,vt anniuersariam Christi corporis perceptionem præscriptam lege in leui haberet: hanc postea ita Deus mitigauit per nostros: vt prouoluta in genua veniam ab eo petens,a quo fuerat læsa, admirationi simul & pudori esset. Restituta pax parentes inter ac filiũ, admirabili artificio sacerdotis, cum se ipse proiecisset ad iratorũ pedes,& deprecaretur odium æstimatio-

ne diuinæ offensæ. Discipulorum fructus, ſodalium, ab alijs annis non degenerauit: cui his cõiunxere se Augustiniani aliquot & Fra ciscani, miro ardore pietatis. Est & altera con gregatio externorum, ad iuuandos alios mi me attenta: eos ad nos adducunt, vt opa animis, feramus: nam corpora ipsi procura Magnus numerus addiscẽtium capita diur legis, & admirabilis profectus: delectantur rentes filiorum spectaculo, erudiuntur doctr na, commonentur exempio. Ceterum, amo ciuium respondet nostro labori. Sed Praepo copi, quod alias est traditum, beneuolentia sin gularis: omnem lapidem mouet, vt promoue tur ædificatio Collegij: superiore anno ciuita tem obiens, qua apud omnes valet auctorita te, gratia, eloquentia, tantum profecit, vt qua dringentas impetrarit pro materia saxorum vecturas. Nec quieuit etiam anno posteriore repertor mendacij: subdito rumore, vim ingen tem pulueris tormentarij, ad inflammandam vrbem, intra parietes Collegii recondi: quod cum credunt nonnulli, aut verum videri vo lunt, excitarunt alios, vt nocturnas agerent excubias si quod intenderetur nobis, periculo propulsando: donec falsi criminis dissipata ne bula Sole veritatis, impendens procella deto nuit.

RA-

RATISPONENSE COLLEGIVM.

NON MINORIS operis est perpurgare agrum, vt seras, obsitum sentibus, quam excolere vrbem, vt instruas, hæresi infectam. Lacerant quidem spinæ in extrahendo, sed sequuntur: nec penetrant se rursus in terram euulsæ semel, vt fruticentur iniussæ: ceterum, si non attingas, non lædunt, nec intendunt se cum alijs coniunctæ. Longe alia ratio in senticeto hæreticorum. Inuitis vis adhibenda, plerumque irrita, nunquam non necessaria, interdum ijs, qui afferunt, laborioſa, quibus affertur, molesta. nec vero confecta res est, vbi victi: quos videris dedocuisse, fouendi sunt ratione, consilio, præceptis. timenda interim simulatio, dolus, fuga: et sæpe, qui duplici animo accessere, in discessu plus nocent. adde quod, affines eiusdem insciticæ, imbuti odio, sermonibus non temperant, vti gladium corte, sic inuidia asperant linguam: nec iam manum vellentis vulnerant, sed famam: interim coitione facta, consociantes venena in perniciem, non solum pestifero pugnant afflatu, sed in apertum exeunt certamen: vt superati etiam non quiescant. Non tantus (vt est in fabulis) exantlatus Herculi labos, cum conficeret hydram sua ipsius clade renascentem. Vnum remedium, euocatus e cælo ignis, exurendæ

pesti, ne iterum se innouet. Et spem quidem
Deo omnem ponunt nostri, vt malum auerru
cent, sed rem tamen nihilo segnius peragunt
aduersus hominum pertinaciam. Id cum ips
locis semper perspectum, tum maxime Ra-
ponæ vtroq; anno. A Luthero quidem desci
re, vt de vrbe distincte ponam, non plu
quinquaginta tribus: sed Catholici, pauci
cet, violentia aduersariorum accensi sunt m
gis in recta fide, vt in fornace ignescit ferrum
aqua iniecta. Quin & ex iis, qui confugerunt
ad cœtum recte sentientium, viri nobiles non-
nulli, ab hæreticis, verentibus scilicet ne noce
rent exemplo, hostilem in modum appetiti
contumeliis, passi iacturam rei familiaris, in
carcerem abrepti, perstitere nihilominus in
sententia, iniuriam quamlibet, aut damnum,
tentationem constantiæ suæ esse arbitrantes.
Horum vnum Bauariæ Dux in numerum sena-
torum adlegit. Sed & vnus, Theologiæ doctus
sacerdotioque præditus principis templi, vir
& consilii magni & virtutis sese ad nostram So
cietatem adiunxit. persuasum desertoribus
tribus religiosorum exercitus, vt redirent ad
castra. aperuerunt quicquid aduersus Dei le-
gem gessissent annis omnibus homines circi-
ter quadraginta. Virgines, vno ex Cœnobio,
septem. Externus quidam, graui confectus
morbo animi & corporis, (erat hæreticus &
ægrotus) vt hæresim euomuit cum confessio-
ne pec-

ne peccatorum sanatus est totus: vt ne ipse quidem medicus, eodem, quo dudum ille, laborans animi morbo, idipsum crederet, quod videbat. Coniuges, qui inter se ita disidebant animis, vt iam sedecim, aut etiam viginti annis, ne commune quidem contubernium velint, in eumdem torum reducti. nec vllus transit dies festus, qui non aliquot videat in templo nostro communicantes: vbi explicantur Euangelia, vt etiam in maximo templo, magno vtrobique numero, confluentium etiam e vicinis pagis: quem stulti æmulatores Lutheri, dum carpere volunt, augent, furtim adrepentes: quamquam & ipsi suos agunt conuentus: quorum præcipua materia, in nos maledicta. Præclarum vero illud, & vel ipsa insulsitate ridiculum. Quod Calendis Ianuariis, cum ad eos e loco superiore verba faceret quidam, de strenarum vsu, quibus missitandis vltro citroque Romani auspicabantur nouum annum, aliqua nugatus, adiecit pro corollario, missam a dæmone anniuersariam strenam Senatui populoque Ratisponensi, strenuam doctrinam Iesuitarum. I nunc, nega istos helluones liborum, peritos esse antiquitatis: nam suo quidem iudicio, vt sunt uiri pleni semper succi, non nisi dicta musica e corde saturo eructant. Neque hoc tantum: auditores nostros a concionibus, operas abducere conantur a fabrica templi: frustra: nam hæc ad te-

ctum pæne perducta est. nec mulieres multo modestiores: incidit unus e nostris opsonator, in foro, in procacem & petulantem, a cuius verbis primum, tum cubiti impulsu, dein uberibus, & pugnis male acceptus est: nec fortasse ante defatigationem dimissus fuisset (vt validus est sexus, & audax aduersus non reluctantes) nisi interueniens maritus, dulci illam labore, hunc molestia liberasset. At nos, adferendam opem miseris, quod se tales esse nesciunt, magis intenti. Doctrinæ Christianæ explicatio frequens, & crebra: docentur pueri: prouocantur adulti: Catholici conueniunt vt discentes, vt exploratores alii: sed tamen delectantur, vt cum velint maxime, reprehendere non possint. Subornarunt nuper (vt est difficile non lædere quem oderis) puerum audaculum, vt contenta voce, de improuiso, fallacibus interpellaret argumentatiunculis sacerdotem disputantem de inuocatione Sanctorum: sed agnitum statim virus, & frigus: Catholici sic irritati, vt a puero manus vix abstinerent: at noster, prudenter respondendo, ac sedato vultu, quæ mittebantur per puerum, diluendo veteratorum obiecta, non minorem rettulit modestiæ, quam doctrinæ famam. Iam quoniam, inuecta in hanc vrbem hæresis exturbarat cum pio quolibet ritu omne supplicationum genus, data est opera, vt magnifice & apparate celebrentur. Festo igi-

tur cultu, disposítum processit agmen, per ætatem ac sexum: & concentu musico celebra tæ litaniæ per vias publicas talium vocum iamdiu ignaras, succinentibus turbis, cælo re- sultante. Catholici vndique sese ad spectacu- lum effuderant lætifico plausu: cum interea Momi nostri, stipati coniugibus liberisque, vnam in domum propere cõuenirent, vt cum admiratione spectarent e fenestra, quod sæ- pe cum stomacho calumniabantur: neque il- lud risu caruit, quod quidam e ducibus con- taminati gregis, non contentus semel aspe- xisse, compendia viarum quæritans, alium at- que alium locum auide occupabat, vt pasce- ret uisum. Indictum erat eo tempore Iubileũ: quibus diebus venisse dicitur quidam ad no- stros, rusticus, opinor, & homo antiquæ sim- plicitatis: cum sui aduentus eam causam fuis- se diceret, quod audisset haud ita pridem e cælo venisse litteras a Deo missas, quarum par ticipem se fieri cupiebat. nec valde errabat. in- telligebat nimirum ueniam peccatorum cer- ta lege & condicione a summo Pontifice Dei Vicario concessam. usi sunt ea occasione non pauci: neque similem aliam amiserunt primo die ineuntis anni superioris, hortatu Procpi- scopi, qui & ad aram eo die operatus in tem- plo nostro, ea de re commonuit populum fre- quentem, multaque de nostræ officio ac pro- fessione Societatis amantissime interiecit.

Qua-

Quadrageſima, diebus ſingulis, veſpere, quinquageſimus pſalmus decantatus in celebri frequentia. Triduo ante Paſcha ornatum honorarium Domini monumẽtum cultu ſollemni, illemni, & face plurima, ceu noctu aſpicitur calum corona ſiderum illuſtre. Excitauit ea fama perinde impios pioſque: & illi quidem, lucifugi, fide tenebrarum contecti, ſeſe inferentes inter globos piorum, luſtrabant omnia curioſius: cum tamen prodentibus flammis latere non poſſent. Reſtat, vt aliqua de ſcholis: in quas ſuperiore anno de nouo ædificatas immigrauimus, dramate primum peregregio dato, quod ita promiſcue gratum, vt grates etiam egerint, qui noſtra omnia reprehendunt. Poſtridie ſacrum fecit Proepiſcopus, beneque precatus eſt diſcipulis Pontificio ornatu: ij iam ſunt centum quindecim, quatuor claſsibus tributi: non magnus fortaſſe numerus: ſed ſi pro loci ratione ac temporis, ingenium eorum conſideres, probitatem, pietatis ardorem, ſtudium litterarum, non pauci videbuntur, ſed electi. Ceterum, vt taceam piam aliquorum erga nos liberalitatem, et in primis Proepiſcopi, qui florenos quingentos ad ſcholarum ædificationem dedit: non omittam oblatum digitum beati Volfangi cum lipſanotheca argentea non exigui pretij: ſic factum, Dei benignitate, vt cuius habemus ædes, quod proxime rettulimus, eiuſ-

dem

dem etiam aliquod patrocinij pignus habe-
remus.

MISSIONES ALIQVOT E COL-legio Ratisponensi.

HAEC FERME in vrbe ipsa. Verum, quoniam non vrbibus solum, in quibus fixerunt sedem, prodesse solent Collegia Societatis, sed operarum etiam partem sibi vicini vindicant, partem & longinqui: vt æque notis ignotisque, et, quantum in nobis est, omnibus vtiles simus: fiunt Ratispona præter breues quasdam excursiones, & indictas, longiores aliæ, quasi sollemnes ac statæ, ieiunio verno. Etsi solent huc interdum accurrere auxilij causa & consilij e locis distantibus. Pius Abbas & doctus cum sodali eiusdem Cœnobij aliquot milliariorum suscepto itinere ad nos venit sacris commentationibus excolendus: magna ex eo deriuata vtilitas in alios, quos regebat. nam cũ ad illum duo e nostris sacerdotes inter obeunda varia loca diuertissent, quasi a Deo essent missi, suos conuocauit, & præfatus aliqua, cum modesta laude nostri ordinis diuinitus instituti (dicebat ipse) ad solamen & regimen animarum, adiecit. Quin vos oblato tempore vtimini: videte ne fugiat occasio, haud scitis an iterum reditura. Habetis domi, vestro commodo, quod magno quamuis labo-

re

re si quæreretur. non recusandum foret. Mihi quidem, vt voti efficerer compos, haud ita pridem, vt scitis, bis ad horum socios eundi biduì ferme itinere, eadem causa fuit. Ite alacres, diuinum agnoscite beneficium: procurate vestram conscientiam: cum res ipsa clamat, nullius oratione est opus. Persuasit. bonam eorum partem postridie apud nostros confessi. coniungam aliud simile. Pernoctabat eorum alter in Cœnobio Cistercienſium, Cellam Dei appellant: rogatus sermonem habuit ad monachos: in quo cum iecisset aliquid de Iubileo Pontificio, omnes (vno excepto domesticis rebus impense occupato) illud vt consequerentur, cunctas maculas expiarunt. Itum igitur in pagos frequenter, eaque itione ac reditione, non commoratione solum, aliqui ex occasione abiecerunt improbam sectam. sed longior illa profectio vtriusque anni, sub quadraginta dierũ ieiunium, vtilior. Missi enim bini per totam fere diœcesim viatico & litteris a Proepiscopo instructi, laborem fructu superante. Itum in oppidum vnum atque alterum, & in castella duodeuiginti: & (in transitu) rustici circum mapalia, & siluicolæ non neglecti. Primum oppidum decem milliaribus Ratispone distat, alluit Isara prono amne in Danubium influens: nomen Dechendorfium: celebre prepter insigne olim sacrosanctæ Euchari stiæ, & Iudaicæ perfidiæ monumentum: etiam

nunc

nunc, nouem hostiæ, miri candoris, veluti a manu recentes, in altari maximo perhonorifice asseruantur: templum ipsum sepulcrum Domini indigitant. hic interuisi pauperes, auditique in Xenodochijs, quæ terna sunt, & leprosi proprio in domicilio: eorumque cura susceptа: sacris diebus & negotiosis concio habita, bis sæpe diuersis locis. explicatus Catechismus sub vesperam, sine discrimine ætatis, aut sexus. Eadem omnino præstita in oppido altero, cui nomen Pladlingium. et (vt multa paucis) absoluti a peccatorum nexibus, his locis omnibus, ter mille ducenti quinquaginta quinque: ab hæresi, septem. grex cum pastore reconciliatus. superstitionum usus coercitus, & confutata defensio. quodam in pago, diebus, quibus versati nostri, feriati fuere pagani omnes, cultiore vestitu, & tantum sacris operantes. Ibidem sacrificium Missæ repetitum eo lætius, quo diutius intermissum. explosus alibi, sub Missam, Lutheri impius psalmus. Vir alicubi, atque vxor, leuiculas ob causas confessionem differre statuerant: sed mulier in tam grauem incidit morbum, vt maritus diffideret: vocatus ad eam noster, qui venerat pridie, elinguem fere offendit: cum vox deinde ægrotanti rediisset, peracta confessione, & Eucharistia percepta, reddita etiam valetudo corporis est. hoc exemplo vir admonitus animum ad sapientiora conuertit. Vetus

sup-

ſupplicationum ritus; comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia reductus. Hæc & talia Dei beneficio noſtrorum miniſterio in his excurſionibus facta: quibus ita affecti omnes, vt acerbitatem diſceſſus, anniuerſarij ſaltem reditus expectatione ſolarentur.

PROVINCIA RHENANA.

COMPLEXA ſocios ſupra trecentos amplius triginta. Coloniæ triginta quattuor: Treuiris triginta ſex, alias triginta octo: in Probationis Domo, priore anno, viginti ſex, e quibus, tertiani tres: poſteriore, viginti duos: & ſex præterea ſacerdotes, explentes tertium annum: Moguntiæ modo quinque, modo tres, ſupra quinquaginta: Herbipoli quadraginta quattuor, interdum & octo: Spiræ octodecim, aliquando viginti; Fuldæ viginti tres, aut quinque: Heiligenſtadij tredecim. His adiungendi quattuor, qui in Hildeſienſi Sede, & Erfurtenſi Miſsione verſantur: Molſemij viginti quattuor: quindecim ſedecimue Confluentiæ; vno plus Monaſterij: Duodecim Paderbornæ:

bornæ:emigrarunt,(vt coniungam simul duos annos,) duodeuiginti: immigrarunt triginta septem.

COLLEGIVM COLONIENSE.

CATECHISMI, & concionum, varia per vrbis loca & templa, admirabiles fructus, institutis multis, aut restitutis in Catholicam fidem. De muliere ex Anabaptismo resipiscente, & salutaribus aquis tincta, scripsimus nuper: eam nunc imitata est soror annos nata sedecim: exemplum fecere ambæ reliquis sororibus idem faciendi, accensis iam cupiditate sacrosancti baptismi. Adultera ad desertas nuptias reuertit. Virguncula non obscuro loco, innutrita hæresi, ad rectæ religionis studium conuersa. Tres tenera adhuc ætate pueri, & tenui re familiari, commodam condicionem oblatam ab hæreticis, si mutarent fidem, magno animo respuerunt. Alij nō maiores natu, clam parentibus, timore virgarum, conciones nostras frequentant, & templum, confessioni faciendæ: auctores æqualibus, easdem vt agitent animo curas, vel munusculis spe incendenda, vel exemplo, minuendo metu. sed & ancillulæ quædam adhibitis licet minis, maledictisue abduci a celebratione nostræ ædis, siue ad vetitos cibos adduci nulla ratione

tione potuerunt: vt ieiunæ persæpe manse-
rint vel integrum diem. magnum vnius cer-
tamen, tota Quadrageſima, inditis clam car-
nibus in eius pulmenta: quod tamen, vſque ad
admirationem aduerſariorum, patientia iu-
rauit. Qui paupertate premebantur a dito-
ribus ſubleuati ſunt: ſeptem remoti a propo-
ſito voluntariæ necis: atque ex his mulieres
tres, quarum & animorum & corpori neceſsi-
tati conſultũ, Perſuaſum ſexagenariæ, vt redi-
ret in gratiam, & in manum mariti: virgini, vt
ne caſtitatis votum (cui ſe obſtrinxerat) cum
inceſto matrimonio mutaret: viro, vt ſex an-
norum pellicem, ex qua ſuſceperat liberos, du-
ceret vxorem. Mulier Catholica & pia carere
maluit matrimonio, quam virum habere, a
quo ambiebatur, hæreticum, infeſtum nobis,
quamuis copioſum, atque opulentum. Com-
mentationibus ſacris tam multi dederunt ope-
ram, vt raro Collegium, ijs qui ſe exercerent
ad iuſtitiam, vacuum eſſet: ex his adoleſcen-
tes duo e Pomerania, Græce & Latine docti,
exuta vana ſuperſtitione, Dominicanorum ha
bitum induere. In Cartuſienſibus eadem ope-
ra nauata eſt. Res ſcholaſtica promota. Scho-
læ accipiendis adeuntibus ampliores factæ: ij
amplius octingenti: Conuictores non paucio-
res quinquaginta: qui Beatam Virginem ſibi
delegerunt patronam, non Dominicis ſolum
diebus, vt antea, ſed feſtis quoque ſingulis cõ-
uentus,

uentus celebrare cœperunt: ex his, posteriore anno, octo, in alios religiosorum ordines, sex, in nostram Societatem, cooptati. nam anno superiore viginti e toto corpore discipulorum in varijs Cœnobijs se Deo addixerunt. vir magna apud suos auctoritate, sub tutela Dei genitricis, per ipsos iam quinque annos certis locis ac diebus magnam egenorum turbam ad fidem instituit refectam stipe. est qui cum socio ex eodem Sodalitio Hollandiam obiens orthodoxos confirmat, errantes dirigat, sacra mysteria celebrat, cœnobitas reuocat ad veteres leges: in vna Vltraiecto familias nobiles viginti Ecclesiæ restituit. sunt ex eodē numero alij, quibus ad adiuuandos proximos idem conatus, & ardor. In studiorum instauratione vtroque anno datum est drama, coram Apostolico Nuntio, & sereniſsimis Bauariæ Principibus Philippo & Ferdinando. Magnum Nuntij ipsius erga nos studium: ita frequens operatur sacris in nostra æde: in eadem indixit preces anno posteriore ad horas quadraginta, tanto concursu, vt ab orta luce vsque ad primam facem, templum precationibus plenum esset: pluribus interim excluſis, quam admiſsis. Apud Philippum vero & Ferdinandum Principes, eadem pæne qua apud sereniſsimos patrem Ducem, & Archiepiscopum patruum, caritate sumus: ij, dum hic fuerūt parētis iussu, nusquam, quam apud

nos libentius. vnius e noſtris opera in litteris vſi: & conſtitit profectus, cum in Sodalitio, Magnæ Matris laudes ſoluta alter, alter adſtricta numeris oratione celebrarunt: vectigalium nobis immunitatem & portoriorum aput ruo obtinuerunt. At Archiepiſcopus ipſe, & vſum vineæ, donec ei vita ſuppetat, liberaliter conceſsit, & poſtmodum Monaſterium Sanctæ Valpurges, tertio ab urbe lapide, peramœno loco. cum timerentur inuidorum ſermunculi, qui ſe excitauerant, Dominus Minucius ſedauit, ad Archiepiſcopum fratrem a Duce miſſus, cum mille taleris, quos nobis dono offerret. ſed nos, vt mos gereretur amantiſsimo Præſuli, Bonnam, vtroque anno, ſacerdotem miſimus, ad aliquot menſes, excolendis ingeniis hominum, cum fructu non pœnitendo. Ceterum, hic paucula reponenda, humanam vim ſupegreſſa: Deo diſponente, vt ad vtilitatem poſteri temporis eſſet aliquis, qui referret. Mulieri cuidam ante oculos diu obuerſabatur hominis imago: animam ſe eſſe dicebat vitrici, quintumdecimum iam annum cruciatam in igne purgante: proin eam orare, ac virum ipſius, vt apud Ieſuitas confeſsi obirent ſancta myſteria: quod cum feciſſent, & cruciatu animam, & ſe ipſos diuturna moleſtia liberarunt. Mulier longo puerperij periculo leuata eſt intra ſemihoræ ſpatium ſpecie diuini agni ad collum adpenſa. ſed & quidam hor-

horrendas has voces, ve, ve, ve, quibus eius aures assidue circumsonabant, audire desiit, simul atque in auribus audienti sacerdoti culpas, cum grandi detestatione, collocauit.

TREVIRENSE COLLEGIVM.

DE ILLVSTRISSIMI Principis voluntate promouendi per vniuersam ditionem Catechismi, scriptum est nuper: immo & eius iussu editus est, & nostrorum opera per omnes pæne eius terras inuectus, tanta cum vbertate fructuum, vt iamdiu existimetur nihil vtilius fuisse: ita, qui confessi de venesicijs imponendi sunt rogo, testantur palam, numquam se tanta impietate contaminaturos animam fuisse, si eadem pueri accepissent a Parochis, quæ nunc docentur, explicatur a nobis in æde nostra, tribusque alijs templis in vrbe, & vno pagorum adiacentium. Fieret in pluribus, ni Præsul optimus, in hoc munere Curiones exerceri mallet. quamquam & suis temporibus, per diuersa loca missi sacerdotes quattuor, bini, magna vtilitate multorum. Supersedebo communibus. Tres mulierculæ ab impuritate retractæ, nobili adolescenti, qui affirmate iurarat abstenturum salutari confessione, ni de inimico sumeret pœnas, vtiliter persuasum est, vt religione potius Christiani officij, quam iniustitia impij iusiurandi, con-

strictam fidem esse vellet. Hæc & talia cum in-
telligeret religiosissimus Princeps, cereos a-
gnos, aliaque piacularia, quæ a Gregorio
Quartodecimo Pontifice maximo dono acce-
perat, communicauit nobiscum, inter rusti-
cos ac pueros diuidenda: iam enim & rusti-
cos ipsos non pudet, dulcedine præmioli, cum
æqualibus de doctrina Christiana certare. E-
xercuerunt se pijs meditationibus super a-
lios, Parochi duo, & ex quinque Monasterijs
religiosi aliquot, spe fructus non parui. Confi-
tentium magnus numerus: vnus ex iis, acce-
pti memor beneficii, quingẽtos aureos in pau
peres erogauit. Ad Ecclesiæ gremium redie-
re vndeuiginti: firmati vacillantes: libri com
plures, ne plus noceant moribus, quam pro-
sint ingeniis, vel emendati, vel combusti: gran
dis pecunia iniuste ablata dominis reddita: a
superstitionum lue adducti non pauci: nonnul
li a desperatione extrema ad spem meliorem
erecti: ab improba viuendi consuetudine ali-
quot (in his, vna, ab impudicitia, ad frugem)
traducti. Magicis artibus, quarum seuera ad-
huc fit inquisitio, viri mulieresque conuicti,
ad rogum vsque senserunt auxilia solatiaque
nostrorum. ex his vnus, in nefandum facinus
ita exarsit, vt eo loci, quo celebrantur impuri
conuentus, suis sumptibus ædiculam Christo
sacram auctori salutis excitandam curarit.
Hæc inter, nonnulla seperatim memoranda.

Vir

Vir falsi criminis ad Principem delatus, ne rapiatur in carcerem, arripit fugam: iamque cogitauerat voluntariam mortem damnationis ignominiæ præferre: sed opportuno vnius e nostris sermone cum regrederetur in vrbem, re apud iudices discussa, innocens absoluitur: pœnaque in accusatorem conuersa: quam & luisset grauem, nisi eius precibus, qui antea habebatur reus, in mitiorem vertisset. Viri duo, apud suos primarii, ex veneficorum colluuie, cum se ipsi sponte iudicibus indicassent, immanitatem sceleris nostris auctoribus execrati, & impunitatem adepti, in Christiano se opere exercent. Totidem mulieres, & puella vna, veniam a magistratu meruere, quod appareret fraude fuisse inductas. cuiusdam, qui propter furta, ad carcerem, & ad necem quærebatur, corrasa a nobis pecunia, damno resarciendo, famæ vitæque subuētum est. nefarium inter duos matrimonium rescissum. iniuste pacta, vel dirempta, vel correcta. vir ob homicidium apud hæreticos profugus per annum sextum, cum Ecclesia & amicis interfecti reconciliatus, veniam obtinuit. vt latro audacia & scelere insignis detestaretur malefacta, supplicium que æquo animo ferret per nostros effectum est, leniore pœna a iudicibus impetrata. Quædam sic pertinaci in suos iracundia feruebat, vt negaret placari posse: sed nostrorum alloquio ita mitis est fa-

cta, vt vltro petierit veniam, a quibus erat offensa. Viri duo mutuis inter se odiis anno amplius dissidebant: nec verebatur dicitare verterque Inferorum cruciatus leues sibi visuri, præ dulcedine ultionis: sed horum quoque obstinatos sensus inflexit Deus nostrorum oratione, vt in pacem reuerterentur. Alia in ciuitate, duos inter viros Ecclesiasticos idem præstitum: tanto vtilius, quo viri erant magis conspicui: insignis nobilitate alter, præerat alter familiæ religiosorum: ita rem celebrem fecit commune multorum desiderium ac lætitia præsens. Afferam nunc aliquid, quod admiremini. Muliercula, multis iam annis afflicta valetudine, multa post remedia irrita Treuirim veniens, non ante orandi finem fecit, quam defessæ vires in pristinum remigrarent. Sacrum cælestis agni sigillum admotum uiro, e vulnere capitis vicino ad moriendum, restituit sanitatẽ, supra quam cuiquam credibile esset. Accipite aliud paulo pluribus explicandum. Acceptam adolescens iniuriam cum insigni rerum iactura, a quibus minime debebat, ferebat iniquius, quam Christianum deceret: ita dolore atrox, & mœroris immodicus, cum sub crepusculum solus obambulat, dæmonem occasionum haud ignarum aut segnem obuium habuit, effigie viri nobilis, atro colore: exhorruit primum: sed salus dicta timorem dempsit. Quærenti causam tri-

tristitiæ, respondet quod erat: tum dæmon, præcisam omnem spem recipiendæ pecuniæ per validiorum potentiam interuersæ: proin se sequatur: compensaturum omnia leui negotio. Cui adolescens. A notis mihi, & ab amicis imponitur, et habebo fidem ignoto, & quem nunc primum aspexi? bone Deus. Hoc extremo dicto veluti fulminatum monstrum hominis in auram cesit. postridie, eadem hora idem agitanti, offert se mulier amœno cultu, orat breue spatium secreti recessus: abnegat iuuenis, instantem repellit. Exin suadet illa, proferat e cubiculo gladium, etin aduersum parietem impingat: recusat principio: demum nescius quid ageret (aut cura abstulerat mentem mentem) morem gerit: inter feriendum parietem, Deus bene vertat, exclamat: hoc quoque secundum fulmen dæmonem abegit. redijt & tertio (hærebat enim adhuc infixa animo solicitudo, & pellax non deserebat) mulierem assimulat pollentem ætate ac forma: in stuprum illicit lasciua voce gestuque, nec se continet intra verba, vim affert renitenti: vociferatur iuuenis, opem implorans: accurrentibus subito domesticis, improba facies euanuit. at ipse confectus lassitudine, nec potens corporis, linquente animo repertus: rogatus timoris causam, & clamoris, ne hiscere quidem: adeo iacebat rigentibus oculis, exanimatus, per metum etiam voce suppressa: igitur

collocatur in lecto, ac refouetur, simulque re-
uocatur animus aspersu aquæ piacularis: po-
stridie rem omnem exponit, & nostrorum sum-
sacris mysterijs, consecrata cera, ceteris
armis formidatis diabolo, instructus, ita pe
terrefecit aduersarium, vt apparere desierit
Ceterum, anno priore, Pater Ioannes Hatte-
mius, admirabili vir despicientia auditionum
quæ ad rem nihil pertinerent, defunctus tripli
ci morbo annorum quindecim: neruorum con
tractione, membrorum solutione, & podagra:
quæ omnia tanta cum alacritate pertulit, vt
omnes admirarentur. Anno posteriore decess-
sit adolescens, qui ex Hibernia, vndecimo æta
tis anno, inscijs parentibus, quos habebat aber
rantes a fide, cum Coloniam appulisset, institu
tus a nostris Catholice, hanc eis mercedem
rettulit, vt se ipse in Societatem daret. Eius
vicem expleuere e Conuictorum contubernio
quinque. Gymnasij nostri auditores amplius
mille, admirabili omnes pietate. Cum Philip
pus & Ferdinandus fratres (quorum sæpe his
litteris mentio) huc veniissent, delectati sunt
crebris actionibus, quas discipuli nostri dede
runt: ijdem contra delectarunt, cum in publi-
co Gymnasio, prosa vnus oratione, alter ver-
sa, celebrauere laudes Christi resurgentis, ma
gna commendatione ingenij, ac pietatis. ma-
gnum hoc quoque argumentum ingenij, quod
Archiepiscopo corã, & nobili sacerdotum Col-
legio,

legio, omnique aula, egere nobis grates in di
sceſſu, amplisſimis verbis, cum illuſtri (eorum
vt verbis vtar) commemoratione meritorum.
nec minus illud pietatis: quod feria quinta
ſanctioris hebdomadæ, delectis duodecim ci-
uibus ex inopum turba, lymphis permulſere
veſtigia, ſuccincti: ijſdemque opipara exce-
ptis menſa, partitis vicibus, recitantes è libro
Germanico hiſtoriam Dominicæ cœnæ, refe-
cere etiam mentes, iucundo labore: conuiuæ
deinde, ſub ſuo quiſque orbe repertos ſingu-
los nummos, pro apophoreto ſecum reporta-
runt. addi poteſt, quod in comprecatione an
niuerſaria per horas quadraginta, duas conti-
nentes expleuere ipſi, moxq; alia obiuere tem-
pla, cum vniuerſa familia venerabundi: adole-
ſcentuli, ſi ſpectes ætatem: ſed in quibus efful-
geat indoles ſenilis virtutis. De Tyronibus,
præter ſollemnes illas domeſticorum pugnas,
deque ijs victorias, in qua vnus exheredatio-
nem non timuit, nihil habeo magnopere me-
moria dignum.

COLLEGIVM MOGVNTINVM.

OCTO AMISIMVS hoc Collegio:
priore anno vnum, non multis ante men
ſibus ſacerdotem factum: poſteriore ceteros,
notabili iactura. Cum enim Maio menſe igno
ta febris, nulla cæli intemperie, quæ occurre-

ret

ret oculis, multos mortalium absumeret, nobis non pepercit: vna hebdomada quattuor et (quod erat atrocius) vna eademque hora extincti sacerdotes duo, luctuoso spectaculo, in eamdem sepulturam illati. Clausit numerum Pater Hermannus Tyræus, a parente Societatis nostræ Ignatio Romæ receptus, magni vir laboris, atque operis: inerat simplicitas, calliditate magis vacua, quam prudentiæ expers: ita cum neminem falleret, falli non posset: viginti annos ac septem præfuit regimini aliorum: nam toti aliquando Prouinciæ, mox Treuirensi, aut Moguntino Collegijs. Demum cum senecta missionem impetrasset (erat fere annorum septuaginta) paucis mensibus, quibus vixit sibi, ita accommodauit se ad imperium aliorum, quibus olim imperabat, sic demisit ad quorumlibet consuetudinem, vt non minori exemplo, quam admirationi esset. funus, præsentia Vormacienſis Episcopi, qui est imperij Princeps, duarumque vrbium, maximæ, et Deiparæ Virginis, campanarum pulsu (raro alias apud Moguntinos honore) celebratum est. Catechesis in vrbe quattuor locis, & finitimis pagis vtiliter obita. Catechistarum opera vrbanum sacellum desertum olim ac pæne collapsum, instauratum est, exornatumq; imaginibus, pietati excitandæ. Cum visitur, paucis diebus ante anastasim Domini, hospitalis domus vrbana, auditi omnes,

duobus

duobus exceptis, sæua pertinacia: quorum vnus repertus postridie mortuus, alteri, vt amaret bonam mentem, documento fuit. Erat ibidem puer prognatus hæreticis, qui vt a nostris edoctus est Catholicam religionem, post sacram exomologesim, & susceptionem diuini corporis, statim decessit. In Ecclesiæ sinum plus minus quinquaginta reducti. Vnus præterea, summa vir eloquentia, summaque eruditione præditus (quod multa eius monumenta ingenij testantur) ex hæreticorum insula, vbi aliquot per annos cœtus habuerat iuuenum studia æmulantium, huc cõfugiens, sacra apud nos mysteria sitienter repetijt: moxque e temporario diuersorio vxorem cum reliqua familia extraxit: grande, vt speratur, adiumentum antiquæ religionis. Lutherani, ut vocant, Prædicantis vxor, acriore quam maritus pertinacia, veris tandem rationibus cessit. Quidam ignarus omnis Catholici ritus, nocturni terrore spatij ita alienabatur a mente, vt in furorem versus a pluribus sustineri vix posset: hic vt primum conspicatus est sacerdotem e Collegio accitum, diuino impulsu confiteri se velle proclamat: quod & facit adeo perite, ac scienter, vt iamdiu ad hoc vnum exercitus fuisse videretur. nec defuit sibi diabolus, obstructis faucibus adimit facultatem loquẽdi: sed Crucis signum ori impressum fugauit obsidentem. igitur hic vicit diabolum: mulie-

brem

brem alter impotentiam non leuiore certamine. Alebatur adolescens domi Lutheranorum, vt filius: hic simulatque diuinam lucem aspexit, inhiauit: quin & sacro firmatus est Chrismate aduersus pugnam: non frustra: nam neque inflexus blanditiis, nec minis perterritus, neque verberibus infractus, tandem exturbatus domo, spequeomni hereditatis, vt Deo famuletur, mauult tolerare paupertatem, quam diuitem vitam agere in tabernaculis peccatorum. mulier pia eripuit se exinsidiis mali dæmonis remedio confessionis, duobus concubinæ auulsæ. feminæ quædam a flagitiosa vita retractæ. collecta eleemosyna inopiæ sustentandæ. persuasum aliquibus, vt in nosocomio ægrotis operam nauarent perutili exemplo. ad ægros & extremum agentes spiritum, præter morem, sæpius vocati sumus. In supplicationibus, vtroque anno, consequendæ indulgentiæ, enituit pietas Moguntinorum: et posteriore quidem, visitatæ septem ædes, in quarum numero etiam nostra, Archiepiscopi præscripto: tanta frequentia, quantam qui non viderunt oculis, subiicere menti haud facile possunt. Feriis natalitiis, & ante Paschalia, sacerdotes missi aliquot ad vicina Rincauiæ loca, & occupati cum fructu. Confessiones exceptæ supra mille, & omnes ferme generales: auditi elephantiaci, & qui carcere tenebantur; aditi infirmi:

mi: sublatæ superstitiones: impuri libri flammis exusti: quidam deterritus a consilio sibi mortis consciscendæ. Ceterum, nobilitatæ scholæ multorum disputationibus: e discipulis, vno anno, non pauciores duodecim in varia Cœnobia adscripti. Qui opibus præstant, opem ferunt tenuioribus, veste, libris, victu. Palma pietatis & doctrinæ, penes Conuictores, & sodales Marianos: ij Iustum, posteriore anno, & Pastorem: hi Prudentium, spectandos in scena populo dederunt. e quorum numero, cum diem obiret quidam, triginta florenos Sodalitio legabat: orabat proinde vnum e circumstantibus, a cognatis eos exigeret, cum veniissent: eo contra tendente, quod illos de facie non nosset, Indicabo, inquit, eorum aduentum. moritur: honorifice a sodalibus effertur, admirabunda ciuitate. paucis post diebus, ante lucem lucubranti alteri, in niueo amictu apparuit, & quinquies lucernam extinxit: quasi admoneret suos aduentasse: et adnotatum est id temporis introisse vrbem. ex eodem cœtu alter, cum audiuisset patruum diuersarum partium Moguntiam venisse, vt eum abduceret domum, in amicorum ædibus tamdiu delituit, quoad ille irritus discessit. Rarum & illud, atque his gentibus inauditum. Triduum ante Pascha in sacellum conuenere ad sexaginta: mox audito sermone ad Christi æmulationem incitante,

petita

petita primum vicissim venia, secutaque osculatione pedum, & breui meditatione de Domini cruciatibus, obductis fenestris, in se quisque desæuijt vindice flagello: parum principium rei nouæ, & hic fortasse sine exemplo: sed inueteraſcet hoc quoque olim, vt alia, & inter exempla erit. eodem tempore, ex eo grege decem, intecto capite, ac nudis pedibus, profecti extra urbem, ad ædem, miraculo e Crucifixi imagine profusi sanguinis insignem, Proepiscopi erga nos humanitas, non minor quam superioribus annis: sex statuas non spernendæ artis donauit anno priore: et semel, Patres qui conuenerant ad Prouincialem cœtum, inuitauit omnes ad mensam.

COLLEGIVM HERBIPOLItanum.

VTROQVE anno accepi quædam de Noribergensi patricio (eodem ne, an vno, atque altero?) ad veram religionem conuerso: coniungam simul: id credo erit cautius, ne aut in omittendo, aut in repetendo sine causa, errem. Vir igitur nobilis e Noriberga, præcellenti ingenio & doctrina, post sedulam peruolutationem sanctorum patrum, & diuturnam nostrorum consuetudinem, ad rectam de religione sententiam animum adiecit: tum quotidianis pæne contentionibus aduersus

dissi-

dissidentes ita factus acer in disputando, vt eius vires experti semel non audeant iterum concurrere, ne dent victoriam toties hosti. hæc priore anno de patritio Noribergensi. Altero, rursus. De diuinis rebus, per dies aliquot, apud nos egregie meditatus, mox de peccatis confessus, sub perceptionem Dominici corporis, expetiit sacrosanctum Chrisma: is cum de scripto profitetur Catholicam fidem (vt affirmauit) tantam sensit animi voluptatem, vt se ipse non caperet. nec reuertit ante ad suos, quam esset in Sodalitium Dei genitricis adscriptus: nec solum est propositi tenax, sed enixe dat operam, inter tumultuantes licet & calumniantes aduersarios, vt quod iam ipse est adeptus bonum, et ceteri consequantur. Vno anno soluti ab hæresi domi octoginta quinque. Vir pertinax a pia admonetur vxore, vt consulat sibi: surdis auribus: decedit communis filius: tum imago mortui obuersatur matri, subsidia exposcens: preces illa, & piacula Catholicorum adhibet, materno affectu: exauditam fuisse, indicatur ab anima nuda corporis, cum se tormentis ereptam ostendit: gratesque actæ. at inexorabilis dudum genitor, vbi intellexit sanctam ac salubrem esse cogitationem pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur, exuta superstitione, induit fidem. Lutheranæ sectæ concionator, nec indoctus, nec indisertus, dum a

Calum-

Caluinianis expulsus, confert se in Saxoniam, incidit in menstruas Theologorum disputationes: inuitatus humaniter proponit aliqua argumenta: cui, cum & publice, & dein familiari congressu factum esset satis, ita arrisit veritas, vt palam execratus cathedram pestilentiæ, toto ore manantibus lacrimis, restitutus Ecclesiæ, Moguntiæ sedem fixerit, vbi inter Catholicos minore periculo esset. eiusdem vestigia, Lutheranus alter buccinator, & surda quædam puella piorum uoce librorum admonita, institere. Mater Catholica hæreticam filiam sæpe admonuerat ut resipiscceret, uano conatu: impetrat tandem, vt saltem adiret ad nostros: quod cũ facit, in primo aggressu abiecturam perfidum sacramentum pollicetur: mox peracta confessione cum Ecclesia, & cum matre, certantibus gaudijs, in gratiam redit. At senator quinquagesimum iam annum, vigesimum quintum mulier, perstiterant in perfidia: vterque cum prioris vitæ crimina lacrimis & confessione diluissent, ad placatum Deum decessit. Anus hæretica nubiles habebat filias duas eodem veneno imbutas: frequentabat tamen conciones, et mouebatur ad lacrimas, in speciem potius pietatis, quam cum fructu: neque enim abrumpebat vincula (pudore ne, an cõtatione muliebri?) donec ad tollendam dubitationem, periculum, graue pondus, accessit: aliquando enim vix pedem domo

extu

extulerat, cum corruit domus: fit plerumque, vt magis vim mali imminentis agnoscamus, postquam effugimus: mulier reputans quam prope abfuisset ab interitu, ex timore contraxit morbum, & iam meliora cogitabat: suboratus dæmon institit vehementius, persuasit exitium, finem miseriarum: quod sacerdos noster uocatus animaduertit, reperta fascia circum eius collum: qua se faceret pensilem: nec difficile fuit sua sponte inclinantem adnoxarum expiationem impellere. Nunc de Catholicis aliqua ponantur. Cuiusdam ædes uiginti iam annis a dæmone adeo infestabantur, ut ab incolis prope desertæ, ac damnatæ solitudine essent: aduocatus tamen vnus e nostris profligauit subsessorem Ecclesia sticis telis, exorcisando etiam, & de peccatis audiendo, adiutus quidam, quem septem annorum prastigiæ claudum effecerant, vt rectus incesserit. energumena alleuata sæpius, impuro spiritu, quasi post certas inducias ad notam sedem subinde reuertente, demum, Deo volente, liberata omnino, vt pax esset. Hæc fama cum exisset, varijs ex locis, siderati, & qui cursum Lunæ patiebantur, ad nos adducti, non irrito euentu. Coniuges duo, nostrorum hortatu, diuinis quotidie mysterijs intererant: horum filiolam cultrum manu arcte complexam (trimula erat) cum famula baiularet, nocte obscura, præcipiti lapsu a summis

gradibus ad ima, vestigio ruit: nulla offensa auxit admirationem puellula, indicans se eo casu, quasi supponente manum, & excipiente in sinum, muliere perpulchra, protectam fuisse. persuasum habent parentes de beata Virgine, quam eximie venerantur. Longo itinere ad nos aliqui venerunt pacaturi animum, gratia confessionis. mulierculæ duæ a turpi amicorum consuetudine retractæ. vnius iam destinatæ pudicitiæ consultum. impeditæ superstitiones variæ & inueteratæ, vt quidam notas non intellectas,& membranas,quibus olim nihil animo carius,abiecerit. voluntarias sibi pœnas indixere multi, quo ab impijs verbis linguam abstineant. vi concionum multo plures, quam antea umquam, ad rem diuinam adducti. in Monasterium quoddam, rogatu Principis, reducta quæ diu exulauerat seueritas disciplinæ. duo, ex illa fæce hominum, qui e Zeugitana, siue ex Aegypto, profugi dicuntur (Zingaros appellant) cum delati, confessique de adulterina moneta, damnandi essent igne, a nostris prius edocti, rudesque adeo inuenti sunt Christianæ doctrinæ, vt ab Ethnicis minimum differrent: interrogati, an suam quoque præsciuissent sortem, quam aliis prædicere profitentur, responderunt nihil sibi compertum esse rerum futurarum: ceterum vaticinatos curioso populo, lucelli causa, ad voluntatem nõnulla, securos de facilitate credẽtium.

Aquæ

Aquæ lustralis vsus in priuatorum domos introductus. vt Quadrageſimæ cultus ſanctior eſſet, effectum. Mulieres duæ in difficultate pariendi adiutæ ſubſidiis cõſecratæ ceræ. eodem beneficio aſſeuerat puer a ſe comitialem morbum, quo affligebatur ab infantia, depulſum. Tribus locis, intra vrbem, extra autem ſeptem, Catechiſmus expoſitus. Itum etiam in oppida aliquot vicina. Non parua Prætoris pietas in vno, ſiue cum vniuerſam familiam allicit ad confeſsionem peragendam, ſiue cum pauperes inuitat ad menſam diligentiores Chriſtiani officii, incurioſis reiectis. Sub Paſcha ſex ſacerdotes cum ſuo quiſque ſocio dimiſsi circum pagos Curionum laboribus ſubleuandis: extitit fructus: etenim cum quinto ſextoue ante anno, communicantium numerus vix attingeret ducenteſimum, ſupra mille centum quinquaginta ſumpſerunt ſubſidia ſalutis: quique antea (ne multæ quidem metu) diſtinguebant negotioſos dies a ſacris, nunc, leui admonitu, in profeſtis ad rem diuinam ſe paratos offerre. Auditores in ſcholis amplius ſeptingenti. vno anno in Societatem noſtram tranſiere ſex: nouem altero in Cœnobia diuerſa. Conuictorum, & Partheniorum pietatem, vt præteream reliquam caſtigationem corporis, docuit plagarum crepitus, ſub noctem, præter morem gentis, in noſtro templo, cum propter diſsidium Gallicanum comprecatio

quadraginta horarum instituta esset: tum quod peregrinam mulierem duxerunt per vrbem, quo filias duas redimetet captiuas litro colligendo. tum etiam, quod eorum opera, duo emerserunt ad fidem. nam illud, quod vnus contempsit minas, & indignationem parentum, alter exheredari non recusauit constantia religionis, quia pariter fecerunt alii, minus mirum, nec tamen propterea omittẽdum. In studiorum renouatine, antequam distribuerẽtur præmia, spectabilis visa actio de patrocinio Angelorum: nec minus celebrata, anno sequenti, de sancta Catharina, cum sereniſsimus Bauariæ Dux Gulielmus in hanc vrbem accessisset, cum coniuge ac filijs duobus, inuitatu illustrisimi Principis. De sacrosancta enim Eucharistia, dictum aliquid, factumque, in sermone, ac dialogo, coram Antistite Colonienſi. Magnus quoque erga nos amor Francisci Fosſii Decani Aquensis, qui cum ad Cæsarem legatus ab Archiepiscopo Colonienſi in itinere moritur, mandauit suis, vt in proximo Societatis nostræ Collegio conderetur: ita hic sepultus, ornatusque a nostris funebri oratione. Ad sacram supellectilem, siue quoad vestem, siue quoad vasa, non parua accessio facta. in villa suburbana domicilia duo extructa, & in piscolenta viuaria inducia aqua ex Senatusconsulto. Ceterum priore anno, impleuerunt vitæ cursum sacerdotes duo, Pater

Siber-

Sibertus Bruncorstius, super doctrinam, ac sustentationem pauperum, perturbationum animi victoria excellens: et Pater Iacobus Seonocchius, spectatæ vir lenitatis, ac mansuetudinis morum. Anno altero, cum mense Maio, sex eodem fere tempore, eo, opinor, febris genere, de qua diximus in Moguntino, correpti essent, Dei beneficio, conualuere omnes, præter medici expectationem.

COLLEGIVM SPIRENSE.

ETERNIS concionibus in vrbe, diebus festis, quibus addita quarta, in nostro templo, Quadragesima: e multis extra vrbem, ad sacras virgines, ad parœcias, ad pagos, ad oppida huius ditionis, vberes fructus. in oppidorum vno reuocata consuetudo extra Paschæ ferias communicandi, pæne extincta: compressa diebus vetitis ciborum licentia. exposita rudioribus capita religionis Christianæ vrbem intra, extraque, quattuor locis. in suburbanorum cõuentu Parochorum, vnus e nostris orationem habuit: apudque eum deposuere peccata omnes Decano admonente. Ad animi firmitudinem, ac detestationem culparum incitati, qui ducebantur ad patibulum. Multi ad nos longo suscepto itinere veniunt sitientes sacrorum mysteriorum: atque in his vnus magno labore, per prærupta, spatio mil

liarium octoginta. confessiones generales exceptæ vno anno quinquaginta septem. nonnulli e dæmonum futelis erepti. super alios placatos, inter quinque familias pax constituta, propter euidentem vtilitatem, non occulta lætitia. cum Catholicis rediere in gratiam vndenonaginta. monachus post desertam religionem ac fidem, diu egerat præconem in castris Lutheri, nunc tandem pijs commentationibus excultus, ac Deo, & veteri religiosorum familiæ, & Ecclesiæ se reddidit, optabili successu. hæresim alter, quam docuerat ad annos sexaginta, publice retractauit. vidua mulier, vxor quondam Iacobi illustrissimi Marchionis Badensis, in templo nostro, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Confirmationis sacramentis refecta, e nobis vnum sibi adesse voluit, a quo plenius instrui posset. persuasum in hac diœcesi Præfecto arcis, vt tota cum familia frequentet menstruam sacrorum perceptionem: rusticis præterea non paucis (inter quos aliqui annos nati sexaginta) vt sacro se offerrent firmandos Chrismate, quæque omissa erant in baptismo, suppleri peterent iuxta Catholicos ritus. non infeliciter, mutato habitu, tentatus aditus in hospitalem domum, cuius reginien non penes Catholicos, absoluendis multis a noxa peccati. Institutio Arcadij Honoriique, Danielis captiuitas & sociorum, desiderium denique sanctissimæ matris amisso fi-

lio

lio,& mox gaudium reperto, exhibita in theatro, frequenti nobilitati, ac Principi nostro, magna cum elegantia, & laude actorum. Discipulorum numerus adeo excreuit, vt fuerit de scholarum dilatatione cogitatio suscipienda. Collegij templiq; res aucta. donatum ab vno(vt mittam cetera)signum ex argento, cum reliquiis aliquot beati Nicolai, æque materia, & conditiuo illustre. Ceterum, non deerant qui annum superiorem infaustum nobis ominarentur, propter renouationem fœderis (fit autem quinto quoque decimo anno) inter Clerum, populumque Luthero deditum: res contra cecidit: optimi enim Antistitis & Collegij Canonicorum ope consilioque, nostræ Societati abunde prospectum est: adeo egregie stamus aduersum furentes impetus, dum talia munimenta sustentant.

COLLEGIVM FVLDENSE;

SEMINARIVM vtrumque, nobilium, & pauperum, pia olim Gregorij Tertij decimi liberalitate institutum, post decessum viri sanctissimi detractis reditibus, ad ditiorum eleemosynas reciderat: sed, anno posteriore, restitutum a Pontifice eiusdem nominis Decimoquarto, tanta Catholicorum lætitia, & hæreticorum (quod magis mirere) quanta solet esse post reciperationem rei carissi-

risſimæ. ita, ex Hasſia, Veſtphalia, Saxonia, miſſæ a nobilibus litteræ filiorum ad nos aditu impetrando. Data comœdia perelegans, mox & tragœdia de Golia percuſſo, ſpectatorum beneuolentiam auxit in ordinem noſtrum: & iam, ſuperiore anno, auctoritate ſereniſſimi Maximiliani, erat ad certum numerum importandi vini ſine vllo vectigali facultas in perpetuum conceſſa: optimus idem Princeps non ignarus tenuitatis noſtræ centenos taleros annuos in decennium aſſignauit. Conciones in templo noſtro frequentes, non exigua concionatorum commendatione, facundiam audacia ſeu obtrectationis ſtudio minime præcipitantium. ex quo fit, vt iam pauciores in conuiuijs circuliſque Papam & Catholicos vellicent, & conſpici metuant multi in Lutheranorum latibulis: eo magis, quod magiſtellorum inſcitiam, modo Lutherum, modo Caluinum ſonantium, deſultoria leuitas ſuſpectam facit. Lætum autem recte ſentientibus fuit, ſuperiore anno, primis ſacris operatos eſſe octo, qui e noſtra diſciplina prodierant. Vir nobilis ac potens vnum e noſtris affecerat probro: aliquanto poſt eius obitum, filij eum pædagogo Collegium inuiſunt: exceptique beneuole a noſtris, & donati libellis: ea res matri ſic grata accidit, vt cum ipſam inter ac noſtros lis exorta eſſet, experiri iudicio noluerit, ſed ſponte ceſſerit. Rei Catechiſticæ

ſpes

spes adhuc multa in segete, in vrbe pagisque amplius quadraginta, nostris per dies festos fere singulos salutaria semina iacientibus. Ecclesiasticos inter viros pia Sodalitas constituta est, magno nunc adiumento, & exemplo olim ciuitati, vt speratur, futura. Ceterum tãtus rusticanorum hominum stupor infectorum hæresi, vt ne ægrotos quidem subeat cura animorum: vitam mortemque æstimes iuxta miserandas: igitur aduersum hos Parochus pugnat bono dolo: potionem concinnat vtilem corpori: eam dum præbet promiscue petentibus, interrogatis pariter de animæ morbis, persuadet bonus medicus patefactionem criminum, & rectam fidem. At Parochus alter, dum grauiter peccat, exemplo trahente perniciem in multos, laborabat infamia contemptuque, vt sacra percipere mysteria eò porrigente, recusarent subiecti: verum adductus ab vno e nostris, vt in Collegio vacet meditationi rerum sacrarum, & exordiatur aliam vitam, priore per confessionem detecta, cum Deo primum, mox cum plebe reconciliatus est, approbato consilio morum mutationis. Simili modo fructuque etiam alii excitati. Consulum alter nuper ex Lutherano Catholicus, cum æger exire domo sine periculo non posset, prodiit tamen in sollemni pompa Eucharistiæ, ne sermonem aduersariis daret: et (quod mirum est) rediit valetudine firmata

mata: moritur tamen anno sequenti, nostris adstantibus, quod ipse cupiebat, insigni constantia vsque ad finem. Aegrotorum porro animis corporibusque subuentum: & reducti ex iis aliquot deuij, antequam exirent, in viam. Vir doctrina perinde vt genere nobilis, vel a pueritia æmulator hæreticorum, suasu nostrorum cum euolueret pios libros, maxime Patris Bellarmini controuersias, ad repertam veritatem, quam quærebat, adhæsit, inconcussa fide. eius exemplum secutus est alter septuaginta iam annos natus, facem ei, vxori, nuruique, præferente filio educto olim sub disciplina nostrorum. In pago proximo ad Catholicos rediere aliqui, atque in his, noster villicus, cum familiaribus suis: quod & fecit in vrbe Caluinianus, sexagesimo anno ætatis. Alius cum esset annorum octoginta quinque, peccata confessus, quod numquam fecerat in omni vita, post paulo mortuus est. Vir nobilis in vicina arce morti proximus, sacro inunctus est Chrismate, quod a multis iam annis nemo meminerat eo loco factitatum. Idem beneficium præstitum duobus ægrotis in hæretico pago. Hæc, & multa similia. Ciues autem ipsi, etsi non omnino nostri, in dies erga nos melius animati: nam qui Principes hæreticos ad nos vrbe pellendos misis litteris legationibusque olim inuitabant, nuper hæreticorum exercitu hac transeunte, & Iudæorum

rum (qui plures Fuldæ agunt) diuitem supellectilem diripiente, omnem nobis operam & custodiam vltro detulerunt: quo etiam tempore magistratus militem mittebat præsidio Collegii: sed auxilium nostrum a Domino: is præter spem amicorum, hostium, ne nocerent nobis domi forisue, violentiam infregit. Neque interea, qui maleficiorum dabant pœnas, publice neglecti. Vxoricida salutaribus roboratus sacramentis, ac sermonibus, tanto animo gradiebatur ad mortem, vt admirationi esset. huius mater, quasi innexa conscientiæ filii, in carcerem rapta, & exin (vt interdum homines non sola innocentia tutos facit: & muliebre plerumque corpus est dolori impar) falsa confessione ad supplicium ducenda, intercessione sacerdotis, re curatius cognita, reperta est insons: ac pronuntiatum non fecisse videri, iniusta pœna in absolutionem conuersa. Ceterum, priore anno, ereptus nobis Pater Quirinus Hosius Prorector, in reducendis ad Deum mortalibus virtutis indefessæ, is cum in leuem incidisset morbum, & alioqui contemnendum, quasi se moriturum sciret, præmuniri voluit animam, & præparari sacramentis: mox alienatus a mente est: sub ipsum decessum sibi redditus, in hac oratione, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, animam dedit. Qui sic obiit, vt fere prædixit, fides est illuc transisse, quo speravit.

rauit. Posteriore anno, etsi passim multi extinguebantur, ac vulgabantur contactu in homines morbi, in plures diuisa est industria nostrorum: & (quod tribuendum est diuino beneficio) infesta lues neminem attigit.

COLLEGIVM HEILIGENSTADIENSE.

IN HOC QVOQVE oppido grassata est, priore anno, sæuitia morborum: mirum de vno a morte non procul, qui simulatque immortalitatis alimoniam cepit, recepit valetudinem corporis. Posteriore anno obiit e nostris sacerdos, in flore quidem iuuentæ, sed, pro captu ætatis, vberrimo fructu operum bonorum: mortuo etiam hæretici illacrimarunt: elatum funus prosequente omni Ecclesiastico cœtu: quin & illis diebus conticescere iussus tubicen publicus, quasi iustitio indicto. Contra alteri cuidam accidit, qui (infelix) desciuerat a nostris. erat in famulatu alterius apostatæ, cuius defectionis olim fuerat adiutor, & egregius conciliator nuptiarum per sacrilegium: latebram vterque habebat apud hæreticos. hic autem, expleto primo anno, hanc mercedem accipit seruitii: legendis fructibus connisus in arborem, fallente vestigio, cecidit in terram, tanta offensione lateris, vt fracta costa semianimis reportare-

tur

tur domum: graueſcente valetudine in publicum noſocomium defertur, hero deſerente: hic vero, cum incluſus ſanguis, quia non ſuppuraret, verteretur in ſaniem, computreſcentibus venis, poſt atroces ſesquianni cruciatus, hauſto prius poculo inter hæreticos, conceſsit in deſtinatum impiis deſertoribus locum. Melius cum hæretico actum, qui numquam Catholice confeſſus, in ſæuo dolore corporis, vocato vni e noſtris, vt ſeſe aperuit, non diu poſt decedit, ad beatam vitam ſibi ianua patefacta. Adoleſcens propter vitæ morumque integritatem præfectus Sodalitio Parthenio grauiter decumbens, aſſeuerabat viſam ſibi ſanctiſsimam Dei parentem, Petro Andreaque Apoſtolis latera cingentibus, confirmaſſe, ſine ſacro viatico non deceſſurum. viſum comprobauit euentus. Mulier quædam ita languido erat ac defecto corpore, vt quartumdecimum iam diem careret poteſtate loquendi: ſed admonitu ſacerdotis, vt ſe per ſalutaria myſteria coniunxit cum Deo, ab ipſa ſtatim extrema inunctione, ſolutis nodis linguæ loqui cœpit, & habere melius, vt omnes mirarentur. Aegrotans alius ſine vlla ſpe ſalutis, cum exponeret confitendo peccata, ſimul ac fecit finem confeſsionis, ſenſit principium recipiendæ valetudinis: nec multo poſt inſtauratis viribus in publicum proceſsit.

Energumeni duo, mas, & femina, adiuti illius libe-

liberationem frustra tentarant Lutherani Prædicantes; cum interea semper quæstum aliquem corraderent ab obsesso. At mulier, cum Catholica esset, confessa est oppugnatam a maligno spiritu, cum primum Christi sanguinem ebibit reuocante conscientia. Catechistæ nostri, duobus ad mutuam lapidationem accinctis, ex manibus excussere lapides, & expectoribus odia. nec minus sedati duo, qui iam strictis mucronibus, vt manus consererent, contulerant pedes. alius denique qui expeditum iamdiu sclopum gerebat ad interficiendum hostem, ad meliorem mentem reductus. Sed quidam cum contemneret verba sacerdotis redarguentis profanam hæreticorum cœnam, eodem die correptus morbo, postridie extinguitur. Errores exuere improba sentientium duo & quadraginta: inter hos vnus ita impius, vt nulla eum tangeret Inferorum cura, nulla Dei, ne dum cælitum reuerentia. Eodem ex numero fuere tres propter maleficia extremo supplicio addicti. Concionum beneficio aliqui se eiecere e sordibus vitæ. Multarum pudicitia defensa. non pauci ad Monasterij septa transierunt. Cœnobia virginum pæne dissoluta, constricta vinculis antiqui ritus. in his una, ex domesticis ministerijs ad altiora aspirans, vt suo se pede metiretur a nostris edocta, accidens ad omnium genua, miseratione euicit oculos singularum.

Con-

Concordati discordes. Fuit, qui propter fratrem in Societatem admissum sic flagraret odio nostrorum, vt quiescere non posset: peragratis multis terris ad nos se contulit, a quibus acceptus, institutusque exercitationibus, sic immutatus est, vt nunc quasi non contentus fratrem dedisse, & se ipse nobis obtulerit iustam pœnam iracundiæ suæ. Sunt qui leuationem morbi accepturos sperent a precibus nostris, adolescentiumue ad nostras scholas euntium. Ex ijs vnus, tenella adhuc ætate, a parente admonitus, vt carnibus vesceretur die Sabbati (erant Martinalia) perstitit in recusando: quærentibus causam, Ita, inquit, Ecclesia sanxit: & religio est migrare ipsius præcepta. Mulier prægnas, cum iam biduo eijcere fetum non posset, alioqui Lutherana, remedium a nobis poscit, Dei agnum, quo statim accepto peperit sine noxa. Mulier cui dæmon laqueum: altera, cui contrucidationem liberorum, suamque, & incendium domus sua debat, ad bonam mentem perductæ. Fanaticos recensere adiutos a nobis, longum sit, nec fortasse necessarium. Increbrescunt hæc vicinas per terras sermonibus vulgi: vt diuersa licet homines religione certatim filios mittant in litteris instituendos. Vno anno accedentes ad conuiuium cæleste numerati septingenti: recte subductis rationibus, quot alias numquam. Doctrina Christiana diuersos per quindecim pagos,

gos, diebus festis, & bis hebdomada maioris i
iunij tradita. supplicationes ac sacrificia ad
multos menses in sextis feriis fuisse accepta;
vel ex eo patuit, quod hostilis exercitus pro-
pinquas circum hæreticorum oras depopu-
tus, a nostris finibus abstinuit. Claudet Col-
gium Iudæa virgo priore anno conuersa ad
dem. cum enim ex frequenti Catholicorum
consuetudine Christiana sacra appeteret, a
sacras virgines mittitur rebus necessarijs im
buenda: frementibus parentibus, & rem dedu-
centibus ad forum, sistitur puella: sed excus-
sit generosus animus notos canes, & cum me
tu latrantes, nec sine ira blandientes: donec
eius iussu, qui præest sacris, sūma populi volun
tate in æde nostra baptizata est. affluxere ad
celebre spectaculum, neque in his locis, me-
moria hominum qui nunc sunt, alias visum,
cum Catholicis hæretici permixti: virilis ac
muliebris sexus omnis ætas ob propinquita-
tem loci effusa. admirabantur virginem, in
magno comitatu æqualium claro genere, de-
missis ad terram oculis, ex intimo pietatis af
fectu; excipi renatam de sacro fonte a proce-
ribus illustrissimis, pararu pulcherrimo: mox
flexis in theatro genibus, e resticula, quam di-
giti moderabantur, iuxta orbiculorum nume
rum certas preces effundentem: dein inter sa
crorum administros mediam duci ad synа-
xim, & reduci silentio, æquabili incessu: om-
nia

nia ex indigitamentis Ecclesiæ composita ad religionem: vt cum modestia neophytæ certaret pius cultus adultorum: cum interea inter lacrimas adspectantium, amicos, infensosue, Catholicos aut hæreticos non facile discerneres: nisi quod gratulari illi in his cærimonijs, veluti victores, indignari aduersarij victi, vt tamen, antiquos ritus, quos probare nollent, non laudare non possent.

HILDESIENSIS SEDES ET Missio Erfurtensis.

VT IN STERILI, paruus quamlibet fructus non pœnitendus. Trecenti triginta sex communicarunt, superiore anno: posteriore; præterea centum. Tres adolescentes, & puellæ duæ inierunt monasticam vitam. nouemdecim deseruere Lutherum. Memoranda cuiusdam extrema iam ætate conuersio. Periculose cum ægrotaret, vocauit alterum e nostris sacerdotibus, qui in hac Sede uersantur, filium suum: eius celeritas aduentus suspicionem iniecit propinquis Lutheranis, ne deciperet parentem; sed eos liberauit noster, cum diceret Catholicorum sacramenta non ita esse uilia, vt (quod a Prædicantibus fieri solet) in manica circumferantur. igitur admissus ad patrem, statimque amotum lumen (iam enim nox erat) ne Eucharistia scilicet præberi pos-

set. tum senex, non longa vsus præfatione, testari velle se Catholicum esse: afferebat causam crebra disidia aliter sentientium: esse tamen aliquos scrupulos: quibus docte & prudenter exemptis a filio, adiecit patefacturum se fuisse peccata, nisi prohiberet naturale vinculum sanguinis: cum hæc quoque dubitatio sublata esset: Neque enim filium cogitare deberet, sed personam sacerdotis: peracta confessione absoluitur, dein instruitur, firmaturque contra aduersariorium dolos minasque: discupienti sanctissimum Christi corpus spes aliqua facta est. His confectis, sub eamdem noctem mediam noster discessit. paucis post hebdomadis scribit ad filium pater, ab ipsa absolutione isse in melius valetudinem: grates proinde agere: orare tamen enixe, desiderium expleat sacrosanctæ Eucharistiæ. ergo hic conuersus. reuersus alius, qui ducturus vxorem e secta Lutheranorum, flexerat ad eorum conuenticula nonnumquam: redijt enim postea ad se, & Ecclesiæ restitutus se pro Catholico publice gerit, cum vreretur perfidia, submissi duo nugiuendi, ludibrioque habiti sunt: cum deinde alius vellet eum sacris interdicere, Lutherano ritu, eiusus est, hoc dicto: quod vtrique in alterum tantumdem liceret: meminisset, ex Christi sententia, non effugi condemnationem ab eo, qui alterum condemnasset. Sed hæc fuit quædam veluti velitatio: grauiora a

socero

socero arma, & affinibus expedita: ad Sena-
tum defertur leui de causa, mox in exilium
agitur multa indicta: at ille nihilominus con-
stans in suas partes coniugem adduxit: eam
cum mater perducere conaretur in Lutheri po
pinam, perstitit in recusando: quærenti paren
ti vtrique, Malletne in religione Luthero, an
marito adhærescere? respondit. Si Luthera-
nam esse cupiebatis, non eram cum Catholi-
co iungenda: nunc quoniam coaluimus in v-
num corpus, consentire etiam debemus in
eamdem fidem. Quo responso cum exarsisset
pater, exheredationem per adhibitos tabel-
lionem ac testes renuntiat genero rem irri-
tam esse defendenti. Ex his, ac similibus, to-
tum odium omnisque offensio in nostros. et
expulsi iam essent (vt multa contra eos scri-
pta, fictaque) nisi Deo niteretur. tanto magis
acuunt industriam. Concio diebus festis a sa-
cello nostro translata ad primariam ædem.
Catechismi perutilis expositio. Tumultuantur
euersores dogmatum, et tum auditores a con
cionibus nostris deterrent, tum pueros, inie-
cto virgarum metu, a Christiana doctrina:
cum tamen quælibet puella Catholice insti-
tuta redarguat Pseudoparochorum insciti-
am, quibus ipsi vtuntur. Vnus certe, de cu-
ius imperitia erat rumor, interrogatus ab ijs,
qui de more obeunt pagos, quæ essent necessa-
ria ad baptismum: vbi diu se fatigauit, torsit-

que expectatione quærentes, homo tam im
probi animi, quam infelicis ingenij, Enimuer
(inquit) corpus infantis: nec præterea aliud
et affirmauit hoc (neque enim aliter intelligebat) ſeuera fronte. hoc acrius indignati cu
ſores rigidi, collatis capitibus, hominem p
blico officio mouerunt. Inſtitutæ ſupplicatio
nes, anno poſteriore, auctoritate ſummi Pon
tificis, peccatorum indulgentiæ promerendæ
fructus illius temporis vicit expectationem.
Centum quadraginta ſex ad nos venerunt
cauſa ſacramentorum, e quibus viginti duo
de tota vita confeſſi: meretriculæ duæ ad amo
rem pudicitiæ: hæretici quinque ad ſinum Ec
cleſiæ redierunt. Graues interim controuer
ſiæ ſedatæ: filius reconciliatus patri, in quem
gladium ſtrinxerat, impos mentis præiracun
dia. Fuimus & auxilio ægrotantibus: e quibus
vnus, diſcipulus olim noſter, parem gratiam
maledicentia rependens, mox in morbo errа
tum agnoſcens, expertus eſt non minus benefi
cos in morte, quam beneuoli fuiſſemus in vi
ta. Et quamquam in tanta turba infectorum
hæreſi probro ducatur Catholicum eſſe, eo
rum tamen, qui rari interlucent in tenebris,
eo conſpectior caritas, quo paucitas eſt ma
ior. neque obſcura in nos beneuolentia, ſiue
cum priore anno ſubleuant commigrantes in
aliam domum: ſiue cum poſteriore ſacellum
exornant. hæc inter, extitere aliqua miranda.

Eſt

Est in Benedictinorum cœnobio sancti Godefridi, scyphus beati Berouardi Hildesiensis Episcopi inclyta sanctitate: e quo, ante venenum Lutheri, si quis bibisset in febri, liberabatur: vidua quædam domo nobilior quam religione afflictabatur febri per duodecim iam hebdomadas eludente remedia: persuasum est illi a sorore virgine Deo dicata, abigendo morbo scyphum adhiberet, perfidia abiecta: accepit, permissu Abbatis, dein remisit cum honorario receptæ valetudinis. Huc addi potest, visum, diuersis temporibus, vni, atque alteri virgini, obiectum in hostia consecrata, cum sacrificio interfunt: Christum illa veluti gementem sub cruce imposita humeris: hæc affixum in cruce conspexit: miserabilis vtrique species, sed ad incitandos animos ad pietatem apta. Adolescens infernum hostem, a quo multis iam noctibus premebatur manu iniecta (& apparebant mane luctantium uestigia) ab se depulit sacro sigillo cælestis agni, & aqua lustrali: cuius vtilitatem non Catholici modo, sed & hæretici, & eorum magistri stultiores discipulis experti.

PROXIMIS annalibus pollicitus eram historiam Erfurtensem aliena fide: nunc tantum reddo quæ accepi ex capitibus anni posterioris. his fere verbis. Erfurti sacerdos vnus in libera custodia ad vitandos ciuium motus sese continuit: hoc tamen anno prodire

cœpit in publicum, concione nihilominus i
terdicta. ita ferme tertia pars populi dilap
est. eius labor in firmandis solandisque Cath
licis plerumque consumitur: ex quo fit, v
multi ad eum e nobilitate, & uicinis etiam lo
cis conueniant gratia confessionis. Ab hac
absoluti nouem. confessi refectique cælesti
bo amplius sexcenti: facta nimirum potesta
sacra faciendi, præbendique mysteria in pr
mario templo.

MISSIO ET PROSCRIPTIO Halberstadiensis.

DE HALBERSTADIO attigi pau-
ca, cum annuas litteras scribere cœpi
quinto abhinc anno: nunc paulo plura ponen-
da. Quo tempore sanctus Hildeginus a Salin-
gestadio vrbe, Episcopi sedem in hanc Saxo-
niæ oram transtulit, conditum est a Carolo
Magno Halberstadium, quam postea metro-
polim Episcopi quadraginta quattuor, atque
ex ijs non pauci sanctimonia insignes, longa
serie habuerunt. intra vrbem Canonicorum
Collegia quattuor, parœcia vna, Monasteria
decem: duo adiacent vrbi. longule disita Cœ
nobia sex. sed vrbana, aut veluti cadauera ia-
cent, aut iam receptacula nouarum superfti-
tionum: conuersa quædam ex iis in officinam
impiorum dogmatum, siue in ferratrinam

Prin-

Principis. remotiora ab vrbe, non ita affla-
ta maligno spiritu, seruant adhuc, plus minus-
ue, vestigium aliquod prisci ritus. quattuor
dumtaxat, integra quidem specie atque im-
mota: sed ne ruant, aliqua ex iis fulcienda. Ci-
ues, qui se Catholicos profiteantur, non plures
quattuor. Rebus ita deploratis, Franciscano-
rum, & Dominicanorum Antistites, homines
minime mali, sed qui prouecta iam ætate diffi
derent sibi, constituunt vocare aliquot e no-
stris in partem laboris. visum tamen quod agi
tarent animo, deferre ad Canonicorum Colle
gium: nihil per se mouere ausi, an quo plus au-
ctoritatis in consilio inesset. cum pluri um sen-
tentiæ contradicerent, surrexit quidam a re-
cta religione alienus, multisque rationibus
peruicit, vt Iesuitæ accerserentur. Vbi acces-
simus eorum inuitatu, fortasse quod pœnite-
ret consilii, magna mole fuit exprimendus as
sensus, vt nos vocatos esse faterentur. et asse-
uerabant quidam veteri Canonicorum decre
to Iesuitas cathedra prohiberi. cum ea iacta-
rentur, flexit concitatos animos, Visitator, vt
vocant, Prædicantium, educator olim pueri-
tiæ Principis: is affirmauit vltro nostrorum
conciones iuste reprehendi non posse: et tra-
xit omnes, in sententiam suam. accepti tan-
dem a Decano & Cœnobiarcha Franciscano-
rum, aliisque nonnullis, non parua significatio
ne beneuolentiæ. ab his initiis nostri se accin-

gunt operi, tota mole concionum in eos incumbente. Quadrageſima verba fecerunt quotidie ad Eccleſiaſticos Latine, ter quotebdomadis Germanice ad populum: et ſi interim per hanc diœceſim, vicinamque Magdeburgenſem, excurrebatur ad diuerſa Monaſteria. Catholicæ Eccleſiæ manus dedere octo: duo ex iis teſtabantur cum lacrimis, numquam ſe lapſuros fuiſſe tam turpiter, ſi talibus concionatoribus vti contigiſſet. quin & a pleriſque ciuium, vt erga nos videbantur animati, aliqua ſpes affulgebat. Roſarii vſus in Monaſterium Magdeburgenſe reuocatus. Data opera eſt, vt aliorum Monaſteriorum ludimagiſtri non alii quam Catholici eſſent. Deſertor ſuo ordini redditus. Pax inter primarios viros conſtituta. Itum ad ægrotos, e quibus Eccleſiaſtici duo, magnæ apud ſuos auctoritatis, rite expiati mortem parato animo expectabant. Ceterum, noſtris ſollemne eſt, præter huius conſuetudinem loci, in publico rem diuinam facere, commodare aurem confitentibus, Catechiſmum exponere, libellos pios, & imagunculas diſtribuere. ante Paſcha Canonicus vnus: ex aliis Eccleſiaſticis, confeſſi viginti. ſex Catholico ritu communicarunt. Atque hæc de Miſsione, & de anno priore. Supereſt nunc, vt de proſcriptione, quæ incidit in annum poſteriorem, breuiter dicamus. Igitur, his tam paruis initiis, noſtri (quod magnæ con-

constantiæ fiduciæque est non abiicere animum, sed sperare semper) efficaciorem esse perseuerantiam viribus rati, & per modica incrementa superari, quod vno statim impetu perfringi non possit, quo cautius rem agunt, eo magis aduersariis suspecti: audiebantur quidem frequentes eorum minæ, sed nihil vltra verba, quamdiu vixit vir magna apud eos auctoritate, quam sibi eruditione iuxta ac virtute pepererat, Eustachius a Boythel, acer propugnator Ecclesiæ, & amantissimus ordinis nostri: is enim vnus omnes eorum conatus comprimebat. eo pie & Catholice, fine anni superioris, inter mianus nostrorum vita functo, erupit furor ægre coercitus. Itaque, initio insequentis anni, Collegium Canonicorũ ad nos allegat certos homines ex alta hæresi, qui honora oratione, ac molli, interdicant cathedra, obtentu leuandi laboris. Non ignarum nostris id penetrare altius: itaque ne taciturnitas indicaret imprudẽtiã, aut metum, Casparum a Canneberg adeunt summæ ædis Decanum, neque huius conspirationis expertem: conqueruntur de Ecclesiæ periculo, deque iniuria sibi illata, per speciem honoris. At ille, male tectam dissimulationem vultu ferens, dolorem simulans, si (inquit) vobiscum ita actum volebant, præstabat non pedem intulisse. de Ecclesia vero nullus metus. quippe substituere cupimus concionatorem

Catholi-

Catholicum, nec nisi de vestra sententia & manu. Hoc responso non placati discesserunt, sed excusi. At boni nihilominus trepidare, & (quod solitum in re simili) cõfugere ad vota, frequentare templa, comprecationem quadraginta horarum instituere: omniaque tanto ardore, ac si vltimum periculum adesset. Ridere ciues Canonicorum inconstantiam, suis agris timere. At nostri excluſi cathedra, in reliquas curas magis intenti: rem diuinam facere inter audientium lacrimas: dare operam confitentibus: obire Cœnobia: deiectorum animos erigere: atque hoc per eos dies, quibus solutior viuendi licentia. Cineralibus, viginti circiter mortalitatis admoniti cineris aspersu. quattuor post diebus, vis cuncta periculi in vnum collecta est. Henricus Iulius Dux Braunsuicēsis, puer olim designatus Halberstadiensis Episcopus, nunc vir secundarum nuptiarum, hanc in vrbem venerat, exturbare cupiens sacrificium Missæ, circumlationē, asseruationemque Eucharistiæ, & quæ alia irrepserant contra scita Augustanæ Confessionis. sed primum (vt ferebatur) eiecturus nostros (hi tantum sacerdotes duo erant) qui videbantur moram cupitis afferre. ergo, vt res indueret aliquam speciem iudicii, iubet sistere se in aula ad diluendum obiecta. Aberat tum forte alter, circum Monasteria vicina vrbi: nec potuit, qui remanserat, tantulum impetrare

petrare spatii, dum monitus reuerteretur. Itaque, solus, vti erat, atque imparatus, ire cogitur. Tum ad eum Cancellarius, multis præsentibus, in hanc sententiam verba fecit. Loquor tamquam cum vno, ex auctoritate Principis, sed quæ cupimus, vt omnes intelligant. Nihil esse ciuitatibus vtilius, aut intentiore cura custodiendum, consensu populi, vos ipsi scitis, qui alios docetis. huic quicquid obest, etsi specie, aut re paruum, continuo tollendum est: serpit enim contagione malum, & quod modicum initio fuit, paulatim se intendit. nihil tuto in regimine despicitur. Porro vos esse e numero turbatorum, non loqueretur fama, nisi materia sermonum subesset. certe, quasi facem manu ferentes, accenditis ignem, quacumque ponitis vestigia. quod nisi dudum vidissemus, discere potuimus e proxima Germania. Iam, si vestrum munus ac professio est, quod iactatis interdum, vt velitis prodesse quamplurimis, ne Halberstadio noceatis, quamprimum discedite. rogat nobilitas, eaque de re ad Principem misit supplicem hunc libellũ (profert interea bullatum signis late patentibus) Etiam hic obsistetis publico consensui? An ne semper, vbi communi flagratis odio, vos esse delectat? Auferte vos hinc: orant ciues: Princeps ipse (si hoc etiam expectatis) pro potestate iubet. Proinde, ne quisquam proximum post diem Dominicum vos

Hal-

Halberstadii videat, prouidete. Dein addit: Tum quæ istæc vestra confidentia est, clamcu lum hic habere discipulorum cœtum, & litte rarum ludum exercere conari, inuitis legibus? Nam Sectarios vos esse, errores spargere in vul gum, corruptelam religionis moliri in Cœno bijs, ne ipsi quidem negatis, qui talibus re bus gloriamini. Quemlibet audacem prom tumque, nedum nostrum solum, vt dixi, & re subita permotum, Cancellarij oratio quæ ex ipsius ore Principis mitti videbatur (erat e nim atrox & seuera) deterrere potuisset. Sed tamen, reputans infirmitatem eorum, quæ o bijcerentur, ipsaque bonitate causæ audacior in hunc ferme modum respondit. Viros regen dis populis exercitos, & sapientes, qualem es se te decet, circumagi rumoribus vulgi lau dantis aliquid, aut carpentis, prout amore, o dioue ducitur: fidemque habere externis fabu lis, quæ ex longinquo in maius audiuntur, nec æquum esse, neque vtile, tu ipse pro tua pru dentia, etiam tacente me, potes existima re. sermones credulitate aluntur: et sæpe vulgatarum rerum, quæ immanes dictu vi dentur, si indages inquirendo, auctorem aut improbum reperias, aut nullum. fit autem plerumque vt falsi auditio radices agat in animo, magis adeo, quia de illis dicitur, quos non ames, quam quia, vt credibile, affertur. Coniecturam capere licet de Germanis pro-

ximis,

ximis, in quos quicquid accidit ab irritato Principe, ab ipsorum culpa fluxit, non a nostra: nisi quid culpæ in eo sit, subduxisse se furenti populo, & strictis mucronibus iugulanti non præbuisse. Neque vero nos illic, aut alibi vmquam concitauimus turbas. istæ potius turbæ sunt (veritas facit in dicendo audacem) electos velle sine causa, quos vltro vocauistis. Nec quempiam mouere debent exposita tot sigilla: nam mobiles animi, ceu leuia bractearum altis in speculis obsecundantia vento, eam in partem feruntur, quo validior flatus impellit. Dicta breuis dies discessus, & socio, & mihi: expectetur, ille dum redeat: soli abire non licet. Nam quod fingimur litterarum præcepta tradere iuuenturi, leue est, & simile criminum ceterorum. Duo adolescentuli commune hospitium nobiscum habent: eos nobis hospes commendauit: eunt ad vestras publicas scholas, illic docentur. Nunc, quæ inuidia est, subdoceri interdum priuata diligentia? At) Sectariorum numero qui nos habet, ignorant, aut dissimulant testimonium synodi Tridentinæ: faciunt deinde iniuriam Cæsari, alijsque Principibus, qui nos adhibent ad conseruandos aut restituendos antiquos ritus religionis: hic enim ardor in æmulatoribus Ignatij, vt quem ignem accensurus Christus venit in terras, alimentorum suggestu perpetuent, vt viuat: seu suscitent, vt reuiuiscat: neque alias.

quis

quis dixerit noſtras faces. Sic confutata oratio Cancellarij eſt. Nihilominus ille ad adſtantes. Miratur (ait) hoſce homines Princeps eius ditionem intrare auſos. Miretur potius (reſpondet noſter) ab ijſdem Indos, Sinas, Japonios, intimos Barbariæ populos penetrari. Tales eſſe debent venatores animarum. Poſt hanc ſermonum vicem digreditur Cancellarius ad Principem: exponit vltro citroque dicta. Mox regrediens. Si ſummo iure (inquit) vteretur Princeps, iuſſa repentina migratione, ne dignaretur quidem aſpectu. ſed habet rationem clementiæ: audiet ambos, vbi alter reuerterit. nec deſperat obedienter imperata facturos. enimuero imitandi Apoſtoli excuſſo pedum puluere ſolum vertentes. Sic ad paucos dies dilatus diſceſſus. cum interea crebro ex aula mitterentur, qui interrogarent de alterius aduentu: ſiue cura quædam illa, ſiue acceleratio fuit. cum rediſſet, agitabantur (adulta licet Quadrageſima) ludi equeſtres, communi lætitia: ad ſummam deſiderabatur faceſſerent noſtri, & omnium oculos duo liberarent. At ipſi componunt ſupplices litteras, mittuntque ad Principem. Vocantur ſine mora, tantiſper decurſione equitum intermiſſa. forma iudicij hæc fuit. Sedebat Princeps: ad cuius læuam, ruentis Lutheri adminiculum, Martinus Mirus, identidem in aurem inſuſurrans: circum deinde longo ordine nobilitas,

con-

consiliarijque in subsellijs: stabant nostri, re quidem iam præiudicata, sed tamquam ante iudices pro se causam dicturi. Tum Princeps præfatus Lutheranum se esse, nostros Catholicos (vtebatur eo nomine ad augendam inuidiam) ferre non posse in suis terris pronuntiata Catholicorum: neque aliam ob causam concione prohibitos. repetit dudum a Cancellario dicta. proinde, vt excedant, fixum in animo habere. Ad hæc illi, prudenter ac modeste: Grauem esse facinorosorum pœnam in insontes: veniisse accitu Canonicorum, missu eorum, qui potestatem habent: nihil tentatum, quod bonorum aliquis improbarit: accommodasse dictionem ad vtilitatem audientium, quorum iudicium non reformident: nisi res ex arbitrio agitur, non ex lege. Penetrauit hoc Principem. itaque, ne quoniam deerat causa, ipse causæ deesset, aduersus Ecclesiæ effata, de sacrosancta Eucharistia, de sacrificio Missæ, alijsque, profert nonnulla, sed rancida, ac vieta: & ne eum deficeret memoria, de scripto. quæ omnia cum facile refellerent nostri (restituente quamquam Miro partes Principis, non meliore euentu) qui intererant, eorum doctrinam animique magnitudinem æque mirabantur. Amplius duas horas disputatio tenuit. Cum tandem Princeps, impar veris, dolorem animi iracundia tegens, surrexit, adiecitque toruis oculis, Non esse sibi ex verbo

Dei

Dei responsum. Proin decedãt ad dictam diẽ, nisi malint duriora experiri. Nec diu post, exit edictum typis excussum, quo diserte, in vrbe, totaque eius ditione, Sectarij, corruptores, perturbatores reipublicæ, esse prohibentur. Si quis acceperit hospitio, mille talerorum mulcta. Cuius atrocitatem edicti admiratus Princeps, & cum stomacho detestatus, castigato verbis typographo, conquiri omnia exemplaria, comburique iussit. Impetratæ dehinc inducíæ ad dies quinque: & expressum testimonium a Collegio Canonicorum, in hanc ferme sententiam, Missos duos excellenti homines doctrina, egregiosque animi, inuitatu primum Cœnobiarchæ Franciscanorum, mox & Canonicorum rogatu, vt Cœnobiarchæ opem ferrent; ea in re officium, fidem, diligentiam satis superque probasse; tum vero, propter integritatem morum acvitæ, Canonicis, alijsque multis, probatos fuisse: nunc commutata ratione temporum, exacto annuo spatio, ad suos, vnde venerant, remitti. Sub ipsum discessum, accurrens quidam inueteratam exuit hæresim qnadraginta annorum: vt etiam abitus fructu aliquo non careret. Sed interea contigit vnum, atque alterum, ei simile, quod scripsimus triennio ante, in Prouincia Polonia, de nostrorum e Transiluania eiectione. Nam hic quoque vnus intimus Principi qui aduersum nos credulas eius

aures

aures implebat, antequam nostri cederent ex vrbe, discessit e vita. Nec multo post, vnus e senioribus Canonicis summæ ædis (qui se vxorem ducturum apud Principem firmauerat idem) morbo interijt. Terruit animos mors vtriusque: huius etiam sepultura. Dilato enim funere vltra decimum diem ad Parasceuen: vt (quo magis aduersarentur Catholicis) lugubrem piorum cærimoniam campanarum pulsu fœdarent: eo die notabilis tempestas exorta est, vt nisi funibus alligaretur cadauer ad se retrum, efferri non posset. reliquus dein cultus Ecclesiasticus ex æde summa eiectus anno septingentesimo a primordio sui: atque ex aliis ordine, Collegijs Canonicorum, & Monasterijs omnibus, duobus tantum exceptis. In templo enim Sancti Mauritij (occlusis tamen foribus) fit sacrificium Missæ: & alterius Cœnobij Præses, cui nomen Heino, perseuerauit: vt antiquos ritus non temeraret. Post hæc procella a Cœnobiis virorum, ad virginum couersa est. Harum Cœnobia illustri vetustate ac virtute sex (nisi me fallit aliqua similitudo nominum) Visitatores auctoritate graues & perfidia, omni ratione peruertere conati sunt, principale imperium obtendentes: immissis etiam in earum vnum, Lutheranis aliquot feminis perditæ vitæ, ad alliciendos animos muliebres. Sed constantes illæ fuerunt, & viriles animos gerentes: vt admiratus Princeps ia-

et asse dicatur vocem, quam superbus ille Persarum rex, qui naturæ bellum indixit: Viros sibi feminas, & feminas viros fuisse. Magnum testimonium, & ab inuito extortum. Habet enim apud malos quoque multum auctoritatis Virtus, nec quicquam est vel ipsis inimicis, magis laudabile, aut metuendum.

MOLSEMIENSE COLLEGIVM.

DE QVINQVE deserentibus vana opinionum: de duobus in Societatem adscriptis: de agnoscentibus plurimis rationem recte confitendi: de celebrantibus conciones, & intra extraque vrbem Catechismum: de deponentibus odia: de pie aliquot decedentibus in lectulo, non nemine in patibulo firmatis opera nostrorum: de cælestis agni beneficio in mulieris puerperio: de meretrice a lupanari abducta, puella a periculo: de excultis vtroque anno non paucis ad formulam nostrarum exercitationum: de extirpatis superstitionibus, reductoque vsu supremæ Vnctionis: de institutis semel atque iterum precibus ad horas quadraginta, alias etiam ad quinquaginta, auertendo hosti in Alsatiam irrumpenti: deque alijs muneribus nostræ Societatis: distincte non ponimus, ad illustrem conuersionem viri principis animo festinante. Referendam hoc loco arbitror mentem ijs, qui hæc audiunt

diunt leguntue, ad ea, quæ triennio ante in Spirensi Collegio huius Prouinciæ de Ioanne Pistorio adiuncto Catholicis memorauimus: quem & Princeps quidam ex Badensium origine statuit cum Smidelino magno clamatore hæreticorum committere: his enim verbis vsi sumus. Hic porro Princeps, ni fallor, Iacobus nomine erat, vel a puero, domestica institutione & consuetudine Lutheranis addictus. quos tamen accedente robore ætatis mentisque, cum animaduertit, sine luce sacrificij, sine vmbra pietatis, opifices absonarum opinionum, & inter se dissentientium: e contra Catholicos constare sibi pulchritudine rationum, ac vitæ: omnia apud eos esse splendida atque illustria: quæ prima spes est apiscendæ sapientiæ, cœpit, an cum Lutheranis desiperet, dubitare. eius rei vt experimentum aliquod caperet, Ioānem Pistorium, quo medico, & consiliario vtebatur (is nuper abdicarat hæresim vti diximus) proponere iubet quædam capita ad disputandum. Non recusat certamen Ioannes Andreæ Smidelinus, antesignanus Lutheranorum in Germania, graui admodum ætate truncus, & prole numerosa. sed inferius sua dignitate ratus, si Theologus cum medico congrederetur, vltro vocauit Iesuitam arbitrum pugnæ, seu, si mallet, aduersarium. Vbi vtrumque intelligit paratum, nectere moras, multa causari: donec hæreticus miles Alsatiam oc-

cupat. Tunc enim arbitratus non commissu-
ros se periculo, multis comitantibus verb
ministris, Badam, quasi in locum certaminis
venit. res contra cecidit. Adsunt inuitati
propugnatores Catholicæ religionis. cum da
bendi nulla esset potestas, retractat condic-
nes disputationis, hac sententia, vt ab arg
mentationibus Dialecticis, effatisque Philo
phiæ (quam inanem vocat Apostolus) abst
neant. Igitur initur pugna in magna nobilium
corona, & virorum Principum: a qua miser
fatigatus victusque discessit Smidelinus, v
omnibus ludibrio esset. Haud fallebat ipsum,
qua fama distraheretur: itaque libello edito
se uictorem pronuntiat: sed cum, vt indoctus
antea rideretur, nunc etiam vt stultus, ad ta-
dium compulsus vitæ, supremum diem exple-
uit. At Badensis Marchio, cum vanitatem ma
gistri & insciticm, Catholicorum modestiam
& rationum pondera tacitus considerat, ad
defectionem quidem spectabat, sed tamen nō-
dum a iugo se abripiebat inueteratæ consuetu
dinis. interea Deum votis precibusque fati-
gabat, vt lucem ostenderet. factum per eos
dies, vt eiusdem concionator Principis, testis
superioris disputationis ab hæresi descisceret.
hoc cum improbi ægre ferrēt, gratulatus Mar
chio, hunc quoque componendum cum illis
existimauit. Confluxere multi abstergendæ
communi maculæ, ira animos acuente, sed,

Dei

Dei ope Catholicus duplicata gloria inuictæ religionis discessit. Hic Marchio, nihil prolatandum ratus, Patrem Rectorem Collegij accersit, audit decreta Tridentini Concilij, biduj ieiunio corpus macerat, vacat contemplationi rerum diuinarum, & cogitationi veteris vitæ: demum, peruigilata nocte, postridie peccata patefacit, tactis Euangelijs iurat in obsequia Catholicæ professionis, sollemni ritu: interest rei diuinæ, ad cæleste accedit cõuiuium, læto sane vultu, sed ad modestiam composito, vt ex oris habitu qui cernebatur oculis, animus quodammodo intus cerni posset. Ipse quidem tanta se voluptate perfusum esse testatus est, quanta numquam antea in omni vita. Neque hic acquieuit. Postero enim die sic ad Rectorem. Heri (inquit) Deo pollicitus sum daturum operam, vt quorum cura mihi commissa est, reducantur in viam, si alicubi errent: non aliter faciam eo adiuuante. Itaque proposito edicto, concionatores hæreticos, & si qui Catholicam fidem amplecti nolint, exire iubet: Episcopum, & sacerdotes aduocat instaurandis sacris: calendarium Gregorianum promulgat: ipse obuios quosque hortatur, se ducem sequantur, antiquam religionem libenti animo capessant. Nec deerat voluntas multorum, si verbis crederes. Mittebantur interea a vicinis locis cum muneribus, sacraque supellectili, qui nomine Principum gaudio fun

gerentur. Summa bonorum omnium erat expectatio: cum impietas se conuertit ad nota arma. venenum inter epulas datum: quo paulatim irrepente, siue non statim succumbente natura, cum mors ad decimum diem differtur, nihil fecit, quod reprehensum, nihil dixit quod reuocatum velles. omnia plena pietatis, ex quibus agnoscerés contemptum mortis, ac desiderium vitæ cælestis. Cum deinde se deficere sentiret, armatus omnibus sacramentis, inter omne illud tempus, quo pius spiritus mortali secernebatur a corpore, a Deo veniam peccatorum, & Ecclesiæ instaurationem supplicter petens, ad meliorem vitam migrauit. Vir, si spectentur ingentes cogitationes, quibus impleuerat pectus (vti a Deo æstimantur) comparandus cum illis, qui Christianam religionem propagarunt. Nec tamen caruit admiratione, quod vxor eo viuente pertinax, post ipsius obitum hæresi renuntiauit. Ceterum amplus discipulorum numerus, & fructus: data ab ijs, posteriore anno, dramata duo eleganti ornatu. Parthenianorum, vt alias, pietas incensa. Catholicum adolescentem extinctum in hæreticorum pago importarunt in vrbem honorifica pompa. Collegij ædificatio promota: sacrum instrumentum, & bibliotheca aucta, multorum liberalitate. At fundator noster Episcopus excellenti pietate fundationem constabiliuit posteriore anno, muniuit que litteris amplissi-

plisſimis, magno Argentinenſis Eccleſiæ procerum virtute ac nobilitate præſtantium, aſſenſu.

COLLEGIVM CONFLVENTINUM.

CONIVNGAM duas narrationes posterioris anni propter ſimilitudinem rerum nõ indignas. Ex iis qui in ſcholis inſtituuntur, vnus obligauerat ſe voto ad ſancti Matthiæ Treuirenſis binæ profectionis: mox concedit e vita: orat tamen hoſpitam extremis ſermonibus, admoneat parentes, vt pro ſe votum exoluant. moritur dein pater adoleſcentis: mater ad hæreticos tranſit, & ad virum ſecundum: filius negligitur. Quarto poſt anno adoleſcentis ſpecies hoſpitam aggreditur, ſe contemptum grauiter expoſtulans. Refert rem illa ad Eccleſiaſticum magiſtratum trepide: habita eſt fides: iubent matrem vitricumque ſuſcipere peregrinationem votiuam: factum: ſed animis inuitis: dein triſtis apparet imago filii: negat eum laborẽ ſibi vtilem fuiſſe, non ſponte ſumptum. hilarem enim datorem a Deo diligi: proin ſi eum liberatum velint, repetant idem iter ſtudio volenti, ſe eorum comitem futurum. erant preces, ſed quibus contradici non poſſet, niſi mallent moleſtam formidinem. itaque ſubijt voluntas pere-

grinationis. et docebat ipse in effigie interdum aspectabili, quid, quando, quantumque offerri ius fasque esset: quin & præcipuam quoque aram cum illis circumijt, & ad sancti Matthiæ reliquias demisit genua venerabundus. Post hæc soluto voto matrem educit templo. Iam, inquit, reuertere, in nomine patris & filii & spiritus sancti. & in faciem columbæ miri candoris ex oculis mirantis euanuit. Hæc, vti gesta sunt, vir, & vxor, non multo post grauissimo correpta morbo, cum Senatui narrassent, eiusdem iussu missi ad Collegium, vt referrent nostris, quod scire multorum interesset. Huic narrationi subtexenda altera non dispar. Mulier genere nobilior quam pietate, sic male tractabat filium alumnum nostræ disciplinæ, vt ei aliquando, quod sextis feriis respueret carnes, fregerit brachium. deinde moritur in eadem perfidia: sed non abest suspicio (an quod aduersum egenos liberalis & benefica fuisset) quin durante adhuc tractu & lentitudine mortis, miserante Deo, sit ad pœnitentiam conuersa. Septennio post, horrendis circumdata flammis, terrifico cruciatu, eidem offert se filio, implorans eius misericordiam, miseria ostensa. orat anno integro quotidianum sacrificium, ac mundum suum omnem muliebrem Deo offerri. nullum esse maiorem locum filio in matrem exercendæ pietatis. non fuit opus pluribus ad impel-

lendum

lendum adoleſcentem ſua ſponte propenſum. plenus miſerationis ac metus annuit: quo nó-dum plane conſumpto, ſeſe cum patre coniun git: is iampridem ab hæreſi ſe eiecerat: pla-cuit vtrique rem maturari: nec mora, fit ſa-crum quotidie: ad quod acceſsiſſe eam aſper-gentem ſe aqua luſtrali, & ſtimulos interim addentem viro, ſi forte ceſſaret in preces, ne-que fuiſſe vanam imaginem, quotidiana ipſius ſpecies affirmauit. nec minus interea eunti fi-lio in Europam vltimam comes additur ma-ter, dieique prædictionem, poſt elapſum an-num, quo eripienda erat ex atrocitate pœnæ, pulcherrimo viſu impleuit. His duabus hiſto-riolis, ſicui eſt voluntas, aut otium ſimilia conferre, non inutile erit adiungere, quod quinto abhinc anno tradidimus, in Prouincia Francia ſub finem, Collegio Augenſi. Cete-rum hæc, quæ dicta ſunt, fuerint argumento diſcipulorum pietatis. doctrinæ enim, tum perſæpe in dialogis, publicisque actionibus ſpecimen datum, tum variorum elegantia car minum, in excipiendo Archiepiſcopo funda-tore noſtro, cuius animus magnis & aſsi-duis beneficiis erga nos expleri non poteſt. is alterum domicilium habitationi noſtræ com-modum ædificat, ſollemni iam cærimonia con ſecrato lapide in eius fundamenta deiecto. ſuam quoque beneuolentiam oſtenderunt ci-ues, cum in prouincialibus comitiis, non mo

do ra-

do ratam habuerunt noſtram vectigalium immunitatem, ſed diſſeruerunt augendos reditus Collegii: vt augeretur numerus tam vtilium collegarum. Igitur frequentatum templum: multi concionibus ad rectum iter reducti: quidam ſe innouarunt ad religionem bonam: totius uitæ maculas non pauci viri nobiles per confeſsionem expiarunt: inductus inter multos neceſſarii ieiunii vſus: eiectus cultus inutilis calamiſtratæ comæ: immoderatorum conuiuiorum ſumptus caſtigatus: beneficentia in pauperes excitata: iniuſte parta redhibita: credita pecunia, ne debitores laberentur, in periurium, remiſſa: meditationibus piis viri Eccleſiaſtici aliique exerciti cum fructu: adiuti moribundi, & in valetudinario decumbentes: reconciliati diſcordes: ſuperſtitiones aliquot euulſæ: cuſtodiæ ſubleuatæ: reuocatæ ad firmitatem maleficæ, quæ ducebantur ad mortem: particula conſecratæ ceræ, ad depellendos horrores dæmonum, vimque auertendam veneficiorum, vtilis inuenta: domi foriſque explanatus Catechiſmus, magna diſcentium æmulatione. Hæc & talia, vt multa ſunt, magna etiam videri poterant, niſi admirationem adimeret conſuetudo reliquorum annorum.

MO

MONASTERIENSE COLLEGIVM.

INGENS mutatio ciuium post nostrorum in hanc vrbem aduentum. Rosariorum, piarumque imaginum vsus reuocatus. libri Catholici substituti Lutheranis eiectis. pro impuris cantionibus doctrinæ Christianæ cantus inductus. Egregia optimatum aduersum nos beneuolentia. hinc intelligas. Baiuli duo, hominum genus natum ad vina perdenda, in taberna publica cum se inuitant capaciorib̃us poculis, laxant linguas in contumeliam nostram: deferuntur ad magistratum auctores, & maledicta. vterque compingitur in vincla: paucis post diebus publico iudicio acerbe increpiti, quod in Iesuitas, vocatos a Collegio Canonicorum, gratosque Senatui, tam petulanter debacchati essent: dimittuntur datis vadibus ne in posterum nos carpant sermonibus, cum seueriſsimo interdicto. Alio tempore cum quidam in foro, erga Societatem animo infenso, nobis malediceret, silere iussus est. addita causa, non esse de eorum existimatione detrahendum, quos Cæsar, & tot Principes imperij, in oculis ferant. Proin tu, si Senatui placere cupis, mitte ingrata verba, nec tibi profutura. Cognitum id etiam in fabrica templi, Gymnasijque, cuius sollemne initium factum, anno superiore sexto nonas

nas Quintiles: ita enim multos, tam duris licet temporibus, habuimus adiutores, vt multum processerit. Gratum id quoque aduersarijs, e quibus duo pecuniam sponte obtulerunt. refrixerat enim rumor, quem ridicule vulgauerant, subsidere tantum opus noctur no tempore, quantum interdiu se erexerat. Nec minor progressio in amplificanda religione. A peccatis totius vitæ vno anno absoluti quadraginta: ab hæresi duodecim: ex his quidam magno natu Anabaptistarum architectus. Cum vnus e nostris per Caluinianum oppidum iter facit, diuertit in Cœnobium virginum: audiuit Antistitam, atque alias tres: plures (vt in transitu) non licuit. Tremonia oppidum est Lutheri mancipium, sex ipsis milliaribus Monasterio distans: nouem ex eo virgines splendidis familijs, fama nostrorum excitæ ad Collegium curru aduolarunt, obituræ sacrosancta mysteria: in discessu tres relinquunt adolescentes in scholis informandos. sinistre id acceperunt Prædicantes, & disiparunt, aduersa fama. at illæ tectæ conscientia apud Franciscanum sacerdotem singulis hebdomadis se patefaciunt, missisque ad nos muneribus augendæ sacræ supellectili, professæ sunt, diuina cum ope, suæ perseuerantiam pietatis. Addam quod Patri Rectori accidit non iniucundum scitu. Viduæ filius multa claritudine generis Neapoli vixerat: in (illo ocello Italiæ)

nec

nec audebat quisquam cum tam acerbo nuntio matri se offerre: fecit hoc noster mira dexteritate: ad eam accessit (aberat enim procul vrbe) & commonitam Dei voluntatis firmauit ad patientiam. interea a serenissimo Hermesto Monasterienſi Episcopo præpropere ad vrbem accersitur. Discessum est inde, hora octis vndecima, tam densis tenebris, vt nullus esset vsus oculorum. prætentandum iter manibus rhedariorum, antequã equos imitterent: in hoc labore trepidantibus, obijciunt se bina monstra albicantia, & quanta longitudo erat corporis, ducto quodam quasi sulco radiante: exterriti rhedarij, qui priores uiderant, execrantur clamore sublato: audita causa Rector silere iubet, & tacitis precibus incumbere. Tũ ipse, vt vidit spectra, timorem dissimulans, an moderãs, Si a Deo (inquit) venistis, signũ edite: sin secus, hinc facessite cum vestris terriculis: consistere visa haud longe a curru: cum dein iterum appropinquarent (nisi timor animi imponebat oculis) repetito eodem carmine, & hoc amplius. Omnis spiritus laudet Dominum: in suas latebras receſſere. neque ita difficile deinceps ceterum iter fuit. Magna Catholicorum, discipulorumque (ij iam mille sexaginta) virtus. aliqua exempla ponentur. Vir nobilis, vbi nostrorum consilio uti cœpit in rebus pijs, mulierem e qua par liberorum susceperat, domo exegit: hic vt præcisa spe

redi-

reditus alteri nupserit. Quidam e nostra disciplina reuersus in patriam eijciendæ matris fuit auctor patri, quam concubinam habebat, pia quadam impietate, vt vtrique prodesset. Redire alter noluit, donec genitor purgauit domum ab iniusto concubitu. Quidam honesta familia ætate confectus (centum enim ac decem agebat annos) & captus oculis, imbecilla membra & fluxa senio vix baculo sustentans, manuque aliena dirigens pedé, ad nos perreptauit, instauratores, (vt prædicabat) antiquæ religionis: Patresque allocutus, ingenti veneratione, hoc tantum accusare dicebat cæcitatem, quod quorum oscularetur manus, Dei famulorum ora tueri non posset. Redijt idem ad templum promulgato iubileo: mox sacerdotem a confessionibus domum accersit; metam hanc sibi esse dictitans uotorum in hac vita, aliqua vt curæ particula deriuaretur in suas reliquias, post tempus supremum. ne seruulum se recusarent minorem quidem, quam vt illuc nostri descenderent, sed neminem esse negligendum. Contemnendam omnino faterere cæcitatem oculorum, præ acie mentis. Vidua quædam domo Frisia, non ignobilis, voluntarium hic sibi delegerat exilium, in singulas hebdomadas sacra mysteria vsurpandi: cum hieme reuisisset suos, maledicorum frigore contempto, quinquaginta ad pietatis studium accendit, & propinquas

pinquas virgines nobiles a se olim Catholice instructas ita firmauit, ut nullis postea nec blanditijs nec minis a proposito demouerentur. Ceterum ipsi (ita fert opem pauperibus ærumnosisque) propter merita imponi possit cognomen maternæ veneration is. Redeo ad discipulos: quorum permulti e nobiliore Vestphalia. Bona eorum pars ab hæreticis parentibus ac magistris. Nempe tale nomen Societatis, ut oderint vulgo religionem ipsius, institutionem vltro exoptent. Ex una Tremonia conuenere quadraginta. Brema (clarum olim Balticæ emporium) Archiepiscopi Saxonum sedes est, Caluinum & Bezam crepat. ex ea malorum seminator quidam sexaginta annorum ex plantario Melanchthonis filium adduxit nostro arbitratu formandum, & solicitauit gratiam muneribus allatis. At filius patre sapientior conuertit se ad bonam frugem. Mirum de adolescente Lubecensi. Lutherum hauserat cum lacte, et Gymnasia frequentauerat eiusdem farinæ: verum subodoratus ex sermonibus libriſque ancipites Prædicantium opiniones et varias, summam constantiam Catholicæ religionis, matre vidua, amicis, opibus, relictis, Monasterium confugit, exploraturus veritatem; quam arcte complexus, post generalem confessionem profiteri voluit in sacello nostro. Ceterum, tertio post mense insertus in Sodalitatem Annuntiatæ Dei matris (ea

hoc

hoc primum anno, festo ipsius die nata est) tan
tam opem ostendebat vbertatis, vt quasi offe-
cerit mala lingua, laberetur in morbum, &
alienationem mentis, qua sibi pugionẽ inuisce
ra adegit: sed sic tamen vt resipuerit, factum;
ingemiscens, & peccata delens confessione
obierit septimo die. Hic enituit sodalium ca-
ritas (ij iam numero quinquaginta) cum lan-
guenti mortuoque præstitere officia Christia-
næ pietatis. Insignis etiam fuit eorum religio,
cum supplicatum est numini, continenter ho
ris bis viginti, amoliendi hostilis exercitus
ingruentis. Adnotatum autem est: qua hora
absolutæ sunt preces, repentino terrore per-
culsum hostem, collectis vasis castra mouisse.
Sed & adolescentuli duo, parentum atrocitate
a nostris scholis ad Caluinianos traducti persi
stunt adhuc in obseruatione Catholici ritus.
Eorum alter, præscripta recitans, audita re-
narrans, cum æmulis decertans, non desinit
insignire frontem cruce, præceptore quam-
quam vetante, & irridentibus æqualibus. At
eiusdem Gymnasij puer, pertæsus illius tene-
bras, perturbatum ordinem (nam pueri cum
puellis docentur) vt nobis traderetur, quod
precibus a patre obtinere non potuerat, arte
quadam, eum prosecutus pedibus, cum nundi-
natum veniret ad vrbem, extorsit. nec defuit,
qui, vt nouam hæresim (quod dicitur) nouo pa
xillo suspenderet, in vicino quodam oppido,

Lu-

Lutheri olim deliramentorum in Caluinum mutatione insigni, aduersam nobis Academiolam excitauit, siqui a nobis transfugerent, excipiendis. sed, cum res contra caderet, deridiculo fuit. auctus enim numerus noster ex imminutione ipsius. Sunt & alij vitiligatores. sed cicadas dixeris: quo magis in claro nostro Sole æstu vruntur inuidiæ, et stridentes potius quam loquentes questu suo rumpuntur. Quo die pompa luculenta circumlatum est sanctissimum Christi corpus, emersus homuncio de tenebricosa popina, irrisit in templo maximo concinentem Clerum, nec contumelijs dicendis in Catholicos pepercit: nescius impuram hanc dicacitatem ei vltimam esse. redijt enim ad suam palæstram: mox cum obruisset vino calorem omnem mentis, auram captans e fenestra, cæco præciptique casu, elisis faucibus, & obtrito capite infelicē animam expuit. Alius cū pugnasset duabus lucubratiunculis contra præcipua capita religionis nostræ, orarunt primores ciuitatis, vt cohiberetur antidoto veneni pestis: igitur editus est liber Germanica lingua, quo delectatos esse multos seu potius adiutos, Proepiscopi Canonicorumque approbatio, missis vltro muneribus, declarauit. At ipsius Episcopi beneuolentia erga nos quanta? quam multis humanitatis impressa vestigijs? Simul hanc vrbem attigit, egressus eius publicus talis fuit, vt multa stipatus Vestpha-

lorum nobilitate nos quasi salutatum venerit domum : hic locum perlustrauit destinatum extruendo templo : vbi vt assedit, dedere adolescentes, e schola, decem, actiunculam. placuit acroama: nec discessere actores sine corollario. acceperunt singulos taleros : dedit ipsis, aliis incitamentum. Postero anno Abilonem, tãto plausu, vt dicerent nihil quicquam melius visum. reuocata cum esset vulgo, repetere oportuit. Sodalitio dignatio ex occasione accessit. Vetustus mos tenuit, vt festis diebus Pentecostes a magistris educerentur scholastici longo ordine, veluti sub signis, in querceta suburbana : illic constructis vmbraculis exhilarabant animos dape collatitia: ludi ex apparatu Frondalia dicebantur: res ab initio fortasse minus reprehendenda in nimiam licentiam excreuerat: vt nonnumquam Bacchi principia desinerent in Martem. Nemini bonorum erat dubium quin esset coercenda: sed satis superque est gratuiti furoris in adolescẽtibus. Quis nunc collectos irritare audeat, cõcitatos voluptatis cõcessæ dulcedine, quam vetustate defendant? Ita (an quod natura condicionis humanæ tardiora sunt remedia, quam mala) quod in eiusmodi rebus accidit, consilium dabatur a multis, periculum nemo sumebat. Nos primo anno, quo hic docuimus, causati difficultatem temporum (vt proxime scriptum est) ab allapsu pestilentiæ, sustinuimus

vt-

vtcumque mussantem turbam. Anno superiore, cum remisisset morbus, cælo præsertim blandiente, iamque ardorem iuuentæ incendente flabello maleuolorum, pristinum morem velle cœperunt. Inuitis nobis Frondalia celebrantur: nec res caruit tumultu. exacto die per lætitiam, cum lasciuia reditur ad vrbem agmine instructo. Aegre hoc fuit magistratui: & præcipuus quisque turbator conquisiti. Gratum omnibus lætumque fuit, ea tempestate, qua tabes veluti quædam infecit mentes discipulorum, fuisse sodales omnes nostro in sacello, pijs exercitationibus operam dantes: neque eorum quemquam in eam coniurationem nomen dedisse. sopita postea est res omnis, non cum parua commendatione constantiæ nostrorum in tuenda disciplina. Posstero anno, tres iuuenes cum offendissent calore ætatis, quærebantur ad vincla: sed hi quoque benigna nostrorum inuitatione ad officium sponte præstandum inducti. Ceterum priore anno circũ pagos vtiliter excurrimus. Altero opera omnis stetit intra vrbem intercluso exitu. Grassabantur impij prædones in formam pæne iusti exercitus: disturbabant altaria: conspurcabant baptisteria: sanctorum imagines fœdabant, frangebantque: ipsam sacrosanctam Eucharistiam, ita indigne tractabant, vexantes manibus, pedibus proculcantes, vt horreat manus reddere, animus memi-

nisse. hoc immaniores ipsi, quod ea fecerunt, quæ audentibus scribere, ipsa credo colliquescat pagina, exarescat littera, ne prodatur intestabile sacrilegium.

MISSIO VOLCMARIENSIS.

VOLCMARIA, oppidum est in Hassiæ finibus, quattuordecim millibus passuũ Monasterio procul, a Lutheranis circum obsessa: ex quo & infecta ipsa eodem veneno. Carebant aræ imaginibus, aris sacerdotes, sacerdotibus tẽpla. sacerdos vnus Moniali abducta scribam publicum agebat, actorum omnium oppidi auctor, suasorque. In scholis venefici duo perdebant iuuentutem. in templo furiosus Minister populum euertebat, iam a Luthero (vt est inconstans perfidia) degenerantem in Caluinũ. ita conuulsa religione detractabatur imperium Principis. ea iure pertinet ad Archiepiscopum Colonienſem. Quo igitur tempore sereniſsimus Herneſtus huc intulit pedem, ante noctem impium Caluini æmulum turbinem & facem animarum, & perfidos ludimagiſtros, diſcedere iubet. ciues dein edicto monuit, sedem mutarent, aut fidem. poſtridie lætiſsima ſymphonia, magnaque oppidanorum frequentia factum eſt ſacrum eo præſente, longa deſuetudine pæne in obliuionem adductum. Tum quoniam difficilius videbat eſſe retinere bo-

nos

nos vsus, quam restituisse (hoc enim vi quadam fieri potuit, illud non nisi voluntate faciendum) Parochum templo, publicis scholis praefecit magistros, cum approbatione nostrorum. Deinde (vt ferme initia sunt difficilia) subsidium Parocho poposcit a Collegio Monasteriensi. Missi duo: eoque absente a Senatu honorifice accepti. Aberant & Duumuiri ad Hernestum, nempe facultatem communicandi sub vtraque specie petentes: sed irriti rediere. Igitur hoc quasi breuiarium, vt in tali oppido, operum. Ab historia Christi Domini in Crucem acti placuit ordiri: interiecta interim quae ad firmandam veterem fidem infringendumque Caluinum idonea erant. Ad confessionis mysterium tot annis intermissum ierunt quotidie multi: ritu Catholico salutare Christi corpus perceperunt in Paschate quadringenti: plures haud dubie futuri, si explorandae conscientiae plus temporis habuissent. reuersuros spoponderunt Pentecoste. Sanctiorem hebdomadam insigniuerunt cærimoniae splendidissimae: earumque vis omnis explicata, populo audiente. Ceterum apertus fons, octauum post annum, aquae lustralis: eaque ita munda ac nitida reperta est, vt si nunc recens defusa esset. Noctis eius, quae (ex veteri more) celebratur Christi memoria de Inferno triumphantis, laeta species fuit. Praelata Crux circum moenia, modulatu Catholi-

co, populo prosequente: mox, die adulto, maior frequentia in ornando celebrandoque egressu Dominici corporis: ægris oculis ferente vicinia, vnde confluxerant multi tum curiose contemplantes omnia, tum maleuole cauillantes. Neque id ignarum nostris. Itaque vtendum ratus occasione, pro concione alter, quæ hæreticorum (scelera nuper reperta priscis vocabulis obtegentium) fraus esset, atque insciția in circumueniendis populis, exponit. perculit veritas orationis non ignobilem corruptorem pubis: ea cum feruet maxime, non dissimulata iracundia discessit, vix a risu defendentibus, qui hec videbant, hominis insaniam. is Blissenius erat, promulgator centonum Latinogermanice, nomine ad ostentationem composito, aduersum Iesuitas: confector Grammaticæ, in quam vnam ex titulo disceres transisse omnem succum Latinæ linguæ, probis auctoribus tamquam penitus excussis, ac spolijs venti. vmbraticus doctor, qui deleret ingenia iuuentutis. Ceterum, supererat eodem in oppido Cœnobium optimarum virginum, quæ nunc reuixisse sibi videntur: quamdiu dominata est hæresis, testatæ remordisse semper animos desiderium antiquæ religionis. Nec minus, magno concursu (vt ferme ad res nouas fieri solet) catechesi puerili principium datum: vt educata tenera ætas nutrimentis Christianæ doctrinæ,

ipsa

ipsa se postmodum confirmet robore pietatis.

SEDES PADERBORNENSIS.

DVM HAEC a Monasterienſibus agun-tur, non ceſſarunt noſtri Paderbornenſes. Vno anno conuerterunt ad fidem quattuor: al tero duos: ad deteſtationem peccatorum totius vitæ minimum quinquaginta. Sacerdos apoſtata ab inceſtis nuptiis ad Eccleſiæ gremium reuertit. Tres ab illicitis amoribus feminarum: mulier a turpitudine proſtituendi corporis: par coniugum a mutuis odiis: duo, a conſilio ſibi afferendæ mortis, abducti: acceptus in Societatem adoleſcens egregius doctrinæ ac pietatis. Sed diſcipulorum laus non tacenda fuere, qui lacinioſa & ſtriata collaria cum echinis ſuis, quæ nunc geſtare (vt cirratam frontem) ſæculum vocatur, oblique perſtringente magiſtro, cum ſe notari intelligerent, coram omnibus ſponte ſibi concerpſerunt, vellicaruntque: ſiue quod oculorum conjectum & digitorum intentum ferre non poſſent, ſiue vt obtemperarent monenti: vnus, ætate grandiuſculus, indignans ſacratam ædem fœdatã ſitu, oppletamque ſordibus, deiectis operis aranearum, ac deterſo puluere perpurgat. idem cum in ſacerdotes duos incidiſſet in publico minus religioſe loquentes, nec

citra hæreticorum offensam, officii commonuit, ne suam ipsi mentem, aures aliorum, nefaria voce polluerent. Quilibet hominum reprehensionem publicam iniquiore animo ferat: ne dum uiri graues, sacerdotio præditi, ab eo, qui propter ætatem contemni posset, tacuerunt tunc quidem, quia vera obiiciebantur: postridie tamen iniuriam sibi factam apud Collegium Canonicorum expostulant: sistit se adolescens: sed ita prudens agit causam suam, vt tanto magis illis verecundia victis laudatus discesserit. Neque omittendum, cum quosdam inter sacra tinnientes moderate compescuit. Ac ne illud quidem, cum suis sumptibus, adhibitis etiam symphoniacis, celebrauit dedicationem sacelli, cærimonia (vt omnes, recenti adhuc lætitia, prædicauere) incomparabili. Alter a nostris scholis abstractus, data optione, vt vel hæreticos audiat, vel rus concedat (erat æstas) quotidiano operi faciundo, hoc proximum optauit: excoqui corpus maluit Sole, quam imbui animum moribus prauis: donec quod cupiebat, a parentibus, silentio ac patientia expressit. Iuuit ad acuendos multos, quod vni dicitur contigisse. Laborabat propter exulceratos pulmones difficultate respirandi, adeo, vt animum quoque trãsuersum ageret corporis morbus: ceterum accitum sacerdotem æger agnoscit, blandeque excipit, identidem repetens confi-

teri

teri velle: ea res, vt ex insperato, maiore gaudio domesticos affecit: igitur peccata confessus, viaticoque instructus, breui moriendum sibi esse dixit: tum parentes graui oratione admonens, darent operam, ne sorores duæ per eorum incuriam hæreticos sectarentur, quieuit. neque irrita cohortatio. iustis peractis domus tota in nostro sacello Catholice communicauit. Coniungam non dissimile factum viri, e comitiali morbo in furorem delapsi, vt promiscue quoscumque obuios, peteret hasta: eum aduenies sacerdos placatum reddidit, dein cælestis agni gestamine firmauit, & ad rectius viuendum instituit. Ex ijs porro, qui alumni fuerunt nostræ disciplinæ, posteriore anno, quattuor vastrijs in locis docere cœperunt. Eximia vnius virtus, qui vt Warburgam venit, non ignobile oppidum huius diœceseos, sic apud puerorum ingenia offendit, insidentem propter hæresim cuncta in deterius trahentium, vt esset non solum suspectus omnibus, sed etiam inuisus. verum prudenti dissimulatione, et (quod multum valet ad conciliandam beneuolentiam) fideli opera, ita eos deuinxit, vt tribus post mensibus composito agmine incedentes medium per oppidum ad sacram synaxim adduxerit. ibidem explosis, Lutheri Catechismo, funebri cantu Germanico, formula Deiparæ venerandi ex deprauatione Caluini, quod est

Catho-

Catholici ritus reductũ. De ſuburbano Monaſterio contentio inter depoſcentes primam ſedem dirempta. In altero, adductus ad parendum Antiſtiti quidam, qui recuſans imperium deſtinabatur ad vincla. Hæc inter, Paderbornenſes aduerſum nos olim feri, miteſcent, & patientem aurem culturæ accommodare. Principis magna comitas, quam auget conſuetudine & familiaritate. Poſteriore anno ſacerdotem poſtulauit, qui concionem haberet in frequenti nobilium & externorum hoſpitum conuentu. Claudet Prouinciam feſtiua, nec infructuoſa narratio. Scholarum noſtrarum adoleſcentulus ſic vexabatur ab immundo ſpiritu, vt nullus nec cibi, nec ſomni locus eſſet. ducitur ad nos, & (cum uolente Deo) poſt aliquot dierum pugnam, ſumma vi profligatus eſt hoſtis. In ipſo certamine, noſter, vt exprimeret confeſſionem imbecillitatis, digitum in obſeſſi os inſertabat, ſine noxa: hanc fiduciam æmulatus quidam e circumſtantibus, dum audacior incitat morſum, dente appetitum digitum, ueritus ne commanducaretur, feſtinus extraxit, dolore ingenti, quem pudor æquabat: omnium riſu uidelicet in eum conuerſo, dictitantium homini hominem non parum intereſſe.

PRO-

PROVINCIA BELGICA.

LOCIS QVINDECIM fouit priore anno, duos supra trecentos. posteriore, trecétos quadraginta quinque. In Louanienſi Collegio vicenos ſenos. In Tornacenſi Probationis Domo olim quadraginta tres, deinde, his plures decem. In Audomarenſi Collegio ſingulos tricenos. In Duacenſi duodequadragenos. His duobus Collegijs, anno posteriore: acceſſere bini. In Antuerpienſi, anno priore, octodecim, mox quattuor & viginti. In Leodienſi quattuor primum, dein ſeptẽ ſupra triginta. In Iprenſi quaternos denos. Senos denos in Brugẽſi. In Traiectẽſi ſedecim, atque octodecim. In Tornacenſi quindecim, ſedecimq;. Valencenis ſeptẽ, poſtea aucto numero, ſedecim. In Bruxellenſi Sede, quæ & Miſiones complectitur, dudum tres, poſtea ſex, vltra viginti. In Gandauenſi, priore anno ſeptem. Sex in Inſulenſi. In Moncenſi quinque. His omnibus in locis poſteriore anno ſeptenos. Præter hos, eſt Pater Prouincialis cum ſocijs duobus. Poſteriore anno neminem extinctum accepi: additos ſocios triginta ſeptem. De ſuperiore neutrum liquet.

COL.

COLLEGIVM LOVANIENSE.

VTROQVE anno vrbs Catholica circumsæuiente milite hæretico, in magna trepidatione fuit: sed ea, magis a fida Dei custodia, eiusque auxilio matris, cuius hic templum insigne miraculis, & sanctitate illustre, quam a præsidiis hominum, aut murorum obiectu, semper defensa. Affirmat hostis, se vbi in conspectum veniat vrbis, nulla palam causa (haud dubie diuino exterrente numine) repentino pauore percelli: ita cum expugnandi uires non deesse intelligat, ne oppugnandi quidem mentem dari. Itaque, nostris ad excursiones egredi prohibitis, opera domi fuit. Et quamquam silent litteræ inter arma, non deserta duplex Theologica schola: auditores fere quinquaginta. Sodalitatis Marianæ auctus numerus, & fructus: præter eos, qui ad vota transiere diuersorum Cœnobiorum, vndecim in Societatem adlecti. Vir consularis, desperata a medicis valetudine, vt primum se, si morbo superesset, sodalem fore Beatæ Virginis vouit, melius habuit. Repressa interim mulorum odia, atque inter eos cõiugum duorum, e quibus vir imminebat vxoris morti, obstinate hæc a bibius conuictu abstinebat. Non vulgaris nec tacita pacificatio duorum excellenti dignitate, quorum lis agebatur in iudicio

dicio, magno cum periculo fortunarum, contentione pluſquam ciuili. Nec parua exiſtimatio Societatis, cum et principes viri, longe licet remoti, per legatos multa auctoritate nos conſuluerint de rebus ambiguis, vt animi religione ſoluerentur. Sed & nos reconciliauimus nobis Collegium Theologorum, ex ſimultate non ita pridem exorta propter aliquam opinionum varietatem. Magnum negotium in facinoroſo homine, vt extremam neceſsitatem, quam erat commeritus, æquo animo acciperet, placãdo: iurabat ab ſe potius impetraturum, vt ne viuens ludibrio haberetur: omnis circa eum induſtria irrita, ſermo auras verberabat: nos tandem accerſimur. it vnus, & a mollibus exorſus, contemnitur: ſtabat ante diẽ ſtam horam condemnatum ſpiritum effundere: nec emendabat culpas: igitur aduerſus pertinacem vultu ac ſermone mutato intonat horrendas Inferorum pœnas, & infelices cruciatus, expertes perinde exitus, vt modi. ſecundum hæc, diſcedebat ſimilis irafcenti. vt tela hæſere, redit miſer ad ſe, & primum turbidos ſonos, dein triſtes edere, quales ira dolorque miſcent, vt contantem noſtrum, & de induſtria ſuſtinentem gradus, aduerterint. ergo regreſſus, mitiore alloquio hominem iam magis tractabilem permulcet, adeo vt habuerit confitentem reum, & quicquid eſſet pœnæ impoſitum, non indigne ferentem. Quoniam

niam res propior periculo erat propter metum populi, grates a Senatu actæ. Nihilo magis intermissa, vtilis, nec molesta discentibus, explicatio Catheciſmi. ea delectatus vehementer Parochus quidam, instititit, vt similis sumeretur labor in eius templo. Mechlinienſis quoque Archiepiſcopi Vicarius, qui & Cancellarius Academiæ Louanienſis, noſtrorum familiaritate vtitur, & promouet conatus pios. Ceterum, ſuperiore anno, cum Capuccini Patres huc veniſſent figendæ ſedis, apud nos diuerſati ſunt, mutuæ ſignificatione voluntatis. Interim fratres germani duo honeſtis parentibus, cum exercentur meditationibus ſacris, Deo aſpirante, ita inter ſe partiti ſunt, vt ad hoſpites vnus, alter ad hoſpitales ſe conferret, mira coniunctione animorum. Hæc inter, procuratum bonum aliud, ſicut vtilius, ſic etiam operæ maioris. Nempe, quaſi non eſſet ſatis reſtaurata mœnia multis locis, excubiasque fieri cœptas acriore diligentia: hortatu noſtrorum inſtituitur ad vſum militiæ iuuentus belli capax: hac ratione. Excitatum eſt Sodalitium vocabulo ſacroſanctæ Euchariſtiæ. cooptantur iuuenes ab anno decimooctauo. iis traduntur arma arcendo hoſti: ſed non niſi poſt votum promiſſumque Catholicæ profeſſionis. a maledictis abſtinent, & a conſuetudine iuriſiurandi: diebus Dominicis matutinis horis, a ſacerdote noſtro ad pietatem, veſpertinis,

tinis, a ductoribus suis ad pugnam exercentur: soluti ab alio omni opere publico, & immunes: ij iam trecenti, rectores duo, Centuriones viginti quattuor. patrocinium suscepere operis, is quem paulo ante nominaui, Vicarius Mechlinienſis, Prætor, Consulque ciuitatis, cunctorum ciuium assensu. Militaria vexilla concinnantur duo e candenti byſſo, insignita augustissimo Christi corpore, hinc atque hinc Angelis venerantibus, decussante grandi Cruce Burgundica. hortamentum pugnæ, signum victoriæ.

DOMVS PROBATIONIS TORnacensis.

VNDE HOC esse dicam, vt fere non constituat quisquam nuntium sæclo remittere, quin statim appetatur opertis eius insidijs, aut vi aperta? an quod Israeli cogitanti fugam pugnat Aegyptus? an quod niuis inferatur, cælum obtineri non potest? an denique, quod cum riualem Christus non ferat, amãdusque sit non primus præ omnibus, sed solus, in quo bona sunt omnia, abrumpenda sunt omnia vincla, vt te cum illo coniungs? Id adeo cum ex alijs Domibus Probationis nostræ Societatis, tum etiam ex hac Tornacensi, cognosci potest. ita parentes domesticosque aduersari Tyronibus similis pertinacia

nacia est. exempla, ne cuncta penitus omittã, cursim pauca subnectam. Consiliarii regij in Hannonienſi curia filius, virilis soboles, ac spes patrisvnica, non aliter admittendus erat, quam si parentis vtriusque consensum affe. ret. agit cum iis adolescens nescius tolerandi, nec vllum responsum aufert, siue ab expectantibus maturitatem consilii, siue palam transmittentibus silentio vt opprimant incautum subito assultu, dum interea parantur arma. triduo post iunctis viribus aggrediuntur, incertum an incogitantem. Ac pater primum, suggerente cura sæculi, pugnat rationum momentis: verum expendenti earum leuitatem, & breuitatem ipsius, contemptui erant. tum mater in lacrimas victa, supplices voces frustra tendebat: dein adhibitis viris ætate grauibus consilioque, cuncta, vana magis specie, quam efficaci ad euentum, irrita voluebantur. iuuenis interea triumphabat, blandiente successu. accedit postremo victas ad partes vidua soror: & miscens preces cum lacrimis exemplo matris, nihil expugnat. Sed, malum pertinax, femina. inter rimandum iuueniles motus, subijcit spem pulchri matrimonii, ac dites nuptias. non aliter ac placita dicenti arrisit forte adolescens. nec fefellit. visum est impellere ea parte, qua tremuit. itaque rem cum cognata communicat: mox in cubiculum ad eum ambæ irrumpunt, non mutatum

qui-

quidem tunc animo, sed, vt apparuit, vacillantem. & si arrepto, per iocum, cultro vtramque exegit. Nulla res subito magnitudinem suam implet: occultis omnia augescunt incrementis. Ab hoc initio ardor ille paulatim resedit: vt nisi plane alium, agnosceres tamen non eundem esse. Reuertitur Tornacum, causa studiorum, lasciuiore cultu, ea veste, quæ candidatum nostrum minus decebat. vel tacitus loquebatur alio conuersas curas: falsæ scilicet libertatis dulcedine, quæ inducit multos, cum præcipiti turba rapiebatur errantium. sed prior mens nondum tota deseruerat. igitur, recursantibus animo melioribus cogitationibus, eo redijt, vnde non oportuit discedere. persuasum est iterum, præstare vitam seruasse cum paucioribus, quam cum pluribus perdidisse. hoc cum staret, litteras ad parentes facit, quibus significat, quid constituerit: nec reuocabile esse. ipse interea concedit ad nostros. placuit factum, quod mutari non poterat. rescriptum est, priorem contationem, non dissensionem fuisse, sed explorationem voluntatis. Vtrimque grates Deo actæ. Nec defuit, cui post septem annorum pugnam, victoria ægre succesit. Alius patrem in Brabantino Senatu magnæ virum auctoritatis, longa post experimenta & multas admotas machinas, magno robore animi, parique constantia peruicit. satis magna copia eiusmodi exemplorum.

Vnum, vt agmen claudat, quambreuissime expediam. Iuuenis erat per mundicias, & ornatum corporis magis speciosum quam vtilem, sic pronus in luxum, vt præberet sermones curiosæ vrbi, nimiusque elegantiæ nonnulla aspergeretur infamia vanitatis. non contemnendi erant rumores vulgi: qui vbi aliquid de vero traxere, non facile eluuntur. proinde dedit operam, vt diligentiam cultus a corpore in animum transferret: eumque duobus cõtinenter annis, per dies festos sedulo excoluit: cum fieret quotidie melior, imminentem in studium perfectionis sæcli amor inhibuit: ab honesta virgine iuxtaque proba maritus deligitur: moram principio attulit aliquam consultatio nuptiarum: ceterum diuino instinctu implicari noluit matrimonio, ne diuersas agitaret curas, sed vna illa alias omnes occuparet placendi Deo. hinc bimestre certamen. mater non magno negotio dat manus: at frater atrox iræ & peruicax retinet abeuntem, uiciniam omnem clamore implet, neque iurgiis parcit, aduersus pudore impeditum, et tacentem: quin & pallium redditurum præcise negat iam domo egresso. Tum ille, hoc quasi pignore exitum redemisset, nihili pendens oculas plebis, an veluti dans pœnas prioris superflui ornatus, ad nos festinus accurrit. nec mora: tamquam ad solatium inuitatus a suis ad cœnam, & retentus ad aliquot dies: iteran

tur

tur querelæ & preces, & toties iam repudiata sponsa. cum surdæ essent ad hæc omnia aures, exorat aditum, & supremum alloquium puellæ: quæ compto vultu, verbisque nescioqua arte penetrantibus, perculisset militem Christi, nisi is, implorata prius cælestium ope, animum durasset. Itaque post primam aggressionem, vt visus in suo constitisse, conuertit arma: admonet virginem, meliore facundia, quantum sit inane humanis in rebus, quam falsa gaudia, ideoque fallentia, & in luctum desitura: quam incerta ac breuis per se vita (nisi forte dolori longa) nihil melius esse cuiquam, aut tutius, diuino famulatu. Hac constantia iuuenis & oratione permota mulier, affirmauit malle imitari exemplum. ideoque, amore perpetuæ virginitatis, costituisse vitam agere inter virgines Deo dicatas, vel paternis sepositam in penetralibus, omnis thalami expertem. Atque hæc victoria Nouitio nostro tyrocinium militiæ fuit. Narrabo nunc quiddam de alio, in dissimili genere, non minus illustre. Honestæ cuiusdam viduæ filia nubilis, vouerat se, nisi ante trigesimum ætatis annum collocaretur viro, virginem perpetuo futuram. mox petitur a iuuene magnarum opum, sed a Catholicis religione diuersa. lætatur mater genero diuite inuento: nutat virgo, sed præsumpta spe, vt sua fide emēdet perfidiam sponsi, inclinat vt nubat: habitabat in ijsdem ædi-

bus admirabili pietate adolescens: is nõ igno rans votum virginis, & deliberationem præ- sentem, magnopere dissuadet nuptias animæ periculo futuras: quin potius dicit, eam se du- cturum vxorem, quam vt patiatur cum hære- tico copulari. nec difficile fuit in sententiam adducere virginem adhuc animo fluctuãtem. Secundum hæc, alias ex alijs moras sapienter nectendo, tamdiu traxit, dum virgini nubendi dies præterijt. neque ipsa indoluit. immo gra tes egit adolescenti, per quem non solum talis mariti, sed omnis etiam matrimonij vinculo nexuque liberata esset. postpaulo, defuncta ma tre, distractaque re familiari, ex procelloso se eripiens freto collocauit in portu illibatæ vir- ginitatis. at iuuenis seruator virginis ad no- stram Societatem bonus mercator accessit. Venio nunc ad opera veteranorum, tanto ma iora, quo firmius robur. offert se primum eo- rum fructus, quos ad pœnitentiam vocarunt. Mulieres aliquot, & tres ex Anglia milites, cum peccatorum onere hæresim deposuerunt. in nonnullis, quæ labebatur fides, retenta. Puella domo Germana ex hæretica matre Tor naci seruitutem seruiebat, apud nos interim frequentans mysteria: dein reuocata cum es- set domum, atque instare intelligeret fidei nau fragium, opportune se periculo subducẽs, huc reuertitur in seruili condicione Catholicæ re tinens libertatis. Alia item in simili discrimi

ne

ne a matre profugit. Eximia conuersio iuuenis Galli annorum duum & viginti, super ceteras linguas, Hebraicæ, Græcæ, ac Latinæ scientis. Hic e frequenti lectione Sanctorum patrum perductus ad agnitionem veritatis, Catholicum se fieri velle profitetur. igitur erga instructum sacrorum Antistes supplet cærimonias ab hæreticis olim in baptismo prætermissas: mox nostris tradit spiritualibus exercitationibus imbuendum. primum sacrum audienti mira species obiecta est: e manibus sacerdotis consecratam hostiam extollentis, nescioqua lux in mirantis oculos incurrit: cognouimus id postea, cum interrogat, ecqua res lucida cum Eucharistia coniungatur, augendæ veneration i. existimabat nempe conspici ab omnibus, quod ipse cernebat. dein Duacum mittitur, piorum liberalitate, sed maxime Tornacensis Episcopi, fructuosam daturus operam sapientiæ magistris. euocat eum pater in Gallias pro imperio, vel terrore iniecto: sed ita respondit magni animi iuuenis, vt cunctas curas leuiores sibi esse ostenderit amore Catholicæ disciplinæ, ei magno olim præsidio futurus, si ad optata optima longiorem vitam produxerit. Quantum porro accedat roboris animo bene instituto ex spiritualibus exercitijs, ex vno atque altero intelliges, quæ statim subijciemus, vt pauca e multis. Externus quidam sacerdos dum magno studio se

exercet, elusit dæmonem, quem infestum noctu habebat. paucis post diebus, meditationem forte obitam cum de more pertractat, & tamquam relegit animo intentus, audit quasi reuocantem. Heus, quid agis? Hac voce excitus, more humanæ cupidinis fenestram aperit, visurus quis esset. quemdam conspicatur terribili facie, veste sacerdotis ad talos demissa, sic tamen vt interior tunica maculosa appareret. subitus timor per se manũ adduxit ad arma fugãtia. obiecta crux importunum hostem absterruit, relicta graueolentia sulphuris infandi. Alter e religiosa familia, in simili cura, per noctem dum adhuc extrahit vigiliam (an illusit somnium quasi vigilanti?) sacerdotem religiosum a dæmonibus vidit crudeliter torqueri: confixus veru torrebatur lentum ad ignem, vim cruciatuum suggerentibus fumiferis flammis e pagellis libri breuiarii succensis: putauit hoc ostendi, Dei permissu, emendandæ præpropere cuidam in recitandis precibus celeritati: qua videlicet, tertiatis verbis, aut sæpe deuoratis, incuriosus modi, dumtaxat imminens in finem, malebat negligenter soluti, quam prætermissi officij reus esse. Ad eamdem formam, duo tresue cœnobitæ vtiliter exerciti: ea res exercitationibus aditum aperuit in Cœnobium: approbatus videlicet fructus, Cænobiarchæ olim renitentis expressit assensum. Nec vero de mulieribus tacendum

dum. Quædam a ſacroſancta ſynaxi incidit ſtatim in morbum, & moritur ferme repentino: ita prærepta difficultas extremi certaminis, quam crebris ſermonibus reformidabat. exuta ad ſepulturã reperitur cum cilicio horrenti, funeex ſeta equina ad carnem appreſſo. mortuæ laus in præſens, viuis in poſterum incitamentum. etenim varijs callidus hoſtis tenerum ſexum oppugnat inſidijs. erit operæ, vnum referre. Mulier honeſto loco, maritum ſortita vecordem, ac degenerem ad pericula, eo perducente graditur ad conuiuium: hic cum læta eſſent omnia, & certaretur poculis, intellexit ſe appeti per viri temulentiam: is enim iam victus vinctuſque mero vix compos ſui erat: eo magis ipſa in cibum & potum parca, munit ſe continentia: cum interea, quaſi in incertum iacerentur voces, quibus pudicæ aures verberarentur. vnus præter ceteros, nõ vino modo, ſed etiam animi praua cupiditate audacior, verbo procaci tranſijt fines. at prudens mulier ac ſobria, ſic temeritatem hominis compreſsit graui modeſtaq; oratione, vt impoſuerit pudorem impudenti. tum repetita vetus illa multorum cantio, iſtiuſmodi feminas priſci exempli, quaſi Ieſuitarum æmulatrices inſulſe iactantium. auxit dæmon paulo poſt gloriam ex noua victoria. cum accita eſſet ab alio quodam homine opulento, blande pellicitur ad ſtuprum oſtentu grandis pecu

niæ: sed eam facile contempsit pudicitia vetus soror Christianæ paupertatis. Hæc inter, sagæ aliquot a veneficijs auulsæ. ex ijs vna ad Episcopum accedens, salutis petendæ, usque ad ipsius ædes impurum amasium comitem habuit. ceterum sacram manum & vocem non sustinuit. Ex concionum semente, & Cathechismi (hanc Nouitii spargunt) bona messis, instruuntur puellæ circiter octingentæ. e quibus triginta (atque ex his aliquot hæreticis parentibus) se Deo manciparunt. quædam cum audisset de Catechista clausum esse cælum, quicumque conscientiam sacerdoti non aperuissent, inquietos ducebat dies, & noctes insomnes. confessa demum quietem inuenit, & ad Ecclesiam, genitricem adduxit. Duæ præterea, quæ cum interessent sacrificijs, consecrationis tempore genua flexuras pernegabant, hoc ut facerent suo malo edoctæ. ipso articulo, quasi impellente aliquo, deiectæ ad terram aliquamdiu iacuerunt alienatæ a sensibus. earum una affirmauit sibi flammas ostensas, quas etiam perpessa esset. hoc uiso exempta flectendi utriusque poplitis negligentia. nec minus æquales etiam inuitat: quod, siqua dissimulet, aut detractet. Tu quoque (inquit) idem faceres, si habuisses eamdem pœnam magistram. Aliæ, quod audierunt, uana colli capitisque ornamenta quæ neglexerint, futuras multo ornatiores in cælo, ita demiserunt

in ani-

in animum, ut ad inanes comptus nullis nec precibus nec minis adducantur. ita ad pietatem informatur tenera ætas, & sexus. Inuitati a filiola parentes ad Catechesim ita profecerunt, ut breui hæreticam perfidiam abiecerint. Itum ad carcerem: unde qui uirgini uitium obtulerat (quoniam non exprimebatur tormentis ueritas, pari corpore ferendo dolori: an quia peragi accusatio non poterat deficiente indicio, aut labante: admonentibus licet nostris, ut fallantur homines, non falli summum iudicem omnia uidentem) cum dimissus esset, magis liber, quam absolutus (nocens enim numquam ipse se absoluit) non multo post subita domus eius conflagratione exarsit. patere potuit ex hoc quoque exemplo, pœnas maleficiis aliquando seras, numquam tamen irritas esse.

COLLEGIVM DVACENSE.

DISCIPVLI mille ducenti: par numero profectus. Proposita in scena species supremi iudicii, placuit æque ingenium auctoris, & actorum industria, magno ac celebri, ex adiacentibus populis, concursu. spectaculum ad permotionem animorum vtile fuit. in eo, dum cælum ruere, ac se raptari mulier existimat, ad subsidium confessionis confugit, quod neglexerat diu. Ex Sodalitio Beatæ Virginis, duo

duo alia proceſſerunt, vnum Monachorum ad eorum profeſsionem probe inſtitutum: alterum ſub appellatione Sanctorum omnium, e ſodalibus, priore anno, ſex, aliqui etiam poſteriore, in noſtrum ordinem: vtroque, complures in alias religiones adſcripti. Nonnulli de tota vita confeſsi. Hæreſi nuntium remiſere non pauci. Subuentum capitali pœna multandis: inter quos erant fratres germani duo, ætate integra: quorum alter inconfeſſus conſtituerat mori. Mulier venefica, abiurato dæmone, cui ſe turpiter addixerat, toto pectore Chriſtum complexa quem aſsidue inclamabat, ſpem fecit ſe tẽporario ſupplicio euaſiſſe cruciatus æternos. Narrabo nunc quiddam mirum, quod noſtris accidit anno priore. Conuenerat olim inter duos Tyrones, vt vter prior diſcederet ex hac vita, alteri ſe ſpectandum offerret, hac lege, vt voci parceret, timori minuendo. poſito tyrocinio, alter Louanium, mox Cortracum miſſus, cauſa valetudinis: in hoc Collegio alter agebat Philoſophiæ intentus: ad hunc litteras dedit Cortracenſis, velut ex præſagitione diſceſſus: reſpondendum propediem ſibi eſſe magno theatro argumentationibus dæmonum aduerſus omnem vitam, ſupremo iudice diſceptante. nec diu poſt, cum hic qui acceperat litteras quieſceret nocte concubia, audiuit quaſi ſtrepitum pedum alicuius aduentantis: mox & lucem aſpexit claro ful-

gore

gore micantē: sed ictus visu subito (quo etiam terrentur viri fortes) caput & faciem occultabat, latere se existimans, an potius oculi augebant metum. postpaulo, splendor omnis, ac strepitus discessit. tum ausus caput proferre: & interroganti oculos suos, ac se vigilare intelligenti, subijt memoria veteris pactionis. narrans mane prodigium nocturnum eiusdem cubiculi socio, qui nihil viderat, audieratue, adiecit, Breui audiemus aliquem mihi carum excessisse. paucis post diebus allatus nuntius de illius morte, veritatem visus affirmauit.

AVDOMARENSE COLLEGIVM.

MATRONA nobilis ad Catholicos ante extremum diem hac ratione conuersa est. erat ei filia non ita pridem sacris restituta: hæc matrem orat, accersat, audiatque consilia nostrorum: & tandem peruincit: quid enim nocebit audisse? tres horæ sunt in disceptatione positæ, prævalente muliebri pertinacia: tum noster: Si habere (inquit) volueris meliorem mentem, pro anima tua meam vicariam do, deuoueoque iudici Deo: quod si in ista amentia decesseris, denuntio tibi vltrices perfidiæ sempiternas flammas. Hæc fulminãs discessit. manfit illa tristis, atque attonita, illud identidem reuoluens, quod audierat extremum, cumque sui cruciatibus morbi

bi comparans sempiternas illas flammas. atque hoc initium animæ sanitatis. vix diluxerat, cum idem accitus immutatam repperit, confessamque absoluit: ea mox instructa uiatico fidenti animo carpit iter supremum. Altera etiam ex Anabaptistarum sordibus non sine miraculo extracta. Non defuere qui subitæ desperationis remedium, aut diabolicæ fraudis diuturnæ, in confessione inuenerunt. In vinculis vnus conuersus ad rectam fidem, quam nec deseruit in morte. Priore anno perductum ad culmen est ædificium, quod extruitur instituendæ iuuentuti. Sacerdos vnus decessit diutina tabe consumptus.

COLLEGIVM ANTVERPIENSE

SIVE paupertas Collegij cognita, siue vtilitas in vrbem, auxit erga nos liberalitatem publicam, & aliquorum priuatam. Senatus populusque Antuerpiensis, exhaustus licet belli sumptibus tam diuturni, annuos reditus persoluit, cum appendice mille florenorum, priore anno: posteriore enim maior accessio facta est. At Monialium familia, ex lacte aliquot boum (quas ex omnibus armentis reliquas fecerat furor hostilis subsidio illarum) hebdomadarium quasi gustum mittebat: interea cum propius accessissent hostes, cunctaque depopularentur, has quoque abegerunt

cum

cum magno numero pecoris. accurrunt virgines ad Collegium, factumque indicant queribunda voce: seu solatium poscebant: putasse se nostris precibus tutas fore: nunc nihil spei relictum: nisi forte præda recipiatur. respexit Deus earum necessitatem ac fidem. octiduo enim post, eo ipse die, quo nostros munerabantur, omnes ipsarum boues, & (quod magis mirum) solæ, summo mane ante vrbem se sistunt, crebro mugitu hostium custodiam elusisse testantes. id ita acceperunt piæ virgines, ac si nostrum prandium noluisset Deus solito missu fraudari. sequitur aliud peræque mirabile. Nobilis mercator nostri studiosus ampla cum familia in Italiam properabat. uix egressus erat ex vrbe, cum in hostium potestatem venit: tristem præsentibus, & duriora expectantem solatur filia nostris laboribus persancte instituta: affirmat Dei parentis ope non longe abfore auxilium diuinum. nec frustra. cum enim eo ipso itinere reuertitur in vrbem Præfectus arcis, impetu in grassatores facto, eos fundit fugatque, cineſque lacrimantes iam vinclis solutos & metu in patriam reducit. Renuntiarunt hæreticorum ineptijs vtroque anno fere quinquageni. Puellæ vnius conuersio cum primis admiranda. Facta olim erat potestas ab Alexandro Farnesio expugnatore Belgicæ, deuicta Antuerpia, vt intra quadriennium liceret cuicumque esse in vrbe:

be: eo elapso, Catholicis tantum. cum exiret dies præfixa, puella Caluini tenax, cum suis omnibus optauit exilium: iam in nauem conscenderant: cum res tulit, vt remitteretur ipsa in vrbem, explicando negotio, cuius subito venerat in mentem. postero die cum pararet reditum, manere cogitur ui repentini edicti cuicumque parentes non essent egredi vrbe prohibentis. inops consilij ad propinquam quamdam suam diuertitur pietate notissimam: eius sermonibus simul accessit hortatus nostrorum, coacta commoratio (Dei beneficio) mutatæ in melius in bonum vertit. Sed inter eos, qui priorem vitam cum hæresi mutarunt, quidam fuit non obscuro loco, animo ita prauo ac peruerso, vt religiones omnes irrisui haberet, Fidem vllam non putanti, quam Catholicam spernenti similior: euomebat verba sic impia ore spurcidico, vt horrori esset: fugientibus omnibus ipsius congressum, ne aures polluerentur, nostri non deserendum rati (si quem faceret aliud in alio peccandi finem) in eius cõsuetudinem se insinuant: tum monendo, obiurgando, miserando, docendo, per semestre spatium sic assidui fuere, vt tum dẽdo atque odio fessus, siue eorum beneuolentiã æmulatus, & admiratus victricẽ omnium patiẽtiam, dederit manus, & noua illustratus luce rectum vitæ iter aspexerit. Pijs meditationibus vtroque anno multi diligẽter exercitij.

Ergo

Ergo ex his aliquot horridum vitæ Capuccinorum genus, atque in his oris nouum amplexi: et religiosa quædam familia formata ad veterem cultum. Inter virum & vxorem discordiæ finem imposuit copulatrix fidei & animorum Eucharistia sancte percepta. Ceterum nō est silentio prætereunda insignis liberalitas illustris viri Ferdinandi Ximenij. Milerus Archiepiscopus Tuamensis graui morbo laborabat: eum cum inuiserent nostri, nihil esse domi reperiunt valentibus necessarium, nedum opportunum ægrotis: eorum suasu ab amicis submittuntur multa indigenti: sed graueſcente valetudine Ximenium orant, vt domi accipiat: quod fecit libenter, ac liberaliter adeo, vt lectulum illi suum concesserit, & cubiculum, neque quidquam deesse pateretur. vicit malignitas morbi, sed hospitis benignitas vsque ad sepulturam magnifica apparuit. grande exemplum pietatis, et ad famam ituræ.

COLLEGIVM TRAIECTENSE.

EX IMPVBERVM numero qui instituuntur ad rudimenta fidei, amplius quadraginta, detecta parentum perfidia, salutaribus aquis tincti. e quadraginta, prauæ ambiguæue religionis, necessitate mutandi animum aut solum imposita, viginti in hanc partem,

tem, totidem transierunt in alteram: diceres sic inter eos constitisse, vt paria componeren tur. Postero anno sex septem auxerunt nume- rum recte sentientium. flagitia multa impedi- ta, aut correcta. Mulier domi forisque æqu intoleranda, ex vno nostro congressu sic mu tata est, vt maritus non satis admirans, pro bra quibus nos subinde lacerabat, in præco nium verterit. Virgo olim Deo sacra multos annos cum hæretico, quasi virum haberet, tur piter versata, Monachus item legitimam ae- te ætatem initiatus sacris, mox ex cucullo ru- sticanum Curionem agens, rediere ad habi- tum, ac vitam priorem. Miles graui confe- ctus valetudine, varioque spectrorum visu an xius, vtrique se malo eripuit abiecta sarcina pec catorum. idem desperanti feminæ, & ter in vincla caput inferenti conatu irrito, reme dium fuit. reddere partum altera, quo labo- rabat, non poterat proximæ infensa: nisi no- stris admonentibus accerseret eam domum excluso odio, atque osculo iram finiret. sed & monstrosum alia ediderat, nec viuere ido- neum, nec valentem mori: ei alendo matris vbera non sufficiebant: vouet peregrinatio- nes, muliebri leuitate, quas nec tempora nec res familiaris ferrent: cum adesset deinde fa cultas Pontificiæ indulgentiæ, per confessio- nem criminum, votorumque commutatio- nem leuata culpis, dein recreata Christi cor-

pore

pore, liberata est & ea veluti pœna, informi fetu decedente: profuere miseræ tria sacra, quæ sacerdos noster facturum spoponderat. Viro etiam non ignobili, qui spiritu omni ad os concurrente obstructas fauces habebat, confectio sacri sola vtilis fuit, sic vt soluto simul cœtu linguaque, finis audiendi principium fuerit loquendi. De verberatione sodalium Marianorum, ceteraque eorum pietate, mitto, quia sollemnia, & sæpius scripta. Beati Chrysostomi exilium exhibitum in foro publico (sumptus faciente magistratu) summa frequentia. Non silenda noua Missio Venlonensis. concursus ad Catechismum & concionem ingens. instaurata in templis multa ab iconomachis dieiecta. Ecclesiæ sacramenta expulsa olim, reducta. exusti hæreticorum libri. non pauci ex Hollandia ad confessionem venerunt. Hæc & talia ad Dei gloriam & multorum vtilitatem gesta. ceterum priore anno sacerdos vnus decessit.

LEODIENSE COLLEGIVM.

OCCVPAVIT animum species miraculi. Iacebat in Xenodochio æger pedibus, ita lue grassante, vt alter abscindendus esset: idque iam parabatur. accedit hominem vnus e nostris, qui erat ei a confessione mensrua: in vario sermone, narrat mulierem ope

sanctiſsimæ Matris, quam coli in Hannonia diximus ſupra Duacenſi Collegio (Seruienſem appellant) ambulandi vſum recepiſſe, quod afferebatur ad ſolatium pro conſilio accepit ægrotus: magnaque ſpe ac fiduci plenus, iter quattuor quinque dierum (mu tis licet diſſuadentibus, & irriſu proſequen tibus) carpit: ac furculis incumbens ægr trahens corpus niſu allerno, ad ſoſpitatri cem Virginem ſeſe agit: ſenſit non irritas preces, cum ſacra in æde relicto argumento diuini beneficij ſuis pedibus Leodium reuertit: eiſque nunc ſic vtitur fidis ac firmis, ac ſi numquam laboraſſet. Etſi non tacendum eſt, noſtrorum alloquium vni qui acribus in febri agitabatur intemperijs, vt nullam caperet quietem, itemque alijs, in acerba perturbatione animi fuiſſe loco medicinæ. Mulier ex igne extracta (quo ſe coniecerat ex dolore corporis in furorem verſa) horrendis, ad dies aliquot, clamabat vocibus, actum de ſe eſſe, triſtemque latam a ſupremo iudice ſententiam: delenimento tamen orationis, ad ſe redijt, antequam exiret e vita. Ceterum ſacramento pœnitentiæ ſoluta veneficia matrimonium illigantia. Nec minor ſtetit opera in mulieribus aliquot vulgati corporis ad bonam mentem adducendis. Quorumdam animi nobiliũ, qui mutuis odijs exarſerant, ſedati. Praua ſentientes nonnulli ad rectam fidem traducti.

Multo-

Multorum confessio, quæ diu intermiserat, reuocata. Celebratum nostrum templum magno concursu, pompa item nobili, efferendo corpori illustrissimi comitis Hoocstratani, qui in hac vrbe obijt diem, anno superiore. Sed & sereniſsimus Lotaringiæ Dux cum ad Hernestum veniſſet Leodij Principem, nos quoque (quæ eius est in vniuersam Societatem humanitas) cum sereniſsimo Electore inuisere voluit: et tum intra domesticos parietes, tum etiam in Gymnasio exceptus est eleganti copia carminum, in recenti plausu. Scholarum ædificia, quæ vetustate prolabebantur, posteriore anno refecta.

BRVGENSE ET IPRENSE Collegia.

BRVGIS, ab hæresi, a turpitudine scelerum, ab insania desperationis, ab odijs mutuis, aliquot abducti. occursum improbitati, ne crescceret: ne rueret, probitati succursum. Habitæ conciones ad aliquot religiosarum virginum familias effecere, vt abrogata possessione priuatarum rerum in commune omnia conferrentur. vtile inuentum minuendis curis singularum communibus vtilitatibus augendis. Sed e concionibus etiam publicis magni fructus: tanta concionanti fides & auctoritas, vt animi ipsius oratione regerentur. ægris oculis hoc aspexere aliqui, & pectoris virus ore effuderunt: suo damno: primum

ſcilicet palinodia, mox indicto filẽtio pœnam luere iuſsi. exploſa vetus ſaltatio illecebra peccandi: eo nomine grates nobis a Senatu actæ: niſi hoc idem eſt, de quo anno abhinc tertio. Ceterum exigui numero in ſcholis diſcipuli virtute pollent. Partheniorum caritatem proxime indicauit eorum ope curaque ad ſuſtentãdam inopiam pecunia collecta: ſtipis conferendæ princeps & exemplum Epiſcopus Brugenſis fuit. ceſsit e uita vnus e ſodalibus miræ pietatis: is cum beatiſsimam oraſſet Virginem, mors ipſius incideret in dierum aliquem eius honori dicatum, non fruſtra habuit preces: ereptus enim eſt e rebus humanis quadrageſimo die a natali Domini, cum puriſsima Dei mater filium adduxit in templum ex more patri ſiſtendum: Domine fili Dauid meſerere mei, Sancta Maria ora pro me, vltimæ viuentis voces fuere. corpus cum lacrimis omnium elatum eſt amplo funere, quod laudatio illuſtrauit. Alter ex eodem cœtu in aulam deſtinatus vt e regia eſſet cohorte magno ambitu parentum, cum ſoluti orem illam uitam non ferret, neque extorqueret a matre reditum, ſic ſe continuit intra leges, quas didicerat, pudoris, & continentiæ, vt ſuetam ſacroſanctorum vſurpationem myſteriorum numquam intermitteret: delictum fortaſſe alienum, magis uitans vt ſcopulum, quam inſpiciens vt exemplum: donec il-

lum

lum Deus non tantum ex aulæ, sed e corporis etiam molestia liberauit: ne piam animam fucatus color deciperet, aut cõstringerent inextricabiles nexus insidiantis sæculi vanitatum.

AT IPRIS ita virgini cuidam infixus amor pudicitiæ, vt nec multorum ambitiosis precibus deposcentium vxorem, nec medici consilio prænuntiantis alioqui celeritatem mortis, ad nuptias potuerit impelli. Altera, aduersus adolescentem furioso quodam amore certum (vt dictitabat) exitij, nisi ea potiretur, immota. Fuere & alia eiusmodi exempla. Ab hæresi qui profugerant imbuti aliquot catecheſi Christiana. In Xenodochijs dum consulitur multorum animis, corpora non neglecta. In vinculis nonnulli a dolore in furorem versi, mitigati. Cuidam, qui impatiens iniuriæ, tribus vulneribus se affecerat, nostrorum auxilio, & corporis & animi salus restituta: eius rei voluit nostro in templo extare monumentum. Ipsum autem templum est, anno posteriore, die sacro beati Thomæ Apostoli sollemni cærimonia consecratum. Vi confessionum diabolicæ complures superstitiones depulsæ. Ceterum, priore anno, centum vicinis villis hostili igne conflagrantibus, ea qua nostri vtebantur, represso milite, qui incensam facem intentabat, incolumis seruata est: quæ & posteriore nobis empta ex venditione domus, cuius in vrbe rarus vsus.

GRAVIS seditionis initium inter Hispanos Belgasque milites excitatum erat, nō nisi multorum sanguine restinguendum. Stabant vtrimque armatæ cohortes ad pugnæ occasionem intentæ: nec humanis videbantur remedijs placari posse: igitur itum est ad diuina: prolatum e sacro templo venerandum Christi corpus, suspensa oppidanorum expectatione in rei euentum. nec mora, prouolutis omnibus in genua, tacitus ipse Dei conspectus exarmauit manus, & iratorum animos coercuit. His quoque, vt alijs annis, vis consecratæ ceræ in liberandis puerperio mulieribus, virisque vario itinerum periculo, apparuit. ex verbi diuini semine magna seges collecta. stationes vrbis obit sacerdos hoc munere occupatus: eius industria curatum est, vt celebrioribus stationum locis sint expositi communem ad vsum pij libri aliquot & elegantes, de Sanctorum vitis, vulgari sermone. rettulit is, cum exemplum narraret ad augendam venerationem diuini cultus, hoc se a viro quodā prudēti & graui, multis coram, prouocante similitudine, audisse. repetam breuiter, etiamsi nihil pertinet ad annales nostros, vt cōseruetur memoria rei mirabilis, nō inutilis futura. Adolescēs est (inquit) vestiarius, nō-

nulla

nulla mihi cognatione coniunctus: hic festis olim diebus, vbi dederat operã rei diuinæ, reliquũ omne tẽpus cõferebat in quæstum, & artificium suum: lucellum inde quod furaretur, omne seponebat in arculam, vt ipse quidem destinabat animo, ad nuptialem ornatum: ignarus operam perdi: nam eam vbi recluſit præsentibus aliquot & magnum quid expectantibus, ne teruncium quidem repperit, sed muscas binas, vt corporis mole, sic colore horrentes. quod risum primo a spectatoribus, nõ caruit irriſu. Sed hoc fortasse ridiculum: sequuntur quædam de tribus, qui inter nostros adscripti inconstantiæ uitio laborarunt, æque miseranda. Ergo vnus, cum vt dimitteretur tandem obtinuisset, iamque ad aliquem promotus doctrinæ gradum esset sacris initiandus, eo amentiæ deuenit, vt a suis fuerit constringendus. acceptus alter propter domestica ministeria, cum litterarum studium ambitiose expetens depulsus esset, moxque animi anxius & vagus, subeunte pœnitentia Cartusiam affectaret vicinam oppido, epilepsi correptus est, ad suosque reportatus. Tertius denique impetratum aditum sine causa (quod est abnuenti proximum) differebat, dein abnuebat præciſe: hic quoque incidit in morbum: nec deseritur tamen a nostris: visus agnoscere beneficium, ac resipiscere: vbi restituta corpori valetudo, non redijt animo sa-

nitas: proinde nostrum colloquium auersatur: non defuit vltio: captus a prædonibus grandique pecunia ægre redemptus est. Hæc priore anno. Altero enim tres horum numerum expleuere: litterarum studiosus vnus, adiutores domestici operis duo. Domus aucta accessu vicinarum ædium ex liberalitate in nos propensissimi magistratus. facta etiam amplior templi supellex. maior quotidie discipulorum numerus. Conuictorum domicilium, cuius regimen penes virum pium & amantem nostri, efflorescit nobilitate adolescentium: in illud nos conferimus, quod possumus operæ, ex nostro instituto: inueximus nuper Sodalitium a vocabulo omnium Sanctorum. Senatus erga nos beneficentia perspecta dono florenum bis mille. nec minor beneuolentia sacri ordinis: ea constitit, cum sacerdotem obloquentem Societati publice castigatum verbis ad Patrem Rectorem remisit, vt sibi ignosci postularet. Pius Curio & doctus, cuius magnum in oppido pondus auctoritatis, suum erga nos ostendit affectum frequenti populo, cum pro suggestu Societatem laudibus attollit. At nos, super cetera, ijs qui attinebantur in carcere, aut agebantur ad pœnam, non defuimus: in his Angli tres imbuti rudimentis rectæ fidei, grauitatem supplicij magno animo pertulerunt. Puer septuennis nostris addictus incredibili indole Christianarum virtutum,

tutum, cum moritur, orauit parentes, quæ fuerant ipsius vestes, pauperibus tribuerentur: vt hac in re, quantum quidem licebat, Martini cognominis sui imitaretur exemplum plenum pietatis.

VALENCENENSE COLLEGIVM.

ITA ENIM in posterum vocabitur, quæ antea fuerat Sedes. Mense Octobri, anno posteriore, duplicato numero nostrorum, qui antea fuerant octo, magna latitia ciuium & gratulatione, sunt iacta fundamenta: non loco solum, sed & vectigali annuo attributo. quin & pro supellectili spatijsque laxandis, ex altera parte fluminis (flumen enim domum alluit) a magistratu duodecim florenorum millia addicta: nec alia condicio addita, nisi vt pro nostri professione muneris, quinque classibus iuuentutem bonis litteris moribusque imbuamus: ij iam centum amplius & quinquaginta: non paruus numerus, siue spectes initia, siue hæresim diu adultam, siue non procul Academiam Duacensem. initia celebrata sollemni sacro, cui operatus Hannonienſis Abbas: dein eleganti oratione a studiorum Præfecto: tum læto prandio, cum condimento musarum, summa approbatione ciuitatis. ita quo in oppido, felicis olim memoriæ, Pater Euerardus Mercurianus, vel tuguriolum Societati optabat,

etsi

etsi fuisset emendicato cibo vita toleranda,nō ignarus hæreseos impune volitantis:eo in oppido Collegium habebit hæc Prouincia, si aliud vllum, amplum, ac nostris vsibus opportunum.Nec tamen antea otiosi fueramus. priore anno, serenissimo Duce Farnesio proficiscente in Gallias,actum cum Clero magistratuque,de octoginta horarum supplicatione suscipienda: tributum oppidum in classes duodecim,binæque horæ assignatæ singulis classibus ad orandum. hoc ipsum non spe modo,sed re etiam vtile fuit. multi ad saniorem mentem reducti. Eodem tempore in rusticanis opera posita permagno fructu, tam multis concurrentibus ad sacram confessionem, vt fere opprimerent audientem. Postero anno, cum ab expeditione Gallicana huc se rettulisset Germanorum cohors ægre affecta, ei refouendæ dederunt se nostri, non paruo labore, nec irrito. Omnes pæne milites de tota vita confessi:septem,cum Ecclesia reconciliati: vnus ex ijs prouecta ætate ignorare videbatur, an Deus esset: ita diuina omnia contempserat: nunc vero, non solum Catholicus, sed etiam pius.ita firmior plerumqne fides,quam pœnitentia reponit.

GANDAVENSIS, MONTENSIS & Insulensis Sedes.

GANDAVI fructum operæ arguit numerus pœnitentium. Complures ad Catholicam religionem conuersi: inter hos, Monialis varijs erroribus implicata, duoque e grassatoribus, antequam capite luerent pœnam: artes magicæ eiectæ: e dæmonum imperio multi extracti: insignis conuersio mulierculæ duarum, quæ eripuerunt se ab malignis spiritibus, quibus vtebantur: quo longior consuetudo, difficilior pugna. Aliarum animis consultum, quæ corpora vulgauerant. Adductus vnus, vt germano cum fratre pacem faceret, a quo tertium iam annum implacabiliter disidebat. Hinc magnum in nos studium Senatus. Priore anno numerarat vltra mille florenos Collegio instituendo: iamque hoc agebat, peramplo domicilio empto in media vrbe: sed posteriore, cum intercessisset luctuosa vicinæ oræ vastatio, magno bonorum dolore distulit tam pios conatus.

HANNONIAE etiam Montibus ad meliorem spem magna inclinatio in animis incolarum. De consilio nostrorum, non pauca, nec leuia, tum priuatim, tum publice in melius mutata. ad ægros passim vocantur: nec quicquam æque mirum, quam mercedem contemni

mni: hoc cum miraretur chirurgus, paremoperam nobis gratis præbuit, ac deinceps eodem animo præbiturum, cum vocabitur, vltro spopondit. Ceterum accessit nobis, liberali quorumdam pietate, vicinus hortus, cum ædicula contigua, valde opportunus. aucta supellex sacra. excursum vtiliter in suburbanas villas, pagosque. magna inter pueros æmulatio Cathechismi. inter Curionem et curiales pergrauis contentio sedata. de vita periclitabatur quidam male in Parochum animatus: ad hunc missus sacerdos e nostris, ipsius fratris filius, cum in commonendo verba iacit in ventum, ab eo qui miserat reuocatur: igitur discessurus patruum orat supplex, vt abeunti bene precetur: hæc moderatio animi, & tempestiua dimissio, ita flexit obstinatum senem, vt diceret statim se cum Parocho redire velle in gratiam: quod etiam fecit, eodem e nostris, quia eo incitarat, rem ad exitum perducente.

AT NOVAE Insularum Sedi prospera initia. semen Dei iactum vbertatem ostentat. alia oppidi facies, alij incolarũ mores videri. Christiana doctrina rudioribus traditur amplius mille ducentis: maior quotidie fit accessio ad pietatem. Oppidanorũ erga nos amor fauorque non contemnendus. Parochus sancti Stephani (Pastorem vocant) impetrauit a Patre Prouinciali vnum, quem ad tempus adiutorem haberet officij sui. alios vel hinc spectes.

ctes, quod cum audissent reuocari nostros, sponte pecuniam obtulerunt eorum sustentationi, ne fortasse inopia discedere cogerentur. Cererum data opera Xenodochijs, ægrotisque: ad vinctos singulis hebdomadis habita concio extorsit peccata nonnullorum. mulier ab hæresi discessit. cuius ex concione eam vim admoueri animo sensit, vt quem trecentum florenorum debitorem compegerat invincla, quod non esset soluendo, exemi iusserit, hoc dicto. Christus Iesus erga me fuit ita benignus, et meum ego fratrem nexum habebo? Magistratus nostram industriam agnoscit, verbisque extollit: quin & ineunte anno posteriore per legatos viros magnæ auctoritatis, ciuitatem nobis omnem, in primisque iuuentutem commendauit, & pensionem obtulit instituendo Collegio, quod vehementer fieri exoptat. nouit nempe Catholicam religionem & Christianam pietatem nostri muneris esse: neque alia re vlla salutem ciuitatum omnium contineri.

SEDES BRVXELLENSIS.

BIPERTITVM negotium vtroque anno fuit, eorum qui in hac Sede versantur, domi, militiæque: siue etiam foris in excursu. De illo prius. Nouem enim in vrbe occupatam operam habent: ex ijs sacerdotes septem.

Magna

Magna vis ad sacramenta confluentium diebus festis: inter quos multi insignes fama, & nobiles: omnes fere recoluerunt confitendo delicta totius vitæ. quin & Dux sereniſſimus, ne retardet ſtudia confitentium ſi ſacerdotem ſeuocet ſibi, venit ipſe in ædem idem factu rus cum alijs, quos accendit exemplo. adiuti etiam qui (quod latrociniis infeſtas habuerunt vias) capite erant puniendi: omnes, hæretici licet, ſupremo tempore Catholicas agitauerunt curas, ſupplicia corporum conuertentes ad ſalutem animorum. inter eos vnus Ducem Saxonum propinqua cognatione contingebat. Hæc ut commodius fiant, excluſum ex cetero carcere, quod ſatis eſſet modico ſacello, & ibi poſita ara. Doctrinæ Chriſtianæ tradendæ pro uincia a religioſis aliis ordinibus aut Eccleſiaſticis uiris corriuata in noſtros, ex Senatusconſulto. Quidam addicti nobis inuigilant etiam aliorum utilitati. ex illis matrona meretrices aliquot a turpi quæſtu reuocauit. quod & nos ipſi fecimus cum alijs. una ex his tertium decimum ætatis annum ad uigeſimum uſque ſeptimum duxerat infami luxu: iam, longam culpam tam uera emendat pœnitentia, ut non niſi continua triſtitia, & vdo vultu agat, quicquid conuerſarum contubernium impediat neſcia tolerandi. At mulieri cuidam tantus amor pudoris, vt ab importuno impuroque milite prius ſibi aliquot præcidi digitos, & luxari

xari brachium, quam eum sibi eripi pateretur. eluxit hic quoque (vt sæpe alibi) patrocinium Magnæ Matris, quam omnes aduocatã habemus. Quæ narrari possunt, hic duo ponentur. Vir quidam claris maioribus, & egregius ipse, cum attenuatis admodum viribus ita afflicta esset valetudine, vt medici desperarent, vt votum fecit, de nostrorum consilio, inuisurum non procul Deiparæ templum miraculis illustre, melius habuit. Virgo quædam, exposcente negotio, concedit in suburbanum: cum ibi pernoctat, repentino impetu grassatorum manus intrat, rapit, polluitque quodcumque reperit: ipsa in superius tabulatum ascendit, virginitatis custodem tacitis votis ac precibus appellans: mox inuento culmorum manipulo in rectum aggerato cumulum, vt præberet latibulum, prætendit illum sibi in quodam angulo, vbi corpus abscondit: et vere latuit: oculos enim quamuis curiosos omnia scrutãtium fefellit. Hæc pauca de vrbanis rebus. Venio ad castra. Missi eo sacerdotes undecim cum tribus fratribus. Vis aliqua de successu? Habet hoc a natura vel subitus boni viri occursus, mutas facit improborum linguas, & compositas manus, ut peccare pudeat, eo præsente, quos peccata delectant. Id perspectum, adeo in nostris, quos ita uerebatur miles, ut eorum interuentu nihil sibi permitteret, quod putaret emendandum. Hinc compressi tumultus

tus orientes interdum ex penuria rerum, con cubinæ exactæ, uel in matrimonium ductæ, pro uocationes ad singulare certamen diremptæ, licētia coercita. Eucharistiæ Sodalitas, de qua proxime scripsimus, dantibus nomina uiris nobilibus qui ducebant ordines, aucta. confessiones generales plurimæ exceptæ. hæresis multis excussa. in uno Hibernorum, & Anglorum ordine, amplius octoginta, uno anno, abiurarunt. Magnus labor in expeditione Gallica, numquam fere, neque interdiu, neque noctu intermissus: nec sine diuino numine, eo in itinere, cum hinc timeretur pestis, illinc hostis, incolumes nostri omnes fuere. in reditu tentati aliquot morbo, & recreati. toto hoc in procinctu, atque etiam in prœlio, mira utilitas operis: siue prætenta Cruce incitandis animis, siue ex occasione pluribus audiendis: sed maxime ad Matronam, Laniaco, ad Sequanam, Metiosedo vrbibus expugnatis: qua tempestate matronarum pudori uirginumque, ne uiolarentur, egregie consultum. fuit interea miles, qui cum prædæ primitias Dominæ Angelorū vouisset, irruptione facta in hostes, petitus ferrea glande, adusta dumtaxat veste, cetera impenetrabilis fuit. sed & eiusdem Dei matris imago, in templo quod quatiebatur vndique vi tormētorum, medias inter ruinas stetit, non loco, sed numine defensa. auxit hoc Virgini venerationem, & grates Deo filio a-

ctæ: per

ctæ: per quem effectum, vt ad internecionem cæsis mille hostibus strenuis bello, septem tantum e nostris desiderarentur. Nec defuere ad continendos milites in officio diuinæ nonnulla vltionis exempla. Auelli vnus non poterat a pellice, cui multos annos insuuerat: atque id gnarum omnibus: cum interea, vt fit in bello, pila ærea, haud dubie fortuito ictu, explosa ab hostibus, mulierem interficit, ipsumque percussum in inguine adigit ad mortem. nec mora, accurrenti sacerdoti se reum proclamans peccata aperit tanto cum sensu, vt vix se contineret, quin palam enuntiaret vitato omni secreto. Vnius pœna metus fuit multorum. Ex ijs qui sunt in castris, Groningam (de qua dudum aliquid scripsimus) submissi duo, alter eorum Gallus, in magnam rem Gallicani exercitus. Priorem Quadragesimam Steenuici egit: oppidum est Frisiæ Hispaniarum regi subiectum. Hic inter milites institutum Sodalitium Dominici corporis: nota eorum pietas in saucios, & ægrescentes. Mirum hoc, cum diuturna obsidione premerentur nostri in arce quadã, multis circumcirca ex scloporum nimbo cadentibus, vnus tantum sodalium (sua culpa, incuriosus nempe discriminis) occisus. vulneratus alter postpaulo conualuit. Dimissæ concubinæ, vel mutarunt in coniugii iura: vt in sex Gallorum cohortibus, duæ modo supererent: grauida vna, donec pa-

riat: altera penes ducem vnius cohortis, ita noſtris infenſum, vt addito quodam, qui ſe ſacerdotem eſſe mentiebatur, multa in Societatem probra effunderet magna cõtumelia verborum: non diu, neque impune: ille enim, dyſuriacus miſere obijt: hic, ne raperetur in carcerem, ſibi conſuluit fuga. igitur lupæ eiectæ & lupanar ſubuerſum non caſtris procul: ſacerdote noſtro (militibus coram ad eius vocem ſtupore defixis) incenſurum potius, quam toleraturum, minitante. Miles vanis quibuſdam implexisque notis in pergamena iactabat ſe aduerſus uim quamlibet telorum inuiolabilẽ fore: admonuit eum noſter inanis ſuperſtitionis: ſed nihilipenditur: poſtridie mane frons glande percuſſa ſpem eluſit: extinctus ipſe ceteris, nullam ut haberent fidem eiuſmodi nugis, exemplo fuit. ægri adiuti. mortui ut ſepelirentur Catholico magis ritu recitandis precibus, quam militari pompa inflammandis ſclopis, conſuetudo reſtituta. idem fere in baptiſmi cærimonia effectum. Quadrageſimam alteram Dauentriæ & Zutpheno impendit. & (ut abſoluam breui) eadem fere quæ Steenuici facta. diuino autem prouiſu contigiſſe uidetur, ut uix Groningam redierit ſacerdos, cum ambo illa oppida, de quibus modo diximus, ſunt ab hoſtibus capta. obſeſſa poſtmodum & Groninga ipſa: quo tempore, obibat ipſe milites intentos prœlio, bonos ſegneſue laudibus

aut

aut cohortatione accendens: & quamquam ignarus linguæ Belgicæ, non defuit Belgis: cum uir quidam, nō de infima plebe, eius consilium in rebus dubiis non inutile esse experiretur. ex eadem gente alterum nobilem magis quā pium iuuit remedio exercitationum nostrarum. Grata opera & Belgis, sed (cum Gallice cōcionantem non intelligerent) quodammodo inuidiosa: itaque peritum alterum expetiuerunt. rem urgebat Vicarius magna vir existimatione, & erga nos amore singulari. iamque Societati erat assignata domus: hanc sanctimonialis quædam asserebat sibi, cunctis reclamātibus: nec se inde discessuram, nisi mortuam: vaticinium fuit: florente quamquam ætate, eodem mense occumbit: idem sorori accidit eiusdem mentis. cogitabatur interea de aliquo censu: adiecti oculi erant in sacerdotium, quod cum quidam impedire molitur, acuta febri extinctus est. Tandem omnem licet mouentibus lapidem qui contra nitebantur, auctoritate Nuntij Apostolici viri illustrissimi, res nobis adiudicata est. Igitur ineunte Iulio anni posterioris, etsi vndique volitaret hostilis victor exercitus (obsidione quamquam soluta) sacerdos, qui petebatur Groningā venit, magna gratulatione Vicarij, qui & Dominica proxima, vt concionandi munus in æde principe susciperet, ei auctor fuit. Non videbatur ea res periculo carere: quip-

pe persuasum erat nonnullis, Societatem nostram nouam quamdam sectam hæreticorum esse: nec deerat, qui iureiurando affirmarat, Ie fuitæ, quem primum vidisset, violentas manus allaturum. verum, vbi summo studio assensuq; Senatus auditus est, suspicio in beneuolẽtiam vertit. ergo ad conciones frequens concursus Sacramenta Eucharistiæ & pœnitentiæ, quæ ita non colebantur, vt qui tertio quoque aut etiam octauo anno semel communicasset, Catholicus haberetur, recoli cœpta. Die assumptæ in cælum Virginis quindecim refecti mysterijs sacris. totidem festa luce Sanctorum omnium. Nihil autẽ magis mirum iucundumue, quam inchoata post tertium mensem explicatio Catechismi. accurrit ingens multitudo ex omni ætate, ac sexu. Vbi primũ sacerdos de more, a salutari signo aggressus, In nomine patris & filij & spiritus sancti amen, clara voce intonuit, excipiente reddenteq; insolitam precationem templo, ceterisque sequentibus, ita mirum lætumque accidit omnibus, vt inter lacrimantes gaudio, responsantium verba confunderentur. atque hanc veram esse rationem agnoscunt restituendæ veteris religionis. Inci tant se interea aduersarii, & mutuos incendunt latratus. neque enim maledici recte factis deesse possunt. sed canes prohibiti morsu latrando iram consumunt. Hæc Groninganæ veluti Sedis prima vestigia.

PRO-

PROVINCIA FRANCIA.

LACRIMABILE bellum effecit, vt trium tantum, Parisiensis, Virodunensis, & Musipõtani, Collegiorum commentarij transmitterentur: huc credo adductis quasi ex naufragio reliquiis nostrorum. Vt igitur eorum labor veluti inclusus intra breuem ambitum, ita nostra narratio in arcto erit.

COLLEGIVM PARISIENSE.

OCTOGINTA & vnus, anno priore, paulatim affecto numero, demum ad sex & uiginti, immo etiam ad uiginti duos recidere. flagrante adhuc dira discordia, quæ huc malorum miseros ciues perduxit: vt quinque e nostris prærepti morte, nõ deflendi fuerint: nõ experti videlicet ærumnarum grauitatem propagatione vitæ, cum lugere facilius rempublicam quã iuuare possent: eo magis quod non immemores nostri muneris immortui fere proximis ope ferenda. Martinus certe Baliesius, cum Heluetios milites inuisit quotidie in suburbijs derelictos, fouetq; in dysenteria,

victū procurans & integumentum corporum, labore aſsiduo & ægrotorum tabe contraxit morbum, qui vitam abſtulit. Nec ideo defuere, quos aſſumpſimus in partem laborum. Ex eorum numero quidam Theologiæ candidatus in Academia non obſcuri nominis: is cum piis exercitationibus operam dat, ad Societatem noſtram animum applicat: vnus inijciebatur ſcrupulus, quod quidam ignari noſtrarum rerum ex cultu externo interiora cōiectantes, eleuare conabantur ordinem, vt viuentem lautius, nec magnopere patientia paupertatis ornatum: ſuſpicionem indicat vni e noſtris, quo valde vtebatur: mox cum accepiſſet legendam vitam noſtri Patris Ignatij, ſic abiecit contentionem omnem, vt ſpei impatiens etiam maturitatem inimicam haberet, dictitans ſubinde in rebus bonis rapienda conſilia. In altero quoque admittendo ſpectata Dei voluntas eſt. cum enim certus relinquendi ſæculi, incertus quam religioſorum familiam e tam multis ſequeretur, varias volueret animo curas, ſecundum quietem admonitus eſt quaſdam adiret ædes, quarum ſpecies oſtendebatur: ibi expeditum conſilium iri. poſtero die cum per vrbem inambulat negotij cauſa alta cogitatione defixus, conuertit forte oculos in ædes oſtenſas (erant viduæ mulieris magna exiſtimatione pietatis) vt pulſauit oſtium, admiſſus eſt: dein conſulta mulier non ignara noſtri inſtituti, ita

ti, ita laudare illud instituit, vt sibi iuuenis demiserit in pectus nullum alium ordinem malle. Neque ab hac narratione alia abhorret. Sacerdos in Collegii vestibulo in quemdam incidit adolescentem: quem, deceptus fortasse similitudine oris, alium rebatur esse, a quo librum commodato acceperat: sed compellans errorem agnoscit: dixit enim is, Nulla inter nos, pater, notitia vmquam fuit: verum, nocte proxima fum visus te videre, & vocem audire alterius quasi ex occulto admonentis, vt sequerer consilium tuum. a Deo putauit esse somnium sacerdos: itaque hortatur, sequatur Deũ, nec se a prauorum consuetudine peruerti sinat, diuina frequentet mysteria, certum deligat sibi sacerdotem participem & conscium arcanorum, a cuius arbitrio pendeat, quem vnum magistrum habeat officiorum ac vitæ. Grates agit consultor, & accepto veluti responso lætus discedit. Mirum illud etiam, quibusdam implicitis morbo, factam exomologesim suasu nostrorum, corpori quoque salutarem fuisse. Officium porro, quo adiuuamus ægrotos, ita gratum, vt ab omnibus aduocemur: neque sine numine factum est, vt ad sacerdotes hoc in opere assiduos nihil mali pertinuerit: constans enim est fama tantam vim mortalium in hac vrbe, cum est in obsidione, siue cum postea libera, interisse, quantam ante annos decem, dominan-

te pestilentia numquam: etsi fine anni posterioris, ne peste quidem caruit. quamquam nullum omnino est e tribus malis, quæ grauissima, vti sunt, sic etiam videntur, bellum, fames, pestis, quod non ciuitatem afflixerit: quod si tantum singula, facilius erat remedium, aut æquior consolatio: nunc coniunctis viribus in miseram incubuerunt: vt vix vlli calamitati nouus locus esset. initiũ mali, ciuile bellum, quod cum multas Galliæ vrbes vastasset, collatum erat circa Parisios, tamquam in vna vrbe ageretur totius rei summa. sed nos non scribimus historiam communem, ea solum perstringimus, in quibus nostri, pars aliqua, aut agendo fuerunt, aut ferendo. tamen nonnihil leuamenti afferre visus Henricus Caetanus Cardinalis illustrissimus a Põtifice maximo legatus. is cum exceptus fuisset a ciuibus, pro eo ac fieri tum poterat, splendida pompa, visum nostrum officium est, cum a moderatoribus Collegij inuitatus, & abijs patribus quos secum Roma duxerat, Collegiũ accessit, vt cõferremus ad eum ornãdum colendumque omne ingenium ac studium nostrum. Quod si cogites conuestitos atrij parietes ac domus, qua erat transiturus, non dico peristromate signisque (namque hæc vulgaria sunt) sed multo magis apparatu carminum, vario numero, dispositu, artificio, propria omnium elegantia: siue dictas orationes,

actosque

actoſque dialogos (datum inter hæc drama, de egreſſu Iſraelis puluerulenti medias per vndas ex Aegypto Moiſe duce) ſiue muſicos concentus quaſi extrema uocum imagine ite rante cantus, mira iuxta aurium animorumque voluptate: ſiue ita compoſitos verſus, vt multiplici contextu litterarum variante formas, certas exprimerent effigies rerum, ductis veluti lineamẽtis penicillo: ſiue inuenta poe tarum illudentium oculis, vt hoc vel illo ſitu non legi aut non intelligi poſſent, legerentur rurſus alio atque intelligerentur, cum vellẽt, oppoſitu ſpeculi, iucunda fraude: ſiue denique argumenta alia plena artis & ingenij: hæc omnia ſi ratione tecum & animo cogites, dicas ad celebrandam excepti laudem, & excipientium lætitiam, nihil defuiſſe: & fortaſſe nihil ſimile alias a diſcipulis factitatum: quæ, ſi diſcipulorum opera fuerunt, vt plerique affirmãt, ſiue magiſtrorum, pari gloria digni ſunt noſtri, qui aut illa fecerunt, aut diſcipulos reddiderunt tam doctos politoſque, a quibus talia efficerentur. dicta omnia ſcriptaque, non ſolum probata ſunt Cardinali optimo, ſed donata etiam libenti, delectu habito, in tres libros iuſtæ magnitudinis elegãnter digeſta. diſcipuli, id tempus, minimum ſexcenti viginti erant, numeratis Conuictoribus: quos poſtea vrgente fame, religio fuit dimittere ad natale ſolum, cum circa vrbem omnia intuta eſſent. neque vero illud non celebratum eſt, ex alio

quo-

quocumque Gymnasio, dilapsis discipulis, scholisque tacentibus, nostram Academiam tenuisse suum cursum: vt in tumultu licet bellico, litteræ pacis alumnæ non excluſæ essent. Igitur valde laboratum est nostris, cum in tanta penuria etiam Conuictoribus prospicerent cibum. fames autem ita angere cœpit vrbem nescio inopiæ, cum intercluſisset hostis, aut interciperet commeatus, vt quæ admiramur in annalibus veterum de obsessarum ærumnis vrbium (si demas tantum comesas humanas carnes) Parisiensium calamitas sit experta, equos aliquot suos illustrissimus Legatus Philippi regis (acciso reliquo opsonio) confecit, vt ijs vesceretur: quorum partem ad nos misit pro cetera sua liberalitate, magni muneris loco. magna vero illius viri his temporibus erga pauperes beneficientia fuit; nempe (vt multa sileantur) vasa omnia abaci sui aurea argenteaque, itemque supellectilem domesticam maximi pretij ad subleuandam plurimorum inopiam distraxit. Ergo factum, Dei prouisu, vt e duobus Legatis Pontificio ac Regio, solatio vnum, alterum subsidio ciuitas haberet. Sed quo diutius durabat obsidio & auxilia differebantur, eo magis malum crescebat: vt nobis, qui ab initio largiores fueramus in necessitatem pauperum (dabamus quotidie stipem pæne trecenis) vix ad vnum diem alterumue cibus supereſſet. dum tandem Alexander Farnesius Dux Parmensium exercitu

addu-

adducto hostem depulit, & famem. Multis interea supplicationibus Parisienses (quos inter cõspiciebantur discipuli nostri e Conuicto rum contubernio & Sodalitio vtroque Mariæ Virginis) Deum placare moliebantur. Magnum enim nomen sodalium, magna in proximis adiuuandis diligentia, magna pietas in Deo colendo. neque alia fuit causa Siluanectensi Episcopo (de quo aliquid proxime scripsimus in Parisiensi Domo Professa) cur ad eam se admitti tantis precibus postularit. Vrbs autem hæc Dei matris auxilio, quam patronam sensit semper in omnibus rebus, se stetisse gloriatur. Votum nuper fecerat missuram nauigium argenteum ornatum instructumque (signum est Senatus populique Parisiensis) ad ædem Lauretanam, posteriore anno, pedestrem peregrinationem ad Carnutensem (distat octodecim millibus passuum) publice promisit. Nec tamen interea, licet abscessu hostis, tranquilla fuere omnia aut pacata, præsertim post reditum Parmensis: quotidiana enim pæne audiebantur stratagemata hostium: et iustior metus ab internis erat. nam (vt fit in tam longo obsidio) quidam tædio fortasse mali diuturni ac famis claris vocibus aut panem deposcentes aut pacem, dicebantur esse corporibus intra muros, qui animos extra mœnia haberent. Igitur assidue conducti milites, et ciues ad arcendos nouos

ini-

inimicorum impetus, euocabantur in turres ac propugnacula. ita nulla fere sine timore ac solicitudine nox: nullus sine labore ac periculo dies: vbique fames ac lassitudo: et super hæc omnia, inopia consilij. Ergo in communi discrimine nemo se eximium esse cupiebat. Conuictores etiam nostri e grandioribus, immo nostri etiam fratres (monstrabat verus amor religionis) non valde quamquam bello exerciti, pro muris stabant cum armis, si necessitas erat. et fuit aliquando, cum opera nostrorum Parisiensium vrbi supremam opem videtur tulisse. Tulerat rumor, hostes qui nō longe tendebant, aggressuros vrbē scalis proxima nocte: emissi equites exploratum rem ita se habere renuntiarunt. itaque ad æris campani tinnitum (vt in talibus rebus) omnes ad muros conuolant: nec nostri tenent se domi: rapiunt & ipsi ignota arma, vt præferratis cotis detrudant nocturnum hostem fortasse subeuntem. multum iam noctis processerat, cum vndique silentium et quies. hostium ea astutia erat: vt quasi nullum iam periculum esset, dilaberentur propugnatores, mox & opprimerentur incauti. haud temere coniectum. abierant fere omnes desertis muris: nostri tamen cum pauculis quibusdam stationem non deserebant. cum paulum substitissent, obscuro adhuc cœptæ lucis, incertum murmur, & strepitus admouentium scalas hostem prodidit. con-

cla-

clamant, scilicet, ad arma, & aliqui per vrbem discurrunt nuntiantes periculum. in hoc tumultu eminebat e muri fastigio armatus miles, qui iam conscenderat, iam & ex humero breuiores scalas deijciebat in partem interiorem vrbis, qua se demitteret, inter duos e nostris: animos timor addidit & magnitudo periculi. itaque scalas iam deiectas prouoluunt ad terram: et miles facti nescius, vt in muro constitit imminens in descensum, spe frustratus sclopum displodit in alterum furore incensus: ceterum, vltra puluerem inflammatum atro fumo, non constitit ictus, Deo vim retundente. et inter hæc iam concurrerant ex reliqua vrbe auxilia hosti deturbando. maius opinione fuit periculum: quod & vrbs agnouit postea, & secunda fama per totam Galliam tulit. quin & dies institutus anniuersariæ supplicationi circum Academiam ab Academicis ordinibus, memoriæ propulsati periculi propagandæ. scalas porro ipsas, rei monumentum, in Collegium nostri attulere. Secundum hæc, Cardinale Legato Romam reuertente, Conuictoribus permissum, vt discederent. rediere ad instaurationem studiorum fere centum. auditores omnino quingenti. Sed lapsi deinde, vbi est auditum redire hostium ducem exercitu æque instructo, animo magis attento. factum hoc fine anni prioris, quo e Conuictoribus mortui nonnulli. nec tamen multo pacatior

catior fuit posterior annus, cum infestis latrocinijs sic infessa essent omnia, vt ex vrbe non liceret pedem efferre. cum interea breues intra terminos nostrorum se industria exerceret. Profectum est nonnihil concionibus: vt intelligerent Parisienses, quemadmodum bellum origo est famis pestilentiæque, sic stirpem & caput malorum omnium esse peccatum: nec quemquam esse hostem nec priuatim nec publice capitaliorem, aut magis timendum. et hic fructus concionum esse debuit. Visitatæ publicæ custodiæ. vnus leuiorem ob causam damnatus morte, nostris eum placantibus qui affectus fuerat iniuria, donatus est vita. Totius anteactæ vitæ confessiones auditæ plurimæ: sed non numeratæ in his turbis. Vnus quidam tot fractus incommodis, qua pestis, qua belli, sæuire constituerat in coniugem liberosque, specie miserantis: mox cum uidisset cacodæmonem assistentem sibi ad latus auctorem scelerati consilij, exhorruit: et nostros meliora suasuros accersit. aliquot adolescentium profligati mores correcti. exiguus numerus discipulorum, sed fructus ingens. ex una schola, paucas intra hebdomadas, allati libri amplius quadraginta damnatæ superstitionis, & in ignem coniecti. Ceterum, illud quoque his temporibus debemus, quod audiri cœptum vna ab Academicis sacrum quotidie: quod sæpe antea tentatum numquam processerat.

Fuit

Fuit & posteriore anno sua declamationum, & datorum publice dramatum elegantia ac species. augeri cœptus auditorum cœtus anno extremo: sexcenti erant, & septuaginta: ita, et doctor vnus Theologiæ redditus.

Hic fere status in hac confusione rerum Collegij Parisiensis: ei melius futurum aliquando a Dei clementia, spes magna & fiducia est: neque enim continet in ira misericordiam Deus: et vbi filios castigauit errantes, mox pœnitentes paterna humanitate ac bene uolētia respicere solet. Ceterum, visa aliquot prodigia, quæ suspensos animos ac pauidos habent. Auditum est Dominum Rambierium equestris turmæ ductorem,& Picardiæ Prætorem designatum,optimeque de Catholica religione meritum, vt ex hostium insidijs graui vulnere accepto in capite extinctus est, magnam admirationis causam mortalibus dedisse: cum enim sepulturæ esset mandādus, dum soluitur plaga,in eius fascia exiguæ cruces multæ repertæ sunt, variis notis expressæ, similesque in interiore indusio,funebrique linteo, quo inuolutum est corpus. Parocho itidem Corbiensi rem diuinam postridie facienti pusillæ cruces visæ in sacro linteolo Dominici corporis.postmodum in altarium mappis, linteaque templorum veste,vrbis Ambianensiis, & Montdiderii: atque adeo in sudariis & mantilibus multarum familiarum. colore om

nes

nes subflauo erant, & rutilo. Scriptum ea de re Lutetiam ad multos ab amicis, & ad nostros etiam ab Augensi Collegio, quod illinc non longe abest. ita hæc accepta tum ab gravibus auctoribus, tum ab iis, qui omnia per se ipsos explorata referrent. et ne sit ullus dubitationi locus, voluit præpotens Deus etiam Lutetiæ conspici: in linea primum supellectili multarum ædium sacrarum, dein quoque in strophiolis, interulis, & linteo vestitu laicæ multitudinis: eodem colore, quo priores, ceterum ita adhærescente, vt nullo artificio aut ingenio elui posset. In aliquot quidem certe sacelli nostri linteolis sacris Dominici corporis (corporalia dicuntur) & in palla calicis, crux paruula emicabat ab uno hastili geminata. Sed & cuidam adolescenti, qui apud nos dat operam litteris, postridie quam sacræ communionis particeps effectus est, in subucula collari eadem species apparuit, aliquanto maior quam ceteræ omnes. quamquam postea, ante tertium nonas Maias, alter immortali cibo refectus, cum rediisset domum, vt forte aperit sinum, crucem aspicit, quæ magnitudine alias superabat in intima tunica tegente pectus: præcidit eam particulam adolescens, itaque insignitam ad nos attulit mirabundus. Per idem tempus ad sancti Dionysij oppidum (duobus Lutetia milliaribus abest) spectata in aere eiusdem notæ & coloris effigies,

gies,

gies, circa meridiem, per horas duas. eiusdem generis ostentum Biturigibus fuit. crux duplex commissa in eumdem scapum. admirationem auxit, quod superior crux coronam consertam spinis sustinebat: quodque remotæ cruces ab ara, in cuius mappa visebantur, vt liberior esset populo inspiciundi potestas, & ad parietem affixæ, euanescere incipiebant, vt perexigua remanerent lineamenta: vbi suo altari restituebantur, redibat species & color. id tẽplum a miraculo, quo Dei mater Christianum puerum coniectum in ardentem clibanum seruauit incolumem, propria Gallorum lingua a Furno calido cognomen inuenit. Quid hæc signa portendant, in incerto est: neque tamen ignarum est, inclytam esse Crucem, eamque veluti coronam & clypeum pro Deo pugnantibus obtendi: atque hoc solitum e cælo signum illustre sideribus in multa luce victoribus dari.

VIRODVNENSE COLLEGIVM.

SEX ET VIGINTI habebant olim hoc Collegium, si Nouitij etiam censerentur. auxere numerum Theologiæ professores duo, cum discipulis decem, totidemq; Tyronibus, qui studiorum causa, huc profecti Lutetia Septembri exeunte: sed e magistris alterum, e laboribus, credo, ac molestijs viæ, cum Rhemis

esset, morbus detinuit: duobus cum eo remanentibus officij causa, quorum alter erat sacerdos: qui cum similiter laborarent, breui alleuati sunt. postremus assurrexit, qui primus decubuit, & (quæ res non caruit admiratione) præter expectationem medicorum, cum pro valetudine votum ad Sanctæ Genouefæ feciſſet. Experti interea sunt pietatem Anglorum, nonnullorumque ciuium Rhemensium, & (quod mirum magis) aliquorum, qui a nobis antea dissidebant. illius enim Academiæ moderatores ac ludimagistri immutarunt se nobis, vt, quos olim calumniabantur, nunc admirentur: sic, & inuisebant nostros ægrotos, & inuitabant valentes. narrauit Cancellarius, excitatos nuper suos eius oratione ad imitandum Gymnasium nostrum. quamobrem explicatur doctrina Christiana ex Patris Canisij libello. At nostri tandem reciperata valetudine, multis perfuncti periculis Virodunum tenuere. iam docendi initium fecerat sacerdos ille, qui præcesserat decimotertio calendas Decembres: secutus est hic alter quarto idus eiusdem mensis, tanta frequentia adolescentium, vt esset veluti indicio processus minime diuturni. Scholæ mansuetiorum litterarum auctæ: maxime studium pietatis: vt oportuerit sacerdotem præfici immunẽ ab omni alia cura discipulorum cõfessionibus excipiendis: eas plerique octauo quoque die frequentant:

octo

octo ex ijs Societatem petunt: quibus videlicet expectandum, aut dum miteſcant tempora, aut dum ipſi adoleſcant. Vetiti libri, quos habebant diſcipuli, ſiue alijs ſurripuerant pio furto, magna afferentium lætitia in Collegij area combuſti. Bacchanalibus Politici accommodato ad tempus argumento, non ſine riſu ac facetijs in ſcena vere reprehenſi, placuit actio, & poſtridie a ciuibus reuocata. Hæc de ſcholis. Cetera munia Societatis ſtrenue obita. Confeſsionis ſacramentum diebus feſtis celebratum adeo, vt nulli ſacerdotum interquieſcendi ſpatium daretur: tanta uis communicantium, vt nullum fieret ſacrum in altari maximo, quo non plurimi cæleſti pane reficerentur: numerati anno ſuperiore in Iubileo circiter mille: poſteriore, præterea centum. apparuit in multorum detectione peccatorũ, patrocinium Virginis. Sed hæc tutius eſt taciturnæ æſtimationi relinqui. Facta etiam in oppida propinqua, vt in his locorum ac tẽporum anguſtijs, aliqua excurſio, nec caruit fructu. ſed quo minus licuit progredi, eo magis in vrbanos opera collata eſt. igitur repeti placuit catecheſim, graues ob cauſas aliquamdiu intermiſſam. ter quot hebdomadis conueniebant pueri, puellæque, diſcreto ordine, allicientibus munuſculis, & ſub Crucis vexillo, modulatrice pompa. magna omnibus, in conſpectu virorum nobilium, atque ipſius etiam Epiſco-

pi, vincendi æmulatio. E multis egressibus, quos accepi celebratos, satius duxi seligere vnum maxime insignem, obuia rerum similitudine vitandæ satietati: nec minimum afferet oblectationis: et fortasse alios, qui in eadem versantur cura, prouocabit exemplum. Igitur, die festo Sancti Michaelis sub finem Septembris, visum octo Cathechismi partes, vt suam vnaquæque veluti classem agnosceret, distribuere sub signis, exornatas instructasque propria personarum specie, ac forma. præibat cruces binæ prægrandes, communia totius agminis vexilla, tamquam turbæ submouendæ. nam singulis (vt dixi) singula prænitebant cum præscripta sententia ex sacris libris, quæ argumentum referret. ordo autem agminis erat talis. Primi omnium duodeni proceres, & Antistites religionis nostræ: distinctos præferebant articulos fidei, & instrumenta mortis, qua Christum testati intrepide occubuissent. sequebatur virgo cum pretioso cultu ornatuque capitis, ex auro, gemmaque: diuinam exprimebat Gratiam, dextraque extollebat in rotundam sphæram ineffabile Deinomen inscriptum: duobus Angelis latera tegentibus. haud procul altera non minus splendida veste, illustriore vertice, quem insigniebat corona triplex, in cuius apice columba: vna globosum manu orbem, phœnicem auem & binas claues altera gestabat: imago erat Ecclesiæ,

quam

quam vnam esse ac præpotentem in omnibus terris intelligi volebat. antecedebant cælestes iuuenes duo, & tertius præterea, in cuius incessu, armisque Michaelē Archangelum agnoſceres. habebant mediam pueri conſpicui, hic vestitu populari, ille Eccleſiastico: vterque cum gladio ſtricto: duplicem Poteſtatem vt interpretarentur qui ſpectabant, admonebant litterarum notæ, quæ in capulo legebantur. eodem ordine conſpiciebatur Angelorum Domina, ac cæli regina, Dei Mater & Virgo: cuius diadema in capite ex nexu ſtellarum duodecim varie micantium: candidum illi in manu lilium, virginitatis argumentum: comes Gabriel verba ſalutationis in ſceptrum prætendebat eleganter inſerta. Dein beata Eliſabet cum puellis ſeptem: vt exiſtimares particulas precationis Dominicæ, quas ſua cuiuſque tabella ſcite ac litterate indicabat. Tertius Dei Nuntiorum ordo, decem duarum tabularum, & Eccleſiæ præcepta quinque, ſingillatim prænonſtrantium, cum titulo inſigni. Theologicarum quartus, principumque Virtutum, quas Cardinales vocant, ſigna, nominaque præportabat. aliæ deinceps tamquam ſociæ aut adminiſtræ in earum veſtigijs pedem ponebant. Quintum ordinem adoleſcentes ſeptem ex totidem numero ſacramentorum cum ſuo quiſque vaſe, atque indice conſtituebant. Nouem decim pueri lineo amictu facem portantes

singuli clara luce fulgurantem, vt æquarent numerum donorum, fructuumque sancti Spiritus in sexta classe. In septima enim multiplex virgo, quotuplex beatitudo designatur. Angeli vltimi cum indicijs Christi Domini cruciatuum ac mortis, lugubri spectaculo. Hæc omnia cum attenderes, ambulare diceres animatum Catechismum. Singuli ordines peculiare carmen, & congruens personis quas gererent, canebant. claudebatur porro agmen vniuersum Musicorum cœtu, cum proximis alternante choro concinentium. & magnus præterea numerus sexus vtriusque ingenti significatione pietatis. Obitis hac pompa vrbanis templis celebrioribus, reditum est ad nostrum, vbi instructum theatrum cum paratu illustri futuræ disputationi. Considere tributi proprias in classes suis gradibus singuli (numero omnes centum circiter, ac triginta) conspicui digitis hominum, nutibusque notabiles. instituta dein concertatio catechistica, vnoquoque munus tuente ac partes illius personæ, quam vultu cultuque assimulabat, singulari industria: ut nihil tacitum, nihil non excussum relinqueretur. Secutus dialogus aduersus hæreticos, Michaelem inter, & eos, qui duplicis Ecclesiastici imperij imaginem referrent. Secundum hos exposuere Christi cruciamenta, qui talia explicabant insignia. Perorauit denique vnus, gratulans Virodunensi

popu-

populo,& collaudans hanc iuuentutis erudiędæ rationem in obſeruatione antiqui ritus, & cognitione Catholicæ diſciplinæ. Gratum viris etiam prudentibus ſpectaculum:& repetitum die poſtero non minori voluptate. Ceterum hoc anno inſtitutæ ſæpius ab Epiſcopo precationes publicæ numini p ropitiando. quo etiam tempore egregia puerorum e catecheſi ſpecies fuit.cum Catechiſtes quotidie veſperi, etſi cum pauculis domo egreſſus,paulatim ſe aggregantibus alijs atque aliis,compoſito agmine,numeroque aucto,ducenos interdum ſupplicatum adduxit.Hinc magna erga nos beneuolentia ciuitatis, & ſacrorum Antiſtitis: quam & plena laudum oratione teſtantur. Hæc pauca de Collegio.

DOMVS PROBATIONIS, quæ illi adnexa,vt in hac perturbatione rerum,non numeroſa admodum fuit. ſed quanto pauciores Nouitii, magis ſpectatæ virtutis. de quibus (ut multa præteream) commemoranda vnius e Lutetia Pariſiorum vocatio ſileri non poteſt. Agebat Lutetiæ litterarum ſtudioſus iis temporibus, quibus omnia circum hoſtibus erant infeſta:exarſit cupiditate noſtræ Societatis: neque a Patre Prouinciali, ut inter Pariſienſes admitteretur,potuit obtinere:huc igitur conuertit petitionem & curam: ſed difficilis erat egreſſus vrbe, ſiue interdicto magiſtratuum, ſiue ab hoſtibus periculo. cum in

hac cogitatione esset, in hominem incidit, qui ad Sancti Dionysii tutum se ei comitem fore pollicetur. Igitur a Patre Prouinciali abeundi veniam, & (quoniam dari litteræ tuto non poterant) admissionis quasi tesseram impetrat. interim illi alteri immutata seu voluntas, seu facultas. nec propterea adolescens segnior factus: vestigat alias vias: cum interea non ageret in ore nostrorum, ne alterius cõsilii occasionem daret. omnia exploranti nuntiatur factam a magistratu potestatem iuueni cuidam nobili, abeundi cum aliis aliquot comitibus, quos vellet: hoc facilius, quod centurionem inimici exercitus propinquitate coniunctum haberet: ad quem deleniendum munera a delectis sociis ambitiose comparabantur. hic, etsi nulla sibi esset cum iuuene cõsuetudo, adit tamen illum, oratque vt in comitatum admittatur: & exorat leui negotio: re duæ consilium distinebant: vna, quod iam magistratus definierat numerum discedentium, & eorum nomina coniecerat in schedam, vt neque augeri ille, neque hæc inuerti possent: altera, quod dona afferentibus aliis auro grauia, inanem vnum ac vacuum conspici non satis tutum erat. Sed quam multa fieri non posse cogitamus, quæ experientibus facilia videntur? Sunt, quæ nisi peracta laudari nõ possunt, Deus adest optimæ volũtati. Ceterum noster cuiuslibet periculi quam moræ patiẽtior, Deo

fre-

fretus, statuit cum alijs innominatus licet atque imparatus discedere. cum uentum esset ad ripam fluminis, e qua in aduersam nominatim erant transportandi, recensenti cuidam ex accepta scheda singulorum nomina, vt suũ quisque recognosceret, excidit (forte, an Dei permissu) barbarum quoddam nomen, quod cum hic accepisset pro suo, subuectus est cum alijs ad Ducem breui transmissu, ab eoque, ignotus quamquam, nec munere dexteram prægrauante, exceptus comiter sueta erga intimos liberalitate: sic vt diebus ipsis octo, eadẽ mensa, eodemque diuersorio vteretur: cum tamen (excepto eius propinquo, cum vnico famulo, quos nihilominus aspere, vt grandi pecunia redimendos, tractabat) ceteri omnes, (etsi onerarant auro manus) exuti pecunia reliqua, & veste, relicta solum interiore tunica, in vrbem regredi coacti fuissent. Huc accessit, quod libera ei potestas fuit sine vllo custode visendi quæ vellet, & datis defensoribus eundi ad Sancti Dionysii oppidum: vbi cum inter hostes prandet (in plena mensa agnitus a vetere olim condiscipulo, appellatusque prodito nomine, ac patria ditionis Hispaniarum regis, cuius odio imbutæ omnium mentes erant) magnum discrimen subijt: sed, Deo volente, præterita res silentio, aut obliuioni data. nec videbatur hic diutius sine periculo futurus. Ergo cum vale dixisset hospiti, & egisset

egisset grates, isque ei contra auxilium omne atque officium peramanter offerret, plenus admirationis, eo quo concupierat, iter intendit: haud dubie bellum inter & hostes Deo ducente. nam eius comes aliquando a militibus captus, spoliatus alias a latronibus eo procul aspiciente: et iterum alibi, cum se proditum intelligeret, insalutatos hostes pro hospitibus, & illibatas ore dapes relinquens, prædæ inhiantes elusit. eodem itinere cum diuertisset in pagum, nondum certa luce quæ viam ostenderet, discessit, quamquam hospite dissuadente: nec adeo multum processit, cum aberrauit: hic error saluti fuit: paulo enim post audito primum signo campani æris properantem vidit turmam equitum militari via ad prædandum effusam: quorum non effugerat impetum, si recta perrexisset. huc tandem ita post longum iter, vt incertum & anceps emersit, Dei tutelam agnoscens, ac prædicas, cuius sanctæ militiæ daturus nomē veniebat. Sequitur posterior annus, quo nostri fuere semper fere triginta. Multa cum superiore anno cōmunia. Propria quæ fas narrare, hæc ferme sunt. Virgo erat notæ iamdudum pietatis, erga res diuinas ita affecta, vt cū de iis inferretur sermo a sacerdote, qui erat a confessionibus, opportuno ipsius prouisu atque admonitu incidere oporteret mediū, quod deficere spiritū sentiret imparē præsenti voluptati:

ti: obijt hoc anno: nec obscura dedit sanctitatis indicia in certamine extremo. vt sacro fuit delibuta oleo, quē antea amiserat linguæ vsum ac vocis recepit. Morti vicina his vocibus matrem sæpe compellabat. Quam mihi bene est, mater, quam ego diuino beneficio felix ac beata sum. Rosarium interim, ac symbolum Apostolorum pie recitabat: ad quod opus subinde recurrebat, vbi satisfeciſſet alicui interrogationi, breui responso. circumsistebant lectulum amicæ complures ac propinquæ: quarum singillatim Rosaria orabat sibi concedi osculandis piacularibus sigillis, gratia indulgentiæ: quin & postulauit supremi beneficij loco in moribundæ corpus simul inijci omnia, neque ante extremum spiritum tolli: vt gauderet pariter beneficio cunctorum. Nobilis alia mulier (ea, opinor, de qua eodem Collegio, anno abhinc tertio) ex assiduitate ægrotis in nosocomio ministrādi sibi accersijt mortem. quinque reliquit peristromata ornando templo. De Catechismi vtilitate, deque puerilium supplicationum celebritate ac pompa, vt, cum quattuor nouissima Bacchanalibus, cum die Dei Matris annuntiatæ, prophetas, matronasque instrumēti veteris expresserunt prædictione aliqua insignes, aut adumbratione sanctissimæ Virginis, cum quiddam posuerimus supra, gratia exempli, satis est tantum indicasse. De discipulorum pietate idem iudi-

cium

cium esse debet. Ex eorum numero vnus, cum sceleſtum apud hominem diuersari cogatur paupertate vrgente, tantum abest illa vt consuetudine pertrahatur ad illicita, vt eum contra sensim alliciat ad pulchritudinem virtutis. Alter sic arcte complexus est amorem sanctorum morum, ac religionis antiquæ, vt Dei obsequio se dedicare, & suaue ipsius subire iugum in Societate nostra constituat, differtur votum, vt flagrantiore studio adolescat. Ceterum hic annus exercendæ nobis in domesticos externosque caritatis materiam vberem dedit. ac primum de externis. Cum ad hanc vrbem Catholicorum exercitus principum ex varijs conflatus nationibus castra fixisset, propter militiæ incommoda multis subinde ægrotantibus, Hispanis, Italis, Germanis, Gallis, publicum Xenodochium implere cœptum: tantaque consecuta inopia rerum vt plerique modica substrata palea in summo frigore cubarent: ex quo exanimabantur quotidie non pauci morbo ingrauescente. augebat calamitatem Gallicæ ignoratio linguæ: nam etsi Montis Marciani Dux pecuniam subsidio attribuisset, nec deessent in vrbe, qui præeunte Episcopo subleuarent egenos, quia tamen carebant sermonis commercio, cum neque intelligerent ministrantes, neque ab ijs intelligerentur, multa misera patiebantur. igitur cum eo se contulissent & nostri, intelle-

ctum est opem esse non solum in animas, sed & in corpora conferendam. ac primum, per distributos sacerdotes, qui aliquid poterant in idiomate externo, auditi de peccatis: tum pro nostra tenuitate, subministrati cibus, & stragula vestis. Probata in hoc opere maxime Tyronum virtus ac patientia: cum mane quotidie a magistro ducerentur, & plus exemplo formarentur, quam præcepto. dabat pater operam expiandis confessione animis: ipsi interea ægrotis cibos in os inferebant, remedia comparabant, sternebant lectos, purgabant corpora, fouebantque: adiuuabat etiam magister, vbi vacuus esset: quin & grauem esse dicebat seruitutem corporis, necessaria cuius procuratio obsequia pauperum tantisper differret. itaque eius iussu, nulla erat hora diurna, quæ careret ministerio. mane ceteris audientibus sacrum, & redeuntibus meridie in Collegium cibo capiendo, præmittebantur bini, & relinquebantur quasi exploratores operis, aut custodes. ipse cum matutinus exisset, domum, non nisi post octauam horam aut nonam, repetebat. quod institutum cum ad aliquot dies constanter seruat, prouidus rerum alienarum, incuriosus sui, impar labori, succubuit: cœpit decumbere peruigilio Sanctorum omnium: ad quem Nouitius forte assidens, cum dixisset. Numquid, aues, pater, adiungi cælestibus, quos vniuersos vna celebri-

tate

tate veneramur? tanto spiritu sensuque disputare instituit de cælitibus, vt lacrimæ obfunderent loquentem, ardebat dolore capitis, vt nec momentum temporis ad quietem daretur. igitur cum vereretur (quod testatus est ipse) ne, quod sæpe accidit, diuturna insomnia migraret in alienationem mētis, vt somno liceret acquiescere, a Deo obtinuit. cum opprimeretur doloribus, Iesum, Mariam, ac beatum Iosephum, assidue inuocabat, concinens interim aliquid ex lætifico carmine beati Bernardi. integra demum mente sensibusque, munitus Ecclesiasticis omnibus sacramentis, rogatus Nouitiorum nomine, diuinum vt illis precaretur fauorem, iunctis manibus, atque intermortuis vocibus, Opto vos (inquit) esse & habitare in visceribus Christi IESV, et vt idipsum de me optetis maxime cupio. Tum quodam e nostris manus regente benedixit. postridie defixis oculis in Crucifixi imaginem felicissime obdormijt. Vir fuit in quo cerneres omnium virtutum exempla. Vndetricesimum annum in Societate versatus: quam, adiungendis ad eam multis & informandis pro virili, auxit ornauitque, obijt per eosdem dies Pater Petrus Braccinus Italus, qui cum exercitu uenerat. ut vita vtilis, sic defletus in morte. Vir cum alijs virtutibus, tum maxime caritate & alta quadam sui despicientia excellens. Graui etiã tentati morbo sunt omnes, qui ægros in Xenodochio

dochio curarunt. vt eodem tempore vna laborarent amplius decem. visum est Deo differre obitum, vt ad grauiores labores viuendo se accingant.

COLLEGIVM MVSSIPONTANVM.

SOCII septuaginta octo. auctus videlicet numerus accessione Parisiensium, qui aliquamdiu Viroduni commorati, huc, vt commodius operarentur humanis diuinisque studijs, se contulere: vt diximus supra. Posteriore anno (huius enim acta præcipue scribentur) decessit vnus. Singulari Dei beneficio, domi, vt in parum munita vrbe, foriſque in peregrinatione multiplici, a perfidiosorum insidijs armisque nostri liberati. Ex ijs pauca ponentur. Mense Septembri superioris anni missi in Picardiam duo, sacerdos, & scholasticus. ij cum in itinere grassatorum, & hæreticorum manus diuinitus effugissent, Metiosedum deuenerunt, id nomen oppido est in Ambianis (Corbeiam appellant) hic sacerdos impiger in muneribus nostris, conciones habere, Christianam doctrinam rudibus explicare, adesse moribundis. Scholasticus in vrbis Gymnasio ipsius Gymnasiarchæ rogatu, pueros edocere, magna omnium approbatione, fructu non pœnitendo. Oppidum interea ab hæreticis dolo capitur: & furor hostilis omnia ferro prada-

que

que miscet. non fuit commodum latere scholastico, cuius certa domus: itaque comprehensus rapitur ad patibulum. in itinere (miserabilis oppidi facies) incidit in consortes eiusdem pœnæ, ad quam pro Catholica fide forti animo toleraudam intrepidus hortatur: ipse enim lætus, & spei certus, consolabatur se conscientia muneris ex obedientia susceptí, & cogitatione diuinæ voluntatis. inter ceteros obuium habuit virum primarium, qui & ipse trahebatur: et (quod mirum) qui erat miserandas, misertus est socij nostri: ad milites enim conuersus. Quin vos, inquit, Iesuitam istum inopem dimittitis? cur hominem innocentem morte multatis? absoluite virum, si quisquam est alius, dignissimum vita. Negarunt primo, deinde (mente nempe diuinitus iniecta: neque enim causam aliam fuisse credam) liberum esse iusserunt. is in Belgicam contendit. cum uem aliquando conscenderet, incerta luce, conspicatur hæreticos appropinquantes: confugit illico ad preces: ea solita arma. cum vocaret in vota Dei parentem, prædones vertere currum, & tres alias inuadunt naues, ponæ sequentes. Sacerdotem vero hac ratione Deus seruauit. In Xenodochio (hoc enim illi diuersorium fuit) rei diuinæ procurandæ duo erant sacerdotes: vtrumque extrudit mulier quæ præerat gubernationi, Prætoris permissu: in vnius vicem nostrum substituit, ignara quis

esset, neque operæ pretium erat agnosci: itaque omni ratione se cautissime occultabat. Niuerno alter per Burgundiam Musipontum aduentans, delapsus est in milites Nauarri: a quibus cum inclementius tractarentur Catholici alij sacerdotes, propter eius suauitatem quamdam sermonis, & amœnitatem ingenij, non solum benigne acceptus est, sed & benenole dimissus, vt docerent etiam viam. Bituri-gibus item profecti aliquot e nostris cum huc iter habent, illustrissimi Ducis Guisij recens e custodia non sine miraculo elapsi militares copias sequebantur: quo in itinere cum concionator ad eum noster rettulisset de rumore, qui spargebatur in castris, ipsius ductu, perinde vt captiuos trahi concionatores, qui Duci Meinæo sisterentur, mendacium iniquo animo tulit, vt stomachans diceret in magna frequentia, Ego uero mendaces istos ulciscí uel fustuario gestio (ignominiosum hoc genus pœnæ, & inter nobiles Gallos ipsa morte redimendum) iniuria nempe fit religioni Catholicæ, quam vt ego hoc ferro, concionatores ipsi spirituali gladio propagare conantur. bonus iuuenis. vt appareat diuina seruatum prouidentia in spem publicã ad opportunitatem rerum maximarum. Nunc redeo domũ. Iubileo & insequenti Paschate confitentium prope innumerabilis turba. cohortationum, & Catechismi diebus festis ad stationes, mili-

tares, conuentusque alios urbanos, ingens fructus. de auulsis pellicibus, de sublatis superstitionibus, de restincta duorum pugna, quæ ex mutua prouocatione exarserat, deque alijs rebus nihil colloco, quas etiam me tacente intelligere licet. carptim aliqua seligentur. Virgo ætate prouectior, tot incitata furiis, ut obsessa diceretur, recitatis a sacerdote nostro litaniis, infecta altera maleficiis, epota salutari aqua, alia vexata a maligno spiritu, appensa ad collum sacra cera cælestis agni ad se rediere, mox & confessæ decessere e vita, cum essent precibus intentæ. Matrona Caluini institutiones (quem architectum scelerati dogmatis esse intellexerat) summis precibus a marito cum obtinuisset, obtulit nobis inflammandas, ne & parietes ipsi (sic enim dicebat) polluerentur afflatu veneni. Vir a funebri lucro: ab iniusto alter sacerdotio, extracti. Absoluti aliquot criminibus vitæ totius. et fuit qui post eiuratam hæresim tam atroci afflictaretur morbo, vt cum modo iaceret exanimis, modo vociferaretur animam cacodæmoni debitam esse ex pacto conuento, vix cedere iniectis uinclis, neque vllum admitteret solatium. non illum iuuabant precationes astantium, non consecrata in cera effigies agni, in quam sic ferebatur ira, vt nec abstineret dentes. tandem in hoc conflictu, modico furoris intersitio, cum sacerdoti assensus

sacro

sacro oleo inungitur (rem insolitam vsurpantibus oculis ipsius propinquis, qui erant e Germania, & pie tamen venerantibus) valetudinem recepit. Alius item Germanus, prodigentia opum, quibus affluebat, & sicariorum consuetudine sane quam notus, prauis eiectis de religione opinionibus quas infundebat in alios, pie moritur. Quidam hæreticorum partes cur relinqueret, duas hasce potissimum causas esse testatus est: primum, quod ministrum perfidiæ, quem noctu in varia deducebat loca Ducis iussu, a diabolo arripi persæpe conspicaretur: dein, quod ipsimet hæretici æmulatores se profiterentur esse studiorū diaboli, Crucis signum & lustralem aquam immenso odio detesttantes. Morientibus sæpe affuimus: et visa aliquorum mors sustentata tantisper, dum absoluerentur. Non parua pars pecuniæ admonitu sacerdotis remissa: pars altera, quæ totum dissolueret debitum, ostiatim emendicantibus duabus matronis, reperta. atque ita debitor ære alieno & carcere liberatus. Auctus templi ornatus peripetasmate serico, pluribusque velis auro argentoque contextis. et nunc primum in eius vsus aliquid legari cœptum. reliquit quidam moriens aureos decem. non magna res, sed in re pia non parum est incepisse. Illa domi. Hæc foris. Feriis Paschalibus & natalitiis ad varia loca emissi octodecim strenue laborarunt.

singula percensere molestum sit: referre aliqua fortasse non inutile. In aula Lotaringiæ Ducis nonnulla præstita cum fructu. Virgines aliquot, duæ præsertim splendidissimis natalibus, pudicitiã tueri velle aduersum quaslibet parentum minas blanditiasve constanter firmarunt. restituta multa, quæ pertinent ad reuocandos mores priscos, et Ecclesiasticam disciplinam. In militibus etiam adiuuandis opera stetit. Ac (ne repetam contrita) quatuor ad Romanam Ecclesiã reducti: in his vnus iuuenis, indole familiaque iuxta excellens adductus (vt referebat) potissimum, Parisiorum cum obsiderentur, in supplicando pietatis, in tolerando patientiæ, in subleuando inopes misericordiæ, quotidiano spectaculo. Ad pagum excurrit sacerdos domini rogatu: permouit concionando populum, multo magis refutandis pecunia muneribusque, quæ offerebantur: audiuit repetitas anteactæ vitæ confessiones multas: inter fratres pacem constituit super hereditate capitali odio dissidentes. Ludimagister assignatus informandæ iuuentuti. Schola subsellijs instructa, hanc ad rem rusticanorum studia ostentu vtilitatis vehementer accensa. Idem sacerdos e pueris supplicationem coegit septem vicinorũ pagorum affluente turba cum celebri ornatu. Ceterum puella repetitis ijs rebus, quas audiuit de Christiana doctrina, æquales instituit. Missus

sus sacerdos alius cum socio, ijs diebus quibus præparatur Domini aduentus, Tullum: de pœnitentia conciones habuit perutiles ac frequentes. numerus auditorum in non magna vrbe senum millium. auditæ ab eo alteroque sacerdote in subsidium misso generales confessiones amplius octoginta: a Parochis non pauciores. æris alieni restitutiones multæ & grandes factæ. ad pudicitiam complures reductæ. abortiones impeditæ. aditi qui in nosocomio erant, adiutique liberali ope. Italus quidã miles contra sententiam medicorum persanatus est (quod & futurum sacerdoti prænuntiarat) Eucharistia percepta. Canonici nonnulli cum Episcopo reconciliati. At socius concionatoris, super dies festos, ter hebdomada explanauit Catechismum. Hæc propter & alia a magistratu Cleroque bini separatim missi e viris primarijs, qui gratias agerent cum donis afferendis: quæ vbi respuuntur, vtrisque visum est dare operam vt Musipontum non incomitati reuerterentur. Sed vt aliqua de scholis. auditores sexcenti. inter hos Dominus Henricus Cardinalis Vaudemontani (cuius æterna memoria) germanus frater: is non in disciplinam solum se dedit, sed etiam in cõuictum. Adolescentes quidam a solutiore vita ad emendatam traducti. Solicitatus vnus ad flagitium, solicitantem ad peccatorum omnium confessionem impulit. Quartanam al-

ter ſeptemdecim menſium depulit (de no-
ſtrorum conſilio) ſacro Chriſti corpore ſuſce-
pto. Verum hæc quæ ſequuntur, miranda.
Puer erat nobili magis pollens genere, quam
domo opulenta: compingitur in aulam pare-
tum iuſſu a Gymnaſio abſtractus: ſed mobili-
litate ingenii, cũ recurſaret deſiderium vitæ
prioris, ſtatuit inter lixas caloneſque verſari
potius in caſtris. iter ingreſſo atra viri facies
occurrit in ſerica veſte: qui interrogans cau-
ſam triſtitiæ, pollicetur remedium. Verum,
vbi ego te adiuuero, ecquid erit præmij? At
puer. Vt totum (inquit) me excutias, ne teru-
cium quidem reperias. ſubijcit alter. Da te
mihi modo: nulla tibi, cupiditas fruſtra erit.
exiſtimauit puer ſe in ſeruitium expeti: poſtu-
lat tempus deliberandi: ille contra, onerare
promiſsis ingentibus, vt vel puero tanta iam
vaniloquentia mira eſſet. ſuſpectare cœpit, ſi
in figura hominis lateret cacodæmon. mox,
cum tacitus totum eius corpus emetitur ocu-
lis, ſiniſtrum pedem animaduertit cum bifida
vngula ac deformi: ſtatim cohorruit, et (qui
mos recte inſtitutis in metu repentino) Ieſum
ingeminans Crucis ſigno armat frontem: eo-
demque puncto fœua ſpecies euanuit. tertio
poſt die ad ſuos reuertenti eadem imago ſe of-
fert, & proditur pedis eadem nota. quærenti
vtrũ captũ eſſet cõſilium, reſpondit puer ſibi
domino opus non eſſe. rogatus quo iret, vrbẽ
nomi-

nominauit.tum dæmon ante eius pedes, crumenam iacit sonantem, in qua triginta quadraginta ue Flandrici nummi (ex his reperti postea inaurati duodecim, recentes diceres & asperos, veluti ab adulterantibus monetã: nam æreos fuisse ignis ostendit) tum puluerem in linteo pernicialem tradit, cuicumque subita morte tollendo. addit consilia ad turpes libidines, & admonita, ab piacularis vsu aquæ, & ab adoratione consecratæ hostiæ (quam contemptim plancentulam appellabat) abstinendi. eam blasphemiam, dum auersatur puer animo pio, simulque veretur ne obtorto collo stranguletur a monstro, salutarem Crucem imprimit pectori, statimque magno impetu alliditur ad terram: nec nisi post semihoram assurgit: mox matri redditus scholæque, & sacra confessione expiatus, é laqueo venantium metuque ereptum se esse diuina ope gratulatur. Accipite alterum non absimile. Vna habitabant scholastici tres, inter duos ex illis (vt fit sæpe) coorta altercatione, deuouet alter immodicus iræ dæmoni caput: intercedit tertius: & rixæ sedantur. nec ita longa a diabolo quies: promota nocte, is qui magis incaluerat sibi diras imprecatus, atrociter exclamat videri sibi tæterrimum Aethiopem horribili aspectu. cum admoneretur a socijs trepidantibus, efformaret Crucem, negabat posse: quin & crebris ictibus quasi a malleo dolebat obi-

tum caput: ad extremum surgit, apertaque fenestra dedisset se ex ea præcipitem, impellente dæmone, nisi accurrentes alij attinuissent,& crebris Iesu vocatibus diabolum fugassent. post hæc in preces nox reliqua exacta. mane aditus in templo sacerdos,& tranquillatus animus patefacta conscientia. Ceterum quâquam armorum strepitus circum hãc vrbem perpetuus, non dilapsæ scholæ, nisi æstate adulta, cum Germanorum exercitus penetrans in Galliam vix duobus milliaribus abesset: quo tempore enituit adolescentuli virtus. erat quodam in castello, quod oppugnatum, ac sponte deditum pretio libertatis: sed cum præter ius fasque contrucidantur milites in egressu,quasi oblata pulchra occasione pro Christo moriendi (vt nobis discedens erat pollicitus) Catholicum se esse proclamat, nec solum in ea,sed pro ea etiam religione paratum occumbere. Incendit ea vox efferatos animos: per multa vulnera interfectus, in proximumque ignem, veluti sacra quædam victima, conjectus est. Beatæ Virginis Sodalitinm toto fere anno centum habuit: nunc, quia nondum omnes rediere,septuaginta. eximia pietas singulorum,id ex vno intelligetur. Euocatus in patriam ab hæretico parente extrema hebdomada longi ieiunij, precibus primum blanditijsque ad vescendum carnibus impellitur: nefas esse dicenti, parens, Et mihi quoque (inquit)

quit) animæ meæ curæ est: an tu me sapientior? ita ne pater filio contemnendus? hæc egregia illa disciplina? posthac, a mè ne tantulum quidem opis expecta. Ad hæc adolescens modeste (vt debuit) Deum sibi parẽtis loco futurum. Vix manus continuit pater. interim ille in oppidulum discesit, rei diuinæ audiendæ non longe distans: et patris ira mitigata est, factaque potestas & copia redeundi ad Gymnasium. Ceterum res domestica creuit sacerdotio Amellino. beneficium hoc quoque Gregorij Tertijdecimi, sanctæ memoria.

PRO-

PROVINCIA LVGDVNENSIS.

ALVIT SEDIBVS nouem, priore anno, socios ducentos viginti duos: ducentos altero triginta tres. In Collegio Billomensi, priore anno, septemdecim, altero, vigintiquattuor. In Turnonensi, vnde triginta, dein viginti septem. Vndequadraginta in Lugdunensi, mox quadraginta sex. In Auenionensi, vtroque anno fere vicenos binos. Vicenos in Diuionensi. In Camberiensi, olim septemdecim, tum viginti duos. In Dolano, prius vnum de triginta, posterius triginta octo. In Aniciensi, viginti, postea, octodecim, numero imminuto. In Probationis Domo primo anno viginti sex, secundo, duodeuiginti. Extulit his duobus annis, quattuor, excepit intrantes vndequadraginta.

COLLEGIVM BILLOMENSE.

CVM PVBLICIS priuatisque calamitatibus creuit nostrorum industria: frequentes in vrbe conciones forisque multos in fide continuerunt alioqui fluctuantes: vt vel ipsi iactitent hostes nõ staturam fuisse in hac

Pro-

Prouincia Catholicam religionem, nisi Iesuitarum artes obstitissent. Instauratæ tum alijs in templis, tum etiam in nostro, supplicationes coram sacrosancta Eucharistia, miro ordine supplicantium. conspecti maxime discipuli, nudis pedibus, apertoque capite, amicti saccis, quorum vel horrerent membra cilicio, vel terga flagris cruentarentur: insolens spectaculum. auxit admirationem, quod innutriti delicijs cælum quauis algidum aut pluuium pertulerunt sine damno: pernoctarunt ijdem in precationibus, cum hostis vrbi immineret. neque ijs inuiderunt linteatæ puellæ, ac nudipedes, persæpe, licet sæua tempestate, a matribus deductæ. Tam creber porro sacrorum mysteriorum vsus, vt perpetuum Pascha videretur. Confessionum generalium numerum inire promptum non sit. adducti nō raro, præcipui Catholicorum Duces, vt ad prœlium digredientes, siue regredientes a prœlio domum, perciperent Christi corpus, impetrandis ab eo viribus, aut gratijs agendis. illustris Marchio Cauilliacus cum matre, sororibus, totaq; familia, quinque leucarum itinere, huc venit, vt octo circiter dies (nostro ductu) Christianis sacris operarentur. At Randani Comitis Aruerniæ Gubernatoris præclara vox præteriri non potest. is enim ab salutari communione, alta cogitatione defixus, aliquanto post spatio, hæ effatus dicitur. Video super caput

Catho-

Catholicorum grande periculum: cernoanimo immanem iactationem sanctissimæ religionis. sed solidam boni viri mentem nihil dimoueat. ego feliciter mecum agi existimabo, si animam hanc & sanguinem pro Christi fide profundam. oraculum fuit. sesquianno post in atroci pugna pro re Catholica, siue oppressus ab hostibus, siue desertus a suis, victor occubuit. Catechismi explicatio aliquãdiu intermissa, repetita superiore anno in nostra æde magno concursu, fructuque. exercitationibus spiritualibus, quarum vsus nondum satis innotuit, excultus per aliquot hebdomadas sacerdos externus, ita vtiliter, vt illustri religiosorum familiæ, in qua versatur, vitæ degendæ ratione, in contemplatione rerum diuinarum, & castigatione corporis posita, sit pietatis exemplo. eisdem dedit operam, vt alios taceam, religiosissimus Abbas a sancto Martino Claromõtani Episcopi frater, tanto cum sensu voluptatis, vt grates agens de nunc accepto beneficio, conqueratur nõnihil de tamdiu retento. scilicet vt benefacias amico, non expectanda occasio, sed quærenda, & occupanda est: et satagere præstat, quam cunctari, vbi nimia diligentia laudabilis non est, & si forte quid offendas, eius salutis amor sustinet culpam. plerumque piis consiliis nihil magis aduersum, quam inepta verecundia. Reuertor ad rem. Studia litterarum, circumstre-

penti-

pentibus quamquam armis, numquam siluerunt. Discipuli, nostri,& Societatis amantes, quæ,ambientibus multis, patuit tantum, vno anno, duobus: sed illorum e numero vnus, grauem morbum suscepta cogitatione nostri ordinis: febrem alter, peracta peccatorum cõfessione depulisse se affirmant.ordinum porro vrbis ea in nos beneuolentia, vt publicis Comitijs vtroque anno sexcenos aureos Collegio decrerint, amplo cum honore verborum. nobilitas æque affecta. Dux Namurfensium, cum hac iter haberet,vario ac multipli ci carmine salutatus a discipulis, suum erga nos amorem in clarissimo cœtu testatus est oratione plena humanitatis. Patri Rectori exponenti angustias Collegij, quicquid peteret, nihil denegauit: chartam quinimmo puram porrexit, subscribendam ijs condicionibus, quas nostri postularent,eamque rem moderatoribus reipublicæ mirifice commendauit. fuit hoc non solum ad rem vtile, sed ad speciem illustre. Iam de Claromontani Antistitis, optimique fratris eius, totiusque Randanæ familiæ excellenti liberalitate,silere melius puto, quam nihil dicere, cum Collegio nihil deesse patiantur. Aliqui e primoribus vrbis reconciliati nobis posteriore anno prudentia Patris Rectoris. Auctum interea sacrum instrumẽtum, præsertim ope clarissimæ feminæ Dominæ Randanæ, quæ pari erga nos caritate cum

te cum Episcopo filio contendit. Alterius mulieris spectata pietas dono tabulæ, in quare ligionis cymba cunctis circa eam flantibus ventis depicta, eleganti artificio. opus centum amplius aureis stetit. Alia mulier primaria, ex propinqua silua cædendæ comportandæque in Collegium materiæ quantum vellemus, potestatem fecit. Posteriore anno conciones habitæ quadraginta diebus ieiunij maximi in maiore templo, haud facile æstimes quam vtiles vulgo, & acceptæ. officia deserebantur: officinæ præter consuetudinem claudebantur: diceres totam ciuitatem inclusam in templum, vt paganis vndique circumfluentibus, arctante capacitatem ædis ciuium multitudine, non esset locus. His ad Dei gloriam & animarum salutem multa peracta. Tria circiter aureorum millia non satis bona fide quæsita, veris dominis reddita. vt fenerandi voluntati nuntium remitterent adducti compatres. Duæ concubinæ, quibus aliqui insuenerant, exturbatæ. mulierculæ aliæ a turpi quæstu ereptæ. nonnullarum periclitanti pudicitiæ consultum. Quidam virginis animum pecunia expugnarat: opportunitas expectabatur: vterque audita concione immutatus saniora respexit. Quartum iam annum coniuges duo capitali inter se odio dissidentes, quamquam magna mole, ad concordiam reducti. compressæ etiam graues inimicitiæ par

turitu-

turituræ alioqui varias cædes. Ceterum Pater Prouincialis, cum Collegium de more lustrat, augustissimæ Virginis Sodalitium instituit: vno mense numerati amplius sexaginta, viri graues: nec discipuli pauciores: & secuta in omnibus, lætante ciuitate, mirabilis mutatio morum. Tam secundis rerum successibus, cum sibi concionator non parcit, sub Paschales ferias, ex labore incidit in morbum, adeo sæuum, vt non multum abesse a morte iudicaretur: vim fregerunt ciuium preces, & vota pro ipsius incolumitate suscepta. tantus enim omnes inuaserat doloris sensus, vt omnium salutem in vnius capite agi putares. Excursum interim in varia loca, nec sine periculo, & cum aliquo rei Christianæ emolumento. Vno in oppido, Namursensium Ducis virtute ab hostibus reciperato, per multos dies pro suggestu ciues edocti, qui ceciderant erecti, & confirmati vacillantes. In alio, cum auditum esset de nostrorum aduentu, ita se oppidani compararunt, vt breui spatio sacerdos quadraginta totius vitæ confessiones acceperit: alibi fere ducentas. Hinc immane contra nos odium perduellium, & sonoræ minæ: quæ etsi interdum in rem adductæ, stetere citra periculum. Aliqua ponẽtur. Captus socius vnus in itinere, in quem cum sclopum miles intendit, prohibuit alter stricto ferro: dein perductus in castrũ, in quo militum dux, exceptus-

que

que effusæ ad visendum turbæ sibilis probris-
que. dux autem cum perbenigne suo in cubi-
culo ea nocte habuit, ac summo mane incolu-
mem dimisit. Dies sollemnis celebrabatur Vir
gini assumptæ, cum fratres duo e suburbana
villa venientes in Collegium religionis ergo
non effugiunt oculos, & fere manus hostium
insequentium. igitur correpunt in dumeta na
tura fuga. odorati hoc venatici canes, omnia
circum indagant, rimanturque, non tam præ
dandi spe, quam cupidine cædis: factumq.; in
tercedēte Deipara, cuius præsidiū implorabāt
vt iam iamque detecti, comprehensique, deli-
tescerent tamen. Redibat e Congregatione
Rector cum alio sacerdote & quibusdam mer
catoribus, qui se comites adiunxerant: advo-
lant interea latrones pernicibus equis, circū-
datosque capiunt, & abducunt in saltus deser
tos, densisque obsitos virgultis, auia comme
tibus loca, aptaque latrocinijs. hic manci
nostros, vti erant in equis, desilire mercato-
res & exonerare iumenta iubent: nec, quam-
quam lacrimantibus, parcunt, sed spoliant, ve-
xantque: aspicientibus interea nostris imagi-
nem mali, quod sibi timerent: aut subtrahenti
bus potius, præ miseratione oculos, & tacitis
fletibus votisque implorātibus misericordiæ
parentem. auditæ preces: duo latronum duces
prædæ finem alijs imperant, & a nostris, vbi a
seruarent, mercatorum crumenas minaciter
petunt:

petunt: nullæ erant: igitur iubentur descendere, & sarcinulas porrigere: in quibus curiosè scrutandis, cum aliud reperirent nihil, præter agnos cereos, Rosaria, & id genus rerum piacularium, rapiunt partem: tum ad eos (illud scilicet expectantes, vt spoliati vincirentur) serena fronte, sermonem conuertere, laudare munia Societatis, ægre ferre, quod ita fors tulisset, vt cum mercatoribus caperẽtur: dein remiserunt intactos. actæ latronibus gratiæ, quod vitam dedissent, quibus scilicet non ademerant: sed ex animo Deo habitæ, aquo benignam mentem illi interea accepissent, genitrice deprecante.

TVRNONENSE COLLEGIVM.

E CAPITIBVS quæ accepi, siue domi, siue foris gesta, hæc veluti selecta reddentur. De excursionibus primum: in quibus obtinent non vltimum locum pacati discordes. Quattuordecim annorum pertinaci odio, viros inter duos splendore generis insignes, impositus finis, consilio sapientiaque vnius e nostris, quem quasi arbitrum delegerãt. incidit idem in milites duos leuiore de causa ferentes se in mutuã cædem: ac primum dexteram expedientis sclopum inhibuit, tum cognita causa rixæ, nummulisque, quos pro viatico acceperat, vni datis, qui asseuerabat tantum

deberi sibi, alterum absoluit: extollentibus factum, qui concurrerant ad spectaculum certaminis. Vir nobilis graui iniuria ab hæretico oneratus, calumnia nimirum, colapho, & iniectione manus in barbam, in media hæreticorum vrbe, etsi se vlciscendi non deerat facultas, nostrorum hortatu maluit sequi Christi domini exemplum. pari pietate alter inimico, falsam cuius propter criminationem grandi fuerat pecunia multatus, vt nostrorum admonitu crimen retexuit, non veniam solum dedit, sed impetrauit etiam a magistratu impunitatem delicti. Quin & inter matronas duas femineæ iræ compressæ. Sed inter hæc reconciliati aliquot cum Deo, hæresi schismateue deserto. Fuit hoc vtile ad nutantes sulciendos, & ad reprimendam perditorum audaciam. Ceterum in his excursionibus contigere aliqua scriptione non indigna. Attulit vnus ad sacerdotem inuolucrum quoddam duplici byssо, rem sacram occultari affirmans, quam soceri magno semper in pretio habitam, supremis temporibus magnopere commendassent: sibi quidem religioni fuisse inspicere quid esset. tum vero euoluentibus, mandragoræ semihominis ridicula facies apparuit: eam cum integumentis indignatus heres flamma absumpsit. Huc addendum, quod cum vnus e nostris in pago docet elementa Christianæ religionis, inuehiturque in veneficia,

cia, & a dæmone superstitiosas hariolationes; E circumfusa turba, puella quædam (energumenam esse constitit) frontem contrahere, versare oculos, distorquere os, rotare crinem, stridere dentibus, visa est. agnouit Catechistes morbum, sed non ausus (quia sacerdos non erat) adhibere remedium, solatium attulit verborum, & Rosaria, sacrasque icunculas puellari animo tranquillando. Eodem in pago cœpit adolescens de Christi iugo cogitare, quod aperienti librum donatum a nostro, ea primum occurrisset sententia, qua Christus amplissima se sequentibus præmia pollicetur. Hic rem quamdam, etsi nihil pertineat ad nostros, quia interest non ignorari, propter ipsius admirabilitatem, adiungam. Narrauit paganus Prætor, delatum ad se rusticanum hominem, qui mala fide obtineret bona quædam a suis maioribus Ecclesiæ relicta: instigasse dicebatur oblata pecunia alium ad inflammanda scripta, quibus euinci posset. igitur (quod maximum est remedium expediendarum litium, defectu probationum) decurritur ad religionem iurisiurandi. admonet prius, quanti sit Deum testem adhibere dictorum factorumque: quam peccet is, qui diuino numine abutatur ad firmandum mendacium. sed quædam lucelli dulcedo obstruxerat aures: non veritus est periurio polluere animam: quod postea patuit. cum entm die proximo

Dominico, inire vult templum vt interfit rei diuinæ, ſenſit ſe vi quadam repelli: hæſit diu at tonitus, ac ſtupens: mox cum exiſtimaret pro hiberi faſcino, circumit ædem, & nihilominus arcetur: cum altero dein die ac tertio, eoden modo idem fruſtra tentaſſet, ſederetque an limen, conſcientia flagitij fixis in terram oc lis, unus ex intimis. Quid hic tu Ioannes? (ruſtico nomen) num mihi factus Hugonotu qui rem ſacram audire contemnas? Minim vero (inquit ille) ſed quod verbis concepi per iurium, prohibet ingreſſu. Ergo ex eius con lio recta ad iudicem, aperit quo Deum ſceler ad iracundiam prouocarit: neque abnuit, qu minus ſacerdotibus populoque rem totam et ponat, vt affines culpæ ad confeſſionem impel lat. ita patuit Ioanni introitus ad Eccleſiam venia apud Deum inuenta. Mirum quo ardo re animi, quoquo ſe contulerint, excipiant noſtri, qua alacritate audiantur: neque abeſt profectus. illis auctoribus ſanantur vulnera, quæ impoſuere dudum hoſtes veritatis: reſti tui cœpta multis in locis templa: Chriſtianæ diſciplinæ capita paſſim explicata: viri a fœno re reuocati, mulieres a turpi quæſtu: inſigni cum fructu multorum confeſſiones auditæ: libri corrumpendis apti moribus exuſti: admi ti ſacerdotes, inſtructique: Caluinum quon dam ſecutos eſſe proditorem animarum inge muere complures. Domi hæc ferme facta. E

noſtris

nostris scholis adolescentes nonnulli Philosophiæ lauream adepti, in vicinis aliquot vrbibus ita sapientiæ iuxta ac pietatis specimen dedere disputationibus publicis, vt cum sapientiam admirarentur omnes, pietatem Caluiniani vererentur. Ceterum, inter auditores primas tenent Partheniani: ij fere septuaginta: conueniunt in sacellum ornatum proprio sumptu: in quibus cum multa admiratur ciuitas, tum maxime, ad anniuersarium Christi sepulcrum, immitem (vt mussat vulgus insolens spectaculi) susceptam corporis diuerberationem. Non ingratum sibi esse tot clientium studium patrona Virgo hoc argumento ostendit. Matrona parturiens tertium iam diem acerbis doloribus differebatur: nihil proficientibus remedijs, viro eius uenit in mentem, Dei matris parvulam effigiem, quam a nostris acceperat, admouere laboranti. res mira, simul contactum corpus, & partu solutum est. uagata tota vrbe miraculi fama exciuit certamen mulierum petentium subsidia partus. Puella recens nuptui collocata, post horarum trium irritam luctam cum horrendo spectro, sono vocis motuque corporis energumenam referebat: mox breui gestatione sacratæ agni imaginis, quam a nobis acceperat, est in pristinum restituta. E nostris discipulis quinque se cum Romana Ecclesia coniunxerunt. Vnus (hæretico nempe patre natus) post pue-

ritiam Geneuæ actam, difficiliore negotio: Caluini flexus omnes norat, & diuerticula: vbi captum putares, aliunde effugiebat: tandem cum resistere non posset, victum se quidem fatebatur, sed cogitanti diutius propter prauitatem consuetudinis, elabi omnem affectum: voluntatem esse cogẽdam: ad extremum manus dedit: in formula concipiendæ professionis, cum ueniisset ad ultima sanctionis verba, Ego idem spondeo voueo ac iuro, ita, voce se implicante, agitari repente ac torqueri cœpit, ut perinde quasi pœniteret pœnitentia, profusis lacrimis, progredi ultra non posset. sed hunc quoque scopulum, Deo annuente, superauit. Dolet nimirum communis hostis machinas nostrorum: sed & ipse, quibus nos cumque potest, artibus oppugnat. Nocte quadam sacerdotem unum excitauit a somno fragore ingenti, ad perterrefaciendum apto. at ille, cum in mentem rediisset magni Antonij, nostrique Patris Ignatij, quos simili in periculo eadem dixisse cognouimus. Quin uos, inquit, infernæ bestiæ, si quam uobis in me potestatem permisit Deus, exercete, scilicet non repugno. Hæc uox a fidenti pectore profecta formidolosi strepitus exitus fuit. Sed & ego re una addita hoc Collegium absoluam. Nouitius unus e nostris, uix expleto priore anno tyrocinij, lenta laborans tabe, in patriam mittitur ualetudini reciperandæ. hic primo plus fuit ei certa

minis

minis cum domesticis, quam cum morbo. pannosum habitum, & tegmen capitis indigne ferebant. Atqui ego, dicebat ille mira pietate adolescens, obsoletam hanc tunicam galerumque tenuiculum, non permutem auro, purpuraque fulgenti. similis constantia in doloribus corporis: ad quam menstruis Sanctorũ tutelarium schedulis, quas ad se mitti ualde cupiebat (quasi Deo admonente) subinde firmabatur. postrema hæc fuit. Siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Narrarunt mulieres duæ ægrotum procurantes, nocte, quæ vltima ei fuit, visam in cubiculo lætificam lucem inusitati splendoris. paulopost pater ipsius (neque enim patrius amor consistere mentẽ patiebatur) accedit, moribundum reperit: rogat, numquid velit. tum Iacobus (hoc nempe Nouitio nomen) orat legi sibi clara voce, vt audiat, horarias preces: quod dum religiose exequitur parens, recitatque illa verba, Beati omnes qui confidunt in eo: excepit iucunde filius, eademque iterum ac tertio constanti animo ac lingua repetentem, mortalis vita destituit. Ceterum accessit, superiore anno, ad facultates Collegij prædium suburbanum, amœnum iuxta atque vtile, quod quidam nobis moriens testamento reliquit.

COLLEGIVM LVGDVNENSE.

IN EADEM facie periculorum, eadem cura placandi numinis, quæ alijs annis: nec nobis tamen quæ olim scripsimus iteranda. Priore anno Collegium auctum Theologiæ schola, ac duobus magistris. patefacta area deiectis circũ ædibus latiori templo extruendo. Primores patres conuenere ex Prouincia ad legitimum cœtum: et aliqui eorum, per medios licet hostes, personantibus auribus conuiciorum iactu, et quod non leuius est, stre pitu scloporum, intacti. Petrus Pinacus huius vrbis Archiepiscopus, indigno ereptus care re cum huc rediisset, inuisere nõ grauatus Col legium, mirum in modum delectatus est insi gni carminum varietate & elegantia, quæ ad uenienti parabantur. magna etiam Cõsulum vrbanorumque magistratuum, & sollemnis totius populi beneuolentia. Marchio Sancti Sorlini Namursiensium Principis frater nemi ni cedit. Is desertoris Iuliani dignam perfidiæ mortem spectauit, discipulis nostris agenti bus, admiratus ingenium poetæ. Idem, cum esset in procinctu, non ex suis ædibus, sed e no stro templo, vbi perpurgatnm animum munie rat sacro Christi corpore, ad pium bellum perrexit. Sed et interea Gratianopolim (vrbs est Galliæ Narbonensis) & in Matisconen-

sem

sem agrum e nostris aliqui, & alij alio ad firmandos animos instruendosque profecti, cum prauitate morum, cum peruersitate superstitionum, cum insidijs dæmonum, egregie puguarunt. Iam posterioris anni acta, vt accepi distinctius, paulo fusius explicabuntur. Tres e nostris concionati vno anno Quadrageſima, potioribus in templis quattuor. constabiliti labantes. maculosæ vitæ homines confessione absterſi. mulier hæresi renuntiauit. suspensum duorum matrimonium coniugum, intra cognationis gradum lege prohibitum, donec rite conuenirent venia a summo Pontifice concessa. persuasum nonnullis, qui egestate suadente vxores prostituere constituerant, ut malint quodcumque malum perpeti, quam animam lædere. idem præstitum cum mulierculis duabus, quarum altera satius duxit vel mendicando esurire, quam cum flagitio alios pascere. Audite nunc admirabilem cuiusdam insaniam, & miserationem Dei. Mulier tædio uitæ ad cupidinem mortis adducta, in templo Eucharistiam percipit, certaque exitij reuertitur domum: hic simulata impatientia somni, abdit se in cubiculum: mox digressu amicorum familiariumque sola cum esset, arreptum cultrum immergit in iugulum, neque ante extrahit, quam conuersa acie nouo loco ad vulnus reperto: cum interea nataret lectus sanguine, ipsaque anhelum vix traheret

heret ſpiritum, famula (vt patuit, diuino inſtinctu) verita ne male haberet domina, tacito irrepit ad eam ingreſſu : ſtatimque ad horrendum ſpectaculum valde exclamans, excituit domeſticos. accerſuntur medici, phyſici, vulnerarij: premitur ſanguis: obligantur vulnera: parantur fomenta. æſtuans illa, & circumuoluens turbidos oculos, ſcitatur de chirurgo, ecqua ſit ſpes valetudinis: addenti (vt fit) animos, molli reſponſo, ſæuum infrendens. At ego (inquit) hanc ſi tu mihi viam mortis obſtruxeris, aliam inueniam. ſolantibus interim amicis animi ægram, monentibuſque vitam retinere, dum vocatur ſacerdos, quaſi iã ceſsiſſet furor, & moriendi voluntas, perſuadet breue ſpatium concedant temporis quieti capiendæ. faceſſunt cubiculo omnes, ſublato quolibet noxio ferramento: vna dumtaxat ancilla in cuſtodiam relicta : quæ etſi aliquamdiu periuigil aſſedit, vbi eam exiſtimauit dormire (etenim vim præſens cura faciebat, neque repugnabat iners ſolitudo) victa in verum ſomnum eſt, capite annuente. at ferox altera, ſimulatione diſcuſſa, duos alios cultros expedit, incertum vbi, niſi forte interſtrata, abſconditos: eos dum mutuo aſperat, acuitque, concurrentium afflictus mucronum non fefellit ſemiſomnem: aduolat repente ad incautam, & repugnanti, conuocato aliorum auxilio, vtrumque de manibus extorquet, excru

cruciabatur hoc magis misera, propter odiũ lucis, & agitabatur miris terroribus iam die inclinante. Audistis feminæ insaniam. Audite Dei misericordiam. Forte illac præteribant duo e nostris, introductique a familiaribus cum didicissent ab ipsamet ærumnas vitæ, & destinationem mortis, clementi oratione adhibent remedia, quibus exulceratæ mentes ad sanitatem reuocantur. cœpit mulier primũ mollescere: cius rei signum, quod præbebat aures non inuitas, & dicentis dexteram arcte tenebat: dein flexa, paulatim sedatiore mente: ad postremum passa est frangi pertinaciã suam. agit grates de officio, reditum orat. reuertuntur postridie; at eam non amplius tædet vitæ, sed pœnitet: expiat se salutari confessione, parata in vtrumque (vtrum Deo collibuerit) seu viuere, siue mori; quod & bis, terue, religiose admodum postea præstitit. sic animata cum esset, die quodam, multo mane, interno spiritu afflata, pretiosiores sibi vestes dari vehementer petit: induit: strato surgit: mox proiecta ad Crucifixi imaginem, eamque fusis circum complexa lacrimis, tamquã e mortali corpore in immortalis Dei amplexus transituram animam efflauit. Renouata Catechismi explanatio per quinque templa, magna perinde auiditate discentium, & spectantium voluptate. Scholæ ac Partheniæ Sodalitates nihil de pietate remittunt. Collegiũ

Con-

Conuictorum nobile ac frequens. Itum in pagos natalitijs Christi ferijs, Paschalibusq; magno lucro animarum. sublata peruetus idiotarum opinio aperuisse se peccata existimantium, si sollemnem generalis confessionis formulam executi essent pro foribus templi, vel ipsa etiam inter sacra, sacerdote præeunte. Vanæ aliquot, aut sacrilegæ superstitiones euulsæ. Disputatum publice priuatimque cum insipienti hæreticorum magistro, & abductis quamquam discipulis, recusauit dedoceri ipse: adeo non audax solum, sed etiam pertinax imperitia est. Viduæ duæ abductæ a fenerandi vsu. Concubina ab amici contubernio excussa. Exaudiebatur in oppido quodam nocturnus animæ error cum gemitu opem exposcentis: annuorum persolutione censuum (qui iamdiu Ecclesiæ debebantur) & lustralis aquæ aspersione prohibitus est. In vrbe hæreseos bedudũ infecta, a Cineralibus commorati duo (quorum alter sacerdos) vsque ad tertium mensem, multa exercuerunt reliqueruntque ciuibus vtilia in posterum tempus. Viri ferme quadraginta manu asserti in Catholicam libertatem. Omnibus vitæ noxis soluti complures. excitatum sacellum satis amplum hortatu sacerdotis, post demolitionem nempe ab hæreticis omnium templorum, multitudini capiendæ. Post Pascha institutæ scholæ doctrinæ Christianæ, allectante puero-

rum

rum cantu, longoque ordine procedentium conſpicua pompa. Excurrit idem vicina in oppida, expetitus votis multorum, quibus audire illum & alloqui iucundiſsimum erat. excanduit improbitatis miniſter, nec ideo retinere potuit plebem, guſtata ſuauitate veræ doctrinæ, ad meliora confluentem: ſuppetias illi (quippe adductus miſericordia) fere voluit medicus (nouerat enim plauſum ingenij ſui) ſed vbi ventum eſt ad certamen, vix ſuſtinuit primum impetum noſtrorum: ita qui patrocinium alteri obtulit, defenſore indigebat. igitur vt ſutor ad crepidas, bonus medicus conuictus a noſtris, irriſus a ſuis, ad ægrotos reuertit. Porro in diſceſſu, tantum incelsit populo deſiderium, vt cum illud ferre non poſſent, lacrimando, & abeuntes ad aliquot millia paſſuum proſequendo, teſtarentur.

COLLEGIVM AVENIONENSE.

ADESSE DEVM precibus pie ſupplicantium in hac tam atroci ſeditione Gallicani regni, qui ideo iraſcitur, vt parcat, tum multa docuere, tum hoc quod proxime ſubnectam. Inſtituta erat, vt ſæpe olim, noſtrorum diſcipulorum (ij fere ſeptingenti) celebri paratu, inſignis pompa, ab æde noſtra, ad maximam vrbis, vbi ſedes Archiepiſcopi, ſuperiore anno, menſe Ianuario adulto: nos ipſi deduceba-

cebamus: sequebatur omnis ordo, & sexus, ita processimus ad primum aditum ac vestibulum ædis: quod ipsum, vt res tota intelligatur, breui descriptione adumbrandum est. In edito ac præcelso vrbis loco est ædes maxima: molli cliuo patet ascensus: ante eam æquata planicies magnæ multitudinis capax, manu atque opere facta: in crepidine murus extollitur modicæ altitudinis, ad securitatem prospectumque: infra, via publica despicitur ad pedes quinquaginta. Igitur, vt hic stetit supplicatio, ante sacrum limen late se explicant adolescentuli lunato flexu, nixi genibus, litanias modulate canentes. hoc agentibus, quinquennis puer, ætatis leuitate, podium (de quo diximus) ascendit, mox cum coniecisset oculos in subiecta loca, oborta credo vertigine, præcipitans cadit. exclamarunt omnes vno ore, qui aderant viderantque, Succurre cadenti Virgo Sanctissima. at eius pater (iurisconsultus est vir honoratus & probus) vt suspicabatur, ad filij cadauer accurrit: et erat omnium sermo esse mortuum: præter spem viuum reperit, sed ex casu, aut formidine, non compotem sui. adducit in proximam domum: & quoniam debilitata credidit membra, aut elapsa in prauum, in recenti adhuc iniuria (hoc enim medici iubebant properari remedium) in dissecti modo arietis calidam pelle quasi sopitum coniiciunt. At puer, cum calor

reuo-

reuocasset spiritum, hoc primum (adeo ignarus erat transacti periculi, puerili virgarum metu) Ne rescisçat quæso, hoc mater mea: ne vapulem. Tum ad patrem conuersus, stomachari, & auersari tam fœdum lectum: ferre non posse: nec vero sibi quicquam mali esse: tandem summis precibus, vt eximatur, obtinuit. Tum medici, vt diligenter contrectarunt, æstimaruntque corpus: diuina ope saluum esse pronuntiant. Hoc maior parentum lætitia, quasi filius reuixisset: et par gratulatio vrbis: nec quisquam est, quin miraculum prædicet. biduo post instaurari supplicationẽ genitor orat, in qua ipse conspiciebatur puer mirabunda ciuitate, accensam facem manu prætendens, vt gratijs agendis se sisteret Sospiti Virgini, cuius ope, bonis deprecantibus, retinuerat vitam. Puerorum autem, qui ad nos ventitant, mira indoles. Missus vnus a contaminatis parentibus vix dum decimum annum egressus, sic constanter exuit vanos eorum sensus, vt reuersus postea in patriam cum a matre ad concionem duceretur, & de ea scisçitatus audisset conuenticula esse hæreticorum, de templi vestibulo pedem rettulerit, neque vmquam se ingressurum contenderit, ipsa quamquam minis ac promissis puerilem animum versante. igitur cum sola introisset, submisit alios ætate illi & cognatione propinquos, qui tererent simul ludendo diem. At

pius

pius puer, Ne cælites (inquit) sirint mihi vllum esse cum hæreticis commercium. itaque & colluſurum negauit. Alter ei fere æqualis, qui ex quadam familia ſolus ædem noſtram frequentat, ijs repetendis quæ a concionatore audit, domeſticos ad pietatem inſtituit. rorem vero a nimio luxu cultuque corporis non verbis ſolum, eaque aſpernantem, obiectis pœnis Inferorum, ſed & muneribus, oblatiſque duobus aureis nummis, quos ipſe ſtrenarum nomine acceperat, abducere tentauit. Confitentium in æde noſtra ingens frequentia. Sacerdos vnus centum, alter quinquaginta audiſſe, vno anno, qui recolerent omnem vitam confitendo, teſtantur. Iam de alijs ineodem munere occupatis facilis eſt coniectura. Mulier maligno vexata ſpiritu, cui ſuaſerat vnus e noſtris vt conueniret ſacerdotem (dato interea parentibus cæleſti agno, quem igniræ inſuerunt in veſtem) cum conſilium obliuiſcitur, aut differt, a quattuor quaſi felibus per feneſtram raptata eſt ſupra domeſticum tectum: mox audiuit humana voce minantes præcipitium, niſi ceream imaginem abijceret, quam in veſte habebat. Intellexit illa quid eſſet, & agnouit ſuaſores mali. ergo magno animo negauit facturam, ſtatimque conuerſa ad preces, relicta eſt (vt eam inuenit maritus excitatus clamoribus) de tecto ſuſpenſa. Ex ijs qui celebrant apud nos ſacroſancta myſte-

mysteria, multi ambiunt Societatem. interim aliqui alijs religiosorũ ordinibus nomina dederunt. Ciuitas quædam, & oppidum prætederunt. Ciuitas quædam, & oppidum prætea ipsius diœceseos, vnius e nostris opera, cũ suo Episcopo reconciliata. Pax inter uiros magnæ auctoritatis composita. Instituta domus alimentarijs puellis quæ sunt orbæ parentibus: earum cura demandata matronis primarijs ac Duumuiris octauo quoque die communicantibus. Anno posteriore, cum præsidia ex Italia huc aduenissent, ac multa terris perpessus marique miles ægrotaret, nostri dum operam dant confessioni immemores sui, incidunt in morbum. Extinctus Pater Franciscus Gurmius Roma huc destinatus Collegii Rector, excellenti vir demissione animi, & ardore caritatis: comitem ei se addidit Pater Petrus Peguetus vigesimum iam annum in audiendis confientibus, quorum magnum habebat numerum, admirandæ dexteritatis ac patientiæ. aliis sacerdotibus duobus, uotis ciuium incolumitas reddita est, commodo ciuitatis. Quaternæ conciones in vrbe fuerunt celebrioribus locis. In oppido Vasionensis diœceseos per anniuersarios dies ieiunii verni vnus concionatus (ut mittam reliqua) plures ducentis aures præbuit exponentibus quicquid se vmquam meminerant deliquisse. Nec minus in aliud excurrere pretium fuit. Domum reuertor. Visitata frequenter publi-

ca pauperum hoſpitia, ergaſtulaque cum fructu. vtilis opera morte multatis, & ægrotis impenſa. Mulier malo dæmone vexata adeo, vt e viri ipſius manibus Ieſu licet inclamantem extrahere ſæpius conatus ſit, effundendo rum criminum remedio curata eſt. eadem tio ſanandi viri infimæ ſortis, quem vxor cu ad nos adduceret, mortem ſibi nexu laqu comparare voluiſſe arguebat, quod de pecca torum venia deſperaret. Mulieres aliquot a turpi conſuetudine traductæ. Finis impoſitus diſcordijs multorum. Res domeſtica & ſacra nonnihil auctæ. Claſſes duæ publicis ſumptibus extructæ. Bibliotheca refecta. Domus, multis locis quibus vitium faciebat, inſtaurari cœpta.

COLLEGIVM CAMBERIENSE.

RAPIOR breui narratione facti, quod poſsit eſſe inſtar multorum. Centurio alteri infenſus eiuſdem dignitatis, tollere eũ de medio cogitabat, milite quodam numeratis iam quinquaginta aureis corrupto. ſenſit hoc agi Camberienſis ciuis, fortaſſe excurſa percontatione militis: conſulit vnum de ſacerdotibus noſtris, de cuius conſilio eum adit (in veſtibulo templi opperiebatur deſignati ad cædem centurionis egreſſum) offert non exiguam pecuniam, vt deſiſtat ab incepto:

quin

quin & patefacto iam aditu vehementer obiurgat. Quo enim bonum est patrare mortem vnius, perpetuum tibi animi corporisque periculum parituram? & elabetur hic fortasse e manibus re infecta, tu cogitati facinoris lues pœnam. vera dicebantur. finit sibi discessum persuaderi sicarius: et centurio seruatus est. Compressæ quoque nostrorum ope multorum inimicitiæ tumentes. Discordabant coniuges duo vetere disidio: sed vbi, nostrorum hortatu, vouerunt pro concordia ceream facem sacrosanctæ Eucharistiæ, mutatis animis, facti mitiores. Simili voto desperatam alij prolem sibi obtigisse testantur. Capita Christianæ legis in vrbe tribus templis explicari cœpta. Discipulorum perinde in doctrina, vt in pietate profectus. Sodalitium Parthenium constitutum anno superiore. vtroque anno Bacchanalibus data est species fabulæ, magno peræque plausu spectatorum, & fructu. Libri contaminati & turpes ad flammam oblati. Aegroti vinctique persanati animis, & noxarum nexu soluti. Illa præcipue opera in alienigenas collata, qui militabant. sed & adiuti in lectulo morientes, & capitali supplicio afficiendi. exitum sæpe ab vrbe magno bono villarum pagorumque. de pijs discipulorum supplicationibus, de flagellis corpori inflictis, de quadragenarum horarum comprecationibus crebris, deque aliis huiusmodi rebus, quæ

ſollemnes fuere in ſingulis Collegijs Gal-
liæ, illud tantum attingam, quod in Sena-
tu dixit vir nobilis omnium aſſenſu, hanc vr-
bem in eo periculo, quod, volitante propin-
hoſte victore, prope vltimum adiit, illorum
pietate ac precibus videri ſtetiſſe.

DIVIONENSE COLLEGIVM

DIVES materia. adeo abunde compa-
ſabitur inopia proximorum annalium
quibus nihil (quæcumque ea cauſa fuerit)
de hoc Collegio ſcriptum. ſed nunc quoque
cum modo, ſuſpicionis vitandæ de induſtria
quæſitæ vbertatis. In hac procella bellorum
ac turbine, vaſtantibus rapientibuſque vicina
vrbi hoſtibus, in ijs anguſtijs Collegium erat,
vt res familiaris non ſolum deeſſet ad neceſ-
ſaria, ſed fere nulla eſſet. Excitauit eares
(erat enim in oculis omnium) caritatem mul-
torum. Comportata vltro menſes ad plu-
res frumentum vinumque: nobiles præterea
matronæ aliquot, nobis neſcientibus, inter
ſe pactæ ſunt, binas quot hebdomadis prouiſ-
uras Collegio opſonium, eadem ad ſingulas,
poſt certum tempus, reditura uice. neque hoc
biennio intermiſſum. ad veſtitū aliquid aliun-
de ſuppeditatum. Iam menſe Octobri prioris
anni, in publico conuentu Prouinciæ, ſine va-
riatione vlla, decretum eſt, vt aurei mille quin-
genti,

genti,annua,bima, trima die nobis darentur: dum tandem Gallia pacata fundetur Collegium certo vectigali. super hac re Diuionenses ad Pontificem maximum, & ad Henricum Caetanum Cardinalem olim Legatum Galliæ daturi litteras, a nobis componi voluerunt. Inter hæc fuimus vtroque anno minimum viceni. Aedibus iamdiu inchoatis summa manus imposita: ipsæque incoli inceptæ. Quin & sacra supellex, si tempora cõsideres, creuit nõ mediocri auctu: calice inaurato, candelabris geminis, Christique e Cruce pendentis signo, ac Virginis matris, e puro argẽto. non paruum per se munus, maius videri facit pietas donantis: ea est virgo Deo addicta: quæ breues diuitias sæculi contulit in numquam perituras opes omnium sæculorum. Sed communis omnium amor numquam æque intellectus, quam posteriore anno, cum Patri Rectori alternis exigenti horarias preces cum sacerdote altero, violenti soporis specie, repentinus quidam stupor animi & corporis supremum prope exitium attulit. quattuor ipsas horas iacuit cadaueri similis, nisi quod tenuis adhuc halitus errabat in corpore: cum interea quicquid adhiberetur ad reuocandos spiritus, frictionibus, scarificationibus, tortionibus, nihil prodesset. At pij fere omnes, & mulieres paruulos trahentes filios, effunduntur in preces, circum aras & templa. primores qui-

que in Collegio: in vnum versæ vniuersorum curæ erant. Igitur (vt in re conclamata) quod vnum supererat, placuit, alijs consumptis, vltimum adhibere remedium extremæ Vnctionis: sed prius, an per speciem officij, & interrogationem sollemnem, quæri ab ipso, num sacro oleo inungi vellet. At ille, non sine gemitu, quasi excitus altissimo somno, vel respondit. addidit, toto eo tempore, quo eum alienatum a mente fuisse dicebant, illud tantum audisse. Vt inunctus est, redijt penitus ad pristinos sensus. Mox rogatus ab adstantibus, rumperet vocem cumulandis animis lætitia: cum exultanti pectore insonuisset, Dominus illuminatio mea, & salus mea: ingens cunctorum gratulatio cum lacrimis exorta est, & per multos postea dies gratis sermonibus renouata. Nempe præter spem homini pæne mortuo restitutionem valetudinis acceptam votorum multitudini ferunt. Ergo, quo maior erga nos beneuolentia populi, acrior fuit in eius vtilitatem diligentia nostrorum. Conciones (hoc primum) in templo nostro nunquam intermissæ: nam sesquimense sollemnis ieiunij ter hebdomada habitæ, cum in æde maxima quotidianæ essent. hinc multorum odia, & aliqua inter proximos (quæ fere flagrantissima esse solent) extincta. crebræ & generales confessiones institutæ. degentibus in nosocomiis, in custodiis publicis, ægrotantibus

tibus in lecto, auxilio, consilio, solatio non defuimus. Communicantium tanta vis, vt dicitent fœderati Catholici, hanc alteram esse causam, inter tot discrimina seruandæ vrbis: alteram enim asseuerant esse sacrosanctam hostiam nobilem miraculo, quam Iudæorum violauit perfidia, graphio duodecies impacto: manent adhuc cruda vestigia ictuum, & quasi recentia. Eam ab Eugenio Quarto dono datam Philippo Burgundiorum Duci, Apostolicæ litteræ testantur: magnum, vt par est, in sacello regio cultum, & venerationem habet. quamquam etiam sua laus erat supplicationum, non horarum amplius numero, sed dierum præfinito: non iam binis, aut quaternis, sed senis, denis, ac vicenis, in horas singulas, ordine supplicantibus. et ductæ sæpius pompæ apparatissimæ cum illustri cærimonia ad sacras aras, & templa. quo in vtroque munere discipuli nostri (ij minimum sexcenti) sibi primas deposcebant: nisi (vt præmonui) quod vsurpatum est his temporibus in vniuersa Gallia, subtiliter repetere in singulis Collegijs superuacuum esset. Augebant porro timorem ac religionem populi, prodigia quæ nuntiabantur. Narrabo vnum, quod in septo Cartusianorum vrbi proximo videre plurimi, nostrique: vt nullus sit, qui vana m speciem obiectam oculis putet. visa nimirum saxa, & herbarum folia, satis amplo spa-

tio roranti sanguine consperſa. Sed hoc capiti hæreticorum. In magno quodam vrbis templo, Catechismus tradi cœptus maximo cœtu: non satis mirante ciuitate, sacerdotem, quem aspectabant, cuius ob os concionantis ora obuertebant, vix reddentibus vocem pueris infantibus sic anide ac laborioſe rudimenta ingerentem Christianæ religionis. Antistes Monasterii sancti Benigni Benedictinorum familiæ orauit noſtros, vt eius Nouitiorum audiendis confeſsionibus operam darent. ita singulis mensibus ab vno audiuntur. Sed inter hæc, quædam desiderant seperatam narrationem. Nobilis quædam matrona expers & expes prolis tertiumdecimum annum in matrimonio agebat: hæc permiſſu viri, poſt perceptam rite Eucharistiam, vouit nouem conſequentibus deinceps hebdomadis, adituram singulis semel, Fontanum vicum, nobilitatum ortu beati Bernardi, primo ab vrbe lapide: vix septimum ierat eamdem uiam, cum se, cõcepto fetu, voti cõpotem esse animaduertit. ad huius exẽplum hæmorroicæ cuidam puellæ, sanctæ Agathæ martyri nouemdiales preces vouenti, nonus idem dies finem precationum & principium valetudinis tulit. tam hæc, quam illa, in noſtro templo myſteria participant. Sed & patrona religioſorum Mater Virgo, virum quemdam in propoſito religioſæ vitæ vacillantem, ab eaque auxilium intentis

preci-

precibus expetētem firmauit hac ratione. per quietem admonuit inspicere, quid apud se haberet: hæreticum habebat librum: quem simul inflammauit, animi corporisque sopore discusso, stetit consilij certus, nulla in posterum trepidatione. At debilis sexus interdum fortiorem vicit. Cilicio multæ atterunt corpus, aliæ incinctæ ferro. Sunt quarum importunis flagitationibus prohibere virginitatis votum religio erat. Non defuit, quæ ægra corpore cum esset, antequam sumeret cibum, parentis concessu, in templum purgandæ conscientiæ venit: redijt deinde, ac tum demum sumpto cibo ægra esse desijt, patre mirante. etsi sacræ confessionis virtus in aliis quoque spectata est. hac vir, qui deiectus de statu mentis: hac puella, quæ ad consilium sibi necis afferendæ a dæmone instincta: hac alia, quæ ad obligandam fidem prostituendæ pudicitiæ cuiusdam lenocinio adducta, ad sapientiora animum adiecere. Vnum hoc in genere, quoniam pertinuit ad plures, proprium habebit locum. Quamdam noctur ni lemures domum infestabant: medijs tenebris ingens audiebatur strepitus cum horrore & quassu vexatæ supellectilis: quies erat interdiu, noctes timebantur: affirmabant domestici animam esse patris familias haud dudum defuncti. Igitur re ad sacerdotem nostrum delata, auctor fuit cunctis ex ea familia, vel a prima pueritia repetita

peccata

peccata confessione expiandi, totamque domum purgandi aqua lustrali. quod vbi factum est, pecunia quædam, a mortuo olim infossa humo (ea litis erat seminarium) reperta pacauit animos litigantium, & domum nocturno terrore exoluit. Addam huc, propter aliquam similitudinem, mulierem diuturna iactatam febri, multis remedijs frustra tentatis, cum, de sacerdotis consilio, potui admiscet piacularem aquam, nono die conualuisse. Porro, hoc etiam pertinet ad vim sacramenti pœnitẽtiæ, quod quidam abreptus æstu morbi, quem sacerdotem ad se ingredientem maximum dæmonum appellarat, eum postea egressurum domo Angelum Dei dixit. etenim discesserat error mentis cum eiectione peccatorum. Sed vt vagam quasi orationem compellam in rectum. Duo Sodalitia, priore anno, instituta: opificum, sacerdotumque: atque, vt de vtroque seorsum. opificum initia (ut naturalis est hominum ad carpendum aliena facilitas) obtrectatoribus non caruere. cessit tamen inuidia Virtuti: ac, veluti post tempestatem, confluentium numerus auctus: & gliscit paulatim eorum existimatio religionis: vt sæpe, qui re aliqua graui premuntur, eorũ apud Deum precibus se subleuari postulent. mulier certe, quam, rei subreptæ desiderio, a sortilegis cõsulendis deterruit vnus e sodalibus, vbi ijs se commendauit, paucis post diebus reppe-

rit

rit furtum. Mitto de ipsorum pietate dicere, de caritate in ægrotos, de afflictandi studio corporis, de ardore precandi, de incredibili aliquorum intelligentia rerum diuinarum, quas, etsi idiotæ, tam aptis aliquando illustrarunt similibus exemplisque, vt vix credi posset. diuersis temporibus duo a grassatoribus capti, ereptique Virginis Dei parentis ope, in hunc modum. Vnus iter faciens cum in eos incidisset, semel quamquam atque iterum disploso sclopo, percussus non est: ipse interea accelerans fugam, notum implorat patronæ auxilium: iam spatium corripuerat: at grassator, atrox iræ, citato equo in peditem fertur, mucrone districto: iamiamque proximus demessurus reducto gladio caput: cum loco & tempore Virgo affuit clienti. prolapsus repente equus sic equitem suo onere impedijt, vt se diu expedire non posset: inter hæc, salus quæsita fugienti. Captus alter ab hostibus, rapiebatur in eorum comitatu tamquam ad cædem: sic enim in Diuionenses expromebantur odia diu collecta: trahitur prima vespera in vicinum pagum: dum ij cœnant, luduntue militari lasciuia, inversum ipse dolium subire cogitur, quod lapide congesto onerant, circumdantque semusta palea, rimis hiantibus explendis: vt fere fumus suffocaret inclusum. additur post cœnam importuna saltatio: nempe, qua cum solo dolium coibat, situ inæquali, im-

mitti-

mittitur certatim cuspis gladiorum, ad pedes perendos, quos ipse interim defendebat, vitan dis ictibus, alternis extollens. neque alia tota nocte quies: vnum ei solatium opusque, Rosarij percursio. Sed & vnum postea rettulit (vt secura recordatio præteriti temporis non caret delectatione) quod non erit iniucundum attexere. scilicet in desperata penitus salute, hanc ei repetitam sæpius formulam precandi, quam in concionibus audierat (an quod sæpe metus obstupefacit mentem) Domine si vis, potes me mundare. Hanc aptam existimabat esse orationem, & necessitati congruentem. Non vocem, sed voluntatem, Deus exaudijt. Vbi diluxit, eo inspectante contusi verberibus, qui simul fuerant comprehensi, vinculorum socii, & comites viæ: eximius ipse habitus, ac sine alio ludibrio pretioue libertati redditus est: nulla palam causa, nisi quod matri huncho norem habuit Deus, ut audiret eius famulum in summis angustijs clamantem. Habuit pariter exoriens sacerdotum Sodalitium suos aduersarios: sed scabies tandem ac dulcedo maledicendi, ut alias sæpe, cum dolore deferbuit. Ex primarijs præterea ciuibus, anno priore, conuenere circiter uiginti, mutuo consensu ad pietatem affecti: ducem requisierunt vnum e nostris: perstant in eadem mente adeo, vt spes sit, in legitimæ Congregationis corpus aliquando coalituros. Vetus discipulorum So-

dalitas

dalitas, cuius appellatio a Virgine Assumpta, antiquum obtinet. priore anno decem ex ijs Societas nostra aucta: alios non cepere angustiæ Nouitiatus. mirus omnium amor castitatis. quidã semel atque iterum lupas ab se abegerunt lapidibus, furto inhiantes: vnam alij impudentiorem, fretam opportunitate solitudinis, nõ satis habuerunt excusisse: magistratu coram accusant, curantque in carcerem detrudendam: vnde deducta circum compita ignominia nobili, simulque exulare iussa voce præconis. Scholæ omnino septem: neque in ijs agnoscerés damnum belli. sollemnes actiones incitandis ingenijs nihil omissæ. Iosephus, præclarum non semel spectaculum præbuit: primum venditus: paucis post mensibus, eripiens se e flamma libidinis pallio relicto: dein, fratribus, eieciſſe iniuriæ memoriam ex animo, beneficiorum gratia ostẽdens. Hinc in pluribus castimoniæ amor, ac remissio offensæ. Dialogus porro non solum iucundus, sed etiam vtilis fuit, de disquisitione librorum. extructa pyramis præcelsa: eam scientiæ arborem, e qua prima causa & origo mali, appellitabant: iuxtaque carmina in eam sententiam affixa: postremo emissus draco flammanti ore in fauillam omnia redegit ac cinerem horrifico strepitu: nimirum ex eo voluptas: vtilitas autem, quod deinde tantus ad nos delatus est damnatorum librorum numerus, vt

alteri

alteri spectaculo materiem abunde suppeditent. Sunt et aliæ scholarum vtilitates. neque enim aliquibus visum est satis ab hæresi resipuisse, nisi etiam parentes ad sanitatem reuerterentur. multa per eos peccata impedita, expiata multa, dum quæ audiunt in scholis, domui narrant. Accipite de vno. Cum videret domi quosdam die sacro ad seruile opus se accingentes, vehementer obiurgauit. tum operiri paulisper orat, dum consulit patrem: spernebantut scilicet pueritia, & admonitus: pater magnæ vir dignationis, negligere primum, ac silentio preces transmittere: tum instante puero religiosorum dierum et profanorum discriminata opera esse debere, ne contemnere penitus videretur, addit, in celebrioribus festis valere præceptum: at puer, si sacri sunt, eodem numero omnes censeri oportet: tandem impetrauit, vt parens in alium diem differri opus iuberet. Quamquam maiorum natu adolescentium, maioribus in rebus spectata pietas, & magnitudo animi est. cum enim sub Autumnales ferias tribus hostium millibus Diuionensem agrum ad quindecim dies depopulantibus, trepidaretur in vrbe, ac proditio metueretur, discipuli, quibus per ætatem licebat, in armis aduolarunt ad nos, & platea Collegij vndique obstructa, nocturnas vigilias nobiscum egerunt: aliqui etiam obierunt mœnia ac stationes vrbis, ipsorum videli

cet

cet custodum fide suspecta. Ter autem Deus, manifesto signo, esse curæ sibi pueros, quos docemus, ostendit. siue cum postis ligneus in aditu ad scholarum impluuium, circum quem dēsati multi, magno strepitu cadit: siue cum ex noui ædificij fastigio capsam cæmentariam ante pedes delapsam prius conspexere, quam effugere possent, omnium metu, nullius offensa: siue denique cum grandes vltimarum classium cancelli improuiso motu concidentes, periculum verterunt in risum: quo tempore, inter caua solidaque æqualibus spatijs attemperato casu, intercepta sunt cauis capita aliquorum, quasi ex compacto, solidis non incumbentibus. Hæc in vrbe. Quid foris? Egredi non tutum, omnia circumsidente hoste, & sitiente sanguinis Iesuitarum. Et patri quidem Rectori proficiscenti ad Comitia positæ insidiæ euanuerunt. At frater curator villæ captus, et in munitam arcem abductus est: sed paucis post diebus, Deo volente, remissus cum captiuis aliquot: quamquam sæuiens populus ad supplicium deposceret. Alteri quiddam accidit in experiendo graue, in narrando iucundum. Ab equitibus in itinere exceptus est: mox crebris interrogationibus in omnem partem versatus, adductusque in opinionem exitij imminentis: tractus deinde in castellum, ac post lautā mēsam honorifice dimissus: animaduertit se, inter probra minasque, ludibrio ac

ioco

ioco, hominibus minime maleuolis, rimantibus interea eius timorem, fuisse. Sed inter hæc tamen ipsius constantia, & magnitudo animi enituit. Ceterum vtroque anno (quamquam de posteriore accepi clarius) missi duo Decembri mense, et Quadragesima, Belnam: vrbs est octo milliaribus Gallicis Diuione distans: non sunt omnia dicenda. non de concionum celebritate. non de incessu supplicationum, instructuque, vt ad insolitum spectaculum populo confluente. his & talibus, improborum perculsi animi, proborum erecti. Spectata adolescentuli conuersio. Natus & alitus in hæresi erat, frequentabat illius vrbis Collegium minime malum: audit de æqualibus particulam Christianæ doctrinæ: ij interfuerant semel atque iterum, cum explicaretur a nostris in maximo templo: cum accederet & ipse, cupidine captus discendi, libellum obtinuit, & paucis diebus sic deuorauit, vt ediscceret ad verbum: redit ad palæstram, petit fieri sibi potestatem aliquem prouocandi: inque ea disputatione se gerit adeo scienter, vt non tyronem, sed veteranum cuncti admirarentur. quæ vbi innotuere matri (neque enim desunt, qui captant gratiam male de alijs nuntiantes) furore percita redeuntem e templo aspere accipit, libellum, qui adhuc ei in manibus, vi abreptum in ignem iacit. sed gliscebat auctoritas Veritatis in adolescente: et est a nostro firmatus, vt

diceret

dicetet, malle se deseri a vita, quam deserere rectam fidem: obstinata mulier vbi nihil proficit, medicum adhibet depulsorem fortasse morborum, pestem sanarum mentium: seponitur apud virum specie medium, vt res ipsa docuit, corruptum. incluſus apud hunc triduum fuit, vt nec pedem e limine efferret, non vt die Dominico rei diuinæ det operam: non vt interſit Catechiſmo, pendebat e collo cerea effigies cæleſtis agni: inuolat veneficus. Quid (inquit) hoc præſtigiarum eſt? aut quos ad vſus? reſpondit adoleſcentulus quod audierat, Aduerſus inſidias dæmonum, ac vim flammarum eſſe. At ſceleratus, ſtatim proiecta re ſacra in ignem. Vide (ait) ſtulte, vt prohibere poſsit incendium. Sed nihilominus puer ardebat: et hanc, aliaſque omnes machinas apte eluſit. Fit interea certior magiſtratus, citatur ſequeſter, ſiſtere iubetur adoleſcentulum, & accerſitur mater in forum. ibi ſic tractata cauſa eſt, vt cum puer profiteretur velle ſe deinceps in Catholicorum caſtris militare, coacta ſit mater eum tradere erudiendum Catholico magiſtro: ſi quod vltra de religione verbum fecerit, graui multa indicta. ita factum. adoleſcentulus a noſtro expiatus criminibus, particeps ſanctorum myſteriorum fuit, anniuerſario die Chriſti reſurgentis: et ſuis fere omnibus condiſcipulis prælucet exemplo. Ceterum illis diebus innumeri confeſsi: vna in

parœcia communicarunt amplius quadrin-
genti: vt de alijs coniectes. inductusque mos
Eucharistiæ quot mensibus sumendæ. ieiunio-
rum propria obseruatio restituta. curatum, vt
tumultuarius olim nonnullorum ad Eccles-
am reditus sollemni cærimonia suppleretur.
fanatica mulier cum absolutione criminum
niratem mentis recepit. Has ob res, vtilem n
strorum commorationem secutus est disce
sus acerbus: vt plerique spe præcisa Collegij,
propter Diuionensis propinquitatem, suscepe
rint cogitationem constituendæ Probationis
Domus. Eodem posteriore anno, duo alij fe-
rijs Paschalibus alio in oppido fuere, ijsdem la
boribus ac muneribus distenti: sed ea relinque
re cogitanda, aliquod compendium erit anna
lium, nullum dispendium rerum.

COLLEGIVM DOLANVM.

AB EXCVRSIONIBVS ordiar anni posterioris (etsi priori etiam suæ non de-
fuere: sed eiusdem fere generis) id exequenti
erit facilius. Prima profectio, rogante Archie-
piscopo, in quoddam oppidum fuit, quod fini-
timos propter Basileenses hæreticos, Catholi
corum ope indigebat. hic inuenta tam rudis
plebs Christiani ritus, vt edere signum cruci
etiam edocta vix sciret. sed superata imperi-
tia: et multi ad recensendas culpas annorum

omnium

omnium adducti: effectumque, vt qui Archiepiscopi nomen ne æquis quidem auribus admittebant, nunc amplis laudibus attollant. Molestum id doctoribus iniquitatis, quorum vanitas inscitiaq; a nostris reuicta. Fuit sacerdos alter per dies quadraginta ieiunij altero in oppido, audiendis confessionibus, plebeque erudienda, ita opera occupata, vt procurandi corporis vix tempus esset. In alio non paruo, & nobili (Graiacum ei nomen, munitum situ manuque: Arar prope ipsis affluit mœnibus) commorationis vtilitas cum diuturnitate certauit. continuata nẽpe Quadragesima cum sacro Aduentu. fructus præcipuus nobilium, qui frequentes non concionibus tantum, sed Catechismo. neque grauabatur Præfectus vrbis accedere, atque in ceterarum grege audire filias egregie disputantes. Adiuuit celebritatẽ honestissima femina Comes a Salanoua (Graiacum venerat auditum concionatorem, vt audiretur etiam ipsa) mira mulieris virtus: summa hieme, gelu aspero, nudatis pedibus supplicationes ibat; idem vt facerent filiæ tenella adhuc ætate, aliæque matronæ nobiles exemplum præbuit. Mirum de hac quæ scribantur, quam multis probarit se Dei ancillam, sed nostris annalibus attingenda externorum virtus, quatenus, aut per nostros, aut non sine nostris, enituere ipsius signa. Ei non nisi de rebus diuinis sermo: neglectus corporis cultus:

mẽsa simplex,nec lauta:ieiunia crebra:neque voluntaria aberat flagellorũ vsurpatio,aut cilicij:manus numquã cessabat:aut in prece, aut in opere.admiratus esses matronæ copiose instructæ quam sorderet terra, ad cælũ ire properanti.vix de hoc loqui poterat, quin vultus ipse & oculi desiderium loquentis arguerent: par fuit voluntati exitus. paucis post diebus sub Pascha, cum iam discessissent nostri, pie decessit. Eius soror nobilissima item mulier, per eadem graditur vestigia:tres habet filios in scholis nostris: natu maximus iuxta pietate vitæ & sanctitate mortis materteram secutus est. Redeo Graiacum. Cum pro suggestu noster admoneret mulieres, vt si possent,opem aliquam in pauperum domum vbi Christus habitat, conferrent: persuasit. Partitæ inter se, dies matronæ nobiles,quas inter Comes a Salanoua (de qua modo diximus) principem obtinebat locum, quæsitissimas epulas in nosocomium attulerunt, vasis aureis atque argenteis:sic vt ipsæ ministrarent ad mensas. Hoc in munere vicem suam sibi depopoſcit Dominus a Theurese vrbis arcisque Dux,qui ex Anglia profugus hic tutam sibi exilij sedem collocauit. Alij de concionibus fructus,etsi non adscribantur,intelligi debent. Vir nobilis pellicem vt exigeret matrem sibi aliquot liberorum adductus: eo difficiliore negotio, quo, post discussas rationes, consilio magis firmo.

idem

idem cum altero præstitum. Sed et conciliata pax Ecclesiasticorum inter caput & magistratum publicum, omnino necessaria. Reliqua huius excursionis persequi non est opus. In alio oppido Cœnobium virginum excultum octiduanis cohortationibus, non vulgari fructu. Neque neglectus pagus vectigalis noster: sanctiore hebdomada instructus auditusque. reconciliati quidam cõiunctione sanguinis propinqui. Vnus præterea, eo ipso die, quo vulnus ab inimico acceperat, fecit pacem. Postrema Missio extremo Decembri in quoddam oppidum: vnde eijciendæ inueteratæ superstitioni non improspere laboratum. Per natalitias ferias (diem proprium non accepti) sollemne erat tucetâ farciminaque, cum bellarijs ac tragematis varij generis, ac super hæc vinum generosum, certum in locum templi conferre: hanc totam veluti collectam, vocabant De fructu. scilicet in vespertinis precibus, alternis choro modulante, cum ventum esset ad uersum psalmi, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam: diribebantur edulia diripiebanturue (vt fit in turba) non sine clamoribus, & rixa. Hoc præclarum inuentum, ne rerum inopia aut auaritia hominum dilaberetur, maiores cauerant præfinito annuo censu. leuis res, & veluti ludicra, ingentium periculorum causa ac vitiorum materia erat. temulentia, lasciuia, cantus,

quæque alia saturitas crepat: species quædam Bacchanalium: restem in hac chorea sacerdos strepente circum procaci choro ductabat. hinc vulgi excusatio, siue exemplum. Hæc cum ita essent, non visum est nostro remissectari publice, respectu sacerdotum. cum Parocho seorsum grauiter agit: violationem sacrorum ante oculos ponit, vinolentiæ malum, & illecebram peccandi: dari sermonem maleuolis: & irrisui esse: ipsum vero inuigilare debere commisso gregi, tamquam rationem redditurum. probata ea sunt, quia vera ferebantur. pollicitus est Parochus suo muneri non defuturum. Postridie, ante initium precum, e superiore loco plebem monet, finem iam faciat in templo bacchandi: inanem esse superstitionem: & quia non sine noxa animarum, non carere Dei offensa. meminerint se Christianos esse: insanam hanc consuetudinem redolere multum Ethnici ritus: in peius cuncta interpretari hæreticos, qui nos obseruant: quanto magis iusta occasione calumniandi? At imperitum vulgus, & iam imminens in vinũ, ac dulciaria, continuo exclamat. Quæ istæc noua religio est? vnde iste scrupulus frustra iniectus? scilicet nos sapientiores patribus nostris, qui hoc statuerunt probaruntque. quod si vetera instituta conuellere aggredimur, omnia paulatim ruent. Tum Curio, Pro mea (inquit) auctoritate occludam fores, ne

vestra

vestra deliramenta inferantur. Non sustinuit has voces concitatus populi furor: accedit propius deturbaturus reclamantem e sug gestu. volat interim per oppidum fama, immane quantum turbari in templo: plures connolant, atque inter hos Prætor: is cum videret quanto in periculo esset sacerdos, ac se mediũ infert, reijcitur ab iratis, rem suam agat, Ecclesiasticum hoc negotium esse. at Prætor violatum esse diem locumque eo tumultu: propterea pœnam daturos: et nihilominus Parocho obtemperandum esse. in tanto impetu ac rumore dissono, verba iaciebantur. interea, alibi noster confitentibus operam dabat. admonetur oppidum prope spectare ad seditionem in sacra æde, ni occurrat. aduolat subito. tum vt eius præsentia aspectuque animi conquierunt, nescio similis quæ motus causa esset, Parochum admonet preces inchoet. ipse interim genua figit in terram, attenteque venerãtus numen exurgit, manuque protenta, & elata uoce, audientiam sibi facit. profert biblia, & ex ijs sancti Pauli illa ad Corinthios. Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? et cum plura in eam sententiam apte disseruisset, Deo addiuuante sic permouit omnes, vt non delibatis licet epulis quæ iam apparatæ erant, æqui tamen placatique discederent. verum, ne alijs annis reuiresceret cupiditas vulgi ad renouandam con-

fuetudinem, Archiepiscopus, suggerente Parocho, condemnauit morem sua auctoritate, abrogauitque: contradicturos ausuroue sacris interdixit: certumque præfecit hominé, si qui cœtus ea super re agitarentur, mature dessoluendis. Neque illud omittendum, habitam ab vno e nostris in Vesuntina synodo oration celeberrimo doctorum cœtu, editamque permissu Patris Rectoris, rogatu sacrorum Antistitis, qui nos vnice amat. Sed nos a peregrinationibus, & anno posteriore, ad priorem annum vrbemque reuertamur. Eo anno decies mille diuinum epulum participarunt. mirum in sacelli angustijs, cuius ruina timebatur sparso rumore, hoc Dolani magis extructionem templi cogitarunt, Patris nostri Generalis concessu, simulque suppeditare necessaria cœperunt: quam prolixe ac liberaliter, id faciant, ex eo colliges, quod paucis narrabo. Multi multa pro suis quisque facultatibus offerebant: at proba quædam puella orauit matrem conferret aliquid in commune, rei tam vtili perficiendæ: dat illa aureum vnú: neganti satis esse, atque amplius requirenti, mater non tam parca, quam tenuis, Quicquid insuper damus, detrahetur de cibo tuo: erit enim tibi deinceps pane simplici vita toleranda. excipit virgo, Immo aquam adde, hoc toto anno, dum augeatur numerus doni. ac ne multis, vnum deinde extorquens, atque

item

item vnum, eo perduxit parentem pijs precibus blandisque, vt sponderet daturam aureos quinque: quibus oblatis angusta admodum in re familiari multorum videtur vicisse opulentorum munificentiam. Senatus quidem ipse contulit de publico aureos mille ducentos. Ergo vbi aliqua summa auri collecta, festo beati Donysij die, qui primus Christianam religionem in Galliam inuexit, Episcopus, qui in hac vrbe Archiepiscopi vicem gerit, precatus Deum, vti cœpta prosperaret, sedemque suam pietate hominum inchoatam diuina ope attolleret, consecratum rite primum lapidem in fundamenta iacit; ingenti studio populi, concursuque: addidit quædam de Societate, quæ satis sit socios cum rubore audisse, qui aderant: ne nostras ipsi laudes videamur agnoscere repetendo. Igitur dum extruitur templū, vtimur modico sacello. Scholæ suum quoque cursum tenent: additum priore anno tertium curriculum Philosophiæ, altero Theologiæ professor Academiæ publicæ vsibus, ipsius rogatu. discipuli fere sepingenti: viginti in his, e diuersis ordinibus religiosorum: Franciscanis quidem, quo facilius ventitent, domesticos sumptus sponte obtulerunt primores vrbis. Congregatio Parthenia duplex. Atque vt de pietate aliquid dicamus, adolescens puellæ improbitatem sapienter coercuit. ægrotus alter, cum

a præ-

a præceptore monitus vouet pro valetudine ingressum in Congregationem, reualuit. sed & alius, desperata valetudine, conclamatus fere iacebat: orat præceptor, qui eum inuiserat, iusculum accipiat de eius manu: noluit is se orari frustra: accipit vim faciens sibi: postpaulo, quasi excitus somno, ad se, ac deinceps ad pristinam valetudinem, redit, medico obedientiæ virtutem extollente, quam in nostris curandis interdum esset expertus. Ex hac institutione adolescentium, duodeuigin ti, priore anno, inter Capuccinos adscripti. Reddam nunc pauca, quæ in posteriore, pietatis exemplæ. Iactabatur puer febri per aliquot menses, quæ ei videbatur mortem allatura: venit in mentem votum dicandi se Misericordiæ Matri in eius Sodalitio, idque die ipso nuntiati auctoris nostræ salutis: statimque mortis periculo, & continuatione febris liberatus est. neque Dei genitricis beneficium tacitum continebant parentes, in quartanam cum conuersa esset vis morbi, recurrente die sacro inuisenti virgini Elisabetham, placuit matri, memori eius quod tertio ante mense euenisset, puerum adducere in nostrum sacellum confessioni faciendæ: fecit: sanatus reuertit. remanserant tamen puero vires ita attenuatæ, vt se mouere vix posset: reliquiæ morbi: cogitauit religiosa mulier, perfectricem eam fore mirandi operis, quæ

fuerat

fuerat inceptrix: ad Montem Rolandini (nomen est templi, vbi multa miracula, propter mœnia vrbis) adducendũ statuit. igitur equo vectus, ipsamque ingressus ædem scipione vtrimque innixus: audito sacro (mira res, sed vsitata benignitatis parenti) relictis scipionibus, vt monumentum essent beneficij, neque equum vltra requirens, suis pedibus redijt domum, ciuitate, cum diuinis laudibus, ad spectaculum accurrente. Nõ minus mirum quod sequitur. Viro cuidam pio erat filius dissimilis patri: etsi enim ventitaret ad nostras scholas, tamen difficile erat vincere naturam. cum humana remedia irrita essent, vt diuinum experiretur, parenti sedit: sancte expiatus, perceptaque Eucharistia, rem multis precibus Deo commendat. auditus est. eo ipso die, puer Christum Dominum videre visus increpantem, ac ni patri statim pareat mutata viuendi ratione, atrocia minitantem: illicoque correptus est grauissima febri, quæ annum durauit. ea vtcumque releuatus, cum Dolam et litterarum studia repetisset oblitus Dei minarum, nescio quo modo, a Congregrationis Præfecto oratus est, vt exscriberet sodalium nomina, non sine diuino nutu, cum ipse e delecto numero non esset. hoc dum facit attente (audite miraculum, quod nostri audisse se de eodẽ puero affirmate perscribunt) offert se ei spectandam beatissima Virgo. Hoc age (inquit)

rem

rem mihi gratam facis: nec ego vsquam tibi abero. Hoc viso territus, lætatusque, auide adscribi in Sodalitium petit, nec nisi post longam probationem admissus, non vanam fuisse obiectam speciem, vocemque, rebus ostendit. Ac ne semper læta. Adolescens e sodalium cœtu erat vnicus viduæ, præstanti ingenio: eum mater Societati addixerat non repugnantem: iam lauream Philosophiæ adeptus properabat ingressum: is dum differtur, moræ impatiens, aut indignans, freto adolescentiæ se abripi finit, ingenti mærore parentis, metuq. iamque excussa e pectore cogitatione Societatis, profectionem in Italiam parat (sepulcrum illud iuuenum alienigenarum, qui custode remoto egressi ætatis terminos, & voluptates concessas, nesciunt imperare cupiditatibus) dissuadebatur discessus a matre, nostrisque, labore irrito. ceterum Societatis ineundæ curæ aut tenuis, aut nulla. Iam comparauerat itineri vestem, ac nummos: iam equum delegerat: huius autem, dum (vt fit) experiundi cura modum transit iuuenili exercitatione (an defatigatione nimia: an potius ita visum Deo) morbum contraxit, e quo viuus non assurrexit: ægrotante corpore animus valentior: ita erratum agnoscebat suum, deflebatque: nec aliam ob causam ei mors acerba, quam quod Societatis prohiberet ingressum. inter multa, quæ dolenter ac pie dixit, Iusta iudicia tua

Domi-

Domine, Hæc nouissima verba morientis fue
re. Ex hoc periculum fecere alij, quod ipsis
ex vsu foret. Iam de discipulorum diligentia,
præter communia, hæc habe. Priore anno dra
ma datum, ab littera Pythagorica sumpto ar-
gumento. Altero, alterum non valde absimi-
le, de duobus adolescentibus a beato Euange-
lista Ioanne in via Virtutis, ad quam adduxe-
rat, retentis. Ea res accommoda ad aliquos
confirmandos visa, iam petitionem religioso-
rum cœtuum quos prensabant, leuitate huma-
ni ingenij abijcere meditantes. Hic quiddam
accidit, siue commendandæ diuinæ prouiden-
tiæ, siue pietati eorum, qui partes aliquas a-
gunt in eiusmodi veluti fabulis, excitãdæ. Tan
ta vis mortalium confluxerat studio visendi,
vt & cortinæ theatri superfunderentur, nobis
inuitis: et causa apparuit: ipso exodio actio-
nis, cum tribuenda erant præmia, trabs, qua
cortina nitebatur, in duas partes discessit, ca
densque secum traxit quæ imposita erant, ter
rore multorum, nullius, ne tenui quidem dam
no. nostri enim prouiderant casum: & in tu-
tum adolescentes secesserant iussi: vnus tan-
tum puer percussus leuiter in fronte. animad-
uersum a reliquis illud non immerito ei conti
gisse, quod solus ipse præuiam contempsisset,
& recepta iam consuetudine illis qui talia a-
gunt sollemnem criminum confessionem. in
hoc tumultu ac trepidatione, vt omnes saluos

esse

esse constitit, audita est viri vox omnibus præditi ornamentis, hunc digitum Dei esse, omnesque adolescentulos, per quos mors transierat sine noxa, reuixisse prædicantis. Ceterum, quo die prælatum est per vrbẽ augustissimum Christi corpus insigni cærimonia, tam multis & elegantibus argumentis ingenij variarum linguarum scriptionumque exornarunt discipuli certum locum, qui procedentium agminibus patebat, vt omnes mirarentur, & ægre ferrent, vt in transitu, non posse diutius spectaculo frui: itaque sequenti die Dominico fuit eadem species reponenda. Quas ob res, si vmquam alias, mira erga nos ciuium beneuolentia. Quidam liberioris vitæ, idemque petulantioris aduersum nos linguæ, a senatoribus in conuentu publice castigatus, admonitusque est eam rem Senatui non placere. nec verbis modo se benenolos præbent, sed & rebus benignos. Non sunt omnia facta dictaque litteris persequenda. Excipiam vnum, alterumue, prout in magna copia occcurrit. In extructione templi, quo compendium aliquod quæreretur sumptus, calcaria fornax domi fiebat: nocte quadam, nobis dormientibus, extinctum male fideliter reluxit calcis incendium: et correptis proximis tabulatis minaci fronte sæuiebat: tum excita vicina mulier cuiusdam voce, non ignara periculi familiam totam eo mittit: & quoniam aqua non erat ad

manum

manum, vinum efferri iubet ad obruendum ignem: quo studio, vetera erga nos, & recentia, quibus numquã defatigatur eius animus inuictus, beneficia cumulauit. Sequitur quidam, ex quo agnoscatis virtutem iuuenis nobis addicti. Dederat nobis operam adolescens aduena, cum raris dotibus animi, tum in Musica arte, qua sæpe celebrabat nostrum sacellum, maxime excellens: in amore erat ac delicijs totius ciuitatis. Vere dictum, Minoribus esse maiorem æmulandi curam. Iuuenis vrbanus amplissima familia tumens, cum præillo intelligeret se parui esse, quoniam virtutem eius imitari non poterat, contra vitam insidias ponit: spem impunitatis nimirum ex eo præcipiebat, quod esset ipse factiosus ac potens: ille hospes ac peregrinus. igitur sæpe idem frustra conatus, tandem nec cogitantem vulnerare adortus a tergo in magna hominũ turba: & quo citius rem transigeret, petebat caput: duos priores ictus fastigiatus pileus sustinuit: tertius in maxillam liberali plaga descendit. tum saucius, re primum delata ad magistratum, vulnerarios adit: nemo audet obligare maxillam, adhibere medicamenta, ne apud vulneratorem offendant, cuius cognita audacia: donec e nostris vnus iacentem, suoque volutatum in sanguine offendit: statim medicum, quo vtimur, accersit: is sanguinem premit, et imponit fomenta vulneri: dilata mors

ta mors videbatur tantum ad paucos dies. biduo post alius cum moribundum conuenisset, interfectori suo necne ignoscat, interrogat. At ille, Duodecim (inquit) anni sunt, cum formatus a vestra Societate didici inimicos diligendos esse, eisque acerbissimam quamque condonandam iniuriam, Deo docēte. proinde hanc totam rem Patris Rectoris voluntati fideique permitto: eum solum in externis regionibus parentem agnosco. Ego quidem non æquo tantum animo, sed & libenti ignoscere paratus sum. Respexisse videtur Deus Christianam pietatem, valetudinem restituit, quamuis medico desperāte. nec vlla vnquam (etsi magis valeret scientia armorum, quam ille alter) destinatio vindictæ: quin & reppulit aliquos, qui se vltores offerebant. maior difficultas placandi eum, qui homicidium cogitarat; vt sæpe, in eiusmodi negotio, alios: an quia læsi semper tamquam exprobratores aspiciuntur: an quia conscientia metuit, quod meretur. tandem vnus, vt non recusaret pacem, extorsit. dicitur dies locusque. venitur in sacellum: existimabat læsus affuturum eum qui læsit vultu ac sermone culpam fatente: et quidam persuaserant. res aliter cecidit. etenim percussor, spiritu, opinor, ex ipso scelere concepto, an ne diffidere videretur. Audio, inquit a te expeti beneuolentiam meam. Hæsit noster animo nobilior, quam genere, ad alterius

terius insolentiã, dein cogitatione Christiani officij. Ita est, respondit: expeto, vt cũ maximè simul iuit in eius amplexũ. Aliquot post diebus alter conscientia monitus, siue vt ostenderet optima fide rediisse in amicitiam, inuitat ad prãdium: at is, retinentibus licet amicis, quod apud perfidum vim apertam metuerent, aut venenum occultum, magno animo eundum censuit. Ego, inquit, quicquid ex eo sequatur, me non simulate in gratiam reuertisse, vel capitis periculo, testabor. mirum hac pulchritudine Christianæ nobilitatis quantum sibj amorem apud omnes auxerit conciliaritque. et dicebant ciues, agnoscere se, quid esset vti familiaritate Iesuitarũ. nam ex hoc, quod subijcietur, aiebant intellexisse, quæ eorumdem esset in agendo prudentia. Detinebatur grassator in carcere truci aspectu, famaque multorum scelerum, et (quo magis doleas) sacerdos, capitali supplicio damnandus: ad eum nostri eundo sæpius redeundoque, Dei permissu adeo profecerunt, vt mortem æquo animo subiturum polliceretur. nec vanum promissum. multos dies precationibus dedit: die vltimo totam vitam deflendis aperiendisque sacerdoti criminibus accurate retexuit. vt intrantem vidit scribam cum carnifice in carcerem, nihil commotus est: vt verba audijt, quibus exauctorabatur sacerdotio, Sicut, ait, Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domi-

ni benedictum. rapitur ad supplicium constanti vultu, eadem ratione necesitatem mortis, cum recitaretur, excepit. tum conuersus ad circumstantem multitudinem, sermonem habuit plenum Christiani, & magnanimi sensus, vt nemo a lacrimis temperaret. dein uertens se ad municipes aliquot suos, quos agnoscebat in turba, orare instituit, vt quo leuiorem aestimaret mortem, reuersi in patriam agerent cum propinquis de condonanda inimicis iniuria. nihil sibi ea re gratius esse posse. Proderit hoc mihi (inquit) a Deo delictorum veniam facilius obtinendam. Iussus ceruicem porrigere, intrepidus obtulit: aptauit excipiendo ferro sine vllo carnificis labore: cum interea Deum ingeminaret, oculis subinde vel in effigiem Crucifixi, vel in cælum defixis. tum clarissima voce (erat ei canora & dulcis) Salue regina, non secus ac si in choro sacerdotum praeret reliquis consequentibus, canere orsus est. nullum omnino non piæ mentis atque in diuinarum rerum cogitationem transfusæ indicium dedit. et collacrimantibus circa omnibus, solus qui flebatur, non flebat. abscissa ceruice corpore aliquid præsetulit de tranquillitate animi: non toruitas, non obscuritas frontis, sed serenitas in vultu, quam satiari non posses mirando. Eo defuncto ingens in cunctis animorum motus: nobilissimus quisque ac Senatus ipse pæne vniuersus, cum varijs religio-

sorum

sorum ordinibus, multoque agmine prælucentium, sepulturæ mandarunt. componenti vitam superiorem inuidenda videbatur tam egregia pompa funeris. Auxit deinde amorem ciuium, quod videtur vrbs ipsa ab aggressione hostium nostrorum admonitu liberata. rem paulisper putemus. Vicina gens, propter solita accolarum odia, an potius infensa Philippo regi, cui paret Dola, sollemni nundinarum die impetum in Dolanos facere cogitabat: vt specie mercatorum venirent permulti, mox occulte instruerentur armis conditis in dolia, quæ curarent præmitti: ac deinde eodem tempore multis partibus fieret cædes, ac direptio. Cum hoc stetisset, e coniuratorum numero vnus, noster quondam discipulus, adhuc retinens priscæ beneuolentiæ, indignum ratus, nostros, in quos maxime armabatur furor hostium, tam certo exponi periculo, nuntium mittit, vnum, alterum, tertium, ad Rectorem Collegij, cum litteris, ex mali patefactione, admonentibus remedij celeritatis: se enim pati non posse, vt male sit Iesuitis, a quibus ipse bona accepisset. res eiusmodi erat, vt propter magnitudinem non timenda videretur suspicio credulitatis: dedit noster litteras Senatui, vrbisque magistratibus, nomine mittentis (quandoquidem sic ipse præmonuerat) vel tacito, vel expuncto: breuique consilio publico atque opportunis præsidijs

obuiam itum imminenti coniurationi. Verum mihi, cum Dolanas res scribo, hoc accidit, vt captus eminentium specie, res quasdam veluti communes non attigerim. nec deerat laus virorum mulierumque apud nos vsurpantium sacra mysteria. Fuere, quæ ægrorum curam quotidiano cibo Christianisque documentis adiuuandos sumpsere sibi: sunt aliæ in Xenodochio assiduæ: vici a quibusdam curiose obiti, verecundæ multorum inopiæ subleuandæ, nonnullæ impudicas mulierculas traduxere adstudium honestatis, ijsque dũ aliquid consulant, apud se domi habent. Inuenta, quæ integram familiam Lutetia profugam, vagam, atque inopem excepit, alitque (tam impeditis licet temporibus) non parua specie caritatis. Erat, quod & aliquid diceretur de expositis capitibus religionis: in quo opere per menses aliquot conspecta opera Patris Rectoris, intra vrbem: extra vrbem vero, in pago maximo per totam æstatem, alterius sacerdotis: quo etiam loco repressa correctaque est vnius maledicentia ab hæresi non procul. sed ignoscenda leuiorum prætermissio, cum alia submouent fascibus grauitatis.

COLLE-

COLLEGIVM ANICIENSE.

MAGNAS, in his temporum fluctibus, tempestates periculorum & armorum procellas subiere Anicienses, vtroque anno: posteriore tantumnon vrbs capta, nocte ea, quam consequebatur dies Catharinæ Martyri sacer: nisi annuente numine, hostium fulmina in ipsorummet agmina vertissent. Ergo nostri in adiuuando, fouendo, excolendo, iuxta ciue ac milite laborarunt. Laborarunt & inopia rerum: sed ijs tamen, vtcumque, publica priuataque multorum liberalitate subuentum est. quin & e fonte publico in vicinia nostra deriuatum canalibus in Collegium quantum aquæ satis esset ad domesticos vsus, concessu Senatus. Ab hæreticorum castris traducti aliqui ad Catholica signa. nobiles matronæ aliquot nostris auctoribus ostiatim stipem emendicarunt Xenodochio sustentando. quod & nos, vt custodias etiam publicas, sæpe vtiliterque inuisimus. Sodalitas quinetiam mulierum, cuius proprium ministerium salus pauperum (a beata Martha exemplum ac nomẽ accepit) sata superioribus annis, sed nunc exarescens, nostrorum opera refloruit ad peculiares fructus. Tradita bis hebdomada Christiana doctrina in templo nostro, alliciente plebem cantu, mirabili frequentia. mitto cõ-

tiones, confessiones, æris restitutiones, damnã
torum inflammationes librorum; statas sup-
plicationes, indictasque, in quibus se discipu-
li nostri nouo exemplo diuerberarunt, recon-
ciliationes, & alia communia. purgata domus
lemuribus. restitutus iuuinorum vsus diu ne-
glectus. centurio bonus artibus belli ex anci-
piti prœlio acrique conflictu (etsi duobus ac-
ceptis vulneribus) saluum se rediisse prædicat
beneficio sacri sigilli cælestis agni, quod &
cruentum ostendit. coniuges duo inter se
inuisi mutuo, infensique, nostrorum hortatu
ad sanctitatem matrimonij & concordiam re
diere. Nec mutæ semper scholæ in strepitu
armorum. discipulorum (quingenti amplius
sunt) nescias vtrum mirere magis, studium
doctrinæ, an pietatis. Conflata est anno supe
riore Congregatio cognominis Romanæ, a
qua leges accepit: natalis eius fuit dies bea-
tæ Virginis conceptæ. nec caruit initium fe-
re miraculo. Nocte ea, quæ proxime anteces
sit, adolescens habiturus orationem, perui-
gilarat multum in ea ediscenda, & (vt fit) ni-
mia cura, seu recitatione crebra, collegerat
sitim. dum aquam petit ex puteo subdiali,
ac ne excitet domesticos, trochlea sensim agi
tata situlam demittit, ex lubrica glacie lap-
sante vestigio, nihil propius factum est, quam
vt prægrauante capite excuteretur in puteũ,
nisi aliquis sustinuisset corpus, ac restituisset
pedes

pedes subita ope: Dei matrem esse credidit probabili coniectura. existimauit etiam quidam anno sequenti, cum die eiusdem in cælum assumptæ, vt videret oppugnationem oppidi, castrorumque metationem, curiose propius accessisset, & explosus ex aduersa arce globus apicem galeri abstuliisset, quo minus tangeretur caput, ipsius patrocinio defensum. Ex ea Sodalitate, superiore anno, in Societatem cooptati duo: altero, ambientes totidem differre visum, vt bona consilia mora valescant. sed specimen puerorum pietatis quos instituimus, paucis accipite. Tentata duorum in retinenda Catholica fide constantia: eluſit vnus verba argutiolasque: verbera alter et plagas Christiana nobilitate cotēpsit. Fuit cuiusdam pia religio, alia occasione, magis perspecta. Casu quodam, in capite vulnus acceperat: iacebat in lecto fere incluso spiritu: adstabant cum matre ac sorore feminæ aliquot (iam expedito chirurgo, vt corruptum os execaret) muliebri lamentatione, animo imbecillo. at puer veluti experrectus, Iesum Mariamque appellans, vt vidit lacrimantes. Quæ istæc, inquit, præpostera miseratio est, vt maiorem ex hoc meo vno, quam ex vestris multis vulneribus, dolorem animo capiatis? nisi forte diuturna perpessio obtudit sensum. Equidem agnosco vestram erga me beneuolentiam: sed (vt dicam quod est)

magis me, mater, sororque mihi carissimæ, vosque aliæ, quæ hic adestis, vestri miseret. vos enim alieno malo ingemiscitis, non intelligitis vestrum: quin statim & uos accurritis ad medici manum? Læta vox pueri loquentis ad aures mulierum. sed sibi quid vellet, non satis intelligere. rogant, tantisper compressis lacrimis, ecquam acerbitatem vulnerum ipsæ non sentiant. Tum is, supra ætatem ac uires, sumpto nouo exordio, omnes de peccatorum fœditate commonefacit, orat abstergãt animi sordes: ea esse tela animis inflicta, ea vulnera afferentia mortem: nec nisi a sacerdote post auditam confessionem absoluantur manu imposita, consanescere posse. Hoc inquit, vnum ac præsens esse remedium a patribus Societatis accepi. Vtinam haurirent aliquid nonnulli ex hac pueri pietate, qui multis senibus intelligentia præstat. Iam de excursionibus vtriusque anni in proximos pagos vicosque, hæc, ut sic dixerim, saltuatim. Pueri Christiana elementa edocti: ij capitis cirros, quorum uanitatem reprehendebat sacerdos (sponte parentum, an contra, quid ad rem?) sibi abscindendos curarunt. bis die habitæ conciones explendo desiderio plebis. fluitantes aliquot in fide firmati: naufragi duo in portum reducti. frequentior introductus vsus sacramentorum, præcipue extremæ Vnctionis: cuius uirtutem, et administrandi

di rationem ipsimet sacerdotes ignorabant. Posteriore anno cum redit sacerdos in Collegium comite Parocho, a quattuor latronibus ferro inuaditur: et tentauit Parochus audentior defendere; cui forte accinctus erat, gladio stricto, sed hoc magis irritauit aduersarios. igitur admotis sclopis mortem minantur, prosternuntque ad terram, ense erepto. iamque hominem aliquis feriebat, ni noster prehensam dextram vi attinuisset; tandem relinquuntur abacto iumento, leuamine itineris, ac librorum volumine perpetuo assecla sacerdotis. Ea res cum ad aures peruenisset accolarum, ac dominæ, latrones vestigati, coacti que restituere omnia, quæ abstulissent.

DOMVS PROBATIONIS.

NVNC PRIMVM de huius Prouinciæ Probationis Domo separatim aliquid scribere, Deo annuente, incipimus. Proximis annuis in Lugdunensi Collegio illustrissimam feminam Aloisiam de Ancesuna fundatricem nominauimus, vt decebat. Et quidem, Nouitij olim Collegiorum hospitio vtebantur: Lugduni primum conductæ ædes seorsum a conuictu Collegij. Auenionem post paulo demigratum, itumque in ædes tyrocinio Deoque

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

que dicatas, magno (vt fit in rebus nouis, cupiditate visendi) ciuium concursu. ea res ad nostrorum familiaritatem multos adduxit, quibus antea erat instituti nostri ratio fere ignota: in his Prolegatum Pontificis, Dominicum Petrusium Episcopum Bisianensem, illustrissimum virum. Is, vt de tyrocinio cognouit eiusque legibus, ita permotus animo est, vt nullum postea neque modum, neque finem fecerit nobis gratificandi. Itaque res impeditas sua auctoritate ac beneficentia expediuit, & constituit vacillantes. eius liberalitate, posteriore anno, extructum sacellum, paruum illud quidem, sed ornatum satis, & Nouitijs accommodum. Dominica Palmarum sacrum in eo fieri cœptum, ad quod optima fundatrix cum vniuersa familia pie communicauit. Neque hic stetit Prolegati beneficētia: mille nūmos aureos ad murum quēdam exædificandum nobis necessarium dedit: fecitque potestatem lapides ex vrbis antiquæ ruderibus eruendi. Nam alia eius erga nos pietatis argumenta, quia quotidiana fuerunt, etsi non minuta, sileantur. vsus perpetua consuetudine Patris Rectoris: hic enim ipsi a confessionibus erat: sicuti etiam illustrissimo Comiti Hieronymo Morono, in his oris a summo Pontifice bellicis rebus præfecto: cuius pariter in nos non exigua benignitatis indicia extitere.

Redeo

Redeo ad fundatricem, quæ multorum vocu-
las, laudandum opus, vitio humani inge-
nii, cauillantium, prudenti ratione repressit.
non ita beneuola mater vnicum filium diligit,
vt singulos illa Tyrones tenero affectu. vt
quemque obuium habet, hortatur ad perseue-
rantiam, & ad pulchritudinem perfectæ disci-
plinæ: nec in re alia vlla magis conquiescit;
quam in conscientia pulcherrimæ voluntatis,
& in cogitatione eius, quod promouere in di-
es cupit, suscepti operis tam pij. In accipien-
dis Nouitijs difficultas aliqua ab eorum dome
sticis emersit: sed & breui resedit. filij ingres-
sum ita inique ferebat parens, vt nisi reddere-
tur, habere se iactaret diplomata regia omnes
Collegiorum totius Prouinciæ fortunas fisco
addicendi: facit potestatem conueniendi filij
Pater Prouincialis, & suo arbitratu interro-
gandi: quod cum facit, adolescentis constan-
tiam miratus est adeo, vt ipsemet abiecerit
pertinaciam suam: immo apud nos hilare pran
sus, in discessu bene precatus filio sit, seque
ipsius precibus ex animo commendarit. Sol-
lemnia Tyrocinij strenue exercentur: atque
hoc satis: hoc enim vno verbo comprehendi-
mus permulta. Cum vnus ex ijs, qui rebus ex-
ternis, domesticisque negotijs implicantur,
it in suburbanum, procuratori comes additus
sacerdoti, forte ab eo digressus, incidit in duas
mulierculas, a quibus cum impure solicita-

tus

tus ad flagitium esset, ea castigauit vtramque libertate sermonis, vt pudorem incusserit impudentibus licet, quem rubore ac silentio fatebantur sese mutuo aspicientes. Priore anno, mense Sextili, cum ingruisset in vrbem febris, & contagiosa esset, Nouitios prope omnes lecto afflixit: neque ijs pepercit, penes quos regimen domus. sed, vti omnes cum essent in tempore humanis remedijs, diuina ope leuati sunt.

PROVINCIA AQVITANIA.

QVINQVE OLIM huius Prouinciæ Collegia: Burdigalense, Tolosanum, Ruthenense, Mauriacense. triennio ante, vt scripsimus, pulsis socijs causa religionis, minuit vno, Burdigalensi scilicet: auxit altero, nempe Auscitano. iam, anno priore, dilapsis ob bella, relictum Mauriacense: sed inceptum altera ex parte insequente anno Agennense, numero explendo. Missiones vtroque anno binæ, Petrocorienſis, Macarienſis. Socij centum: & (priore quidem anno) tredecim: posteriore, vndeviginti. quo scilicet cedentibus e vita quattuor, succesſere nouem, de altero neutrum perscriptum.

COLLEGIVM TOLOSANVM.

DICENDVM primo vrbanis de rebus, & quasi Gymnasio temploque diuisis: id est, qua ad discipulos, qua ad reliquos ciues pertinent: tum de externis: atque ijs, vtroque anno, coniunctim quidem, sed quædam vt separentur. Socij non pauciores quinquaginta. De instituto Sodalitio sub tutela reginæ Sanctorum

ctorum omnium attigimus aliqua biennio ante: nunc priore anno, auctum iuuenibus frequentantibus res sacras, & amplitudine sacelli. castigatio corporis introducta: vnus e sodalibus, e quo reliquos coniectes, vicinum in pagum negotij causa profectus, concionatorem adduxit, sacerdotes Clericosque inter se dissidentes concordauit, reduxit contemptum Rosarij vsum, siue intermissum. Priore anno enata est Sodalitas altera, quam ab ætate celebrantium Minorem appelles, sic incensis studijs, vt triginta septem, vno die, qui in eam admitti cuperent, sua nomina profiterentur. igitur Academia etiam duplex. Mitto de tragœdia Ioannæ Lotaringæ virginis, multa virilem supra virtutem in ductando exercitu feliciter ausæ, ac fortiter perpessæ: deque alijs dramatis eleganti versu, & insigni apparatu: quod maior quædam anno posteriore enituit industria discipulorum, ea luce, quæ politiorum Academiæ litterarum initium dedit. ornati nempe parietes areæ, instructique magna carminum, aliarumque scriptionum, vtriusque linguæ, Græcæ Latinæque, varietate & copia: elegantia vero ita excellenti, vt in singulis generibus sua esset virtus, molles elegi, ipsoque ornati neglectu: sublatum epicum, & forte: diues Lyricum, & transmarino colore conspicuum. non in ænigmate desiderares doctam obscuritatem, & multiplicabiles nexus;

non

non picturam in emblemate cum poesi concinentem : non in epigrammate astrictam cum acumine breuitatem, & sententiolis vibrantibus pictam. aderat & propria tragœdiæ grā ditas, ac flebile argumentum : vrbanum comœdiæ,& commune, non sine lepore & facetijs. persuadere videbantur orationes, siue vim inspiceres rerum, siue pondera verborū : & super hæc, æstimares in vtrisque loco atque ordine ponendis, prudentiam scribentis : ad effigiem omnia antiquitatis: quodque pertinet ad summam gloriam artis, tanta artis dissimulatione, vt nisi opus esse scires discipulorum, iurares esse magistri. Magnam eo die ingenij & eruditionis famam adepti sunt Academici nostri : tanto magis nobilitatæ deinceps scholæ, & auctæ : neque pietas abest. in varias religiosorum familias aggregati multi : in Capuccinorum vno anno quattuor : non pauciores in nostram. Addam hic propter aliquam similitudinem rerum, vt gereretur mos Cardinali Ioisæo huius Vrbis Archiepiscopo, aliquot e nostris suscepisse ad tempus Seminarij gubernationem, quod ipse instituit, sine operæ iactura : omnes expiati confessione generali : tanta cuique cupido vacuitatis vitiorum, & adeptionis virtutum, vt cum agitur de afflictando corpore, arripiant flagella, quæ sæpe reddunt non incruenta : cum de animi demissione, modestia,

ſtiaque, nihil audiant libentius, quam dum priuatim, aut aliis coram arguantur: non ignari, vt parua quamlibet macula pulchritudinem oris, ſic animæ, imminui, per leuiſſima etiam delicta: proinde quanto hæc corpori præſtat, admonitoribus horum maiorem gratiam habendam. cum videas inſtitutionem adoleſcentium, dicas a religioſo tyrocinio nihil differre. eorum vnus corpore æger, cum ſecedit interim ad notam natiui cæli indulgentiam, ita affecit matrem admiratione virtutum, vt viderit, aut putarit vidiſſe volitantem columbam intra breue ſpatium conopei, ſub quo filius decumbebat: ipſa quidem vidiſſe ſe affirmat: nos rem in medio relinquemus. Hæc de diſcipulis, niſi quod fortaſſe adijciendum eiuſdem Cardinalis rogatu, explicari cœpta ab vno e noſtris officia Chriſtiana in Archiepiſcopi ſacello, per magno ſacerdotum numero & fructu. Mitto frequentiam confitentiũ & communicantium in noſtro templo. vno anno amplius centum expoſuere crimina vitæ anteactæ. Vndecim qui, defecerant a republica Catholica, ad ſanitatem rediere. Aegroti duo diuinitus curati: eorum alter, quoniam res habet plus admirationis, in hunc modum. Iuuenis erat ingenij bonitate communem modum egreſſus; is cum auide vorat ſcientiam legum, vt ijs accidit, qui cum valetudine non computant dulcedinem ſtudiorum, largum

effu-

effudit sanguinem vena rupta: & cum diebus aliquot non intermitteret, omnes medici diffidebant. hoc euidentius fuit auxilium medici cæleſtis. accerſito cuidam e noſtris aperuit culpas omnium annorum: tum matutini temporis hora quarta, vox ad aures miſſa. Quo te verſas ſtulte? nondum intelligis multa agitanti nihil procedere? reuoca ad animum mulierem Euangelicam, vel ex leui Chriſti Domini extremæ veſtis contactu, profluuium ſanguinis ſtitiſſe. Tu tanto magis percepto corpore ſacroſancto. At ille, clara voce, ut exaudirent qui aſsidebant, Recte mones, reſpondet. accurrunt, quid quærat, rogant: Accerſite, inquit, ſacerdotem. dein ſanctum myſterium expiata anima capit: nec ſine miraculo redditur corpori ſalus. Rerum diuinarum commentationibus inſtructi non pauci: ex ijs vnus, in locis ſolis ac deſertis tabernaculum religioſæ vitæ collocare conſtituit. Piorum libellorum, rerumque ſacrarum, ac piacularium vis non parua diſtributa in plurimos, non ſine fructu. Priore anno expoſitio Chriſtianæ doctrinæ a pluribus templis commigrauit in maximum, incredibili concurſu. poſteriore, diebus feſtis, ab Aduentu Domini ad Paſcha, cum diſſeruiſſet concionator de quattuor nouiſsimis, iniectus pleriſque fructuoſus terror, & multorum animi ſapientiæ præceptis compoſiti. Aes alienum, quod nonnulli præter ius

fasque retinebant, dominis restitutum. A quibusdam, quos ad dimicationem vltimam impellebat vltionis cupiditas, impetratum, vt positis armis redirent in concordiam. Beneficiarijs aliquibus Clericis persuasum, vt statas preces Deo persoluerent, & quo decet habitu, vterentur. firmati morientes in lectulo: & qui ad supplicium rapiebantur. mulier in his, quæ etsi Catholica, nullius tamen patiens salubris consilij omnia contemnebat. Ceterum hic quoque accidere aliqua, non procul miraculo: in re præsenti duo tantummodo reponentur. In ædes externi cuiusdam sacerdotis incubuerat magno impetu ignis, iamque validus, & vento citus, corripuerat vicinas domos, neque extingui poterat: inopia remedij ad Collegium itur: Pater Rector vnum destinat, qui sacram cælestis agni effigiem cum iecisset in flammas (mira res, sed & alias vsitata) incendium oppressit. auxit religionem, quod sacra planguncula reperta postridie inter medios cineres intacta. Audite alterum. Mulierem quamdam mariti luxuria paritura egestatem rei familiaris, pleraque iam supellectili distracta, ita affecerat tædio vitæ, vt diuturno mærore tabesceret, ab amentia non procul: captauit tempus vetus fallendi: ei se obijcit multa nocte, speciem referens nobilis viri, cum aureo torque circum collũ, & face in manibus lucente: miranti, opes promittit

mittit ampliſſimas, ſi mos ſibi geratur. pauida hic mulier, & anceps: tandem ſumit ſpatium cogitandi: iterum redit ſub eadem imagine, eamque extra ædes, adeoque extra muros vrbis deductam, an extractam, admonet, vt conſcenſo equo (erat paratus equus, ſeſſorem opperiens) ſecum capeſſat fugam. cum negaret ipſa, quod grauida eſſet, et timeret fetui, ſi viſcera uibrarentur, repente relinquitur: necdum inſidiarum finis: adeſt alia nocte importunus, & minus formodoloſus quadam iam veluti conſuetudine: quærit, ne quatiatur vterus, num malit vectari placido nauigio. miſera aſſentitur. it mane ad ripam fluminis, nauem reperit probam, inſtructamque, & iam, expoſito ponte, excipiendæ paratam. ludibrium illud fuit oculorum: nam dum cõſcendere ſe nauem putat, ſenſit immerſam in vadum, ſupremo periculo, niſi ſinuoſa veſtis, explicata circum lacinia, ſuſpenderet corpus: dum tandem ancilla cuinſdam non longe accurrens, ſemianimem extollit, atque vbi ad ſe rediit, non tacitis iris querentem de diaboli aſtu. interim e Collegio accerſitus vnus, ſpẽ illi veniæ oſtendit, viamque & rationem præſcribit vitæ melioris. Ceterum e Noſtris, poſteriore anno, migrarunt e vita ſacerdotes duo: Pater Petrus Pradentius a Patre noſtro Ignatio in ſociorum numerum adſcriptus, magnæ vir induſtriæ, & multo exercitus labore. nunc

etiã octogesimum annum cum ageret, incitabat omnes studio suo. Pater Ioãnes Monerius, plures annos in hoc Collegio, siue audiendis confessionibus, siue adiuuandis ægrotis, siue procurando ornatu templi, vtilitatis perspectæ. celebratæ exequiæ ingenti tristitia ciuitatis: plerisque non secus, ac si naturalem quisque patrem, fratrem, & quod est carissimum in vita, amississent, vt ipsi testabantur elata voce dolentibus. igitur hi duo defuncti: incolumes ceteri: et, quod mirum, in excursionibus, peregrinationibus, egressibus ab vrbe, circum licet volitaret hostis armis odioque instructus, nemo læsus, aut captus: periculum nou abfuit. Domestici adiutor operis, cum it in villam suburbanam, sentit a tergo insequentes, eluditque tuta per hiatum parietis fuga, siue latebra, quem in itinere offendit. Sacerdos rediens ex eadem villa, impellente numine, cum diuerticula ac flexiones quærit, hostilem manum, quæ se circum rectã viam effuderat, ignarus effugit. eamdem in se numinis clementiam agnouere Tyrones, qui terni quaterniue a Monte Serrato huc ierunt, redieruntque, magno periculo, nullo damno.

De Nouitijs huius Prouinciæ, qui huc appulerunt ex Burdigalensi naufragio, nihil facere litterarum compendium operæ erit. excipiã breuiter vnum, quod non erit alienum. Adolescens multos iam annos Sancto Spiritui ad so

cieta-

cietatem vocanti reſtiterat: priore anno, an quia ſapiens eſſe voluit apud ſemetipſum, incidit in alienationem mentis. aduolat extemplo in Collegium, Patrem Prouincialem, vt recipiatur, orat: in cubicula lymphatus irrumpit: quamdiu perſtitit inſania, illud vnum habuit in ore, uelle ſe fieri Ieſuitam. ex periculis diceres factam homini prudentiam, ſi frugifera fuiſſet. Hactenus vrbanis de rebus. trā ſeamus ad externas. Anno priore Albium vicinam vrbem vnus excurrit: dictis factiſque ſtrenuam dedit operam populo, vt Collegij ſit ardor iniectus. Miſsionis ſimile fuit, alterius, Blauio (eſt oppidi nomen) huc intendentis iter: ſubſtitit primum ad viginti dies Marmādæ, a ducibus Catholici præſidij non inutiliter detentus. conciones habuit, confeſsiones excepit, pacauit terribilem vmbram mulieris nuper mortuæ, perſolutis precibus, quas pro ſe conſobrinaque item defuncta poſtulabat. Tribus deinde menſibus Agenni commoratus (vrbs eſt in Aquitania, vbi inſtitutum Collegium anno poſteriore infra dicetur) hic etiā quod nuper in Toloſano Collegio memorauimus, probauit ſe diuinus agnus in conſecrata cera extinctorem ignis. recoluere multi cum lacrimis, peccata omnia, quantum poterant meminiſſe, illo audiente: in his puellæ, deſtinatæ licet a parentibus in matrimonium, in virginitatis ſtudio permanſere. Sodalitium

constituit pœnitentium, appellatione beati Hieronymi, locoque procurato ad peragẽdos conuentus perscripsit leges a summo Pontifice approbandas. religiosas mulieres de consilio Episcopi inuisit, erudijtque. hic quoque placatum spectrum Marmandano non absimile, de quo hæc pauca. Quibusdam in ædibus lemures esse dicebantur, hoc signo, quod virilis vestis ita componebatur, vt uirum, muliebris, vt mulierem referret: vtraque deinde Rosarijs, corollisque redimiebatur piũ in modum. constituerunt domestici nostrum vocare, ioculario hoc terrore domui liberandæ: hora antequam accitus veniret, audita est vox. Quid frustra trepidatis? cur pios viros & doctos accersitis? nulli erimus noxæ, sed neque amplius hoc loco versabimur. nos enim duo sumus, vir, & vxor, harum ædium quondam domini: at vos debitas ad Deum preces pro defunctis effundite. Nec uero abfuit dicto fides. Plures excursiones obitæ anno posteriore. Itum ieiunij maximi diebus, a sacerdote, non sine socio scilicet, in oppidum sancti Gaudentij: quotidianis concionibus oppidani omnes, binis hebdomada disputationibus Ecclesiastici separatim edocti. rediere in gratiam cum Ecclesia Romana nonnulli. quidam superioris uitæ maculas confessione purgarunt. in reliquos, ne concionum manaret utilitas, obstitit studiũ Nauarræ factionis: a quo noster

ſter cum longe abeſſet, cõſilium captũ a ſcele-
ratis duobus, quarta quintaque feria ſanctio
ris hebdomadæ, emẽtito habito muliebri eum
de medio tollendi. ac primum per fores quaſ-
dam moliti aditum, abſtiterunt cœpto, quod
obſeratas inueniſſent: clauſerant ante noſtri
certas ob cauſas, paucis diebus. ſequenti no-
cte, cum in cubiculum noſtrorum irrepere pu
tarent, in alterius cuiuſdam, fallente coniectu
ra, cum diſtrictis gladijs irrumpunt: quo ro-
gante, quid quærerent, receſſere ſilentio. no-
ſtri, peracto munere, clam diſcedere coacti. Sa
cerdos idem altero in oppido, cui nomen a ſan
cto Licerio, ſacro Aduentu concionatus ma-
gna popularium frequentia, & Eccleſiaſtico-
rum, e quibus pereruditi nonnulli iamdiu Ec-
cleſiaſten profeſsi. Ludendi, irreligioſe iuran
di, de proximorum fama detrahendi, inuetera
ta conſuetudo, repreſſa magna ex parte, ſi non
omnino oppreſſa. doctrinæ Chriſtianæ rudes
condocefacti. auditj plurimi de tota vita: ex
his vnus dimiſsis pellicibus vxori adhæſit. Ce-
terum natalitio Domini die, cum vix alias,
vnus aut alter communicaret, tantus fuit nu-
merus, vt monſtri ſimile eſſet. Ad caſtrum Sar-
racenum alius miſſus, vbi pro ſuggeſtu neceſ
ſitatem Chriſtianæ doctrinæ expoſuit, ingen-
ti auditores admiratione lætitiaque repleuit.
tradita paulo poſt in ſacello domus hoſpita-
lis, rudiori ætati & mendicantium turbæ: ſed

& primores viri liberos miſere. libri prohibiti; ex hac occaſione non pauci exuſti: emendati nonnulli ex decreto ſynodi Tridentinæ. Violatio numinis & nominis diuini, quæ in lui habebatur, coercita. reſtitutus vſus ieiunandi, ſiue ignotus, ſiue per deſuetudinem contemptus. eum virguncula nouem annorum ſic arcte obſeruat, vt certis diebus ad panem nihil adhibeat, frigidæ potu contenta. idem præſtitum a puero ſeptuenni die Paraſceues, cum parentes contra tenderent, ac lætarentur. conſultum nonnullis, quos ſeu attinebat carcer, ſeu iudices morti deſtinarant, ſiue afflictabat grauis aliqua corporis ægrotatio: inter quos primarius ciuis ex hæretico Catholicus, in extremo vitæ periculo melius habere cœpit, de peccatis confeſſus. hæc reſpiciens populus ſic permotus eſt, vt communiter egerint de retinendo eodem concionatore: aut cum altero, non niſi ex eadem Societate permutando. Miſſus eſt & alius ad Catholicorum exercitum. Menſarum luxuria cohibita habita ratione dierum eſurialium. furto ablata dominis reddita. cum eſſent cum hoſte manus conſerendæ, audita concio tantum animorum militibus fecit, vt præciperent ſpem victoriæ, a confeſſione præeunte: neque illis fruſtra fuit: hoſtium fiducia fere omni a manibus in pedes cóuerſa. et animaduerſum eſt miſſiles ſeptem globos cum traieciſſent thoracem equitum

hostrorum, non penetrasse cutem irrito ictu. Hinc Narbonem cum proficisceretur no-ster, a ciuibus ægre recipitur: sed cum in vrbe concionabundus versatur magno eorum commodo, & in pristinum splendorem mutantur multa, non erant permissuri ipsius discessum, nisi pestilentiæ malum pijs conatibus obstitisset. Longior sim, si in externos vtilitates omnes percurram: concludam breui. Parens vnius e nostris extrema ætate summo desiderio tenebatur videndi filij iam sacerdotis, antequam oculi clauderentur, plus obtinuit. ante obitum aliquot dies adfuit filius, eumque viso lætum atque officio sacramentis omnibus communijt, vt in cælum migrare cerneres, non sine præsenti gustu futuræ voluptatis. per eos dies & illud accidit, quod cum forte, vt solebat sæpe, noster esset cum Episcopo Basatensi, fragor cuiusdam & clamor quasi ex edito loco decidentis, vtrumque aduertit. accurrunt, opificem vident e sublimi lapsu afflictum, & ægre trahentem spiritus: admonet noster, ac vix obtinet, vt fateatur peccata, quod numquã antea vsurpauerat. ea res etiã corpori attulit salutem. quarto enim die post casum firmis viribus, acsi nihil mali esset passus, ad institutum reuertit.

RV-

RVTHENENSE COLLEGIVM.

TREPIDATVM licet fere semper intra muros hostibus vicina diripientibus, tamen nō solum prouisū vrbi, sed & foras excursum. Superiore anno sanctæ Radegundis Prioratus Collegio accessit. Iubilei veneratio aucta supplicationis pompa, quam duxerunt discipuli præferendis insignibus Christi Domini excessus. omnium pietatem e duobus spectes. vnus nempe, cum aperuisset ludum, nec nummulos suppeditare vellent parentes pueris ad menstruas confessiones sacerdoti elargiendos, dinnumerat de suo. alter ex auunculi sacerdotis pecuniosi hominis ædibus, ac spe adeo opimæ hereditatis depelli maluit, quam in periculum adducere animam superstitiosis scribendis chirographis, vti iubebatur, ad curationem morborum. Posteriore anno excreuit discipulorum numerus ad sexcentum septuaginta. dies sacer sanctæ Mariæ Magdalenæ, affigendis de more scriptionibus varijs, argumentis ingenij, numquam fuit magis illustris. Gratissima etiam tragica actio, Aristobulus inscripta, circa beati Barnabbæ festum. Sanctissimæ Dei matris Congregatio sollemnia pietatis officia seruat. Præter conciones matutinas, conuentus meridianus habitus Dominicis diebus de fidei rudimentis. discordia

Eccle-

Ecclesiasticum inter virum & magistratum se-
data est. Quidam hæreseos, sacerdotiorum nō
pauci, quæ salua conscientia non obtinebant,
onere leuati. habitus de libris publice inflam-
mandis dialogus perelegans: curatumque, vt
malum hoc ciues domi non habeant, nec bi-
bliopolæ distrahant. periclitantibus in extre-
ma morte vocati non defuimus: quin & leu-
carum sex susceptum iter ad adiuuandos ho-
mines damnatos noxæ capitalis. In Gaballi-
cos pagos (in annalibus credo proximis, op-
pida sunt diœceseos sancti Flori) vtroque an-
no excursiones factæ binæ, aut ternæ, & ple-
ræque dierum quindenum: reliqua satis intel-
ligi possunt. Cum vnus concionatur in oppi-
do quodam Quadragesima, effecit, vt gratis
Clerici sacris initiarentur: vt (quod diuturna
ex negligentia verterat in contemptum) sa-
crosancta Eucharistia illustri cærimonia asser-
uaretur in templo. visum hoc decretum ea no
cte, quæ proxime cōsecuta est, celerem opem
oppido tulisse ad inuadendum hostibus fru-
stra tendentibus. Mulier particula consecra-
tæ ceræ dæmonem exegit. promulgans alibi
alius peccatorum indulgentiam audiuit plurī-
mos ad plenum confitentes. auctor fuit vt con
cubinæ dimitterentur, iniuriæ remitterentur,
male parta restituerentur, renouarentur cæri-
moniæ, maxime in sacro faciundo, pæne deser
tæ. In Calmonte (nomen est oppidi) diuinus

quida n

quidam erat, qui si rem domesticam mobilem amisisses, aut se mouentem, si vestem, si uas, si iumentum, vbinam reperires, scilicet hariolabatur. insanus, qui ceteros infatuaret vaniloquentia sua, cum aliquo quæstu: & ut magis miserarere, erat sacerdotio præditus: fessa ætate: ceterum eo corporis habitu, & forma, vt iudicares dignum anima hospitium. huc cum veniisset noster in peruigilio sancti Ioānis, quo & ignes accenduntur in vijs, & lucernæ in tectis: ad eum adijt nocte inumbrante: consulebatur forte a quibusdamm ulierculis, super veste amissa. cum esset pro foribus, audiuit diu vendentem nugas sexui, super leuitatem ingenij, ad superstitionem propenso. tandem ingressus, reperit homuncionem in tripode ante focum responsa dantem: Pythiam diceres interpretem Apollinis, si in re misera iocari velles: et prior: Qui vales? Ego vero recte: respondet ille, nisi quod a tibijs pessime habeo. tum noster, Sanare, inquit, valemus: intelligebat nimirum de prauis animi affectibus. at ille. Si hoc præstas, docebo te vicissim mysteria nostræ artis. ita paciscuntur. mox quærenti, ex quo libro ea peterentur, profertur volumen situ & squalore confectum, miris insignitum characteribus, neque intellectis, ex diaboli ingenio: postulat sibi concedi: negatur, nisi antea curentur tibiæ: sed erat præda in manibus. itaque statim inde se proripit:

ripit: nec poterat assequi senex ac debilis valentem: igitur pallium pone prehendit, nec dimittit: ætatis longæ moram, & tibiarum morbum interim accusans, manusque validioris auxilium implorans trementi voce, quam & ira consumebat, at noster, euolutus pallio, egreditur domo, execrandum librum quasi proiecturus in obuiam flammam. accurrunt oppidani, occupati videlicet iampridem præstigijs, & inflammationem deprecantur, vt consulatur eorum pecori, domibusque: multiplicat noster minas. At ego, cras, inquit, producam illum pro concione: quin & hortabor populum ad subijciendum ipsius domino, homini venefico, ignem. Audita hæc illi, aut nuntiata in maius innotuere. igitur iniectus animo terror vim addidit corpori: multo iam noctis tibiarum dolore dissimulato, seu non intellecto, per valles montesque, quantum poterat gressus extendere, trepidus aufugit: nec quãdiu fuit sacerdos in eius regno, conspici ausus. cum mane animaduersum esset domum esse clausam vacuamque, manuales per scalas intratæ fenestræ ad repetendum pallium. nec defuit irrisus dictitantium, si diuinus erat, librum sibi mysteriorũ ab Iesuita ereptum iri, vaticinari potuisse. itemque, præstitisse nostrum, quod spoponderat. neque enim obitum tam lõgum iter ac difficile, nisi sanatis tibijs. itaque receptũ pallium, & volumen iure concer-

cerptum. Ceterum cum ad festum diem Sanctorum omnium in Gabalia essemus, Ministeri hæreticus e Nemausiana vrbe, Marologium (oppidum est huius nominis) venerat celebrãdis sollemnibus baptismi: cõfluebant vndique miserandum vulgus, cum puerulis scilicet abluendis. at vbi audiuit nostros in proximo concionari, nec procul Catholicos sacrosancti fœderis prope quingentos, maturauit iter nocte intempesta. Redeo ad Collegium: cui defuisse vectigal annuum auditum est litteris proximis: verum anno priore, nono Calendas Majas (is est dies beato Georgio sacer) publicis Comitijs consona omnium voce destinati sunt aurei mille quingenti ære alieno dissoluendo, rem valde promouit studium viri nobilis, inter medios contestantis, si quis huic decreto non assentiatur, hac eum veluti nota in Politicorum numero futurum.

COLLEGIVM AVSCITANVM.

VT IN COLLEGIO non nisi biennio ante inchoato initia non mala. Auctum, posteriore anno, coemptis duabus domibus, stetitque interim magna ex parte ciuium externorumque, eius præcipue, qui pro Archiepiscopo diœcesi præest, benignitate liberali, milleni duceni aurei publice assignati in annuos census. Nostrorum labor (sedecim sunt)

in

in vrbem prouinciamque fere omnem, reijciẽdis pestibus falsarum opinionum, commode tributus. Piorum amor erga nos magnus. declaratus anno priore, cum Canonici, magistratus, primores vrbis, scholastici omnes, vnius obitum celebrarunt, corpusque condiderunt in tumulum, non nisi Canonicorum & nobilium capacem. nam etsi olim scripsimus apertum nobis sacellum, nondum tamen erat consecratum: verum anno posteriore amplius factum, ornatumque, tum magnificentia operis, tum elegantia picturæ. itaque frequentatur in dies magis. hinc illa. Trecenti, vno anno, vniuersæ vitæ cursum relegere confitendo. ex his adolescens vi concionum permotus concepit cupiditatem ineundæ nobiscum societatis. libri quamplurimi, ne prætextu doctrinæ officiant moribus, in ignem coniecti. Vir non contemnendæ nobilitatis, vt parceret cuidam, a quo pugnis concisus fuerat calcibusque, quin & stricto ferro per contumeliam exceptus, nostrorum consilio, vt remitteret iniuriam, adductus. Adde huc, parturientem mulierem solutam, adnexo ad collum cereo agno: militem in periculoso morbo & peccata aperuisse, & hæresim eiurasse. alios item milites ex oppugnatione cuiusdam vrbis huc saucios delatos, inuisos a nobis, ac fere omnes ad cõfessionem adductos: e quibus præsertim adiuti belli duces duo, animam agentes. Gymnasium nobili-

tate

tate floret,& concursu. pietatem frequentantium præterquam conijcias ex religiosa gestatione rerum piacularium, nimirum & ex eo agnoscas,quod ipsorum admonitu exemploq; lasciua omnis saltatio,quæ diu in vrbe obtinuerat, sublata est. hinc admiratio cunctorum, & multorum immutatio animi, qui res nostras obterebant. Multi ex eodem numero, qui Ecclesiasticis reditibus gaudebãt, de nostrorum consilio sumpserunt habitum, quo, more Clericorum, a ceteris differrent. Duæ Sodalitates augustissimæ Dei genitricis ante fundationem Collegij satæ industria Patris Prouincialis, nunc & cultæ nostrorum ope, non paruos fetus edidere. tres e Maiore addidere se nobis: duo, alteri familiæ religiosorum. sunt qui adhuc flores aperiant, vbi maturum erit tempus, in fructum ituri. sacellum præterea, vbi celebrent cœtus, ædificarunt, ornaruntque suo sumptu. quin & feria quinta sanctæ hebdomadæ supplicationem instituũt pulcherrimo symphoniæ cantu, celeberrimo apparatu, omni ciuitate, visendi cupidine, in populum effusa. Hæc domi. Foris autem priore anno, vt de multis pauca seligam, concionatus vnus ieiunio quadraginta dierum Albineti: quo tempore ad consequendam Iubilei indulgentiam præparandis animis, sacerdotes duodecim, a meridie noctis, vsque ad diei meridiem, vix satis fuere: vsitatum fortasse alibi: sed in ea vr-

be

be mirum, quia insolens. intermissa consuetudo, vt sacerdotes cœna Domini communicēt restituta: multa in correctione Clericorum ad normam Concilij Tridentini directa: iræ multorum capitales compositæ. Anno autem posteriore vocantibus oppidis multis, mos geri omnibus non potuit. Itum salutari Aduentu Quadragesimaque ad sancti Mauri, & complura, quæ oppido grata essent atque vtilia, facta dictaque. Mulier octauum iam & decimū annum volutata in Caluiniano cæno emersit populo inspectante. Qui furtim irrepserant in sacerdotia Ecclesiastica, admoniti recesserūt, non nisi per ianuam ingressuri. resipuere nonnulli, quibus certum erat suspendio vitam finire: ijdemque adducti ad detestationem vitæ prioris. persuasum viro non bono iure obtinenti facultates fraternas, vt transferret vtiliter in pios vsus. Prouisum sodalibus sanctissimi sacramenti, vt in instituto proprio diligentiores essent. Data opera, vt quæ statis temporibus agitabātur nocturnæ peruigilationes, quibus cantu inuigilabant & saltationi, feminæ maresque, additis vini epularumque voluptatibus, crepitibusque fere fanaticorum, & vlulatibus tota vrbe personantibus, magno consensu omnium gaudioque verterentur in supplicationes pias: eaque spe, vt quod hactenus fuerat lasciuiæ luxusque, sit futurum in posterum modestiæ, & sanctitatis exemplum.

Alius cum isset alio sacerdos, priuatis cohortationibus admonuit Clericos eorum officij, & cultus. Non abre etiã fuit excurrisse plerumque alia in oppida ac propugnacula, dominorum accitu. Actum alicubi cum viro nobili, desperata iam valetudine, & ætate fere summa (erat annorum septuaginta quinque) generalem vt institueret confessionem, de qua ne cogitabat quidem: tum, vt quos libros habere piaculum erat, e bibliotheca sineret auferri publice comburendos. argumentum hoc quoque fuit non simulatæ pœnitentiæ.

COLLEGIVM AGENNENSE.

AGENNVM, Aginnum alij, vrbs est Aquitaniæ pæne princeps: alluitur Garumna: loco ad compendiosas excursiones valde opportuno. Huc acceptum ante Collegium, missi e nostris duo apud Episcopum versabantur: incendebãtur ciuiũ animi cupiditate Collegij: destinatæ ædes, vbi olim prauitatis Ministri: nec quicquam propius erat, quam vt res conficeretur. interuenit malum, quod prope euersa vrbe, spem quoque bonorum subuertit. Impellente diabolo transfugæ manus iungunt, & captato silentio noctis proximæ ante Epiphaniorum diem occupant vrbem incusto ditã. Existimare potestis ex vestro sensu, quid animi nostris fuerit, vbi excitati turbidis vo-

cibus

cibus regem Nauarræum proclamantium sen
ferunt intus esse hostem: & nuntiatum est non
abstinere a rapinis et cæde; auaritia scilicet
& crudelitate per captam vrbem grassante.
quinque horas integras in foro maximo furiæ
veluti castra fixerunt in suo regno. cum præ-
sertim Episcopij res, in quo ipsi cum paucis e-
rant inermibus, impune diriperentur. et erant
qui iacerent, augendum ad timorem, an quod
periculum fidem rumori faciebat, Episcopum
esse interfectum. ipse quidem, Deo protegen-
te, seruatus. cum enim magno animo in habi-
tu militari exequitur munia Ducis, collectos-
que ciues, insignis manu, voce, firmat aduer-
sus hostem, vndique vibrantibus globis ex ære
excussis, illæsus fuit: &, quod mirum magis,
prope eum collapso famulo prælucēte. neque
tamen immatura adolescenti mors, ad quam
se multis ante diebus, ex nostrorū colloquio,
quasi præsagiente animo, præparabat. nec du
bium, quin adhuc ipsum circa Antistitem desi
derati fuissent multi, nisi vnus ex hostibus, vt
nox erat, neque ipse gnarus locorum, in pu-
teum delapsus, cum vi extrahitur, sociorum
impetum retardasset. sic spatium fuit Episco-
po euadendi in præcelsam turrim vrbis: vnde
& missilibus inimicos arcebat, & litteris ac-
cersebat amicos, qui proximi erant. Nostri
interim, qui mos est in desperatione extrema,
excipiendis domesticorum confessionibus in-

tenti: donec domus etiam ipsa inuaditur. igitur, sublata spe resistendi, aliud scilicet quærendum perfugium: demissum lapsi per funem in proximum sancti Stephani sacellum inferũt se: hic pacem & veniam a Deo precati, penetrant rursus cuiusdam Canonici ædes: quo plures Clerici cum conuenissent, mutuis sese hortatibus ad mortem libenter pro Christo oppetendam incendunt. at Episcopus, cum eo loci res esset, vt nihil spei ab hominibus ostenderetur, ad Deum se, Deique matrem, quæ Laureti colitur in Italia, conuertit. igitur ieiunium annuum sexta quaque feria, & perui-gilio Epiphaniorum in omnem vitam, sic vt pane tantum & aqua vescatur, & quingentos aureos ad Lauretanam supellectilem, vouet. id votum Deo cordi fuit. tanta enim repẽte consternatio incubuit in hostes, vt versi in fugam, panicis, quos aiunt, terroribus agi viderentur, nec defuit occasioni sacerdos noster: egressus nempe in forum a latronibus diu obsessum Catholicorũ erexit animos, firmauitque: nec multo post adfuit sacrorum Antistes conspicuus militari veste: & inter mutuas gratulantium lacrimas, ante ianuam templi nixus genibus Eucharisticum præiuit carmen, populo prosequente. Duo traduntur, hoc incurius hostium, super cetera memoranda. primum, quod eorum Dux, cuius inter atroces minas illud sæpe exaudiebatur, facturum, vt conciona-

tor

tor noster ante meridiem ederet vocem suprē
mam, sub idem fere tempus vna cum filio oc-
cubuit. alterum, quod quidam ex eodem gre-
ge sacrilega in diuinum numen atque impia
lingua, cum obtruncatus fuisset, a feris volu-
cribusque ita dilaniatus est in loco publico, vt
quædam tantum eius restarent reliquiæ cor-
poris, quæ ostentui essent: cum tamen cæsa
aliorum corpora illæsa mansissent. Nunc Mis-
sionis reliqua persequamur. Explicata pueris
doctrina Christiana cum vtilitate, & frequen-
tia laudandi operis Episcopum non probato-
rem solum, sed pæne socium habuimus. eo au
ctore institutæ supplicationes puerorum puel
larumque litanias publice decantantium. ex-
ceptæ pauperum cōfessiones, qui vt libentius
conuenirent, impulsi sunt pio stratagemate.
dedit Episcopus sacerdoti tesseras non nisi cō-
fessis tribuendas, vt eo se intelligerent signo
inuitatos ad lautum esse prandium die Domi-
nicæ cœnæ: eō fama traxit ad vnum omnes:
nec aliter factum: cum præisset illis sacra pre-
catione Antistes, ministrauit ad mēsam: quod
& sæpe alias curatum, eodem præbente. Cete-
rū noster ab ægrotis sæpe aduocatus. Celebre
porro illud, & adnotatum plerisque, ægri nul-
lius confessionem ab eo auditam, quin conua-
luerit. inter quos puella fuit pertenui spe re-
ciperandæ valetudinis, aut potius nulla. hæ-
reticus ad detestandos errores eiusdem man-

fuetudine adductus. Anno igitur posteriore, inceptum Collegium est munificentia Margaritæ Nauarræ, Episcopi, Cleri, ciuitatis vniuersæ, commodo vrbis loco. initium scholarum (ex quinque sunt) non speciosum, sed virorum tamen, qui illud cohonestarunt, præsentia & humanitate, non obscurum. in studiorum deinde renouatione Pater Rector ad ciues orationem habuit, qua, cum Deo grates aguntur de iniecta eis mente, vt tabernam scelerum in officinam pietatis transferrent, vt Collegium illic esset nostrum, vbi fornax olim impiorum dogmatum, audientes ad constantiam incitabantur: sequutæ alijs diebus, Græca Latinaque lingua propriæ præfationes doctorum, & declamationes discipulorum diuersæ. singulis classibus positæ theses ac defensæ, publica lætitia. indicta iuuentuti sacra pompa numinis placandi. eam celebrarunt puerorum puellarumque instructi ordines splēdido ornatu, ac diuinas laudes patrio sermone concinentium, mira populi voluptate. Secundum hæc, doctrina Christiana in disputatione & dialogo: præmiaque victoribus: quin & donati plerique ex confusa turba pijs libellis. Cœpta etiam Parthenia Congregatio magna contentione admitti cupientium. Episcopi nomen, qui primus est census, spem dedit incrementi: vere vir pius, & in quem conueniat illud vetus eclogiū, Natus publico bo-

no.

nó. Ciues nos conuentos sæpe volunt, ac lætãtur: certique de nostro erga se amore, effuse amant. Anicula obfirmata in hæresi fere animam agebat: eam cum accessisset sacerdos vt instrueret ad Catholicam fidẽ, reperit omnia alia cogitantem: igitur cum molliora remedia nihil proficerent, agendum erat atrocibus: Inferorum terror incussus: idonea ad dicendum materia, in qua immensum licet attollatur oratio, vt superet fidem, non æquat veritatem. tum illa excusso veterno, cum agnita culpa erratum aperuisset, emoritur. Extitit & suus concionibus fructus. erit hoc instar exempli: quod, cum exposcente necessitate dissererent sæpe nostri pro concione, de mutua reconciliatione animorum, et de remissione offensæ, nobilis Canonicus, inter porrigendum populo Dominicum corpus, vbi peruenit ad virum e capitibus vrbis, recordatus iniuriæ qua hominẽ affecerat, reposita in altari sacra pyxide, prouolutus in genua, ante veniam suppliciter petijt, quam epulum pacificum daret. Alius claro genere, cum octauum iam annum abstinuisset sacris, cupidine vlciscendi inimici, exuit per confessionẽ nocendi animum, & veteres culpas. Sacrosancta agni effigies facilem partum mulieri præstitit diu laboranti. male parta reddita. ab Ecclesiasticis beneficijs auaritia prohibita. Nũc

exequar breui narrationes duas. Vnus e discipulis alterum ad confessionem incitabat: differebat hic mala fide, aut irridebat: sed Deus non irridetur: nantem Garumna absorpsit. Cui altero, spectato maxime in alloquendis ægrotis, melius actum. e celsissimo nempe tecto in alterum cum decidisset, ex hoc in aliud, atque inde in publicam viam, vna vertigine ter mortem liberatus est. Postremo non tacendum agnitum a nostris Dei beneficium, cum quattuor diuersis e locis confluxerunt omnino duodecim ad nouum Collegium (licet plena essent omnia grassatoribus) itinere satis tuto. neque id ignotum hostibus excutiētibus quemcumque excepissent scholasticum: si Iesuita fortasse, vt erat auditum, in eo habitu delituisset.

PETROCORIENSIS & MACARIENSIS Missiones.

CONIVNXIMVS ambas, quoniam vt traditum est proxime superioribus literis, emersit vtraque, dum Burdigalense Collegium tempori cedit, etsi Petrocorij pugnāt, vt quod tēporariū fuit, & quasi fortuitum, in perpetuū, ac veluti necessariū migret. ædes fere quaternas coemerunt, vt earū demolitione vacuefiat Collegio hortus. fine anni posterioris

rioris, vectigal annuũ millenũ aureorum constituerunt, ex publico censu: multum præterea argenti ad instruendam domũ, cuius etiã necessarijs vsibus operas publicas submittũt. Neque illud paruum argumentum beneuolentiæ, quod adolescentibus, qui huc concurrunt causa disciplinæ, tutam præstant a prædonibus viam, & humanum in vrbe hospitiũ præbent. Patrem enim Rectorem, cui ad castrum Blauiense (viginti pluribus hinc leucis distat) necessaria incumbebat profectio, virquidam nobilis cum armata equitum turma deduxit. ita opus facto, aduersus improborũ erga nos odia accensa. e t tamen e multis qui huc cõtenderunt, diuersis tẽporibus, in eorum manus inciderunt duo: vnus priuatim se redemit oblata pecuniola militi, a quo dimissus inscio duce: verberibus alter affectus, ac spoliatus, iussus est abire, non agnitus pro Iesuita! quem vbi esse constitit ex reperta schęda in subucula, dum forte scrutantur, accusarunt scilicet stultitiam suam, quod non exquisitis vexato supplicijs vitam ademissent. Sex hic scholæ discipulorum, quinque politioris litteraturæ, Philosophiæ sexta: iuuenes omnino quadringenti: non paruus numerus, si cogites vetari ex oppidis quæ Nauarræo parent, alio concedere adolescentes ad discendas litteras, proximo edicto: quod spretum a multis. nec prætermittuntur studiorum

incita-

incitamenta. præmia distributa. die sanctæ Catharinæ data eius tragœdia ab Humanitatis studiosis, magno plausu. Doctrina Christiana in maximo templo, alibique tradita. cõciones frequentes. confitendi peccata & communicandi creber vsus inductus. Natalitijs Domini ferijs ad quadringentos refecti diuinis epulis in nostro sacello. in visitandis Xenodochijs, publicisque custodijs, solandis ægris, iuuandis ijs, qui cum morte luctabantur, opera non defuit. grauissima ciues inter virosque nobiles disidia sublata. Consuetudo olim in hac vrbe ex optimis ducta principijs inueterarat, vt sacro die Pentecostes paganis vndique coeuntibus tribuerentur singuli panes publica impensa: factum est casu, vt dum expectatur tempus dispertiendi, rusticani homines impatientes moræ tripudiarentur: creuit vsus voluptate blandiente, vt iam non ad accipiendos panes, sed ad plaudendas pedibus choreas, ac dicenda carmina, iuuenili quadã licentia, mixti mulieribus mares, ex vrbana etiam plebe, cogi viderentur. obuiam magistratus ire non poterat, inter strepitus tibiarum & cantuum, non audienti turbæ. tentauit Pater Rector ecquid efficere posset. cum alijs decem, stato die, in forum venit, & (quod remedium dissociandæ multitudini) quasi suũ quisque ageret cœtum, explicare cœpit confluentibus placide ac benigne Christianam doctri-

ctrinam. diuino munere cesſit inſanientium furor ſalutaribus præceptis. furioſæ mulieres duæ, quarū conſtituerat altera ſibi manus inferre, vir item magicis artibus irretitus, poſt ſalutarem confeſsionem criminum, mutarunt mentem. puella non compos ſui, omniaque ſtulte agens, reducta ad ſanitatem, pane & aqua, quibus ſacerdos bene antea dixiſſet, veſci iuſſa. Sed & hoc mirum in homine ruſticano. Tædio vitæ prunum ſibi arborem ſuſpendio delegerat: cum ceruices cōderet in nodū, ſuorū accurſu prohibitus eſt: quinque poſt menſibus media nocte domo egreditur neceſsitate vrgente: virum cernit horribili forma. ilicet, pauore ſubito tectum repetit lectumque: aſpicit idem monſtrum, ſentitque pedum attactu. Tum denique ſe damnatum credidit, dæmoniſque poteſtati a Deo permiſſum. igitur reſtim expedit: & cum iniecisſet tigillo, ſcabello aſcenſo ac mox pedibus prouoluto, ab ea ſe ſuſpendit: conſpicata hoc factum tremula vxor, ſuppoſitis humeris ſuſtinendo eius corpori, quantum poteſt contenta voce, vicinos inclamat, dum tandem abſciſſo homini laqueo ſpiritus redit. accerſiti cum eſſent noſtri, repelluntur ab inſano: deinde ægre admiſsi ſic tractarunt exulceratum animum manu ſuſpenſa, vt omne virus euomuerit: tum percepto Chriſti corpore ſit ab omni moleſtia exemptus. Alius e vi

cino

cino pago inter perpotandum cum diuersitoribus in cauponula vas vitreum frangit nonnullius pretij: solui postulat caupo, ille abnegat: hinc lis,& rixæ:mox galerum arripienti tabernario, vt esset pro pignore, hic qui mero iraque incaluerat,cultrum improuiso ictu sic adigit in viscera, vt animam auferret. e vestigio captus tractusque in vrbem, intellexit illico se capitis damnandum.ergo amenti furore vociferatur,malle se viuum detrudi ad Inferos, quam a carnifice attingi. persuadet interea dæmon, vt damnationem morte præuertat: nec mora, detractum sibi cingulum circumdat gutturi, dein astricto nodo, in diuersum tendens violentas manus,spiritum exprimere conatur.non deserit in hoc conflictu miserum Angelus custos,vt sentiri magis,quam videri posset:ad meliora consilia hortatur, simul effractum cingulum e collo cadit: illi tamen ante oculos publica ignominia: connectit nodo, rursum aptat faucibus, conatu irrito,quod ex æquo non obstruerentur meatus. hoc magis totius concussu corporis, manuum pressu, & illiso capite ad parietem scamnaque, vt in tenebris (plena erat nox) quamcumque viam quæritat ad mortem. nec deerant interiores affatus boni ab Angelo: non in uanum iacti: collegit enim se:experrectique custodes ad sonitum ianuæ pedibus percussæ, inueniunt semianimem: cui, vt effusa aqua spiritum reddidit

didit, accitus est vnus e nostris diluculo, vt mi
sero adesset. difficilis fuit prima aggressio: ita
horrebat præsumptum animo infame genus
interitus. sed tandē sacerdotis patientia per-
suasit pœnitētiā reo: effectumq; vt cū ijs recon
ciliaretur, a quibus se violatū putabat. hinc au
cta ciuiū erga nos beneuolentia mirum in mo
dum, vt nec priuatim, nec publice, hac difficul
tate tēporum, quicquam statuant nobis incon
sultis. Vrgent interim Burdigalenses, in con
uentu Aquitaniæ, nostrum reditum, saltem vt
institutores iuuentutis minime desiderentur.
re dilata, misere huc liberos nonnulli. Excur-
sum quoque Quadragesima in vicinum oppi-
dum sancti Asterij: et ex concionibus, explica
tioneque doctrinæ Christianæ, consecuti fru-
ctus expectationem vicerunt. Ceterum poste-
riore anno, pluribus tentatis morbo, ereptus
est vnus, & in principem ædem vrbis illatus,
nobiliore ciuitatis parte, cum Clero magistra
tuque prosequente. nec desunt eius discipuli
(Philosophiam docebat) qui explere cupiant
locum magistri: sed eorum votis obstat im præ
sens inopia Collegij.

DE MACARIENSI hæc pauca. Capi-
tales inimicitiæ, quæ his regionibus frequen-
tes, extinctæ. Pœnitentium numerus celebrio
ribus festis, & quot Calendis, non exiguus. vi-
ri duo ex cacodæmonis seruitio, cui se nexu
obligauerāt, erepti. adiuti, auditique ægrotan
tes

tes. quidam ex ijs, nostrorum precibus, alij sigillaribus agni cereis receptam valetudinem se debere profitentur. Honesta quædam mulier ac potens ab vltimæ sortis homine contumelijs affecta, nostrorum suasu non solum placabilem, sed benignam queque se præbuit, non parua pecuniæ summa, quæ ab eo debebatur remissa. est & alia, oppido non procul, in visitandis fouendisque ægrotis, adiutandisq; pauperibus, mirificæ caritatis: vinctos in carcere propter æs alienum soluit, captos a prædonibus redemit, aliaque præstitit, nostrorum consilio vsa, quæ & sapientes admirentur. ipsa suo corpori adeo infensa, vt in eius castigatione sit sæpius coercenda: sic porro affecta erga Catholicos ritus, vt vnicum filium ex testamento exheredem esse iubeat, si tantulum a recta fide deflectat. Ceterum, hic quoque agnouere nostri prouidentiam diuinam. Vnus ter lapsus in manus hostium, ter Dei beneficio liberatus est. alter cum faceret iter per loca ab hæreticis obsessa, nũquam intermisit quotidianas preces recitare e libro, Domino videlicet fretus, cui pensum soluebat.

PRO-

PROVINCIA ARAGONIA.

LOCIS NOVEM, priore anno, socij ducenti triginta quattuor. posteriore, decem Domicilijs, ducéti quinquaginta sex. Minuere numerum omnino nouem. Auxere quadraginta octo. Reliqua seorsum ponemus.

VALENTINA PROFESSORVM Domus, & Collegium.

TRES, AVT sex, supra triginta in Valentina Domo: ex his minimum duodeuiginti in proximorum commodis vtiliter occupati. Diebus destinatis pœnitentiæ conciones habitæ in primaria vrbis æde, & in altera ab hac secunda, cetero anno, in alijs extraordinariæ permultæ. Habita & ratio ægrotantium in nosocomio, domibusque. Opera præsertim conspecta in cõdemnatis reis reuocandis ad animi firmitudinem: sic, vt interdum sedecim e nostris, vno tempore, in eodem opere versarentur. Vitiorum laqueis erepti non pauci, inueteratæ inimicitiæ odiaque depositæ. Cetera similia. quamquam si nihil esset

aliud,

aliud, satis celebraret vtilitatẽ huius Domus Sodalitium sancti Spiritus, de quo nos olim, quarto abhinc anno. Constat viris principibus fere sexaginta. priore anno ducentos: altero amplius trecentos, omni destitutos humana ope homines, e vinculis liberauit. Vna res, quæ simpliciter tamen dicta magnitudine plures vincat, etsi sermone ornentur. Instituta & Sodalitas altera festis diebus sacramenta frequentantium: magnum pietatis incitamentum. Excursum in vicinos pagos, ad extremos vsque regni fines, Oriolanum versus. Multi, atque in his duo Ecclesiastica dignitate, cum inimicis in gratiam rediere. aliena redhibita. Concionantium mira approbatio & fructus. Confessiones audientibus nullus per otium dies exiuit. nec deerant, qui cum lacrimis polliterentur daturos operam, vt numquam referrent mores, quos semel extulissent: quasi ante hanc se diem Christianos fuisse non putarent. Primarij passim viri nostros fama tantum antea cognitos destinare concionibus habendis in futuram Quadragesimam. ita spes vtilitatis desiderium accendit.

IN COLLEGIO triginta vnus: altero anno duodequadraginta: horum propria iam est puerorum eruditio, neophytorumque in summis capitibus nostræ legis, ex fidei Quæstorũ præscripto. Beatæ Mariæ Sodalitas, sacerdotis olim obitu dilapsa, reuocata in speciem

pristinam

pristinam, anno posteriore. ad diuerberationem hebdomadariam addita terna singulis septimanis Quadragesimæ. scilicet, dum subigitur corpus, anima efloreſcit.

COLLEGIVM CAESARAVgustanum.

SOCII quadraginta octo. Eadem hic quoque voluntaria afflictatio corporis, nec temere de proximo repetenda. Habita in templo Xenodochij totius Prouinciæ celeberrimo, quotidiana concio, ieiunio verno, magno quamquam plausu, maiore fructu. hoc enim sacerdotis nostri studium, non vt delectarent verba, sed prodesſent. Multis locis de more expositus Catechismus. Carcer vterque aditus, & firmati fontes ad patibulum ducti. Ad tollēdum disſidium ciuitatem inter ac proceres regni, non parum momenti habuit nostrorum opera, fideſque. ex eo maior in multis Societatis fama: ac vicissim multorum nostrum erga Collegium beneuolentia. eam cùm sæpe alias experti sumus, tum superiore anno, in nostro Prouinciali conuentu. Eleemosynæ nomine plus mille aurei contributi. Obiti etiam pagi vtroque anno, sed maxime priore: decem enim sacerdotes adierunt populos plurimos, ad radices ac latera montis, qui ab Iacca peruetere vrbe nomen inuenit: repertique, siue

quia deuij, siue quia incurioſe habiti, fere inculti. Ergo in hoc vnum ibant noſtrorum dies, in hoc etiam plerumque noctes: hoc opus eorum erat, hæc cogitatio, vt, quantum fieri poſſet, omnes ad pietatem excolerentur. in quodam oppido, vnus, qui præter ius faſque magnam pecuniam collegerat, publica præconis voce pronunciari iuſſit, quæcumque fraudaſſet, reſtituere paratum fore. alter adductus, vt in templo coram populo, quam ficti criminis infamiam aſperſerat ſacerdoti honeſtiſſimo, ingenua confeſſione deleret, in hos omnes populos introducta cõſuetudo, vt Curiones, cum antecedentium puerorum agmine per vias publicas, religionis rudimenta diebus feſtis in templo exponant. Sacerdos vnus miſſus in natalem patriam refouẽdæ valetudini, non inutiliter ibi cõmoratus, adduxit ad perceptionem Euchariſtiæ omnes, qui idonei eſſent: octoginta audijt de peccatis totius vitæ; alearum luſus, & iuriſiurandi peruerſam conſuetudinem expulit: ſimultates extinxit: ſacerdotem polluentem dignationem ordinis ad emendatiorem vitam reduxit: nonnullis ejiciendarum pellicum auctor fuit: Bacchanaliorum inſaniam repreſſit. Ac ne multis optandum erat vnum ægrotaſſe corpore: vt dum dat valetudini operam, conſaneſcerent animi multorum.

BIL-

BILBILITANVM, ET GANDIENSE Collegia.

BILBILI, primo anno vndecim: secundo plures. illo, ingens imber lapidum (verba hæc sunt e capitibus transmissis) ac flumina num inundatio segetes ac vineas corrupit: secundum hæc, communis quædam morbi vis mirandum in modum ciuitatem afflixit. Non defuere nostri morientium auxilio, decumbentium solatio; diuinaque prouidentia factum, vt quo prodessent pluribus, nemo ægrotaret. Altero anno, ex anniuersarijs concionibus ieiunij maximi, mira confessionum generalium multitudo. Calēdis Octobribus diē suum obijt Rodericus Zapatus ab eleemosynis Ecclesiæ Cæsarauguſtanæ, & a consilijs Philippo regi, nostri ordinis, dum viueret, studiosissimus: quod & ostendit in morte, cum heredem Collegium ex asse fecit. ita, vtroque anno, in illa tristitia temporum, nihil defuit nobis, superfuit potius aliquid, quod in egenos deriuaretur. Crescit Congregatio discipulorum numero, ac virtutum exemplis. Bis excursum in loca vicina, in quibus omnes fere incolæ animas confessione purgarunt.

AT GANDIAE non pauciores triginta. Priore anno omnium spectata virtus, cum diuturnæ ac permolestæ tertianæ febres in

hanc vrbem incubuerunt: vt cum sociorum numerus non esset satis, Valentini accurrerint in partem laboris: ac prope inter eos certamen esset industriæ non inutile ægrotantibus. omnes conualuere. In hoc Collegio Seminarium est nostrorũ Græce Latineque discentium, quæ alios doceant, magna non solũ spe, sed specie profectus. e scholis posteriore anno in Societatem admissi tres. in alia Cœnobia plures. Nostræ professionis munera nihil intermissa populis ad pietatem informandis, audiendis confitentibus, nodis dissoluendis, componendis rixis, inopibus, quorum hic magna copia, vel ex nostra re tenui familiari, vel ex aliorum liberalitate (in quibus Dux Borgia enituit) copiose sustentandis. Nec finitimi pagi (hi plures numero sunt) sacerdotum nostrorum opera caruere. Neophytorum agmina (eorum proles, his locis, in dies succrescit) instructa ad Christianam doctrinam. opus magis in rem solidum, quam splendidum in speciem.

DOMVS PROBATIONIS TARraconensis, & Gerundense Collegium.

TARRACONE vndecim, duodecimue, non dum enim alendis Tyronibus idonea domus. itaque persequemur breuiter cũ alijs

Domi-

Domicilijs cõmunia. Virgines duæ, quæ apud nos sacra vsurpabant, abdiderunt se in Dei penetralia, quo liberius relictis omnibus vni famulentur. Viros inter magnæ auctoritatis, odiorum semina, quæ creuerant ex mutua diuersis temporibus scloporum displosione, nostrorum conatu, ne fruticentur amplius, euulsa. Priore anno Calendis ipsis Ianuarijs illustrissimus huius vrbis Archiepiscopus operatus in nostra æde, apud nos familiariter prãsus, sub finem, cum vario sermone relaxantur animi, sexcẽtos nummos argenteos Patri Rectori in manum dedit, totidemque pollicitus est in menses singulos, ædificationi promouendæ: quæ posteriore perfecta demum est, & peristylijs peregregie ornata. Ceterum, quod semper metuebatur, ne vitium domus, rimasque paries ageret, accurate prouisum. Conciona-tor ieiunio quadraginta dierum sic probatus est, vt in alterum annum communi consensu ordinum flagitetur. Instituta studiosorum Sodalitas, auctaque indulgentia summi Pontificis: quã Episcopi quattuor, qui ad synodum conuenerant, sua præsentia honestarunt: iidem cum Archiepiscopo nostro apud nos cibum sumpserunt, audieruntque pomeridianam Latinam orationem de Sodalitatum causa, & fructu: quam ita laudarunt, vt gratias agerent dicenti.

GERVNDAE circiter viginti. Hic quo-

que simpliciter pauca dicemus. quædam enim satis est indicasse. eadem extiterunt, quæ in alijs Collegijs, more institutoque maiorum, Societatis officia, siue infirmus, siue inops, siue puer rudis implorauerint opem. Iis, qui carcere attinebantur, pæne fame morientibus subuentum emendicato cibo. Vtroque anno post Philosophiæ decursa spatia in Gymnasio nostro, in templo grates numini actæ: perceptaque Eucharistia ab ijs, qui desudauerant in cursu: a quibus & epulum vinctis datum, pecuniaque in eleemosynam collata est. Concio nes in æde nostra, alijsque, frequentes iuxta, vtilesque. Crebrum sacramentorum vsum auxit Iubileum Pontificis: quo tempore sacerdotes duo in propinqua loca dimissi ea rettulerunt, quæ intelligi magis, quam legi decet.

COLLEGIVM BARCINONENSE.

VIGINTI quattuor anno priore: altero excreuit numerus ad quattuor & triginta. Pestilentia, de qua proxime memoratum, abeunte cum fine anni, ad vrbem qui diffugerant, & nostri ad intermissam curam docendi reuerterunt, reuocata interim mysteriorum celebritas, templique. Catechesis Christiana pueris restituta, iubente Antistite ex vrbanis elementarijs accessione facta. Scholæ Theologicæ aliquanto serius repetitæ, tertio

nonas

nonas Martias: citius tamen aliquanto, quam in Academia publica. auditores centum viginti quinque. Sodalitium beatissimæ Virginis amplius factum: decem supra cẽtum posteriore anno censi. Priore Septembri exeunte triginta viri huc appulere binis triremibus Turcicis onustis gaza: desertores ipsi olim veræ religionis, mox pœnitentia ducti, diuina ope captiuorum auxilio, interfectis hostibus quadringentis, sese ex eorum, dæmonisque potestate eripuerant. reformati omnes, labore nostrorum, propter linguarum varietatem, non paruo: sed respondit fructus: expiati animarum sordibus, refectique pane cælesti, magna sua cum lætitia, & gratulatione ciuitatis, in suam quisque patriam rediere. adiuti a sacerdotibus duobus pagi compluſculi felici excursu. Atque hæc fere anno priore. Posteriore admissi in Societatem quattuor. Theologiæ candidatus vnus optimæ spei adolescens. in nosodochijs, in carcere, in lectulo ægrotans, nemo nostram operã frustra desiderauit. Extrema Quadragesima Galcorandus Borgia Montesianorum equitum magister, Patris nostri, piæ memoriæ, Francisci germanus frater, in nostras ædes sese abdidit, vt in se ipse recederet, ac diuinis rebus semotus a strepitu vulgi commodius vacaret. visus est se comparare ad mortem, quam postero anno obijt. Nobilis fidem virgini datam fallebat: is, cum pau

eis ante obitum diebus, vno e nostris interprete, eam vxorem duxisset, magnas contentiones sedauit. Excursio in pagos, & aliquot praterea oppida, vicosque Pyrenei agri, non inutilis visa. Pax conciliata quodam in oppido, cui non nisi bella cordi. reddita quæ bona fide non habebantur. instituta frequens sacrorum vsurpatio capit in dies maiora incrementa. Hinc exortum fundandi Collegij studium oblata pecunia, & vtensilibus domus: res vtilis genti intestinis odijs iam diu laboranti. Nobiles viri duo, qui annos aliquot fuerant factionum duces, remissis vltro citroque iniurijs, fœdus amicitiæ inierunt. alter eorũ adeo in melius mutatus, vt, absque vxore esset, vel assentiente illa, libenter in Cœnobio consecraret se Deo, & fortasse apud nostros: quibus res suas omnes reliquit Collegio extruendo, si sine liberis decesserit. Bulbastrensis Episcopus, in cuius diœcesi oppidum est, de oppidanorum studio instituendi Collegij recepit ad Regem Catholicum litteras daturum. Redeo domum. Toto anno bis, ter Quadrageſima, quot hebdomadibus, repetita in templo nostro consuetudo flagellorum, vno e nostris breui aliqua narratione veteris historiæ, quasi virtutẽ accendenre. Sacerdos vnus totius anteactæ vitæ confessiones quadraginta excepit, ex quo spectes aliorum numerũ, qui in eadem opera assidui. Ex ijs, qui sociis no-

noſtris vtuntur, in varijs familijs ſe Deo man-
ciparunt, amplius viginti. Horum vnus Ca-
puccinorum ambitor, vt voluntatem ſuam
apud illos expoſuit, in regreſſu ad vrbem a
mulierculis duabus, ni potius a dæmone ſub
nota forma, blande appellatus, poſtmodum
etiam tentus manu iniecta, turpis flagitij ma-
culam pedum celeritate victor effugit. Virgo
clara genere, pridie quam a parentibus viro
deſponderetur, virginitatis tuendæ ſtudio, mu
tato habitu ad beatiſsimæ Virginis in Serra-
to monte ædem contendit: hic proſtrata an-
te aram vouet perpetuam pudicitiam obni-
xe: dein re tota ſacerdoti noſtro Barcinone
detecta, data opera eſt, vt tuto honeſtoque lo-
co ſeponeretur. Ceterum, Ilerdæ etiam qua-
draginta diebus ante Paſcha ſollemnis ieiu-
nii, concionum, confeſsionum, Catechiſmi,
aliorumque munerum non exiguus fructus
fuit. pacificati viri nobiles duo, e quorum ſi-
multatibus magna incommoda metuebantur.
e iuuenibus, qui in ea operabantur liberalibus
ſtudiis, iuris ciuilis ſtudioſi multi in varios
religioſorum ordines, Theologi duo in no-
ſtrum admiſsi.

BALEARICVM & TVRIASONENSE Collegia.

VIGINTI quinque, dein viginti duo Ba-
learibus. Annus prior peſtiferum Autum-
num

num toti insulæ inuexit, cum strage multorum: nostros, quæ fuit Dei clementia, reliquit intactos. Vigent studia litterarum. additus professor Philosophiæ, alter Humanitatis, aucto discipulorum numero cultuque. Rhetoricæ ac Poeticæ nō raro specimen datum, cōuestitis parietibus ingeniorum pulcherrimo paratu. ex his in nostram familiam quattuor vno anno adsciti, in alias aliquot missi. Sodalitas Dei matris, ne festis quidem diebus feriatur: adeo crebra est exercitatio habentium orationes, ac publice disputantium. Insulanorum non parua erga nos beneuolentia: exædificatum eorum liberalitate Collegij mē brum, magno cōmodo nostrorum. Hæc inter, conspecta etiam alia munia Societatis. Verba facta Quadragesima tota primario in tēplo: nec transiere cum plausu, se insinuauere cum fructu. mulieres aliquot a meretricio ad sacramentorum frequentationem traductæ. nō minor vtilitas fuit ab exponente doctrinam Christianam. Carcer & publica pauperum domus singulis inuisuntur hebdomadis, & absoluuntur permulti nexu animorum. Reliqua exigere, quæ sunt communia, non necessarium reor.

TVRIASONENSE Collegium nouum est, vbi, aut quale, quoniam nunc non accepi, perscribent post hac alij, maiore otio, accuratiore stylo. Huc, euocati nostri ab Epi-

scopo

scopo, venerunt septem, in his quattuor sacer dotes: tres assidui in concionibus apud vrbē, ac suburbanos pagos. Fidei elementa nouus his locis docendi vsus magno clamore homi num ac fauore exceptus. Excitati pauperes in Xenodochio ad patientiam, firmatique con cionibus. Iuuentus litteris dedita ad pieta- tem, & castigationem corporis inuitari cœ- pta. Philosophiæ theses defensæ a populari a- dolescente in æde summa, vno e nostris quasi vindice in dissoluendis nodis, magna omniū voluptate. Templi futuri ornamenta, & supel lex varia in dies augescit. nimirum hæc initia Collegij in magnam vtilitatē ac speciē ituri.

SARDINIA.

ARAGONIAE appendix Sardinia. Quattuor diuersa per loca socij octo su- pra centum. Sassari quadraginta tres. Cara- li in Collegio triginta: in Domo Probationis viginti. in Ecclesiensi, & Algarensi octoni. Adsciti in Societatem sex. Tres excessere e uita. anno inquam priore. nam de posteriore nihil habeo.

COLLEGIVM SASSARITANVM.

TERTIVM inchoatum Sodalitium Dei genitrici sacrum, magno ciuium bono.

Do-

Dominica proxima Quadrageſimæ initium dedit. ita quos dies alii indulgentiæ corporis, Mariani ſodales animorum exercitationi dedere: vt uix quemquam inuenires extra limen Collegii. et peruagata eſt Sodalitii fama, in reconciliandis diſſidentibus iam vtilitate perſpecta. E concionibus confeſsionibuſque fructus illi ſollemnes. In promulgatione Iubilei ter mille communicarunt. reſtitutum æs iniuſte alias retentum. rettulit vnus aureos ſexcentos ſexaginta ſex. a turpi mulierculārum conſuetudine aliqui ſe ſubduxere. virgo votum caſtitatis amplexa. altera ambitioſo corporis ornatu ac pulchritudine illex multorum cupiditatis, vt nec ipſa ab ſummo periculo longius abeſſet, tranſtulit ſe ad animi cultum, & amorem Dei. Frater ac ſoror a mutuis ſimultatibus ānorum, quattuor abſtracti. Vinctorum corporibus animiſque perſæpe vtiles viſi ſumus. Concionatores quattuor diebus verni ieiunij, duo etiam in flexu æſtatis, multos luſtrauere pagos, ſerentes Dei verbum, ſimulque manipulos reportantes, Cohibita peccandi licentia: pacatique diſcordes. hæc, & alia ſimilia. Ceterum occurſum eſt malo tumenti, ſi adhibita contatio eſſet, magnam perniciem allaturo. Venerat in hanc vrbem ex regione externa adoleſcens annorum ſeptemdecim, manu & artificio ægre vitam tolerans (erat vitriarius) deformi corpore,

re: verum eo acumine ingenij, tantaque facundia in tenui licet panno (vt res postea docuit) dæmone vim suggerente & verba, vt omnibus ferme miraculo esset. Dum audiretur cupide a multis, & conciliasset sibi amorem vulgi illa profluentia loquendi, interiaciebat quædam, propter quæ præstabat illum esse eliminguem, aut eos surdos, qui interessent. parcam ego quoque, ne ea enuntiem, auribus uestris. Lutherum diceres, breuique exitium, si assensores habuisset, insulæ totius. Sed diu non latent scelera. Vna ex iis quæ aures garrienti dabat muliercula, vt sunt fere omnes faciles inanibus, in sacerdotem nostrum incidit: in sermone fundit verbum paulo insolētius, quā vt existimares fortuito lapsum. hic latere anguē ratus noster: nec res fefellit: requirēdo cognoscit arcanam doctrinam, atque eius magistrum. re delata ad fidei Quæsitores, reus cōprehenditur, nec confessionis solum remediū, sed & pœnitentiæ libere complexus, quam expugnatum temerarius ibat, respexit Catholicam fidem.

COLLEGIVM CARALITANVM, & reliqua.

TENTATIS fere omnibus morbo, enituit laborantium patientia, & caritas ministrantium. defuncti sacerdotes duo, fere co-

lumi-

lumina Collegij, Georgius Pasſius,& Antonius Montanus. Luctuoſus vtriuſque obitus omni hominum generi, ordinique; id facile diſcerneres in certamine mæroris. Ceterum ad communes exercitationes Societatis accesſit hoc anno, neceſsitate ſuadente, procuratio pauperum, ne fame conficerentur. Collectis ditiorum liberalitate eleemoſynis præpoſitus eſt vnus e noſtris, remque prudenter geſſit, cum admiratione omnium, ſine vlla querela. ſtudebat noſocomio præcipue, et cuſtodijs publicis: quod erat turbæ precario victitantium, ad ſex menſes de Collegio victum petebat: ij ducenti initio, mox valeſcente inopia, & confluente vicinia, numerati trecenti ſeptuaginta: quorum etiam animi paſcebantur. res omnino vtilis, & procurator acceptus: vt multi propterea large ſubmitterent, quod in egenos tribueretur, egit idem cum magiſtratibus vrbis, quod alioqui difficile factu videbatur, vt annuus conſtituatur cenſus pupillorum ſuſtentationi, hinc multorum ſubleuata egeſtas, & peccandi in pluribus occaſio oppreſſa. in æde maxima paræcijſquæ de rebus diuinis ſermones habiti. totius vitæ ſordes aperiendo abſterſere quamplurimi. Pagi interim non neglecti: hoc in opere, præſbyter, qui Archiepiſcopi imperium detractabat, noſtrorum hortatu errarum agnouit, ſeque in vincla ultro coniecit, unde & Antiſtite placato breui ere-

ereptus. A prima adoleſcentia quidam rixis exercitus, exul errabat: hic quoque ad frugem reductus noſtras ſcholas frequentat. Mulier duobus amiſſis liberis orbitatis impatiens ſe ſe dæmoni addixerat: hanc prudenter allocutus ſacerdos ad ſaniora conſilia inflexit. Duo qui propter diuturnum litigium agri diuortium fecerant animorum, ad concordiam & pacem reducti. Conſultum pauperibus, ac publico eorum hoſpitio, ut meliore cultu eſſet.

PROBATIONIS Domus eodem malo æque affecta, ſed ſine damno defuncta eſt. Inter eos, qui ſe nobis adiunxere, ſingularis fuit unius cõſtantia. Viduæ matri unicus erat multorum cognationibus innexus: vt ad nos animum appulit, ita ægre latum ab omnibus, ut auunculus, qui tunc Romæ uerſabatur, rem ad Pontificis Vicarium deferret; ſeductum adoleſcentem blanditijs, & alia id genus calumnians. Placuit Magiſtro noſtræ Societatis filium ad matrem remitti: ut ipſa, cognatique de eius conſilio una cognoſcerent, hic arcti complexus, et, quaſi receptus poſtliminio eſſet, gratulatio: dein, ut immotum videre, verſæ in dolorem lacrimæ, ac preces: quæ dum fruſtra funduntur, ac teritur tempus, pius adoleſcens, cæleſtium cupitor, procidens in genua, omnibus coram, improuiſo auſu, ſed opportuno, clara uoce, uotum uouet immortali Deo, ineundæ Societatis; quo uerbo præcifa

ſpe

spe omnibus ut mutaret aliquando cõsilium, & castigato fletu parentis, ad inceptam Christi militiam animosus tyro reuertit. Sunt eadem in domo veterani aliquot, & in externorum utilitatem se effundunt. Mulier a laqueo, quidam a desperatione uitæ, quemadmodum loquebantur ipsi, ut renuntiarent curis mundi. ad spem vitamque meliorem reducti. actum cum marito, ut uxori, de qua interficienda cogitabat, satisfacienti ueniam daret. Multorum animi inuicem pacati. Fraterna duorum odia restincta, altero ex ijs impulso, ut sponte peteret alterius complexum: et nunc mutua beneficentia successit in iracundiæ locum.

IN ECCLESIENSI, Catecheseos, concionum, confessionum, &, in hac caritate annonæ, sustentationis pauperum, non mediocres fructus. Aes male partum dominis redditum. Pax primarios inter viros eo vtilius constituta, quo maius periculum imminebat.

IN ALGARENSI eadem. Grammatices scholæ progressio non pœnitenda. Concionatus vnus quadraginta diebus ante Pascha in principe templo: neque ostentauit strepitum vocum, sed vim spiritus & ardorem, qui in eo loquebatur. factum proinde, vt vitia non excusauerint plurimi, sed excusserint, magnoque animo ab se eiecerint, tamquam non amplius reditura.

PRO-

PROVINCIA CASTELLANA.

NVMEROSA Prouincia, siue Domicilia spectes viginti: siue socios supra quingentos, viginti anno priore: poceriore, sex. Id causæ fuisse redo: quod illo acceptis in Societatem undecim, Deo redditi fuere sedecim. Altero autem anno, etsi De sto redditis vno & viginti, viginti sex accepti fuere, in Indias tamen missi octo, ita minor aliquanto factus est numerus; vim suam semper retinente fructuosa opera nostrorum.

VALLISOLETANA Domus Professa.

NVMERVS sociorum fere qui alijs annis: circiter quadraginta. In instruendo perpetuis concionibus ad pietatem populo, audiendis, sacro Christi corpore reficiendis pœnitentibus, instituenda pueritia ad religionis præcepta, in vinctis, ægrotisque in valetudinario inuisendis, edocendisque, in adiuuandis ijs, qui in lectulo patibuloque moriuntur, sollemnia officia. Atque, vt aliquid excipiam,

mulieres quattuor a lustris ac libidinibus extractæ. Aliæ non pauciores, quæ incumbente egestate in castitatis proposito vacillabãt, nostrorum hortatu, ac liberalitate optimæ fœminæ Magdalenæ Vlloæ in suscepto sapienter consilio firmatæ. Piorum Congregatio, quam adumbratã proxime scripsimus (Christianæ caritatis officium eius, nomen Annutiatæ Virginis) priore anno a Patre nostro Generali misis litteris Apostolicis constituta est. ad eam non nisi viris expertæ virtutis aditus patet, ij iam sexaginta. inter se distributa munera habent. pars Xenodochij curam gerere: alij visitare in carcere detentos: sunt qui ignauam plebem ac male feriatam, diebus sacris officij commonent, adducuntque ad Christianum opus ac munus. hi mulieres a meretricia arte abducunt aut cogitata, aut etiam exercita. illi denique alijs rebus curam intendunt, prout quemque ducit studium aut voluntas. magna ab omnibus in publicum vtilitas, priuata diligentia. Non omittendum sodalis iuuenis exemplum. Cum ad Societatem nostrã, quam expetierat olim, non fuisset admissus, totum se diuinarum rerum meditationi, castigationi corporis, procurandæque proximorum vtilitati dedit. modico ipse ac contempto corporis cultu, misericordia tantum sumptuosus erat: ea demissione animi, ac modestia sermonis, vt sanctimoniam spiraret: non formidare

peri-

pericula, non rumusculos vulgi, non obtrectationes maleuolorum: dum per multorum beneficia diuideret operam ac pecuniam suam. Obibat noctu interdiuque vrbem, siquem inueniret debilitato corpore, aut iacentem per vias, implicitum manu, aut, si opus foret, subla tum humeris, domum suam inferebat, aut in Xenodochium fortasse: sic vt eius curam non desereret. ita porro libens ac sedulus in hoc ministerio erat, vt marcidas ægrorum cicatrices, & purulenta vlcera exugeret, lamberetue lingua, genuflexus, non modo sine stomacho, sed cum animi voluptate. quibus tamen in officijs, ne tantulum quidem a sacerdote discedebat, qui ei a confessionibus erat: donec tandem, bonorum magis dierum plenus, quam multorum, ad Deum concesit, mille fere aureis domui nostræ relictis. voluit nempe intelligi Societatem nostram etiam morienti curæ fuisse. Lustrantur interim & pagi, oppidaque a nostris, magnam aliis commodum pariente eorum labore. priore anno, notum oppidum a sancti Sebastiani nomine fructuum primas tulit. nimia iuuenum libertas, qui otio desidiaque corrupti dies in lusibus, noctes in conuiuiis ac saltationibus consumebant, coercita militum lasciuia repressa. ablata multis in rebus illecebra peccandi. inter matrem ac filios, qui exulabat amor præter naturæ ordinem, ac reuerentia reducta. Catechesis instituta ma-

gno concursu. At narratio exemplorum, cuius finis voluntariarum plagarum crepitus, sic accepta vulgo, vt præ audiendi desiderio nullum se sponte cædendi tædium esset. Hoc vsurpatum in singulis fere domiciliis satis erit semel indicasse. Cœnobium in eo oppido Dominicanorũ satis nobile: a quibus & publice & priuatim magna erga nos beneuolentiæ signa. Oppidanis iniecta cupiditas Collegij. Eã ad rem vnus e primoribus nouem aureorum millia spopondit. Anno sequenti, oppidum aliud sacro Domini Aduentu ac Quadragesima salutaribus præceptis instructum. in amorem mutuum rediere inimici aliquot. mulierculæ respexere amissum decus pudicitiæ. Sed nusquam alibi magis cognita sociorum caritas, quam vbi necessitas maxima erat. grassabatur populariter morbus, multisque absumptis languebant officia ministrantium. at nostri (duo erant) ita ardenter exercuerunt munera pietatis, vt eos existimarent ægri diuino prouisu missos, ne in tanta sæuitia mali auxilio aut solatio carerent. quocumque se ferrent, vti cælestes medici, communi gaudio & faustis acclamationibus excipiebantur. gratũ id quoque Episcopo, vbi, quod auditione acceperat, oculis vsurpauit. Ceterum posteriore anno absolutum est templum magna gratulatione omnium: die sancti Matthæi consecratum est tanta lætitia frequẽtiaque, quã-

ta

ta cum esse solet maxima. huc Collegium Ca
nonicorum, huc senatorum cœtus, huc lectis
simus numerus procerum vrbis, huc religio-
sorum fere omnium ordines, plurimæque So-
dalitates vno agmine, vt e veteri æde in no-
uam sacrosanctum Christi corpus Sanctorũ-
que reliquias sollemni cærimonia inferrent.
& erant uiæ circum vestitæ peristromate, ele-
gantiumque emblemate carminum visendo.
nec deerant certis interuallis dispositi arcus,
araeque collucentes, pulcherrimo instructu.
vt propius ventum est, exierunt patres nostri
excepturi pompam, inducturique in templũ:
quod interea plenum aduentantibus splendi-
dissimo ornatu, insigni vocum suauitate ac
Musicorum concentu personabat. vt collecta
oculorum voluptas auriumque vna animos
inundaret. sequebatur populus admiratione
satur: nec tam facile oblitus est, quod tam
iucunde semel aspexit. frequentiam auxit Iu-
bileum eo ipso tempore ad quinque annos in-
dictum Sixti Quinti Pontificis maximi cõces-
sa. ita ex noui consecratione templi noua fa-
cta est ad sacrorum venerationem accessio.
Sacra etiam supellex aucta. Vir nobilis, cum
pro fecunditate vxoris argenteam pyxidem
uouisset magni ponderis, liberos suscepit.

VALLISOLETANVM & ANGLICANVM Collegia.

QVADRAGINTA in Valliſoletano Collegio, dein triginta quinque. in Anglicano ſex. breuiter Valliſoletanum expediã. Ad reliquas ſcholas acceſsit, priore anno, explicatio Ariſtotelis. Ex Virginis Sodalitio nõ pauci in varia Cœnobia ingreſsi.

AT ANGLICANVM Collegium Catholici Regis auctoritate, ſummaque regij Senatus, & Quæſitorum fidei voluntate proxime inſtitutum, nuper auctum eſt collegarum numero (ij iam quadraginta) annuoque vectigali: mille quadringentos octoginta in ſingulos annos Rex ipſe peramplo diplomate aſsignauit. Apparere cœpit fructus. Vndecim ex eo numero ſacerdotes ſpectatæ præter ceteros pietatis ac doctrinæ in Angliam miſsi: e quibus alii per aduerſa tempeſtatum ægre ad terram appulſi: in ſæuiores homines feris fluctibus alii incidere: comprehenſi in portu, mox dimiſsi, non ſine numine. permanauit fama ad reginam eiuſq; ſatellites. graue & atrox edictum intenditur in eos, qui hoſpitio acceperint, aut venientes non indicauerint. Exploratores interea diſperguntur per itinera & vias, inquiſitores circum domos potentium, per caſtella & vrbes, vt ne detur ingreſſus aut latebra: ſed peruene-

uenerunt, manentque adhuc tuti, Deo custodiente: et qui formantur in Collegio, cogitatione ipsa periculorum, animosiores facti: parati omnes, nulli labori parcere, sanguinem ipsum profundere, dum aut vita propagent, aut interitu testentur Catholicam fidē. quāquam grauia etiam pertulere multi terra marique, cum huc iter intendunt. vt minus mirum videri debeat octo ex iis anno extinctos. Vnus, cui Iustiniani nomen, optima indole animi atque ingenii, annum cum ageret septimum decimum. captus ab hæreticis in Gallia, habitusque in subterraneo vdoque loco decimum fere diem in tenebris, ac morti proximus, non inedia solum, sed multo magis quotidie admoto gladio faucibus, ni desereret religionem, omnia magno animo contempsit, dum tandem huc elapsus, paucis post diebus reperto fine viæ ac laborum vitæ, feliciter quieuit. Aluntur autem in hoc Collegio aliquot adolescentes ex Anglicana prima nobilitate. venerunt omnes sponte. at fratres duo germani (vigesimum tertium maior agebat annum, minor septimum decimum) capti ab Hispanis cum Prætoria naue, non procul insulis, quas Tertias vocant, vbi de Collegio inaudierunt, huc se conferunt, vsique diuino beneficio, veram complexi fidem maluerunt cum æqualibus institui in spem martyrij, quam paratam iā nauem in patriam con-

scendere, gratuiti reditus (si hoc potius vellent) a clementissimo Rege potestate cũ aliis facta. Idem fere animus Anglis adactis ad triremes circiter nonaginta ad hunc modum. Octo ex illis, quos dixi sacerdotes in Angliam missos, e Gaditano littore soluerunt: eos deduxerat Pater Robertus Personius Collegii Rector: offendit is eodem tempore inter Hispanicas triremes catenatos Anglicanos nonaginta: nempe bello captos: eosque (miserebatur enim hominum ac ciuium) cum permissu eorum qui potestatem habẽt, quater, aut quinquies alloquutus esset, ac docuisset modum procurandæ animæ salutis, ita permouit dicẽdo, vt lucem veritatis omnes aspexerint. facta igitur Personio potestas eos cũ Ecclesia, vbi absterssissent animi maculas, rite reconciliandi. eo die ornati omnes noua veste indice ordiendæ vitæ nouæ, exceptique lautissimis epulis a Præfecto maioris Castellæ: quibus ipse, cum alijs uiris illustribus, ministrauit ad mensam: nihil inferius dignitate sua esse ratus, quod ad gloriam pertineret Catholicæ religionis.

SALMANTICENSE, SEGOVIENSE, Medinense, Collegia.

SALMANTICAE fere sexageni. In communibus non immorabor. Rixam inter proceres

teres duos & quasi decretoriam pugnam vnus e nostris d iremit. resarcita inter alios duos amicitia, quam disciderat colaphus ab altero impactus. Commune etiam illud, quod quadraginta ijs diebus, qui sollemni cærimonia Paschale tempus antecedunt, ter hebdomada pium enarratur exemplum, ac propterea retinendum, nisi affluentium multitudo supergressa fuisset morem communem. Contigit aliquando, vt nobilis vnus, fine exempli, procumbens in genua a sacerdote petierit medicamentum animæ morborum. Oppida aliquot a duobus in tradendis elementis fidei percursa, magno labore docentium, maiore discentium bono. Hæc priore anno. Altero, tredecim in nostrum ordinem adscripti: aliquot alios propter angustias ruinosæ domus differre coacti sumus. Tres e vita migrarunt: in quibus, Pater Franciscus Ribera admirabili vir ingenio, ac Theologiæ præclarus in primis: eam sedecim annos in hoc Collegio docuit: testes egregij libri iam editi in vulgus: tanto minus eius fama cuiusquam testimonio indiget. addam hoc (quod et scire erit vtile) tanta fuisse virum religione, &, quod consequitur, demissione animi, vt nō solum adiunxerit (quod quidam difficile esse opinantur) sed etiam subiecerit pietati doctrinam.

SEGOVIAE, super viginti, quattuor, aut septem. Posteriore anno sacerdotes duo, & fra-

&, frater Latinæ linguæ professor defuncti. E discipulis non pauci in varijs religiosorum ordinibus Deo nomina dederunt. Multorum reconciliationem, restitutionem æris alieni, adiutos, qui in carcere ac valetudinarijs tenebantur, qui admissa scelera capitis pœna luebant, aliaque id genus præstita, suburbanam denique villam excultam Quadragesima, experta cum esset ciuitas audissetque, magna voluptate suspexit.

MEDINAE, duodetriginta: dein vero triginta duo. Priore anno in ciues, posteriore, in nostros grassatus est morbus: ergo in illo caritatis, in hoc & patientiæ specimen datum: nemo fere non ægrotauit. Pater Antonius Laresius excessit e vita, designatus regimini Collegij Abulensis: in Societate expleuerat annos circiter quadraginta: mira dexteritate in cõciliandis animis virorum illustrium. fuit omnibus ordinibus vrbis mors eius acerba: biduoque data opera funeri celebratione sacrorum. in domestica tamen ægrotatione, non defuit vnus, qui quotidiana cura lustraret oppidum, vt indigentibus opem ferret. E Sodalitio sanctissimæ Virginis duodecim delegere sibi religiosam vitam. Sodalitium autem duplex: alterum expositos liberos a parentibus alendi onus suscipit: alterum prælata Cruce diebus festis conuocat pauperes ad sacrum, & largitur stipe. nec deest benignitas

Abba-

Abbatis (nimirum illius, de quo olim scripsimus primis nostris annalibus) in eis a peccato absoluendis, sanctaque pascendis Eucharistia temporibus certis. Aemulatio porro harum Sodalitatum in rixam duos accenderat, quæ anno priore a nobis extincta est, magna gratulatione ciuitatis. redintegrata etiã amicitia duos inter mercatores primi nominis. Meretrix ad Deum conuersa, mox correpta morbo, eodem sacerdote nostro, quo ministro Deus erat vsus, supremam opem ferente, mortua est. Vir illustris abrupit se a seruitio concubinæ, quod tulerat quattuor annos, multorũ offensa. Mitto breuiores excursiones. eminuit enim vna in oppido non valde nobis addicto. edocti pueri rudesque. sed reducta pax inter duos coniuges ita oppidanis grata accidit, vt tria concinnauerint cubicula, sumptusque necessarios decreuerint, quibus sex e nostris in excursione simili sustententur. Ceterũ in hoc Collegium, conuocato cœtu, e Prouincia, Patrum, quæcumque necessaria essent ciues abunde suppeditarunt: quin & perspecta vtilitate e studijs litterarum, vicenos quaterternos tritici modios adiecerunt ad aliquot annos.

PALENTINVM, ABVLENSE, Burgense, Locronienſe.

PALENTIAE viginti octo. Summam accepi tantum anni prioris. Excultinon pauci meditationibus Societatis: inter hos vnus initiatus ſacris octoginta aureos in bibliothecæ incrementum dedit. intra, extraque oppidum auditi multi de tota vita. diſcordiis aliquot finis impoſitus. vxor fugitiua ad virum reducta. oppidanorum erga nos beneuolentia in cõferendo tritico ad cibum, argento ad extructionem ornatumque templi, non ignota. In vicinos pagos ad dies quindecim profecti duo. reſtitutus nobis amor oppidi cuiuſdam, qui ſine iuſta cauſa diſceſſerat.

VIGINTI DVO, aut paulo plures, Abulæ. Conciones matutinæ ac pomeridianæ, in templo maximo, in noſtro, in parœciis, in Monaſterijs, diebus ritu anniuerſario præcurrentibus natalem Domini & Paſcha, habitæ frequentes, ac fructuoſæ. corrogata pecunia ſubleuati inopes: ipſique ad officium reducti. adiuti multi, in carcere, in valetudinario, ad ſupplicij locum. ſpiritualium commentationum vſus non defuit: vtilitatem probauit noua viuendi ratio a commentantibus ſuſcepta. mulieres tres a meretricio quæſtu auulſæ. earum vna nuptui collocata. ſimilibus, ſi

quan-

quãdo resipiscerent, vt esset vnde viuerẽt, piorum eleemosyna prouisum: simulque cautum, vt ne aliquæ turpitudini vitæ prætendant penuriam victus.

BVRGIS, triceni. Archiepiscopus nostrorum consilio vsus ac labore in obeunda diœcesi. Seminarium instituit Clericorum, vt sacerdotibus succrescant in Ecclesiastici muneris functionem: vicinum est nostris ædibus: quo frequentius inuisuntur: ea multis causa frequentandi Gymnasij. Informantur ad rationem vtiliter confessiones audiendi homines amplius octoginta. Curiones multi, vt rectius consulant curialibus, restituti ad frugem, institutique præceptis. Ex occasione Catechismi in compitis ac plateis expositi septẽ a peccandi consuetudine reuocati. Cum lustratur diœcesis cum Antistite, multa salubriter effecta: in quibus, & illud, vt tres militum cohortes, quæ nauigandi tempus expectabant, non conscenderent nauim, ni exonerata prius cõscientia recreassent animum pane Angelorum, quem ipsemet Archiepiscopus sua sponte porrexit. Eius erga nos amor vel eo ostensus, quod centum quinquaginta modios tritici largitus est anno priore, at ciuium, quod vnus quingentos aureos, alter, rem omnẽ suam nos habere voluit, anno posteriore, ex quo iam Collegio melius fore in posterum arbitramur.

VICENI SEPTENI Locronij. Perstrin-

stringam, quãdo posterior annus siluit, res anni prioris. Apertæ scholæ, oratione eleganti & eruditis auribus digna præceptore aditum faciente. Sacerdotes quinque exercitijs spiritualibus vacarunt domi nostræ: ad cuius ædificationem attributi aurei trecenti quinquaginta: mille ac ducenti propediem sperantur.

POMPELONENSE, AREVALENse, Numantinum, Legionense Collegia.

POMPELONE, sedecim, octodecimue. Maior, quã pro numero, fructus. ita a magistratu, iudicibus, equitibus, exercitu qui hic in statione, ab omni ciuitate adhibemur, & accersimur. Grata explicatio doctrinæ Christianæ diebus sacris, patria lingua. ad concionem tanta multitudo, vt non templum, non proxima sacella, non via publica capiat minimam partem. Discipulorum magna discendi diligentia, obseruantia in magistros, cupiditas Christianæ pietatis. Ad præscriptum Ignatij Patris ex nobilibus viris exerciti multi, ac de omni vita confessi. Ille aliquot vtroque anno diuersa per oppida, & alicubi dies consecratos Pœnitentiæ ac Decembrem mensem consumpsisse, salubre plurimis fuit. Populi in nos beneuolentia quotidie maior, ac notior. Sacerdos hortum ac vinetum dedit æstimabile bis milli-

millibus nummum. bibliothecam promisit al-
ter post obitum, cuius pretium aurei mille.
Nam res ab vno datæ quarum summa aureo-
rum tercentum, Biblia Complutensia quanti-
uis facienda, ab alio, inter minutiora cen-
seantur.

IN AREVALENSI, noueni. Excitati aliqui ad castimoniæ studium, vnus ab impetu sibi conscisçendæ mortis deterritus, pacati discordes. adiuta ægrorum, qui posteriore anno plurimi fuere, corpora animique, nec deserti moribundi. rustici edocti, quæ sunt scitu necessaria, singulis hebdomadis, die nūdinarum in emporio ipso. Fuit & suus excursionibus fructus. Obijt posteriore anno Ferdinandus Tellus Collegii fundator: ac pietatem illam, qua semper floruit, præstitit maxime in sermonibus ac rebus extremis. Supremum viaticum non in lecto quiescens, sed (fere inuitis viribus) excepit, cum se in pauimentum deiecisse genibus incumbens; illaque præter ceteras cogitatione animum consolabatur, quod Collegium nostrum instituisset nutu diuino, quinque aureorum millia donarat nobis priore anno causa mortis: nunc quadringenos annuos legauit, vt dimidiatam partem tribueremus egentibus, probis alteram ac pudicis mulieribus quarum Dei famulandi studio obsisterent angustiæ rei familiaris.

NVMANTIAE, priore anno viginti-
quinque

quinque, posteriore imminutus numerus, vt duodeuiginti essẽt. In vinctos latior cura, quo ipsi plures. nempe e tota Prouincia confluunt ad triremes damnati. ægrorum multitudini subuentum. milites, quorum vaga in vrbe oppidisque licentia, retenti in officio, instructique. Ceterum excursiones (vt de propinquis fileatur) priore anno institutæ decem: posteriore, obita oppida quinque. hinc confessiones generales vno anno amplius ducentæ. Vnus qui desperatione ac tædio vitæ eo deuenerat insaniæ, vt vltro precaretur, tamquam minores ijs quas ferret, pœnas Inferorum, vt resipisceret, ac spe diuinæ misericordiæ veram lætitiam animo caperet, adductus. Quodam in oppido conglutinatus amor ciuium, quos nescio quæ causa duas in partes pæne distraxerat: vt graue exitium non procul esset. in altero, quadraginta disfidentes reconciliati. neque hoc omittendum, ab vno sacerdote, sesquimense ieiunij verni, peragrata oppida viginti. Accipite specimen fructus. mutuas iras eo interprete triginta posuerunt. eius rei fama vicinos pagos magna lætitia affecit. Ex discipulis nostris nonnulli in aliquot Cœnobiis se Deo dedicarũt. Video paucis multa comprehendi, sed hoc præstat, quam pauca multis ambitiose dilatari. Anno priore spectatissima femina Anna Mendocia, cuius auxilio Societas nostra in hac vrbe fixerat pedem, migrauit e vita.

omnes

omnes suas facultates Collegio donauit: perpetuum seruauit votum castitatis, piasque virtutes enixe adeo coluit, vt non dubites, quin diuino munere adepta sit cælum. mors anteactæ vitæ consentanea fuit.

IN LEGIONENSI, viginti octo, seutriginta. Politioribus litteris dant operam octingenti. Philosophiæ triginta. Casibus conscientiæ centum. adiuti aliquot capite damnati. mulierculæ duæ ad pudicitiæ stuprum remigrarunt. perutile multis fuit amotam occasionem peccandi. montana loca instruendis populis, superata. reliqua cõmunia.

OVETENSE, MONTIS REGALIS, Onnatense, Collegia.

IN OVETENSI vigintiduo, aut viginti. Quis effugiat satietatem in tanta rerum similitudine, nisi nouæ afferantur? Quod rarum olim in hac vrbe, nunc frequentius nihil, quam vt expetamur ab ægrotis. ita, anno poste riore glisscente morbo fuit interdiu noctuque compluribus assidendum. Publicarum custodiarum procuratio aucta, vt nõ desit qui quotidie præbeat cibum. Scholæ, quibus instituuntur sacerdotes ad peccata audienda, frequentiores, quam alijs annis: auxit numerum Seminarium ijs formandis ab Episcopo institutum. Nunc de confessionibus, concionibus, pacifi-

cationibus, Catechismo, alijsque singillatim dicere, fit abuti otio, quo minime abundamus. nam de expeditionibus, illud vnum, multas ac fructuosas fuisse, vt in oppidorum numero admirere tam multiplicem fructum, in fructuum copia satis admirari non possis multitudinem oppidorum.

IN MONTIS REGALIS, triceni. Magna æris restitutio nostrorum hortatu cuidam facta. Sodalitium Parthenium ex variarum disciplinarum auditoribus peramplum. Anno posteriore, quod erat diu expetitum omnium votis, quinto idus Martias templum extrui cœptum. pulcher dies fuit, cum positus a Patre Rectore primus lapis in fundamenta, effundéte se populo in lætitiam, concentu musico, & vi horrifica tormentorum maiorum cælo reboante. Dum illud ædificatur, nostrorum officia se extenderũt difficili ingressu in aspera oppida & inculta. et alicubi, e nostris hominibus nũquam antea quisquam auditus visusue. ita magni cõcursus, siue docerent populum in templo, siue pueros in plateis compitisque, facti. At in Collegio elatus est Pater Petrus Nauarrus, vt eius existimatio ac virtus merebatur, magno omnium dolore.

IN ONNATENSI, decem duodecimue. Concio toto anno in præcipua æde suis diebus. Vnus autem octo annos continuos in hoc oppido concionatus, sine satietate, non

sine

sine fructu. Pater Iulianus post quadraginta sex annorum stipendia, quorum partem aliquam huic Collegio præfuit, sic, vt officiū existimaret esse imperare, non regnum, anno posteriore euocatus est ad mercedem laborum. cum triplicis atrocitate morbi afflicta retur, dedit magnum patientiæ exemplum. Eodem, moritur adiutor domesticorū munerum, post trigesimum sextum annum Societatis: incitauit quattuor, cum decumberet, vt in eamdem cuperent cooptari: e quibus duo admissi.

VILLAGARSIENSIS PROBATIONIS Domus, & Collegium Compostellanum.

VILLAGARSIAE, solitus fere numerus, triginta octo, seu quadraginta. Esse hanc Domum cum Collegio coniunctam olim monuimus. De Nouitiorum studiis nihil admonuimus. De Nouitiorum studiis nihil addam, nisi spectatos satis fuisse in fouendis ægrotis, qui domi plurimi erant. In Gymnasio auditores quadringenti: etiamsi morbi de eo numero nonnihil elimarunt: ex iis, anno posteriore, vnus Societatem optauit. Nec silentio prætereunda est virtus viri, qui a puero inutritus laboribus belli, firmata ætate mitiora respexit: etenim annum natus trigesimum quartum, frequentare Gymnasium cœpit, religiosam sibi aliquam familiam animo despondens: & iam versatur fere cum pueris, simplicitate magis puerili, quam sensu: ardet vehemen

menti cupiditate proximorum salutis: et in Sodalitatem Mariæ Virginis adscriptus breui iudicatus est dignus, qui ceteris præesset: sed ita, vt quamquã ipse se accõmodet ad mores tenerioris ætatis (ex quo diligitur ab omnibus) tamen emineat, vt sodales eum veluti parentem quodammodo vereantur. neque his terminis contentus, porrigit se in commoda multorum. nullus æger fuit in oppido (fuerũt autem plurimi) quem non accesserit, adiuueritque: et aduocabatur passim ab omnibus: aderat ipse, peruigilabat, medicum adhibebat, medicinam de suo curabat: quin & hortum conduxerat, vt haberet ad manus salubres fructus iuicundosque gustui ægrotantium. hoc factum iis diebus, quibus studia intermissa. Vultis alia de hoc nostro discipulo cognoscere? non ita facile reperirem finẽ: sed vno absoluam. Si quem nouit aberrare a regula uitæ, non acquiescit, nisi videat reductum in viam. Quidam concubinæ, quam induxerat domum, consuetudine vtebatur: hoc grauius habebat discipulum nostrum, quod ille erat sacerdos. igitur, huic familiarior factus, exorat partem sibi concedat ædium, in quibus vna habitent. vbi hoc obtinuit, vt excludatur pellex, fecit obnixe. tum vero, voti compos discessit. vbi eiectæ cognitum est eiectorem exisse, clamculum irrepsit ad amatorem non nolentem. at noster maius remediũ ad-

adhibendum ratus, rem aperuit Toparchæ: is mulierculam in exilium agit, & sacerdotem verbis castigatum admonuit officii. Ceterum amisso adiutore domesticarũ rerum, qui multos annos in hoc Collegio fuerat, & præfuerat ædificationi templi, magna iactura facta. par in sacerdote, in templis animatis Deo consecrandis operis indefessi: egenorum pater dicebatur: ita eis victum, vestemque tribuebat collecta stipe. at rarissimi exempli mulier Magdalene Vlloa fundatrix Collegij auxit rem nostram familiarem fundo quattuor aureorum millium coempto. Fons præterea in atrium nostrum deriuatus bis millium impensa.

COMPOSTELLAE, vnus & triginta, postea viginti sex. Misericordiæ Sodalitas restituta, quæ dudum pæne erat collapsa. leuatæ aliquantulum Collegij angustiæ. Vt pueri Latinas litteras a nobis doceantur, trecenos aureos polliciti sunt quotannis daturos, qui Academiæ curã gerunt. ducenos Episcopus, vt diœcesis lustretur sine incõmodo Collegij. Lustrata autem, superiore anno, oppida octo, vbi gens horrida ac pæne siluestris superstitionibus obnoxia, vt illis eiectis se excoli pateretur. aperuerunt plusquam octingenti pectata plurimorum annorum. In vno constituta pax inter triginta. restituta templa aliquot biennio ante ab Anglicanis furijs euersa. Alio in oppido disidebant viri non pauci, qui ma-

gistratu publico fungebantur, duas quasi in partes diuisi: nec facilis ratio reconciliandi. verum cum in Prætorium aliquando conuenissent, eam vim dicendi dedit Deus vni e nostris, vt detestati iras priores, mutuas dextras darent, quo non bene diductam amicitiam iterum coisse optima fide testarentur. Alibi homo ad omne facinus duratus ac promptus, fax erat & turbo illius oppidi: ita impellebat alios incendebatque lingua & exemplo: eum cum allocutus esset sacerdos, permotus est adeo, vt ipsemet postpaulo cõuenerit nostrũ tristitia & rubore plenus: funiculos ostendebat a voluntaria verberatione cruentas: argumentum pœnitentiæ. itaque & veteres culpas confessione oblitterauit, & alios non paucos, quibus auctor fuerat mali, ad rectum adduxit. Fuit & oppidum, in quo auditæ confessiones generales amplius quingentæ. Cœnobiũ vnũ diuinis exercitationibus excultum. Ex harum aliarumque excursionum labore ac sudore plurimo magna seges vtilitatum.

IN BELLIMARENSI sede, vbi utroque anno quaterni, quoniam oppidum est cinctum pluribus pagis, satis sit adscribere, domi, foriſque, strenue atque vtiliter laboratũ.

MISSIONES.

NVNC MISSIONES quædam, sparsim ac breuiter ponantur. Mondonetum

inui-

inuitatu Episcopi (exemplo accepto ab aliis annis) duo sacerdotes profecti. extare cœpit fere continuo fructus. tertia Dominica Quadrageſimæ ad cæleſte conuiuium acceſſere mille nongenti. vir corruptis moribus, audita cõcione, ad uitæ mutationem adiecit animum: quod & ſtudioſe fecit adiumento ſpiritualium exercitationum. eadem ope vſi Canonici quattuor, qui nunc ſunt alijs exemplo. Iuerunt alii Corumnam (oppidum eſt maritimum) ac præter ceteros adiutæ militum cohortes duæ, quæ illa in ſtatione verſantur. bis ad eos hebdomada ſeparatim habitæ concio-nes. eorum vnam audiens quiſpiam eo captus eſt horrore (quem poſtea conſequuta eſt febris) vt decubuerit: dein cum accito ſacerdoti detexiſſet conſcientiam, biduo bonus miles iuſſu cæleſtis imperatoris de ſtatione vitæ deceſsit. At Perrolij (hoc quoque oppidi nomen eſt ad mare ipſum) vbi claſsis magna & inſtructa: antequam nauigaret miles, auctores fuere noſtri, vt ſuam vnuſquiſque animam confeſsione expiaret. prauis aliquot exemplis depulſis, introducti mores boni. mulierculæ ptoiecti pudoris ducentæ abire iuſſæ: triginta locatæ in matrimonio: alijs prouiſum aliter, probato conſilio mutationis vitæ. data opera eſt, vt e centurionibus delectus quiſpiã corraderet quotidie eleemoſynam ad commilitonum inopiam ſubleuandam. Super hoc pe

netratæ terræ aſperæ montibus, ac pæne inuiæ ſiluis: & in horreum Domini reportati manipuli. Vltima fuit expeditio in frequens aliud oppidum, ac propter amœnitatem nobile (cui Fori nomen) diebus quadraginta ieiunij maximi. et quamquam quinque illic eſſent religioſorum familiæ, non fruſtra fuit noſtrorum labor in Euangelijs exponẽdis populo, aut explicanda pueris Chriſtiana doctrina. Illata conſuetudo noua his terris & inſolens, quæ tamen in Domicilijs noſtris Caſtellanæ Prouinciæ nihil fere frequentius, vt certis diebus enarretur exemplum Chriſtianæ pietatis: ſic vt verba ennarrantis exciperentur a verberibus ſe ipſos cædentium, acerbo conflictu. Inuenti permulti, quibus cordi fuit abſtergere criminum ſordes, vel a primis annis confeſsione repetita.

FRO-

PROVINCIA TOLETANA.

VERSATI in hac Prouincia, supra quingentos, superiore anno, sexaginta: posteriore, quinquaginta. adiuncti illo quadraginta quinque, defuncti quattuordecim. de altero neutrius rationis summa perscripta. Hæc, & alia, suo ordine collocabuntur.

DOMVS PROFESSA TOLETANA, & Madridianum Collegium.

TOLETI vtroque anno saxageni: e quibus mortui seni, quasi ex composito æquadi numeri. pertinax enim in vrbe morbus, & nostri, dum alienæ consulunt, suæ salutis oblinoti. neque interim alia Societatis munia deserta. Inueteratæ virorum nobilium iræ, & coniunctorum sanguine altercationes diremptæ. ducendi pueros per vias publicas concinendis cantionibus sacris illicientes ad Catechismum consuetudo reuocata, quæ aliquamdiu erat intermissa. frequentatæ singulis hebdomadis elementariæ scholæ, augendo numero, & faciendo discentium delectu. priore anno

enatæ

enata Sodalitas Beatæ Virgini sacra egregio virorum & virtutum flore adolescit : missiq; decem, altero anno sex, ad varia oppida : in quibus subleuandis, expoliendisque mira omnium fides eluxit.

MADRIDII, primo anno sexaginta sex : secundo, amplius septuaginta. Præter ea, quæ proximis duobus annis ordine scripsimus, cum his duobus communia, plures viginti quattuor ex iuuentutis freto sæculique ad religionis portum se appulerunt, anno posteriore : non definitus est numerus anni prioris. Secundum Paschales ferias percurrerunt plurimi varia oppida partiti laborem. Vrbani septimi, quem eodem pæne tempore auditum est Pontificem esse, ac fuisse, quod eum terra non caperet : mox & Gregorij Quartidecimi sollemnes exequiæ ab Apostolicis Nuntijs celebratæ. Gymnasium, ac Sodalitium crescit. exercitationes litterariæ vtroque anno illustres. at secundo, conceptæ Virginis festus dies ornatus cultusque supra morem cõmunem. Lucalibus, præclara actio, ipsoque speciosa argumento, de Philippo Principe instituendo. Ceterum decorata ædes imaginibus: et domus accessione peramplæ cœnationis commodior facta.

COM-

COMPLVTENSE COLLEGIVM, & Toletanum.

COMPLVTI priore anno duo supra centum: posteriore (nimium quantum decreuit numerus) circiter septuaginta. Toto fere hoc tempore, morbo quodam, qui in vrbē, vicinaque incidit, laboratum est, sic, vt anno superiore, duo & quadraginta simul ægrotarent: decessere tres: altero anno nouem. in his fuit Pater Ludouicus Gusmanius vir antiquæ probitatis. diuina tamen benignitate factum est, vt qui opē ferre ciuibus ægrotātibus possent, incolumes superessent: cum præsertim aliorum Cœnobiorum viri, aut impediti essent valetudine, aut ad sua negotia dilapsi: ita totum onus paucis incubuit: nec quicquam tamen omissum. collecta pecunia subuentum est pluribus, & aliquot præterea adolescentibus, quorum aduersabatur discendi cupiditati importuna paupertas. In varios Deo addictorum cœtus contulerūt se multi expoliti meditationibus pijs. Superuacuum sit breuitatem sectanti adijcere de incremento Parthenianæ Sodalitatis. At scholastici nostri itare cœperunt ad Academiam publicam: id visum est esse gratius in commune, nec inutile rationibus nostris: acuitur nempe ex mutuis congressibus æmulatio discentium, & initur iuuenum consue-

consuetudo, ingenio studioque præstantium, non sterili fructu.

TOLETI in Collegio fere quindeni (mirum hac tempestate) integra omnes valetudine. Discipulorum magna assiduitas, ingenij vis, & (quæ vtrique antecellit) non otiosa sciendi cupido: pietas tanta, vt ardeant plerique studio Deo famulandi. Qui ad altiores disciplinas e nostro Gymnasio euolarunt, retinent institutum menstruæ confessionis. Mariana Congregatio in Xenodochia etiam, publicas custodias, & calamitosas aliquot domos se extendit, aliorum commodo intenta. Oppidi cuiusdam domina miro afflictabatur desiderio mariti, qui in arce detinebatur: huic, opportuno solatio Collegij moderator, & magno auxilio oppidanis omnibus fuit. In alio virum inter vxoremque tam graue extiterat iurgium, vt maritus iræ impotens vulnerarit vxorem. erat vterque splendidæ cognationi innexus: ergo concitatæ ambæ discordi motu: vocatus est sacerdos noster aliquot ante mensibus apud eos concionatus, breuique effecit, Deo propitio, vt deposita animorum contentione placatis coniugibus discordiarum semina eliderentur.

OCA-

OCANIENSE COLLEGIVM.

AD MENSEM vsque Octobrem prioris anni, duodetriginta, cum tantum scholæ essent politioris Humanitatis: deinceps addito curriculo Philosophiæ auctus numerus, & triginta octo fuere. Vtroque anno bini in Societatem admissi. Sodalitas Dei matris (inqua nobilissimus quisque) Christiana præstitit officia multorum inopiæ in carcere laboranti. Mulieres nonnullæ passæ sunt persuaderi sibi, vt acceptis viris in matrimonium honestatem coniugij præferrent liberiori vitæ. Duarũ feminarum, quæ paterna egressæ domo huc se contulerant, periclitanti pudicitiæ occursum. Conuictorum domus aucta flore nobilitatis, & numero. vel ex vltima Hispania huc veniunt gratia disciplinæ. Ex Senatus consulto concessa nobis est via publica, quam complexi muro, cum Collegio coniunximus, perutili additamento. Adita sæpe adiutaque oppida circumiacentia. in vno grauis lis seu cõtentio Monachos inter Clericosque de honore incessus: nec minor inter populares quosdam de nobilitate generis (periculosum vtraque disidium trahebat) nostrorum ope ac consilio dirempta est. Duo quidam neglecta communione sanguinis, plusquã hostili odio inter sese discrepantes, cũ magno metu

tu mali imminentis, in mutuam gratiam re-
ducti. Ceterum cum pestilens fere esset poste
rior annus, morbique vagarentur, nostris non
fuisse antea quemquam magis salubrem, meri-
tis existimatur datum Sanctorum, quorum re-
liquiæ illatæ in templum, honorifica pompa.
Sed res ipsa paucis repetenda, quo plenius no
scatur. Ab vrbe Roma allatæ erāt in Hispaniā
duæ arcæ sacrarum reliquiarum plenæ: magna
pars non contemnendæ magnitudinis inscri-
pta habebat nomina, quorum fuissent (nume-
rabantur nonaginta) in his corpus fere inte-
grum sancti Porcelij martyris: aliorum præte
rea, quorum ignota erat nomina, tibiæ sex, &
capita duo. ostendebantur locupletes litteræ,
quæ fidem facerēt veritatis. Pater Franciscus
Portocarreirus huc detulit Madridio, non ea
mente vt relinqueret: sed sacra ossa suauissi-
mum ex se odorem (quasi compressissent hac-
tenus) repente expirantia, fecerunt, vt de nō
transferendis alio cogitaret. nec paruam vim
habuere coniunctæ nostrorum preces. igitur
tantis hospitibus diuersorium præparatum est
pro dignitate magnificum: sacellum, in eoque
tabernacula tria mira elegantia operis: lipsa-
nothecæ elaboratæ muliebri artificio amplius
centum. dies ante tertiumdecimum calendas
Nouembris celebritati delectus, et accidit
quiddam, quod affirmauit ab hominum studio
non discrepantem Dei voluntatem. nempe,
cum

cum antecedentes dies continuatione imbriũ fœdi ac triſtes fuiſſent, & nox proxima atrox & procelloſa, diſcuſſæ nubes ita adaperuerunt cælum eo ipſo die, vt ab exortu ſideris aurei agnoſceres non tam facile lætiorem alium illuxiſſe. idem tenor conſequentium quattuor ordine fuit. Igitur cum indicta eſſet a Proepiſcopo Toletano põpa, proceditur ab antiquiſſimo templo. præferuntur multæ Cruces illuſtres auro, ſub quibus varia concinentium agmina lætificum carmen. nec deerant, qui per manus reſte data incederent pie ſaltantes, more gentis. Sub hæc terebantur lecticis ſingulis viginti quattuor hominum effigies, atque in his quindecim, cum tiara infuliſque Pontificio ornatu, qui meriti cælum: hac publica gratulatione perlatæ reliquiæ in templum noſtrum præfulgens ſpecioſo cultu, varioque carminum textu. Expoſita dein in ſcena Diocletiani in ſanctos martyres ſæuitia, conuenienti argumento. lætum ſcires eſſe diem ac feſtam ædem, quam egregiarum animarum diuerſoria aduentu hoſpitioque dignata eſſent.

PLACENTINVM, SECVRITAnum, Talaueranum Carauacenſe.

VNDETRICENI Placentiæ. Præter doctrinam Chriſtianã bis hebdomada binis locis explicatam, duo abiecere odium alioqui impla-

implacabile: mentem quidam interficiendi inimici, a quo grauiter fuerat læsus, vt ex animo profiteretur, si ita res ferret, vltro ab eo veniam petiturum. mulier impudica sic immutata est, vt ex mala fama in bonam verterit. Anno posteriore missi duo in oppida vicina: persuasit alter plerisque confessionem totius vitæ, et cuidam, qui meditabatur vltionem interfecti cognati, remissionem offensæ. alibi inceptæ Sodalitas auxilio solatioque vinctorum. ea ne euanescat, nobilis mulier cum quadringentos aureos dedit in annuos census, fuit aliis exemplo.

IN SECVRITANO terni deni. Cum maturitas simultatũ relictarum a maioribus, fouentibus posteris in priorem annum erupisset, euulsa est omnino labore nostrorum: prouisumque ne amplius reuiuiscant. restituta Catechesis per dies festos, olim intermissa. illegitimæ nuptiæ, dum rite firmarentur permissu Pontificis, tantisper diremptæ. In excursionibus anniuersarij fructus. Audite rem memorabilem. Agricola quidam melioris animi quam census, sæpe cum sociis nostris egerat de piis ac salutaribus rebus. cum laboraret morbo, qui ei fuit supremus, se moriturum prædixit: adiecit horam, cum canet gallus domesticus. is cum animam ageret, compos omnium sensuum ac mentis: Cedite (exclamat familiaribus) cedite: cæleste agmen aduentat.

tum

tum conuersus in cubiculi angulum. At tu, abi hinc, abi deforme monstrum: nihil mihi tecum negotij est. Hæc cum diceret, feliciter animam Deo reddidit.

TALAVERAE septemdecim, mox quindecim. Priorem annum funestauit decessus Patris Francisci Lopecij, qui post duodecim annorum ærumnas in Brasilia toleratas, post periculosam molestamque nauigationem, in qua a barbaris deprehensus, post ipsam denique captiuitatem, cum hic multorum saluti operam nauat, ad certam sedem migrauit finiendi laboris. Ceterum Sodalitas Virginis addita Conuictorum contubernio est non mediocri scholarum ornamento. In vicino oppido quorumdam reconciliatio sacerdotum viam ac robur succidit seditionis pæne gliscentis.

IN CARAVACENSI quaterni viceni. Vbi eminent propria, excusatum est tacere communia. Mira constantia Christianæ pietatis & a Deo commendata in adolescentulo quattuordecim annorum, qui instituebatur a nostris. Quidam ei oculum effoderat pugno: nec minis ullis aut promissis adductus est a parentibus, vt proderet nomen lædentis, nõ diu abfuit merces. paucis post diebus graui correptus est morbo, quem eo tulit animo vultuque, vt numquam ingemisceret, numquam tristior esset, cũ adolescceret morbus, die quodam repentina lux ingressa cubiculum præ-

strinxit oculos eorum: qui aderant, & puero abstulit potestatem loquendi. tres ipsos dies caruit sensu motuque: ijs elapsis, quasi alto excitus somno, clara voce iterans hæc verba. Iam eo, expectate: decessit cum magna significatione voluptatis. Rapit nunc breuis altera narratio in alio genere. Tarraconenses inter ac Bæthicos oppidum iacet, non tam incolarum frequentia, quam erga nos beneuolentia, permagni faciendum. erat illic iuuenis pellice implicatus: nec ei monitor quisquam, aut familiaris, qui castigaret errantem: nam super nobilitatem, nota hominis audacia cum magno satellitio, & insania amoris: eo vsque processerat, vt aliquot iam annis abstineret a Pœnitentiæ sacramento. cum huc concionatum isset vnus e nostris, vt rem cognouit, oblique cœpit perstringere hominem, licet absentem. Sed is (vt sunt longæ aures potentium) audiebat tamen: nec tacitum ferebat: iactabat minas in sacerdotem: nisi contineret linguã, fore ut in suggestu pro sudore detergeret sanguinem. nihilominus noster, haud territus de supremo iudicio concionem habet, deque pœnis, quæ manent homines peruicaces, si monita contemnant. mater filio summam concionis recitat in modum miserantis, additque. Fili, quantum intelligo, detruderis ad Inferos æterno supplicio mactandus. magna vis diuini uerbi. quasi fulmen penetrauit animum. igitur

flagitij

flagitij pertæsus, amandat domo cõcubinam, originem mali, aditque sacerdotem supplici oratione veniam petens: affirmatque facturum, quæcumque imperasset, nec recusaturũ, si sit opus, quamquam opulentus sit & matri vnicus, nuntium remittere sæculo diuitijsque, quas a vitijs abesse propius arguit nomen affine: denique, vt saluti det operam, omnia omissurum. satis habuit noster confessionem præcipere, & perceptionem Eucharistiæ; id fidei vinculum esse in præsens, id stabile ad pœnitentiam. Sic autem obtemperantem se præbet iuuenis afflatui diuino, vt videatur Dei permissu cecidisse, quo valentior resurgeret. At mulier quedam paupercula Collegium scripsit heredem. modicæ quidem fuere facultates (vix ducentorum aureorum) sed ingens argumentum caritatis.

BELLOMONTENSE OPTENSE. Collegia.

IN BELLOMOTENSI viginti: postero anno, viginti quattuor: quod si plures fuissent, erat materia laboris: sæuiente nimirum morbo, & ægrotis certatim nostros accersentibus: cum aliæ religiosorum familiæ eodẽ malo comprehenderẽtur: voluit Deus ignoscí sociorum valetudini, vt pluribus præsto essent. At priore anno duo digressi in oppidum

nobile, tres menſes illic commorati frugifero labore. res venales, venalitiorum fraude modum ſupergreſſæ, intra terminos redactæ. Vnus e ſacris Inquiſitoribus Toletanis ſacerdotē apud ſe eſſe voluit conſiliorū participem,& ſocium laborum. Virgo erat iam viro pacta,& nuptiis dictus erat dies: cum quidam falſum crimen ſponſæ intendit: cupiebat ſcilicet riualis interuertere ſponſalia, vt ſponſam ad ſe transferret. res omnino tumebat: nec aliud expectares niſi monſtrum. at vnus e noſtris, id quod erat ſubodoratus, conuento impoſtori perſuaſit, vt recantaret probrum,& ficti crimi nis cauſam fateretur impatientiā amoris. tum placatus animus ſponſi, & inſtauratæ nuptiæ. At in Prætorem tenui quidam ortus loco iecerat contumeliam impudenter: eam cum ille non ferendam putaret, maledicum tollere, eiuſque vxorem, filios, familiam omnem vexare conſtituerat. ſed cum intercesſiſſent noſtri, res compoſita eſt, vbi iracundia reſedit.

IN OPTENSI, triceni. Ioannes Vadillus Epiſcopus Conchenſis, cum ſcholas viſendas duxiſſet, exceptus eſt ab vno e magiſtris Latina oratione, & a diſcipulis dialogo aduentitio: quem ita probauit, vt conuocatis adoleſcentibus coram cœtu nobilium grande eis teſtimonium dederit pietatis & doctrinæ. E Marianorum numero unus in Societatem adſcitus: iuſtis de cauſis alij nonnulli in

præ-

præsens omisi. Hinc ceteros agnosce. Duo ex illis inciderunt in senem & anum (coniuges erant) ætate morboque affectos, neque a re solum, sed etiam a spe omni derelictos: cum subisset miseratio, eorum cura suscepta est. mane interuisi quotidie & uesperi, adiutique rebus necessarijs: quod & præstitum quamdiu naturæ debitum soluerunt. Excursionum sollemnis labor ac fructus.

COLLEGIVM OROPESANVM.

COEPTVM ERAT hoc Collegium anno huius sæculi sexagesimo nono: atque in eo scholæ pueritiæ ad humanitatem informandæ: multique ex eo prodierant utiles Societati. sustentabatur Domino Francisco a Toleto Peruano Prorege suppeditante quod esset opus: is moriens dotarat Collegium, sed adiectis legibus abhorrentibus ab instituto dimissum est anno octogesimo secundo. a quo tempore elapsis octo annis, Dominus Ioannes Aluarus a Toleto Comes Oropesanus, ac Domina Ioanna Escalonæ Dux, frater, & soror, egerunt de moderandis condicionibus, quas dixisset patruus, ne Collegio obessent: deque reditibus augendis. Igitur restitutum est superiore anno; nempe huius sæculi nonagesimo, Martio mense. assignata pecunia ad structuram domus, ad necessitatem bibliothecæ, &

super cetera ad ædificationem templi. Septimodecimo calendas Maias, magna oppidi & Toparchæ lætitia, parique gratulatione gentium proximarum, initium factum docendi. drama elegans singulari artificio & apparatu præclare stetit. at Collegium instructum aulæis & multigenis versibus, quos pictura illustrabat, numquam ornatius visum: ita & parietes ipsi Oropesano Comiti gratias agebãt, materiam suggerebant laudes fundatoris: siue cælibem eius uitam celebrarent poetæ cælo dignam, siue auctum ornatumque ualetudinarium pauperibus curandis, siue Clericos septem qui suaui modulatione quotidianas preces Deo persoluant. Campus porro magnus Seminarium alendis ad decẽniũ scholasticis, qui ad excellentem aliquem doctrinarum gradum premente inopia se extollere nõ possent, voluit delectum hũc haberi a moderatore Collegij nostri; sed inuidiosum munus delegari placuit ad viros exrernos. magni ex vtroque Collegio fructus sperantur. In nostro uersati plurimum viginti. Anno posteriore Pater Petrus Alemazornus antiquus incola huius Collegij decessit: triginta quinque ãnos in Societate posuerat, numquam otiosus. lætus migrabat, vt redijsse vidit Collegiũ, quod sæpius prædixerat futurum, non irrito euentu. Ceterum vt aliquid de Oropesanis. remisit vnus nostro rogatu iniuriã alapæ acceptæ. eius exẽplum

plum & quædam mulier sequuta est. Sodalitiũ Annuntiatæ Virginis inceptum. institutũ certamen, poeticum, oratorium, historicũ die sancti Bernardi, quem Collegium tutelarem habet, coram Comite, Carthaginiẽsi Episcopo designato, qui ea luce in templo nostro operatus, & apud nos familiariter pransus est. Atque hæc quasi fundamenta iacta Oropesani Collegij.

VILLAREGIENSE, MVRCIENSE, Conchense, Collegia.

IN VILLAREGIENSI sexaginta alias, alias, octoginta. Coacta hic Congregatio Prouinciæ Patrum Maio mense superioris anni, satis commodo loco. Anno posteriore uitam cum morte commutauit Domina Hieronyma fundatrix nostra: Societatem heredem fecit. ei nos, viroque eius Domino Ioanni, qui olim præcesserat, fundatori item nostro, in hoc Collegio omnia debemus.

IN MVRCIENSI quinquageni quini, aut seni. In magno licet alieno ære exornatum est templum: additique inaurati claui sacello cuidam, vt receptaculo sacrarum reliquiarum. Adolescentium, qui se Virgini dicarunt, magna pietas: præcipuo in pulibcas custodias studio feruntur, quas alunt quotidie collectitia stipe. Tres priore anno complexi

nostram Societatem: quod & fecerunt totidē alij vtiles officijs domus. At vnus quidam impudicitiæ æstu concitus, vt quæreret fugam, in suburbanum concessit: hic dum agitatur fluctu obscenarum cogitationum, tacitusque in tristitia permanet, conspicatur hominem specie sacerdotis iuxta ætate ac supercilio venerandi interroganti, cur ita d emisso vultu, deiectoque animo esset (vt plerumque in dolore effusi sumus) non reticuit causam. tū oblatus campus seni suam prudētiam ostentādi ex multarum rerum vsu collectam: disseruit in hanc sententiam plura, iaciens interea in iuuenis mentem occultum venenum. impetares multiloquiū (nisi additum esset consiliū pestileus) ultio senectutis. suadet voluntariam mortem; hanc esse miseriarum hominī finem: & ne re dilata refrigesceret iam linguæ flabello incensus furor, restem offert. Dedi (inquit) modo consilium, nunc accipe remedium. Cohorruit iuuenis: an quod miseri optant magis absentem mortem, quam rapiant præsentem? an quod non deseruisset Deipara clientem suum? dein vt se collegit, Adibo (inquit) vnum e Patribus Collegij: is quod mihi super hac re dederit consilij, id sequar. Disputare contra ille alter, & aduersum niti, multaque ac probrosa in nostros ingerere: quæ contempsit iuuenis, & latrantem deseruit. it recta ad nos: in vestibulo ipso se repelli sen-

sentit quasi manu iecta: sed peruicit tamẽ
inuocato numine. conuenit sacerdotem: is cũ
detegit insidias dæmonis, ne frustra esset, fe-
cit idem dæmon, qui sub scabello latitans vbi
erat adolescens, scenam omnem euertit, non
occultato motu: aperto igitur iam malo non
difficile fuit adhibere medicinam. Ceterum
mulier, quæ impura vita perdiderat animam,
cum vno e sodalibus sermone habito melio-
ra cœpit respicere: ab eodem mox adiuta sup
peditato victu, donec uiro tradatur. nimirum
norat bonus adolescens plus operis in eo esse
vt proposita custodias, quam vt honesta pro-
ponas. Nunc iam vt exeamus e scholis: Duo
primarij ciues cũ lite quadam inueterauerant,
e qua graue odium: et nõnumquam manus cõ
serta. componere eos voluere viri doctrina
& auctoritate præstantes, sed condiciones nõ
conuenerant. Deo ita disponente, in eorum
alterum incidit vnus e nostris, opportunaque
oratione eum, & mox fratris filium, ad quem
lis ex hereditate pertinebat, sic permulsit, vt
controuersia sit finita, & inita pax, eaque pu-
blicis litteris ac testibus firmata. Nec minus
prospere laboratum in viris duobus ambigen
tibus de summa aureorum sexaginta millium:
concordati etenim, re integra de nostrorum
consilio ad tres arbitros relata. Quanti nos ci
uitas faciat, vel ex eo perspicias, quod cum
huc accessisset Pater Prouincialis, certi qui-
dam

dam viri missi sunt, qui de nostrorum opera in omnem ordinem atque ætatem strenue impensa, grates agerent amplissimis verbis nomine Senatus. rarus hic honos, nec nisi viris principibus, aut Antistibus sacrorum solitus haberi. huc etiam referri poterat liberalitas ciuium in ægrotos nostros, quorum magnus priore anno numerus fuit, nisi maiora excelluissent.

IN CONCHENSI, quindecim, aut septemdecim. Pueri quadringenti primas docentur litteras, & elementa religionis. audiũtur auide conciones, efficacia magis spiritus, quam uolubilitate linguæ. Consultum pauperibus maxima asperitate hiemis comparato uictu ad famem, flammandorumque numero lignorum ad vim frigoris pellendam. Virum quemdam duo interfecerant, mox comprehensi depoſcentibus inimicis, daturi erant pœnas iudicio ac legibus, quod est proximũ vltioni: iamque aderat dies ipse, atque adeo hora: cum interea vnus e nostris sacerdotibus exorat iudicem breue spatium: it ad propinquos interfecti, Deoque dante vim dicendi veniam damnatis obtinuit, nõ tam iure defensionis, quam Christianæ pietatis obtentu: vt reuixisse diceres homines fere sepultos. Reconciliati equites duo, quorũ vterque alteri mortem machinabatur. alij itẽ placati discordes. vincti ære alieno liberati: locatæ-

catæque nonnullæ honeſte, quæ prius turpiter victitabant. Ceterum tanta opinio Societatis, vt Gomeſius Zapata Conchenſis Epiſcopus cum in morte relinqueret aureos decies mille vniuerſam per diœceſim pie diſtribuendos, ei muneri præfecerit Rectorem & ſocios Collegij, de quorum fide prudentiaque minime dubitaret.

MISSIONES ALIQVOT E VARIJS Collegijs.

ETSI DE MISSIONIBVS aliqua interiecimus in ſingulis fere Collegijs, quædam tamen, quæ accepimus ſeorſum, reddemus bona fide. Igitur ex Optenſi Moratam (nomen oppidi eſt non ignobilis ad ripam Tagi) extortus oppidanorum precibus iuit ſacerdos cum ſocio, & honorifice exceptus. Gratiſſimum viſum munus inſtituendæ pueritiæ ad Chriſtianam doctrinam. Vel ex quattuor concionibus tantus fructus, vt qui ſemel anno cõmunicarent, reijcerentque confeſsionem in extremam Quadrageſimam, fere omnes vtrumque præſtiterint ieiunio ineunte. Daimelium oppidum eſt in Oretanis, ita plenum litigiorum ac ſimultatum, vt nemo fere ſit, quem ea peſtis non attingat. huc profectus ſacerdos non attigit quidem vulnera, quæ cum ſanare non poſſet, præter odium cõmune nihil mere-

retur

retur, sed ad frequentanda sacra mysteria, atque abstinendam animã a labe vitiorũ, est sæpe omnes nec inutiliter adhortatus. Sodalitas Virginis magnos progressus habet: decimo quinto quoque die cælesti dape vescuntur: ceterum ipsa expetitur sæpe a proceribus tanto ardore mentis, vt lacrimas plerumque adhibeant precatrices. Oppidi quidam signifer (nomen est dignitatis) quamuis opulentus ac nobilis, cum cuperet admitti, genua etiam flexit. Vtilitatem multorum consideres, siue in vita mutata, siue in pellicibus exactis. Excipiendis omnium confessionibus, præter Monachos Carmelitanos, triginta sacerdotes non erant satis: inciderat enim nostrorũ aduentus in tertiam Dominicam Quintilis, quã Deiparæ dicatam habent. quam lætum fuerit oppidum in eius diei peruigilio, haud facile explicem. Aspiceres prima nocte collucentes fenestras crebris luminibus apteque dispositis: iactos in sublime radios scissum per aera crepitantibus flammis ignifero sulco. audisses campani æris lætificos sonos, ac multo magis hominum voces ad crastinam communionem sese vicissim inuitantium mutuo hortatu. communicarunt hominum circiter quatermilia. magis admirere numerum, si gentem cõsideres durã atque agrestem. sed emollit omnia atque excolit amor diuinus. addita sunt ad concelebrandam lætitiam instrumenta

ri musica, vt tibiæ tubæque: symphoniaci ipsi conducti, vt quot mensibus adsint die certo. vsu enim compertum est in pijs quoque rebus, præeunte iucunda aliqua voce conspirare multorum consensum. Ceterum sacerdoti nostro Deus adfuit, siue concionanti, siue a concione confessionibus statim nauanti operam sine interuallo. Ex quo & factum est, vt deuij multi sint rectum uitæ iter ingressi. Mulier ad amatorem missis subinde litteris, vicissimque ab eo acceptis, impudicum amorem diu nutrierat: sed audita concione quadam ita conterrita animo est, vt arculam arcanorum receptricem & consciam aperire nō auderet, rata abreptum se iri a dæmone, qui in ea delitesceret. ita clauis sacerdoti cuidam tradita epistolis inflammandis. Vtilitatē vulgo omnes vel ex eo prædicabant, quod cum in conuiuijs olim circulisque loquendi materia passim proposita esset aliorum vita, & (quæ iucunde influit in aures) obtrectatio, nunc conuerso argumento, proximorum virtus, rerumque sacrarum commemoratio sermonem omnem occupet, cum proposito æmulandi. Ex Placentino, toto anno sacerdos Magdaleniani commoratus: vnde in adiacentia frequens excursus. ad confessiones vocatus sæpe, & interdum ad moribundos sub noctem. conuenere montani agricolæ magno numero, difficili licet via ac lutosa, ardēti quærentes studio purgatio-

gationem animarum. Ex eodem missi duo Aldeam nouam. oppidum hoc duobus constat tẽplis, alterum Placentino, Caurienſi alterum Episcopis paret. hoc vtilior missio, quod nemo nostrum huc antea penetrarat. profuit natura gentis, quæ etsi indocta ac simplex, non tamen indocilis, aut falsi tenax. Duorum populorum sedatæ rixæ, quæ prœlium minabantur. Redeuntem ex hac missione sacerdotẽ Deus vocauit, vt digne muneraretur: quod vbi oppido innotuit, perinde ei, vt si defunctus esset Episcopus, parentarunt perpetrato sacrificio, cum sacerdos qui fecerat, conuersus ad populum iussisset breuem precationem pro anima mortui, tantus excepit cum eiulatione fletus omnium, vt nihil grauius accepturi fuisse viderentur. Præter hos, expediti alij in oppida nouem. nuda nomina non pono, neque aliud præterea addo: satis existimans, ex ijs quæ dicta sunt superius, specimen quoddam capi potuisse.

PRO-

PROVINCIA BAETICA.

LABORARVNT in Bætica, priore anno, socij quadringẽti triginta quinque: posteriore, supra hunc numerum, decem. Hispali, in Professorum Domo, octoni fere & quinquageni. in Collegio, primo anno, vnde sexaginta, altero, sexaginta sex. totidem in Cordubensi: primo enim anno sexaginta octo. in Granatensi sexaginta vnus, secundo anno, detracti ex hoc numero decem, in Montellano, anno priore, duodequinquaginta, posteriore, septuaginta. in Baezzano viginti septem, deinde vndeuiginti. in Malacensi viginti, & viginti sex. viginti tres in Xerensi, mox sedecim. in Gaditano singuli viceni. duodeuiceni fere in Triguerensi. sedecim in Marcenensi, postea viginti. in Sede Astygitana, circiter deni. in Gazorlana quattuor, aut sex. in Vbedana, tres quattuorue. Venerunt in partem laboris, anno superiore, viginti: posteriore, plures altero tanto. Illo, quieuerunt decem: hoc, quindecim.

PRO-

PROFESSA DOMVS HISPALENSIS.

QVO FAEDIOR prior annus ægrotatione corporum, hoc vtilior fuit animis opera nostrorum. Confitentium & communicantium in templo nostro frequentia summa: certe diebus festis, quia domestici sacerdotes non sunt satis, accersuntur de Collegio. Qui singulis hebdomadis Eucharistiæ sacramentum suscipiant, haud pauciores sunt mille: diebus, qui maiorem habent venerationem, bina millia numerantur. ex hoc, atque e concione diebus festis nunquam intermissa, fructus permagnus. Restitutiones grandis alieni æris multæ, & pacificationes factæ. Reconciliati præcipue optimates, quorum inimicitiæ ciuitati graviores, quo maiorem afferebant iacturam diuinarum rerum humanarumque. multorum neces impeditæ. ab infami amore mulierculaṙ, quibuscum diu iam vixerant, abducti non pauci. Sacerdotis nostri sua su discesserat ab adultera quidam: is cum deinde reuocaretur ab ea missis epistolis, quas cruentis exararat notis vena execta, monili item aureo gẽmisque magni pretii, omnia nouus Christi amator contempsit. Vir nobilis, pridie quam e vita migraret, vxorem duxit non inferiori genere, cui insueuerat diu cum

aliquo

aliquo famæ detrimento. hoc cum ægre filius ferret ad honorem omnia referens, moramque iniicere nuptijs conaretur, factus patri socius est morbi, mortisque post tertium diem: agnouit tamen supplicium peccati, orauitque sacerdotē nostrum, vt pro se nouercæ ac propinquis suis omnibus satisfaceret. Nec vero vnius fœminæ, sed familiarum etiam vniuersarum cōsuluimus famæ. Addictus igni quidam erat improbus in sceleris pœnam: hic siue dilationem supplicij quærens, siue solatium, patrati facinoris multos reos subdiderat e viris illustribus. sed vt ventum est ad rogum (quoniam falsa amplius non proderant, & vera iuuabant) nostris nempe admonentibus, omnibus coram suam culpam aperuit: & qui facta dixerat, iniustis criminationibus, quæ erāt infecta, quæ dicta olim fuerant, retractato indicio, fecit indicta. Nunc, quoniam hic sumus, quātum e publico carcere fructus colligatur, facilius est æstimatu, quā dictu. nam & vincti fere innumeri: & plurimi ad supplicium agūtur. ter inuisuntur hebdomada, & sæpe a sacerdotibus octonis. ita multa vtiliter dicta, prouisa, facta. igitur infames mulierculæ, quæ magno numero aduolabant, veluti muscæ ad multram, aditu prohibitæ. concubinæ detractæ. praua iurisiurandi consuetudo sublata. ne indulgentia custodum in vinctos, cōsue qui admitti cuperent ad opem ferendā,

ematur mercede, ſeuere cautum: et quæſtus ille carcerarius compreſſus. carcer vniuerſus celebri pompa, bis, anno poſteriore, cæleſti cõuiuio exceptus. id cum fit, adhibetur etiam ſollemne epulum corpori reficiẽdo. Ceterum, eſt in hac vrbe Sodalitium virorũ Principum, Decurionumque in rem opemque eorum, qui in cuſtodijs attinentur. in hoc opus ſymbola etiam a noſtris confertur. deliguntur in ſingulas hebdomadas ſodales certi negotio pro curando. ex his vnus de ſuo contulit aureos amplius quingentos. collecti omnino mille ac ducenti vno anno: ſoluti homines ſeptuaginta. data opera incidit abſolutio in dies maxime ſollemnes ad augẽdam veneratione. Neque interim deſerta noſocomia, aut qui relicto Maumete ad Chriſtum venere, neglecti. edocti frequenter ſuis in templis de rebus neceſſarijs Chriſtianæ vitæ. Hæc propter, ac talia, nos diligit ciuitas, ac tuetur: & nobiliſſimus quiſque noſtrorum conſilio in rebus arduis vtuntur. hinc tanta omnium liberalitas ad ſuſtendandam domum, vt ſuperfuerit quoque vnde centeni quotidie alerentur in ſumma annonæ caritate. Domus noſtra ſtrenue ædificatur: iamque ad commodam habitationem concinnata cubicula triginta, & aliquot officinæ. templum præterea exornatum. bibliotheca inſtructa. res familiaris non mediocriter aucta. quo liberius eſt a noſtris excurſum.

sum. Quattuor profectiones institutæ ad oppida propinqua. Arahali (nomen est oppidi) ad quadraginta dies versati sacerdotes duo: restitutus frequens vsus sacramentorum antea neglectus: dies noctesque audiendis confessionibus sæpe continuati, vt neque vigilia neque labore fatigarentur. qui a primis annis peccata memorarent, fuere sexcenti. reliquorum numerum inire haud promptum. sed is spiritus confitentium, is sensus, vt lacrimæ confunderent audientem. non infimæ condicionis mulier vnici filij necem, respectu acerbissimæ mortis vnigenæ Dei, homicidis condonauit. Duo item sacerdotes dum obeunt Andeuali agrum, oppidaque lustrant quamplurima, sic vtiliter concionati sunt, vt postea opprimerentur multitudine peccata patefacientium. magna illic seges, ac materia laborum. montana enim regio ac siluestris: incolarum mira paupertas: nudis pedibus feminæ incedunt. cibus simplex: glande plurimum vescuntur: pane, vt in delicijs. hic victus nostrorum: quibus, & pro culcita, storea, pro ceruicali, lignum. sed conciliabat defatigatio somnum. quamquam ex assiduo labore alter cum incidisset in morbum, ex itinere reuocatus. Nec minor opera, aut indiligentior fuit aliorum, qui alio missi: vt vna omnium fuerit sententia, vnus sermo, Dei nutu iniectam magistro nostræ Societatis men-

tem præscribendarũ excursionum priore anno, quo propter difficultatem temporum grauescentibus malis, Parochisque ægrotantibus, numquam alias populi maioribus remedijs aut auxilijs indigere visi. Quamquam, posteriore anno, Ossunensium Ducis accersitu, duo sacerdotes in eius oppida missi sunt. cõfessiones pæne innumerabiles: generales auditæ centum triginta. curatum, vt remitteret quidam iniuriæ vltionem, ac memoriam offensæ. tabernæ aleatoriæ duæ occlusæ. adita Xenodochia, & ergastula publica. pueri instituti, sublatis lasciuioribus cantiunculis pia carmina suffecta. Clerici instructi. Decuriones sui officij commoniti. ex his, tres cum expeterent Societatem, vnus delectus. concubinæ multis ereptæ. hæc & alia communia. Alij sacerdotes duo, rogatu Ducis Feriensum, profecti Zafram. Forte euenerat, vt paucis ante diebus, duo quidam, vsurpato magis Societatis habitu quam munere eo in oppido versati, oneri potius, quam fructui fuissent: itaque nostri, quasi eo de numero essent, fronte nubila excepti. sed breui, Dei beneficio & nostrorũ virtute, effectum est, vt discerẽt oppidani, quid inter fucos, & apes interesset, peccata confessi plurimi. mulier ab infami lucro erepta. moriens vir vnus rem suam omnem, id est, annuos aureos quingenos Societatis Collegio destinauit. denique ex his sacerdotibus alterum,

rum, Dux ipse Ferienſium Romam a Rege miſ
ſus, vt apud Pontificem legatione fungeretur,
adduxit.

COLLEGIVM HISPALENSE.

ABSOLVTVM tandem Gymnaſium, anno poſteriore, publica impenſa. atrium habet centenos pedes in quadrum : porticus duplex: ambulationi ſuperior, claſsibus infe-rior patet : hæ duodecim ſunt ; quarum duæ, vt ſacro auditores omnes interſint, conuerſæ in templum. Quarta eius pars iam incolitur a noſtris, occupata cubiculis viginti ſeptem. al tera bibliothecã explicat ſatis amplam. diſtri buentur reliquæ in cubicula quadraginta. hæc quaſi adumbrata Gymnaſij forma. Huc por-ro ex vetere commigrauimus, læta ciuitate. auxit celebritatem diei tragœdia ſancti Her-menigildi, a quo & patrocinium vrbi, & no-ſtro Collegio nomen : data eſt omnino appa-ratu magnifico ab adoleſcentibus adornatis quanto poſſent maximo cultu . contraxit eo (vt infinitam taceam plebem ſine nomine) Cardinalem cum Clero vniuerſo, Proregem magiſtratuſque omnes publicos, & capita vr bis, non ſolum honor qui habebatur Societati, ſed & ſtudium ſpectaculi. inter medios actus, exodia plena ingenij & artis. ceterum ita pla-cuit actio omnibus, vt fuerit reponenda. pro-

inde auctior numerus discipulorũ: mille sunt. de eorum pietate in vniuersum sic habe: vno anno, triginta, in cœtus varios religiosorum: vndecim, in nostrum se cõtulisse. Vnius ex his longa & grauis pugna, eoque clarior victoria. non accipiebatur a Patre Prouinciali, nisi a matre (pater enim abest in India) eliceret assensum. et visus erat sibi eam exorasse: neque enim (an quod filium iocari crederet) vehementer repugnabat. sed vbi ad nos venit, ita asperata est mulier, vt præ iracundia, mentis impos videretur, igitur remittendus fuit: tũ vero adhibiti muliebres questus & lacrimæ, irrito labore. nullius enim momenti fuere apud pectus diuino amore succensum. itaque post prœlium duarum horarum victor discessit. obtinuit tamen mater, vt, quo dolorem moderatius ferret, antequã ad Tyrociniũ proficisceretur, mensem in Collegio esset. quo interim tempore tentata quotidie adolescẽtis constantia pluribus argumentis, ac probata est. cum cessisset dies, mulier toties victa, ut aliquid ipsa facere videretur, magno animo filium Deo obtulit. Idem certamen, ac triumphus similis alterius adolescentis fuit. Magnũ ad pietatem incitamentum, in hoc quoque Collegio, Sodalitium Virginis. e quo in Societatem octo, in alias religiosorum familias multo plures admissi. quantæ curæ sit patronæ ipsi hic clientium cœtus, hinc intelligas licet. In

eius-

eiuſmodi Sodalitijs (quod neminẽ fugit) deligi tur vnus, qui ſit particeps, & conſcius rerum omnium quæ decernuntur, eaſque litteris mã det: ab arcanis dicitur. adoleſcens porro qui hoc munere fungebatur, duos hanc ad rem deſtinauerat calamos ſcriptorios inſigni ornatu: etenim caules, detractis plumulis, aureo filo ſericoque diſtinguebãtur inuicem permixtis: horum alterum ſurripuit vnus e ſodalibus iuuenili furto: cuius, etſi ſæpe pulſabatur cogitatione animus, vt poſthabitis rebus omnibus ſe Deo conſecraret in aliquo Cœnobio, præualente amore in mulierculam quamdam, aliud agebat. ad eam aliquando cum inſtituiſſet ſcribere, ac furtiuum calamum ſumpſiſſet manu, ſenſit ſibi verberari os excuſſiſſima palma: ſimulque vox ad aures: Etiamne ſceleſte, rem mihi dicatam temerare audes impuro auſu? Attonitus hac pronũtiatione ac verbere vt ſe collegit iuuenis, reuertit ad calculos, quos pæne abiecerat, vt amplecteretur inſtitutũ Franciſcanæ religionis. manſit ad aliquot dies memor nota plagæ acceptæ: vt appareret, ab alia ui quadam maiore, quam ab humana, impactam. De Sodalitate Catechiſmi proxime aliquid attigimus. in quinque claſſes tribuitur: ſingulæ magiſtrum ſuum habent vnum e noſtris. præficitur omnibus Pater Didacus Guſmanius notæ ſenex probitatis, mi-

rum quantum eius sermonum suauitate pueri & imaguncularum munere capiantur. gratum vrbi procedentes sub Crucis vexillo conspici quingentos. hac pompa certe sic delecta tus est impudicus quidam casu obuiam factus, vt quod iter susceperat ad explendos turpes amores, ad templum ad detestationem scelerum conuerterit. At alius in hac schola assiduus, cum quattuor liberis die quodam dum huc tendit, inuitatus ab amicis ad aleæ lusum, filios præire iubens aleam prætulit doctrinæ Christianæ: nec defuit exemplum. inter ludendum enim (vt sæpe fit) orto iurgio, a colluforibus pugione confossus occubuit. hoc facto aliorum aucta diligētia est. Enituit omniū pietas, maxime vtrisque Bacchanalibus. quo enim tempore in lasciuiam effunditur populus, lectum incessit agmen per vias publicas: & vrbs (qua plurimum celebratur) elementis Christianæ religionis, ac diuinis cantibus personuit. Et fuit interea aliquis de nobis benemeritus. Clericus moriens rem familiarem omnē Collegio reliquit: exceptis mille aureis ac bibliotheca, quæ legauit Domui Professæ. alius vir nobilis quingentos aureos dedit ad libros emendos. florent enim, vt cum maxime, studia litterarum. mitto disciplinas ac disputationes seueriores, duobusque Philosophiæ doctoribus additum tertium. Rhetorū classis, quater

ter anno, eloquentiæ ſpecimen dedit. ferijs Chriſti natalitijs tota hebdomada dictæ ab illis orationes, & carmina. ijdem, in principe templo, auditi quadragies magno concurſu. ſoli ex omnibus abſtulere præmia, quæ ponere Clerus certantibus ſolet. Verum is dies, qui Euchariſtiæ celebritati octauus eſt, veteri cō-ſuetudine ab vniuerſo Gymnaſio maxime feſtus agitatur. Conuiunicant omnes (mille iam ſunt) & adornatur templum illuſtri apparatu. Iam de excurſionibus hoc tantum. Sacerdotes duo dies quindecim verſati in oppido, cui nomen a Fōtibus. concio, & doctrina Chriſtiana fere quotidie. auditi quamplurimi: de peccatis totius vitæ bene multi. Ceterum, anno priore, deceſſit frater poſt multos annos in Societate exactos. is fuerat olim in ſæculo nimium quæſitæ in victu veſtituque elegantiæ: at vltus eſt ipſe ſeſe; cum in valetudinario purulentam ægroti ſaniem collectam linteo, offirmato oris preſſu non dubitauit exugere: itē que cum nitidam veſtem cum ſemilacera cuiuſdam mendici ac ſordida mutauit, noſtrorum iuſſu: vt hoc eſſet veluti conſtantiæ experimentum. Poſteriore obiere duo, eodem mor bo: alterius conſpectior mors, quod certas ob cauſas noſtri edixerant faceſſeret Collegio, ac res ſuas ſibi haberet. quod vbi audiuit, nihil mutato vultu reſpondit: uel inuitis illis, ſe tamen vnum e Societate futurum: quoniam id

a Dei

a Dei matre impetrasset. nec frustrata illum spes. qui si viueret, abeundum sibi sciebat, vixit, vt numquam abiret.

COLLEGIVM CORDVBENSE.

DVM SAEVIT Cordubæ morbus ac do mos exhaurit priore anno, audiendis ægrotis, & adiuuandis morientibus nostrorum auctus labor, & conspecta magis industria est. quo minus fuit mirum, si dum bonum afferunt aliis, sibi malum accersunt. ægrotauerunt plerique, curatique certatim a valentibus sũma diligentia. ita eluxerunt officia caritatis, siue cum benigne facit indigentibus, siue cum sustinet aduersa. Erepti tamen sacerdotes duo, alter Grammaticam, Theologiam alter professus: visus vterque aliquid præsagisse, cum paucis ante diebus secessum a rebus & colloquijs omnibus impetrarint in domiciliũ Tyronum vt expolirent animam, & quasi præpararent ad mortem: quo lætiores exirent, consecuta est Iubilei indulgentia. Iam (ut similia coniungantur) decessit, anno posteriore, Consaluus Ferdinandus, re ipsa magis ac volũtate, quam appellatione ac nomine, de numero nostrorũ. seipsum iã nobis, & quantulum habebat in bonis sponte obtulerat: septemdecim annos rei domesticæ operam dederat: castigationibus interim voluntarijs non solum exercens corpus,

pus, sed pæne atterens: scilicet in hoc vnum omnia vota coniungebat, vt noster esset: quod & ei facile contigerat, nisi supremus morbus mentem imminuisset. at nos, quod in nobis erat, ei funus, perinde vt si e nostris fuisset (quã quam & supremo tempore sublucente interuallo votũ fecit) qua decebat pietate fecimus. moritur & Didacus Mucnocius rara virtute adolescens: et alter Consaluus familia Balencia: cuius in Deo colendo, fruẽdaq; assidua eius familiaritate, paucos similes a se visos fuisse, multi affirmant. rerũ quippe diuinarum cogitatio, in quibus perpetuo defixus hærebat, sic absorbebat hominem, vt incluſus licet corpore, illic esse magis videretur, quo animum intenderat. opes vero atque inania honoris ita contempsit, vt maris eiectamenta diceret, quibus pretium faciat æstimãtium insciti a. Nempe hoc sæculum mare esse: et genus omne humanum rapida in occasum mortalitate euolui. Etenim vt parentes nostri præterierunt, sic & nos labimur, & posteri sequentur. Itaque, veluti ex alto undarum iactus aliis atque aliis supereuenientibus in extremo littore frangũtur, sic in terminum mortis succiduæ allidun. tur ætates. Talis eius oratio erat: et ad hãc regulam vitæ directæ mors consentanea fuit. Ac ne ij quidem, quibus valetudo integra, defuerunt officio. Prætermitto de pacatis animis, odijs extinctis, ære alieno reddito, atque

alijs

aliis id genus communibus. Adolescens illatam sibi ab altero iniuriam dissimulauit, mox etiam vno e nostris interprete remisit. idem fecit, anno posteriore, scriba baculo percussus. octingentorum aureorum summam debitor creditori offerebat inscienti, & accipere recusanti, quod in expensi tabulis nō haberet. hinc pulchra & magni animi contentio: ea sedata ab vno e nostris, vt diuiduum fieret, & distribuerētur in pauperes quadringenti aurei, mutuo consensu. Iam quid repetam de ægrotantibus, cum sit nemo, quin eo potissimum tempore nostrorum opera vti velit? præclare enim secum agi hac ratione quisque existimat, siue consanescat, siue moriatur. Vnus ex hoc genere vocauit sacerdotem: hic negat admissurum eius verba ad aures, nisi ipse extrudat mulierculas duas captiuas, quæ duobus ipsius liberis pro concubinis erant: id enim iam diu percrebuerat in vrbe. enimuero ægrotus grauate id principio tulit. deinde vt vidit rem suam agi, manumittit mulieres, et conuenienti cum dote amandat nuptui tradendas. tunc auditur a sacerdote introducto. Pulchrum, quod sequitur. Iacebat ægrotus attonitus, nullo iā vsu linguæ: mærebat domus spe faciundæ cōfessionis adēpta. it noster, non solū mutū, sed & surdū offendit: neque enim salus vel nutu reddita. admonet afferri cibū: mox innuēti vt sumeret, paruit qui iacebat. quod vbi processit, facedere

cedere omnes e cubiculo iubet: ipse ac socius ad Deum, vt commodet ei loquelam, genibus flexis preces effundere. posthæc, vrgenti hominem contenta voce vt responderet, cœpit ille, quod non fecerat antea, verbis nutum ac commodare ad expromẽdos animi sensus: nec multo post vox etiam reddita est, vt aperire potuerit peccata, & testamẽtum condere, antequã exiret e uita. Ac ne illud quidem tacendum, persuasum vni, vxorem vt duceret, quam pellicem habebat. Abundauit Gymnasium discipulorum, numero, flore, pietate, diligentia. Varijs religiosorum familijs nomina dedere vno anno decem, Societati, quinque. At ex Cõgregatione Dei genitricis cooptatus vnus: in alia Cœnobia dimissi octo: nisi forte posterior numerus a priore non erat secernendus. Schola doctrinæ Christianæ & cœtu & fructu augetur in dies magis. conueniunt diebus festis omnibus, horis pomeridianis: erudiuntur de rebus necessarijs, ac pijs: incitantur ad virtutem. hinc nosocomium visitur, & ægrotorum corpora curantur: in quo sæpe tantum est studij certamen, vt abluendarum lancium in diem posterum quasi auctio fiat: vsque eo, vt inuẽti sint duo, qui hoc officium ternis aureis emercarentur. id etsi in vno nosocomio atque altero (nempe plenioribus) reliqua tamen non negliguntur a nostris: quo exemplo incitati nobiles. eorum præcipua cura, quos dira lues infe-

infestat. Sed & carcer de more aditus, & liberati aliquot dissoluto ære. vnus præter ceteros sacerdos noster fert illis opem, qui admisere fraudem capitalem. Præclarum illud ac fructuosum nostrorum consilium. Festis diebus singulis mane, diuersi in plateas viasque vrbis celebriores abeunt, ac turbam inertem incuriosam Christiani muneris inuitant ad sacrum, quod fit certo in templo, ad tale auditorium opportuna concione interiecta. Aduentu quamquam & Quadragesima compitalitiæ conciones crebræ, & explicatio frequentior doctrinæ Christianæ. Vtile etiam & gratum vulgo, cum anno sæpius, quasi in pompa deducuntur pueri qui nobis dant operam, per vrbem bini longo ordine modulate canentes, quæ scire opus Christiano: dein ad ædem nostram aucti numero reuertuntur. Excursum & ad oppida propinqua. Lucenæ (oppidum est illustre) omnes ferme de tota vita confessi. Baenæ paucis diebus media æstate pusilla quasi Quadragesima fuit. immutatos vidisses oppidanorum omnium animos, & fere faciem oppidi alteram. viæ quidem ipsæ nihil aliud sonabant, nisi cantiones pias. visi sunt nostri agrum illum, cum discederent, non in germine reliquisse, sed in fruge. Hæc & similia non geruntur ad promerendam hominum beneuolétiam: sed tamen consequitur sua sponte. Anno priore legauit vnus aureos septingentos. Canoni-

nonicus nō exiguam pecuniam anniuersariæ inter discipulos præmiorum distributioni ad acuendam industriam Ianuario mense. quin etiam Episcopus prægrādem tabulam ad summam aram templi suis sumptibus inchoatam, moriens perfici imperauit, & ad nos afferri, monumentum amoris. Anno posteriore nouus Episcopus sua præsentia cohonestauit Gymnasium: quo die Rhetoricæ professor orationem habuit disertam in primis & elegantem: & dedere discipuli fabulam sanequam venustam: donati muneribus publice, qui ceteros doctrina superassent. Posteriore anno, non modicæ res ad facultatem domesticam accessit: aucto que Gymnasio creuit vtilis labor, & materia laborandi.

GRANATENSE COLLEGIVM.

HIC QVOQVE, festis diebus matutinis, plebs otiosa ad rem diuinam compulsa. Rudimenta fidei populo tradita: qui vt præuia puerorum modulatione ad audiendum, sic deinde admonitu nostrorum ad confitendum adductus est: vt multum sæpe nostris a sacerdotibus in illo opere poneretur. Inuisit & Archiepiscopus scholas, exceptusque oratione Græca & Latina. Is omnem diœcesim perlustrauit secundo anno, sociosque laboris, & consilij conscios, habere voluit duos e sacerdotibus nostris:

noſtris: hi, habendis concionibus, excipiendis confeſsionibus, corrigendis erroribus, quantum profecerint, vix dici poteſt. Epiſcopo item Guadixienſium flagitante, Guadixiũ ſacerdotes totidem miſsi: quantum promouerint, illud declarat, quod certatim pecuniam conferre cœperunt Collegio faciendo. Regio eſt prope Granatam aſperrima & rerum omnium quibus humanus indiget vſus maxime inops: efferauit quoque ingenia incolarum. eo ſacerdotes duo profecti, dies quinque & quadraginta in ſeptemdecim oppidis poſuere, laborioſos ſibi, oppidanis frugiferos. expiarunt confeſsione animos vniuerſi. quamplurimi deterſerunt labes totius vitæ. Factum hoc pariter a multis in vrbe, vbi & alia officia præſtitimus. Adeuntur vincti, & abſoluuntur a peccatis. firmantur docenturue qui aguntur ad ſupplicium. Maurus vnus, ſub ipſum tandem patibulum, Maumetem deſeruit, & ſalutari perfuſus aqua, ſtatim exinctus eſt, datũ hoc honori baptiſmi, vt ne eius corpus diſcerperetur, vti erat conſtitutum, ſed mandaretur intactum terræ opera noſtrorum. Ex eadẽ diſciplina alter ab initio iam Chriſtianus, ceterum pertinax, vt pro Ioanne Hametum ſe dici vellet, ac feroci vultu cum duceretur per vias admonita omnia contemneret, tamen cũ eſſet guttur laqueo elidendum, Chriſtianum ſe mori publice teſtatus eſt, faſſuſque de peccatis

catis omnibus quantum poterat meminisse, veniam ac preces postulans a circumstãtibus, religiose expirauit. Igni alius erat absumendus, non debita morte: neque id ignotum nostris. igitur cum de more ornatus educeretur de custodia, rem sustineri aliquãtulum orant: agunt cum altero, qui falsum testimonium dixerat, vt quandoquidem ipse nihilominus præsentem suspendij pœnam non effugerat, liberaret animam suam scelere, & innocentem crimine. ita factum est, vt cum hic se reuocaret qui ducebatur ad mortem, cõdemnatus alter iniuste, reuocaretur ad vitam. At publico vrbis valetudinario vnus e nostris sacerdotibus operam nauat: diebus festis multi eum sequuntur, nostri, externique viri nobiles: singulis mensibus cœna lauta instruitur: posito pallio, aperto capite, flexo poplite, sericati homines ministrant: quin & certant de purgandis putrescentibus vulneribus, abstergendisque vtensilibus admixta sorde. ad hoc insigne opus comparant se omnes per mensem. ipso die participant Christi corpore, & concioni sacerdotis sui intersunt. ternis præterea hebdomadæ diebus sacro Domini Aduentu, & Quadragesima quaternis, se flagris accipiunt. procurant ijdem commoda proximorum. de merito rio quattuor abductas pecunia sua collocarunt. illud egregium. Cum ex his vna perstaret animo obfirmato, nec admonitis, aut promissis

missis flecteretur, sodales sex (nã hic quoque cœtus Sodalitium vocatur) qui rem tractabant, ibi cum essent, vt exaudiri tantum, non videri a muliere possent, colloqui inter se cœperũt, velle pro multis illius sceleribus aliqua ex parte Deo satisfacere: ac simul flagella insonuere: non citra sanguinem. tum vero dedit femina victas manus, pluris esse intelligens ad persuadendum facta, quã verba. Ceterum, qui passuum trecenta millia cucurrerat delibe rata cæde vxoris, cum ea iucunde viuit iam mitior factus. Quidam verberatus ab alio totus erat in iniuria reponenda: pacatus tamen est, cum satagente vno e nostris, satisfecit qui læserat, & postulauit sibi ignosci. restitutum etiam æs alienum multis. denique iuuentus nobis formantibus crescit: excitati videlicet omnes multa industria ac diligentia noui præceptoris, parique doctrina. octo erudiebantur in domestico Seminario. posteriore anno decessit vnus: in eius locum suffecti quinque. tres anno superiore in nostram familiam adlecti: emortuus vnus. Ceterum excursiones aliquæ lõgiores fuere. Maritima oppida huius diœceseos tam multa, vt trimestri spatio a sex sacerdotibus obiri omnia ægre potuerint. vt dicam aliquid causa exempli, triginta adita a duobus. quot retexuerint omnem vitam peccata dissoluendo, in tanta multitudine, exacto affirmare numero difficile est: ipsi quidem sacerdo-

cerdotes non audent concipere ſummas. ex hoc exiſtimetis licet, quæcumque longo vſu integræ religioni obſiſtebant, aut vitæ, abolita fuiſſe, vel in contrarium verſa. Quidam mulierem ancillam, cum qua ſedecim iam annos vixerat (pluribus ex ea liberis ſuſceptis) malo exemplo, adductus eſt tandem cõſilio noſtrorum, vt ſecum matrimonio coniungeret. Mulier altera oris iuxta improbi, & animi inuerecundi, ætate ac ſtudio in maledicendo exercita, audita concione ita damnauit priorem licẽtiam ſuam, vt cum poſtea audiret prorumpentem alteram in aliorum maledicta, ferre non poſſet. Quod ſi tu (inquit) audiſſes Patres in hoc vitium de ſuperiore loco verba facientes, non ita facile laxares habenas linguæ: ego quidem (quoniam præterita reprehendi magis, quam corrigi poſſunt) dabo operam, vt quod fugaui ſemel, nõ redeat. ita rectum iter, quod ſero cognouerat, laſſa errando alijs mõſtrabat. Denique muliercula, quæ tres iam annos a viro, cum præſenti pudicitiæ vitæque periculo, aberrabat, cum illo in gratiam redit. tantus interea noſtrorum labor, vt ceſſerit alter morbo oppreſſus. ergo deuolutum pondus in eum, qui reſtabat: ſed defatigationem fructus fallebat, aut vincebat. Itum etiam in oram Alpuxarram, de qua ſcripſimns (credo) annalibus proximis, eodem Collegio. itaque, quæ pertinent ad cognitionem ocorum, non

repetentur. sed neque ea, quæ ad Dei gloriam facta: sunt enim cum eo anno communia. Suscepta etiam expeditio in diœcesim Almeriæ: tantusque iniectus ardor animis, vt veluti pro merendæ indulgentiæ, ad detegẽdas noxas populi certatim accurrerent, & antelucanis horis se effunderent domo, occupandæ confessionis: eam vel a primis annis repetierunt numero quingenti. reliqua vos cogitare, quã me dicere, melius puto. excipio hoc vnum. Vir primarius sic oderat sacerdotem, vt neque eius ferret aspectum: gnarum id ciuibus erat, ingratumque: is tamen audita concione ita se flexit, vt coram populo veniam a sacerdote postularit: hic vicissim mutatione illa subita ita permotus animo est, vt exortis lacrimis venientem toto pectore adstrinxerit. Ceterum cum explicuisset noster pro suggestu officia rerum non iniuste contrahendarum, eam incussit multis religionem, vt iniquas pactiones plerique rescinderint, restituerint alij alienum argentum, summa septem aureorum millia attingit. si populorum condicionem consideres & inopiam rerum, grandem pecuniam æstimabis.

COLLEGIVM MONTELLANVM.

BIPERTITA esse huius munera Collegij, vt & instituãtur externi iuuenes ad doctrinam,

ctrinam, & Tyrones noſtri frequentibus exercitijs ad prœlia præparentur, admonuimus annuis octogeſimi octaui: ſunt & his tertiani admixti, vt proſint exemplo. quamquam illud quoque horum proprium, vt in quattuor templis, diebus quadraginta ieiunij anniuerſarij exponant teneriori ætati elementa Chriſtianæ religionis: idem in plateis faciunt compitisque magno fructu. Anno ſuperiore, communis morbi vis, quæ peruaſit vniuerſam Bæthicam, e noſtris fere nemini pepercit: nunc, quid putatis factum in externos? ea Nouitijs, immo domeſticis omnibus, qui per valetudinem poterant, occaſio exercendæ caritatis. nam Franciſcanorum familiæ, cum ad vnum omnes laborarent, nullo ſubſidio, non poſtulanti, ſed ne ſuſpicanti quidem, octo de noſtris præſto affuerunt, qui interdiu noctuque miniſtrarunt ægrotis, donec conualeſcerent. magnum eo officio captum laborem docuit morbus, qui cum omnes afflixiſſet, vnum ſuſtulit. quamquam etiam extinctus eſt alter e laboribus alibi ſuſceptis. De conuenientibus ad nos quotidie veſperi primoribus viris, ac ſacerdotibus pluribus piorum cauſa colloquiorū, ſcripſimus cōtinenter annis duobus. nunc addo: confluere certis hebdomadæ diebus ſecundum ſignū ſalutationis Angelicæ multos gratia verberationis. E diſcipulis aliquos pignerauit ſibi Deus, e quibus, vtroque anno binos

in Societatem nostram. Præcipue cognitum est posteriore anno, quanta sit vis confessionis atque Eucharistiæ contra dæmones malos. eorum vnus mulieris pudicitiam oppugnare ausus diu varijs minis: sed cum muniret se illa Ecclesiasticis sacramentis, victus abscesit. ijsdem artibus puella est vsa aduersus eosdem insultus. Peregre ibat sacerdos noster, adit hominem mulier, quæ se dæmoni addixerat: opé implorat: is confitentem audit: hæc restitutio libertatis fuit. Alterá, quia ad nos veniebat causa confessionis, nocturnis timoribus vexabatur: mulcabatur etiam interdum, & per cubiculum raptabatur ab inimico. sed (vt semper fit) inuocatus in hoc certamine adiutor Deus, auctor victoriæ fuit. Peregrinati etiam Nouitij de more. hoc siluissem facile cum communibus, nisi accepissem ab vno persuasum homini damnato ad triremes, vt noxas aperiret. quod ille, nec se feciſſe meminerat vmquã, & tunc, vt faceret, magna vi adductus est. Adolescens præterea quidam, totius vitæ maleficia confessus, admiratus constantiam vnius e nostris in iniuria perferenda. Ceterum profectus est ad oppida quædam Lusitaniæ finitima sacerdos non mediocri fructu. Sodalitates Iesu nomini dicatas, ad euellendam iurisiurandi consuetudinem, multis locis constituit: veteres, alias labantes restituit, alias in meliorem statum traduxit. Res domestica aucta anno

no posteriore annuis aureis sexcentenis, olieto peramplo. In villa sacellum est Deiparæ consecratum: eo confluunt festis diebus ad sacrum homines ruricolæ: erudiuntur de rebus necessarijs: peccata confitentes audiuntur.

COLLEGIVM MARCENENSE.

ARCHOBRIGENSIS Ducis præstãtissima cõiux multis sæpe argumentis suam erga nos beneuolentiam ostẽdit: nullum enim prætermittit optime de Collegio merendi locum. Proxime cum coacta hic essent Patrum comitia, omnem sumptum prolixe suppeditauit. Nec minus studiosus nostri, aut liberalis, Dux ipse: ad resarciendum templum locupletandumque sacro instrumento pecuniam contulit. benigni etiam fuere ciues Dominorum exemplo. at nos maximum existimamus quæstum memores gratosque cognosci. E muneribus nostris (quantum patitur ingenium loci, aut desiderat vtilitas incolarum) nihil prætermissum. Scholas terunt pueri (nimalis infantes dicere qui prima elementa condiscunt) circiter quadringenti. hoc facilius tenella ætas, necdum suffecta veneno vllo, combibit mores pios. cum per vias publicas modeste incedunt concinentes elementa fidei, visuntur, audiunturque iucunde: eos secuti aliquando Pater Prouincialis, ac decem præterea antiquissimi

simi Patres magna oppidum omne lætitia affecere. Puere Ducis cohorte Societatem ambiebat: nec impetrauit antea aditum, quam attulisset Domini assensum. Adita interim vtiliter loca propinqua. Alter e magistris cum puerorũ agmen duxisset in vicinum oppidum specimẽ daturus doctrinæ Christianæ, ita permouit oppidanos, vt filios Marcenam miserint a nostris erudiendos. mox eodem cum reuertisset, ludimagistrum abdxuit secum ad nos, vt suũ ad munus doctior postea rediret.

COLLEGIVM BAEZZANVM.

INTERMISSVM est docendæ Theologiæ munus (eam duo profitebantur) & immi nutus collegarũ numerus, ãno posteriore, quo, extruendo Collegio area tandem inuenta est. substitutus interea vnus qui explicat casus cõ scientiæ: id tum vtile ciuitati, tum etiam necessarium: ita frequentes consultores habemus. Magna vtilitas aduersum eos, qui in carcere attinentur: sæpe inuisuntur, saltem tertio quoque mense: expurgantur confessione, refectique cælesti cibo apparatis epulis accipiuntur. eorum in primis negotia tractantur a nostris. Quidã, quod virginem violasset, damnatus erat ad scalmum (habebat enim vxorem domi) dum ducentis attributis aureis satisfactum violatæ esset: pessime agebatur cum homine

homine misera magis quam indigna patien-
te:egit sacerdos noster cum parente mulieris,
& vtramque veniam obtinuit, nempe, & sup-
plicij, & æris. Adolescens destinatus erat igni
ob maleficium non suum: iamque præmunie-
rat se Eucharistia susceptа.hic quoque(quan-
doquidem non peribat merita morte)ereptus
incendio est.Decurio vir nobilis ne premere-
tur falso crimine homicidij inani testimonio
mulierculæ, de nostrorum consilio detecta fal
lacia, & sua lux reddita innocentiæ est. alter
homini tenui atque humili filij necem nostris
deprecatoribus condonauit. Interim subuen
tum etiam mulieribus multis. nonnullæ Cœ-
nobijs inclusæ.Vir magna claritudine generis
eam dehonestabat, quod suo matrimonio non
contentus vxorem alteri detraxisset, cum qua
viuebat inspectante ac gemẽte ciuitate: quin
& grauiora suspectaban t, eamdem scilicet
concubinam ac filiam ipsius esse. non Epis-
copus, non Prætor vrbanus malo remedium
adhibere potuerat. sacerdos noster vi mulie-
rem curauit auferri,& in Cœnobium intrusit:
mox expiatam criminibus cum marito recon
ciliauit: adulter iræ atque amoris impotens
comparuit sibi alteram, qua solaretur deside-
rium prioris:hanc etiam noster eripuit,atque
extra vrbem sepositi ignaro illo:qui tandem,
placatus animo se respexit, vt etiam nobis a-
geret grates conseruatoribus suis: haud mul-
to

to post confessus apud eumdem sacerdotem, ex hac vita migrauit. De Academia publica, & iuuenture, quæ ad ægrotorum procurationem, & per flagra afflictationem corporis in nostra æde, nostris exemplis prouocatur monitisque, cognoscendi cupidos ad binas annuas proximas delegamus. Episcopus Societatis amantissimus est: nostro in templo concionem habuit eo die, quem festum agimus tutelari nostro: reconciliari duos coniuges discordantes nostra opera voluit: & confessiones audiri mulierum, quæ profligatam vitam cum Monasterio commutarunt. hæreticarum causarum Quæsitor cum huc venit, nobis vsus ad omnia est. Prætore etiam amicissimo vtimur. Ceterum conciones, quarum in templo maximo dignatio summa est, ad nos deferuntur. Veteres simultates nō paucæ compositæ: multi enim recenti memoria beneficiorum Christi antiquas offensiones oblitterarunt. Nobis autem elaborata est Crux prægrandis Crystallo atque argento collucens, collectitia stipe.

MALACENSE COLLEGIVM.

PVBLICVM Malacæ carcerem inuasit anno superiore fœda morbi lues, afflixit vinctos amplius sexaginta. varia erat ægrotantium forma, & multiplex imago mali. iactabantur æstu, ardebant doloribus, clamoribus alij implebant angustias loci, alij alto defixi si-

len

lentio veluti obtorpuerant: miseranda rerum facies, hominūque: plerique nudato fere corpore in nuda iacebant humo semineces, fame, frigore, morbo cōfecti, præsenti auxilio atque adeo spe omni destituti, nisi nostri in tempore occurrissent. igitur stipem ostiatim corrogāt, stragula cōuehunt culcitasq;, cōparant cibos, fométa, medicamina, quicquid denique necessarium recreandis corporibus, aut morbo depellendo esset. hæc inter habita animarum cura, & solatia adhibita ægrotantibus, morientibusque, confessionibus accipiendis & opportunitate sermonum. At nostris, in præsens ille fuit laborum fructus, contagio morbi: quo cum essent multi tentati, cui primæ in eo munere deferebantur, sacerdos vnus absumptus. Nec minus, anno sequenti, consultum est custodijs publicis, in sūma caritate corrogato ære. Maurus uir claro genere, qui Regis iussu huc deductus erat ex Africæ insulis, venenum ebiberat miscente inimico: porro cū pestis hausta grassaretur ad mortem; nostris adhortantibus veram religionem amplexus, cum sacro baptismo corporis valetudinem recepit. nec difficilem postea se præbuit aduersus inimicum in vincla coniectum. Visitata etiam nosodochia, & adiuti ægrotantes. ea in re nostrorum pietatem ciues æmulantur. firmati, de more, qui cum morte certarunt. factum his annis frequentius, quibus morbi plures,

plures, ac grauiores fuerunt. ſedati Decuriones, quorum iracundia ſanguinem ſitiebat. E noſtris auditoribus decem, in varios religioſorũ cœtus deſcripti. Flagella Decembri mẽte, & ieiunio, maximo, ter ſingulis hebdomadis vſurpata. Itũ ad oppida propinqua vrbi. primũ noſtrorum aduentum non adeo gratum fecerat oppidanis ſuſpicio (quod erga alios fecerant religioſos) ſtipis contribuendæ. vbi animaduerterunt ſe quæri, non ſua, uſi ſunt eorũ opera in expiandis criminibus: & iniquis animis tulere diſceſſum.

XERENSE COLLEGIVM.

EADEM MALI ſæuitia multorum oppreſsit corpora, & excitauit ſtudia ſociorum: vt non expectarent, dum ab ægrotis accerſerentur, ſed ipſi ſe ſponte offerent. Aditus carcer, audituſq; recreatus eſt Angelico cibo. vir præcipiti ſenectute, qui tota uita ſacerdoti numquam expoſuerat peccata, vt id tandem faceret, magna mole adductus. doctrina Chriſtiana pueris tradita. tricæ multæ expeditæ. A foribus domus viri nobilis auellerat quidam gentilicia inſignia, quæ erant affixa, magno motu metuque ciuitatis: vxorem ueneno vir tollere decreuerat: hinc magna familiarum diſsidia, cũ ipſa reſciſſet: tres mulieres viris ſuis ſe furtim ſubduxerãt, & iræ timebantur: omnibus his malis noſtri in tempore occurrerunt, eripuerunt ijdem vnum laqueo,

placa-

placatis inimicis: alterum sagittis, in scelerum pœnam. represserunt etiam alias publicas cædes. Excursum anno priore in oppidum Ximenam, quo numquam alias aliquis nostrorum intulerat pedem. Magna hic diuinarum rerum ignoratio, &(quæ plerumque cõsequitur) corruptela morum. respirare cœpit nostrorum aduentu Pietas, & attollere caput. Nouum gratumque spectaculum præbuere puerorum agmina, cum per uias ducerentur: ijs socios se addebant viri ipsi intectis capitibus, sublatis manibus in cælum, excipientes prima elementa religionis, sacerdote dictante. hæc auxit occasio numerum cofitentium adeo, vt hoc fere officium omne aliud tempus auferret. Sed fallitur perspecta vtilitate sensus laboris. Ceterum naturæ debitum reddidit Pater Michael Perezius, si Societatis annos spectes (decem fuere) præferendus recentibus: si virtutum numeros, cum veteribus cõferendus: omnis eum Clericorum ac religiosorum hominum cœtus amplo funere extulit.

COLLGIVM GADITANVM.

DVM PVERI coguntur, vt ediscant capita diuinæ legis, lætantur Gaditani ciues Collegij Rectorem, vel præferentem manibus Crucifixi vexillum, vel rudiorem turbam ære cientem, cum alij interea audiẽtium pieta-

pietatem cantu accendunt. Vrgetur in dies ædificatio domus: nec desunt, qui necessitatibus opẽ ferant. quodã die, cum exitum esset ad quæritandam stipem, conflati aurei octingenti. Episcopus Prætorque vrbanus, cum suis vterque consiliariis, valde nos amant. quod & facit Præfectus classis. Sacerdotes duo apud triremes perpetuo fuere instituendæ nauticæ turbæ. et quidẽ mulierculæ exactæ, prauæque consuetudines pestes animorũ: dataque opera, vt emeriti pœna soluerẽtur. Medinensiũ Dux ad fretum Gaditanum magnam habet thynnorum venationem: homines in ea captura occupantur (præter mercatores qui eo confluunt) amplius quingenti. eius rogatu missi sacerdotes duo, a quibus captores piscium caperentur. Video hic mentionem fieri Anglorũ, quos Pater Personius conuertit ad Catholicam fidem: vt memorauimus supra Prouincia Castellana, Anglicano Collegio. nisi quod cum illic dicerentur nonaginta, hic (ut magis læteris) excreuit numerus fere ad ducentos. nempe aucto fructu ex protracta commoratione laborantis.

TRIGVERENSE COLLEGIVM.

AD PROMOVENDAM structuram templi rogati multi cõtulerunt magnum subsidium. sacellum maximum excitatum altius

tius a terra. adeuntur frequenter oppida vicina. habentur conciones. constitit præcipue fructus in Cœnobio feminarum: tanta earum pertinacia vel inscitia, vt non Antistitæ parẽdum, non psallendum in choro diurnis nocturnisque horis sibi esse arbitrarentur: quo durior nostrorum prouincia fuit. In Andeualum agrum suscepta expeditio anno posteriore. obita oppida plus viginti. eruditus pro concione populus: auditique confitentes, circiter sexcenti. bis die exposita Christiana doctrina, vt omnibus locus esset, nec quisquam intermitteret opus diurnum incommodo rei familiaris.

VBEDANA, ASTYGITANA, CAzorlana Sedes.

AD VBEDANI Collegij initia, Iaensem Episcopum scripsi proximis annalibus (dicendus fortasse erat Giennensis) promisisse ad quinquennium septem millia: ea anno priore accepi assignata, posteriore accepta: hac lege, vt mille quadringenti ad uecti gal annuum conferantur. hæc pecunia triticum suppeditabit. Ceterum Episcopus ipse de instituendo Collegio cogitare se haud fert obscure. Nostri suis officijs respondere conantur expectationi ac beneuolentiæ omniũ. Cum primarij ciues duo, amplis familijs, dissidẽ-

siderent odio implacabili, eaque res spectaret ad plurimam cædem, nostrorum dexteritate sic redierunt ad pacem, vt perpurgati cõfessione iungerent dexteras populo inspectante. Eucharistiæ sacramentum in æde nostra locatum, magna pompa, summa gratulatione vrbis. tenera ætas instituitur rudimentis fidei. visitantur custodiæ publicæ, & nosocomia. conciones in omnibus templis a nostris frequentissimæ habentur. singulis mensibus publicis sermonibus incitantur auditores omnium disciplinarum, adducunturque ad cælestes epulas præparatione animorum.

IN ASTYGITANA Sede, ædes sacra & supellex commodius instructæ, de illata Eucharistia proxime tradidimus. Calendis Ianuarijs anno priore Franciscanorũ Cœnobiarcha ecclesiastes insignis, in ea concionatus multa de nobis dixit, quæ nostri existimarunt esse, siue argumentum amoris, siue industriæ incitamentũ. Haberi scholæ tres inceptæ prævia oratione, tanta cum approbatione omnium, vt exempla passim peterentur. Astygitana porro iuuentus sic pietate excellit, vt collaudanda sit potius, quam magnopere excitãda. ciues etiam ipsi cultores plurimum religionis. ex ijs vnus, qui ad nos ventitant, cum a claro viro urgeretur, vt referret gratiam inimico, constantissime abnuit: et instanti, si hoc ita abiret, apud homines paruo in pretio

tio fore: satis mihi esse debet (respondit) si Deum non lædam. Ceterum cum expositi infantes pueri periclitarentur, nostrorum opera consensuque Episcopi institutum est Sodalitium ad eos alendos. Sed nostro Collegio ita aucti census, ut fere sint satis fundationi. Stepæ (propinquum oppidum est) commorati mensem sacerdotes duo, cum fructu. Nec minus utilis commoratio Palmæ.

CAZORLAE anno posteriore apertus ludus. domum satis commodam ciuitas dedit: additum uectigal: additus ager: sacramentorum usus frequens adeo, ut mutati fere sint omnium mores. excurritur, festis diebus, consuetudine perpetua, in proxima oppida duo. Atque, ut uerbo colligam, quæ dispertiri possunt in plurima, nostrorum benefacta & consilia reipublicæ Christianæ procedunt.

PROVINCIA MEXICANA.

RES GESTAS exequar anno priore a socijs centum nonaginta quinque: posterio re, a sedecim supra ducentos. Sex (vt de duobus annis simul dicam) sublati mor bo. Obtinere se ad diuinum obsequium triginta quattuor.

COLLEGIVM MEXICANVM.

SOCII DECEM supra centum, postea sexaginta quinque, multis videlicet in varia loca attributis. Instituta certe Professorum Domus, in qua (vt his initijs) socij septem. Cum iacerent fere ciues omnes pestilenti tabe, viuidus nostrorum ardor se erexit: contempserunt, euenire sibi quod posset, vt alijs bene esset. ex eo factum, vt quibus ignoti erant, essent non solum noti, sed etiam cari. In hac tempestate, antiquissima summæque venera tionis Christi effigies de cruce pendentis, præ lata supplicatione sollemni per vrbem, prosequente omni Clero: relataque in ædem noquam, & proposita populo ad nouem dies, pro communi valetudine: mox paulatim intermittente peste, ciuitas reualuit. Conciones frugiferæ

giferæ toto anno. cum concionator paucis commendaſſet opera miſericordiæ (an quod cognita hominum voluntas pluribus hortandi cauſas exemerat) tantum repente veſtis factæ infectæque ad nos collatum eſt, vt ſatis fuerit tegendæ multorum nuditati. quod iterum ſæpiuſque eodem tenore factitatum. Sed & alius quidam extitit concionum fructus. orarunt Hiſpani, eo die, quo coniunctim omnes cælites in Eccleſia Chriſtiana venerationem habent, vt concionator vnum aliquem ex ijs Sanctis, quorum reliquias habemus in templo, ad finem vſque vertentis anni patronum ſingulis aſſignaret, hoc idem Indis petentibus æmulandi cupidine, ne tanto bono fraudentur, non fuit negandum, præmiſſa concione de cultu acveneratione Sanctorũ. diſſipata eſt huius diei fama, multoſque e vicinis populis ad ſimile ſtudium ac votũ contraxit. Ab Hiſpanis hoc additum, poſtridie illius diei, quo ſcilicet die defunctorũ animæ iuuantur precibus ſuperſtitum, collata grandis eleemoſyna in ſacerdotes vrbanos eo die ſacra facientes. mos vterque inductus communi conſilio, vt quotannis ſine intermiſſione ſeruetur. Non deſinunt noſtri explicare doctrinam Chriſti Dominicis diebus veſpertinis, circum hoſpitales domos, lanificia, compita, plateas, & cuſtodias publicas: ad quas cum eunt identidem, impetrata venia liberarunt duos, propter illatam in-

iuriam, capite damnatos. Mulieres multæ vitam improbam deseruerunt ad Cœnobium transgressæ. Virginum aliquot pudicitia, cui paupertas obstabat, periculo erepta. Pax inter plures constituta, præcipue proceres inter duos, ita atrociter disfidentes, vt cum magna auctoritate viri in ijs restituendis frustra laborassent, animam prius, quam odium deposituri viderentur: sed & hos placauit Deus oratione nostrorum. Pertinacis iræ mulier non solum non ignouit inimicæ petenti veniam & ad eius pedes abiectæ, sed toruo vultu versa ad alias, sibi ventrique suo (ventrem enim ferebat) mortem imprecata est, si vmquam mitigaretur. visa prædicere, quod euenit. cum crudi doloribus puerperij esset in vicinia mortis, Parochusque præbiturus Eucharistiæ sacramentum, interrogaret (de more) num ijs parceret, a quibus læsa esset, sacerdos noster qui eo venerat, capta occasione, inuisam moribundæ ante oculos ponit: et venia facile ipso in articulo impetrata est. mox enim sumentem Dominicum corpus vox & vita defecit. Pro ægra altera (idem an alius sacerdos?) fundendis ad Deum precibus posuerat noctem: cum prima luce ab ea accersitur, narrabat hæc, in quiete admonitam se, id vt faceret, a quodam homine nostri ordinis, fuisse. Procedunt et studia litterarum. mitto seuerio rum experimenta cohonestata illustrissimi Proregis Episcopique

scopique Tlascalensis,& aliorum Principum
præsentia. ad aduentum Proregis ipsius fa-
bella data breuis atque elegans, communi
plausu: tributa tum præmia scholastica ma-
gni pretij. quadringentis aureis stetisse affir-
mant. affixa etiam poematia varia, in la-
ta membrana scripta, pictaque: eaque tum
lecta studiose ab iis, qui cõuenerant, tum Pro-
regi, quæ eminebant, oblata ab ijs qui in pan-
gendo feliciore ingenio præter ceteros dona-
ti essent. magna illius diei in præsens lætitia,
& in posterum memoria fuit. Inchoata Soda-
litas sub auxilio ac nomine Dei matris, post
diploma a Patre Generali transmissum, eo die,
quo beatam Virginem colimus in cælum rece
ptam, sollemnis celebritas fuit, auditæque La
tinæ orationes, & Hispanici versus, in Mexica-
næ nobilitatis amplisfimo cœtu. placuit biper
titam esse, quia pares cum paribus congregan
tur facilius, seruata ratione æqualitatis. Com-
plectitur altera Theologos Philosophosq; pro
uectioris ætatis: reliquos altera permixtos:
sic inter similes acuitur magis æmulatio, & a-
gnoscitur ex propinquo sua species virtutis,
etsi certis diebus ex vtraque conuentum age-
re de rebus communibus solent. religionem
omnium conijcias ex tribus, quos paucis me-
morabo. Adolescens domo nobilis, falso insi
mulatus, coniectus erat in carcerem: quam ob
rem flagrabat infamia, nec ad eam depellen-
dam

dam quicquam virium habebat, nisi quod solabatur conscientia, & spes diuini auxilii a patrocinio Virginis. nec fefellit. postero die ipsius negotium honestissime explicatum est. Alter Cõgregationem affectabat, differebat Præfectus, cupiditate accendenda: cum vrgeret aliquando, toto Gymnasio audiente respondet Præfectus, non decere inter Parthenios adolescentes conspici cincinnatum (nam hic forte cincinnum gerebat) at iuuenis, si hoc vnum obstat, tollam impedimentum: simulque flexis genibus, in medio cincinnum tondet, vt hoc veluti signo ostendat se Deiparæ consecratum esse. Tertius denique ex eodem numero iam sacris initiatus, sic alte & magnifice de dignitate sacerdotij cogitare cœpit, ac loqui, vt cum existimaret non quemlibet esse facile tantæ molis capacem, satis superque dictitaret sibi, infra summum illud fastigium consistere vno gradu. sed auctoritas matris & consilium nostrorum effecere, vt pro regula acciperet aliorum voluntatem, ad quam diriget suam. Domus nostra iam satis commode aucta. templum bonis initijs ædificari cœptum. In æde beati Gregorij, de qua attigimus nonnulla ab his trinis annalibus, duo sacerdotes cum totidem fratribus versantur, aliorum soluti operum et curarum, in Indorũ salutem dumtaxat intẽti: ita autem sunt promeriti beneficijs amorem illorum, vt sacramen-

mentorum causa certatim cofluant e multis locis, nec vlla ratione se adduci patiantur, nō verbis, non terroribus, sed ne vinculis aut verberibus quidem, quo minus certatim accedant diebus festis ad animarū magistros. At vnus ex eadem gēte insidias dæmonis hac ratione effugit. Biennium fere, cū per inuios montes & abrupta huc contenderet, artes agnouerat, viceratque, maligni spiritus peruersa suadentis: donec in eodem itinere intentatum est periculum maius: offert se ei dæmon specie adolescentis decoro vultu atque habitu: vt se deorsum ducat e monte hortatur, neque enim offensum iri: auri quinetiam & argenti vim magnam, ac pretiosos lapides ostentat, consilij mercedem. non tulit clementissimus Deus plus imponi oneris homini, quam ferre posset: itaque alius quidam (haud dubium quin bonus Angelus) ætate florens ac forma dat se in cōspectū illius, admonetque vt constanter agat, neu corrumpi se falsis muneribus, aut importunis consilijs sinat. Quod si te iste induxerit, præceps ad Inferos detrudere. proin Mexicum proficiscere, & consule sacerdotem (eum nominabat) faxo, vt te mihi obtemperasse nō pœniteat. Constitit ille veluti ab stupore defixus: cui vt successit lætitia, ad nos narraturus facturusque quod viderat audieratque, festinus accurrit: & nunc tantā percipit animo voluptatem, vt prædicet cæle-

ſte beneficium,& grates agere Deo nō ceſſet. Conueniunt etiam multi e regionibus longin quis,nec ſatis habent peccata depoſuiſſe, niſi viciſsim auferant ſecum de ſcripto ſalutares monitus, ac recte viuendi rationem. Auxit pietatem populorum locupletatum templum egregijs picturis, & excitatum Sanctuarium aſſeruandæ Euchariſtiæ, inſigni artificio: ſed maxime ſanctæ Crucis lignū,ex argenteo plu teolo tralucente cryſtallo Dominica in Paſſione poſt concionem oſtenſum. tunc enim tā tum murmur ſingultuum, tantaque comploratio orta a conuerberantibus pectus, vt diu quies non eſſet. accurſus deinde venerantiū & oſculari cupientium vix ipſo die finitus, itemque natali Domini , ſacroque Paſchate, cum conuocatos mendicos domum noſtram contexerunt veſtitu nouo , refeceruntque lautiore cibo, miniſtrātibus noſtris patribus, & præcepta interim ſalutaria miſcentibus, vt non minus animo quam ventre conuiuæ delectarentur . At ſollemnis Euchariſtiæ celebritas, propter confitentium & communicantiū multitudinem,ſuo die peragi non potuit : igitur,altero magis vacuo,prælatum cæleſte ferculum ſplendida pompa. Ceterum tanta Indorum erga patres Collegij beneuolentia, vt concionatorem ægrotantem lacrimis votiſque nec incruenta verberatione corporis retinuiſſe videantur in vita ; quinet alio proficiſcen-

ſcentem recreandis viribus, viri mulieresque cõplures proſecuti ſunt vel inuitũ ad aliquod ſpatium, eximio argumento caritatis. Beatæ Virginis Sodalitas inſtituta apud Indos felices progreſſus habet. ſodales ipſi palmam pietatis inter ceteros ferunt. ea enituit (vt reliqua ſileantur) cum feria quinta ſanctioris hebdomadæ ad ſepulcrum Dominicum ſeni horas quaternas in precationibus perſtiterunt. Ceterum ſunt mulieres complures ita tenaces pudicitiæ, vt ſacroſanctis ſe muniant myſterijs aduerſus prœlia impurorũ: quæ octodecim ipſos annos fortiter vna ſuſtinuit clariſsima victoria. Viduam vnus erat aggreſſus occaſione arrepta: ſed ea Ieſum nomine appellans, clamore ſublato perterrefecit intrantem: quinet fuſte ſtrenue percuſsit: petit is veniam ſupplex, neque a victrice impetrat ante, quam det fidem apud noſtros peccata confeſſurum. et nunc eam viam inſtituit vitæ, vt ſi peruenire huc debuit poſt errorem, profuerit erraſſe. Accipite nunc miram cõſtantiam virginis. Precibus eam ac muneribus corrumpere cupiebat adoleſcens: cum fruſtra eſſent, vim adhibet: nocte quadam cum abeſſe ſciret eius parentes, tranſmiſſo pariete ianuiſque effractis penetrauit ſe in cubiculum, vbi erat puella: quæ magno animo millies ſe mori paratã prædicat potius, quã vt pudorem amittat. impotens iuuenis gladium

dium stringit: non mentem pudica, aut orationem mutat: at amore ille iraque incensus os cædit pugnis, vt effluat sanguis. Tum virgo, positis genibus, Dei matrem inuocans pudicitiæ præsidem, maiore nisu clamauit. sic importunus, fatigatione, an timore vicinorum accursus, re infecta discessit. Nec fraudanda est sua laude uirgo altera ex eodem genere: magno cæli desiderio tenebatur, & amore virginitatis: sed cum eam sponsam sibi ambitiose cuperet adolescens, neque obsisti posset, quattuor dies petijt ad deliberãdum: quod omne tempus in ieiunijs & oratione consumpsit: mox die quarto cũ sumpsisset Eucharistiam, incredibili voluptate sanctam animam reddens, ad cæleſtes nuptias migrauit. Hoc vbi auditum erit, renouatum videbitur (scio) Petronillæ vetus exemplum.

TEPOTZOTLANENSIS SEDES.

DVDVM admonuimus hanc esse Nouitiorum officinam: ij, priore anno quindecim fuere, & præter magistrum, sacerdotes sex, qui Mexicanam linguam & Othomiten exercebant. hoc opus vtilitatem habuit. concionantur videlicet, excipiunt confessiones, multosque erudiũt ad priscam pietatem. Hic etiam de mulierum pudicitia aliqua reddentur. Virgo ab impudico homine se, contenta

voce,

voce, incusso stipite, coniectisque in eũ saxis; fuga denique, relicta in ipsius manibus vestis lacinia, defendit. alias cum ab eodem instincto furijs in eas angustias adducta esset, vt elabi non posset (Deus animos dabat, & periculi magnitudo) sic eũ allocuta est. Quo te præcipitẽ agit amẽtia (miser) vt ea cupias, quæ diuina lege prohibentur? extrema quælibet patiar libentius, quam inuri maculam pudicitiæ meæ. neque aliter Patres iubent. quin te hinc amolire, & Deum non perpetrati solum, sed etiam cogitati facinoris vltorẽ vereri disce. Penetrarunt virginis verba animum impudẽtis: itaque pudore suffusus capessit fugam. Maiore animo vsa virgo altera, quæ mulierem se esse oblita, nõ verbis, sed verberibus, & nodoso robore importunũ abegit. Hæ omnes apud nos capiunt mysteria salutis. Nec solum adiuti qui erant in vrbe, sed factis quoque vicina per oppida excursionibus persuasum multis, vt amarent mẽtem bonam. Longior, pluribus et fructuosior commoratio Xocotitlani fuit: quo profectus est sacerdos. repperit nẽpe Parochos ignaros linguæ: oppidanos autem ita rudes imperitosque, vt in crassis tenebris nulla fere emicaret scintilla veritatis: hoc signo: dubitabant, Deus lapis esset, an lignum. miserebitur, quisquis hæc audiet, si habet aliquid Christiani pectoris. Igitur visus noster, depulsa nocte, reddidisse lucem: et omnes, tamquã

mor-

mortalis non esset illi sensus, nec vox hominem sonaret, admirabantur verba facientem: paucis diebus addidicerunt Catechismum. at qui opibus ac dignitate præstabant, curarunt in alia oppida mittendum. Parochi præterea multi cum illo egerũt mitteret Christiana rudimenta idiomate ipsorũ. iam enim nos diligere incipiunt, quorum animos nostri ignaros officij siniſtra suspicionum iampridé imbuerant. Nec minoris commodi fuit Quequetocã excursio facta. Hic vero quod abesset Parochus, sacerdos vnus tres menses versatus magnum momentum attulit ad salutem cunctorum. De his omnibus excursionibus in vniuersum hoc dici potest: tantam fuisse confitentium multitudinem, vt sacerdos sæpe ad noctem vsque ieiunus protraxerit audiendi laborem. Ceterum, confessi semel, vbi cognouerunt hoc vel illud nefas esse, cum alio tempore de ijsdem interrogantur, aperte negant: quod scilicet dudum nõ licere intellexerint. ita vere se emendatos esse ostendunt. At sacrosanctæ Eucharistiæ tanta apud eos reuerentia est, vt tridui aut quatridui ieiunio ad eam se parent: qui semel communicarunt, mirum deinde, quam se integros seruent ab omni genere peccati. dicas a sacramentum percipientibus percipi etiam sacramenti virtutem. In quodam oppido veneficus erat affecta ætate: hunc in rebus dubijs consulebant Indi, & tamquam

diui-

diuinum reuerebantur, atque adeo metuebãt, quod propter cõsuetudinem, quæ ei cum diabolo erat, quolibet malo existimabant afficere posse hominem, quem vellet. hic tamen, Deo volente, adductus vt veniret ad templum, et pro foribus ædium statueret signũ Crucis: qui & ceteris deinde, vt exẽplum sequerentur, oratione persuasit. Ex hac Zepotzotlanensi Sede, anno posteriore, Nouitij in Collegium Angelopolitanum, translati: is locus ad eorum commorationem, & institutionem commodior visus.

COLLEGIVM SANCTI ILLEfonsi.

INSTITVTVM Mexici Seminarium informandæ iuuentuti, cui a sancto Illefonso nomen, admonuimus quadriennio ante: centum alumni tunc erant: nunc enim, aucto numero, cẽtum quinquaginta. Creuit nimirum omnium fama cum disciplina & scientia: vt non solum Mexicani ciues, Hispanique qui in his regionibus, & Prorex illustrissimus, sed e remotissimis etiam locis viri nobiles, suos liberos apud nos edoceri atque educari vehementer exoptent. Duodecim hic e nostris plurimum versantur. De alumnorum pietate sic habe: quattuordecim Societati, alios alijs religiosorum familijs nomen dedisse. doctrinæ qui-

quidem a pleriſque,& ingenij tantum ſpecimẽ datum, vt ſi res examinetur ponderibus ſuis, cum hac Academia paucas conferas. Proregis filij tres tale edidere inter ſe litterarũ certamen variis exercitationibus in parentis ad Collegium aduentu,dicendo,& committendo carmina, vt paternas aures, oculosque incredibili affecerint voluptate. itaque in diſceſſu, pro eorum inſtitutione ac reliquorum omnium, immortales nobis gratiæ actæ. At cum ſacrarum Quæſitores cauſarum in Mexicano regno ſcholas inuiſere beneuolentiæ cauſa voluerunt,recitatus eſt dialogus venuſtus & grauis, oblataque carmina & ænigmata ſingulari artificio : vt viri magna auctoritate & prudentia,præſagiẽte animo, prædixerint nõ modo ſperare, ſed plane confidere tam felici indole adoleſcentes magno olim præſidio atque ornamento omnibus futuros. Anno poſteriore inchoata Sodalitas Annuntiatæ Virginis: & apparet multorum, tum in ea depoſcenda ardor, tum in celebranda, eiuſque exercendis muneribus, aſsiduitas ac diligentia. Collocatum eſt nunc primum venerabile Chriſti corpus in ſacello magnifice ornato. is dies celeber fuit dato dramate, & inſigni carminum apparatu, emblematumque magna elegantia & copia, quibus periſtylia decorabantur.

COL-

COLLEGIVM ANGELOPOLITANUM.

NON MINOR industria lausq; eorum, qui Angelopoli instituuntur in Seminario sancti Hieronymi, vt quinto abhinc anno accipere potuistis: data ab ijs in scena, & quasi composita fabula, ab argumento erudiendæ inuentutis: vt ostenderent paruum licet numero cœtum futurum gloria ingentem. Nostri in hoc Collegio viginti. eorum etiam cura in lanarios se extendit: excolũtur multi in plateis assidue, suisque temporibus in foro nundinario, Christiana doctrina. nec in vrbe tantum se continuere: exierunt in oppida vt maxime opis indiga, plurimo fructu, sacerdotes duo. eorum aduentus fama vt attigit aures oppidanorum, omnis sese multitudo ad peccata confitendum effudit, vt diurnus labor in multam noctem fuerit extrahendus. et repetebatur postridie prima luce. non procliue æstimatu est, quo certamine animorum, qua procella lacrimarum adirent sacerdotem. reperiebantur enim non pauci ætate exacta, qui numquam antea fuerant confessi. nec deerãt, quibus, an Deus esset, suspicio animum pulsabat. superstitiones porro inueterauerant multæ, quibus euellendis feliciter elaboratum est. magna consecuta in pluribus mutatio uitæ.

sum-

ſummam Chriſtianæ legis ita auide hauſit puerilis ætas, vt cum diebus feſtis fieret interrogatio, ad exquiſita reſponſa timeret ſenectus aurium fidem. itum deinde in aliud oppidum, quod & magna voluptate perfuſum noſtrorum aduentu. ceterum tam feſto cultu ſuſcipiunt Euchariſtiam, vt augeat communis lætitia veneration em. viridantibus folijs redimitur ædes, & flore conſternitur. ſacras epulas coronati ineunt, ac lucentes facibus: merito agnoſcas celeberrimum illum omnibus ac ſanctiſsimum agi diem. nullus autem maior metus, aut religio, quam ne ad cæleſte cõuiuium contaminati accedant. itaque diligẽs ad præparationem cura confertur. ad extremum tantus cunctos oppreſsit dolor in diſceſſu noſtrorum, vt confuſis vocibus flentes ſinguli citam reuerſionem orarent. Atque hæc anno priore, nam de rebus anni poſterioris ſeorſum dicendum videtur. Ergo, in Collegio Angelopolitano, cum adiuncta proxime Nouitiorum domo, numerati quadraginta ſex. in Seminario ſancti Hieronymi, occupati fere in inſtituenda iuuentute, quinque. Tyronum patientiæ virtus in noſocomijs maxime ſpectata eſt: plena erãt ægrotorum corporum ex Hiſpanica claſſe: bis quotidie accedentes mane & veſperi, bimeſtrem operam poſuere. Duo ex ægrotantium numero (quorum alter illuſtri familia erat) ſic eos auerſabantur, vt ne ſuſtinerent

stinerent quidem aspectum: sed Nouitij hos potissimum adeuntes, & omni officiorum genere prosequentes, perfecerunt, vt mutata voluntate vterque peccata deposuerit: ille etiã vouerit ingressurum Societatem, si effugisset morbum. Nec minor labor in eo demitigãdo, qui nosodochio præerat: quamlibet nostrorum sedulitatem in ægrotis adiuuandis, non ingrato solum animo, sed etiã inuito accipiebat: donec ab vno condocefactus, quo fine adiremus valetudinaria, propitia voluntate fuit. is quatriduo post morbo correptus, & ereptus est. itaque Xenodochij cura, dum valetudinarius alter constituitur, translata ad nos magna vtilitate multorum. Tertianorũ (octo fuerunt hoc anno) maxime in Catechismo Indis Hispanisque tradẽdo probata industria est. Bis sacerdos cum socio missus ad varia oppida fructus vberrimos tulit. inuenit in vno oppidanos expertes omnis doctrinæ: sed breui excoluit omnes, & informauit quantum satis esset: lustrauit sacro fonte pueros non paucos: ex his opportune nonnullos, qui statim vita abiere: impulit aliquos, vt iniustas nuptias cum legitimo matrimonio mutarent: aures quamplurimis de tota vita confitentibus dedit: vnum a patrandi homicidij cogitatione deterruit. et accidit aliquid, nõ sine causã memorandum. Effrenatæ mulier libidinis perlicere pudicum iuuenem conabatur sermone

inceſto: et quamquam flagitium aſpernabantur aures, non tamen deſiſtebat: donec perpulit, vt effugeret turpitudinẽ ſceleris, ad voluntariam mortem: igitur in reſtem appẽſam de tigillo caput inſerit, vt ſpiritum excludat: placuit Deo, vt funis (an quod vetus erat, ac putris) diſrumperetur: ipſe ſemianimis cadit: cum accurriſſet mulier illa, impos mentis credidit mortuum: et dolore ſubito (agnoſcebat enim ſe cauſam & caput mali) alterum ingreſſa cubiculum, a trabe alta cum innexuiſſet nodum collo, infelicem animam excuſsit. vt ad ſe remigrauit iuuenis, voluit opem ferre ſingultanti: ſed ſerum auxilium erat. ilicet ad nos rei ſeriem exponens acceſsit. Nempe non errat ſemper (vt vulgo dicitur) Mors: aliquando & eligit: viſa, vt eſt carnifex peccati, vtrũque expendiſſe, eum ſcilicet retentura, qui nocentior eſſet. Multa in his oppidis vtiliter facta. Veſcebantur Indi carnibus diebus vetitis: viri ac mulieres ijſdem in ædibus habitabant, coniugium prætexentes: quod ſatis eſſe exiſtimarent ad legitimi ius matrimonij conſanguineorum conſenſum: detectus vterque error, & rite correctus eſt. Ne in obſcuras balneas permixti feminis mares, vt fiebat olim, ingrediantur, non parua occaſione peccandi, ſeuere cautum. Ceterũ, in maiore hebdomada publicæ diuerberationis cõſuetudine recepta, mos erat, vt vino ſe ingurgitantes ob-

ſtupe-

stupefacerent doloris sensum. ita per eos dies, quorum magna sanctitas est, iacebant in compitis sopiti, mero vincti. obuiam itum est malo, & in odium, seu furor voluntarius, seu obliuio rerum, & vorago mentis, ebrietas, adducta. Atque hæc priore expeditione. Posterioris occasio fuit pestilentia: qua grassante, tantus iniectus omnibus timor mortis, vt, cum incredibili cupiditate ægroti ualentesque se præmunirent sacrosanctis mysterijs, aduersus peccata, immittenda pietate animis, nihil videatur vtilius fuisse.

VAXACENSE COLLEGIVM.

SVNT HIC e nostris octodecim, in Indorum utilitatibus bene occupati: præsertim pestilenti anno. itaque noctu diuque egrediebantur ad auxilia & solatia ægrotantium: uicatim obibant ciuitatem, ut quod pertineret ad animæ salutem corporisque, nihil prætermitterent: id cum experirentur nonnulli, qui antea a nobis alienato animo erant, accusabant stultitiam suam, & tanto magis nostros diligebant: etenim ea necessitate multi premebantur, vt nostri, adhibito Parocho, ostiatim emendicarent, quæ essent subleuandis laborantibus duplici malo inopiæ morbique. et corrogata non exigua summa. accidit maxime unum atque alterum memoria dignum.

Aleator impurus & improbus, accitum a domesticis sacerdotem, vt audiret confitentem, tanta cum indignatione accepit, vt in ipsum cõgereret maledicta, eaque probra in Deum, quæ in odium aures adducere possent: demũ, repetitis crebro aleatorijs verbis impijsque, miserrime animam expuit. Solata est sacerdotis mærorem ex viri iactura mulier pauperecula, quæ moribunda, statim vt eum vidit, signo Crucis ostenso, Hoc, inquit, Pater ago, ca codæmonem expello. nec multo post delibuta maiore gaudio, quam quod mens capere posset: Sinite (ait circumstantibus) me iucundissimo Dei matris conspectu frui, en ipsam aspicio, cum insigni Patrum comitatu, huic similium qui mihi adstat ad lectum. multaq; alia edidit clarissima signa immẽsæ voluptatis. Iam vt relinquã ægrotos: octauo quoque die habetur ad populum sermo in æde nostra: ad conciendos auditores Catechismi adhibẽtur pueri procedẽtes per vias vrbis, cum læta modulatione carminum piorum, excitantur ciues ad frequẽtem Eucharistiæ perceptionem: sed admonentur interea, vt se ipsi probent, ac dignum aduenienti hospitium parent. existit interdum aliquid, vnde fructum æstimes. Inda mulier scelerato homini roganti stuprum vehementer restitit, hoc dicto. Egon, quæ me reficio tam sæpe Christi corpore, commaculari patiar animum meum? numquam pudorem viola-

violabo. eadem mens ac fere oratio alterius in magna paupertate erga impurum, repulsa grandi pecunia, præmio flagitij. Maiore fuit in periculo alia, quæ noctis silentio solitaria domi cũ aliquid ageret, exaudiuit ianuæ strepitum: quis esset roganti, responsum est ministros esse Prætorios. igitur ostium aperuit: intrauit homo impudicus, a quo cum turpiter solicitaretur admonitu loci ac temporis: mulier ne cunctatione augeret periculum, sumpto virili animo ac robore, extrusit adulterum reluctantem. Afferrentur & alia non dissimilia exempla: sed nos breuitati studemus. Diebus quadraginta magni ieiunij viri mulieresque, locis sepositi, flagris se cædunt, dum decãtatur interea quinquagesimus psalmus, incitandæ pœnitentiæ. Res domestica belle procedit. Piorum liberalitate coempta sunt prædia, e quibus efficiẽtur bis milleni aurei annui census. Coacta etiam stips ad dissoluendum æs alienum felici euentu. ea occasione lustrata oppida suburbana, & pro functione nostri muneris diligẽter instructa. Sed interea quiddam accidit, quod memorare non videtur absurdum. Cum adeuntur maritimi populi, incidit sacerdos cum socio in copiosum virum & opulentum, ceterum candidũ ac probum, qui numquam antea e Societate quemquam aspexerat. is excepit illos, vt amicos & notos omni significatione humanitatis. benignitatem

tam effusã mirantibus,& cauſam quærentibus dixit. Conſpecta mihi nuper Dei mater comitantibus aliquot uiris eadem veſte, qua vos vtimini,præcepit, vos vt adiuuarem, quibus rebus poſſem.Neque aliter fecit. Ceterum,curatum in vrbe,vt inter ſocerum generumque, & inter alios ciues duos,odia detumeſcerent. Oppidum item vrbe non procul,quod Toparchæ, & Parochi diuerſa ſtudia in duas veluti partes diſtraxerant, æquis condicionibus conuenit, vno e noſtris ſacerdotibus interprete, & quaſi tabulas fœderis dictante. Hic quoque Virgo abAngelo ſalutata ſuum Sodalitium habere cœpit. Epiſcopus fecit exemplum,Decano ſequente, mox alijs e ſacro ordine,ceteriſque nobilibus viris, vt iam centum cenſeantur. Conueniunt in ſacellum ſingulis menſibus, diuinis epulis reficiunt animam,& patrocinia Sanctorum rite ſortiuntur. Aliquorum cura in vinctos,paupereſque noſodochij porrigitur. quinet deſignãtur, qui ſacroſanctam Euchariſtiam, cum ad ægros defertur, comitentur tædis accenſis.effectumque eſt,vt hanc pietatem ſodalium & ceteri ciues æmulentur.

VADALAIARANVM, ET VALliſoletanum Collegia.

IN RECENS conſtituto Collegio(vt dudum indicauimus)ſocij nouem. Eorum opera

ra dissensiones multæ ac simultates finitæ, ma gnaæque admiratione, & approbatione ciuitatis. ciues valde addicti nobis. ex Ethnicis nonnulli ad fidem conuersi. Christiani aliquot, in magna ignoratione rerum, de sacramento pœnitentiæ edocti. ad argentarias duo profecti sacerdotes: alter vt Indos, genus semiserum, instruat: alter vt Hispanos: tanto vterque fuit apud suos in amore, vt eorum admonitis obtemperarint omnes, immo et de suis facultatibus detraxerint sibi multa, ad eos detinendos: et iam nihil expetunt magis, quam eo etiam in loco aliquod Collegium. is certe perceptus animarum fructus, vt fere spem omnem expleuerit. Inuectus erat sacerdos pro concione in aleæ lusum, in prominentem capillum, in aliarum praua consuetudinum: nō passi sunt plerique se frustra commoneri: audientes dicto fuerunt. Indus in adulterum, quem domi reppererat, eamque ob causam constrictum vinclis, tanto odio ferebatur, vt non nisi eius interitu placari posset: fuerunt preces multorum irritæ: sed deprecantibus nostris remisit illi pœnam, & facilitati vxoris veniam dedit. Qua, Christiana rudimenta ediscerentur a pluribus, ratio inuenta: explicata decalogi præcepta: de quattuor nouissimis conciones habitæ: hæ res omnes sic gratæ fuerunt populo vtilesque, vt nunc quasi reddita luce, tã diu se, quibus inuoluti essent tenebris, ignorasse

rasse confiteantur. Ceterum, vetus Indorum mos erat, vt ludicrum committeretur certamen, nescias, exacuendine roboris, an potius exercendæ crudelitatis, quo se mutuis plagis afficerent, affligerentque adeo, pæne ad mortem: nam & aliqui memorantur, qui perierunt sub ictu. tam fœdam immanitatem sacerdos eo tempore progressus in plateam, plena concione sic damnauit, vt Deo etiam adiuuante sustulerit: doluit primo tunc populus erepto spectaculo: sed postea gauisus est: vt æger, cum in siti negatur accẽsura magis potio, postmodum valetudine recepta.

IN VALLISOLETANO septem. Pater vnus e cognitione linguæ magnas vtilitates his populis præbet. concionatur diebus festis: confessiones (et fere generales omnes) Quadragesima præsertim, frequenter audit: quo in opere sæpe nocturnus diurno continuatus labor est. inter sacerdotes duos atque alios inter primarios ciues rixæ sedatæ. ad Clerum de officijs Christianis habitæ scholæ cum fructu: et cõciones ad adolescẽtes, qui in contubernio maximæ ædis, ieiuno verno: trina ab his diuerberatio hebdomada susceptа. E missione anniuersaria ad fodinas argenti (septem leucis distant) præter sollemnia illa, reconciliatio dominorum inter se dissidẽtium, ad perfectionem operis & ad operarum concordiam perutilis fuit.

SE-

SEDES PASCVARENSIS.

QVAE DECEM e nostris in hac Sede ad proximorum salutem fecerunt, non perin de, vt fuerunt facientibus difficilia, si singilla- tim narrarentur omnia, essent audientibus iu- cunda. insitum nempe natura est hominibus, vt res, magnæ licet, diuturna consuetudine vi- lescant: nouas, quamquã paruas, quia sunt inu- sitatæ, miremur. hinc factum credo, vt capia- mur valde, quæ singulis acciderunt, comme- moratione exemplorum. varietas enim illa, & distincta personarum rerumue appositio de- lectat. Vera hæc oratio est: sed seruabo illud meum, vt e necessarijs nihil prætermittam: cõ- munia, vti iubeor, indicem tãtum & attingam breuiter, uti intelligantur. seponam tamen ac seligam quæ eminebunt. Igitur silebimus Pas- cuari redintegratas amicitias, sedatas rixas, administrata, præbitaue sacra mysteria, pro suggestu populũ, & rudiores de plano tradenda Christiana doctrina, instructos. aliqua de varijs expeditionibus veluti aceruatim ponemus. Tecolapam regionem (vbi populi amplius tri- ginta) lustrauerunt sacerdotes duo. Itum est & in oppida Colimæ. ab aliis duobus in loca aspe ra, & caloribus torrida. ea fortasse, de quibus tradidimus ãno octogesimo octauo: et ad Ma- tlacingas. nec minus totidem profecti in aliam

pro-

prouinciam, cuius nomen non est scriptum. ijdem, opinor, cum obirent subinde alias oras, terrasque, in proximis mari littoribus de Maquilla celeberrima olim prouincia, incolarum que multitudine ac rerum copia nobilissima, fama & auditione acceperūt: sunt quinetiam eius primos fines ingressi: adierunt primum ordine oppida quattuor, nomen vni Tlatlila: atque in his cum fructu iuxta ac labore versati: mox etiam alia. in omnibus sparsum semen diuini verbi, quod sitienter acceptum in solo mollito, fructum suum dabit in tempore suo. in his gentibus populisque confessiones exceptæ innumerabiles, eo vtiliores, quo superioribus temporibus, minus integræ, aut frequentes. Concionum magna efficacia, et uis. Catechismi exponendi incomparabiles fructus. Eum facile ac celeriter ut ediscerēt, a Deo populis concessum: quorum tantus in nostris amor, tāta assiduitas precum diebus festis, cum quibus sæpe & noctes coniungebant in templo: ea cupiditas, vt soluerentur a noxis: ea examina accurrentium, vt qui ipsi nō viderunt informare cogitatione non possint. Hæc multa, vt præmonui, in vnum collegi, nunc pauca seperentur. In regione, quam Tecolapam dicunt, ebrietas commune vitium est genti: id seminarium malorum: cui primum, ac potissimum remedium afferri vitum: hoc vno sublato, multa correcta. In Colimæ oppido quodam

dam inter quattuor viros factiosos, ac veluti capita gentis, ita inter se discordes, veteraque odia retractantes, vt sine internecione familiarum placari nollent, mira lætitia totius regionis, pax restituta. itaque iam omnes hæc cura habet, hoc studium, vt conferant singuli pecuniam pro modo facultatum, domicilio nobis struendo. et persuadere conantur, ostensis Hispanorum Indorumque necessitatibus, quibus aliter subueniri nequit. Verum alicubi manebant adhuc vestigia impuræ superstitionis. Vbi ægrotabat aliquis, vt scirent de eventu valetudinis, vas plenum aqua impio ture vaporabant: huc postea cum defigerent obtutus, aspicere arbitrabantur, quid ægro futurum esset. et quamquam conuenerat inter homines, vt ne enuntiarent nostris rem continuo damnaturis, proditū est tamē arcanum non obscuris indicijs, et eius vanitas excussa. In quodam Mexicanorum oppido, quo die Angelorum panis erat præbēdus hominibus, adornatum est templum festiuo apparatu: et non solum campano ære, argumento lætitiæ, sed & musicis instrumentis ac vocibus personuit. At in prouincia Maquilla decumbebant multi pestilenti afflati sidere: itaque audiendi fuere omnes, & inungendi sacro oleo non pauci. gens inculta est & barbara, vt cæli asperioris, ita ingenij. ea solum scire videbantur, quæ cernuntur sensu, more pecudum: forsan et ortas

tas animas interituraſque exiſtimabant. cete rũ, de Inferorũ cruciatibus, aut gaudijs cæli, ne ſuſpicio quidẽ. de fidei myſterijs, etſi baptizati erãt, nihil acceperant. occupabat omnia ebrietas, deſidiaque, et quæ ex ijs vitia ſequũtur. libido vaga & inconceſſa. vix firmata ætate erant, cum in parentes filij intentabant manus. magnitudo illic ac varietas ſcelerum, & cum impunitate licentia. nullam voluptatem ſibi negabant peccandi. miſera gens ac miſeranda, ſiue proiectam cõſiderares in malum, vitio iam corruptæ naturæ, ſiue omnis propemodum ignaram boni, defectu doctrinæ. augebat miſerationem, quod noſtros vbi viderunt ignotos homines, exiſtimabant veniſſe importunos exactores ad oppida ſpoliãda. itaque eorum congreſſum conſpectumque vitabant: comitatem uero in inuiſendis ægris, & affabilitatem ſermonis peſsime interpretabantur. et erant qui eam ob cauſam ſolum mutare meditarentur. Ad quam triſtitiã deducti ſint noſtri his rebus cognitis, ex veſtro ſenſu iudicare poteſtis. et erant ante oculos multorum ſepulcra, qui pactione cum diabolo facta e viuis exceſſerant. ſed collegerunt ſe ipſi, freti Deo. Ergo ex modeſtia parſimoniaque ipſorum, vt euanuerunt ſuſpicionum inania, lux veritatis eluxit: explicauerunt ſcilicet, qui eſſent, quibus e terris venirent, quid quærerent, quis laborum finis, ac perículo-

culorum tam longi itineris. Nihil medium plerumque in ingenijs eiusmodi: aut oderũt, aut amant: vtrumque effuse: qui antea auersabantur tamquam expilatores, vt cognouerunt quid vellent(nam & bonum nihil non expetit:& feræ ipsæ bestiæ applicant sead nutritores suos) ab eorum latere vix vmquam discedebant. Igiturexposita diligenter rudimenta fidei: disputatum de articulo mortis, de necessitate extremi iudicij,de horrore pœnarum ad Inferos, deque sceleſtorum supplicijs nisi resipiscant, numquam desinentibus, quæque alia æternis hominum animis ineuitabilia.cœperunt ex eo aspicere diuinam lucem,detestarique vitam priorem: et exorsi nouam,iam se Christianos esse agnoscunt.dissipata ea fama statim vicina circum oppida conuolarunt multi, nostros sacerdotes, de quibus tam pulchra audierant,visere cupientes. Oppidum Tlatlila in prominentibus saxis mari alluitur. hic pluribus iactatis inualetudine sacræ Vnctionis ac Pœnitentiæ sacramentis subsidio fuerunt. in alijs duobus oppidis eodem incommodo laborantibus eadem facta, excepti fuere campani æris pulsu, sollemni gratulatione, non temperantibus oppidanis præ gaudio a lacrimis, & effundentibus se obuiam longis agminibus, ad aduentãtium manus deosculandas. Quæ voces porro,

his,

his,& superioribus omnibus oppidis, fuerint mortalium, sacerdotibus nostris grates agentium, admirantium, prædicantiumque causam tam longæ ac difficilis uiæ, Deum orantium, vt quandoquidem nihil poscerent terrenarum rerum, neque inueniretur apud homines,quod pro eorum erga se merito esset satis,ipse gratiam referret (quia hoc pertinuit ad extollēdam Societatem)in præsentia prætermitti, tum ad breuitatem aptius, tum religiosæ etiam professioni conuenientius reor. In posterioris anni, vt arbitror, missionibus, hæc repperi admiratione digna. Iuuenis profligatus ac perditus, cum nec parentum nec vxoris admonitu innouare se vellet ad honestatem vitæ,in nocturnis tenebris, post strepitum ac fragorem ingentem,videre visus draconem horribili specie, & statim perterritus exclamat ad coniugem. Fer opem, vxor, draco,diductis faucibus mihi interitum minatur. at mulier nihilo audacior,Cruce frontem muni(inquit) & Mariam Dei matrem voca. hoc facto diffugit spectrum: et audita vox,abijceret sarcinam peccatorum, adiret Societatis Patres de tota uita consilium daturos.Alteri, idem vt præstaret, consilium ex eo natum, quod tenebricoso loco vidisset ollas plenas pultis impositas igni, deformi circum Aethiopum turba materiam suggerente: e quibus unus,

unus, cum feruentiſsimam trúlla tetigiſſet, extuliſſetque fumantem, Hæc, inquit, potio ebrioſorum ingluuiem vlciſcetur. At alia duo viſa erunt audiẽtibus iucundiora. Mulier eximia pietate, cui a confeſsionibus erat noſter, cum ſecum aſsidue recognoſcit Chriſti crucciatus, eum videre meruit Cruci affixum, & audire ſuauiter loquentem. Sed & Indus, rerum diuinarum vſui deditus, mira tenebatur cupiditate noſtros videndi: hoc maximum ipſius votum ac poſtulatum erat, vt venirent ad oppidum. cum in ea cogitatione verſatur, noctu tres iuuenes ſecundum quietem videt diuina ſpecie, e quibus vnus aureum vas eleganti elaboratum artificio ferebat. tum quale hoc eſſet ſpectaculum, & quid portenderet, cum ſcire cuperet tacitus, occupauit alter comitum, qui nihil ferebant. Num illum noſti? neganti, ſubiecit, Michael eſt. In eo vaſe eſt medicina, qua Patres Societatis Ieſu poſtertium diem uenturi ad vos Indorum ægritudines ſanabunt. viſum comprobauit euentus. ſed redeo ad vrbem, & ſimilia adiungo. Indus a pia viuendi ſemita in peccatorum foueam delapſus, inde ſe expedire vi ſua non poterat, aut potius, in cæco errore mentis, ne curabat quidem. hic quoque, viſa hinc minaci Morte, illinc horribili dæmone, nocturnæ quietis imaginem ad mutationem vitæ conuertit. Alterum, qui cum a pueritia paterna domo digreſ

ſus,

sus, sic vitam instituerat, vt nihil pensi, neque moderati haberet, quinetiã se dæmoni deuouerat chirographo e sanguine percussæ linguæ, efficaci oratione sacerdos a fœdo victu ac mãcipatu retraxit. Ceterũ, mortuus ex Indorũ numero quidam, qui diu in hac vrbe principatum obtinuerat, præclarum omnino atque euidens Indis Hispanisque Christianæ pietatis exemplum. Is nostrorum olim sermonibus instructus, euellendis vitijs publicis, inserendis virtutibus, semper dedit operam vt similes sibi redderet subiectos. quotidie sacrũ audiebat: ponebat bonam diei partem ante beatissimæ effigiem Virginis in precationibus ad Deum. doctrinæ Christianæ ita sitiens erat, vt nemo magis. nec minus opera etiam multis benigne fecit. mendico roganti eleemosynam vt vestem emeret, suũ pallium dedit. tum ipse rei occultandæ cupidus, per diuerticula ac recessus clamculum domum reuertit. sed & quibusdam, a quibus erat grauiter læsus, cum magna premerentur inopia, prius ad liberalitatem eius quam ad veniam confugientibus, statim dedit quod petebant: ne differendo videretur negare. et iam spes obtinet, vt ipsius beneficio hæc sedes aliquot socios alat, omni quærendæ in posterum stipis labore sublato. ei porro, anno ante quam obiret, ita se Deus infuderat, vt nullum verbum nisi diuinis de rebus, aut de periculo mortis audi

re

reuellet. Cum in vltimis esset, interroganti sacerdoti, Ecquid cõmoueretur animo, quod coniugem liberosque orbos relinqueret. Minime vero (inquit) quin potius lætor. Deus enim viduam & pupillos suscipiet: cuius in fidem ac potestatem illos me, meaque omnia commendo. Atque his, et talibus collocutionibus pijs feliciter quieuit. Subijcietur hic quiddam miraculo proximum, immo plane miraculum. Est in hac vrbe mulier paupercula, magna integritate vitæ, magnoque ardore animi multa & grauia pro Christo perferendi. quam sit Deo accepta, hac re quæ innotuit, maxime declarata est. Triennio ante uir eius decesserat, relicto tantulo maizio, quantum vix alimento sedecim dierum, non amplius, supereesset: omnem spem illa proiecit in magnum omnium parentem, nihil de crastino solicita: neque irrita fuit: adhuc maizium perdurat. rem ipsa, non iactantia, sed cum verecundia rettulit nostris, alioqui incredibilem, sed alias a Deo factitatam, cum similem honorem in suos famulos ostendit.

SEDES VERAE CRVCIS.

QVONIAM hæc vrbs non procul abest ab eo portu, quo Hispanica classis quotannis appellit, in aduenientium commoda laborem ponendi ampla nostris occasio est: qui

etsi propter cæli inclementiam, magnamque vim calorum, tentati sæpe varijs morbis, tamen in proximorum utilitatem egregie laborarunt. Nauium gubernatores, fabricatores, remiges, uectores, seruitia, ciuesque ipsi in insula portuque uicino, adiuti concionibus, & auditi, cum se ipsi aperirent. Itum præterea ad Aluaradi flumē, & ad oppida quædam alia, vulgus Angulos appellant: ea sunt Hispanis hominibus, propter nimios æstus, minus frequentata: atque illic Mexicanis Indisque diligenter opera impensa est. Quamobrem etiam qui Almeriam colunt (regio est informis terris, cælo aspera, tristis cultu aspectuque: hoc asylum profligati homines habent. nec quisquam eo penetrat cum periculo uitæ, vbi nulla compendij causa) nostros aduocarunt: ab ijsque se tractari excolique patiuntur. Neque enim ullum est hominum genus ita ferum ac barbarum, modo se homines esse intelligant, quod aliqua non tangat cura animæ salutis.

SEDES MANILANA.

QVINTO ab hinc anno significatum est, nobis ædificari domum. ea nunc demum absoluta est, amplo ambitu, e lapide, pluribus tributa cubiculis, vbi non incommode nostri habitēt: ij nunc quidem sunt decē. quibus (etsi quattuor religiosorum ordines pia munera exer-

exercent in non ita magna vrbe) supereſt potius aliquid, quam vt desit, quod agant. Episcopus noſtrorum opera aſsidue vtitur. et indicauit Deus viris duobus, esse sibi curæ studiū Societatis. Vterque enim admonitus somnio est, ut salutē animæ quæreret a medicina, quæ a noſtris præscripta esset. eorum alter sic uehementer incitatus est, ut donec cooptaretur in cœtum noſtrum, numquā fecerit orandi finē. nunc verum fuisse visum rebus affirmat. templi etiam supellex magnopere creuit. mirum hoc anno, quo varia propter naufragia, multorum res familiaris naufragium fecit. die quidem festo sancti Petri, tam grauis tempestas exorta est, vt naues plurimæ, quas inter, duæ enormi magnitudine, onustæ merce, mergerētur. agnoſceres diuinam vltionem. quamquam in maiore periculo Manila fuit, contra Hiſpanos, ab Indis nobilibus, Iaponijs, Burneisque coniuratione facta: sed ea, Dei beneficio, detecta est, & de cōiuratis pœna sumpta. Ceterum, posteriore anno, ædificari incepit templum magnifica specie, sumptu Ioannis Pacheci Maldonati, Iustinæque eius coniugis: cuius tāta in religioſas omnes familias, atque in noſtram præsertim beneuolentia, quoad uixit, vt cum iam esset vicina mors, rogarit virum, num ad patres missum diarium esset: quasi hæc eam maxima cura haberet, nec cum ipsa moriente moreretur. compoſita in noſtro

templo, & pro concione ab Episcopo laudata est. Iam magnus nobis ac multiplex aperitur campus, excursionibus faciendis. Bisaiarum prouincia Manila distat non tam lõgo spatio, Christianæ legis ignara: vicinarum omnium maxima est, salubri cælo, ac fertili solo: nouam Hispaniã superat multitudine incolarum. Iori rex, qui finitimus Malacæ, eam armis & operibus arcte obsidebat (vt dira fames, quæ absumpsit plurimos, docuerit humanis carnibus vesci) tandem conuersa bellandi ratione fugatus & attritus est. cum enim ex India sex Lusitanorum naues illuc appulissent subsidio militem & commeatum ferentes, repentina excensione Malacam liberarunt, tantoque animorum ardore ac virium persecuti sunt hostilem exercitum iam conuersum in fugam, vt fere omnem internecione delerint. Iorum quidem vrbs gentis caput, capta & æquata solo est, omnesque arces atque oppida euersa. Lusitanus, paucis desideratis, cruentus sanguine hostium, & onustus præda, insigni cum victoria triumphans reuertit. Nuntiatum nobis est Ternatẽses fame ac bello vehementer affligi. Tidorenses, quibus amicis vtimur, Quartam insulam, ex his quæ aromatibus abundant, expugnarunt: proinde Hispanorum opem implorant, ad alias obtinendas. Ciauli rex, vera religione iampridem suscepta, auxilium petit, significatque gentem cui ipse imperitat sic esse pro-

se propensam ad amplectendum Christum, vt nihil aliud desideretur, nisi qui instruant ad fidem. idem narrat miles, qui in illo terrarum tractu diu versatus cũ illis sæpe egisse de religione affirmat. Quæ cum ita sint, vt fortis exercitus certus victoriæ ad propinquam pugnam, sic et nostri, Deo vocante, ad hanc tantam segetem, quæ inalbescit veluti ad messem, dignos animos parant. sacerdotes iam duo dicere Indorum propriam linguam: quo magis vtiles fuere. Igitur, Quadragesima præsertim, tantus numerus confitentium, vt cum suo ordine audiantur qui accessere primi, nõ nulli vel triduum expectent. sic autem afficiuntur, cum excurritur per oppida, omnes concionibus, vt si esset permissum, sequerentur concionatorem, quocumque se conferret. nec sunt hebeti ingenio homines, quin acuto potius, vt eorum multi iam Hispanice loquantur. Sed natura humanæ gentis cara est vnicuique patria lingua.

CACATECANA ET CINALOENsis Missiones.

CACATECANA vrbs, in hac noua Hispania, post Mexicum, alias omnes & argenti venis, & incolarũ multitudine superat. Huc duo e nostris principio missi: anno posteriore, additi tres: quorum dexteritate ac religione

ligione multa in melius correcta. occursum aliquorum inimicitiis, ac temulentiæ multorum. amantur a ciuibus, grandi iam collecta pecunia magno opere expetentibus vt stabile domicilium in vrbe collocetur.

CINALOENSIS prouincia, multis licet abhinc annis esset cognita, et cuperemus eo mittere aliquos ad laborem, operarum inopia factum est, vt in posteriorem vsque annum aliqua expeditionis species differretur. Igitur missi duo, exceptique tanta gratulatione, vt obuiam illis itum esse a plurimis viginti leucarum itinere plerique affirment. Ceterum Pater Martinus Perezius, in hunc modum fere scribit. Vt ad primam peruenimus Cinaloensem prouinciam, Hispanorum confessionibus data opera est. deinde vlterius progressi sumus. Gens est ingenij bonitate excellens, eaque mansuetudine, ac suauitate morum, ut a nostro comitatu vix vmquam discedant: quos etiam noctu dimittere difficile est. adeo laboris patientes, ut bis anno excolant agros. raro uescuntur carnibus, etsi ceruis leporibusque eorum saltus abundent, & in urbe ipsa magna sit copia gallinarum. inter mulieres etiã, nullus inertiæ locus. hæ uidelicet uel uiris se socias adiungunt in opere rustico, vel domi operatæ lanificio, parem rationem faciunt cũ maritorum labore externo. ceterum, sic quies inimica vtrique sexui, vt nihil inuitius faciãt,

quam

quam cum ceſſant diebus ſacris. quamquam interdum penſo abſoluto, vt mulieres arundinibus paxillorum forma, ſic viri ad curſum luſu quodam (ad palum vocant) ſe exercent. cuius hæc ſpecies eſt. Pluribus colluſoribus bipertitis in factiones duas, ſemilibrale lignum pedibus ab vno propellitur maximo niſu, mox accurrunt alij certatim, et ne terram contingat, qui fuit velociſsimus iterum pedibus trudit, dein excipitur ab alio impellendum eadē ratione, dum perueniatur ad metam: hinc reditur eadem ludendi forma & celeritate ad carceres, vnde erat diſceſſum. tum qui fuere primi, victores pronuntiantur, & donantur arcu ſagittisque, incredibili plauſu. comparatur ex eo tanta velocitas pedum, & agilitas corporis, ut binas ternasue leucas ſine defatigatione decurrant. Ad has exercitationes confluunt e diuerſis populis iuuenes multi, militari omnes ætate ac ſtudio, picturata veſte, gemmantibus plumis, inſigni ornatu. luditurque, in tanta cupiditate uincendi, ea moderatione animorū, ut iurgia inter eos numquam extitiſſe audierim. Ceterū, cum aliquando, propter fraudē quæ dicebatur cōmiſſa, differrentur præmia, commotis animis, prope ad arma erat uentum, niſi a nobis placati fuiſſent. Magna mulierum pudicitia eſt: nec in tanta multitudine aliquam inuenias, quæ corpore exerceat quæſtum. ſingulis vxoribus ſunt con-

contenti: exceptis optimatibus, qui sic pluribus nuptijs ambiuntur, vt totidem etiam sementes facere legibus iubeantur. sed quam primam duxere, ea proprie vxoris obtinet nomẽ, & locum. Iam vero, vt est auditum prohiberi plura matrimonia, abstinent non inuiti. Vnum esse non ignorant rerum effectorem, ac parentem Deum, cuius sedes, cælum: eum moderari res omnes, quæ prouidentia reguntur: in homines tamen nulla propria cura, propter animi libertatem. ita nulla apud eos olim religio, aut cultus pius: nullus ritus funerum: mortuos aut vrunt, aut in profundissimum sepulcrum sexcẽtorum passuum altitudine cadauera deijciunt. domus e ligno fabricantur, culmina operiuntur virenti stipula, aut arundineo textu. tellus piscosis fluminibus irrigatur plurimis, summa celeritate se euoluentibus in Oceanum. regio aprica, felici temperie anni, afflatu noxio carẽs: nullæ in ea arbores fructiferæ. indigenæ ea valetudine corporis, vt nullum adhuc ægrum inuenerimus. cæci & membris capti adeo rari, vt numerari possint. miragentis paupertas. Igitur in his locis, ad cõuocatos homines, quorum docile & tractabile ingenium est, eorum lingua expositus Catechismus. baptizati mille circiter ac sexcenti: ceteri instruuntur: ducenti fere ac viginti nuptias pie celebrarunt. templa tredecim, in humilibus casis (sed compensat piorum excelsitas

animo-

animorum) extructa. Vltra has gẽtes, sunt Tepauanæ, Siuiri, Quiuiri, alijque populi numerosissimi, Mexicani noui imperij: vnde, Deo adiuuante, si summittantur qui opem ferant, expellenda vetus dæmonum superstitio est. Hæc vt dixi, ex litteris Patris Martini Perezij. At socius alter, Pater Gundisaluus Atapia, in vicinis regionibus animos ad suscipiendum baptilmũ aptissimos repperit. erant quidẽ Christiani aliquot, sed in summa ignoratione rerum scitu necessariarum. itaque hi reformati: instituti ac tincti aquis salutaribus centũ viginti vnus: plures futuri, nisi Cinaloẽsium procuratio potior fuisset. Ceterum, haud diu ante in iugo montis præcelsi idolum erat, cui homines prisci, ad vbertatem messis, maizium, ad victoriam reportandam, sagittas offerebant: et quamquam demoliti olim fuerant Hispani turpem effigiem, cum illac transissent, manebat tamen memoria, & aliqua superstitio. igitur sacerdos noster, cum catechumenorũ grege prælata cruce Christiana rudimenta concinentium, ad montem conscendit, euersaque arbore, sub qua fuerat imago execranda, vt nullum esset vestigium, Crux victrix summa omnium veneratione imposita est. Sed cum his duobus patribus laborãtibus, crescceret opus animusque, vt in abundanti messe, deficientibus viribus, sacerdotes totidem additi in operæ subsidium, et, si uerum quærimus, etiam in certamen laboris.

PRO-

PROVINCIA PERVANA.

TRIBVTA EST in Collegia sex, tres Sedes, quattuor Missiones. In his omnibus locis socij centum octoginta septem. Scribuntur res anni prioris.

COLLEGIVM LIMENSE.

VT PAVCA prius de studiis litterarum: Theologiæ schola frequens. Philosophiæ curriculum inceptum. vtriusque specimen datum magna doctorum approbatione, Episcopi præcipue Cuschensis, qui non solum interfuit, sed quæ eius est benignitas, atque erga nos beneuolentia, disputauit: vtramque etiam ostendit assidue, cum huic Collegio, & Cuschensi, quæ fuerunt opus ex sua re familiari dedit. Cœpit vnus e magistris, principio, octauo quoque die, modo vnum, modo alterum carcerem inuisere, & vinctis afferre cibum, quem discipuli suggerebant. videbatur ea res multis cito finem habitura: sed Deo adiuuante, adhuc perseuerat magno bono custodiarum: et discipulorum parentes tale officium probant. quin et locupletes viri duo, pacti sunt annum

inte-

integrum alternis vicibus esui necessaria missuros. inuenti etiam, qui submitterent interea aliquid, vt esset sæpe, vnde vtrique carceri suppeditaretur. Initium conuiuij semper a sermone pio: mox fere triginta considentibus, magister ac discipuli ad mensam ministrabãt. admiranda res magis hoc anno, quo est fame laboratum: tanta enim rerum omnium inopia erat, vt aliqui per vrbem oberrarent, more canum, circumrodentes ossa, quæ proiecta inuenissent. auditæ interea cõfessiones vinctorum. vocantur enim nostri, qui supremam opem capitalibus ferant. et accidit interdum, vt opera constet. elutus salutari aqua in carcere Aethiops iamiamque ad supplicium producendus. alter, dum ageretur, venenato spiritu voces euomebat, quæ animos polluerent audientium: sed dum per scalas trahitur, vt fiat sublimis, Deo adspirante, & admonente nostro qui aderat, mutauit mentem, plenaque doloris confessione peccatorum fecit veræ pœnitentiæ fidem. Sermones in foro maximo, singulis hebdomadis, sexta feria, primo vespere frequentissimi fuere. Primum e scholis conueniunt pueri in ædem nostram, vbi docentur summa capita Christianæ legis: inde cum æqualibus in forum procedunt. Diebus Dominicis, ante exortum Solis, Aethiopibus ac seruitijs, virilis ac muliebris sexus, habetur concio, nostro in templo: quo etiam alij confluere

fluere solent. at vbi in vesperam inclinat dies, aliqui certa in loca se conferunt, quæ celebrantur a magna Aethiopum turba, vino epulisque operantium lætitiæ: adhibent in tempore cohortationes pias pro captu gentis, & explicant initia religionis: ita coacti principio cœtus ad saltationem cantumque, cum sacris precationibus, quas Rosarijs exigunt poplitibus in terra positis, mutantur. Hæc inter, Indi quoque excitantur sermonibus sacris. Sancti Martini Collegium (hoc nouum esse oportet, neque enim antea, quod sciam, quicquam de eo proditum est) vbi duo versantur e nostris, quotidie discipulorum numero augescit. Sodalitas conceptæ Virgini sacra, sollemnem diē, quo aggregatam se ad Romanam intellexit, per celebri cultu egit. caput vnum ex vndecim millibus, quæ virginitatis laudem martyrij palma cumularunt, collocatum in sacello. octo dies continenter festi fuere. octauo data præmia illis, penes quos summam esse ingenij atque eruditionis iudicium erat. omnia conclusit dialogus pius. Diebus festis inuisitur portus: duabus hinc leucis distat: matutinæ habentur conciones in templo: sub vesperam in foro Aethiopes, & remigum greges in triremibus edocentur. Alias quoque in terras de more excurritur. Sed communia referre non est operæ pretium. Inuenti quibusdam in oppidis multi, qui plures iam annos sacer-

dote

dote caruerant. reperta anicula ex Indorum gente, centesimum annum egressa, quæ admonitu & auctoritate sacerdotis nostri, opportune expiatam criminibus animam postero die reddidit Deo. idem alteri accidit natu grandiori: quæ vt nutu peccata patefecit (iam enim defecta erat auribus ac lingua) mortem cum confessione coniunxit.

COLLEGIVM CVSCHENSE.

CVSCHVM Lima distat leucis centum triginta. sita vrbs est loco optimo. Ingæ olim regis sedes, & caput regni. magna Indorum frequentia, ea nostris segeslaborũ: sunt enim viginti quattuor. Post pestilentiæ temestatem, & quæ in ijs regionibus aduersa, mi pestatem, & quæ in ijs regionibus aduersa, mira & temporum & rerum serenitas consecuta est. efloruerunt litterarum studia, & additi scentium cœtus, vt addito fuerit opus altero Humanitatis magistro. Dedimus etiam nos ad docendum communem Indorum linguam rogatu Episcopi, eam promouentis adeo, vt neget a se initiatum iri, quem non constiterit accedere ad eã classem. eius autem erga nos, vt in Limensi attigimus, larga liberalitas est, magnaque propensio voluntatis. permisit nostris in vniuersa diœcesi sacramentorum administrationem. multa etiam dedit ad sustentionem Collegij, & ad templi ornatum. inter

cetera

cetera, conuestitum altare lamina argentea, signis aspera a fabre factis, in hoc tractu terrarum, sine vllo exemplo. Et quamquam in Hispanis opera posita, pacificatique inter illos sacerdotes duo, tertium iam annum discordes cum multorum offensa, maior tamen in salute Indorum labor impensus, qui multitudine superant. Generales cõfessiones, præcipue ab ijs, quibus numquam seruatæ leges rite confitendi, extitere multæ, maximam partem a Comarcana prouincia profectis. Ethnici quidam Indi, quibus Eunuchorum nomen, triginta leucis Cuscho procul, certos homines ad nos legarunt decem, orantes aliquos mitti, a quibus erudiantur ad fidem. ea dum legatio tenet, legatorum vnus ægrotauit, breuique instructus ac baptizatus, postero die cælum sibi, Dei concessu, feliciter emercatus, obdormijt. Ex hoc enim Collegio variæ expeditiones fiunt, binorum mensium ternorũue, pro ut requirit natura hominum, aut necessitas locorum. De vna tantum aliquid ponam, vt coniectura de reliquis fiat. Aimarũ gens vertices montium et abrupta insedit, delecto loco, vbi ab hostibus tuti essent. ingenio non hebeti, sed ad res quaslibet perdiscẽdas apto: ceterum, spiritualis opis maxime indiga: ea potissimum de causa, quod abusa est peste, superiore anno immissa ad pietatẽ excitandam: et, quod vti remedium dabatur,

peruer-

peruersitas hominum exitium fecit. nempe, cum in indigenas tantum sæuiret morbus, Hispanis intactis qui inter eos versabantur, vt proximis annis adnotauimus Collegio Limensi: persuasit illis dæmon (credula enim est plerumque calamitas: & gens ipsa leuis natura, nec alte iactis in religione fundamentis) Hispanorum, Indorumque Deum non eumdē esse. quippe Indi affliguntur irato Deo suo, quem deserere ausi: Hispani incolumes, ab eo non discedentes, quem coluere parentes auique. summa illuc pertinebat, vt Indi ad sacrilegos veterum cultus reuerterentur, antiquo numini propitiando. adiuuabat errorem vatum improbitas, qui falsiloquis dictis infatuare populos nitebantur, et reuocare ad superstitiones impias desertas, vt eos emungerent argento. impudentius eorum mendaciū erat, qui Pestem vidisse aiebant atroci vultu comminantem omnibus exitium supremum, nisi auro et muneribus placaretur. mentiebantur alij a se visum Ingam (de quo nos multa quinquennio ante, in Sede Iulienſi) furentem contumelia, simulque admonentem, ex ipsius voluntate tantum malum populis inuectum, vt resipiscant. iactabantur vulgo hæc, & alia monstra, postquam mentiendi pretium erat: quibus Indi cum fidem haberent, non solum ad pristina sacrificia donaque rediere (vatum hic erat quæstus) sed adducti etiam, nihil

nihil vt haberent domi, quod Hiſpanienſe eſſet. non accedere ad rem diuinam, niſi ſpecie officij: in templo non venerari Crucem: cum ſacroſancta attolleretur hoſtia, non niſi læua pectus percutere. neque his finibus veſania ſtetit. Cruces, imagines, candelas ſacras, Roſaria, galeros quinetiam, & calceos, aliamque veſtem, quibus ipſi vtebantur ad Hiſpanorũ ſimilitudinem, domo eijcere, quo quaſi luſtraretur, & purgatior eſſet. Difficile eſt tenere incitatum vulgus, vt in præcipti, vbi ſemel labi cœpit. quod hominum fuit, nemine excepto, oppidum vnum vacuum fecit, dum ſe ad varia mactandum animantia, in montem effundunt. vbi deſæuijt tempeſtas impietatis, reperti arietes (eius figuræ quam proximis annalibus deſcripſimus Sede Iulienſi extrema) omnino quadringenti, ſepoſiti abillis, velutique eximij & ſacri habiti, vt mactarentur in monte, quem antiqui diuinis honoribus venerabantur: hi poſtea arietes in vſus pios conuerſi ſunt. Igitur, dum feruet ſcelus execrandum, conſpicantur forte anum, quæ ad ſua negotia ibat, a laniena non procul. exclamat repente ſacrificulus, Ite in vetulam turbatricem ſacri. ſine huius cæde nulla litatio eſt. dicto citius, mulier lapidibus obruitur, et cum homicidio ſacrificium perpetratur. Ceterum, ſexto ſeptimoue poſt die, inſontis cadauer illatum in oppidum eſt, recenti-

bus

bus adhuc vulneribus, sine vlla graueolentia, vt Hispani testantur. Alibi etiam, ex antiquo ritu, huiusmodi impietates susceptæ. ferunt quodam in oppido hariolum stetisse vestitu patrio, qui se, ipsam esse Pestem assimularet, effundentem voces, quasi ex quodam numine, supra humanas: dexteram porrigebat populo osculandam, cum aurum interea argentumque promiscue offerrent procumbentes, ac religiose adeuntes. hoc dum facit in confusa turba Indus rudis ac simplex, Gratia tibi IESV Christe (lingua fortasse præcurrerat mentem) quia dicere exorsus, tamquam profanus a sacro cœtu exturbatus est: et consonante clamore, variaque contumelia, facessere iussus. adnotatum est, quibus in locis superstitio magis imperauit animis mortalium, inibi, peste dominante, plura corpora absumpta. Hic erat Aimarum status in nostrorum aduentu: ij sacerdotes duo fuerunt: qui & secum Indos quattuor cæcos adduxerant egregie institutos, auxilio gentis. Dieiratio sic erat distributa. primo mane fiebat sacrum: æris tinnitu circum oppidum conuocabatur populus in templum: dein adhibebatur concio opportuna. tum viri ab vno, mulieres ab altero audiebantur. cæci interea interpretabantur Christianam doctrinam. a prandio idem opus producebatur ad noctem. postrema clausula diurni laboris altera concio erat.

Ter singulis hebdomadis inibatur diuerberatio corporum, index pœnitentiæ. E populi corruptoribus immanitatem sceleris detestati duo, et ad eam se amentiam adductos prædarum cupidine confessi publice sunt. ea res magnum momentum habuit ad imperitiores animos in religione continendos. idem exemplũ secuti alij eiusdem sceleris auctores. expeditio hæc vtilissima fuit: quod si maioris operæ est recipere prouinciam, quam primo parare, etiam difficillima. nouem in ea positi menses: dono data Rosaria, icunculæ, globulique piaculares, pro captu accipientium. et quoniam confessiones fere omnes generales fuere, intrauitque homines pudor, & gloria nominis Christiani, alia nunc ora, aliaque pectora contuentibus nostris, magna spes est, ope diuina, retenturos perseuerantiam veræ religionis.

COLLEGIVM POTOSINVM.

VLTRA Cuschense Collegium Potosinum est, leucis centum septuaginta. de Potosio non repetimus quæ proxime missa. fructus huius Collegij maximus concionibus debetur: efficax enim concionator, & acceptus. is auctor restituendi grandis æris alieni pluribus fuit: reddita quinum senumque aureorum millia. Verum hæc & alia, vt minora & communia, prætermittantur. multis sceleribus

ribus occursum. conuenit sacerdotem nostrum mulier, cui cum diabolo vetus erat cōsuetudo: quinet eius admonitu multos a se interfectos Indos asseuerabat: et, ne simplicis mali causa esset, captata ebrietate illorum, vt de corpore simul animaque ageretur. causa mortis herba erat temporibus applicita, quā dæmon monstrasset, ea vi, vt interitum breui afferret. aduersus hostem auxilijs eam & consilijs præmunijt sacerdos: quæ cum exequitur, secundum flumen obuium diabolum habuit, specie canis, hæc horrifice latrantem. Siccine me deseris? et tot annorum consuetudinē pro nihilo habes? At mulier tætrum visum nō sustinens, vt erat admonita, Cruce frontem obarmat, et IESVM Mariamque ingeminās, efformatamque implexo vtroque indice Crucem super humeros extollēs, terga vertit: mox & canis ipse conuertit viam, neque oculos mulieris, modo hac, modo illac flectentis iter, omnino liberat: donec tandem cum ingenti latratu abscesit. Sexta quaque feria mane, diebus Dominicis, et vesperi, concionibus Indi instruuntur: adulti aliquot susceperē baptismum: ex horum numero mulier fuit nonagin ta annorum, quæ, vt has oras Hispani penetrarunt, etsi magno natu, in solis agris desertisque delitescere optauit, donec, Deo miserante, resipuit: hæc & filiam secum adduxit maiorem annis quadraginta. Cererum, de fru

ctibus Potosini Collegij, multa ad Patrem Prouincialem scripsit Pater Robertus Arnonius, e quibus pauca seligentur. ac primum. Quoad grassata est pestis, a se vno audita hominũ fere quinque millia: de omni vita circiter quingentos. concubinas ablegarunt alij, vxores alij habere maluerunt. ita in rem bonumque multorum pestilentia fuit. labor non contemnẽdus, aut paruus. cũ luce persæpe egrediebamur domo, nec regrediebamur nisi ad multam noctem: ieiuni quidem, vti discesseramus, sed nihilo magis defatigati: tanto minus satiati laborando. fructus enim apparens subinde extinguebat laboris sensum, et in voluptatem mutabat. At sacerdotes nostri, non contenti adhuc rebus effectis, dum alia faciunt, ad faciendum mox alia properabant. itaque sacerdos idem cũ socio ad quinquaginta leucas, aut sexaginta, profectionem a moderatore Collegij impetrauit. equũ ducebant, pharmacis rebusque dulcibus conditisque ad ægro tantium usus onustum: ita facto erat opus: neque enim vsquam maior, aut latior necessitas: in vijs montibusque misera strages cadauerum, dum ad remedium videlicet properant vitæ, morte interceptorum. in oppidis magna ægrotorum vis, æque miseranda: quibus adiuuandis in necessitudine extrema Parochi non satis essent. quod si aliquorum subleuabantur animi, derelinquebantur corpora,

vt

vt fame perirent. igitur sacerdotis nostri hoc consilium fuit. quando non licebat dare operam omnibus, ijs dabat, qui in grauiore periculo erãt. vrgebant tamen etiam valentes: et quasi distributis temporibus diurnæ horæ ægrotorum essent propriæ, nocturnas sibi deposcebant. quod si re postulante, vt sæpe, in aliud oppidum se conferret, multorum agmina sequebantur, vt nulla quies daretur. ardebant enim omnes cupiditate incredibili faciendæ confessionis. eam accenderat visum viri ægrotantis. Affirmabat visam sibi noctu mulierem eximia pulchritudine, in candenti veste: prædixisse de aduentu sacerdotis auxilio multis ac solatio futuri: cum hoc, ad communicandos sermones, non fore opus interprete, cum eorum linguam calleret: proinde eluerent apud illum conscientiæ labes, eiusq; consilio vterentur: ipsum quidem, hoc si fecerit, non post multo conualiturum. ægroti somnium visumue cum vicina circum oppida fama vulgasset, expectatum faciebat sacerdotis aduentum: quem vbi aduenisse nuntiatum est, mira omnium lætitia, & clamor: promissum consolatorem, ac magistrum adesse, qui omnibus opem ferret. igitur, cum populus pro concione edocetur, ita probata est concionantis lingua, vt dicerent, externum hominem ita intelligenter & expedite loqui, non carere admiratione. visus deinde ille æger, & alloquio

firmatus: quinetiam, vt sibi dudum persuaserat, breui valetudinem recepit. Accidit aliud quiddam mulieri a nostris sacris alienæ, non minori annis quadraginta, e quibus iam sextum graui morbo laborabat. offerunt se iacenti uiri duo, admonẽtes tam diuturnæ ægrotationis causam esse, quod adhuc non esset Christiana. Culpam abste remoue: necessitatem Deo subtrahes vltionis. At illa. Immo vero ego Christiana sum ab ipsis natalibus, matre nimirum Christiana orta. Non satis est, aiunt illi, nisi baptizeris. tunc enim affirmabant restitutum valetudinẽ iri: alioqui viuam e lecto non surrecturam. marito narrauit mulier matrique, quæ audierat: eiusque rei illo in oppido celebris ac recens rumor erat, cum noster accessit. igitur, cum comperisset non dum renatam aquis salutaribus, instruxit, abluitque, et statim (vt intelligas vim miraculi) sana surrexit. Hæc res, celeriter perlata in remotiores etiam terras, exciuit multos, vt expeterent eius aduentum (ita enim ipsi loquebantur) gratia curationis. Incidit is, cum multa percursat oppida, in ægrum iam nulla spe valetudinis: hortatur, vt gerat animæ curam. at æger, vt ne verba secum faciat orat: quærenti causam, significatum est, summum eum veneficũ esse. tanto maior incensus nostro ardor salutis ipsius. itaque aperte admonet confessionis. Trigesimus annus est, inquit ille, cum simulate sum

te sum apud alterum confessus: nunc id tempus est, vt ea simulatio sit omnino abiicienda. exploratum quippe habeo, Christianam religionem vanam esse. ex hac occasione, multis vltro citroque iactatis, placuit diuinæ bonitati, illius menti veritatis lumen præferre. ergo confessus de omnibus criminibus vel a pueritia admissis, magno cum doloris sensu ac profusa vi lacrimarum, paucis post diebus ad feliciorem, vt confidimus, vitam emigrauit.

COLLEGIVM AREQVIPENSE.

LIMAM INTER et Arequipam centũ sexaginta leucæ interijciuntur. mari adiacet Arequipa in Magallanicum fretum obuersa. cæli salubritas ac fertilitas terræ nulla maior in hoc tractu. quamquam terræ motibus obnoxia est. ager late exporrigitur: amplus campus excursionibus nostrorum: etsi satis domi habent quod agant, propter frequentes exterorum accursus. dant igitur assidue aures confitentibus: quattuor enim cæcorum opera (eorum scilicet de quibus supra dictum est) vtuntur ad informandos homines ad fidẽ: ipsi quidem stant semper pro limine nostri tẽpli, hoc vnum agentes. Ad conciones, quæ Dominicis omnibus post primum sacrum, ac vesperi habentur, mira Indorum multitudo: ita creuit Quadragesima, vt quo audirentur ab

omnibus, extra ædem loco patentiore fuerint habendæ. Ex hoc Collegio extiterunt expeditiones duæ. ad Aimares, de qua multa protulimus in Cuſchenſi Collegio, celebratior fuit.

COLLEGIVM PACENSE.

ALTERO nomine et Chuchiacenſe dicitur. Porro Cuſchum inter, ac Potoſium interiacet Chuchiacum, incolarum multitudine ſupra Peruanas vrbes abundans, ſed indigens rerum ſciẽtia neceſſariarum ad ſalutem: cuius cupiditatem, etſi inijcere hominibus noſtri conantur, Deus tamen, hoc exemplo quod iam notum eſt omnibus, excitauit. non erit opinor abſurdum paucis afferre, narratu vtile alijs, non ſolum auditu iucundum. Vir quidam abiecto, vt genere, ita etiam animo, ita ſe in dæmonis familiaritatem intruſerat, vt res magni operis fuerit & laboris in eo reuocando. dixit diabolum a ſe conſpectum magna oris dignitate, ac proceritate corporis: circa eum cohortem regiam forma ac veſtitu excellentem: ceterum, omnes ea ſerenitate frõtis, & hilaritate in aſpectu, vt ceu tenebras Sol, fugarint intuenti pectoris nubem: miranti edixiſſe conſultius eſſe talem eorum dominum venerari, quam Chriſtum. neque aliter ſibi perſuaſum eſſe. cum ſacerdos inſtaret contra, & admoneret de diaboli illecebris, varijſque artibus nocendi: proinde ne ſe induci pateretur: Chriſtum Ieſum, vnum ac verum dominum

num agnoſceret. reſpondebat ille, vt mẽte captus. Numquã tam dices commode, mi pater; vt ex tua oratione meã animam in Chriſti fidẽ committam. Dein cũ vrgeret noſter tanto vehementius, vt efficax eſt Dei ſermo, probabat quæ dicerentur: ſed paulo poſt. Non reticebo quod res eſt, vbi te audio videor aſſentiri: ſed cum ad me redeo, aſſenſio illa ſcilicet elabitur. reuoluor ad diabolum: quem ipſum coram video intentantem manus, vt me quietum eſſe non ſinat. anceps hæc pugna ac difficilis variauit diu: ſed vicit tandem, is qui debuit: veritati mendacium ceſsit: et cui mens vagabatur, reſipuit. Non ab re fuerit, vt præmonui, hæc breuis narratio.

CHITENSE COLLEGIVM.

CHITVM, regni caput, haud multo minor vrbs quam Lima, vnde abeſt leucis trecentis, Aequatoris lineæ ad perpendiculũ ſubiacet: inter frigora caloresque temperata regio eſt: ſed ita, vt frigora præualeant. terra enim edita, & montibus cincta perpetua niue damnatis. Iam quinque anni ſunt, cum hic inſtitutum Collegium eſt, & procedit in dies magis. Nunc quidem habet ſocios duodecim: ſed & alij quinque ad hãc profectionem ſe accingunt. Indi noſtrorum amãtiſſimi, ſedata nempe tempeſtas, de qua proxime ſcripſimus: et ædificatum eſt templum: in quo ſacellum ſibi conſtruxere Indi, ſuis materiam humeris con

uectan-

uectantes, cum admiratione et gaudio ciuitatis. Quæ supersunt, vt cognoscas subtiliter hunc Collegij statum, ex annuis proximis, et ex ijs, quas scripsimus primas, peti possunt. nobis quidem ea repetere non necessarium videtur.

SEDES IVLIENSIS.

PROXIME TRADIDIMVS Iulien-se oppidum, in quattuor tributum parœcias, excoli a nostris. Nunc addendum est. Bini sacerdotes singulas curant, quotidie mane e communi domicilio (templum maximum est) in suam quisque proficiscitur, sacra præbiturus. diebus festis cohortatio accedit. at decliui iam Sole, Patres, suos agunt greges ad ædem principem, ordine instructo: et ad cunctos concio habetur. Ceteris diebus, exacta qui sunt ætate, virili muliebriue sexu, cum puellis nubilibus templū adeunt, audituri primum sacrum: quo exacto, semihora ponitur in Catechismo. nam pueri diligentius quotidie in schola docentur. adiuuant & nostri eleemosyna, vsu iam recepto, multos: quos capi hac veluti esca non inutile fuit. quāquam et a datis dramatis populari lingua, cū dies celebriores agitarentur, extitit fructus. non pauci enim vitam hac ratione emendarunt: vnus inter hos, qui Christianum se gerebat, cum expiante aqua non fuisset tinctus. Suc-

tæ

tæ excursiones, Iulienſium ægrotationibus pro hibitæ. ſed duo tamen, bidui, baptizarunt aliquos, a quinis denis annis in vicenos: dilationis cauſam in paupertatem conferentes, cum quod darent Curionibus, nihil haberent. iam libēter veniebant ad noſtros, a quibus potius aliquid auferrent. Conuenit porro ad concionem & ad pœnitentiæ ſacramentum aduenarum magna multitudo. ex horum numero vnus annos natus quadraginta, numquam ſancte confeſſus: iis publice referebat (multa enim Deus permittit, quæ cum ſunt adiumento vni, ſunt alijs documento) hanc ſuæ emendationis cauſam fuiſſe. Die quadam agebam ſolus, cum repente ab omni ſenſu alienatus animus eſt: videbantur Angeli duo vrbes duas oſtendere: vnius incolæ ærumnoſiſſimi erant, alterius beatiſſimi. proinde auerſari illam incepi, hanc auide expetere. ut me collegi, exiſtimaui mihi viſum obiectum, vt ſtatuerem vtrius ciuem me eſſe mallem. nemo autem ſe miſerum eſſe exoptat. comprobauit facto ſententiam: nec vanā fuiſſe ſpeciem mutatione vitæ apparuit.

SEDES PANAMANA, ET Sancti Iacobi.

CONIVNGENDA ſunt in Panamana Sede, quæ adnotaui biennio ante: ego repetere ſuperuacuum puto. Ciues, hoc anno, ſummis

mis precibus efflagitarunt, qui Grammaticen doceret, ad informandam & continendam in officio iuuentutem, alioqui lasciuientem vrbano luxu. extruxerunt nobis domum accommodam e cedro (nam his locis domus ligneæ omnes) et sexcenorum aureorum vectigal annuum assignarunt. cõflata præterea cãpana bis cẽtum quinquaginta pondo, regia impẽsa.

NEQVE HOC faciam, vt reponã, quæ de Sede sancti Iacobi alias dicta. Limam iuxta est, mœnibus non procul. duo hic e nostris versantur. rem vnam hoc anno Indis vtilem excogitarunt. Multi in vrbe, aut in suburbanis, vagam vitam persequebantur, et, quia certo carebant animarum moderatore, improbam. sæpe tentatum fuerat, vt in hoc coacti castellum, veluti in ordinem redigerentur: sed sine effectu. nunc tandem confecta res est. Prorex cum consilio virum castello præfecit magnæ auctoritatis, cui hoc curæ esset. obiectus etiam his initijs, vt assolet operibus pijs, nodus aliquis, & mora. sed hæc quoque, nostrorum animi magnitudo, patientiaue, fregit, aut superauit.

EXPEDITIONES.

DVAE sequuntur quasi stationes, in Tucumano, ad Sancti Iacobi, & ad Sanctæ Crucis in monte: vnde expeditiones sollemnes: difficiles.

ficiles illæ quidem, sed iucundæ, laborem fructu superante. Nunc vtrobique e nostris quini: aucto nimirum numero in Tucumano: vbi hactenus tres fuisse tantum ex annalibus superioribus liquet. Et vt vniuerse dicam aliquid, In Tucumano, Patris Alphonsi Barzanæ (de quo alias memorauimus) vicinam circum regionem: in expeditionibus ab Sancta Cruce, Patris Iacobi Samanegi, qui ad Itatinos: Patrisque Dionysij Velaschij, qui ad Cianas (populorum nomina sunt) de sudauit industria. et si Pater Iacobus Martinius, Pater Andreas Ortizius, ac demum frater Ioannes Sancius, licet seruarint domi, ne ipsi quidem otiosi fuere. Triplex porro studium, munusque stationum pariter, & expeditionum harum. primum, vt præparatæ gentes, vitali aqua animẽtur: tum vt propagentur connubiis Christiano ritu: postremo, vt erigantur fortasse labantes, et lapsi resurgãt. ita renascitur Christo soboles, succrescitque cõstanti valetudine. tria ad hoc intelligas reperta remedia ab auctore salutis, baptismum, matrimonium, pœnitentiam. quãquam & duorum præterea vsus plurimus est: Eucharistiæ, supremæque inunctionis, hac tẽpestate, nimirum pestilentia grassante. Nunc quidem, numerum tãtum ab iis redditum qui sunt in opere, duorum primorum munerum exacte ponemus, et quasi sub vno aspectu, ne separata confundant audientem, aut scribentis ordi-

ordinem interrumpant: alia enim, & quædam ex his fortasse, quæ clarioris indigent explicationis, suis locis commodius narrabuntur. A Barzana igitur baptizatos comperio, in Tucumana regione, sedecim supra centum, inter quos aliquot ætate extrema: in vrbe, Diaquitas, qui pacati sunt, plus quadraginta, et ex ijs aliquot Curacas: prioris anni promissum efflagitabant, vt dudum me scribere memini: a Samanego, Itatinos quadringentos viginti nouem: a Velaschio Cianas mille quadringentos quinquaginta quattuor: firma omnes ætate, ac ualentes: præter ægrotos viginti vnum, pueros quadringẽtos octoginta tres. quamquam in singulis puerorum numerus fere prætermissus. nec minus a Martinio, domo, vti diximus, non egresso, exceptis infantibus, baptizati nõgenti septuaginta. Iam, sollemnibus coniunxit nuptijs Samanegus septuagenos quaternos: sexcenos & septuagenos septenos Velaschius: Martinius quingenos: de Barzana nihil legi. At Velaschius exequitur prouinciam quæ sibi obtigit, paulo subtilius: et haud scio an res dumtaxat vnius anni. ita enim scribit. Hac Missione (nempe ad Cianas) baptizati adulti bis mille septingenti octoginta duo: pueri septingenti viginti vnus: copulati matrimonio milleni quadringeni viceni terni. Ergo hæc communiter. Nunc quoniam Itatinorum, Diaquitarum, Cianum facta mentio est. sicui id

erit

erit curæ, de Itatinis consulat annuas proximas nostras : easdem de Diaquitis, expeditione Tucumana fere extrema. Ceterum Curacas in litteris quas scripsi primas, & superioribus proximis, sæpe nominauimus : et in primis quidem, excursione ex Potosino, primores oppidorum. Nam de Cianibus, quorum (ni me fallit memoria) nunc primum auditum est nomen annuis nostris, separatim adiungetur. Diaquitæ igitur Barzanam expectant: ea gens numerosissima est : eumdem & populi, qui magna terrarum spatia implentes, Tacamaui vocantur. In Cordilleriam (ex Hispano vocabulo, vt olim admonui, oppida sunt sita in mõtium iugis, sancta Cruce non procul) Samanegus imminet : ea nunc significant quattuordecim esse, et pagis vicisue imperitare amplius octoginta. scribit idem Samanegus ab Itatinis admonitum, venisse eorum in prouinciam, leucarum circiter triginta itinere, Indos cum parẽtibus, liberis, seruitijsque, plus quadringentos, petentes baptismum. Sunt et aliæ gentes, Luli: de quibus in Steco, annalibus primis: Varani (Varaos suspicor annalibus proximis dictos) Gorgotoqui, qui iã igno ti esse non possunt. Hæc fere informata Tucumana, & ab Sancta Cruce, expeditio est. vt paucitatem cognoscatis operarum a magnitudine operis. Nunc singula persequamur.

EX-

EXPEDITIO TVCVMANA.

TVCVMANAE naturam ſitumque regionis, mores & ingenium gentis, rettulimus annuis binis, quibus eadem materia. Noſtrorum cura in Hiſpanos diuiditur, & in Indos, quorum magnam partem Chriſtum accepere, pars maior hoc agit. Vrbs Sancti Iacobi, noſtrorum ſedes, ac plurimorum, qui anguntur æſtu conſcientiæ, confitentium portus. Excurſum ex ea, hoc anno, non ita ſæpe, an quod peſtilens? an parcendum fuit Patri Barzanæ iuxta ætate ac laboribus corpore affecto? quamquam virtutem animi, ſtudiumque quãplurimos adiungendi Chriſto, non perdit. excurrit enim in montana aliquot caſtella & ſuburbanos vicos, augens numerum Chriſtianorum, et nexus peccatorum ſoluens. is, cum erraret aliquãdo quodam in mõte ignarus viæ, agreſtem caſam reperit, vbi pueri nonnulli; cum his, cum miſcet ſermonem, vnius parentẽ nondum acceſsiſſe ad Chriſtum, & ſuſtuliſſe liberos ex vxore fratris demortui cognoſcit: mox ad eum cum adiſſet, erudiit, Chriſtianum fecit, & pellicem ſex partus enixam (vt minimum eligeretur de malis) vxorem ducere permiſit. non defuere uiri mulieresque, qui fluuium tranſmiſere natando cupidine confeſsionis. interdum impoſitus ipſe

in

in sedem, aut pheretrum potius tollentibus a-
lijs pedes, alijs manus caputque, quasi efferre-
tur quadrupes, aut mortuus. sic multa loca cir
cumijt egregius venator animarum. impedijt
cursum alias infirmitas corporis, alias con-
cionandi necessitas diebus quadraginta ieiu-
nij, in vrbe sancti Michaelis, quæ & ipsa per-
tinet ad Tucumanam ditionem.

EXPEDITIO AB SANCTA Cruce.

QVI HIC SVNT e nostris, ita distri-
butas habent partes, vt Varanis vnus,
Gorgotoquis, ac Cianibus, vtrimque inuigilēt
bini: quod reliquum est vacui temporis vrbi
impenditur. Confessionis labor suapte natura
magnus, his terris intenditur, difficultate nu-
merandi: vltra quinque (de Margitæ genere
dicas) non computant. ceterum, quod excur-
rit, cum intelligi volunt, vbio, efferunt, siue
vnum præterea excurrat, siue sexcenta: vni-
cam illam vocem ad omnem superantem nu-
merum accommodant. excogitata tamen ali-
qua ratio est, necessitate exigente, huic incom
modo subleuando. Die quolibet festo matuti-
no vespertinoq; per vias publicas ducūtur In-
di non sine specie ac pompa. ijsdem tēporibus
ternarum spatio horarū, quadraginta diebus
ante Pascha, edocentur pro templi vestibulo.

a fratre nostro Ioanne Sancio initiamenta Christiana. absolutum est templum, quod ædificari dudum admonui, speciosum & capax. nomen habet ab Archangelo Michaele, qui ei patrocinium debet. dedicatum postridie Calendas Februarias, quo mater puritatis, cum grandi munere, ad templum quasi purganda accessit. hac in re, atque in alijs, multum nos sibi obligauit Prætor vrbanus: de eximia cuius liberalitate, ac pietate posuimus proximis litteris, ad finem huius Prouinciæ. is nūc Cucuitum proficiscitur præfectus eius regimini: duobus vicinis, vt ipsius expleant absentis vicem, nostros diligentissime commendauit. Septuaginta accepere baptismum, ante Pascha Sabbato proximo: e quibus Cordillerianí quattuor: mulier scilicet potens, cum filio, mater socrusque virorum nobilium, & alij præterea duo: qui omnes e suburbano rure huc ventitant quotidie tertium iam mensem, vt nouellæ quasi plantæ pijs sermonibus irrigentur: decreuit quinetiam matrona excellentis animi in patriam nō reuerti, nisi cum eam audierit ex communi voto, accessisse ad Christianam fidem. Pater Andreas Ortizius (idem cognomen habebat alius, quem quinquennio ante in his locis ictum fulmine tradidimus, cui Christophoro nomē) scribit, quos cumque ipse, Pater Martinius, & Ioannes Sancius instituebant, fouebantque, Christo genitos

tos esse: nunc restare nimirum, vt nutriantur, & crescant. Idem Ortizius Christiane philoso-
phatur, diuino prorsus consilio nostrorum ad-
uentum in has oras, non multis ante annis
præiuisse pestilentiæ, quo agnita veritate, plu
res ad cælum morte transmitterentur. exper-
tum se ait in urbe, quãdo aduocabatur ad mo
ribundos, qua omnes pietate decessserint. vox
enim vna, ac suprema pleriſque, IESVS, erat.
orabant alij dominos, vt coniungerent pre-
ces: eaſque fundentes cum illis, anima deficie
bat. mirum dictu est, quanta spe omnes, &
qua fiducia pleni diuinæ misericordiæ, quam
libenter obibant. Audite piam simplicitatem
virginis intra ætatis annum sextum decimũ.
hæc cum ter eodem in morbo scrupuloſe ani-
mam confessione excussisset, præpropere vo-
catæ ad se dominæ dixit. Audiui, viam quæ
ducit ad cælum arduam esse & angustã, pro-
cliuem quæ ad Inferos, ac patentem. ego hic
ante me cõspicor mulieres duas augustiſsima
forma, etsi altera maiore dignitate oris, et vt
secum eam, me inuitant. respondi, capiendum
esse mihi consilium, nec ituram, nisi semita ar-
cta. Hærens hic domina, & quid suaderet in-
certa, Ortizium acciri iubet: is & rem il-
lis, vti videbatur, difficilem explicauit, & vir-
ginem consilio iuuit. Eadem cum fureret pe-
stis, Cianibus suis, pater Velaschius, (quoniã
sunt per oppida diuersa) vix satis potuisse om

nibus fieri, sibi certe, nullum fere momentum temporis a labore vacuũ fuisse, testatur: atque interea cibum, radices herbarum, poculum, lauacrum ipsum ægrotorum: sed vtriusque cõdimentum famem ac sitim. Nunc video locũ, vt impleam promissum, et de Cianibus absoluam. Cianum gens, Sanctæ Crucis prouinciæ contermina est, aut forte intra prouinciæ fines: diuersas inter se linguas, & multiplices habet: sed ita, vt omnes ab omnibus intelligantur: tanta est vis consuetudinis. hoc habet plus, quam ceteræ finitimæ gentes, quod integram rationem tenent numerandi. annus diuiditur in menses duodecim, quibus singulis præsident propriæ stellæ: has certis sacrificijs colunt, maxime eas, quæ in messe dominãtur: has inuocare sibi videntur, et clamoribus inconditis rogant, vt faueant. notant Lunæ luminum varietatem, et ipsius quattuor splẽdoris formas: siue cum totum oppositum sidus Sol aduersus accendit, vt pernox luceat, pleno orbe: siue cum æqua portione diuisa est, vt decrescat, & matutina Solis lucem adiuuet diei parte: siue cum repente deficiens, ut se curuauit in cornua, absconsa est in tenebris noctis: siue denique cum ijsdẽ reparatis emergit, & colligendo ignes rursus se innouat ad lucem, vt vespertinis dimidiata appareat. uolucrum cantus superstitiose obseruant: bubonis gemitus sic abominatus ac tristis, vt quo

in op-

in oppido exauditur, continuo egressi domo senes, tela habentes manibus, conuicium ei faciant, omnes mixto clamore, orantque vna innocuum discessum. iuuenes interim ac mulieres in penetralibus sedent, ne si lucem aspexerint, importuna auis interitum canat. Tria genti sacrificia maxime sollemnia, diabolo propitiando, eum scilicet metu venerantur, vt nonnullis sæpe haud neget aspectum. ea paucis memorabo. Si quando annus exaruit, ac desiderio tempestiuorum e cælo imbrium, immoriuntur herbæ sitiētibus terris, ad eliciendam aquam sacrificulus omnem senectutem concit, miraque volubilitate verborum virilē sexum increpat, secedant in montem sacrum illi genti patrum augurijs & prisca formidine. tum imperat ieiunium, hoc est, salis, piperis, cibique ad ignes cocti abstinentiam: ea illis vetusta ratio ieiunandi: dein sequantur omnes iubet: at ipse cælum clamore incendens, precibus fatigat astra, vt pluuiam demittant: ab hac cærimonia repetentibus oppidum medicatam virgūcula potionem præbet: cuius vim non sustinentes, vt imbecillo sunt capite, alienatis sensibus labuntur in somnum, confusis imaginibus, quas excitati enuntiant alijs, et inter se conferunt per vaniloquentiam. neque hic stultitiæ finis. ex melle, maizio, aqua, alijsque rebus, quasi mulsum conficiunt, iactantq; in sublime clamore ingenti, veluti aspersuri

cælum ac sidera, quæ subinde inuocantur. Postridie senem e primoribus ætate simul ac meritis venerandum in lecto collocant pulcherrime strato: dein subiiciunt lentum ignem: obseruat sacrificulus, & erumpentem sudorem bibula excipiens spongia in vas cogit, & cum cruore anserino & expressa aqua ex certa radice miscet. iterum irrorantur nubila eius aspersu: vt vicissim rumpantur ipsa, et largum imbrem effundant. accusant interea Solem flebili voce, auctorem videlicet siccitatis, & inopiæ frugum. quod si in illos dies incidit pluuia, grates referuntur sideribus, & oblatam mercedem auarus sacerdos (si vera velit dicere) non sui laboris miratur. Est et aliud sacrificium, anniuersarium monumentum de dracone victoriæ maiorum, de qua leuia fabularum & ridicula narrantur. tonsum puerum, qui ceteros antecellat venustate & pulchritudine corporis, includunt cubiculo, ieiunandi necessitate, donec cæsaries adolescat. dein harioli eum ac senes celebri pompa in ædes educunt patrui, aut alterius propinqua cognatione coniuncti. hic anicularum agmina muliebri eiulatione puerum lamentantur: atque omnis populi nobilitas cogitur: tum minutatim tondentes singuli eius capillum, coctum offerunt anserem, ad Viperalia: hoc etenim festi nomen. postridie vates omnem historiæ ordinem differens prolixa narratione, populi memoriam

riam ad ſuperiorum temporum cogitationē excitat,& ſollemnes vt dies rite celebrent,magna voce adhortatur. Secundum hæc, iuuenibus,aprorum aliarumque ferarum agreſtium venationem indicit: alios locum inſtruere et ornare monet:ſenioribus mandat, parent muſica inſtrumenta: quæ ſimul atque inflantur (nec longum tempus in medio) alij ſeſe ad furandum effundūt: moris enim eſt, vt vbi feſtiua inſonuerint organa, cuiuis clepere liceat, quodcumque in via offenderit,conceſſo furto. nec minus vicini inuitantur populi, vt venientes vario armorum genere feſtum diem concelebrent. conueniunt criſtati omnes, verſicoloribus auium plumis, pſittacorum interlucentibus,pulcherrimo diſtinctu: et ad muſicū concentum, quaſi luſtretur exercitus, ſeſe in armis oſtendunt. ſedet in ſublimi ſolio puer, vultu ad grauitatem cōpoſito, coronatus: iaculum manu vna,viuam altera viperam præfert: et, vt agnoſcas diaboli luſus, ſine noxa: mortuas multas circumdedit corpori: prope ipſum, hinc iacet magnus venationis numerus, aſſarumque anſerum collatitiarum acervus:hinc vini vis ingens in prægrandibus vaſis. vt incesſit miles conſpicienda pompa, & aduētum celebrem fecit, ingreſſus ad puerum vinum ſitienter exhaurit,eoque hilariter inūdatus viperam veneratur pleno pectore.dein vino rurſus epuliſque ſe ingurgitat. tres ipſi

dies ad hanc formam consumuntur. denique interfecta vipera imponitur ludicro finis. tum vero mulieres, quas illis diebus exire dono religio erat, egredientes tandem festo carmine victoriam canũt. Fama est hos ludos agitãtibus conspici sæpe diabolum, ad celebrandas epulas, & renouandam quotannis festi celebritatem, ne vmquam intereat, exhortãtem. Tertium sacrificiũ (Feralia quis dixerit, aut Mortualia, ad antiquum ritum) pro mortuis fieri solet. confluunt noctu omnes augures, & quod est senum in oppido, pro se quisque, vinum, arcum, sagittas, affert. sed uini potissima cura. purgantur interea mortuorum sepulcra. dein augures stantes inchoant næniam lugubrem, quam sedentes ceteri sequuntur: postpaulò accurrunt ad vinum: quod iterum faciunt sæpiusque, vt lugendi uires potando reficiant: diabolum simul implorãt, montes, lacusque: et contenta voce vita functos nominibus cient, inuitantes ad potum. post quæ, tumulos introspiciunt, num resurgant oculis experimẽtum capturi. postremo, vt se tandem intelligunt mortuis verba facere, redintegrato luctu domum reuertuntur. Hæ, atque aliæ sũt Cianum superstitiones: in quibus euellendis Patris Velaschij præcipuus labor: et iam, vt meminimus, conuertit aliquos: quos tantum nouæ vitæ gaudium incessit, vt vix mutati status fidem capiant. alicubi templa ædificarunt & domici

lia,

lia vsui nostrorum: fabrefactæ cruces præal-
tæ, & constitutæ multis locis: cum percrebre-
scit Patrem aliquo ire, extruuntur subiti ar-
cus, & vniuersa pubes obuiam se effundit: pars
etiam, composito agmine, doctrinam Christia
nam canentes: &, momento temporis, eius de
aduētu fama in propinqua oppida perfertur:
nec mora, accurrunt viri primarij, testes læti-
tiæ, ac nuntij rerum, quæ in suis oppidis ge-
runtur: certiorem faciunt de numero ægrorū
ac puerorum infantium, quibus opus baptis-
mo: aliaque admonent, vt filij redeuntem pa-
trem, cum aliquamdiu abfuit. magis id mirum
in ea gente, quæ nulli cum pareat; ad hoc agē-
dum, non imperio dominorum, aut cupidine
cuipiam gratificandi, sed Dei aspirante numi-
ne, sua sponte impellitur. ceterum apud eos tā
tum pondus nostrorum auctoritatis, vt in re-
bus, quibus agitur animæ salus, voluntatem
ipsorū se pro ratione sequi glorientur. certe
in cultu corporis iam soluerunt morem maio
rum, cum vestiti incedant. diuinæ prouiden-
tiæ signum in aliquibus apparuit, qui ab ipsa
statim ablutione, aut a peccatorum confessio-
ne salutari, animam dedere. Hæc de Cianibus.
Itianorum Patri Samanego commissa procu
ratio est. Eum porro hæc fere maxima coque
bat cura, vt in nouos iam Christianos sacra-
menti pœnitentiæ vsum inferret. prouinciam
videbatur sibi cepisse duram: intelligebatque,

ne

ne imbecilliores animi obruerentur, paulatim præceptum inſtillandum, non vno effundẽdum impetu, more torrentis præcipitantis. augebat difficultatem, quod eo ſunt ingenio homines, vt ſua quiſque vitia quamocculti ſſime tegat, aliena traducat: ſibi nocere velit neminem, aliorum damnum nihili æſtimet. in magna præterea inopia fere omnes. quamobrem vulgo improbi & famoſi habentur. Itaque, ne offenderentur ſtatim audito nomine confeſſionis, cautio quædam ac diligentia adhibenda erat. igitur, cum frequens inter eos eſſet, infantibus baptizandis, & adiuuandis ægrotis, polliticus eſt pro concione, vt veniam a Deo conſequerentur peccatorum, rationem expoſiturum. interiectis deinde aliquot diebus, de pœnitẽtia agere inſtituit: res tulit, vt ſceleratiſſimi omniũ et inconſtantiſſimi diſputationi intereſſent: Dei nimirum prouiſu, vt hoc quoque, ſicut et bonum opus omne, ipſius eſſe muneris documento eſſet. vix enim dicendi fecerat finem, cum tantus omnium ardor ſeſe aperiendi, vt accurrentes cuncti certatim fere opprimerent audientem: non ſine cauſa rati, peccata confitentibus facilem apud Deum veniam et gratiam fore: vbi matura deſit pœnitentia, remiſſionem crïminum nullã eſſe. et vulgatum eſt in his terris horribile prodigiũ, affirmandæ ſanctitati confeſſionis, quale alias in hoc genere numquam: quod multi adhuc

non

non auditum, sed cognitum ferunt: vt quo re-
centior res est, sit etiã certior, et esse possit om
nibus exemplo. Ea autem gesta in hunc mo-
dum. Vir primarius puellam domi habebat
annorum sedecim, quæ bello olim capta, Chri
stianam religionem induerat; & Catharinæ no
men: hæc, quo magis ætate procedebat, libe-
rioris erat ingenij, quam virginem deceret, vt
etiã dominæ propter nimiam licentiã suspe-
cta esset. cũ obiurgaretur, negligebat, aut excu
sabat imperium naturæ. clam interea venerat
in consuetudinẽ adolescentium prodiga cor-
poris sui, & confessiones tamen impie frequen
tabat, mira arte flagitium occultans: siue vt
falleret splẽdidius, siue vt peccaret impunius.
Calendis Sextilibus, cum cœpisset ægrotare,
sacerdotem accersit, suo more confessionem
peragit, idest sacrilegio violat: quod non se-
mel tantum, sed nouies, quoad ægrotauit, si-
militer fecit: et semper discedentem suspen-
debat naso. tum conuersa ad conseruas. sci-
licet hoc mihi deerat, vt mea exponerem pec-
cata. Quære tibi alias mollioris temperatu-
ræ, mi pater: Catharinæ non impones: est il-
li acetum in pectore. addebat alia, quæ aures
castæ non ferrent. Admonita tandem domi-
na, verbis castigauit intemperantiam linguæ:
dein placatiore vultu ac sermone monet quã-
ti sit facienda confessio: nec quicquam in ea
esse reticendum: acerbissimis Inferorum pœ-
nis

nis silentium lui. Hæc inter, grauiore dolore exstimulatur iacens, & intercluſa veluti anima per lectum voluitur. vt remeauit ſpiritus, ſacerdos reuocatur. interim domina. Dic ſodes Catharina, ecquod ſcelus cõfiteri pudet? Non tacuit ægrota: quinetiam addidit, Adſtat mihi ad læuam atra uir effigie, & confiteri vetat: neque enim res tanti facienda eſt, quam ſi reſciſcat Pater, in eius offenſionem cadam: quamquam mulier ad dexteram (agnoſco, ex ſimilitudine imaginis, Mariam Magdalenen eſſe) vt fatear hortatur: atque ei obtempera-to. Poſt aliquanto ingreſſo ſacerdoti aperit domina, quæ Catharina teneret occulta, ipſa met audiente. mox ad eam verſa, Non ita ſe habent Catharina? reſpondit lingua Varana, cuius Pater ſciens non erat. Hæc ego tibi ea mente non credidi, vt Patri proderentur. Accenſa hinc magis omnium ſtudia ad miſeram dedocendam, admonendamque, vt profuturã pœnitentiam, quam ineluctabilem perniciem mallet. ſed tanto voluntas illius obſtinatior, & in pernegando affirmatior erat. nam etſi redire ad ſe videbatur interdum (haud dubie ſuaſu boni Angeli) tamen continuo reuoluebatur in priorem amentiam: vt ne IESV quidem nomen edere vellet. cum Crucifixi ei ſpecies aliquando oſtenſa eſſet, Hic Chriſtum reſpice propter ſalutem hominum ſublatum in Crucem. Noui iſtud, inquit: ſed quid tum poſtea?

ſtea? Vt ad eum te referas,& peccatorum veniam confeſsione petas.Satis iam dictum.vos nihil agitis. et iam ego alias res ago. Hæc impia effudit.Nec minus digreſſæ dominæ ad ioca illa & ridicula ſua, quæ æternos ei peperere gemitus,redit. Aliquot præterea dies in hac inſania perſeuerauit: donec nocte quadã excitauit dominam & conſeruas horribili voce. Do, inquit,pœnas grauiſsimas temeratæ toties confeſsionis.poſt hæc verba corpus frigore diriguit,vt putaretur extincta. ergo eum de ſepelienda agitarent, poſt horam ſeptimam redijt vox viſuſque, & ad eam domina,Num ſupereſſet aliquid,quod confiteri vellet? affirmanti adducitur toties iam irriſus, vt audiat poſtremum,ſacerdos. iam labi videbatur ſpiritus,cum monent mulieres, Chriſti effigiem, candelamque conſecratam manibus accipiat, et IESVM appellet. Quis iſte eſt IESVS? excipit miſera: ego eum non noui.dein aſsidens in extremo lectulo quaſi cum alio loquebatur, quem nemo videbat: ſed ægrota altera quædam Inda in eodem valetudinario, veluti viſo in horrorem perducta, rogare dominam inſtitit, vt illinc auferretur, quod nigerrimas quaſdam & terribiles formas ferre non poſſet,Vt eiecit animam(nox erat) fœdũ cadauer remanſit tam tætri odoris,vt ſeponẽdum fuerit ſub dio, ne inficeret domum. eodem tempore, manſuetus alioqui equus ac pla-

placidus sic furere cœpit, vt calcibus arietaret in murum,& hac illacque percursaret,vinculis abruptis, auditi etiam canum latratus, et inquieti discursus. adolescens dominæ frater extra lectum brachio extractus. vna ex ancillis calce in humerum percussa, cuius plures ad dies mãserũt vestigia.additur aliud pæne incredibile. Cum componenda esset,sessum se recepit, vt omnes mulieres territæ diffugerint. demum infelici cadauere in terram abdito, in famulam ingredi cupientem cubiculum vbi illa interierat, vas deiectum est de tabulato superiore.quin et maior oppidanorum pars conspexit vim magnam laterũ tegularumque magno fragore dispergi per ædes: id magis mirandum, quod in ea domo, ac ducenis circum passibus, nec lateres sunt, nec tegulæ vllæ, cum oppidum fere totum sit contectum scandulis e palma. Neque hoc satis.Domina coram,decemque alijs,aut duodecim mulieribus,semel, iterum,ac tertio rapta ta est pede altero(nec apparebat raptator)famula,quæ ad heram conseruæ impietates rettulerat. secuta sunt et alia monstra. Nonis Octobribus,cum in cellam vestiariam iret ancilla,vt promeret vestem,videt Catharinam extollentem sese, vasi prensando. at ipsa cum clamore repente se proripit: ceterum vas in parietem coniectum, diffractum est quassu ingenti. cum domina strepitu excita intraret in

cel-

cellam,dimidiatus later magno impetu in mu rum impactus. Postridie, impressa in pagina Christi effigies de Cruce pẽdentis,apte appli cata est glutine in pariete vestiarij, statimque cunctis inspectantibus euulsa, ac tres in partes conscissa est: vt omnes loco cesserint subita formidine. eodem die, cum in horto cœna esset,magna pars lateris decidit in lancem, et conturbauit mensam: simulque quadrimulus puer,Mater,mater,exclamat,strangulor a Catharina: sed cum sacra lipsanotheca inserta esset in collum,cessauit quassatio & metus.tãdem domina,vt liberaret se tam assiduis terroribus,diuertit ad consobrinam, relictis aliquot ancillis,quæ custodirent domum. tertio post die,harum vna, cum ingreditur penariã cellam,audit uocem Catharinæ vocantis: horruit mulier auditu,et ostium repẽte adduxit: exaudiuerunt & vocem ter nominatim illam vocantis, quæ remanserant in aula: proin hortantur,se Deo commendans quærat,numquid velit. igitur accendit candelam sacram,secũque adducens duas,quæ videbãtur minus pauidæ,init cellam: tum ingrediẽti vmbora mortuæ. Tu sola huc ades, & candelam proijce quæ mihi noxia est. Aspicit Catharinam mulier,vt postea rettulit,e cuius singulis artubus erumpebant ignium globi,cum fœditate odoris intolerandi: caput & pedes ardebant viuacibus flammis:corpus nudum erat:dodrantali

tali fere fascia cingebatur ad talos vsque deducta. Pœnam æstimares impuræ libidinis. hoc aspectu contremuit. At misera, pabulum ignis. Accede propius: quid metuis? iã te quoties vocaui? respondit ancilla non dum timore posito, IESV bone, quis non horreat te cõspecta? Hæc inter, puerum cernit ex alto delabi candida veste: qui accedens ad trepidam ac trementem toto corpore. Non metus: bono animo esto. consputa hoc monstrum: tum audi quid dicat, mox alijs narratura: ceterũ, simul hinc exieris, animam cõfessione expurga. Fecit mulier, quod iusserat puer. Angelum existimabat esse. Tum Catharina, quasi icta contumeliæ verbere, excanduit. dixit tamen, Sic habe, me ad Inferos damnatam esse vltricibus flãmis, quod cũ minutis de rebus apud sacerdotem confiterer, vt de multiloquio, de facilitate ad iram, & de leuiculis alijs huiusmodi rebus, de grauioribus tacerem vulneribus animi, vt de impura consuetudine adolescentium. verecundia quippe abstulerat mentem: vt quod turpe non arbitrabar factu, existimarem dictu turpe esse. hæc non sponte tibi, sed iussa aperio, vt alij cautiores fiant meo exemplo. Ea cum diceret, quia iam suprema tempestas erat, audita est salutatio Angelica, quæ claudit diem: et concedente in angulum Catharina, puer discedere alteram iussit, a qua hæc uisa et audita narrãtur. Placuit enim

Deo

Deo horribili hoc exemplo teſtari veram eſſe, quam ex Eccleſiaſticis fontibus, ad Itatinorum agros primus Samanegus inducebat de pœnitentiæ ſacramento doctrinam. More etiã ſuo inuigilat inimicus ſerendis zizanijs: ſed ſatis non oberit, quamdiu agricola, feſſos licet oculos, non furabitur labori. Inter quadringentos vndetriginta, quos ſupra memorauimus a Patre Samanego adiunctos Chriſto, mulier aiebat didiciſſe ſe cum alijs multis carmen, docente aliquo, cuius cum audirent vocem, non viderent formam. carminis ſumma hæc erat. Miſit pater in terras vnigenam Chriſtum, eumque audiri ab omnibus & adorari voluit: miſit & Mariam Virginem, e qua Chriſtus ipſe naſceretur. Exodium cantici erat. Hæc canit Spiritus Sanctus. Iubebantur porro, qui docebantur cantionem, etiam alia multa: quæ cur æſtimentur a diabolo fuiſſe, illud cauſæ eſt, quod interijciebantur quædam impie dicta. quale illud eſt: vt viri relictis legitimis nuptijs, ad alias quaſcumque adhæreſcerent. Notæ ſunt artes draconis callidi. fidem in paruis ſibi præſtruit, vt cum ſit operæ pretium, magna mercede fallat. Et ſit cicuta venenum potentius, cum vino miſcetur.

PROVINCIA LVSITANIA.

RECENSVIT Lusitania decem locis supra quingenos socios, priore ãno viginti vnum: posteriore, quadraginta quinque, Olisipone in Professorum Domo primũ quinquaginta, dein quadraginta septem. in Collegio sexagenos. Conimbricæ centum octoginta tres, postea, aucto numero, duos supra ducentos. Eboræ centum triginta, mox centum & quadraginta. Bracaræ tricenos binos. in Brigantino Collegio fere vicenos singulos. quinos denos in Portuensi. in Funcalensi circiter denos ternos, in Angrensi primo anno duodecim, sedecim in secundo. in Angolana Sede priore anno quinque: posterioris anni litteras interceperunt, aut distulerũt maris incerta. Vt annum vtrumque coniungam, quindecim iacturam compensarunt octogintatres.

DOMVS PROFESSA Olisiponensis.

CALENDIS Ianuarijs prioris anni patefactum est, remoto inuolucro magni operis, laqueare templi, auro illusum ac picturis emi-

eminentibus, qualia non multa in tota Hiſpania viſuntur. dies omnino, ſiue ornatu ædis, ſiue confluentium nobilitate ac multitudine, fuit celeberrimus. dederat quidam nobilis cē tum aureos ad inſtruendum. auxit religionem Iubileum Pōtificium, cuius eo die initiū factum. Septies anno Iubileum in æde noſtra celebratur: ea occaſione participant ſacris fere termilleni. habent etiam inſignem venerationem ſacræ reliquiæ non veteri ſolum memoria, ſed præſentis etiam auxilij poteſtate, illuſtres. Mulieres duæ, vt ſanctæ Brigitæ capiti, alia in primis nobilis, vbi beatæ Sympho roſæ oſſibus, e noſtris item quattuor, cum lipſanis Thaumaturgi Gregorij, pia impreſſerunt oſcula, prope deſperatam a medicis receperunt corporis ſalutem. Superiore tamen anno tribus ſacerdotibus orbata eſt domus, quos columina Prouinciæ appellare poſſes. Deceſſit primum Pater Franciſcus Henriquius rerum multarum vſu ac prudentia excellens, graui nobis inflicto vulnere: vix dum coierat, cum redintegratum eſt obitu Patris Georgij Serrani: is erat natura factus, & exercitus conſuetudine ad imperandum. neque enim in alto quantælibet poteſtatis honori ſuo velificabatur, aut commodo, ſed incolumitati ac ſaluti parentium: vt a perturbationibus vacuus, ſic a priuatarum rerum cupidine, quæ publicis ſemper obeſt. moderator quon-

dam fuerat Lusitaniæ Prouinciæ, nunc etiam Præpositū agebat Domi: foris præerat curiæ, vbi grauiores causæ a fidei Quæsitoribus disceptantur: vt non domestica tantum iactura, sed & publica, ita etiã doloris acerbitas fuit. sereniſſimus quidem Albertus Cardinalis generalis Inquisitor, magnum testimonium ipsius benefactorum, ac sui desiderij dedit. cumulum mærori addidit Pater Vascus Petreius, mira vir simplicitate, & innocentia: duodecimum iam annum fouebat studia Nouitiorum, eos dirigebat ad normam nostræ Societatis: cum ipsi se interea in rectoris velut vnici exẽpli mores formarent. Igitur hi tres mortui sunt, viri cum paucis comparandi: certe rarum in suo quisque genere virtutis exemplũ. At quibus adhuc producitur vita, cõcionibus habendis, audiendis confessionibus, inimicitijs componendis, odijs sedandis, tradendis rudimẽtis doctrinæ Christianæ, pauperibus subleuandis, inuisendis nosodochijs ergastulisque, strenue laborarunt. vno anno præter ordinarias conciones in æde nostra, habitæ in alijs extraordinariæ, circiter septingentæ. qui fructus, ex amplitudine vrbis, ac rerum copia e qua sæpe luxuries, diuinare promptum. Nunc sparsim ex his aliqua ponentur. Vir nobilis, falsis adductus suspicionibus vxori innocenti interitum parat: hoc illa subodorata, sacrosanctis se mysteriis præmunit, sub-

sidio

sidio vitæ, siue solatio mortis. nec frustra.
sequenti nocte iacentem inuadit truculentus,
ac plus centies adigit ferrum in muliebre cor
pus: id propterea, quod cassos mirabatur i-
ctus, ac si cereus mucro esset: exaturata ra-
bie, vt mortuam credidit numero plagarum,
se contulit in Cœnobium, vbi tutus lateret.
vocantur ad mulierem statim Triumuiri (cre-
do capitales) diligentiusque contemplati cor
pus, quod lacerum arbitrabātur, vt nulla pars
sana aut integra esset, illæsum saluumque re-
periunt: nisi quod exiguum vulnus in manu hæ
serat. id vbi perlatum est ad parricidam, intel
ligens vxoris innocentiam, & suum furorem
condemnans, eadem nocte ad nos venit, & sa-
cerdotem exorauit vt sibi bona fide emenda-
turo culpam coniugem placaret. Mutua inter
primarios connubij fœdera nobilium auctori-
tate firmata, quæ pars altera volebat rescinde
re, armis altera deposcebat: in cædem igitur
imminente dissensione voluntatum, stabat v-
traque familia certa non cedere: et bona pars
ciuitatis distracta: magna procella timeba-
tur, nisi interuentu vnius e nostris iræ posuis-
sent. Iuuenes item duo, qui iam extra vrbem
se agebant ex mutua prouocatione, vt armis
de vita decernerent, placati eodem successu.
Actum cum viro non ignobili, vt in gratiam
cum coniuge rediret. Persuasum cuidam, vt
retractaret crimen, quod alteri imposuerat,

segetem non mediocris mali. Magnæ vir auctoritatis cum concionem auditurus templũ ingreditur, in frequenti conseſſu accipit ab altero cum crepitu insignem alapam: is, inter iniuriæ pudorem,& stimulos vindictæ, animo eminens, ne admitteret aliquid in religionem loci, acceptam plagam Christiana caritate concoxit: et super hæc, nostros, a quibus inter murmura indignantium in sacrarium fuerat abductus, rogauit persuadeant filio, quem ferocem animi esse intelligebat, et promptum ad reponendam contumeliam, vt depoſito vlciscendi consilio percussori impunitatem concedat. Vnus extremum iam spiritum exhalãs ei libere ignouit, a quo mortiferum vulnus acceperat. Trium concubinæ in matres familias legitimo iure transierunt. Virum quemdam ita diuersum egerant pellicis lenocinia, vt ab vxore abhorreret, quæ erat illi causa intolerabilis ærumnæ: is vi concionis aliquando permotus, sic immutatus animo est, vt rediens domum, petierit cum lacrimis veniam a coniuge, et pollicitus sit deterſurum animã generali confeſsione. quod ut fecit, factus est rerum nostrarum amantisimus, quibus antea parum, aut nihil studebat. Vnus, qui maiorem vitæ partem aleæ dederat, eius interim damna reſarciens vxoris dote, pertæsus tandem uitæ atque inopiæ, gladio ius dicere cõstituerat stultitiæ suæ: sed ab vxore cuncta

curio-

curioſus ſcrutante adductus ad noſtros cum
eſſet reus cogitati facinoris, perductus eſt ad
emendationem morum, ac pœnitentiæ. Adul
terina clauis, quæ nobilibus rapinis aditum
ſæpe aperuerat, furunculo erepta. Supra quin-
decim aureorum millia quæ mala fide rete-
bantur, hortatu noſtrorum veris dominis re-
ſtituta. Quidam ad moriendum vicinus, in-
curioſus præparandæ animæ condendique te-
ſtamenti, excitatus a noſtris, & vtroque offi-
cio Chriſtiane functus. fugitiui ſerui ad domi-
nos reuerſi. fides contractarum rerum ex æ-
quo & bono conſtabilita. Mulieres multæ
ab infami quæſtu reuocatæ, locatæque in tu-
to vt procul periculo eſſent. Iam quia non
minus laudatum eſt prouidere ne mala acci-
dant, quam vbi acciderint, vt minimum no-
ceant, cauere: actum cum Miſericordiæ ſoda-
libus, vt quoniam quæ e freto emerſere libidi
num, paratum perfugium habent, certum con
ſtituatur præſidiũ inopi pudicitiæ, ne merga-
tur. itaque vt Conuerſarum illud, ita hoc Præ-
ſeruatarum Cœnobium vocatur. inter has pa-
trimæ etiam aliquot & matrimæ puellæ educã
tur: præſunt matronæ aliquot lectiſsimæ, a qui
bus præter exactã morum diſciplinam ac pie-
tatis, & linum deducere in fila tenuiſsima, &
veſtes conficere, & acu pingere, ordinare do-
mum ac diſponere, aliaque quæ ſcire matrem
familias decet, accurate docentur. nonnullæ

ex iis in matrimoniũ collocatæ collata dote: optatæ aliquot a viris locupletibus, ſatis dotatas eſſe arbitrãtibus his moribus eductas. Nobili adoleſcentulæ, cui ad matrimonium dos minime ſuppetebat, noſtrorum ſuaſu pecuniosus ſubſidio venit, quingẽtis aureis ſupra duo millia gratuito datis. Vt captiuus redimeretur corrogati aurei centum quinquaginta. E Collegio catechumenorum quos noſtri Chriſtianæ fidei præceptis erudiunt, ſuperiore anno viri octo, puellaque vna, baptizati ſunt: his, femina non obſcuris orta parẽtibus in Aethiopia, addita eſt. Vnius ſatis ſpectata fides, quẽ callide Angli ad nauem allicientes in Mauritaniam ad cognatos reduxerant: conſilium fugæ vir prudens diſſimulando texit: mox vbi maturum viſum, clam parentibus, cognatis, Mazaganum ſe recepit, inde Oliſiponem ad baptiſmum. Anno poſteriore captiuum Turcam effeta iam ætas viribus (nonaginta annorum erat) libertate donarat. tenax tamẽ perfidiæ oſtiatim ſtipem emendicando ſui finem temporis expectabat. ſed peruicax ille, et obſtinatus ad multorum monita, diuino afflante ſpiritu ad nos repente agitur, ac præter ſpem ſacrum poſtulat baptiſma: tum veluti exiſſet dies inducìarum cum morte, vix attigit limen catechumenorum domus, cum morbo extremo corripitur: itaque (vt illis temporis anguſtijs) breuiter inſtructus, & ablutus Catholice

lice, supremum diem expleuit. Præter Maurós duos, qui huc se attulerunt Christianæ studio religionis, alius inter vincula triremium, animi libertatem diuino beneficio cõsecutus est, a quodam (vt narrabat) admonitus, quem eadem prima luce, qua se Christus ab Inferis excitauit, secundum quietem viderat candenti veste, decore eximio, & maiore quam humana specie, venerabilem. Qui pretio vel fuga e Maurorum seruitute liberantur, in reditu ad nos mittuntur a Syndicis, vt audiantur, & nũ aliqua insederit, diuturnam propter consuetudinẽ, perfidiæ macula interrogentur. Quattuor damnati capitis, adiuti: effectumque, vt ex ijs duo abiecta Maumetana hæresi amplecterentur Christianam fidẽ. Puerilis institutio ad Christianam doctrinam felices progressus habet: quinet facta iam communis in omni genere hominum cum reliquis ætatibus, ut rudes informentur. quam late hoc pateat, in hac tanta magnitudine urbis, ac diuersitate officiorum gentiumque, conijcere nõ difficile est. hic Aethiopes docentur: hic baiulorum greges præcinente choro tibiarum: miscẽtur interea Galli Germanique mercatores, & Latine recitãtur necessaria cognitu præcepta: nec allectantibus præmijs concertatio abest. eodẽ cœtu ac symphonia, penetratum aliquando in regiam, ac lætante Cardinale proceres ipsi sui muneris commonefacti. adiutum a Cardi-

nale

nale, opus grandi pondere æris infecti ad piacula res icunculas conceſſo. in rem eamdē nobiles quidam uiri centū quinquaginta aureos contulere. Porro cum ſcripſimus annuas primas, huic muneri diximus præfici ſacerdotem grandem natu, proſpero euentu. is deſignauit per vrbanas ſingulas tribus (triginta cenſentur) ſymphoniacos aliquot pueros, qui ſacrū Euchariſtiæ ferculum ad ægrotos, cum piis cātibus, proſequantur. viſitatos etiam ægros in ualetudinarijs, uinctoſque in carcere, ac pia modulatione permulſos, ibidem tradidimus. nec repetere opus. Nunc, ne quod tempus in hebdomade vacuum detur, primus dies a Dominico eſt aſſignatus militi in arce ad piam Chriſti militiam erudiendo: itaque verborum licentia, & praua iuriſiurandi conſuetudo excluſa eſt: menſtrua tutelarium Sāctorum ſortitio introducta. Ex Anglorum reliquiis, qui ad remum adacti nauibus longis cuſtodiuntur, ſexaginta hæreſim reliquere: ex his vnius præter ceteros nobilitata pertinacia, quo vtilior conuerſio eſſet. iam enim lapſos erigere conatur, et verbis caſtigat errantes. quidam ex eo numero recta conſilia hactenus aſpernatus animam agebat: iamq; hominem in nulla ſpe vitæ loquendi vſus defecerat: ad aures inclamat ſacerdos, niſi ad Chriſtum redeat, actum etiam eſſe de animæ ſalute: proin Ieſum nominet vel in hoc articulo extremo. valuit cohortatio, &

ſan-

ſanctiſsimum nomen tenebras ex animo expu
lit. itaque omnibus expurgatus maculis, cum
explorata ſpe immortalitatis exceſsit e vita.
Ceterum non pauci ex Hibernia inſula reli-
gionis conſtantia profugi in Luſitaniam ſe re-
cipiunt: quibus ſacerdos noſter Hibernus au-
xilium præbet: is multas nationum Borealiũ
linguas percallet, magno eorum bono, quos
ad ſalutarem cõfeſsionem rectamque religio-
nem adducere ſtudio habet. ex his, anno poſte
riore, quadraginta perfidioſam opinionẽ ani-
mo eiecere. ſed, vt ſit finis (quamquam in tan
to numero haud ſum neſcius res aliquas inter
componendum excidiſſe) e noſtris, qui huc
profecti nauigandi tempus expectabãt, vnde-
cim in Indiam, in Braſiliam quattuor, quinque
Angolam ſoluere. Multorum liberalitate ſa-
crum inſtrumentum auxit. Sanctæ Symphoro
ſæ reliquiæ a muliere accepti memore benefi-
cij in argenteum brachium conditæ, translu-
cente feneſtella: ad alia Sanctorum oſſa, præter
ducentos aureos, data vſque ad pectus huma-
na effigies ex argento: comparata materia ad
valuas templi fabricandas collectis aureis mil
le quingentis. Priore anno excurrere octo ex-
tra vrbem in loca diuerſa: e quibus duo, roga-
tu Dominæ Catharinæ Brigantini Ducis ma-
tris, Villauicoſæ Aduentus tempore magna
cum oppidanorum aulicorumque vtilitate So
cietatis munera obiere. Alibi in vno tantum
oppido,

oppido, centum generales confessiones auditæ: totidem paces compositæ: inde (ne similia congerantur) facile est iudicium ceterorum.

COLLEGIVM OLISIPONENSE.

EORVM, quæ hoc de Collegio scribentur, maiorem partē vindicabit sibi annus prior: quædam erunt et cum altero communia. Addita schola Mathematices, magna omniū admurmuratione, & discentiū fructu. est enim illa disciplina tum in primis nobilis, tum vtilis ad multa, disciplinarum fere omnium fundamentum ac decus. Politiorum litterarum studiosi mille sexcenti. Sodalitij Partheniani uiget laus, et numerus crescit. octoginta in varias religiosorū familias abiere. Quemdam allicere non potuit ad uiolationem pudoris dæmonis occulta calliditas, diuitiarum specie ostensa. condiscipulum idem in lubrico ætatis ad uitia declinantem, opportuna eorum, quæ acceperant a magistris, admonitione reuocauit. Ad emendos libros in præmiorum diuisionem dati a uiro opulento aurei centum. celebritatem ornauit altercatio a primario scholarum magistro de trium orbis terræ partium principatu. America, ne ferretur sententia, interceſsit, se iniuste excludi pluribus cōquesta. adeo probata declamatio est, ut Archiduce sereniſsimo optime de nobis merito

reuo-

reuocante, fuerit in scenam reducenda: lauda
ta est a singularis iudicij viro, qui et postri-
die ducentos aureos in Collegium misit, vnde
sarciretur impensa. altero quoque anno dili-
gentiores muneribus excitati, & recitatus dia
logus de laudibus Virginis. Maiore poetico
apparatu Sanctorũ nomina sortito ducta, quo
die simulacrũ Dei matris expolitum sumptu
sodalium, illatum est in aram nostri tẽpli. exti-
tit & aliquis fructus animarum. Diebus festis
reditum ad munus explicãdi populo Euange-
lia annis superioribus intermissum. Mulieres
nouem annorum simultatem posuisse mutuo
amplexu approbarunt concione inspectante.
Iuuenis, qui per annum integrum patris aspe-
ctum vitarat animo alienato, nostris suaden-
tibus prouolutus ad eius genua, veniam obti-
nuit, lacrimas effundens in confessionem cul
pæ. Alteri atrocis animi cum incuteret ala-
pam pater, ita mota iracundia est, vt in rabi-
em versus, ferrum a latere diriperet, elatum-
que detulisset in pectus, ni illac forte transi-
ens vnus e nostris obstitisset insaniæ. hic quo-
que demitigato spiritu veniam a parente pe-
tit. Quidam cum in templo nostro interesset
sacris, alterũ admonuit genuflecteret, ac me-
minisset præsentem Deum: at hic exarsit, qua-
si contumelia accepta. ergo admonentem de-
signat ad cædem, et foras egressus eũ cum te-
lo opperitur: quod ubi olfecit Collegij Rector,
cuo-

euocatum hominem non difficile placat: et recenti adhuc ira reconciliat vtrumque. Alter graui lacesſitus iniuria curauerat aduerſariũ cõiici in vincla: ea porro inerat crimini atro, citas, vt ſi ageretur legibus, aut capite eſſet aut exilio luendum: ſed is, antequam ſtatuerẽt iudices, rem integram detulit ad noſtros, quorum hortatu omiſit accuſationem, et remiſit iniuriam. hoc beneficium ita grato animo accepit reus, vt ſtatim mulierẽ duceret vxorem, cui lege magis bonæ conſcientiæ, quam iure ciuili erat obſtrictus. Inter duos, e quorũ ſemeſtri litigio hoſtile odium emerſerat, cum interea periurijs res ageretur ac falſis teſtibus, Deo bene iuuante, noſtrorum opera pax conſtituta eſt. ſuper ceteros eluxit iuuenis gloria ad mortem affecti, qui interfectori ipſi delicti gratiam fecit. Captiuus ſeruilẽ condicionem non ferens nauigium effugio quærebat: poſtmodum meliore vſus conſilio quod dedere noſtri, vtilem ſeruitutem præoptauit miſeræ libertati. In proximo oppido, die ipſo, qui ſacer eſt Chriſto reſurgenti, carcerem noſtri non ſolum refecerunt Angelico cibo, ſed epulo etiam, quod cum ſuis comportaſſent humeris, primarios viros ad ſimile officium exemplo incitarunt.

COL-

COLLEGIVM CONIMBRICENSE.

RES PRIORIS anni fere misſionibus concludentur: eas accepimus ſex fuiſſe, per diœceſes tres: Lamacenſem, Viſenſem, Mirandenſem: quamquam itum etiam in alias terras: et (vt multa generatim) inter non pauſos conglutinata concordia: abolitus vſus paſſim ac temere iurandi: data opera, vt quæ inoleuerant ſuperſtitiones cum pietatis inſtitutis commutarentur: pueris ac rudioribus expoſitus Catechiſmus: vis magna æris alieni ad dominos reuertit: vincti in cuſtodijs, ægro tique in noſocomijs, multorũ liberalitate adiuti. ad confeſſionem, ſacramque communionem plurimi mortalium adducti, vnus vno in oppido ducentis commodauit aurem de omni vita confitentibus. tantus ad concionatorem concurſus, eorum, qui ruſticanam vitam ac paſtoriciam agebant, vt cum ſummo mane occuparetur templum, ne diurnum opus diutius deſereretur, ſtatim haberetur concio admirabili fructu. id agebatur in omnibus oppidis. inuidiſſe dæmonem hoc erit augumento. Erat in oppido ſacerdos: exciuit concionum fama agricolas e vicinis locis: feſtinantibus multis iam manu coacta, fit obuiam eques, cum Aethiope famulo coloris nigerrimi: quo pergant rogat tam citato greſſu, et quid facturi:

cturi: vbi vtrumque cognoscit, ad proximum nempe oppidum, vt audiant, audianturque, O brutum pecus, o simplices homines, inquit, ac nimium credulos. ita et vos præbetis aures istis fraudulẽtis, ac de industria vrbes fugitantibus, vt rusticanorũ animos incautos fallant? quin repetite vestros lares, ac finite crocitare coruos in scopulis prædam inhiantes. quod si ipsi, qui hac illac volitant cõcionabundi, verẽtur, ne cõceptus sermo, ni eijcitur ore, ceu inclusus ignis, pectora incendat, conflagrẽt per vos licet, totique abeant in flammas: aut cõcionentur ad diabolum. Habitus, comes, sermo ignoti equitis indicio esse poterant personæ loquentis. Sed gens non astuta, nec callida, etsi hærere primo stupefacta, ac pendere animi, modo inter se, modo in equitem famulumque tacito oculorum coniectu, tamen vt admisit verba occulte penetrantia, nihil vltra cogitauit: habuit dictis fidem ad fallendum instructis. incipientem vnum referre pedem ceteri facto agmine sequuntur. paulo post, cum respiciunt cuncti, eques oculis sæpe frustra quæsitus non comparuit. Verum ipsa sibi malitia malam rem accersijt iumento suo. Vagata eius rei fama excitauit propinquos, quinet remotiores populos, vt conuenirent vndique frequentes multitudines ad concionem audiendam. At noster non multis ad confertissimam turbam vtebatur

ver-

verbis, sed efficacibus: non strepitu Dei cau-
sam agebat, vt delectaret, sed, vt par erat, spiri
tu, vt prodesset: quãquam clamoribus interim
utebatur, cũ auditor quasi dubitãs erat impel
lendus. eius ui aliquando ita impulsus est qui-
dam, vt subito metu prolaberetur in audito-
rio, animo deficiente. ab eadem concione al-
ter, statim adito homini, cui irascebatur pro-
pter cædem propinqui, condonauit offensam.
in fabularum illecebras ac ludicra mimorũ
peccare docentia, ita seuere inuectus est dicẽ-
do, vt illico ex decreto Senatus, corruptores
animorum, toto igne furoris concitato in no-
strorum probra, ex vrbe pellerentur. Persua-
sum sex, vt grauissimam memoriam iniuria-
rum obliuione delerent. matrona in his nobi-
lissima, cui vulneratum est brachium per
traiecti filij latus. Vni alteriue redditi aurei
sexcenti. Pueri summa capita Christianæ le-
gis cum pijs canticis edocti. id priuatim et
publice gratum. quod vt perpetuum foret, le
ges ab vno e nostris conscriptæ, præmiolaque
illis proposita, qui a lasciuis cauerent cantio-
nibus: qui dextere ac prudenter admonerent
leuiter iurantes: qui prosequerentur Domi-
nicum corpus, cum ad ægros defertur; qui in
re diuina ministrarent sacerdoti, vbi Acolu-
thus abesset. neque hoc puerorum solum, sed
& virorum, & matronarum, ad pietatem inci-
tamentum fuit. nam præterquam quod vidis-

ſes patricios viros accinctos gladijs inter ſacra miniſtrantes: mulier militem audacter iurantem ſapienter increpuit: quod cum is non ferret, repente pugionem diſtringit: neque illa pertimuit, ſed pia eadem perſeuerantia efferatum ira animum repreſsit. eodem conſilio, meliore euentu, puerulus indole ac genere præſtanti, cum audiſſet quemdam in cœtu virorum verba quædam minus religioſe proferentem, inſinuans ſe in medium, ac flectens genua, dupliceſque manus attollens, modeſte hominem orare cœpit, vt vel amore virtutis, vel pœnæ formidine, a tam periculoſa conſuetudine deſiſtat: mouet ferocem animum iuueni commonitio: eo magis quia a puero, quia vera. quia, tot coram teſtibus. ergo & iniuriã qua ſe affectum putabat, in os eius incuſſa palma furenter vlciſcitur. at puer, viris virtutis lumine præferendus, nihil motus tam inſigni contumelia. Quin et præbeo (inquit) maxillã alteram: cædas licet vtramque tuo arbitratu: nũquã enim efficies, vt me in ſimili occaſione talia dicere pigeat, aut nũc pœniteat dixiſſe. ſuſpexit altitudinem animi in puero corona frequens: & linguæ impotẽs iræque, percuſſor, a ſe verberatum quem minime decebat, ſera æſtimatione perſpexit. Hæc propter & talia Collegium expetitur a ciuitate: et ea ſuper re litteræ ad Patrem Generalem miſſæ. At Mirandenſis Epiſcopi pietas non eſt ſilen

tio

tio prætereunda: erit hoc vnum causa exempli. Incidit, cum rebus de nostris nobiscum loquitur, sermo de menstrua schedularum distributione inuocandis patrocinijs Sanctorũ: quod pium inuentum sic probauit optimus Præsul, vt imitari etiam voluerit. postero die, adornatur aula pulcherrimo peristromate, collucet ara facibus & argento, conuocatur familia, cælitum nomina forte educuntur, vt singulis suus obtingat. quin et se vnum Episcopus ex eo numero iussit esse. hinc quoque cõijcite, & res, quæ prima specie paruæ videntur, geri nutu diuino. exijt sacrorum Antistiti maximum decus Pontificiæ dignitatis Gregorius Magnus, quem ipse semper præcipua quadam propẽsione animi colere ac venerari solebat. illud porro mandauit omnibus e familia, vt sui quisque patroni diem festum abluto a peccatis animo celebraret, riteque percepto cælesti cibo. In altera quadam vrbe domus erat vitiorum seminarium, ac scelerum officina. coibant veluti in asylum, qui in omne flagitium et facinus nomen dedissent: nihil iam cupiditati, nihil libidini videbatur exceptum illis, quos adulteriorum ac stuprorum furor in eum gurgitem impulisset. nec quicquam erat impuritatum alicubi, quod ibi non erat. Circæum diceres stabulum, si quod fuit: nisi quod homines non immigrarãt in bestias, sed bestiæ potius in humana specie visebãtur.

tale antrum, atque Inferorum vestibulum, videor mihi alias, in eadem Prouincia Olisipone descripsisse. Sed hoc quoque, vacuefactum clausumque est, Dei auxilio, consilio nostrorum. Splendida quidam familia, vt miseram vitam finiret, præceperat mortem veneno, quo paulatim grassante, morbum assimulat decumbens in lecto: ne si detecta res esset, infame cadauer sepultura careret. sed interim tempestiuo admonitu vnius e nostris ad sanio ra conuersus, sumptis remedijs, & corporis incolumitatem recepit, & animæ salutē. Adscripti in Societatem priore anno (huius enim tantum res hactenus memoratæ) in hoc Conimbricensi Collegio vnus et viginti obijt Frā ciscus Gondisaluius in domesticis officijs vsque ad senectutem supremam impigre exercitus. Nunc posteriorem perstringemus. Atque vt coniungamus similia. E duobus, qui morte quieuerunt, alter fuit Hieronymus Rodericus: qui etsi totos triginta annos in Societate magnum dederat uirtutum exemplum, vbi tamen regis Henrici nomine, in sacrosancta Palæstinæ loca peregrinationem obiuit, et impressit oscula Christi Domini vestigijs, ita alte defixa habuit in pectore mysteria nostræ salutis, vt ea tātū cogitatione, quamdiu postea vixit, animum pasceret, et consolaretur in supremo tēpore cū naturæ concesit. Cōcionū in templo nostro foriſque frequenter habitarum

rum spectatus fructus in plurimis a vanitate
sæculi abducendis. Duo uiri graues, qui clari-
tatem sanguinis fœdauerant mutuis discor-
dijs, in nostro Collegio reconciliatis animis
plenissimum lætitiæ spectaculum præbuere.
Nostrorum cõsilijs quidam effudit amatoriũ,
quod comparauerat ad conciliandam sibi mu
lierem nobilem, magna impensa. A nostris itẽ
ac Misericordiæ sodalibus publico carceri
sunt humeris allata cibariorũ vestisque subsi-
dia, cum iam vinctos in obscena etiam anima-
lia extrema fames adegisset. Audiendis con-
fitentibus ita strenue opera impenditur, vt
unus quingenos numeret apud se peragere so-
litos menstruam confessionem. apud eumdẽ
paucis diebus, quadragintaduo de crimini-
bus totius vitæ confessi. Ceterum iuuentus
nobis monstrantibus ita ad pietatem eniti-
tur, vt vna tantum ex classe, hoc posteriore an
no, triginta sint ingressi varias familias Deo
dicatas. id etiam constabit ex paucis, quæ in-
fra ponentur. Cum præceptor in schola de
impiorum cruciatibus, deque gaudijs piorũ
verba facit, pauciſque admonet sapientis esse
disrumpere inanium curarum vincula, quorũ
succedẽtibus sibi nexibus ita implicantur ho-
mines, ut inde noua incipiat occupatio, vbi al
tera desinit, et hac veluti catena, nisi præcidi-
tur, ad Inferos trahat: ita adolescentem impu
lit ad contemptum mundi, vt eum deserere
clam

clam pædagogo ac domesticis cogitarit: quod etiam fecit: ad Capuccinos se contulit, admonens per epistolam præceptorem suum, optaturum se fuisse religionem nostram, si æque vt inter Capuccinos, viuens latere potuisset. Septimum decimũ ætatis annũ nondum alter egressus sic macerare corpus instituit, vt non solum incõcessam omnẽ ei voluptatem negaret, sed etiam interdiceret concessa. Quadragesimã simplici tantum pane & aqua exegit: zona horrida e setis equinis contexta nuda latera astrinxit: nec prius desijt huiusmodi supplicia carnis, quã impar laboribus acuta correptus febri decidit in lectum. Alius molliter educatus tribus quattuorve continenter noctibus per quietem Christum viderat claro splendore præmicantem, pariterque admonẽtem breuem esse hãc vmbram sæculi: expetendam proinde cælestem lucem, quæ immortalem gloriam parit. Graue est imperium delicatæ consuetudinis. dissimulabat adolescens, aut calorem vocationis nocturnæ extinguere moliebatur diurno flumine voluptatum: donec vltima nocte, quæ illam speciem ferebat, naturæ reluctantis impetu, experrectus vidit magnam se vim sanguinis eieciſſe. tum vero vbi ad consilium intellexit adhiberi tormentum, manus dedit. In vicino pago, ex primoribus duo cum Curione inimicitias exercebant, vt eius etiam famulum non semel pulsa

rint:

rint: magno periculo res carere non videbatur: et iam expectabantur, qui causam cognoscerent: opportunus nostrorum aduentus omnes dissidij fibras euellit. Finis sit Conimbricensis Collegij, Ioannis Apostoli martyrium, ac præclara eiusdem visa (obsessa tenebris donec veniat dies quæ reuelet omnia) quasi in fabula & scena populo data: primarij magistri egregius labor: & tunc spectatus cum plausu, & in posterum numquam sine laude dicendus.

EBORENSE COLLEGIVM.

TRES E TYRONVM numero, cum in sollemni peregrinatione incidissent in morbum, ab honesto quodam sacerdote accepti hospitio, quoad conualuerunt tamdiu retenti: is ita captus est moribus ac pietate illorum, vt quasi beneficium acceperit, non dederit, magnopere lætetur. Discipulorum, de more, qui ad nos ventitant, non solum excolitur ingenium, sed etiam animus. Narrantur, priore anno, de seruata pudicitia aduersus blanditias muliebres duorum adolescentium exempla: ea credo, quæ posuimus annuis proximis: quod si non eadem, ita gemina, vt nulla res alteri æque similis sit: sed vt dixi existimo eadem esse, nec reponenda. Ex ijs, qui priore anno in nostrum admissi ordinem (viginti duo fuere) vnus facile ex prima nobilitate,

varie tentatus a matre est. etenim vbi inaudiuit aliquid de consilio filij, ad se euocat: agebat ipsa in oppido ditionis suæ: adolescens cũ isset, scenæ interim seruiens, mentem suam prudenter occultat, dum tandem peregrinos aliquot nostros, qui illac iter faciebant, furtim digressus assequitur, eosque exorat, vt se itineris & Societatis comitem esse patiantur. Sic nostri aucti socio domum reuertuntur. Catechismi explicatio magna vtilitate populum afficit, & voluptate. capiuntur aures modulatione cãtus, oculi specie vexillorum, quæ præferuntur, triplici, vt agmine, sic etiam choro. id maxime cognitum anno posteriore in die beati Blasij festo. cum enim ex vicinis pagis vrbeque ipsa confluxisset omnis ætas ac sexus in locum late patentem, vbi certamina omnis generis artium, viriumque, ac pernicitatis visuntur: vt sacerdos noster eo duxit Catechistì cam pompam, omni ludicro intermisso, circũ sacerdotem affusi, eum densis humeris atque auidis animis audiere concionantem. A pueris elementarijs in ediscenda doctrina Christiana nihil pæne desideres. quam facile tenera eorũ ætas imbuatur salutaribus præceptis discite festiua narratiuncula. Aethiopis filius cum honestum videret virum prolapsum licẽtia linguæ in impium maledictum, ad pedes eius accidit, oratque suppliciter, ne talibus in se verbis concitet numen diuinum. Quin tu (inquit)

(inquit) in meum potius tergum iracundiam
verte (offerebat interim flagellum, quod com-
modum efferebat e schola) nimirum hoc senti-
re mihi, quam istud audire præstat. Non sem-
per ab se exit iracundia. Qui erat iratus, ani-
mum collegit, neque ægre tulit admonitum
pueri tam vilis sanguinis: admiratus potius al
titudinem mentis. Tu me potius (excipit) son-
tem cædito (& simul manum porrigebat) id
erit mihi ad pœnã, siue ad documẽtum aptius.
non simulatam fuisse orationem pœnitentis in
cædenda eius vola non affectata pueri simpli-
citas approbauit. Concionum confessionum-
que incredibilis & numerus & fructus. Vir fa-
cilis ad irascendum vxorem, vt adulteram,
expetebat ad cædem: subduxit se illa mariti
iracundiæ, & in remota vrbe totos nouem an
nos honeste tolerauit: dum tandem vnus e no
stris placauit animum vtriusque. Adolescens
dissolutus virginem latentẽ in Cœnobio, iam-
que adspirantem ad virginitatis votum, ama-
torijs litteris ad legitimas nuptias solicita-
bat, vt muliebre ingenium esset inter sacrum
& saxum: noster huius rei factus certior, alias
ab eodem litteras extorquet, quibus virgini-
tatis gloria celebraretur, et reuocarentur
promissa. sic quæ peccauerat manus, & vulnus
inflixerat, mutato argumento scribendi, pœ-
nam luit, ac medicinam fecit. Adhibiti sunt
nostri ad reuocandos in fidem, quorum contu

max

max perfidia Iudaici ritus flammis erat expiã
da. vnus resipuit. nouem non ante destituti,
quam animam efflarent. Qui attinẽtur in car-
cere, lauto conuiuio refocillati, ab scholis in-
ferioribus initio dato. inuiderunt mox Rhe-
torici. Theologorum tãdem natio officiosior
fuit. per vrbem fercula humeris gestabantur,
sequebantur discipulorum cœtus suos quis-
præceptores, conspicua pompa, quã magis no
tam & illustrem faciebat symphoniacorũ con
centus. Erant in hac vrbe ornatissimæ aliquot
feminæ & opulẽtæ: cupiebant iãdiu Cœnobiũ
quo se conferrẽt quæstuariæ mulieres a lustro
ganeisque, in pristinum restituere: hoc tã præ-
clarum votum, quo minus perduceretur ad e-
xitum, multa obstabant. Superiore tandem
anno sacerdos noster qui Archiepiscopo a con
fessionibus erat, cum eo egit, vt tam religiosi
operis auctor esset: cui matronæ nobiles ido-
neos reditus constituere ex facultatibus suis.
Nunc transeo ad labores optime collocatos
in oppidis propinquis. Octo priore anno pro-
fecti in loca Turdetanæ prouinciæ, & Transta-
ganæ regionis: posteriore accersiti in oppida
triginta. et, vt paucis plurima complectar, v-
troque anno, hisce populis, pro captu eorum,
nostri, Dynastas consilio, Parochos opere, ser-
mone populares, rudes Catechismo, exhorta-
tione mærentes, destitutos solatio, captiuos
pretio, ieiunos cibo, nudos operimento, mori-
bundos

bundos auxilio firmarunt. Sed, vt aliqua exigam particulatim. In oppidū nobile ad Oceanum, Cetobricam (Setuual hodie appellant) duo cum veniſſent, grauiſſima inter primarios odia extinxere. Xenodochiarchæ perſuaſere, vt quæ ad diuinum cultum attinent, in meliorem formam nonnulla reſtituerentur. impetrarunt a ciue locuplete ducentos aureos quinquaginta, ad reficienda reſtaurandaque, quæ aut vſu conſumpta erant, aut incuria neglecta. coercuere licentiam militum, ne in viduarum vicinia aut virginum eſſent, ſed excubantes in ſtationibus ſuo munere fungerētur. denique, naue (quæ in Hiſpaniam tendebat) fracta ad ſcopulos mercibus onuſta, cum multi Peruana gaza manus oneraſſent, admonuerunt pro concione nihil ex ijs ſalua conſcientia retineri poſſe: breuique perfecerunt, vt omnia dominis redderentur. Par alterum ſacerdotum in ſuæ ditionis oppida ſerenisſimus Albertus Cardinalis obtinuit. Ac primū Cratum profecti, exceptique effuſa obuiā multitudine, magna omniū gratulatione. nec de nihilo fuit. Concio ex angultijs templi in apertum campum fuit transferenda. Primarij cuiuſdam ciuis ita hæſerunt concionatoris verba in animo infixa, vt ſiue domi eſſet, ſiue in publico, quicquid ageret, diceretue, vigilanti, dormienti, lacrimæ vbertim irent: attulit cura morbū: eum medici (vt cauſam cognouere) nouo vocabulo

bulo Christianitatis vocabant. proin vetuerunt coram illo concionis fieri mentionem: quod ea recordatio cum obrueret animam, redundaret in corpus, et extra oculos se euolueret, maiore vi diffluentibus vadis. Diœcesis etiam Algarbiorum obita. non sunt omnia memoranda: sed vnius concionis (quæ de sacramento pœnitentiæ erat) tanta efficacitas fuit, vt reperti sint statim centum viginti, qui omnes vitæ maculas eluerint. Ab Eluensi agro eo numerosior fructus, quo antecesserat diuturnior quies. Vix vrbem ingressi, cum in primo aditu nosocomij quo diuerterant, in pauperem incidunt qui in primoribus labris animam habebat: nemo assidebat morienti: nemo opem ferebat. non hoc tulerunt nostri: hominem circumsistunt, supremisque officijs pietatis fugientem spiritum prosequuntur. tale principium in ea vrbe laborum. Vidua mater filium violentia ingenij frenum abnuẽtem curauerat a moderatoribus vrbis in vincla cõpelli: sed nihilominus refractarius erat animus iuuenilis: a nostris tamen (Deo volente) primo ad patefaciendas culpas omnium annorum, deinde ad bis hebdomada corpus cædendum flagris adductus. Iuuit fructum (quod mirere) aliqua ex parte diabolus. Energumenus erat, nunc furijs et diritate aspectus perterrefaciens populum, nunc sale & facetijs allectans: cum hunc aliquando circumstrepe-

rent

rent plurimi crebris interrogatiunculis, animi causa: ibi tum indignatus diabolus exclamat, adesse multos, qui in confessione peccata contexerint. omnia risu exsonuerunt, sed non ita ab omnibus claro: qui enim se notari intelligebant, ne si molesti essent amplius, digito mõstrarentur, furtim labebantur, atque ad nostros accurrebant deiecto vultu, quod Deus ad eos castigandos diaboli conuicio vsus esset. Occursum nocturnis tumultibus ac rixis, quæ in vrbe personabant. Sub noctem ex primis ordinibus in ædem cõueniebant non pauci ad sacrorum lectionem librorum, et ad verberationem corporis bis hebdomada repetendam. Diebus singulis singulas noster obibat curias exponendis initijs Christianæ legis. inreligiose de Deo ac cælitibus loquendi vetus consuetudo correcta. Serenissimus Brigantiæ Dux Theodosius, cuius in Societatem illustrior in dies est humanitas, dum nostri sacro ieiunij tempore apud eum commorantur, super cetera signa pietatis, bis septimo quoque die, et Eduardus frater eius pari pietate adolescens, in sacello flagris in se ipsos animaduertebant. at Aluitensis Dynasta ad Christi exemplum duodecim pauperibus pedes lauit, eis ministrauit in mensa apparata exquisitis cibis, vestẽ denique singulis nouam dedit. In Algarbio regno, præter cetera, quæ cum alijs sunt communia, Sodalitates plurimæ, ex eorum præsertim numero

numero excitatæ sunt, quæ mortuorum animis suffragantur expiãtibus peccata venialia purgantibus flammis. Inter eos, qui missi ad lucra animarum, Pater Ludouicus Aluarus eundi facultatem summis precibus extorsit: magna vir Christianæ eloquentiæ fama, qua vsus frequẽter ad extrahendos homines e vitiorum gurgite, aut in virtute roborãdos: vergente quamquam ætate, laboribus pro religione obeundis cedere nescius, vt diceret, Dei famulum debere in opere mori. euentus voto respondit. Cum enim Transtaganam percursaret concionando oram, baculo innixus, suis sibi humeris librorum sarcinulam et cibaria portans, septimo calendas Decembres, anno superiore, Auisij lenta et tenaci opprimitur febre, in hospitali publica domo, vnde nullo pacto deduci potuit, multis cupientibus. donec tandem in pauperum contubernio, inter pauperes, pauperem vitam professus (quod optabat) occubuit. hinc triginta millium spatio corpus Eboram lectica perlatum, perductumque splendida cum ambitione populi, & egregia pompa, sex Misericordiæ sodalibus succollantibus e primoribus vrbis: omnes religiosorum ordines & Clericorum, non minus debitis lacrimis, quam laudibus, prosequebantur tam memorabilem mortem: mortuus enim est, suffragantibus meritis vitæ, magna cum prærogatiua sanctitatis. Eius cal-

ceos

ceos iam detritos vir nobilis Auisiensis mendico donatos, oblatis nouis, additoque insuper modio frumenti redemit. sed & Eboræ difficilis labor in continenda plebe, ne vestem minutatim concerperent. tantus hominum in illos amor, quorum pectora, dum intererant rebus humanis, sancto Spiritu referta templa existimant fuisse.

BRACARENSE COLLEGIVM.

VT CONIVNGANTVR similia, Pater Antonius Vasæus post quadragesimũ Societatis annum, post vigesimum quintum Pater Martinus Georgius religiose vita funguntur. Magnus eorum doctrinæ ac pietatis ardor, qui nostrum Gymnasium frequentant: posteriore anno præmia data cum dramate de rebus beati Iacobi Apostoli, in cuius tutela Hispania est, et scholarum existimationem auxere, & iuuenum progressus non mediocriter incitarunt. Ceterum ex vna tantũ schola viginti, religiosæ vitæ complectẽdæ studio tenentur: tres vno anno nostri socij effecti. idem consilium alijs sedet. eminent qui patronam sibi genitricem Dei adoptarunt. ferijs Pentecostes (mitto reliquos apparatus) prælucentes facibus vrbem totam celeberrima pompa lustrarunt. composita erant multis locis pegmata expositis symbolis, aut vãtũ prædictio-

dictionibus ex vetere patrum historia, de Dei parente, miro splendore et elegantia carminis, cuius præcipuus admirator & laudator Archiepiscopus fuit, rerum multarum sciẽtia præcellens. is mirifice nos nostraque studia amat. die ipso qui aperit annum, apud nos diuina hostia sollemni consecrauit ritu, qua et impertiuit familiam suam. nostrorum concionibus (non solum, quæ eius iussu habitæ in principe templo, sed & vespertinis, quæ tota Quadragesima in nostro) voluit interesse. Iam, ut de animarum fructibus separatim aliquid attingam. Duo iuuenes e singularis contentione certaminis: vir Ecclesiastica præditus dignitate, ex contumelia accepti vulneris luculenti: alij ex iniuria interfecti cognati: quidã ex diuturna lite, qua aduersariorũ familiã reduxerat in angustias, nostrorũ cõsilio & oratione placati. Sed vnũ quiddã in hoc genere pluribus persequẽdũ. Duos sãguine cõiunctos animorũ odia distraxerãt: dum mutuas alunt flammas, ex his, qui doctrina & opibus præstabat, ab alterius filio colapho percutitur. igitur non pauci conspirant ad reponendam iniuriã. at percussus, dissimulata iracundia, noua vlciscendi ratione, re ad iudicium delata, omni inimicum familiari facultate, vt accumulet suam, euertere conatur. difficilius erat placare hominem, quo moderatius agebat. Collegij Rector, cõtinuis iam concionibus fere ex-

pu-

pugnatum animum ſanctiore hebdomada familiarius aggreditur. in ædes noſtras introducit ſpecie monſtrandi. tum, cum ventum eſſet in ſecretum quemdam locum (vbi venerabilis imago Crucifixi) poſitis humi genibus. Per ego te (inquit) hæc vulnera indicia amoris, per hunc ſanguinem ita effuſum omnibus venis, vt ne ſtilla quidē ſupereſſet quæ dari pro homine poſſet, per conſertum hoc ſpinis tegimē capitis cerebro immerſis, oro te ſupplex, & obteſtor, remitte inimico iniuriam, et a quo præceptum accepiſti, imitare exemplum. Hæc cum diceret non ſine lacrimis, ita flexit virū, iam vt diximus inclinantem, vt ipſe pariter in genua collapſus Patrem mutua collacrimatio ne amplexus (quamquam difficile videretur vltionis modum regere per impatientiam cōtumeliæ) ſit pollicitus quantālibet iniuriā ad ipſius arbitrium obliuione conterere. Vnus etiam repertus, qui vt cōcionem audiuit, perrexit in carcerem liberādo aduerſario, quem propter duos amputatos ſibi digitos habebat coniectum in vincla. Ceterum ſemel atque iterum Quadrageſimæ & Aduentus tēpore itum in oppidum ad oram Oceani, Villaconde dicitur, magna oppidanorum lætitia, tantaque cupidine concionum, vt qui excluſi manebāt, ſuperfluente multitudine, tamen non diſcederent, vt ſaltem caperentur oculi ex audientiū ſpectaculo, quorum ſuſpiria & lacrimæ, quā-

uis procul, noscebantur, non cum parua accessione pietatis. Fuit, qui non a scelere tantum se remouit, sed deseruit etiam oppidum, ne iterum offenderet. Marito vxor: filius patri: res dominis restituta: ac præter ceteros, vnus Deo, etsi antea nostrorum conatum ludibrio habebat. Sacerdos alius per vicinos pagos excurrens (vt reliqua sileantur) ducentos vitæ superioris criminibus absoluit. Cũ Archiepiscopus Bracarensis seniorem Archiepiscopum Barptolemæum inuiseret vicinum ad moriendum, Patrem Rectorem secum adduxit: viroque optimo, deque Collegio mirifice merito, raræ præterea opinione sanctitatis, præstitum officium supremi honoris.

COLLEGIVM PORTVENSE.

NVMERAMVS tãtum, aut attingimus nostrorum facta, eaque perpendenda vobis relinquimus, & æstimanda. lites diremptæ: atque in his vna, de cuius exitu metuebatur, Episcopum inter ac ciues, prospero successu. famæ vulnera sanata: iniuriæ remissæ: dissidentes coniuges concordati: pellicatum quinquaginta valere iusserunt: quinque cum matrimonio mutarunt: aliquorum cohibita curiositas, & rerum futurarum prædictionis superstitio: deterrita mulier falso olim insimulata, ne simili perfidia par pro pari referret: duo

libe-

liberati spectrorum aspectu: perfugæ totidem ad Cœnobium reducti: septingenti quinquaginta aurei ad dominos postliminio reuersi. Ceterum vt fons aquæ dulcis primo ab vrbe lapide in ædes nostras perduceretur, senatorũ auctoritas, & piorum liberalitas incubuit. mollienda fuerunt saxa igne, & perrumpenda aceto, riuo muniendo substructionibus, arcuationibusque, prout exigebat ratio locorum. sed tanti erat vtilitas ad potum, ad irrigationem, ad quotidianos alios vsus. Auctum sacrũ instrumentum argentea theca asseruandis reliquijs, aureorum tercentũ septuaginta quinque, geminis candelabris, beatæque Virginis Deique ipsius filij simulacris præclare factis ex eadem materia. Par sacerdotum priore anno Portuensem diœcesim lustrarunt non mediocri fructu. Inter Episcopum atque optimates alicubi euulsæ stirpes cõtentionum. Vnius dictione, qui concionabatur apud milites in præsidijs, persuasum Tribunis, vt viderent, ne quid scortorum haberetur in contubernijs. idem contra eos, qui temere Dei nomen vsurpant, multa dixerat, auctoritate prohibentis. postmodum vni e primarijs excidit eiusmodi verbum. tunc amici. Tam cito obliuisceris fulmina concionatoris? Minime (inquit ille) sed vox nec cogitanti effugit. quin vos me castigate, vbi videritis errantem. postero die (vt est potens inueterata consuetudo) iterum deliquit.

liquit. admonitusque a circumstantibus, iratus est sibi ipse, adeo vt aperto capite sonorã alapam ori inflixerit. intelligebat videlicet bonã esse pœnam, quæ malum culpæ emẽdat.

COLLEGIVM BRIGANTINVM.

INTER MVLTOS, vt assolet, extincta amicitia nostris suscitantibus reuixit. hoc illustre ad exemplum. Quidam honestum hominem, & dignitate Ecclesiastica nobilem, palma contundens faciem, insigni affecerat iniuria: quam hic iudicio persequendam statuit (vt haberet solatium doloris) diplomate hanc ob causam a Rege extorto. igitur non solum auctor facinoris, sed ipsius etiam propinqui erant vinculis constringendi. suberat periculum, ne vrbs in duas veluti factiones ac studia traheretur, vt non iure iam ageretur & legibus, sed ferro armisque. et quamquam omnes videbantur ad cõcordiam aditus præclusi, interceſſerunt nostri, vt vtriusque permissu partis res ad arbitros deferretur. in pacificationem interea toto pectore incũbunt. sed vnius præsertim mora, ludificatione, calumnia, conatus impediebantur: dum tandem Deo placuit negotium absolui. Pridie enim Paschatis, cum sollẽni cærimonia sacerdos sal et tus cũ precatione mergit in aquam baptismati consecrando, is qui auctor cunctationis erat, in

medio

medio templo, exclamat dolere se, quod in cõ
muni Christianorum lætitia, propter trium-
phum Christi reuiuiscentis, solus tristitia ac
mærore angatur, obstrepente conscientia.
Tum sermone ad amicum conuerso: non ab-
erat procul. At tu (inquit) si te amas, aut Deũ
vereris, noli sequi consilium meum: si tamen
male facta consilium habent: pernicioſum
est illud animæ, & Christiano indignum, ample
ctere gloriam ignoscẽdi inimico: hoc facto, ti-
bi Deum vt ignoscat obligabis. Valuit oratio,
locus, dies, et ceterorũ, qui præsentes aderant,
idem rogantium preces: nec mora, facta pax,
eaque publico litterarũ testimonio cõsignata
est. Longum iter vnus hanc ad vrbẽ susceperat
emendo veneno, quo inimicum tolleret: sed
postea, nostrorum hortatu, & consilium abie-
cit, & venenum effudit. Agebatur alius ad pa-
tibulum, & pertinaci animo recusabat agere
pœnitentiam: sed vbi Dei clementia immeren
tem respexit, antequam efflaret animam, ani-
mum ad meliora conuertit. E duobus qui ue-
nerant ad pugnã, vnus perierat ex vulnere,
quærebatur alter ab interfecti necessarijs, at-
que ibatur in cædem, nisi nostri obuiam issent.
Matronæ duæ honesto loco, quæ non sine gra-
ui ciuitatis offensa, mutuo se fraudabant aspe-
ctu, in concordiam rediere. Sacerdos in op-
pidum huius diœceseos missus modico inter-
uallo temporis fructus vberes percepit. At so-

dales Parthenij, qui in Collegio nostro informantur, apparatam instituere pompam regũ uatũque sacrorũ, vel a prima origine mundi, lõgo ordine incedentiũ. claudebat agmẽ Gregorius Pontifex maximus, sacrosanctam præferens effigiem Dei matris, cuius ope Romam aliquando ingẽti clade ac pestilitate ereptam annales veterum prodidere. nempe hæc agebantur augendæ Virginis veneration i: quam cumulauit recens & admirabile exemplum. Præcipuo quidam studio et ardore amoris in Deiparam ferebatur: ei sese ac sua omnia tradiderat in manũ: hanc cogitare, hãc inuocare, hanc patronam, hanc præsidem, hanc matrem poscere in rebus dubijs solebat. felix, si perpetuam hanc mentem, vt ei placeret quam delegerat, nulla infuscatam labe criminis, puram atque integram seruare potuisset. sed inuidit dæmon. mentem miser & corpus polluit. sæpe autem fit, vt cuius grauitatem sceleris non aduertunt homines cum patrant, tũ denique aduertant, cum reprehẽdi magis quã corrigi potest. vt quorumdam anguium morsus veneno se prius produnt, quam ictu. perpetrato scelere pudor subijt, et infamiæ metus. itaque hominum veritus existimationem, vt conspectum fugeret multitudinis, voluntarium exilium conscisc it. oppressit nox in vasta solitudine iter facientem. nam vt erat occupatus ægritudine animus, nõ intellexit deficien-

ficientem Solem, nisi vbi nigræ tenebræ terram operuissent. igitur cum liberiorem pœnitentiam locus ac tempus daret, postquam diu dolori & lacrimis indulsit, Cur (inquit) miseram vitam ago? cur latebras, infelix, & fugæ solitudines capto? certe, vt omnes lateã, me ipsum numquam latebo. quoquo fugiam, me porto, reus idem & carnifex: ego mihi æternum supplicium ero. quin nunc primum exoluo me hisce curis, & finem viuendi ac lugendi facio? Vbi non sis qui fueris, non est, cur uelis esse. Ergo constituit se in fluuium dare, qua erat transiturus. huc magna celeritate contendit, quasi ad remedium mali. vt accessit, constitit aliquantisper, haud credo delibe rabundus, iam enim steterat mori, sed ui quadam tacita naturæ. tum sceleris a Deo veniã petit, & in extrema vota eius parentem, suam Dominam vocat, vt famulo velit adesse, quem inundantium æstu cogitationum sic pœnitentiæ fluctus agitaret, vt vltimis immergeret supplicijs. Quis neget cæli Reginam suis famulis adesse? occupat pæne orantium preces. Vix ediderat voces vltimas, cum matronam videt insignis pulchritudinis supra humanum modum: et ad eum. Bonum animum sume: audacter me sequere. Hæc effata flumen ingreditur: quod ille cum facit parens dicto, miratur quasi marmor substratum pedibus, et hinc atque illinc liquidas discessisse vndas,

non aliter ac si parietis faciem referrent. ita aduersam ripam incolumis penetrauit. nec tamen a comite deseritur, antequam ventum esset ad ædiculam vrbi propinquam. tunc enim eum admonet vt ad bonam mentem & ad oppidum redeat: mox puro sese insinuans cælo clarissima luce pulcherrimam faciem abscõdit. scio me alibi (non occurit locus) plane idem narrasse miraculum. tanto maior habenda fides est. neque enim inusitatum aut nouũ, vbi similis miseriæ morbus est, similem factam miserationis medicinã a misericordiæ parẽte.

FVNCALENSE ET ANGRENSE Collegia.

DE FVNCALENSIS priore anno nihil accepi. posteriore Tristanus Vasæus a Vega Prætor insulæ totius, perpetuum suũ ergã nos studium extrema vita ostendit: nihil egit Patre Rectore incõsulto: nostros sibi adesse semper voluit, incitamento ad pie moriendum, leuationi tormentorum, quæ mortẽ comitantur. et ne mortuus diuelleretur a nobis, cum ornatissima totius ciuitatis pompa in templum nostrum illatus, & honestatus supremis officijs, ac funebri laudatione, vt decebat. Serenissimus Albertus Cardinalis virũ sapientia & longo rerum vsu edoctũ, pro Quæsitore Apostolico in hanc insulam cum mitte-

ret,

ret, mandauit vt adhiberet nostros ad omnia, quæ sint grauioris momenti. Aethiopes diuersarum nationum (quorum magnus prouentus in hac vrbe) permixti hactenus fuere confusæ turbæ; cum explicaretur Christiana summa: nunc segregati a ceteris, distinctique sub proprijs vixillis, noti alijs, seque ipsi mutuo noscentes, ad audiendum libentius accedunt. Mulierem, quæ meliorem vitam instituerat, adeo indignabatur dæmon sibi e faucibus ereptam, vt nocturnis visis assidue tercitaret. itaque pauida, pernox, angebatur æstu curarum: et nunc toro residens, nunc tota domo vaga, clamoribus, quibus seram lucem increpitabat; excitabat vicinos: hæc tamē nostrorum oratione edocta, vt persequatur iter Virtutis omnia difficilia perpeti statuit, diabolo fremente. Sacra supellex, quattuor argenteis candelabris, ac serica sacerdotis veste, quæ aureo ambitur textu, alioque ornatu, magnifice instructa.

IN ANGRENSI anno superiore extremum vitæ diem morte confecit Pater Ludouicus Vasconcellius, diligens Collegij Rector, & moderatus. Ceterum in hac vrbe propter belli opportunitates militaria præsidia cōmorātur, quibus non minus ac ciuibus nostri studēt. accedit iuuētutis institutio. De fructu animarū, hæc pauca de multis. Vir & mulier sacramēto pœnitētiæ expiati, legitimoq; copulati

copulati cõiugio, seſe atque alios ſpecie virtutis fallere deſierunt. Quidam noſtrorum ſuaſu quadringẽtos aureos debitori remiſit, qui nõ erat ſoluendo. nonnulli grandem reſtituere pecuniam, quam dolo malo in rem ſuam conuerterant. Feminarum aliquot periclitanti pudicitiæ collecta ſtipe conſultum. Pacatæ duorum inimicitiæ, in mutuam necem conſpirantium, hac ratione, vt penes quem vis maior culpæ, ſupplex ab altero pœnam deprecaretur. Placati item germani duo fratres, qui ex diuturno litigio venerant in diſſidium animorum. Ducebatur militum ſignifer ad ſupplicium, eius confeſſionem qui excepit ſacerdos, admonuit vt vxorem duceret mulierem, quæ cum eo viuere conſueuerat: hoc facto permoti iudices a ſecuri retraxerunt in carcerẽ, vt maturius deliberarent. Rarum, in hoc genere hominum, eſt quod ſequitur, eoque magis mirandum. Per viam publicam ambulabat miles qui ad nos ventitat, cum proprio vocatus nomine, ingreditur ſibi ignotam domum: quærens quis vocauerit, conſpicatur mulierculam turpioris animi, quam corporis: hæc propius accedens blande appellat, adhibetque illecebras prænuntias flagitij: quas cũ contemni videt, inijcit in fugitantem audaces manus. at miles caſtitatis amore ſuccenſus. Etiamne mula laſciuit otio? ſimulque e ſinu flagella proferens aculeatis conſerta hamulis

trilicia

trilicia, suo ipsius sanguine cruenta, simul se-
uere impudentem diuerberans, Manum abstí-
ne, inquit, Inferorum satelles. Miles Christi
sum: his ego armis contra diaboli tentamenta
soleo pugnare: Hæc domi. Venio ad externa.
Ab Angrensi centum viginti circiter millia-
ribus distat insula sancti Michaelis: quæ tam-
etsi magnitudine, incolarum opulentiâ, cæli
temperie, ac fecunditate soli, nobilis est, hoc se
ab Angrensi superari difficile patitur, quod no
stræ Societatis Collegio caret: quod tamẽ iam-
diu, vt assequatur, nulli nec operæ, nec sumptui
parcit. Opportuno vrbis loco amplissima a-
rea designando domicilio decreta: in eamque
ex publico fonte senatorum liberalitate pere-
mnes latices subterranea fistula deriuati. an-
rei circiter milleni assignati in ãnuos census.
Sacerdos officiosus in nostros, ad quadringen
ta librorum volumina, pictas et elegantes ta-
bulas, ac reliquam domus supellectilem Colle
gio destinauit. Mitto sacram vestem, argente-
os calices, et id genus reliqua, quibus augen-
dis, certat beneuolentia ciuium: adeo, vt si do
mus templumque essent extructa, nullum fere
domesticum sacrumque instrumentum circũ-
spiciendum foret. Igitur, dum expectatur ma-
turitas deliberationis, mittuntur subinde ali-
qui, vt prospiciant vtilitati illorum. duo po-
steriore anno vtiliter laborarunt. Ter singu-
lis hebdomadis explicata sacerdotibus officia

Chri-

Christiana. Conciones varia per loca fere quotidianæ. Inter matronas duas, et germanos fratres, pax composita. Qui in magna erãt scelerum conscientia resipuere. Christiana doctrina exponitur tanto successu, vt nunc pro obscenis profanisque cantionibus honestæ ac piæ audiantur. Dum hæc aguntur in insula sancti Michaelis, ipso die qui sacer est beatæ Annæ, in maxima cæli tranquillitate, tanta terrarum tempestas exarsit, mugientibus circumm̃otibus, atque exhalantibus flãmas. vt excussis violenter saxis cum ingenti fragore tonitribusque cælum iaculari viderentur. intra mensem, duorum oppidorum et pagorum aliquot strages facta. vrbs ipsa, diuino quidem beneficio, stetit, sed a casu prope abfuit, multis partibus vacillans, et quassa. nobile Monasterium virginum altis quamquam fundamentis euersum. oppidum aliud secundum vrbem primi nominis, cui nomen Villafranca, fœde disipatum. de mortalium clade nihil scriptũ. terrorem pauoremque nunc altissimas aspicientium voragines cum ignibus erumpentibus, nunc minantes cælo vertices montiũ cum fremitu horrendo, conijcere potestis. hinc videlicet multis supremum horrẽtibus numen, aut mala decessit mens, aut melior incussa. et fortunarum iactura facta, nulla alia suberat cura, nisi animarum. Nec tenuit se domi noster sacerdos, multis quamquam dissuadentibus,

adijt

adiit loca adhuc nutantia, quæ vix aperuerat cæluni fumo disiecto: inuisit cadauer propinqui oppidi: et opportunitate orationis nunc solatia adhibens ad damnum præteritum, nũc præscribens remedia in futurum (sunt enim hæc signa Dei merito iratscentis) nullum boni parentis, in firmandis animis, aut docendis, reliquit locum. Crebræ institutæ supplicationes: ad omnia vrbis templa preces obitæ: apud iratum Deum propitia mater adhibita, quæ clientibus suis, si non iure patrocinij, saltem fauore patrocinantis, veniam obtineret.

SEDES ANGOLANA.

PRAEMONVI redditurum res tantum anni prioris: nunc addo, nec scripturum subtiliter, nec vniuersas: litteræ enim quæ mittebantur, semel atque iterum interceptæ ab obsessoribus maris: hæc pauca, quæ tradentur vtcumque, excerpta ab epistola fratris Ioannis Riberij, qui ab Angolana Sede in Lusitaniam venerat causa negotij. Ac primum, nauis, qua vehebatur Riberius, bis excepta a prædonibus, spoliata, & rursus excussa est: tertio ac sæpius peruentura in aliorum manus, ni quindecim dierum spatio inimicorum classem tamquam captiua sequeretur. Viginti millia Aethiopum sunt, quos nostri hactenus ad Christum aggregarunt. hoc anno sacro fonte abluti

ti mille quingenti. maior fuisset numerus, nisi obstitissent paucitas docentium: et verendum esset, ne relabantur in antiquas superstitiones, si procul Lusitanorum præsidijs in mediterraneis terris Christianorum sacra suscipiant. paucitas pietate pensatur. in frequentādis sacris impigri: in obeundis mysterijs diligentes: in precationibus assidui; tanta erga nostros obseruantia, vt comitate alliciendi sint: ita caritas est loco auctoritatis. Hæc inter, Lusitanis non defuimus. Vni trecenti erāt serui, qui sub grauioribus dominis miserabiliore seruitio premebantur: pellices habebant impotentia libidinis: curatum est vt contubernium in matrimonium verteretur. Accipite exemplum castitatis mulierum ex Aethiopia. Earum vna domum Lusitani militis fraude perducta, appellataque, non tantum irrisit verba, sed elato etiam vultu, impudici dona contempsit, & vim denique reppulit animo excelso. est et alterum, ingenij acrioris. Ad matrem familias accessit quidam noctu, cum obsideret limen, ac pulsaret fores, iubet paulisper opperiri: ipsa interea per pseudothyrum egressa, rem defert ad magistratus, qui statim oppugnatorem pudicitiæ, non ausum excusare crimen, deprehendunt. Memorat Riberius idem, duobus e nostris propter mare ambulantibus Dei nutu contigisse, vt inciderent in tres adolescentes morti propinquos: interrogati

an

an velint fieri Christiani, annuunt. igitur bapti
zati sunt: nec post multo mortui. Sacerdos cum
per contaretur (vt fit) de muliere obuia, quid
ageret: vt accepit venire ab amica, quæ puer-
pera nõ procul aberat a morte, ingressus eam
domum, matrem partumque tinxit salutari a-
qua: vix ipse finem imposuerat baptismo, cum
vterque fecit finem viuendi. Iam de se hoc nar
rat. Vehebantur (inquit) mecum Lusitano-
rum aliquot mancipia, quæ ego informare ad
religionem solebam, cum ex eorum numero
mulier, leui vt videbatur tẽtata febri, magno-
pere petit baptismum: cum differrem, addit
enixe. Fer opem pater: quia morior. Vt præ-
stiti quod voluit, tum effecta Christiana decess
sit. Ceterum vir egregius animi ac pietatis
Paulus Diazius, eius nepos qui Bonæ spei pro-
montorium primus superauit, nostri ordinis
studiosissimus, superiore anno, priusquã mor-
tem obiret, condidit testamentum, quo ora-
bat Hispaniæ Regem, atque obsecrabat, vt ho-
mines Societatis vtilissimos illis terris Ango
læ semper retinendos putaret: mandauit he-
redibus, vt omnibus in rebus, siue quæ ad pa-
cem, siue quæ ad bellum pertinent, nostrorum
consilio vtantur. reliquit nobis tantum agri,
vt facile ex fructibus quingenti (ita diserte
perscriptum est) ali possint. magnus enim est
Lusitanorum omnium in nos amor: vt sæpe
prohibere debeamus ne quicquam nobis le-
gent

gent in faciendo testamento: ne quærere videamur caducas opes, cum illis commendamus æternas, Deiparæ magna, vt debet, in his locis veneratio est. huc aliquid facit, quod non omittendum reor. Lusitani cuiusdam mulier captiua, ex leui causa male a domino accepta, dolore deducta ad cupiditatem mortis, suspēdio finire uitam decreuerat. media nocte arborem deligit, deligat restem, acervum lapidum cōgerit, qui adijciat altitudinē staturæ, ac facile deijciatur pedibus, vbi laqueo collum obstinxerit. res mira dictu. quoties certa mori, fulcrum insilire conatur, toties matrona pulcherrima demolitur lapidum congestum: totam noctem frustra contendit: cum lux appareret, diuinitus iniecta formidine domum redit: et ad dominum admirabunda. Tu quidem amisisses nocte proxima captiuam, nisi obstitisset Domina illa, quam colimus in templo Societatis: simul omnem rei ordinem exponit. herus dissimulauit: sed tamen accitos aliquot e nostris orat, videant quid sit actum, resteque & lapidum acervo repertis, cōpertum est verum fuisse quod captiua narrabat. At Lusitanorum in nostro templo celeberrimum est Sodalitium, appellatione Mariæ Virginis, cui nomen inditum a Victoria. aliquid opinor de ea a nobis scriptum, cum executi sumus Angolanam Sedem, primis annalibus. Huic Lusitani, quæ pace, quæ bello,

pro-

prospere eueniunt, referunt accepta: hic nun cupant vota ad bellum profecturi: hinc disce- dunt expiati sacris mysterijs: huc redeunt cũ donis vota persoluentes: quinet ipsammet imaginem Dei matris religiose ferunt in ca- stra. adnotarunt dies omnes, qui sunt conse- crati Virgini, faustos fuisse ac lætos victoria. itaque numquã tẽtare prœliũ, nisi vno aliquo exillis diebus constitutum habent. aliter exi- stimare piaculum videtur. In statiuis ædifica- uerant temporarium sacellum simulacro Dei genitricis asseruãdo: quod in discessu, ne pro- fanaretur ab Ethnicis ferro flãmaque, euerte runt, Cruce tantum ad loci memoriam reli- cta. belli metu liberatus regulus illius regio- nis, rupto fœdere, per scelus ac fraudem locũ profanat: sed non tulit impune. morbo oppres sus iacuit annum integrum: cum de eius salu- te medici ac venefici fere desperassent, agno- uit pœnam peccati. ergo ad Crucem, quam Lusitani reliquerant, dono pallium mittit, uo uetque se imbuendum Christiano ritu si con- ualescat. mira res, sed auctor miraculi Deus. vix famuli ad Crucem munus attule- rant, cum valetudo ægro restituta est. Igi- tur obligatus voto confestim legatos destinat ad Prætorem, vt se ac res suas iterum data venia, in fidem recipiat. nec multopost ad- scriptus est a nostris in Christianorum cœ-

tum. Ceterum Aluarus Congi Rex (notum iam ex missis annuis eius nomen, ac fides) per nuntios litteraſque asſidue orat, vt ad ſe aliquot e noſtris mittantur. nullos enim magis lætos ſibi & candidos fulſiſſe Soles, quam quibus, ſuis in ædibus licebat intueri Patres Societatis. Faxit Deus, ut armorum ſtrepitu ſedato, ita omnia pace regantur, tantuſque ſit ſociorum Angolæ numerus, vti ad intimas uſque ſolitudines Aethiopiæ, quæ ſe in immenſum porrigit, Euangelij lucem liceat inferre.

PROVIN-

PROVINCIA BRASILIA.

MANSERE in hac Prouincia, priore anno, socij centum septuaginta duo: altero, centũ sexaginta. in Collegio Baiacensi septuageni. in Fluminis Ianuarij viginti quinque, dein, fere triginta. in Ilheorum, & Portus Securi sedibus, nouem, aut vndecim. in oppido Spiritus Sancti, in Sanctorum Sede, & Piratiningæ, circiter viceni quini. in Collegio Pernambucensi viginti quinque, mox duo ac viginti. Paraibæ, anno posteriore, tres. Vita sunt priuati vtroque anno tres. consecuti Societatem quattuor.

COLLEGIVM BAIACENSE.

COMMVNIBVS prætermissis, seponã quæ apud defatigatas iam aures similitudine rerum, plus videbuntur habere voluptatis. Cum duo e nostris vehuntur cymba, reflãte vento, in alium locum, quam quo destinauerant, appellunt, diuino impulsu. prostratum reperiunt corpus semiuiui hominis Indi: vt accessere propius spirantem animaduertunt, excitantque: ipse lætior factus aspectu ipsorum,

atque extremum confessus, altera post hora mortalitatem expleuit. inter Præfectos regios duos, de iurisdictione contentio exarserat, ea tandem nostrorum industria extincta est, non dissimili exitu duorum lis finita de terminis agrorum. Suspicata mulier a marito sibi intentari necem, cum deserere domumque cogitabat: vnius e nostris opera suspicionem illam & cogitationem abiecit. Adolescens ité a raptu virginis non sine vitæ discrimine manum abstinuit. Posteriore anno, Iunio mense, cum Ecclesiasticus censor, & alter qui regiam vicem obtineret, huc peruenissent, a Rege missi: vterque ægrotauit, a molestia fortasse nauigandi, & in Collegio curari voluit: persanati sunt ambo: sed hic posterior præter expectationem medicorum. famulum quidam nescio qua suspicione adductus viuum defodere moliebatur scrobe facta: alterum alter, propter amentiam vescentem terra, amandare in siluas: vnus desperatam vitam voluntaria morte finire: duo mulierculæ vnius amore capti riualitatem dirimere armis: recusabat quidam vxorem reuocare, quæ falso audita ipsius morte, alteri nupserat: hi omnes ne in proposito permanerent effectum est opportuno occursu & oratione nostrorũ. Diebus Dominicis sollemnis ieiunij maximi, in æde maxima, nostroque in templo, conciones frugiferæ fuere, in mancipiorum catechesi toto anno

no vtiliter laboratum. Gymnasium aptum ad scholas habendas iam vltimam manum accepit. quo primum die apertum est, ab magistro Humanitatis elegans & grauis oratio dicta: nec desideratus est epigrammatum apparatus. Die sacro conceptæ Virgini anni prioris duodecim post Philosophicum curriculum donati laurea magna gratulatione tum Episcopi tum etiam ciuitatis. Magna porro Episcopi ad litterarum studia promouenda propensio est: is Ecclesiastica sacerdotia officiaque ijs maxime impertitur, quos interrogando reperit nostros alumnos fuisse. idem sacchari quindecim pondo (triginta aureis æstimantur) assignauit quotannis distributioni præmiorum inter discipulos ad iuuentutem acuendam. Iam de discipulorum pietate, deque Sodalitio vndecim millium virginum, eique quod additum est Virginis beatissimæ, quoniam proxime scripsi fusius, nihil addam, Reuertor ad Episcopum: qui cum in sacello nostro Sanctorum vidisset reliquias cum elegantibus thecis, ita erga eos affectus animo est, vt ad altaris vsum perpetuo subministratu rum cereas faces vltro spoponderit. quod & facere non omittit. In tribus Indorum oppidis Collegio adnexis sex e nostris habitant, in singulis bini: quibus, pro bona voluntate, non deest facultas de proximis benemerendi. Fa-

da adiacentia, officinaſque ſaccharárias, perinde vt aliis annis. Ceterum, in medio hoc terrarum tractu, regio eſt, quæ idiomate gentis Rari dicitur: huius indigenæ regionis frequentibus legationibus cum Patre Prouincia li egerunt, aliquot mitteret, a quibus excolerentur Chriſtiana doctrina. deſtinati anno ſuperiores tres, e quibus ſacerdotes duo: mãdatum illis, perſuaderent Ethnicis ſoli mutationem: re enim ipſa compertum eſt non optime agi cum neophytis, ſi a Luſitanorum præſidijs longisſime abſint. Longum iter (leucarum nempe ducentarum) et difficile propter ſiluarum ſolitudinem et inopiam aquæ, interdum etiam traiectum fluuiorum late patentium: et vitatæ nonnumquam hominum inſidiæ, quos locorum aſperitas efferauit. non illi pagos colunt, non celebrant mutuos cœtus: ſed diſperſi per nemora et ſaltus more beſtiarum vagantur. Vt peruenerunt noſtri, pedibus iter facientes, ad eos a quibus vocati erant: immane quantum animos extulit multitudo voti cõpos effecta: vix refecerant paucorum quiete dierum e laſſitudine vires, cum oppida luſtrarunt (in his enim iam locis oppida ſunt) æternæ ſalutis iter monſtrantes: tandemque perſuaſum eſt Dynaſtis, vt ſi Chriſtiani velint fieri, in loca tutiora cum ſuis popularibus commigrent: et Pharaone quamquam moram inijciente, Deo duce, perruptis

omni-

ômnibus difficultatibus, centum quinquaginta (vt perscriptum reperio in posterioris anni capitibus) cum vxoribus liberisque & sarcinulis curtæ supellectilis, per auiam viam et arduam, contulerunt se in ditionem Lusitanorum, a quibus humanissime excepti: mox Christo dantes nomina, ferinos mores ac barbariē cum perfidia exuere.

SEDES ILHEORVM, ET COLLEGIUM Fluminis Ianuarij.

ELEMENTARIORVM mirabiles fructus: ij fere oppidanis iniecere frenum laxantibus habenas linguæ aduersum Deum ac cælites, cum orant vt abstineant poplitibus flexis. magnam omnino boni in pueritia ita instituta, vbi ad ætatē accesserit robur, spem repositā habemus. Excurritur in pagos prædiaque vicinorum, nec sine periculo, vt inter gentes barbaras, et cum fructu. Erat alicubi Dynasta, sic obstinatæ mentis, vt ad Christi religionem nulla ratione flecteretur: hic tandem ab inimicorum manu sagittis confossus cum filio, mitior factus dedit se nostris (qui re intellecta statim accurrerant) instituendum sacris, & imbuēdum: paucis post diebus, cum morte esset non procul, et iussisset vocari nostros; non obtemperante familia, Crucem, quā nouus Christianus pie venerabatur, magna

cum vi lacrimarum arcte complexus, suauitor obdormijt.

IN COLLEGIO Fluminis Ianuarij, superiore anno, Pater Ioannes Baptista domo Italus decessit: admirabili vir patiẽtia et dexteritate in conuertendis ad Deum animis et in religione firmandis: octodecim fere annos in Brasilia posuit, eiusque addiscendæ linguæ difficultates exorbuit, quam exacte callebat: nunc ad laborum præmia vocatus est. Nec minor fuit reliquorum sociorum in promouendo Christiano opere solicitudo. argumento est ciuitas, ea iam mutatione ciuium legumque, vt vix se ipsa cognoscat. Proepiscopi & Præfecti miræ erga nos beneuolentiæ signa in dies clariora existunt. De Sodalitio discipulorum est alias traditum: nunc Indi suum habent ab appellatione et tutela trium Magorum: singulis mensibus, tertia quaque hebdomada, ad Eucharistiam percipiendam accedunt ex condicto. magna omnibus religio colendi Sanctos, eos præcipue qui in mẽstrua sortitione obtigerunt. Deum adesse illos inuocantibus hinc agnoscas. Quidam a uicinis hostibus confracto vulneribus capite & corpore conscisso, pro mortuo fuerat relictus: is, vt redijt corpus ad vires sentiendi, Cruce muniens frontem, & opem implorans Barnabbæ Apostoli, vasto se flumini committit, sensitque (vt dixit postea) ipsius auxilium, vitam pollicentis,

tis,addentis animum uiresque,et quasi præten
ta manu adiuuantis natatum:itaque iam præ-
ter expectationem sanus effectus,eum in omni
vita venerari amplius decreuit. Catechismus
interim omni hominum generi expositus. re-
conciliati multi.aliaque de more, effecta,hic,
et in duobus oppidis, vbi quattuor versantur
e nostris:de quibus longũ esset dicere,et scien
tibus commemorare non necessariũ videtur.

SEDES SANCTI SPIRITVS, Sanctorum, et Piratiningæ.

NVSQVAM alibi nostri in adiutandis Indis,Lusitanisque in Brasilia, quam in Sede Sancti Spiritus, magis exerciti. ita magnus est ad quæ excurritur oppidorum campus. sed hæc quoque opera, quia communia et nota sunt,non indigent stylo. adiuuat pios conatus loci Præfectus amantissimus ordinis nostri.

PRAEFECTI quoque oppidi Sanctorũ magna erga Societatem humanitas et benevolentia est: eam nos voluntate, et in proximos conferenda ope remetimur. Atque(vt alia præteream) elaboratum & effectum est, vt Parochi, oppidanorumque, itemque duorum coniugum rabies, quæ videbatur mitigari nõ posse, data acceptaque vicissim venia consideret. Ceterum experti sæpe per multi peccatorum

torum confessionem corpori etiam salutarē. Suus pariter extitit ex excursionibus ad duo Lusitanorum oppida anniuersarius fructus.

OBIIT Piratiningæ, anno priore, Pater Emmanuel de Chaues derelictus iam senecta (octogesimum nempe agebat annum) sed indefessæ caritatis: nullam enim curam ac diligentiam remittebat in curriculo Deo quærēdarum animarum: etiamnunc pedibus (et quidem nudis) vnum atque alterum Indorum oppidum frequenter lustrabat. Ea mors homini diuinitus uidetur accidisse, ne Piratiningæ periculum et ciuium metum videret. Barbari videlicet, qui sunt in interiore Brasilia, Piratiningenses oppressuri subito impetu, ingentem exercitum coactum rapiunt ad mœnia vrbis: vastantur agri, diripiūtur pecora, villæ incenduntur: nulla quies, ac ne spes quidem obsessis. Lusitani numero impares, quamquam virtute superiores, hostium procellam & obsidentium machinas ægre sustinebant. nostri interea si vmquam alias precibus Deum fatigabant: donec tandem Præfectus, qui erat in oppido Sanctorum, per litteras admonitus opportuno subsidio opem laborantibus tulit. Contractus Lusitanus in auxilium aduolat, sed non ire ausus sine vllo sacerdote e nostris: vnus secutus est militem socius laborū et hortator ad bellum: sed inhiberi omnino nō potuit hostis. captum est suburbium, euersumque

sumque in eo templum Mariæ Virgini dicatum: quinet simulacrum eius ex argilla, foras productum ludibrioque habitum comminuto capite. tamen, vbi uenere auxilia, mixtique sunt cum Lusitanis neophyti, commissum sæpe est prœlium, & hostis magno suorum numero amisso, ignobili fuga euanuit. In hac trepidatione, nostri audiendis confessionibus, et firmandis animis cum res exigeret, operã dabant: sæpe etiam semet obijciebant hostium telis: exstimulatores videlicet animorum in primis ordinibus conspiciebantur: sed Deo protegente, multis licet circum eos cadentibus, intacti. Hic exitus belli. sacrilegus tamen, qui sacram effigiem violarat, non inultus discessit: captus a Christianis est, et adligatus ad caudam equinam, raptatusque per vicos, non iniusto supplicio sontem animam dedit. Ceterum, hoc vnum excipiam de rebus priuatis. Vir quidam alterum sibi necessitudine coniunctum sic oderat, vt ægrotantem ne inuisere quidem vellet. is tamen nostrorum hortatibus adeo consilium mutauit, vt ægrum curandum diligentius adduxerit domum, vbi demum conualuit: hoc tanto laudatius, quanto odium antea conspectius erat.

PERNAM-

PERNAMBVCENSE COLLEGIVM, et sedes Paraibæ.

TEMPLI ædificatio & supellex in dies crescit. Ad beati Blasij brachium oblata theca ex argento. ornatum altare duobus Sanctorum signis, e marmore, pulcherrime factis. E discipulis nonnulli, vt Deo expeditius famulentur, abditi in Cœnobia religiosorum rebus caducis nuntium remisere. Sileamus quæ domi sollemnia. Veniamus ad externa. Duo Indi cõtra fas in seruitutẽ abacti, nostrorum opera liberati sunt. Mulier nondum Christo genita periculose decumbebat: id vbi suboluit sacerdoti nostro, eam adijt, erudijt, aqua salutari tinxit: quo opere perfecto commodum illa expirauit. Vir non obscuræ condicionis turpem infamiæ notam laqueo ab se expellere cupiebat: id molientem quidam (nescijt quis, aut vnde esset) impedijt. igitur parabat venenum: sed vnus e nostris deterruit. Pactiones illicitæ rescissæ. mille aurei restituti. Ceterum, in varia excursione, ad virum non ignobilem nostri diuerterant, vt solita exercerent munera Societatis: ab eo tamen ejecti alio se conferebant: cum repente vnum e mancipijs interfectum est in oculis domini, vt ferre opem non posset. putauit esse peccati

ti pœnam : itaque ſtatim reuocauit diſcen-
dentes: qui dies aliquot audiẽdæ eius familiæ,
atque expoliendæ operam dedere. Sed in ſin-
gulos etiam apparuit vtilitas. Vir illicita vte-
batur mulieris conſuetudine, abſtinuit. pro-
pinquo alter ſibi viro ſtruebat interitum, a
propoſito deſtitit. inter publicos magiſtratus
atroces inimicitiæ erant exortæ, vt diuiſo op
pido in partes res ad arma ſpectaret, ſedatæ
ſunt. vxorem ſuſpectam adulterij ad iudicem
detulerat quidam, non ſolum accuſare deſijt,
ſed & centum ſupra mille aureos donauit, vt
in Luſitania ad aliquod Cœnobium ſibi adi-
tum pararet, inter ſacerdotes duos externos
ardebat odium ita implacabile propter acce-
ptam ab vno iniuriam, vt qui læſerat conie-
ctus eſſet in carcerem, finiuit iram oratio &
prudentia noſtrorum, eo qui læſerat ſuppli-
citer a læſo veniam petente. vir impurus fru-
ſtra ſolicitatam mulierem (amore in odium
verſo) falſo diſtulit, quaſi ea potitus eſſet: ſed
conſtantia caſtiſsimæ feminæ maritum non
latuit: breuique conuictum eſt mendacium
quod eſt ſemper non diuturnum. verum hic
ne calumniã perſequeretur, noſtrorum preci-
bus dedit. De neophytis hæc duo reddentur.
Mulier appellata ab impudico homine ſacra
nocte natalis Domini. An non, hæc nox, in-
quit, te docere pudicitiam poteſt? Morti pro-
ximus

ximus interrogatus num redierit aliquando ad priſtinas ſuperſtitiones: Cur hæc quæris? ego vero illas prius eieci ex animo, quam patriam relinquerem corpore: non ſine ſtomacho & indignatione reſpondit.

MILLE centum Chriſtiani noui Paraibæ verſantur. Excipiam hic etiam duo de communibus. Veſcebatur quidam carnibus die non conceſſo: et quamquam admonentem primo puerum, vt id ne faceret, irriſit: tamẽ vbi is ad preces adhibuit lacrimas, non ſolum vetitos abiecit cibos, ſed ad nos etiam venit depoſiturus ſarcinam peccatorum. Luſitanus Indum hominem, quo vti cupiebat ad iniuriam inferendam alteri, numquam inflexit, dictitantem hæſiſſe ſibi in animo dicta ſacerdotis, a quo inſtitutus fuerat ad fidem, vt non poſſent euelli. Iam, quod de induſtria prætermiſi in ſingulis domicilijs, vitandæ ſatietatis quam creat ſimilitudo: ſummam colligam vniuerſam, & conficiam numerum rerum præcipuarum, quæ vtroque anno in Prouincia Braſilia ad Dei gloriam & ad ſalutem animarum a noſtris, ipſo Deo adiuuante, geſtæ ſunt. Qui peccata confeſsi ſunt, numerata hominum centum millia, ac præterea octingenti nonaginta. Qui paſti Dominico corpore, quadraginta amplius millia. Qui ſuſcepere baptiſmum, octo millia quadringenti viginti ſex.

Rite

Rite coniugati, anno priore, plus mille. alterius anni non est ratio reddita. Hæc facilia dictu fuere: sed quanti nostris steterint, vix credo vos conijcere, vix dicere ipsi possunt, nedum ego scribere. Et certe, si difficultas comparandæ rei addit pretium, hanc, qualiscumque captura est, plurimi faciendam esse intelligitis, quando tam magno capientium labore ac periculo fuit.

PRO-

PROVINCIA INDIA.

NVNC INDIA Mexequar eam quæ est ad Orientem. Magnum opus, varium, impeditum: siue propter propositi materiam temporis (triennij est: ab octogesimo nono huius sæculi anno ad nonagesimum secundum) siue propter Domicilia maiora (ea sunt vndeviginti) Sedesque minusculas (eæ vigintiduæ) in quibus nostri se exercent: siue denique excursiones propter difficiles ac diuersas, quibus multa contigerunt memoria & scriptione digna: ita si omnia percensēam, iustum volumen excrescat. sed me necessitas breuitatis defendit. Igitur perstringam singula, vt nec modum excedam, nec quæ videbuntur pertinere ad annalium munus, silentio prætermittam. quæ videbuntur conuenire in omnes annos simul complectar, singula ponam suis locis: nec relinquam aliquid (quantum in me erit) festinātē quamquam animo ad finem, ex quo meum officium iure desideretur. Ac primum admoneo nihil scripturum de Iapone, vbi primo anno, centum triginta e nostris: secundo, centum viginti

ti tres : tertio, centum quadraginta tres (si Sinensem etiam Missionem connumeres) comperio fuisse. Consuetudo enim obtinuit, vt Iaponicis de rebus libelli seorsum edantur, cum externis communicandi. Iam, illis exceptis, reliqua Prouincia numerauit primo anno socios tercentum viginti: altero, ducentos nonaginta nouem: postremo nouem supra trecentos. Mortuos accepi anno primo, et vltimo quinos: receptos septenos denos: anno porro qui est inter vtrũque interiectus, mortui tres, recepti tredecim: si nõ certa in omnibus, quadã tamen æqualitate seruata. Ceterum de nostrorũ labore fructuque in audiendis confitentibus, adeundis adiuuandisque ægrotis in nosodochijs, uinctis in carcere, remigibus in triremibus et naualibus, de pacificandis discordibus, expediendis tricis, de instituendis rudibus aut breui venturis ad fidem, deque alijs rebus id genus singillatim persequi operæ pretium minime reor. etsi cursim nonnulla de ijs suis locis ponentur. Verum vt aliquid præcipiatur coniectura e rebus necessarijs. Primo anno accepere baptismum in hoc Indiæ tractu quinque millia ducenti octoginta quinque: instruebantur eumdem ad finẽ mille octoginta: baptizati præterea in Iapone octies mille. ex hoc (opinor) vtriusque anni consequentis numerum menti subijcere et cogitationi potestis. At nos, hisce omissis ve-

luti longinquis et communibus, ad propiora et propria accedamus.

GOANA PROFESSORVM Domus.

TRICENI quaterni numerati sunt prioribus duobus annis: tertio quadraginta. in ijs coniungam quæ fuere similia: vt appareat per multa exempla non exiguus fructus. Hæc igitur, ut semel dicam, nostris auctoribus, ac suasoribus facta. Vir improbus et ad flagitia præceps sic emẽdauit superiores culpas, ut castigatione corporis, gestatione cilicij, sedula ægrotorũ procuratione in valetudinarijs admirationi esset. acceptæ vnus cõtumeliæ, duo alapæ, abscissæ alius auris, alius necem fratris et verberũ præterea offensã remisere. Vir vxoriam duodecimum annum propter admissum adulterium interitum parabat: alter a coniuge discesserat item suspecta: cõiux altera a viro: hi omnes positis odijs ac iurgijs rediere in mutuam gratiam. fratres germani duo, quattuor per annos: quinet duæ sorores, pater etiam ac filius: filia ac mater: et (ne vllus prope desit cognationis, aut affinitatis gradus) socer ac gener: nec minus gener alius et socrus, fratresque vxoris quattuor erãt discordes: pacati tamen ac reconciliati, Deo volente, omnes, inter regios actores duos,

quat-

quattuorque similiter inter nobiles viros, dissidia dirempta sunt. Ambiebat quidam ingressum ad sacrum virorum cœtum Deo famulantium, mox permutare cum matrimonio decreuerat: sed se ipsum postea priori voto et vitæ meliori restituit. Laminam auream vnus in re admodum tenui apud se depositam habebat periculo suo: igitur cum dolo fuisset auersa, depositi tenebatur, maximo incommodo: at fur, cum interfuisset concioni, eo animo accepit quæ dicebantur, vt rem furtiuam tradiderit cuidã e nostris ei reddẽdam vnde fuerat erepta: qui magna liberatus cura suam etiam fidem postea liberauit. Sed et alter exitu vitæ mille ac trecentos aureos: sexcentos alius, ad dominos nescientes damni, referendos curarunt: magno exemplo. Vir pollens nobilitate, et magnis opibus propter maleficia addictus erat morti: eum nostri sic firmarunt, ijsque instruxere præceptis, vt ante vltimum, die sexto, confessione atque Eucharistia præsumpta se compararit ad extrema: mirantibus qui superiorem eius vitam recordabantur. cum duceretur, orauit Sodalitium Misericordiæ liceret sibi Christi pendentis de cruce simulacrum præferre: vt quem viuens deseruerat, ab eo saltem non disiungeretur in morte. tum quærenti sacerdoti nostro qui eum comitabatur, num via læderet pedes (forte per saxa erat iter) respondit, cupe-

re se multiplicari ærumnas molestiasque, conscientia scelerum, quibus tam sæpe se obstrinxisset: quod et repetebat identidem tanto sensu doloris, vt audientibus lacrimæ excuterentur. Aethiopem item prosecutus est vnus e nostris ad supplicium, si forte in itinere agnoscere Christum vellet salutis auctorem: res succesit: ac propter ipsum patibulum salutari aqua tinctus crimina expiauit: iamque vocatus Emmanuel, Iesum appellans subinde clarissima voce spe optima decessit. Hæc a nobis breuiter percursa expendenda vobis relinquo. Ex hac Domo, anno primo, duæ expeditiones decretæ: in Aethiopiam vna, altera Melindem. de illa prius. Ab excessu Patris Ioannis Nonnij Patriarchæ, aliorumque qui missi superioribus annis fuerant in Aethiopiam, opportunum erat visum duos submittere sacerdotes solatio aliorum duorum, qui illic remanserant superstites, et Christianorum auxilio in ijsdem terris: e quibus mille ducenti accedunt ad diuinam mensam. Sed qui mittebantur iactati diuersis casibus, quater aduersa vsi tempestate, ter confracta arbore, eiecti in Arabiæ littus, captique ab Aethiopibus. et cum constitissent primum de pretio, rescissa pactio est, quod nongenti aurei parua merces videretur. Itaque erant in Turcæ hominis potestate: a quo comiter habiti, ut sacra etiam facere, et duodeuiginti Christianis captiuis

ope-

operam dare possent. redemptos tandem ac liberatos anno secundo Indiam cogitare trãs-missa capita testantur. Nunc de Melindensi vt expeditione dicamus: tenendum est, oram prope omnem Africæ extremæ, qua lato maris (Erythræum olim appellabant) interiectu ab India secernitur, a promontorio vsque Bonæ spei ad Melindem, et vltra (Regulis abundat) Lusitaniæ Regi aut amicam aut vectigalem esse. quod sic ægre iam diu est Turcarum tyranno æterno hosti Christiani nominis, vt mittendis identidem instructis nauibus triremibusque, quæ per Arabicum sinum insinuant in mare vastum, omne littus infestet, nec tutum esse commeatibus sinat. magnum Lusitano negotium, tum propter hostem assiduũ, et exultantem interim rebus lætis, tum propter vectigales amicosque Mauros non satis tuta fide. nuper quinimmo Rocchus Brittus præpositus oræ Melindensi maritimæ cum alijs quadraginta ab Lami Rege, dolo et fraude, deditus fuerat Alebechio prædoni Turcæ, qui bis magnam partem littoris populando percurrerat ingenti damno. Igitur Emmanuel Sosa Cothinus qui Goanam ditionem pro rege moderatur, in eam curam erat intentus, vt iniuriam vtramque vlciscereturr, quo facilius Mauros in officio contineret. Ergo vt cõperit idoneis auctoribus Turcas relegere littus, occurrendum esse statuit, vt prohiberen-

tur regressu, it frater eius germanus Thomas præfectus classis. viginti expediuntur naulgia: quinqueremes duæ, triremes quinque, sex myoparones, ac septem præterea liburnicæ: in his omnibus milites amplius nongenti. Sed (qui vetus vsus Lusitanorũ) nisi comites haberent aliquos e Societate, alacri animo militaturos negabant. sacerdotes duo concessi: et faustum vti præberet iter Deum precati, tertio calendas Februarias Goa soluerunt: vsi prospero cursu diebus quindecim. Pridie Cineraliorum nostri sollemni cærimoniæ comparabant quæ erat opus, vt sequenti die exequerentur in triremi prætoria qua vehebantur. Sed, vt sæpe infidum est mare, inhorruit: et ingruente nocte duplicatæ sunt tenebræ, et fœda tempestas triduo tenuit: quo tempore, vt in talibus casibus solet, illa non defuere, eleemosynæ, confessiones, litaniæ communiter ac singulariter dictæ, iniuriæ remissæ: nec minus suspiria, complorationes, lacrimæ, vota, et supinæ manus: et tamen sarcinæ in mare præcipitantur, quo nauigiorum aluei leuentur: vnum tanti solatium mali præsentia, opera, et hortamina Patrum. tertia tandem lux cælum aperuit, et tranquillato Oceano conuenere naues disiectæ. Sed et abripiebantur (post quinquaginta milliaria in freto æstuante decursa) ad vada littoris aduersi, ni Deus quasi miraculo discrimi

crimine liberasset. visi enim die quarto in littore gemini ignes: cum tamen ora illa omnis uasta & deserta a cultoribus esset. Itaque correcto cursu Brauam Maurorum urbem in Africæ littore tenuerunt. Hic non incerto rumore vulgi, et constanti sermone multorum acceptum est, triremes quattuor Turcarum & biremem vnam paratissimas atque omni armorum genere instructas ad Melinden iter intendisse, qui nuntius tanta milites lætitia affecit, vt militari illo plausu vario tubarum sono & fragore tormentorum etiam gratulatione prosequerentur: non secus, ac si iam occupato Turcarum transitu in manu victoria esset. atque ita nauigantes non longe a conspectu terræ venere Ampazam (Mauroru m est vrbs: biennio ante a Martino Alfonso Mellio euersa loci vestigia & nominis tenet) hic audiebatur duas esse triremes hostium. ergo, et nostra nauigia ibant itineri ac prœlio intenta: sed neque inuẽtæ ipsæ, nec certi nuntij afferebantur. Ampazæ Princeps adhuc in reliquijs perseuerans incensæ vrbis consternatus animo est conspecta classe: missisque certis hominibus ad Præfectum colloquium orauit. cupiebat ratam esse pacem, quibus condicionibus vellent. nec ablata spes: dilata in reditum, si ab eo constaret non accitos Turcas nec receptos fuisse. mox cum intrandus esset fluuius, eoque aduerso petendæ Lamus &

Pate, datus magister qui dirigeret cursum. eo duce classis hæsit in breuia, malitia hominis an inscitia incertum: inscitiam ipse excusauit, et haberi fidem, humanitatis seu necessitatis interfuit. Vt Lamum est ventum, dum aquatum egreditur nautarum turba, subitarium in terra tentorium extollitur sacro faciūdo: atque vt fieret tutius, nauigiorum proris ad terram obuersis. magna hic vis confitentium fuit: et certior nuntius, præcipue a Matthæo Mende præfecto oræ Melindensi maritimæ, de Turcarum classe, nauigatione, & apparatu: quin et cognitum eorum ductorem Alebechium esse, a quo captum Rocchum Brittū cum alijs, bisque vastatam fere magnam partem littoris supra rettulimus. addebat Mendes properandum esse, ne a Turca opprimeretur: quippe crebris Regulorum litteris Alebechium certiorem fieri de Lusitanorum aduentu: sed eas litteras omnes a Mombazæ tyranno intercipi, cui cum Imbijs prælium erat: ratoscilicet, tutiorem se aduersum Imbios & Christianos fore, si a Turcarum præsidio non esset desertus. addidit ea res animos Lusitanis, & cum dedissent vela ventis, quinto nonas Martias Melinden appulere, magna cum voluptate a Melindensium rege, & a Mende excepti. iam enim (vt anni tempus erat) ab India classis præsidiaria non amplius expectabatur. narrabant porro Sosæ Turcam a Melindē-

si ex-

si excensione, quam omni ratione moliebatur, magna vi prohibitum. Inuisit Regem Sosa cũ Lusitanis fœdere coniunctum : donauitque muneribus ab India allatis. Postridie (neque enim vtilis cunctatio erat) classis discessit, aditis nauibus duabus a Mende, & a Principe Pendæ: is enim tunc erat Melindę, Penda eiectus, iuxta aduerso motu popularium, & Imbiorum metu. proinde restitui se orabat, reportata victoria. confecto cursu diei & noctis insequẽtis, postera lux (dies Dominicus erat) Mombazam læto eam clamore salutantibus ostendit. Insula lata est trium milliarium spatio plus minus, amœno admodum loco, natiuis aquis abundans, & cõmeatu ab altera quadam insula opulenta & diuite (abest decem milliaribus: Pendam suspicor) inuecto. vrbs porro validissimo muro cincta, ea fere specie, qua Rhodus in mari Carpathio. propugnaculum Turcæ extruxerant in ripa fluminis, qua erat transeundum: visaq; classe sese ad defensionem oppidi parant: magnam etiam displodunt vim tormentorum siue ad perterrefaciẽdos, siue ad arcendos nostros. nihil obfuere, Dei beneficio. At Lusitanis nihilominus penetrare ausis, præmittuntur naues leuiores aditum tentaturæ. conspectæ enim triremes Turcarum applicitæ ad terram metum fecerant, ne & nostræ, si progrederentur, in sicco adhærescerent. sed a leuioribus (vt dicebam) facto prin-

principio nauigia omnia tuto ſuggreſſa. ſemihoræ ſpatium fuit. quo plerique milites confeſsione animum expiarunt. tum condonatæ iniuriæ verberum, vulnerum, homicidiorum, petita venia, aut a læſis potius, appellatis ſpõte ijs, qui laceſsierant, benigne oblata. dein noſtri, neceſsitate exigente, vt erigerent ſe milites, Deoque duce aduerſus communem hoſtem excitarent animum ad maiorum exemplum, qui primi oram illam aperuerant, & toties obierant vincendo, quaſi cote quadã ferrum Luſitanicæ virtutis acuebant. quinet oſtẽſa omnibus beatæ Virginis effigie, tutela pugnantium, tantus iniectus ardor, tanta inceſsit alacritas pugnandi, vt bellico illo tubarum ſtrepitu ac tympanorum lætitiam præciperent victoriæ. magnam ſpem dederat prodigium cælo viſum. nempe cum Solis exortu circulus, fumeæ picis ambitu, ſanguineo intus igne collucente, Mombazæ incubuit: exiſtimatum eſt pertinere ad interitum vrbis. cum ſuccederent naues, petebãtur ex Turcarum vallo æreis tormentis maioribus, ſine intermiſſione iaculantibus ferreas pilas. ſed, Deo protegente, omnis ille fulmineus impetus ſine dãno detonuit. At Turcarum ductor Alebechius, vbi præter expectationem Chriſtianorum claſſem e freto vidit emerſam, loci munimento non fretus, pernici equo, quem hos ad vſus paratum habebat, impigre conſcenſo, ſeſe intra

mœnia

mœnia ad Mombazæ regẽ recepit. nec mora, ex vna Christianarum triremium centurio cũ aliquot militibus se demittens in cymbam ad castellum Turcarum exscendit: tribus hic tantum repertis, duos interficiunt, tertiũ viuum perducũt ad classem, cũ signis vexillisq; quæ in propugnaculo erant. oblatum ex his vnum illustriore specie simulacro Virginis quod nostri ferebant. hoc magis, ab his tam lætis initijs, felices exitus sperabantur. quattuor, ut supra diximus, hostium triremes erant, & biremis vna: hæc ipsa, & triremes duæ cis vrbem: trans urbem aliæ, ut apparuit, prælio occupatæ, quod cum Imbijs gerebant eodem vestigio temporis, omnibus fere Turcarum viribus & Mombazensium eum in locum vna cõtractis. quæ causa fuit, cur citima nauigia, vbi semel atque iterum excussis catapultis frustra tonuere, destituta videlicet defensoribus, caperentur. cæsi aliquot: saucij nonnulli in potestatem uenere. nam integri reliqui celeri natatu affectabant terram. nec defuere e Lusitanis, qui felici temeritate sese deiecerunt in mare ut fugientes consequerentur: quinet gladio occidere aliquos, vt constiterunt in ripa: difficili postea ad classem receptu. ingens & pretiosa gaza in captis triremibus in Prætoria præsertim inuenta magna victorem militẽ lætitia affecit. sed & in Prætoria Aethiops multis vulneribus ad mortem affectus: qui

vt

vt potuit, semimortuis uocibus baptismum popoſcit, eoque accepto vita defunctus eſt. ſecundum hæc iuſsit Soſa e Turcarum vallo deduci in claſſem torme̅ta, duaſque triremes cum aliquot nauibus ferre ſe ad triremes inimicas, in ardorem pugnæ. Turcis, vt dixi, & Mombazenſibus, cum Imbijs, a quibus vtrique premebantur, res erat. Nunc res poſcere uidetur, vt de Imbiorum genere, natura, moribus, & quare Mombazam obſideret, pauca dicamus. In Africa ſunt, ab extremo Bonæ ſpei promontorio non procul, procero corpore & latis humeris, magna firmitate virium, ac terribili facie ad aſpectum, aſsidui vaſtationibus et bello: humanis carnibus veſcuntur, ſuorum videlicet externorumque: ſuorū quamquam magis eſſe dicunt eſui iucundas. itaque ſiqui ægrotant, effugiendæ moleſtiæ curationum mactantur: qui vincuntur in prœlio ſecantur in partes ad lanienam, atque ad paſtum. oſsibus humanorum capitum bibunt. arma eorū arcus & ſagittæ, quas et imbuunt veneno: ſpicula præterea & ſtipites durati igne. ſcuta e leuiore quodam ligno operiunt pellibus ferarum, tātæ magitudinis, vt tota corpora defendant. nulla apud eos religio, numinis nullus metus: venefici tamen dicuntur eſſe: et ſunt, qui perhibent, ea arte maiorem militantium numerum quam vere ſint, oſtendi. Regem pro Deo venerantur: terræ illum, Luſitanos imperita-

peritare mari affirmant. at Rex ita vecors, ac nimius animis vana æstimatione sui, vt si contra spem ac voluntatem pluuiæ de cælo descẽdant, si immoderatiores fortasse aliquos ipse aut populus sentiat caloris appulsus, ilicet furore plenus iaciat sagittas in aera eius nutui obtemperare nolentem. quinet hominis amentia eousque processit, vt dictitet stetisse orbem vastare omnem, ac subijcere armis, vt solus dominetur. octoginta fere eum armatorum millia sequuntur. agminis porro talis incessus. magnam vim pecoris præ se agunt, hostium assultui morando, aut eludendo. sequitur ignis plurimus: argumento videlicet, quicumque erit uictus, cæsum tostumque iri: quãobrem cultros ad scindenda corpora latos ferunt. iam quacumque fixerunt vestigia, corpore, armis, spirituque terribiles ingentem vastitatem ac stragem oppidorum fecere: hominum vero ceterarumque animantium tantam, vt nihil sit viuum relictum. itaque eum terrorem circumferunt nominis sui, vt quocũque auditum sit aduentare, deserantur agri, et oppida fere desolentur. hoc apparatu & carnificina Imbiorum Rex peruenerat Mombazam: quam prope erant triremes Turcarum, quadam quasi societate coniunctæ. verum cum ad insulam mari cinctam penetrare non posset, more sui ignis, qui obuias populatus siluas interiectu fluminis resistit, tantisper impetum

petum cohibuit aditum quærens. et erat vna ex parte mare vadosum. igitur hac trãsire cõstituerat, obsistentibus Turcis oppidanisque, cum classis Lusitanorum accessit. Vbi nostros conspexere Imbij, exultantes insultabãt Turcis, tamquam veniissent qui eos vlciscerentur. Nam quid aliud facient Lusitani, cum vos interficient, nisi quod nobis comedendos præbebunt? Efferebantur nempe ira in Turcas, a quibus continenti tonitru tormentorũ multi ex exercitu exanimati fuissent. magna vero eo die crudelitatis imago fuit, cum qui a Lusitanis occidebãtur, qui ad Imbios fortasse se recipiebant, vt in re subita attoniti ac timore perculsi, mandebantur statim in frustra dissecti. quamquã et fuere complures, qui cũ peruenissent nando ad ripam, ne in illos inciderent, repetito natatu confugiebant ad nostras naues: scilicet, ne esca fierent monstrorum, captiuitatem in leui putabant. quo minore pretio, qua de Turcis, qua de Mombazensibus, duplex victoria nostris stetit. desiderati quattuor: saucij plures nullo mortis periculo: qui auditi omnes a nostris de peccatis eadem nocte. e Turcis cæsi fere centum. atque in ijs centuriones duo: capti circiter sexaginta: captiui non pauci Christiani, qui apud eos erant, libertati redditi: ærea tormenta viginti tria grandiora, et plura minuscula maximi pretij in captis triremibus reperta. uis

nu-

numinis tum in nauali prœlio apparuit, tum maxime in articulo temporis, quo gestum est, ex improuiso nostrorum aduentu: vt Turca ipse, se prius victum, quam hostem videret, fa teretur. postero die (is erat Sancti Thomæ Aquinatis memoria sacer) egressi e classe Lu sitani circiter quingenti Mombazam contendunt, et vacuam vrbem nullo negotio intrãt. viæ angustæ vix duorum simul ambulantium capaces: tecta e saxis ac cæmento: pleraque al to admodum fastigio, visenda exterius, tene bricosa intus, & sine ordine descripta, vt tristes esse diceres domos sine Sole, & horrentes speluncas. hæsere primo intra vrbem, veriti nequis dolus subesset: dein vbi solitudinem vident, quodcumque possunt inflammant, mœnia demoliuntur et execranda delubra, & fanum in primis maximum, testudinatum, et peramplum: cui demolitioni dum operam dat captiuus quidam, haud dudum in periculo tempestatis Christianus effectus, oppressus casu fragminis, indeque ereptus, paulo post inuocans identidem Iesum, et gaudens testatam esse in morte sinceram fidem feliciter occũbit. Mombaza euersa, cunctis deinde eius na uigijs, siue in littore, siue in naualibus, iniectus est ignis: post quæ Sosa Pendẽsem regẽ in possessionem regni restituit. Neque hic victoriæ finis. Postridie idus Martias cum victrix nauigaret classis secundum littus, ingentem conspica-

spicatur hominum multitudinem celeri fuga se ad mare effundentem, et protẽtis manibus elataque voce, vt exciperentur in naues orantem. Imbij videlicet persequebantur: quos Lusitani arcuere scloporum intentu, dum voluntarij captiui recipiuntur. in his Alebechius erat, & alter ductor vnius e triremibus captis. Turcæ preterea instar triginta, & Mombazẽses fere ducenti. at Alebechius, vt propior factus, Hispanica lingua, cuius erat callens, exorat admitti, sapienter excusans varietatem casuum humanorum, et incerta belli: malle se captiuũ esse Christianorũ, quorũ humanitatem alias expertus esset in Hispania, quã Imbiorũ cibum. narrabat idem Mombazensium regẽ, et qui apud eum primi magistratus vrbis, deuoratos fuisse: duci complures captiuos eidẽ sorti destinatos. Hoc rerum statu, fecerunt sacrũ in littore sacerdotes, die Dominico, quintodecimo ante Pascha: concionati etiam, & præstitere alia, quæ similibus temporibus solent ad plurimorum salutem. eo die triremes captæ inter victores duces diuisæ in Indiã abducendæ. ac primum Melindem appulsa classis magna Melindensium gratulatione. tum Rex Præfectum gratulabundus conuenit, & Alebechium in Prætoria cum alijs Turcis, pluresque e nobilitate Mombazensi vinctos vt vidit, Numquam tutum, inquit, Lusitanos fuit lacessere: semper lacessentes serius ocyus ue

pœna

pœnã dedere. hic Sosa forte Alebechio illudens, Quin tu inquit, Melindẽsem despicis, ac seuero vultu intueris? Cui ille, Domine, Quicquid agat asellus, vt assimulet equum, asellus esse non desinit. iuit posthæc Melinden præfectus classis causa officij, ut vicissim Regem salutaret, & alacriter acceptus a populo vniuorso. Hic dissidium aliquod Sosam inter ac Mendem, ducesque item minores ac milites, in partitione prædæ cum esset exortum, & magnum aliquod malum timeretur, sublatum est prudentia et auctoritate nostrorum: qui multa etiam composuerunt in vrbe, quæ imperdita erant. His rebus omnibus ex animi sententia confectis sexto die ante calendas Apriles, septimo ante Pascha Melinde soluerunt, & trãsito Aequatore die altero peruenerũt Lamũ. mandauit hic Sosa Regem comprehendi reũ læsæ maiestatis. igitur captus est, actusque ad remum dum de eo statuatur. Die ipso Paschæ sacrificauere nostri ad Lamũ, Sosamque præfectum tribunosque ac centuriones et plerosque milites impertiere sacris: dein secunda nauigatione naues applicuere Paten. vrbs est speciosa et ampla. imperat præfectus Siano regi, Patensi Principi, et Ampazensi, suis cũ proceribus ac ministris assistant sibi de Lamensi tyranno pœnam ex legibus sumpturo. Constructum est tabulatum elatius e terra: circumsistunt cum armis Lusitani ducenti. hic

raptus ligatis post tergum manibus Lamensis, et alij sontes. Rex in subiecto tapete genua flectit. quæritur de eo, num velit Christianus mori: negans damnatur capitis: hac fere iudicij formula. Quandoquidem tu Panebaxira Rex olim Lami, perfidiæ tescelere contaminasti, cum Rocchum Brittum Præfectum Melindensis oræ maritimæ, aliosque Lusitanos quadraginta, viros mulieresque, inter quos et pueri permixti, Alebechio Turcarum duci dolo malo tradidisti, eique inito societatis fœdere amicam opem tulisti, ac maie statem regiam violasti, præpotens Philippus Rex, eiusque auctoritate Emmanuel Sosa Cothinus, caput tibi demi regnumque Lami, ac res tuas omnes publicari iubet: ac tuum deinde bustum volucribus ferisque bestijs discerpendum ab vllo mortalium sepeliri vetat. qui secus faxit, proditionis eiusque pœnarum reus esto. Tale exemplum statuitur in proditorē amicorum, receptatorem ac defensorem hostium, ne alij deinceps ad talia audenda impellantur. Eodē supplicio affectus frater Heliciæ regis, comes ac socius Turcarum. sciissum eius corpus pluribus locis pependit, vt ostentui esset. in ministros duos Patenses eadem ratione animaduersum est. Perpetrato iudicio, pacatoque oppido, sacra hostia litatum: et quod militū distulerat anniuersariam communionem rite exegit. quod factum similiter a Lusitanis militi-

litibus præsidij Patensis. multi que pacificati in vrbe dissidentes: inter quos vnus acceptam alapam vlcisci cupiens iamdiu, dum rē diuinam audit, vltro venit in complexum inimici, ut ostenderet amicitiā reuixisse. Quinet trierarchi duo, militari, vt fit, iactantia, disputabant, vter prior adoriri ausus Turcicam triremem: et militibus (cum suum quisque ducē sequerentur) in duas partes distractis, res proxima periculo erat: sed hi quoque, vt præuiis interrogationibus, ad liquidum explorata veritas est, nostris interueniētibus quieuere. Ergo hi atque illi rite confessi perceperunt vna Eucharistiam, sacramentum reconciliationis. Ceterum, Sium inter ac Paten Mondra oppidum Maurorum erat, multos iam annos contumax aduersum tributa, et studens rebus nouis. igitur hoc etiam Sosa solo æquauit. oppidani in naues nostras recepti. sed et firmata pax cum rege Ampazæ, vbi eum palam fuit auxilio Turcis non fuisse. Sic compositis Melindensium rebus Socotoram legebant causa aquationis. Socotora insula est in Arabico mari non parua, nonaginta fere milliariū circuitu, vndique montibus cincta, tantæ altitudinis, vt nubibus nullo tempore careant. incolas Christianos esse ostendunt nomina ab appellatione Sāctorum, & crucium gestamina ad collum. cetera gentis persequi non est præsentis scriptionis. piscibus viuit et pomis

agrestibus. alioquin infelix regio ac sterilis est. hinc denique classis discedens calẽdis Maijs, ferebatur in Indiam secundo vento: & grauis præda decoraque triumpho inuecta est Goana ostia eodem mense medio. Turcarum turba ad naues relicta: duces ipsi, quique erãt nobiliores, coniecti in carcerem. iucundum Goæ spectaculum ductor Alebechius, quẽ tot iam menses inaudissent insidentem maria cũ vastatione terrarum: magna vtique victoria: et quales in veterum annalibus non adeo multas legas ita incruentas: sed non sine Deo. Talis nostrorum Melindensis expeditio trium mensium et dimidiati fuit. Postero item anno, vt mos gereretur Prætori, missi duo cum classe custode ac præside Malabaricæ oræ ad Mangaloris arcem: perutilis eorum opera militibus oppidanisque, vt Sodalitium Misericordiæ per litteras Patri Prouinciali gratias egerit. Anniuersario die assumptæ Deiparæ auditi milites centum triginta: multæque dissensiones extinctæ. Verum anno tertio, quod ad hãc rem pertinet, ita accepi. Sex sacerdotes cum tribus classibus profecti, continendis militibus in officio Christiano & in obsequio Ducũ valde vtiles fuere. antequam in Malabaricos sinus intenderẽt cursum, data opera est, vt remiges omnes eluerent confessione animarum labes. duodecim ex ijs nostro in templo lustrati baptismo. Catechismus, diebus Dominicis,

cis, vespertinis horis, exponi cœptus magno concursu. cogitur multitudo a concinentibus per vrbem pueris, vno conspicuum vexillum præferente, non sine sacerdote Catechista. introductus etiã vsus, eos qui antecellunt alios doctrina, doctores designandi. hoc honore digni habiti duo: quibus etiam, vt alijs nõnullis insignia ad speciem præmia tributa. Ceterum hæc Goana domus, regij Xenodochij quod est illi adiunctum, procurationem habet: in eo sacerdos cum socio versatur: at cum classis e Lusitania venit, Nouitij subsidio mittũtur. Popularis quidam est Goæ morbus ita atrox, vt nulla olim præterflueret hebdomada in ualetudinario funeribus vacua. sed sacerdos ille iam conficere nouit medicamentum adeo efficax, vt nullus fere eo morbo moriatur. et curantur quidem corpora, sed multo magis restituitur ægris animæ salus: vt ex ijs multi, permoti nostrorum pietate & exemplis, vbi penitus conualuere, nuntium sæculo remittant. Templum porro nostrum, vt est in maxime opportuno vrbis loco, tam multos inuitabat, vt plures excluderentur: nunc laxatum est, auctumque instrumento multiplici, siue ad vsum aduentorum, siue ad ornatum altarium sacerdotumque: eleemosyna hãc ad operam collata octo millium octingentorum vndenonaginta aureorum conficit summam. facilis coniectura, quantum adijciat ad colen-

tium religionem magnificentia templi. Iam vt de ijs audiatis aliquid, qui in nostra æde, quæ ab Iesu nomen accepit, ad eum conuersi: plures singulis annis celebrati baptismi. Celeberrimum totius anni referunt Ianuariæ calendæ. sub tribus signis catechumeni ab sua domo ad nostrum templum procedunt, agmine visendo. primo anno Christi fidem complexi octingenti viginti: in quibus Brachmanes aliqui nobiles, & tres quattuorue e Turcis, quos captos diximus in *M*elindensi expeditione, ac pueri duo, qui nunc in Conuictorum Collegio instituuntur. Altero anno, quattuordecim supra septingentos. Tertio, centum viginti: imminuto numero propter sexcẽtos, qui ad Collegij templum baptizandi die sacro vndecim millibus virginum accessere. Sed in re Christiana augenda, quiddam accidit minime silendum. Filius pictoris tenera adhuc ætate adolescentulus, cum Crucẽ pingeret contra Goanas leges (an quod Ethnicis id facere nefas!) deprehensus est. Cum ergo duceretur ad patrem Christianorum, eum de quo olim memorauimus: Nihil esse respondit, quod seuerius secum ageretur libentissime susceпturo Christi fidem, quam fere anno cupiebat. sed pater ipsius ac propinqui (est enim ampla cognatione, & opulẽta) ingenti cum indignatione Prætorem conuenientes, et publicos magistratus, iniuriam sibi factam conqueruntur: vi abre-

ptos

ptos pueros e sinu parẽtum fieri Christianos, (antiqua est querelæ formula his locis ac frequẽs) Ergo accitus puer in itinere obuium parentem habuit, cum lamentantium & ab egregio consilio deducere studentium turba: at ipse animum firmauerat. igitur interrogãti Prætori in iudicum consessu, Num qua ui compulsus esset ad studium Christianæ religionis: nulla humana respondit. Quin ego ipse me ad illam excitari sentio interiore impulsu. Tum ductor satellitum: Si tu, inquit, parentẽ vis sequi, nihil moramur: te foris præstolatur: ad eum sine metu ac fraude egrediaris licet. At adolescentulus magni animi, Ego parẽtem alium non cupio nisi Deum ac Patres Societatis: hos sequi obfirmatũ habeo, a quibus efficiar filius Dei. Excepit has voces Prætor, eumque peramanter complexus. Macte (inquit) puer ista virtute: ego te de sacro fonte suscipiam. Auxit hæc res vulgata multorum pietatem: et spes est fore, vt quoniam magno in amore est puer apud parentes ac necessarios omnes, rectum iter vitæ plerique ingrediantur eo viam monstrante.

COLLEGIVM SANCTI PAVLI.

ETSI MVNVS est Collegij proprium institutio Christianæ iuuentutis (fuerunt anno primo socij octoginta, dein quinque additi, postremo sex: vt essent nonaginta vnus) tamen

men ad Christi ouile adducendorum plurium quotannis studia non intermittuntur. ita statis temporibus egrediuntur fratres Goanam per insulã, oppidaque propinqua, qui animas quærant. et pulchra species fuit, cũ vno egressu adduxere trecentos. bina præcipua sunt anniuersaria bàptismata. die qui honoratur memoria sancti Pauli conuersi, primo anno baptizati septingenti, trecenti secundo, de tertio confuse accepi in vniuersum Christo se addixisse septingentos. baptisma alterum sollemne, die festo vndecim millium virginũ. sexcẽti hoc die vltimo anno per salutarem aquam geniti Christo. vtroque die ingens multitudo mortalium frequentãtium sacramenta. quamquam etiam litterariæ exercitationis specimẽ datum: siue cum primo anno sancti Pauli conuersio in scena agitur: siue cum de rebus grauissimis positiones publicæ sustinentur. huc pertinet Iusti & Pastoris in oppetenda morte pro vera religione pietas & constantia luculenter exhibita, in magna virorum illustrium & ciuium corona, e quibus nemo lacrimas tenuit. At secundo anno die altero post idus Sextiles, habita oratio de Dei genitrice ad cælestem gloriã euecta: et dialogus recitatus a pueris pro captu ipsorum: quo etiam die puer annorũ octo, haud multo maior, varie excussus a quinque interrogantibus, quasi iam doctus, plaudente populo, adeptus est insignia doctri-

næ Chri-

næ Christianæ. Doctrinæ autem Christianæ expositio, quoniam huc incidit sermo, singulis diebus Dominicis in templis, triremibus, & custodijs publicis valde frugifera est: ad eam edocti pueri instituunt domi mancipia, et familiam suam quisque omnem, at ipsi ad religionem, & religiosam vitam adeo propensi, vt Societatem nostram plerique cupientes tædio moræ in varia Cœnobia sint ingressi. tribus primo anno ad nos patuit aditus. Ad huius Collegij curam spectat Corani insula, itemque seminarium puerorum fere octoginta: vtrobique bini, sacerdos cum fratre versantur. frustum per vos ipsi conijcere potestis. datur & opera ciuibus in templo confitentibus. feria quinta sanctioris hebdomadæ fere quotannis milleni participant Dominicam cœnam. reperterem anniuersariam pompam supplicationis Anastaticæ, nisi meminissem descriptam annalibus primis: tantum quod horum trium annorum primo anno Nabuchodonosoris statua enormis magnitudinis spectabilis fuit. Homicidium interea iamiamque perpetrandum pacta mercede prohibitum. restitutum æs alienum cuius summa mille amplius aurei nummi. Mirum accidit puellæ, ex quo vim agnoscas prædestinationis diuinæ. filia honesti ciuis cum esset in confinio mortis, narrauit domesticis somnium. Venerat vnus e Patribus meo accitu, qui audiret confitentē: negauit auditurum quod

quod semichristiana essem. Proinde, quicquid sit, aduocate mihi sacerdotem. Accessit vnus e nostris, & edoctus ordine somnium, quæren do cõperit, eam, cum Malacæ esset cum alijs pluribus ad baptismum admota, iamque salẽ in os haberet immissum, repentino hostium aduentu, excitato tumultu, cum omnibus diffugisse nondum aqua tinctam. gessisse se hacte nus pro Christiana, sed vere (vt audiuit in quie te) non plane Christianam esse. igitur mirante familia & Dei collaudante misericordiam integrum sacramentum accepit. Ceterum anno secundo extremum diem expleuit Pater Ludo uicus Pinerus: quadragesimum sextum ætatis annum, vigesimum quintum Societatis agebat. iamdiu explicabat conscientiæ casus admirabili quadam subtilitate, et, quæ nihil claritati officeret, breuitate, ac veritate doctrinæ. obseruator nostrarum legum vsque ad exẽplum: sic segregatus animo a rebus præsentis sæculi, vt omnem dirigeret mentem ad cogitationem æternitatis futuræ. Anno tertio Patrẽ Melchiorem Azeuedum amisimus, multos iã annos *Ministrum* in Collegio egerat, sollerti vir ingenio & perspicaci, vt qui nihil ignoraret quod domi ageretur, ac domesticos prouidentia quadam contineret in officio: quod si opus esset, etiam pœna. ceterum se, vel ex ipsius admonitu nominis, cunctorum famulum esse meminerat.

DO-

DOMVS PROBATIONIS.

A ROSARIO dictam inuenio primo an no, duobus posterioribus a Virgine concepta: propter sacellū, credo, domesticū cōditum ornatumque ære Emmanuelis Sosæ Cochini Prætoris, et cōceptæ Virgini dicatum: quamquam ipsa domus etiam amplior et commodior reddita est. postremo autem anno ineunte, cum præsepe fecissent Nouitij ad veneratiō nem excitandam, inflammatum est: accurrerunt plurimi ad extinguendum incendiū: quin et Prætor ipse equo vectus, vt opem ferret: iamque adscensum parabat comprimendo igni, ni Rector inhibuisset. discedens tamen bonum animum habere iussit: abs se enim damnum resarcitum iri. Sed Gaspar Vega pro incensa sua ergo nos beneuolentia conuētum moderatorem domus orauit, vt ne ad reficiendum sacellum alterius pecunia, quam sua vteretur: quod si non impetraret, nostræ amicitiæ renuntiaturum: ita obsisti non potuit. statimque trecenti aurei ab eodem oblati. eadem causa duos excitauit, vt singuli centeros: ut mulier mitteret quinquaginta. igitur sacellū incēdi nterfuit, quo magnificētius resurgeret, ac plurium liberalitatem experiremur ar. alieno dissoluendo. Quinet Prætor ad sacelli usus columbarium multatitium attribuit. unde

de reditus annuus aurei centum. At alius quidam pietate et opibus clarus binos millenos spopondit in annos singulos: iamque res soli comparare incepit censui stabiliendo. itaque domus plurium sociorum in posterum capax erit. ex hac domo aliqui Coculini versantur. locus est haud ita pridem nostrorum quinque Martyrum sanguine nobilitatus. ita, vere dictum a Patre Berno, irrigatam terram martyrum sanguine educturam nouam segetẽ Christo: et, paulo ante beatam mortem, recte designatum ab illis locum templo. nempe ædificatum vbi dixerant: eique a Domina nostra Martyrum nomẽ impositum, ut attigimus abhinc anno quarto. dicatum est anno primo septimo idus Maias, magno tota e Salsethide virorum mulierumque concursu. nonnulli quin etiam viri illustres venerunt Goa, vt sua dignatione honoratiorem facerent diem. cẽtum eo die: at mense Augusto die assumptæ Virginis, decem: Septembri natali eiusdem die vndecim, in Christianorum numerum adscripti. nec caret admiratione, ita pertinacem olim gentem deditamque superstitionibus, vt propterea nostris ferro abstulerit vitam, pæne oblitam sui exuta feritate Christum induere. Sed pretium est inclyti sanguinis. magna spes est, vt tam lætis initijs reliqua consentiant. tẽplum certe ipsum etiam Ethnicis, e quibus vnus pecuniam dedit conficiendæ lampadi, celebre

lebre videtur. Vtinam ipse ac ceteri qui versantur in tenebris, corda præparent ad excipiendam lucem claro cælo diffusam. Ceterum nouissimo ãno Pater Didacus Aluaresius post triginta sex annos in Societate vtiliter transactos inter homines esse desijt. Erant in hac domo, anno primo, quinquaginta quinque: altero triginta duo: postremo, viginti septem.

COLLEGIVM RACCHOLANVM.

IN CAPITIBVS anni postremi a Margano appellationem habet: an propter peramplum oppidi templum: an propter oppidanos maxime, vt his locis, locupletes pios et nobiles: anno quidem postremo ex collata pecunia emerunt reditus annuos trecenum aureorum pauperum leuamento. Ceterum de hoc Collegio (quod iam notum est diuisum esse in sex veluti curias ac Sedes) exquisitius scribere difficile negotium est, nec fortasse necessarium. referentur multa generatim. singillatim, vt res feret, pauca ponentur. In tota Salsethide, secundo anno, lego esse Christianorũ millia amplius viginti tria. paulo distinctius anno tertio, de quibusdam pagis oppidisue. Vrlini tria millia sexcentos: ut desint tantum quingenti viginti ad reliquam oppidanorum summam. Vernæ mille. Raccholi totidem, ac præterea ducentos. Anno tamen secundo accepi

cepi vniuerſe in hac peninſula ter mille octingentos ſexaginta quinque ad Chriſtum conuerſos: inſtrui præterea ad fidē mille quadraginta. atque, vt detexam nonnulla, Margani venere ad baptiſmum anno primo octoginta, altero centum quinquaginta, tertio tercentū: inde tamen Goā aliquot eadem de cauſa miſſi. alibi primo anno ducenti; et centeni duobus in locis: denique alio quodam in pago nouem ſupra centum. Vernæ quinquaginta: Deuſmæ anno ſecundo trecenti: quingenti Vrlini: Coluæ quadraginta: Raccholi tertio anno viginti. Sed et pagi nonnulli decreto publico ſtatuerunt ſuſcipere Chriſtianam fidem, ea lege, vt qui ſecus ſentiant, diſcedere cogātur: vni Cincino nomen eſt: hic baptizati ſimul eodem die quingenti; alteri Betalbati: etſi aliquid turbatum hic erat, vt catechumeni reſpicerent poſt tergum: ſed magiſter fuit officij metus. e quattuor pagi partibus tres lotæ ſalutari aqua. Nemus (vicus eſt) totus Chriſtianus effectus. Quinet anno tertio nouem circiter pagi a ſacerdote qui Belſami degit, fuerant adiuncti Chriſto: ſed diabolus illud ſuum tenuit, concitauit turbam, vt noſter differretur, quaſi cogeret, non doceret: at Veritas non opprimitur mendacio: qui falſo accuſauerant conuicti, et culpam confeſſis facilis noſter in danda venia fuit. Proferendæ in hac plaga Chriſtianæ religionis, ſecundum Deum, auctor ea, quæ in

vni-

vniuerso orbe interimendæ omnis hæreseos, Maria Virgo.quod ipsum indicāt eius nomini fere omnia consecrata, et quæ in dies statuuntur vbique templa.de sanctæ Mariæ ad Niues in Raccholano cognitum est sæpe.Cincini extruitur ædes nascēti Deiparæ sacra. Masordæ altera. Margani, quamquam Sancto Spiritui dicatum est templum, in eo tamen templo pulcherrima est ara et tabula Virginis conceptæ. Sed celebre præter cetera eiusdem Deigenitricis religione templum miraculisque(de loco nihil appositum) ad quod adiacentibus ex omnibus pagis,ipsa etiam ex Goa diebus Sabbati plurima frequentia est:sic tamen,vt quoniam adhuc ædificatur,suum quisque lapidē,e numero licet Brachmanum, capite aut humeris ferant. fit sacrum, concinuntur litaniæ Dei parentis, exponitur miraculum. secundum hæc, accidit aliquando,vt eodem die e remoto admodum recessu decem millia saxorum conuectarentur:et erant nonnulli Ethnici inter Christianos immixti, mirum qua sacram ædem omnes veneratione prosequātur. ægroti,egentes,ærumnosi,huc vota sua conferunt, huc precatores allegant, hic propitium habituros diuinum numen arbitrantur. ita quamplurimos videas, cum intersunt rei diuinæ, candelam accensam manu gestantes: et euenit quiddam interdum,quod erit pretium meminisse.Vir tenuis vnusque de multis,haud dudum

dudum Christianus (sesquiannus erat) præpotentem hominem grandis pecuniæ gemmarumque non parui pretij debitorem habebat: nec agere poterat ex syngrapha, quæ nulla erat: ac ne producere quidem testes: et cum appellaret fortasse, non audiebatur. igitur statuit Dei genitricis auxilio uti ab ope hominũ destitutorum patronæ: ad eam conuertit preces, eique commendat causam suam: nec spes fefellit: aliquot post diebus, is qui debebat spõte accersito fidem suam exoluit: neque hic immemor beneficij non exiguã eleemosynã Dominæ dedit. conduntur etiã colunturque aliorum cælitũ domicilia. Coluæ sancti Ioãnis Baptistæ ita inclytũ est, vt votis quoque damnet, eos præcipue, qui liberorũ desiderio tenẽtur. illud minime prætereũdũ, cũ Masordæ properatur sacra ædes, cecidisse tectum, eodemque casu traxisse secum opifices triginta. id quia fuit sine cuiusquã offensa, excitauit multorũ studium ad ferendam opem, & ad operam cõferendam, vt die festo beatissimæ Virginis dedicari posset. quo die multi Goa venerunt, & cum pluribus e nostris Pater Prouincialis: prælata est frequenti omnium cœtu imago Deiparæ e compacta materia, similitudinem marmoris æmulante gypso, pulcherrima arte: eam vir nobilis, vt Goam transferretur, curauerat faciendam: mox mutato consilio Masordanæ Virgini donum dedit. quanti sit, hinc

æstima-

æstimabis, quod regia corona, quæ in capite pueri infantis, constitisse fertur aureis septuaginta. Iam singula templa statis diebus maxime celebrantur: vt Raccholanum nonis Augusti, quo die semper treceni communicant: totidem Margani ferijs Pentecostes: quamquã et reliquo anno non deest suus numerus frequentantium sacramenta, diebus festis. additur sollemnis ad Raccholi ædem supplicatio, concio, & diuerberatio corporis Quadragesima sexta quaque feria, tam magna multitudine, ac pietate virorum mulierumque, vt opinionem vincat. at dies Parasceues celeberrimus fuit: cum scilicet prætensis simulacris cruciatuum Christi, plangentium gemitus, feminarumque ploratus & querelæ flebiles audiebantur. hoc vero commune esse omnibus Collegijs Sedibusque satis sit nunc tantum indicasse. augent interim religionem populorum, iuuentutis quæ a nobis instituitur, in recitandis dialogis, acutisque sermonibus qui speciem habent dramatum, ingenium atque industria: vt de Angelorum erga homines officio ac peruigili cura, primo anno, medio Augusto. quo etiam die, explicatum pro tempore mysterium Angelorum Dominæ ascendentis in regnum. die eodem, anno altero, confutatis Brachmanum singulis sectis, ostensum est Christianam religionem esse omnibus iure optimo præferendam. at natalitia nocte

exhibitus vulgo Adæ lapsus, cum quo etiam cecidit genus humanum. lætum cogitantibus, hæc agi ab eorum liberis, quorum parentes auique sic a via deflexerant, vt dictitare non erubescerent malle mori millies, quam profiteri nostram fidem. nam etsi non desunt adhuc perfidiæ tenaces, vt qui ex ipsorum genere agnascantur Christo, non aliter ac si essent mortui, lacrimis prosequantur: tamen molleſcere incipiunt, vt cognatos pueros orbos parentibus nostris offerant baptizandos. magnã apud nouam hanc sobolem venerationem habet Angelus custos: ei celebre extructum est altare Margani in templo: cui Ethnicus quidam pallium ex holoserico intertextum auro donauit. Audistis olim hanc peninsulam fuisse veneficiorum feracem: nec dum stirps omnis elisa est. ipsi tamen Ethnici (quis crederet?) veneficum ad nostros detulerunt testium multitudine conuictum. ex eo argumentari licet quæ sit pietas Christianorum. mitto pro eorũ facultatibus, priuatim et publice adiutam ædificationem sacrarum ædium in singulis fere pagis Salsethidos, quos scitis esse compluſculos, delatamque materiam humeris: cum die quodam Dominico ieiunij verni sacerdos pauperes commendasset, fuere qui inuentos per uias quasi viritim diuiserunt in domos opulentas binos aut ternos pascendos vestiendosque: vnoque die subleuati quinquaginta.

quæ

quæ fama cum exiſſet, e uicinis terris ad eadē ſubſidia corporum non pauci conuolarunt. afflat venenum antiquus ſerpens, ſed aduerſus præſumpta remedia nihil nocet. Leue fortaſſe fuerit auditu quod ſequitur, ſed cum accidit alicuius momenti videbatur. Implicuerat ſe ſerpens in arboris ramum, treſque iam menſes in eodem veſtigio hærebat impaſtus: mirum hoc primo alienis a noſtra fide: dein admiratio in religionem ceſsit: eum pro numine venerabantur. id cum audiſſet ſacerdos e Chriſtianorum ſermonibus, iuſsit excetram interfici: quamquam multi non auderent attingere, quod diabolum eſſe vererētur. Vtilis ad retinendos in fide recens conuerſos explicatio Catechiſmi. Quidam neceſsitate compulſi ſe ad Mauros contulerant, non magna laude conſtantiæ: rediere mox reuocati: e quibus unus cū vxore matre fratribuſque ea animi altitudine eſt, vt potiorē ducat inter Chriſtianos paupertatem, quam inter aduerſarios quantamlibet copiam rerum. Duorum ægrotorum (quod ſit ſcriptum) primo anno, Deus reſpexit fidem, cum poſt recitationem Euangelij valetudinem receperunt: ex his alter uſum etiam linguæ, quem antea amiſerat. At viro nobili, anno ſecundo, cum in mētem veniſſet fore vt conualeſceret, ſi eluere animam confeſsione, hac ipſa cogitatione eſt melius factum: quam etiam ad exitum perdu-

xit. neque hoc caruit admiratione. Vir extrema ætate (octogesimum agebat annum) ven ditis iam rebus vt pecuniam offerret fano idolorum, terram Maurorum cogitabat, vt inter eos emitteret animam: cum in eo res esset, ipseque appareret ex vultu tacito plenus mæroris, allocutus eum est noster molli sermone, paulatimque eo deduxit, vt mutato consilio indueret Christum: sanequam vtiliter: biduo expirauit. quod et mulieri cuidam contigit prouectæ ætatis sponte conuersæ. quamquam et alia iam annorum nonaginta vltro baptismum petijt: voluitque legitimo chirographo sibi dari fidem, vbi diem clausisset, sepultum iri in templo. Magnum alterius mulieris constantiæ exemplum. Nondum Christiana erat, esse cupiebat: voluit maritus esse sibi comitem ad Mauros abeunti: detractauit propositi tenax: elapsis aliquot diebus vir noctu reuertitur, et recusantem sequi verberauit, vulnerauitque in mortẽ: mox accitus sacerdos baptizauit, et (mirum dictu) non multopost valetudini reddidit. quod vbi maritus resciuit, sic immutauit mentem, vt fieret etiam socius eiusdem religionis. Nunc de adiutis Lusitanis, siue cum ex inimicis fiunt amici, siue cum restituuntur quæ iniuste possidebantur, siue cum pietati se totos dedunt, dicere supersedeo, rebus Indorum præponderãtibus. Raccholi Seminarium est alimentario-

rum

rum puerorũ vsque ad certã ætatem: auxerũt illud, ac simul Christianorũ cœtũ, primo anno viginti, ex ijs, quos mortui parẽtes nec ita diuites nec pij reliquerant in angustijs rei familiaris et in tenebris priscæ superstitionis. docentur hic etiam, sicut et Margani (e quibus Brachmanes plerique) prima elementa litterarum et Christianæ doctrinæ. pij admodum omnes: celebrant sacrosancta mysteria quibus per ætatem licet: obeunt et diebus festis finitimos pagos, vt communicent quod didicerunt: quin et docent rationem confitendi. testis inter ceteros, vetula quædam, sed nuper infans genita Christo: quam sacerdos repertã ignaram ac rudem, vt nesciret excutere latebras conscientiæ, dedit puero instituendam, dieque postero audiuit ratione et ordine cõfitentem. Solent ijdem cẽsere eos, qui sine causa negligunt rem diuinam, ita seuere, vt ne propinquos quidem excusent. in eumdem ordinem sunt referendi duo, qui auiam ætate fere decrepita edocuerunt, instruxerunt, ac suis quodammodo brachijs (quoniam pedibus vti non valebat) adduxerunt ad sacrum fontem. Huic Collegio adnexum est nosodochiũ, quo cum confluunt Christiani plurimi corpore affecti, datur opera, vt ex animis etiam morbi pellantur. Ita, si recte inspicias, in Raccholi Marganiue Collegio (vbi fuere singulis annis socij fere quinideni) nullam materiam deesse

intelliges approbandæ nostræ professionis.

COLLEGIVM BAZAINI.

HOC QVOQVE Collegium aliquot Sedes adiunctas habet. atque e singulis sui fructus existunt. in omnibus his locis rari admodum non Christiani, ac fere nulli. duæ sunt puerorum classes: in vna legere docentur et scribere, in altera ad humaniores litteras informantur. sed antequam venio ad curam, quæ proprie posita in Indis, communia quædam attingam. Igitur in carcerem & valetudinarium collatus vtiliter labor. restituta quattuor aureorum millia domino nescienti sibi quicquam abesse. e captiuitate vir vnus atque alter pretio redempti. obuiam itum seditioni, et coniurationi cuidam in urbe ex occulto vires capiēti in multorum interitum. Puella nobilis iuueni non æqualis condicionis nuptiarū chirographum dederat, ex quo graue rixarum surrexisset incendium. sed hoc etiam periculum nostrorū prouidentia depulsum est. confessiones generales auditæ vno anno amplius cētum viginti. e pacificationibus, quibus vnus filij cædem, fratris alter desijt vel le vlcisci, et duo præterea ex mutua prouocatione ad pugnam, reuocati, aliquæ sunt, quæ distinctam narrationem merētur. Mulier captiua inter dominos coniuges falsas causas finxerat

xerat

xerat ad discordiam, virum nempe cum alia rem habere: quod vxor (vt non facile hæc nuptæ ferunt) sic doluit, vt maritus innocens furenter irasceretur, nec parceret minis. is postea cum comparasset pugionem, credidit mulier, vbi resciuit, sibi necem intendi: hanc porro vt præueniret, effugeretve, sese e fenestra præcipitem dedit. accurrerunt vicini, eamque detulerunt in aliam domum. eo cum venisset sacerdos, solatus est animi ægrã, & paulopost propinqui reduxerunt ad virum, docẽtes quæ causa fuerit emendi pugionis, & captiuæ fraude detecta. At maritus alter (quæ natura zelotypiæ est) vxorem infidelitatis falso suspectã tollere constituerat. igitur, præfatus iracundiæ causam venenum ebibere iubet: pudica mulier Crucifixo coram falsam esse suspicionem iureiurando affirmat: nihilominus bibere cogitur: quod cum parũ esset validum, aut non læderet insontem, efferatus animus, cuiusdam admonitu, herbam dat ad vescendum futuram causam tam præcipitis necis, quam si ferro vrgeretur: cõtra factum est: extinxit exoluta aluo vim veneni grassantis. quam difficile est cohibere iram, vbi semel erupit. tundit miseræ corpus sacco arenæ referto adeo atrociter, vt reliquerit pro mortua. ipsa interea non vocem mittere ac ne gemitum quidẽ: tacitis clamoribus Deum inuocare innocentiæ testem. Scelus ipsum suo se pondere prodi

dit: et ſacerdos, cum virum docuiſſet in quanto errore verſaretur, perpetuam concordiam & pacem firmauit. Præfectus oppidi, vir numeroſa cognatione & nobilitate præpollens, nocte quadam affectus fuit vulneribus, quæ attulerunt mortem: et quia facile erat interfectorem inueſtigare, & cauſam interficiendi: ex quo emanabat latius malum: vno e noſtris auctore, is qui moriebatur nõ ignouit ſolum inimico, ſed & teſtamento cauit ut ſe mortuo criminatio inualida & res omnis muta eſſet. Iã, vt propius accedam, creſcit quotidie neophytorum pietas ac numerus. primo anno Bazaini acceſſere ad baptiſmum mille ac trecenti: quadringenti anno ſecundo: tertio centum triginta: ſed & in Sede Tanaenſi viginti duo: in Eccleſia ſanctæ Trinitatis quadraginta: in ſancti Thomæ ducenti: hic apud turbidos, motus quidam intumuerat, ſed veritate compreſſus eſt. hæc ſpecies facti. Adoleſcens claro genere Patrem cõuenit, Chriſtianum ſe fieri velle profitetur, tondet noſter capillum (illa enim catechumeni nota) at nouerca, vt primum vidit, excanduit. ducit ad Præfectum, queritur a ſacerdote iniuriam factam, inuitoque adoleſcẽti attonſum crinem, vt videretur eſſe candidatus baptiſmi. it ad Collegiũ Præfectus, grauiter expoſtulat. ſed vt alij cathecumeni rem vti ſe habuerat narrarunt, euanuit mendaciũ, ipſoque ſuſcipiente adoleſcens baptizatus eſt.

Ponam

Ponam in hoc genere rem non magnam, sed auditu iucundã. Cathecumenus erat senex ea ætate ad quam pauciſsimi perueniunt: præmebat annum centeſimum vigeſimum: differebatur ei baptiſmus priuatus, vt celebratiorem faceret publicum. ſed interea cum deficerent languenti vires, exorat abſente ſacerdote eius interpretem, vt aquã rite aſpergat, antequam occupet mors. mox cum reuertiſſet ſacerdos, diligenter quærit an ratus eſſet baptiſmus: quod vbi comperit, profuſis præ lætitia lacrimis, non poterat expleri animus Deo gratijs agendis: biduo poſt ſolutus corpore eſt. Iã illud non reticendum: cum quæreret is qui baptizarat, quot annos vixiſſet, vnum reſpondit: excipienti, quare ita loqueretur, qui veniſſet ad vltimum ætatis humanæ: quia (inquit) annos ceteros, quamlibet multos, fui, non vixi: niſi hunc vnum, quo meum Deum agnoſco. illa enim vera vita eſt Deum noſſe & eius filium Ieſum Chriſtum. egregia vero vox & Chriſtiano Philoſopho digna. Ceterum interdum Deus talem vim impertijt baptiſmati, vt corpori quoque reſtitueret ſalutem: ſic vno in pago aliquammultis anno primo. quo a paganis reliquis animaduerſo, orarunt dominum loci Patres adduceret, qui animis ſimul corporibuſque mederentur. Sed & puer a genitore allatus conualuit, cum antea reciperandæ valetudinis ſpes nulla, aut perexigua eſſet. De anno poſtre-

postremo hoc narratur. Instituebatur quídam ad fidem: is cum fere ageret diem extremum, ad Virginem gratiarum defertur (est ædi nomen) a sacerdote sancte abluitur: nec mora assurgit, ac sine cuiusquam ope ambulare incipit, toto personante templo Dei laudibus, ac Virginis matris: in cuius etiam laudes sabbatariæ preces institutæ vocum ac sonorum suauissimo concentu. quin et tribus alijs vitam animis tribuēs aqua morborum e corporibus depultrix fuit. quamquam a matre gratiarum multa alia beneficia profecta sunt. Virū vxor adduxerat captum omnibus membris resolutione neruorum: Lusitanus attulit puerum infantem ancipiti morbo laborantē: super hunc atque illum vt sacerdos salutare pronuntiauit Euangelium manibus impositis, bene habuit vterque. Lusitani alterius puer huc accessit, quem destituerat facultas loquendi, cum perseueraſſet triduum, linguæ nodis solutus loqui cœpit. Mulier ita debilitato corpore, vt neque ingredi nec stare posset, nisi a quattuor sustentaretur, cum crebro portaretur ad templum, in pristinam restituta valetudinem suis aliquādo discessit pedibus, nullius opem requirens. Multis confessio, vni qui ex graui ruina crura luxata habebat, manco alteri ac debili, iamque desperato a medicis, res diuina quam fieri orauerant suo nomine, vtilis fuit ad valetudinem recipiendam. eas ob causas mire

auctum

auctum instrumentum sacrum: sed attributa etiam pecunia ad ædificationem Collegij promouendam. Ceterum secundo anno ante diē quintum calendas Martias Pater Emmanuel Gomesius anno ætatis sexagesimo tertio, cum trigesimum in Societate atque adeo in Salsethide posuisset; morbo ac laboribus absumptus est. dehoc ita accepi, nihil fere tā magnificū dici posse, quin eius virtute superetur. nō facile quēpiā reperias, cui magis cordi fuerit conuersio populorū: sic e tam multis millibus peninsulæ huius quæ acceperunt Christū, pars dimidia doctorem illū fidei ac ductorem agnoscūt, aut patrē potius omnes: ita cunctis prospiciebat, quæ essent necessaria vitæ. erat peritus linguæ et priscarum superstitionū gentis, quas efficaciter refellebat: ita Salsethidos Apostolum merito dixeris. in cultu ornatuque tēpli, quē interdum sua manu conficiebat, ingenioſus ac splēdidus: nomen templo ac veneratio ab sancta Anna: frequens huc turba veniebat ac votorū sponsione obligata. ipse autē religiosos omnes nostros externosque peramanter excipiebat: parcus cum solus esset, erga alios pæne largus. rem Bandoranam procurabat (Christiani illic ad quattuor millia) Goanos præterea et Iaponios annuos aliquot census: et in his tamen omnibus tricis semper suus. itaque animo pacatus, ac si perpetua quies esset: sic deinde modestus, ac de rebus

suis

ſuis raro ac modice loquens, vt quod de Thebano Epaminonda Spintharus Tarentinus ſcientiorem a ſe eumdemque breuiloquentiorem neminem viſum, de Emmanuele Gomeſio diceret aliquis, paucos fuiſſe, qui iuxta agerent tam multa, et tam pauca proloquerentur. ſcilicet quo profundior eſt amnis taciturnior fluit. Sacrum faciebat adeo religioſe, vt qui maxime. ſacerdotium non cepit niſi iuſſus, vt plus proximis prodeſſet, ante obitum ānos ſeptē. itaque moderabatur animi motus, vt etſi natura factus natura bilioſus, et procliuis ad irā, māſuetisſimus eſſet. pectoris deinde cādidi, aperti, ac ſimplicis, cū quo Deum ſermocinari frequenter arbitrarere. quatriduo ante mortem, præſumptis ſubſidijs ſalutis, delirare cœpit, et loqui aliena: ſed ita, vt cupere eiuſmodi multorum eſſe ſapientiam. nullus ſermo, niſi de Deo: Deum tantum dimidiata eius verba, nec ſatis integræ ſententiæ ſonabant: vt appareret tamen ordo, et intelligeres pias uiri cogitationes, quæ ſedem ſibi fixerant in pectore, decurriſſe ad labra. omnino ſi eum neſcires emotæ mentis violentia morbi, diceres apud ſe eſſe. mirum interim quam diſſolui vehementer cuperet, et eſſe cum Chriſto. ſic magnæ animæ e corpore proficiſcūtur. talis ac tantus ſummum ſui in Societate noſtra deſiderium, magnum his terris, quæ maxima ab eo acceperunt beneficia, reliquit dolorem

lorem. Anno proximo Antonius Macedus frater decesſit magni vir exẽpli: et Domina Iſabella Aquiaria huius veluti Collegij parens, cui facultates ſuas omnes reliquit: e quibus millenum tricenum aureorum vectigal conficiposſit. ſepulcrum eſſe ſuum voluit in noſtro templo. et nos ei honoratũ fecimus funus, collaudantibus ciuibus gratum ac memorem animum noſtrum non exigua nec ſimulata ſignificatione pietatis.

CIAVLI SEDES ET DAMANI.

VT HAEC DVO oppida iam a Chriſtianis coluntur (fuere vtrobique noſtri plerũque ſeni) nihil magnopere eſt, quod laborertur in quærendis animis, ſed tantum in confirmandis: ne ſe ipſi ſubducant ab obſequio Chriſti; et Luſitani plurimum adiuuantur. et ſane in hac Prouincia (vbi vberrima materia variarum narrationũ) inculcare, in his oppidis quoque impoſitum finẽ veteribus iurgijs et odijs, multorum occurſum malis, ne ingreſſa ſerperent, prouiſum mature ne ingrederentur, auctores fuiſſe noſtros non paucis confeſſionis, aliquibus etiam reſtitutionis faciendæ, haud quaquã neceſſariũ puto. quid enim hæreat nauis in arido littore, circum ſcopulos et ſaxa, cum in altum Oceanum ferentibus ventis ſecunda nauigatio expectet? delibabo hæc tantum

tum. anno primo Damanum oppidum, quod fere in duas partes discesserat dissensione nobilium, e qua vtrimque vulnera ac cædes, nostris suasoribus, illorum reconciliatione pacatum. altero anno impuratum vnum, et obfirfirmatum in malo, duabus noctibus continenter fuisse admonitum (vt cuidam narrauit) adeundi sacerdotis. Sed hoc magis mirum. Ethnicus Maurorum perfidiam amplexus Damanum iter faciens, cum in agro, vbi defecerat dies, ageret noctem, per quietem uidere visus hominem in lõga veste nigri coloris, suadentem vt statim se ad oppidum conferret. communicans deinde cum amico, quem offendit in via, somnium, intelligit ostensum sibi sacerdotem Societatis, quem etiam conuenire deberet, ut eius consilio vteretur. Cum paruisset dictis, non procul abesse visus a regno Dei imbutus Ecclesiæ rudimẽtis induit Christum. Iam Ciauli Grammaticæ schola est: docentur circiter quadraginta pij adolescentuli. ingenij specimen probatum in apparato dramate, quod non solum nouitate (neque enim antea vmquam simile spectaculum Ciauli fuit) sed grauitate etiam et elegantia placuit. Auxit multorum liberalitas instrumentum sacrum et ædificium Collegij.

CO.

COCINENSE COLLEGIVM, et Sedes Vaipicotana.

NVMERAT Cocinũ ſocios minimum triginta, vt ij etiã qui in Sedibus ſunt vicinis tribus quattuorue cenſeantur. Sed hic lata ſe extulit ſeges rerũ geſtarum: quas ſi carpam ſingulas, tarde me expediam. igitur Tarquiniano præcepto decerpam eminentes, demetã alias vno ordine quaſi falce iniecta, ſed veluti manipulatim. etſi difficile erit, vt in tanta multitudine, apte diſtinguere, nec prætermittere multas. Duabus claſsibus Grãmaticam pueri docentur: tertia litterarum prima elementa. Iam quoniã reliqua ex India huc plurimi confluunt, a pleriſque noſtri vtiliter conſuluntur. hinc peccata de more exuere multi. reſtituit vnus (vt minora taceam) aureos mille: et famulus domino ſyngraphan aureorum bis milliũ: abducti a praua conſuetudine ac ſceleribus nonnulli, vt in illis fieret progreſſione temporis mẽs bona, quæ fuerat principio bona voluntas: ſedatæ in aliquibus diſcordiæ, et ultionis cupiditas repreſſa: ex iniuſto ſeruitio aliquot erepti: multi e carcere, eorum debito perſoluto: a Maurorum impietate, ad quam metu deſciuerant, reuocati quinque. Valetudinarium ſemper interuiſum, præcipue anno poſtremo propter multitudinem ſauciorum militũ con-

fluen-

fluentium. Ceterum ignotus morbus vrbem obsederat, ut in maximis doloribus ægroti nō peruenirent ad alterum diem. neque ex humanis remedijs vtilitas vlla. nostrorum consilio instituta supplicatio duplex, primum leuamēto ciuium, dein etiam saluti fuit. Viginti amplius, quas pellices habebant, vxores duxere. Indorum erga nos liberalitatem sæpius experimur. sacrario temploque absolutis auxere instrumentum sacrum (ponam hæc gratia exēpli) lampas argentea æstimata amplius aureis octingentis centum quinquaginta, concionatorius suggestus. in odeum pollicitus quidam trecentos: ei opifex dum admouet manus, laborare oculis cœpit: admonet vnus e nostris Ethnicum licet sanctæ Luciæ votum facere pro valetudine: nec frustra fuit: igitur Christianum se fore pollicetur opere perfecto. Ceterum Archiepiscopus ipsē tēplum sollemni ritu dedicauit, primumque in eo sacrum fecit. eo die veteris Ecclesiæ decedentis nouæ, Annæque & Vrsulæ sanctarum, sacrosanctæ Eucharistiæ quæ præferebatur occurrentium, Angelique grates agentis populo (cum hæc omnia agerentur quasi in dialogo) egregia species fuit. Cursim his de rebus et quasi a prætereuntibus dictum. Nunc quia has terras aut Catechismo complectimur, aut baptismo (finis enim laborum animarum salus) ea nimirum rudimenta, et incrementa nostræ So

cieta-

cietatis: nonnulla quæ huc videbuntur facere, breuiter ponam. Ergo, qui depulsis superstitiosis vanitatibus informantur ad veram religionem, seponuntur, mares in Collegio, feminæ in ædibus matronarum, a quibus ad tẽplum instruendæ mittuntur. collatis anno postremo aureis septingentis, exiguus quidam reditus ad hoc opus in annos singulos institui cœptus, cum spe largioris prouentus. Lustrati baptismo minimum mille octoginta: et multi ex ijs Arabes, quod difficilius erat negotiũ, & aliqui Sinenses. Sed inter hæc, quædã seorsum ediſſerenda. Vir quidã huc accesserat ex alia vrbe prima inter suos nobilitate, atque vt adhæresceret Christo, periculo se exposuit amittendi domesticas opes: quoniam Rege inuito discesserat: paulopost quam Christianus esse incepit, viuere desijt: nec abest suspicio ueneni. e Nairis vnus sic constans fuit in proposito, vt cum solicitaretur a multis blanditijs precibusque, hoc tantum haberet in ore: Scio animæ meæ quid prosit: nec vmquam illam suo bono fraudabo. Baptismum accepit filia Mosis Batillæ: is est Indorum caput qui Albi vocantur: hæc postea Sinas translata est, vt a parentibus cognatisque incommoda vitentur. Quædam liberata dolore puerperij, vt facta Christiana est salutari aqua affusa. Qui primus in nostro nouo templo baptizatus est, vnus e Brachmanis de familia regia nobi-

lissimus fuit. sed alius quidam, qui Christianum iam diu assimulauerat, conflictatus morbo sacerdotem accersijt, a quo vere relatus in Christianorum numerum eadem hora extinguitur. quamquam alijs quoque idem vsuenit. Adolescens viginti annorum leuiter ægrotans, vix a parentibus, vt vocarent sacerdotem, et ab hoc, vt statim baptizaretur, obtinuit: commodum noster redierat domum, cũ eum audiuit in Crucis osculo, quã neophyto reliquerat, expirasse. Quidã e grege mendicãtiũ amẽti similis, orabat vt efficeretur Christianus, neque impetrabat, quod male sanus videretur: tandem eo progressus est, vt iudicem appellãs Deum, sibi iniuriam fieri vehementer expostularet. itaque religio fuit amplius differre: institutus et tinctus post diem tertium quartumue decessit. Idem Nairi cõtigit, cui ægroto vnus Brachmanum valetudinis remedium persuaserat baptismum. Pertinet quiddam ad Sedẽ Vaipicotæ: quod propter exemplorum similitudinem huc addam. Nobilis femina, languenti corpore, animo erecto, clam suis omnibus sex leucarum pedibus iter arripuit, multisque e fluminibus et difficultatibus ægre emersit: reppulit etiam aliquos, qui dissuadebant consilium prætextu caritatis: res ipsa ostendit ad nos non nisi diuina ope perductam. vt proiecit se in limine templi, sine aliorum auxilio corpus attollere,

aut

aut insistere pedibus non ualebat. nec procul aberat a fine. igitur de rebus necessariis instructa, paucis post horis ingressa cælestem patriã per ianuam baptismi. At iucunda duorũ ægrotorum contentio fuisse perhibetur. venerant eamdem ob causam, eodem in domicilio diuersabantur: disputabant inter se, vter consequeretur a Christi lauacro, vt mortuus prior ueheretur in cælum: is qui peius habebat, vt est ablutus, præcessit: consecutus alter post alterum diem. Inuentus tamen puer deploratæ valetudinis, qui statim a baptismo conualuit. Alter cum ageret annum duodecimum veluti mortuus repertus est propter ædem, quam habebat Iacobus, de quo infra multa narrabimus. itaque vocatus Iacobus lecto Euangelio spiritum reuocauit. narrauit puer se a dæmone percussum fuste, quem ex arbore descendentem vidisset. roganti deinde num vellet fieri Christianus, magnopere annuit. inuitis igitur parentibus, qui et ipsi accurrerant, potitus uoto, ab insidijs diaboli, a quo aliquoties postea tentatus est, liber euasit. Hæc pauca et quasi generatim de Cocino. Vaipicoram (non ignotum est nomen ex alijs annùis) ingredimur. Hic e nostris operati sunt sacerdotes quaterni, fere omnes periti linguæ gentis: moderator ceterorum Pater Georgius Castrius. templum a sancto Thoma appellatur. Seminariũ alit informatque ado-

lescentes vigintiquinque nobiles, maximæ expectationis. iã additus est eorum sustentationi ager, quamquã renitẽte populo, summa Regis voluntate: qui et domum nostrã inuisere voluit & Patres salutare, vt Iudæorũ, qui hic frequentes, et Ethnicorum oculi verberarentur. Lusitanicæ, Latinæ, Chaldaicæ, & aliarũ præterea linguarum præcepta traduntur. reperit enim illic iuuentus quod discat, vt referat dein de quod doceat. at nostri librum populari idiomate posteris vtilẽ scripsere. constitit nempe, quanti sit, vt his hominibus prosis, non desiderari interpretem in loquendi audiendique cõmercio. hac ratione docentur rudes elementa religionis, exponuntur populo Euangelia, aures commodantur confitentibus, multaque sua natura aut peruersitate hominum implicata explicantur. neque hoc caret suo fructu, quod audiuntur instruunturque mancipia, propter humilitatem atque inopiam contempta a Parochis, qui Cassanairi vocãtur. excursionũ vtilitas principio parumper stetit: quod dictitarent se Christianos ab sancto Thoma esse, nec vetustam religionem innouari velle. vbi deleuit dies falsa suspicionum commenta, honestissimi quique nostrum celebrantes sacerdotẽ, tenuiores incitarũt exemplo. Quoddam in oppidum cum venissent nostri ab amico inuitati ad stata sollemnia, inciderũt in iustitium decem dierum, et dilationem commer

cio-

ciorum atque publicorũ officiorum omnium propter interitum Regis. interea commodũ fuit alio proficiſci. inuenti hic Caſſanairi duo: cum vxore alter liberiſque, ſed quaſi procurator et exactor tributorum Regis: grandi alter ætate & inualido corpore, neque admodum callens linguæ: ceterum ita incurioſi, vt cognitum ſit decedere multos ſine baptiſmo. ſuper hæc omnia, vt erque alterum ſic animo auerſari, vt neque alloquio dignaretur. ea res magnam illis offenſionem & contemptionem apud omnes afferebat. interpoſuerunt ſe noſtri, et Rege coram alijſque nobilibus conciliata pax: firmataque eſt oſculatione mutua pedum. Caſſanairus alibi ita imperitus & cõtumax, vt Calendarium Romanum in recuſando perſtiterit: Marſimonis Matticenſis Epiſcopi non ſui (hunc hæreticũ eſſe opinor) partes ſectabatur: quamobrem ſuus eum Antiſtes ſacrificijs amouit. omnino hominem populares grauate ferebant. ſed ipſe tamen ſacris non abſtinebat. hæc cum ita eſſent, ſacerdos noſter cum ſacrificare vellet, audiuit illũ eſſe in templo: miſit qui rogaret tantiſper cederet, dum fieret ſacrum: cum maneret nihiloſecius, cautius putauit noſter concionem anteuertere, vt diſcederet ſaltem tædio moræ. neque hoc proceſsit. igitur aperte dixit omnibus audientibus non licere ſibi rem diuinam facere, dum adeſſet is, cui eſſet interdictum

ctum sacris. Quantum valet arrogantia, vbi obduruit. postulauit improbus curio id sibi probari. nec ideo erubuit, aut locum dedit. Res exitum nullum habebat, nisi factus certior Rex iussisset statim faceſſere illũ templo, dum noster sacram hostiam Deo offerret. Rex autem hic, quamquam Ethnicus, fauet religioni Christianæ, suisque in morbis pro valetudine ad sacras ædes eleemosynã mittit. interceſſerat illa altercatio vno dierũ ieiunij maximi. at Cassanairus nihilo melior factus, Pascha celebrare voluit computans diem ex antiqua ratione. irato videlicet Deo. cum se parat ad Missam, facultatem amittit videndi, iacuitque duas horas prouolutus humi, sine sensu. nec tamen a malitia discesit. Quin et aliquibus miraculis placuit Deo ostendere cordi sibi esse, quam nostri prædicant orthodoxam fidem. Conclamata puella ex sacerdotis nostri precatione reualuit. Mulieri obligata pridem lingua astu dæmonis soluta est lustralia aqua aspersa, & signo Crucis efformato super collũ. hæc Christiana erat. Altera auersa a religione cum diu premeretur insidijs diaboli, grandẽque frustra insumpsisset pecuniam in veneficia, quibus eũ putabat expelli: tandem cum viro, noctu, vera ſermones vulgi, ad templum venit: ex hac quoque, exorcisante sacerdote, cum horribili clamore dæmon egressus. Sed & alia quædam recitatis verbis sacri Euangelij veneficijs liberata

rata est. Idem remedium adhibitum ad multorum similem morbum. Quas ob res multi palam aggregarẽt se ad fidelium cœtus, nisi hac ipsa professione fidei euerterentur omnibus bonis. Nec nostri solum sacerdotes, sed alumni etiam hoc in genere a Deo honorãtur. Exorcistes recitato Euangelio energumenum curauit: mulierem alter, in hunc modum. Habitauerat hæc diu in remotis locis vrbe procul: den viro tradita, et templum ingredi coacta est. hic cum esset, sic hebetatam sensit aciem oculorum, vt sacrosanctam hostiam, non aliter aspiceret, quam atro colore suffusam. pax interea inter duos constituebatur: hoc vero spectaculũ ita atrociter tulit diabolus, vt miserã affligeret ad terram, similem extinctæ. exaudiri interea cõfusum murmur ac strepitus. missus a sacerdote adolescens quem dicebam ad sedandum tumultum, post lectionem et ipse Euangelij diu detractantem ac reluctantem dæmonem fugat. ita crescit Seminarij, de quo supra memorauimus, numerus ac fama. Puer intra annum quartumdecimũ, cum illud inuiseret aliquando, et alumnorum inspiceret disciplinam, Christianam religionem amplecti constituit: ergo statim abscidit, deiecit ad pedes, et conspuauit capillum, vt profiteretur se catechumenum esse. hunc nostri Cocinum adducere cogitarunt baptizandum cum alijs celebriore conuentu: sed in transitu oppidi

Ethnicorum, qui eius regimini præerat rapuit per vim: noſtri illico cum Chriſtianis aliquot ad Regem: factum exponunt, iniuriam conqueruntur. iubet Rex puerum ſiſti. oppidi porro Prætor, inter ducẽdum, mortem allaturum minitabatur, ni diceret ire cum Patribus malo coactum. at magni animi adoleſcentulus amplexus gloriam veræ confeſſionis, nulla cuiuſquam vi ſed ſponte ſua ſe impulſum affirmauit ad Chriſti fidem: et cum diutius protraheretur iudicium, miſit qui renũtiaret noſtris, abirent, ſi manere moleſtũ eſſet: ſe enim noctu ad eos fuga elapſurum. tandem admiratus Rex illius conſtantiam, remiſit: et imperauit Prætori, vt petita venia publice ſatisfaceret. Adoleſcens alter annorum duodeuiginti diſcuſſa caligine de tenebrarum profundo in eam lucem emerſerat ſapientiæ ablutus aqua luſtrali, ut omnes qui auerſo a religione animo peruerſoque contradicere auderent, conſtanter refelleret. iraſcebantur Ethnici videlicet odio veritatis. at ipſe. Veſtram iram nihil moror: quin etiam manus ſi vultis afferte: non deprecor mortem mihi ornamento futuram. quod mirari debuerant ſtulti calumniabãtur: quaſi mentis compos non eſſet. ſed eum omnibus criminibus rite expiatum, iamque cælo dignum, tranſtulit Deus in eam ſedem, vbi beati ſuperatis laboribus vitæ ſempiterno æuo fruuntur. Mortuus et puer duodennis, qui ad

ſcholas

ſcholas ventitabat, tanta pietate animi, vt in ægrotatione numquam ſit adductus, vt (quod cupiebant domeſtici) Ethnicorum carmina aut veneficia experiretur: deduci omnino ad nos voluit, et de peccatis confeſſus animam Deo dedit. Archiepiſcopus nos amat, et noſtris conatibus fauet: itaque eius voluntate in varia loca excurritur. quamquam læti interdum ſucceſſus paſcunt improborum inuidiã: et malignitatis dentes vitari non poſſunt. At Domino Hieronymo Maſcarenia Luſitanorum Præſide in his locis, nihil fingi erga nos amantius poteſt. nempe in Eborenſi Gymnaſio nobis operam dedit, et quattuor fratres in noſtra Societate habet: vir præterea diuini cupidus honoris, ac vere pius. id nunc intelliges ex huius facti narratione. Ibat vnus e fratribus noſtris cum aliquot adoleſcentibus lignatum, incidit in fratrẽ Regis: ſeceſſit in marginem ſtagni, vt decederet tranſeunti: at vnus Nairum Principis comes indignans non ſatis ſpatij relictum, etiamſi ſtagnum ipſum penetrandum foret, arenam pedibus proiecit in faciem, vt irriſui eſſet. id vbi audiuit Maſcarenias, principijs videlicet eſſe obſiſtendum arbitratus, ne ſerperet noſtrorum contemptus futurus inutilis rei Chriſtianæ, indigniſſime tulit. poſtridie bene ſtipatus ad Regem acceſſit, neque a minis abſtinuit, ni qui tam inſignite iniurius fuerat, debitam pœnam daret. Rex

Nairem

Nairem comprehendi iubet: verum ne fratris exasperaret animum Principis, castigare non ausus, ad Mascareniam Lusitanos, et ad moderatorem Collegij deprecatores alleganit aliquot aulicos suos. nos placare facillimum fuit. at Mascareniam pæne furentem iracundia nemo conuenire tutum ducebat, ne magis exardesceret: tantum abest ut agere de ira mitiganda. ipse interea omnis in hoc erat, vt sibi reus in manus daretur laqueo strangulandus. cum alij deinceps legati de compositione summitterẽtur atque alij, dixit Hieronymus, Rex istam curam de Naire remittat licet: ego vero nobili aliquo sanguine, vel ex sua ipsius cohorte, parentabo iniuriæ meæ. tanto maior iniectus aulicis terror, vt nemo prodiret in publicum. igitur Rex quid ageret nescius, Patrem Georgium Castrium Vaipicota accersi iubet, mittitque ad Mascareniam tractandis condicionibus, vt saltem exitio alterius cuiuspiam Nairis ex eadem familia et ordine sibi satisfieri patiatur. Enimuero Castrius iturum se affirmat, sed nihil profecturum pro comperto habere. vera fuit prædictio. Ergo in reditu, cũ caperetur nouum consilium, et Rex maxime anxius esset, persuasit satisfactionem, qua illis regionibus nulla honestior, elephantum instratum instructumque. placuit Lusitano ratio satisfaciendi: ventumque die postero ab Rege ipso magno comitatu nobilium ad eum locum

vbi

vbi accepta iniuria dicebatur: et a Naire reo oblata quæ debebantur certo viro a Mascareniа missо. hoc modo Lusitanum inter Præsidē, & Regem Cocini pax et cōcordia firmata est. Vtilem Mascareniæ seueritatem fuisse constat, quæ aliquibus fortasse nimia videatur: quod iam nostri ab omnibus, quocumque ire contigerit, honorifice tractantur: alijque Reges (multis enim Regibus hæc Malabarum regio abundat) hoc rumore dissipato, ne quam nobis inferre audeāt iniuriam, populares suos in officio continebunt. at nostri liberius doctrinam Christianam serunt. Nec tantum obsessos a dæmonibus ipsi, atque alumni eorum vt supra rettulimus, sed morsos etiam a serpentibus sanant, cum desperata sit ab humano remedio salus: vtuntur oleo et aqua benedictis æque Ethnici vt Christiani ægroti ad varios morbos: alij cinere, quem cum oryza satiua commiscent, aduersus erucas: visoque miraculo illustrius fit Christianum nomen, et ore omnium extollitur Deus. Eodem spectat, quod Ethnicorum etiam vota non raro exaudiuntur. nepotem vnus accepit, vbi obligauit templo aureos triginta: filium alter, cum sacram ædem perpluentem et apertam opertarum tegulis spopondit. Inter quæ, maiore in dies religione Cruces coluntur et templa. Iuuat tamen maxime rem Christianam Regum ac Dynastarum qui nostrorum sæpe colloquiū

expe-

expetunt(an hoc vt prætextu se Lusitanis adiungãt)amicitia,et fauor.hac de re aliqua subnectere exempla non inucundum erit. Rex valde potens (regio non est adscripta) cũ vno e nostris sacerdotibus euocato varios sermones de religione habuit, iuuenis est annorũ viginti duum e genere Brachmanũ,sciendi cupidus,superstitionum appetens,sed ita, vt cum ijs colluctetur, nec solidas esse animaduertat. quam ob rem et de vera religione diligenter interrogat: suos sacrificulos frequenter apud se habet. factum aliquando est, vt cum ipse ac noster sederent, starent ceteri, de rebus alterius vitæ sermo nasceretur:num redirent omnes animæ, et quorum hominum certissima salus esset. At noster, altius sumpto initio, qui sit finis, quodque vltimum humani generis, quod summum ipsius bonum apte disseruit.Nẽpe, Deus mundum,hominis, hominem sua causa fecit:qui et propterea solus ita formatus est, vt vel ipsa figura corporis & oculi ad cælum erecti ostendant eum contemplatorem esse debere cælestium, & Dei cultorem: ceteræ autẽ res omnes hominũ causa procreatæ sunt: nec vero æternæ.excepit Rex,Si sunt ista,male agetur cum bobus nostris. bobus enim (quod vos non fugit) Indi religionem numinis tribuunt: quod in eas hominum vita functorum animas immigrare opinentur: eoque mactare illas ac violare, pro sacrilegio habetur. Tum, ingressus

sus noster explicauit discrimina animarū: neque omnibus eam vim a Deo insitam, vt perpetuo viuant: sed hominum tantum, quos voluit esse rationis participes: ac proinde a morte belluarum animis iuxta ac corporibus nullum sensum inesse. Læto hæc vultu accipiebantur a Rege: eodemque tempore sacrificuli, si quid haberent contra quod dicerent, in medium afferre iussi: sed ea effutierunt bambaliones trementibus labris ac uacillantibus verbis, cō testantes inscientiam pectoris, quæ ne brutas quidem pecudes dicturas putares, si pro se loquerentur. ita ridiculo, et ipsi Regi fuere. Pergit in interrogando Rex, an Deus sit corporatus. Qua arrepta occasione noster, de creatione mundi, de hominis effectione lapsuque, de reparationis necessitate ac pretio, breuiter disputauit: sic, vt indicando summa mysteria, quantum nondum initiato homini satis esset, audiendi reliqua cupiditatem potius accenderet, quam explicando omnia, intelligentiā oneraret. Sed cum iam nox esset, quærendi ac respondendi finis est factus. Nunc, vt quæ aliis de rebus subijcientur magis admirabilia, facilius intelligantur, ex litteris anni octogesimi octaui quædam antea collocanda paucis videntur. Eas enim cum scriberemus, tradidimus, ope iuuenis, qui institutus erat in Seminario liberatam Regis filiam a dæmone obsidēte, pæne miraculo. Accipite reliqua. Parentes puellæ li-

læ libentiſsimis animis adiungerẽt ſe Chriſto, ſed retardat metus amittendi regni. itaque paulatim diſcedere a vana ſuperſtitione incipiunt, & mutare in re diuina gubernandi populi rationem: vt, ſi fieri poſsit, reipublicæ orbis conuertatur ſine ſonitu, nec videatur orbita impreſſa. igitur Rex, vt a quadam victoria redijt, in conſpectu noſtri alumni nomina quorumdam idolorum manu conſcidit, quæ ferebat deſcripta, orauitque ſibi aliquid ex Euangelijs dari, et formulam precandi: neque enim ſe amplius hariolorũ veneficijs ac fraude vſurum. Alio tempore, coram ipſis hariolis, eorũ ſtultitiam qui idola colũt pluribus redarguit: ſolam religionem Chriſtianam eſſe, quæ errores diſcutit & admouet lumen, vt aſpiciatur veritas & ſuperſtitionum tenebræ expellãtur. Is autem totaque familia quemcumque e noſtris magnopere veneratur. quod ſi quis apud eos diuerterit, vxor liberique miniſtrant ad rem ſacram: mox eumdem ad conuiuium adhibent, vt conſideat eadem menſa. omnino hic Rex, vt ſe dant principia, noſter videtur futurus: et cum in amplius centum millia hominũ imperium obtineat, ad plura vtilis ipſius conuerſio ſperatur. Hoc primum. Iam de Iacobo, cuius ſuperius leuiter facta mentio eſt, aliqua dicamus. Eruditus Iacobus eſt a noſtris in eodem Seminario, mox ſacerdotio præditus miſſus vt in patria primum faceret ſacrum. Porca pa-

ca patriæ nomẽ eſt; de cuius Rege nonnulla in annalibus noſtris primis: et in his infra multo plura narranda ſunt. Verum ego hunc Iacobum, e rebus quæ de eo ſcribuntur, valde admiror: tã multa tributa sũt homini a Deo, quæ ſuperant communem vſum. Decerpam hinc illinc nonnulla vt occurrunt, longiore quadam narratione animum rapiente. Mulier e genere Nairum grauiſsimo correpta morbo, cum multis Chriſtianis ad eum adijt medicinam requirens: is præuia precatione oleum dedit, eiuſque tres hauſtus in honorem ſanctiſsimæ Triados imperauit: at illa primo guſtu ſe ſanã repperit. id alteri cognitũ, atque alijs eodem morbo detẽtis, vt eodẽ medico & pharmaco ſalubriter vterentur, exemplo fuit. a multorum etiam corporibus dæmones expulit. Memorabile exemplum, quod ipſius magnitudo non ſinit tacitum eſſe. Præfecti vxor miſere a dæmone afflictata ad hominẽ adducta eſt permagno comitum numero ſiue potius cuſtodum ſepta: horrendos eiulatus & clamores ciebat interea: et extulit tanto magis, vt propius acceſsit. at Iacobus tamdiu perſtitit legenda hiſtoria Chriſti patientis, donec tandem diabolus, fide data non amplius rediturũ tactis Euangelijs, ingenti cum ſtridore ac gemitu egreſſus eſt. ex eo magna rerum diuinarum fama percrebuit, expetuntque oleum benedictum, et e ſacris libris deprõpta verba permulti, quæ

omnes

omnes, pro ipsorum fide, salutaria esse testantur. Sed hæc neque fiunt neque dantur temere Ethnicis, nisi ijs qui spondeant idolis nuntium remissuros. cuius rei cum obliuiscitur mulier, unde exegerat dæmonem, vexata iterum est: reuocatus sacerdos cum de diabolo percontatur, quare redire ausus: Quia (inquit) non præstitit fidem. ergo renouato pacto discessit. Trimulus puer e parentibus non Christianis, iam diu abstinens à cibo potuque decumbebat, vt vix sustineret vim febris: ad eũ uocatus Iacobus legit quædam suo more ex Euangelijs, dein aspergit ægrum aqua lustrali, mox vnam tecitans e precationibus beatæ Virginis attigit pueri caput: dein ex sacro Euangelio descriptas voces deglutiendas tradit. inter hæc cũ intelligeret fiduciam parentum, pronuntiat non statim moriturum puerum, vt credebant, sed productum uitam ad tertium vsque diem: is Dominicus erat. non solum hoc euenit, sed eo die penitus febris abscessit. Ceterum ipse a multis terris accersitur, et infirmis quamquam viribus valde laboribus delectatur. pacem fecit inter duos maximi momenti. peragratque castella in montibus posita, difficili via: cum interea effugiũ monstrat periculis, morbis remedium, spem afflictis, opem miseris, solatiũ calamitatibus, laboribus leuamentum. Sed iam præteruehi debeo locum, quem diu ante prospiciebam.

In

In Porcæ Regis ditione defigi Cruces, et ædificari ſacræ ædes cœptæ anno poſtremo, ea ratione, quam non ſolum noſtris annalibus, ſed æterna prorſus memoria dignam eſſe comperietis. Res ita geſta eſt. Inter Porcæ Regem, et Reginam finitimam contentio primum de finibus, vt ſuſpicor, orta, magnum belli incendium excitarat. Reginam hanc Pimentæ appellari video, piperiferæ opinor regionis quæ valde quæſtuoſa eſt. ea, ſuperiore anno, regio diplomate aſsignauerat noſtris ſolum domui ædificandæ. Cum Regina porro, odio Regis, ſiue fauore ſexus, tres alij Reges ſe adiunxerant. Rex Porcæ ſolus, vt non inferior ſingulis, ita impar aduerſum vniuerſos: nempe uix quinque millium habebat exercitum: nec maiorem vim poterat cogere propter uias ab hoſtibus obſeſſas: ipſorum autem agmen plus viginti millibus Nairum conſtabat. Naires ſcitis eſſe hominum genus fere natorum in prœlijs, qui belli gloria & virtute ſuperant ceteros Indos. Hæc ita ſe habebant: cũ Porcæ Rex de Iacobo quærit (eſt enim Iacobus ipſius imperio ſubiectus) ecquibus Luſitani vexillis in prœlio ad victoriam obtinendam vterentur? affirmauit Iacobus: ſed quoniam Rex eſſet Ethnicus, ea de re exquirendum conſilium Patrum. Per idem tempus Cocinenſis Collegij Rector, et moderator Vaipicotanæ Sedis Porcam uenere: itaque re cum illis communi-

cata refert ad Regem, nulla Lusitanorum aut etiam Christianorum quorumlibet, alia esse victricia signa præter augustissimam Crucẽ. narrat Constantini historiam, et victoriam partã. Sed quoniã non esset Christianus, si ea vti salutariter vellet, abdicaret se alijs cærimonijs quibuscumque: Deum vereri cæli potentem at terræ constitutum ac fixum in animo haberet: eum duntaxat in uota inuocandum putaret, orandumque vt dirigeret in uiam expertem erroris. Læta Iacobi oratio Regi fuit, et vtile consilium visum. Igitur in natalis Dominici peruigilio, cum Regem conuenisset Iacobus, ab ædituo Christiano, qui solus cum illis erat, et in sartoria arte nonnihil intelligebat, duas tresue Cruces, an ex serico (de materia enim nihil est scriptũ) confici, et in vexilla consui iubent: inseruit Iacobus certas precationes in schedis, verbaque ex Euãgelio rogatu Regis: qui et orauit duas similes infodi in incustoditis uijs: quæ si penetratæ essent ab hostibus, res in maius periculum adducenda erat. dein discedente Iacobo ad templum, quo confluebat Christianorum populus, vt rite exigerent sacratissimam noctem, omnium se precibus commendauit. interim ingenti confectus cura abstinuit cibo: quẽ non nisi die postero accepit Iacobo animos addente. quo etiam die strage per suos illata hosti, auctoque exercitu aduenientibus auxiliis, res melius habuere.

Ergo

Ergo ut sensit utilitatem precum, iterari orat similiter noctu, ut prius: quin et cõmodari sibi Crucem, quam sacerdos (Iacobus enim, ut diximus supra, sacerdos erat) ferebat ad collũ. pollicetur per eos dies, quibus in periculo res esset, ieiunio cilicioque maceraturum corpus (a quo supplicio Brachmanes magnopere abhorrent) secubiturum per noctes ab uxore, & uacaturum precibus, ut sacerdos monebat, eo auidius, quod uidebat neque consilium, neque inceptum frustra esse. ipsam autem Crucẽ ita amplectebatur & habebat caram, vt gestaret in panno, quo solo præcingebat corpus consuetudine gentis: immo & redditurum negauit, quod mirã ab illa voluptatẽ caperet, sperare tetiam victoriam ac salutem. Sed interea tamen crescebat hostis, & res aliquoties Regis in arcto fuit: quo tẽpore familiares admonuit arcani conscios, vt in ipso discrimine pugnæ, vbi conspicerent inclinantem aciem, vexilla explicarent insignia Cruce: huius enim ostentatione, magis quam fulgore armorum, existimabat aduersariorum fremitus hostilemque terrorem posse depelli. mirum dictu. signorum aspectum non sustinebant hostes, sed sic animo consternabantur, vt pauidi ac similes attonitis, quæ cuique via patebat, erumperent ad fugam. neque hoc raro accidit. vt irati Reges aduersarij in restituenda pugna, cum raperent potius confusum agmen, quam instructam

aciem, vincerentur. neque illud caruit admiratione, vias illas sacrarũ, de quibus diximus, schedarum præsidio sic tutas fuisse, vt aut non visæ inimicis, aut formidabiles essent. visa igitur tam sæpe trepidatione hostium Rex Porcæ victor, nec ignarus causæ, displodi imperat tormenta, lætitiæ signum, & Christianorum Deũ prædicat victoriæ auctorem. Et impleuit quidem victoriæ fama omnes illas terras testimonio exercitus vtriusque: sed qua ratione parta, solus Rex cum paucis familiaribus arcanorum conscijs norat. vt imminuant aduersarij gloriam, veneficijs asignant. hoc audisse se vnus e nostris narrauit. Ibat ipse, cum gereretur bellum, ad Reginæ exercitum vt ageret de pace: erat enim cognitus vtrique parti: incidit in ducem militum duodecim millium: cuius hic sermo fuit. Quale hoc veneficium Regis Porcæ esse dixerim, vt cum vel spiritu ipso eius copiolæ diffiari possint a nostris copijs & numero & robore tanto superioribus, peius tamen nobiscum agatur? Egregiam vero laudem incantationibus vti ad vincendum. isto modo pugnare non Regum est: ac ne virorum quidẽ fortium esse opinor. At noster, Nonne vos etiã veneficijs vtimini? Maxime vero. sed illius potentiora esse intelligimus, & adhoc vsque tempus incognita. Nimirum, haud ita pridem, conserto prœlio, ex loco quodam excelso elatum vexillum ita percusit oculos, ut perterrefaceret

refaceret animos quoque, & excideret gladij, fluerentque de manibus, nec fugã tenere possemus. Noluit noster exponere quid esset. Sed paulopost, vt Malabarum gens est rimarum plena, arcanum innotuit: et uulgatum est, Regi Porcæ insigne Crucis a Iacobo datum. Rex igitur Porcæ hoc modo solutus metu belli beneficio Crucis, ut Cruces multæ extollerentur, & aliqua conderentur templa, fœdusque iiceret cum Lusitano, quod semper antea recusarat, consilium cepit: his acceptis condicionibus per Patrem Georgium & Iacobum interpretes pacis: ut duobus templis locum daret in plaga Narsingæ, certosq; reditus constitueret sacerdoti: ut quotannis tantum attribueret piperis, quantum fere satis esset ad nauem onerandam. Ceterum in Crucibus constituendis aduersarij sibi non defuerunt, Mauri scilicet Iudæique, captato tempore quo Rex pustulis laborabat. quin et eum morbum pœnam esse dicebant cõsuetudinis Patrum. sed omnis conatus ludibrio fuit. Dies dictus erat sanctissimæ Trinitatis festo proximus. ipso cum uenissent nostri Lusitanis aliquot comitantibus, inuiserunt Regem: qui ostenso corpore pleno pustulis, eo tantum grauem sibi esse professus est morbum, quod dare operam non posset cærimoniæ Crucis erigendæ: missurum tamen Principem fratrem heredem regni. Postridie cum iam optatus locus esset remplo, ad Principem

ierunt,ut deducerent domo: egressus is cum il lustri nobilium manu Crucem sequebatur sustentatam humeris a Lusitanis ministris Catholici Regis: qui et postea subleuati ab elephanto fuere. dein iactus primus lapis sollemni ritu ubi designauerãt ædem,& sublata Crux præalta ad quadraginta ulnas operoso nisu, consecuta est a Lusitanis supplex eius ueneratio manantibus lacrimis: et cælum plausit bellicis tormentis, terra marique pari consensu reddẽtibus lætissimũ sonum. Altero die Crux altera secus stagnum simili celebritate locata est. Iterum a nostris Rex aditus, ac diuinis de rebus collocutione ualde in proposito firmatus. dein discessum est, sacerdote uno qui Cruces curaret & præsideret duabus ædibus quæ ædificandæ erant relicto. vnam ex iis ædibus, quo loco prior defixa est Crux, sibi Rex sponte delegit, & cingere eam multis domicilijs parat in speciem vrbis, cui ab sanctæ Cruce erit nomen. nec dum plane erat a valetudine confirmatus, cum ad eamdem sedem, vt primum domo pedem extulit, venerabundus accessit. Is vero iam ita rem Christianam cordi habet, vt cum pijs sermonibus satiari nequeat, admonendus sit dextere agat, ne asperet sine fructu populos subiectos. festinatio enim & auiditas sæpe sunt consilio inimicæ, dũ quæ accipi possunt, rapere malumus. Cetera temporis beneficio ex animi sententia omnia perfectũ iri.

Itaque

Itaque optimum in præsentia ratus dissentire a Brachmanis animo magis quam vultu eorum mysteria expiscatur, vt vehementius contemnat: tamen cum commode potest, sic nobis fauet, et veneratur inclytam Crucem in qua collocauit spes omnes suas, vt fere Christianorum nemini cedat. Mos est Indis in fronte, brachiis, pectore, candenti cinere inurere notas lineasque, pro cuiusque arbitratu. adnotatum est autem Regem cum exiret ad prœlium impressisse tantum varias Cruces. Hoc etiam narratur de illo. Missurus erat litteras super negotio Patrum: is quem habebat ab epistolis scriptionem dissuasit quasi infausto die (nubilus erat: hi autem dies Indis solent esse religiosi) At Rex, in causa Patrum numquam dicendum Alio die, inquit: omnes dies eodem ordine habendi sunt. igitur scripta epistola est: cui, et ipse sua manu Crucis speciem inscripsit. Accidit per hæc tempora res alia memoranda: iuuat enim quidque scribere, vt occurrit. Aedium ædificationem mandauerat Rex vni e suis fideli administro insigni beneuolẽtia erga Patres. is nõ multo post incidit in morbum ita sæuum, vt nulla fere spes esset. timorem augebat persuasio veneni ab aduersarijs accepti: quin et medico ex eorum secta, qui asfidebat ægroto, fidendum nõ videbatur. inuisit eum Cocinensis Collegij Rector et Iacobus: quo eorum officio valde

recreatus æger magnam ſpem ſe habere oſten dit in eorum precibus apud Deum: immo et a Iacobo amuletum popoſcit in charta: recepit daturum, ſi tamen in poſterum omni ſuperſtitionum generi renuntiaret. poſtero die ad Iacobum miſit, et abſumpſit chartulam inſcriptam ſalutari medicamine. Viſitauerat Rex pridie, ita oppreſſum atrocitate morbi vt verbum eloqui nullum poſſet: at cum rediſſet poſtridie, veſcentem repperit et carentem febri: quod admiratus plurimum (rem enim omnem lætus expoſuerat qui receperat valetudinem) vocari iuſſit Patres, vt gauderent viſo beneficio, cuius ipſi auctores fuiſſent. Hæc inter, aliquot ex Indis primitiæ Chriſto conſecratæ ſunt. Qua primum luce ſacerdos ſalutarem hoſtiam obtulit Deo ad Crucem ipſam temporaria ara excitata, duo: alias, duo ſupra viginti, initiati Chriſtianis ſacris: inter hos Arel erat (nomen eſt optimatium his locis) eiuſdem vxor idem facere Cocini meditatur ſollemni die. Ceterum e Dynaſtarum numero cuidam conſulenti Regem, num liceret ijs quibus ipſe imperitaret Chriſtianam religionem accipere, reſpondit Rex, etiam ipſis Principibus poteſtatem dari. Nec ſolum mitem ſe præbet ijs qui ſtudent rebus noſtris, ſed etiam in aduerſarios ſeuerum. Arel ſic ægre ferebat quemdam e famulis baptizatum fuiſſe, vt ei minitaretur mortem, niſi rediret ad ſuperſti-

tionem

tionem deſertam. reſciuit Rex, ipſumque Are-
lem in vinculis diu et arctisſima cuſtodia te-
nuit, vt et ſapere ipſe diſceret ſupplicio, et ali-
os exemplo doceret. Maurum uero, qui in ve
neratione Crucis irriſerat Chriſtianum, tam
diu cædi iuſſit virgis, dum ſemianimis relin-
queretur. Et quoniam ſerpebat rumor parari
venenum Patribus: quod etſi ipſis vtique non
refugiendum (glorioſum enim pro Chriſto oc
cumbere) periculoſum tamẽ futurum erat re-
gno: admonuit eos, ne darent cuiquam occa-
ſionem: ſuam enim præcipuam in eo curam
futuram, vt nemo quicquam mali auderet, aut
ſciret non defuturam grauiſsimam pœnam. ea
eſt Regis optimi nondum licet adſciti in Chri-
ſti gregem erga nos beneuolentia, exorta po-
tiſsimum e miraculo Crucis. Quamquam alijs
quoque prodigiis eam Deus in dies magis illu
ſtrem reddit. Cranganor vrbs eſt his in litto-
ribus Cocino non procul: habent eam Chri-
ſtiani longa ſerie a Thoma Apoſtolo deducti.
ibi Crux vetuſtate, religione, multitudine mi-
raculorum percelebris. ex ijs, ſi aponantur
aliqua, nemo alienum exiſtimabit. Quidam
qui labore manuum victum quærebat, graui
valetudine oppreſſus cum pauculos nummos
vouiſſet Cruci ad olei impenſam, confirmatis
ſtatim viribus redijt ad opus: ſed, vt ſæpe ex-
cidit beneficiorum memoria, oblitus eſt uoti:
is deinde cum operam nobis locaſſet, recidit
in

in eumdem morbum:nec fefellit causa. vt votum exoluit,restitutus est corpori uigor. Ethnici quattuor cum piscarentur, si certum numerum caperent piscium, polliciti sunt Cruci quartam partem:duplo amplius ceperunt. Similium non deesset copia,ni vererer ne parua esse, aut modica viderentur, et fortasse nō pertinentia ad res nostras.Claudam narratione miraculi, cuius probatores nostri fuere. Ibat sacerdos noster Poigam (est oppidi nomen)cum quodam Naire, cui multa in itinere de Cruce rebusque admirabilibus quæ ab ea fierent narrauit.eo cum venisset, obtulerūt oppidani aliquot Tecas: arbores sunt ædificiorum operi accommodæ.igitur placuit cædi. ex arboribus vna imminebat Nairum siluæ,vbi arbores multæ,quæ piper gignunt, fructibus onustæ: ei dum securis inijcitur, conteſtati sunt Naires (superbum hominum genus) Nairē qui cum Patre venerat,et eos qui cædebant,rem facturos periculi sui:itaque sic caute moderarentur ictibus,ut caderet omnino in aliam partem. sed natura arbor in Naires inclinabat, et cū accederet ramorum pōdus, ac vis ventorum reflantium, sustentari non poterat, quin piperi stragem daret. hinc Nairum clamor et voces increpantium:accurrit et mandator operis,atque vt casum irreparabilē vidit.O mea sancta Crux Crāganoris,exclamat,fer opē:quinque bacarucos denoueo.

olei

(olei mẽsura aut pretiũ est oboli vnius)obaudire visa arbor iã cadẽs: sustinuit se,et reuocauit a lapsu:deinde quasi retracta in aliã partem, decidit in puram humum maxima admiratione omniũ,nulla offensa. It statim ille ad sacerdotẽ ignarũ quid esset actũ: et, Re ipsa expertus(inquit)sum uera esse quæ de Cruce dixisti. hic autẽ vt crebris interrogationibus cõstanti sermone omnium comperit factum, ex eadem arbore præcidi curauit Crucem in Vaipicotæ templo statuendam:cui sit a miraculo nomen: vetuitque alterã scindi arborem, quæ vicina erat geminæ proceritatis, vt monumentum esset rei trãsactæ. Hactenus de Cocinensi Collegio, & Sede Vaipicotana. Non ignarus sum multa mihi numeranti aut perstringenti leuiter excidisse.sed nimia omnis diligentia minuta est, et index exilis paupertatis.

MALACENSE COLLEGIVM ET Sedes Malucensis.

VTROBIQVE septeni.Malacæ perfidia Maumetanorum: Maluci (quattuor Sedibus) tum uetus incolarum superstitio, tum perpetua aduersus Tidores arma obstitere conatibus pijs. itaque nunc fere omnis labor vt parta seruentur. Primo anno missi duo cum classe contra Regem Iori (Rex Deior appellatus in litteris anni octogesimi octaui)& profliga-

fligatum accepimus hostilem exercitum, capta tormenta, incensaque nauigia: Rex ipse prœlio victus cum paucis in fugam versus ægre effugit. ita iã in India (quod ad Iori Regem pertinet) res Christiana pacatior erit. verũ hac de re in Mexicana dictum supra paulo fusius, Sede Manilana. Malacæ mortuus anno primo Simon Thettonius Lusitanus. secundo e varijs sectis ad vnam Christi familiã venere ducenti. ædificantur domus ac templũ. auctũ vectigal annuũ vt duodecim sustentẽtur. anno tertio Pater Franciscus a Cruce Maluci decedit. celebrẽ vnius obitũ fecit dolor multorũ.

COLANA DOMVS, AC RELIquæ Sedes.

COLANI FERE septeni. obijt primo anno Pater Hieronymus Vazius, post trigesimum septimum Societatis annum, et memorabiles fructus. præfuerat olim Sedi sancti Thomæ. altero anno, in vrbe, centum quinquaginta renati baptismo: in Sedibus, centum viginti: totidem instituuntur ad eũdem finẽ. anno tertio ducenti viginti. duo millia aureorũ ab vno redhibita. totidẽ ad domus fabricã contributa, vt iam supremã manũ acceperit. Pax Colani inter Regem et Lusitanos reconciliata Patre Nicolao Spinula satagente, his cõdicionibus: vt de improbitate Maurorũ pœ

na

na ſumeretur: Rex daret tria aureorũ millia reficiẽdis Luſitanorũ damnis: reſtituẽdis tẽplis duo millia: quæ omnis pecunia non niſi Spinulæ credita. eſt enim Pater notæ in his locis fidei, et probitatis expertæ. Tota in hac plaga uiginti quattuor Eccleſiæ ſunt. quin et alia cõditur. Chanæ (populi ſunt in Comorino tractu) vnã bello incenderũt, cæſa etiam Cruce: ſed minime inulti. non ita multo poſt vnus e ducibus & milites amplius ducenti morbo extincti: atque vt intelligerẽt ſuppliciũ ſceleris, affirmabant conſpici dæmonem a quo interficerentur. ita eam reliquerunt ſedem, iamque conſultant de extruendis templis, deque fœdere cum Chriſtianis iungendo. Addam huc aliqua ſimilia. Nairum vnus, magiſter elephanti, per idem tempus Crucem rapuit raptauitque elephanto: tum poſuit ſupra flumen pro ponte: excitata ſubito tempeſtas eſt, & Crux nuſquam comparuit: ipſe morbo incurabili æger: cuius cauſa familiarium nemini erat incognita. Nairum alter, quia ceciderat Crucé, poſtpaulo moritur horribili corporis cruciatu. At Chriſtiani Manaparis (Manapaz alias reddidi) cum profugerent domo, ſecum Crucem abſtulerũt e templo, ne in manus hoſtium veniret. Couleten portata eſt, vbi ſunt quattuor e noſtris. quinque leucarum itinere Chriſtianorum plurimi, vt in pompa exciperent, obuiam proceſſere, certatim humeros ſuppo-

nentes,

nentes,vt numquam attigerit terram. mirum alicubi,cum ignaris alijs nempe occupatis piscando, tantum quinque subirent oneri,quod uix decem coniuncti erant ferendo,nihil fuisse fatigatos,vt dicerẽt se diuina ope adiutos fuisse. locata tunc est in Couletano templo, magnamque etiam apud Ethnicos uenerationem habet: ita uotiuam peregrinationem e remotis locis multi suscipiunt,ut eam uisant:et decretum est tegere argẽteis crustis. In ora Trauãcoris postremo anno pulcherrima ducta est anastatica supplicatio incredibili Christianorum Ethnicorumque concursu, ut aquarum putei haurientium multitudine siccarentur: quod quia numquã alias acciderat, miraculo fuit. conuestitum magnifice templum. uexilla amplius sexcenta. excitati arcus fornicesque & crebris siphunculis irrigui fontes. prælatæ Cruces decem a uiris cãdenti amictu: præibat singulas puerorum chorus consertis manibus apte saltãtium. meridie Iosephi tragicocomœdia acta. sancti Eustachij Racamangalani (sequor litteras dictatas) die Christi ad cælum ascendentis: Mazolæ in Pentecoste diuitis epulonis: sancti Petri, Carrapatani, in die ipsius festo. Secundum hæc, his omnibus in locis habetur concio, cui etiã Ethnici, quos eo cõtrahit cupido spectaculi, interfunt. Ceterum in eadem Trauancoris ora eodem anno postremo auditi de criminibus vitæ totius amplius

ducen-

ducenti. Reliquis de rebus, quia communes sunt, admonet præscriptæ ratio breuitatis, ne plura dicamus.

PISCARIVM LITTVS.

A COMORINI promontorio ad Manarem vsque insulam, quinquaginta, ferme leucarum spatio, hoc littus protend tur: a margaritarum piscatione Piscarium dicitur. Sex Sedibus septemdecim e nostris vacant piscatui animarum. Ecclesiæ per varia loca viginti septem: plures quam pro sociorum numero occupationes: vt diebus festis bina sacra sacerdotes singuli in diuersis ædibus facere cogantur. Sermones etiam habentur de rebus pertinentibus ad salutem, hoc fere ordine. Pomeridianis horis die Dominico mancipia edocentur: excoluntur sub noctẽ qui maiores habent in pietate progressus: quibusdam locis, vbi sint Sodalitia, feria tertia, aut Sabbato, postrem diuinam instituuntur mulieres, vt rite percipiant sacramenta: expoliuntur discipuli feria quarta: sexta denique feria prima vespera verba fiunt ad eorum cœtum, qui doctiores habentur. Mitto nunc laborem ordinarium informandi catechumenos, et quotidie mane pueros, vespere puellas exercendi in Christiana doctrina; ita nullus fere dies sine opere exit. magna quoque in ægrotos diligẽtia

tia adhibetur:ad quos interdum corpori etiã neceſſaria deferuntur:nec negliguntur Ethnici:quæ cauſa eſt, vt ante mortem non pauci renaſcantur. Incolarum autem ea cupiditas peccata confitendi, vt ſacerdotes perpetuam Quadrageſimam agant: quamobrem, vt omnes audiantur, tempora diſpertiri oportet. primo anno,qui omnes vitæ annos expoſuere numerati quadringenti.Iã vt aliquid apponan da frequentatione ſacroſanctæ Euchariſtiæ, anno primo Tutucurini percepere ſexcenti quinquaginta,eo die quo anniuerſario ritu celebratur dedicatio templi: is eſt nonarum Sextilium ab æſtiuarum niuiũ miraculo inſignis: quod repræſentatũ eſt a diſcipulis noſtris eo anno: anno enim poſtremo hiſtoria Euangelici prodigi:mox etiam Abelis mors,quæ tertiã partem virorum perdidit,quaſi ſpectabilis fabula populo data.eſt autem Tutucurini puerorum Seminarium duodetriginta,et Congregatio Parthenia:quin et pauperum hoſpitalis domus:quæ aucta ſuaſu vnius e noſtris, non exiguo annuo vectigali.quot hebdomadis ſinguli ex ijs qui tenentur ſtudio pietatis, pauperibus deſeruiunt. ſed in contribuendo argento nemo fere ſuum officium requiri ſinit. ſunt enim homines ad eleemoſynã, vt plurimum, propenſi. vno anno prima hieme ad octingentos veſtiendos collatus pannus. altero virgines triginta Chriſtianæ,et duæ puellæ orbæ parentibus

rētibus captæ a prædonibus, pretio redemptæ sunt. subleuatæ etiam nonnullæ, vt in matrimonium collocentur. nonnihil præterea ad sacrū ornatum cultumque multis in sedibus accessit. in odiis finiendis, aut ponendis inimicitijs, mirum quam nostrorum voluntatem ac consilium sequantur: quod est cum illis commune qui habent religionem diuersam. ita, sæpe, quos neque Reges ipsi placare potuerunt, ad nostros sacerdotes, quorum vitæ innocentiam dicunt habere perspectam, pacificandi accurrunt. Punicale alterum Xenodochium est. De Manaris templo haud dudū rettulimus. nouū est illud quidem, sed omnibus circa populis æque sanctum. mulieri cuidam quinque sex ue annorum spatio priuatæ vsu linguæ, grandi pecunia in varia remediorum experimenta frustra consumpta, vbi eo perducta est, vocem rediisse mirante populo, aliaque multa beneficia præstita mortalibus præter communem consuetudinem, et ex litteris nostrorum, et ex multorum sermonibus religiosorum hominum, qui illinc venerunt, accepimus. dies templi festus, mense Septembri nascenti Virgini sacer, ita celebratur a finitimis populis, vt cum huc concurritur, fere oppida deserantur. et quamquam in retinenda re Christiana iam acquisita, in hoc littore quasi proprius labor est (ita gēs est addicta proprijs ritibus, eaque credulitate vt existimet ad cælum peruenīri posse

se pluribus vijs, nec vnum tantum patere iter ad tam grande secretum) dedere tamen se in monstratam semitam, quæ vna, Christo duce, errare mortales non sinit (vt verbo absoluam) tribus hisce annis mille trecenti octo. sed vnus anno secundo felici successu. Discedebat is ex Christianorum oppido cum alijs comitibus in patriam terram: vix confecerant tres leucas, cum graui capitis dolore oppressus cõuerso itinere ad Christianos regreditur. hic porro visitatus a sacerdote, obnixe petens baptismum vt rite imbutus ac baptizatus est, extemplo purgatam animam efflauit. Hoc in statu res erant quasi tranquillæ, cum procella repens exorta est. Chanæ (gens est, de qua supra aliquid audistis, cõtumax, vilisque mortis, & Christianis viris et sacris maxime infesta) cum Christianos aliquot cepissent in quodam itinere, auersum se Parauas (horum est primis annalibus nostris mentio nõnulla) concitarunt. hi acceptas iniurias egregie vlti sunt: neque Chanæ æquo animo tulerunt: eximprouiso Parauas adoriuntur, agrosque vastant, tribus templis incẽsis. at Parauis iterũ Deo adspirante, mutatur ratio pugnæ, et Chanæ fuganturq. Hic ponam egregium sedandæ controuersiæ militaris exemplum, magis vt cognoscatur, quam quod ad rem nostram videatur valde spectare. In expeditione aduersum Chanas Ethnici duo mutuas simultates exer-

exercebant, vt ſtatuerent paribus inter ſeſe armis concurrere: inſtantem concertationem Chriſtiani hac ratione diremerunt. Narrarunt duos olim Luſitanos cum contenderent diu, vter alteri præſtaret, ne conſererent manus, oblato loco probandæ virtutis (obſidebant nempe oppidum) ita conueniſſe, vt vter prior muros hoſtium conſcenderet, honoratior eſſet. at inter Ethnicos conſtituta res eſt, vt vter alicui Chanarũ prior necẽ afferret, alteri anteferretur. Hæc de Chanarũ impetu anno ſecũdo. Anno ſequẽti ab ijſdẽ res Chriſtianorũ magis afflicta, Cruces euulſæ, diſturbatæ ædes ſacræ, oppidani, relictis terris non adeo munitis, in Manaparis arcẽ cõpulſi. neque hic barbari furoris finis. oppugnata Manapar a viginti quattuor millibus: ſed vt arx obſideretur, virorum animi non obſidebantur: egreſſi, protegente Deo, trecentos occiderunt, fuderunt ceteros, fugaruntque incruenta prorſus victoria. Ceterum, mutata potius belli ſedes, quã debellatus hoſtis. Punicalem rapitur exercitus. hic quoniam tempeſtiuitas margaritarum aderat, & dies piſcationis terebãtur prœlijs, viſum eſt rem poſſe ad concordiam adduci: in eas condiciones pax conuenit, vt vtra pars frãgeret fidem, duodecim aureorum millia alteri ſolueret, Rege diſceptante. ſed Chanæ non ſteterunt pactis. Igitur Indiæ Prætor vnum e filijs in eos mittit cum delecto exerci-

tu: is vt pari iniuria vlciſcatur, impiæ gentis vetuſtiſsimum delubrum euertit, ſpoliatque: idolum, quod illis ſummo in honore erat magno artificio, comminuit: frangit minora alia comburitque; tum augendæ contumeliæ cæditur uacca, quæ nutriebatur in penetralibus, eiuſque ſanguine omnes parietes inficiuntur: qua re ſuperſtioſorum animis ea prauitate imbutis nihil turpius, indignius, aut minus ferendũ videtur. fuit & locus aliquis pugnæ, cum aduerſus excẽdentes noſtros e nauibus magnũ ſe agmen oppoſuit: ſed Luſitani nõ amplius ſexaginta coegerunt, vt pedem referrent. Verum eodem prope veſtigio temporis, cum Prætor filium, quem exercitui præfecerat, ad aliam prouinciam magis neceſſariam reuocandum putaret, creuit hoſtibus animus, & Chriſtianis, qui relinquebantur, metus, ergo illi ferociter depopulati ſunt omnia, & ſubruerunt templa. Chriſtiani *M*anarem conceſſere: quorum vſui ac rebus ſubſidio fuere noſtri non aliter ac ſi in eorum fide & cliẽtela fuiſſent. Interea Manari, quæ inſula eſt in extremo fere littore Piſcario verſus Orientem, ab Rege Tafanapataniæ periculum fuit. Hic Rex tributũ Regi Catholico pendit: attamen raro reſpondet: vexat potius, ſi qua ſe ferat occaſio Chriſtianos: & (quod excuſſuri faciunt) iugum iamdiu detractat. Ergo, vt duobus tribus ve annis (ſic enim compertum eſt poſtea) clamculum militem

tem instruxit diem bello circumspiciens, quo tempore piscatio maxime feruet, ac viri propterea omnes arcem prope solam mulieribus relinquunt, ipsemet cum nauibus septuaginta quinque, collectis viribus, et quasi victoria certa cum demolitoribus oppidorum machinisque, ad insulam appellit. Sequebatur deinde classis altera cum bellatoribus millibus decẽ. Serum iam diei erat: in Manaris arce vix custodes milites sexaginta: myoparo, vbi Lusitani septemdecim, littus legebat. mittit Rex statim duas naues myoparonẽ capturas: nec difficile videbatur factu: igitur accipiũt in medio: at ipse defensare se, neque animis cadere: incipitur bellum, arma expediuntur: illi fidebant numero & missilibus: hi Dei præsidio, quod taciti inuocabant, ac robore gentis. diuinæ placuit bonitati, vt vtriusque nauis tela quæ iaciebantur, myoparone medio transmisso, in alteram dirigentur aduersam: vt mutuis ictibus conuulnerarentur. in hoc conflictu desiderati Lusitani duo, vel tres: ceteris audacia pro muro fuit. itaque iam agnoscentes diuinam præsentem opem, alienatis a memoria periculi animis impetum faciebant in hostes impotes consilij, & subsidium petentes fuga reliquæ classis. multiplicauit metum altera nauis nostra auxilium ferẽs, & in littore strepitus tympani, quod septẽ octo ue adducebat Lusitanos non satis viribus firmos. itaque consternati

hostes

hoſtes, & Rex ipſe ingenti trepidatione refuge re ad naues: e quibus multæ æſtuãte mari propter vndarũ receſſum hærentes in ſicco ægre expediebantur: et ex ijs aliquæ relictæ. at mili tes per littus diſperſi, fuga cognita, cum uere tur quiſque, ne primus ſit in periculo, qui eſt in fugiendo poſtremus, confuſis ordinibus mentibuſque vt ſeſe feſtinando mutuo morarentur, conijciunt ſaltu corpora in naues, atque adeo in ipſum pontum: unde plurimi ſubmerſi: cæſi a Luſitanis non pauci. duo millia hominũ perijſſe eo die hoſtes ipſi affirmant. ſeptemdecim naues amiſſæ; aliæ naufragio belli facto, reſpectantes identidem, vt nec uenti nec remi ſatis facerent, Oceano ferebantur: interrogantibus ſe mutuo Luſitanis, quis auctor uictoriæ? noſtriſque ſacerdotibus admonẽtibus (iam enim ſcitis eſſe Manare Sedẽ) vt agerentur grates victori Deo: ab eo enim pugnata pugna, relataque victoria eſt: in qua vt in alijs multis eodem exemplo, niſi eum haberemus auctorem, hiſtoriæ fides laboratura eſſet.

AT NOS tempus eſt, cum Deo volente, harum litterarum, immo vero huiuſmodi ſcriptionis facere finem, quo ambitioſius venia ſuprema, vt altius hæreret in animis, petenda eſſet. Equidem nõ ſum neſcius meæ tenuitatis, cui accesſit in opere tam longo breuitas temporis, quæ attulit feſtinationem ſcribendi. Sed non purgo. Excuſat enim, qui placendi ſtu

dio

dio ſcribendum putauit: a quo ego, tamquam ſubiturus fuerim non ingenij iudiciũ ſed obſequij, longisſime abſum. Defuit nũc quoque, vt alias, prudentia in ſuſceptione operis: ſed ego, Patres religioſisſimi, ſecutus ſum veſtram auctoritatem imperandi pro ratione præcipiendi. Quod ſi tanto turpius fuit tam ſæpe ad eũdem, nec uobis ſatisfeci operâ, quæ nemini veſtrum erat ignota, agnoſcere vos æquum eſt veſtrum arbitrium, et, vt aliquid fidentius dicam, in mea culpa vobis ignoſcere. Illud tamẽ obſecro atque obteſtor, vt quoniam nunc fortaſſe extremum cunctos alloquor, ſingulari pro veſtra pietate et communis vinculo coniunctionis, aliquam mei memoriam in veſtris apud Deum precationibus reſidere patiamini. Quo magis enim ſum mihi cõſcius multorum & grauium delictorũ, eo precatores plures et maioris auctoritatis parare debeo. Valete. E Collegio Romano Calendis Februarijs. M D X C I V.

Omnium in Chriſto ſeruus.

Franciſcus Bencius.

pag.	vers.	Errata	corrigenda
33	23	moribundus	moribundum
47	21	Hectoram	Hectora
68	25	alentur	aluntur
105	3	desitum	destitum
108	3	incendus	incensus
117	2	dede	de
165	15	impunitate	impuritate
206	17	excitus	exitus
209	25	Xitriensis	Nitriensis
305	14	cacodæmonum	cacodæmonem
318	12	monstorum	nostrorum
330	5	sollemni	dele
	20	tempo	dele
337	11	dirigat	dirigit
343	16	mentem	dele
480	11	miserandas	miserandus
487	11	plancentulam	placentulam
502	2	assentum	assensum
533	15	accepti	accepi
536	6	dessoluendis	dissoluendis
609	5	poceriore	posteriore
	6	redo	credo
	8	De sto	Deo
620	14	cruentas	cruentos
638	14	erat	erant
676	9	qua	quam
681	16	comparuit	comparauit
690	27	noquam	nouam
712	16	ieiuno	ieiunio
714	19	nostris	nostros
733	27	sustentionem	sustentationem
784	28	frequen es	frequenti
		multitudines	multitudine
849	8	vniuorso	vniuerso
	30	hic	huc

Non sum nescius esse adhuc plura, propter interpuncta maxime vocum & confusum ordinem litterarum: sed hæc tamen inter cetera eminebant.

1590. & 91.

Th
5171

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN